

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BREVE FRA OG TIL

OLE WORM
II

MUNKSGAARD

1967

BREVE FRA OG TIL
OLE WORM

UDGIVET AF
DET DANSKE SPROG OG LITTERATURSELSKAB
MED UNDERSTØTTELSE AF
CARLSBERGFONDET

BREVE FRA OG TIL
OLE WORM
II

1637-1643

(Nr. 622-1178)

OVERSAT AF
H. D. SCHEPELERN

UNDER MEDVIRKEN AF
HOLGER FRIIS JOHANSEN

MUNKSGAARD

1967

©

COPYRIGHT 1967 BY
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB
COPENHAGEN

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

622. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

25.1.1637.

(Brevet bringes af Jørgen Mejlend). Tak for udvist Venlighed under personligt Samvær. Der gaar Rygter om tre Maaneders Vaabenstilstand i Tyskland. Min tidligere Tjenestepige, som for Brandstiftelse i Prinsens Hus er dømt af 16 Mænd til Forvisning, har rejst Sag imod mig for Landsdommeren paa Grund af min skriftlige Udtalelse om Ildspaesættelsen i mit Hus, hvilken jeg afgav paa Befaling af Prinsens Hofmarskal. Jeg vil henvise Sagen til Konsistorium, under hvem jeg i Henhold til mit Privilegium henhører. I Sagen om den Gaffel, der var fjernet fra mit Hus, offentliggøres Dommen den 30. Januar. Christoffer Bille fra Prinsens Kammer har søgt at bilægge Sagen, de skyldige har tilbudt at tilbagelevere Gaffen, Dommeren har bønfalet mig om at tage imod dette, men for døve Øren. Min Søn og jeg længes efter at se din Aarsdisputats fra November Maaned. Har Kongen benyttet de Piller, vi efter fælles Raad foreslog ham? Min Søn vil gerne laane Hippokrates' græske Prognostica, som jeg forgæves har søgt at hjemforskrive fra Jochum Moltichen.

(Kv. 19).

623. *Til Ferdinand Pedersen Payngk i Løsning.*

30.1.1637.

Dekanen ved det filosofiske Fakultet, Wolfgang Rhumann, sender dig et Eksempplar af det offentlige Brev, hvorved der indbydes til Magisterpromotion. Dine Venner anser dig for værdig til at disputere, og vi vil hjælpe og støtte dig.

(W I 186).

624. (Ep. 604). *Fra Johan Melchior Hyphoff i Lund.*

1.2.1637.

Berømmeligste Mand, højt ærede Ven! Jeg ved rigtignok, at jeg skylder dig Tak, fordi du afvigte Efteraar tog saare elskværdigt imod mig i dit Hus og laante ret gunstige Øren til min Forklaring af mit Forslag om at søge Doktorgraden hos Eder. Og da det endnu er min bestemte Hensigt, saa snart som muligt (nemlig naar jeg kan være borte fra min praktiske Gerning) at tage fat paa den Sag, fra hvilken Fædrelandets forstyrrede Tilstand og Tabet af min Formue under Forfølgelserne har afholdt mig gennem næsten seks Aar, saa beder jeg dig venligt om, at du i Korthed vil angive for mig, hvilket Tidspunkt der vil være det bekvemmeste for dette Arbejde, og hvad jeg først af alt skal foretage mig, og om Valget og Affattelsen af Disputats-

emne ligger hos mig. Ligeledes om der fordres nogen yderligere Fremstilling end den, jeg nylig personlig har foretaget. Hvis der maaske for Eders Forsamling skal fremlægges Vidnesbyrd om mit hidtidige Virke, kan jeg sende dem; af disse vil det fremgaa, at jeg ikke uden akademisk Anerkendelse har givet mig ud i Praksis. Jeg haaber, berømmeligste Hr. Doktor, at det ikke vil blive nogen Ulejlighed for din velkendte Elskværdighed ved første givne Lejlighed at give mig Underretning om disse Behørigheder og skyldigst at hilse din ærværdige Hr. Kollega med mine Ord (skønt jeg er ham ubekendt). Hvis der til Gengæld kunde ydes nogen Vennetjeneste fra min Side, saa var det ikke blot paa rede Haand fra min Side, men ogsaa gerne imødeset. Dog betvivler jeg ikke, at et nærmere og behageligere Venskab kan opstaa imellem os i Tidens Løb, naar jeg bliver Eder bedre bekendt. Hermed lev vel sammen med dine og vær mig altid bevaagen.

Lund, den 1. Februar 1637.

625. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

3.2.1637.

Jeg afventer Svar paa mit forrige Brev; det kan besørges gennem vor fælles Ven Nikolaus Eggebrecht og medbringes enten af Maleren Steenwinckel eller Kongens franske Musikant Fugger, der rejser her til Nykøbing inden Fastelavn. Dommen over den fangne Kvinde blev offentliggjort den 1. Februar og lød paa, at hun skulde sværge sig fri, hvad hun straks gjorde og derved omstødte 40 Eder (nemlig Vidnernes og de 16 Dommeres). Dommen bygger paa kongelig Forordning af 1635, men det kan ikke være rigtigt at lade en anklaget sværge sig fri i en kriminel Sag; saaledes vil enhver Tyv kunne sværge sig fri af Galgen. Her træffes Forberedelser til noget — maaske Hertugen af Holstens Ankomst efter Paaske?

(Kv. 20).

626. *Til Samme.*

7.2.1637.

Du har handlet rigtigt ved at afvise Proces for Landsdommeren mod den Kvinde, som truede dig dermed. Hvis hun indbringer Sagen for Prinsen, kan du dog næppe undslaa dig, men saa maa hun inden seks Uger skaffe skriftlig Attest, hvad hun næppe vil forsøge paa. Kongen bruger nu vore Piller med god Virkning. Jeg sender to Eksemplarer af min aarlige Disputats, et til dig og et til din Søn. Paa denne Maade har jeg isinde at gennemgaa Læresætningerne i fem Disputatser. Jeg beklager ikke at kunne skaffe din Søn Hippokrates' Prognostica paa Græsk. Jeg har Vossius' Udgave af Hippokrates i stor Folio, men ingen Særudgave af Prognostica.

(W I 186).

627. *Til Johan Melchior Hyphoff i Lund.*

9.2.1637.

Saalænge jeg selv er Rektor, kan jeg kun virke som saadan ved Doktorpromotioner. Promotor er, ifølge Fundatsen, Dekanen ved det medicinske Fakultet, og han [Thomas Fincke] er endnu for svag til at kunne gøre noget i denne Sag. Promotor udskriver Disputatsen, og Kandidaterne har kun som Opgave at forsvare sig. Det er til Dekanen Henvendelse skal rettes. Udgifterne er her større end i Tyskland, og Semestret gaar paa Hæld. Hvis I kommer hertil, kan I forhandle med Dr. Fincke. Jeg skal være Eders Bestræbelser gunstig stemt.

(W I 186).

628. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

2.3.1637.

Det glæder mig, at du bifalder min sammenfattende Fremstilling af Lægekunsten. Det gør mig ondt, at du har været indviklet i Proces, men jeg lykønsker dig til, at den er forløbet saa godt. Sagen om Brandstiftelse vil høre hjemme for Kongen og Rigsraadet. Selvom Dommen i Sagen med Skrædderne lader noget tilbage at ønske, er det dog en Fordel, at dine Privilegier anerkendes. De har anført som Klagepunkt, at din Immunitet ikke er offentligt bekendtgjort. Jeg vilde i dit Sted slaa mig tiltaals, selv om det er beklageligt, at vore Privilegier ikke er stadfæstet af Kongen. En Stadfæstelse vilde maaske ægge mange til Misundelse, og det kan være klogere at døje lidt Uret end at ophidse Mængden.

(W I 187).

629. *Fra Joachim Burser i Slagelse.*

3.3.1637.

Vor fornemme Frøken Christiane har været feberfri i fire Dage. Den anden havde ingen Anfald i Forgaars, kun et lille Anfald i Gaar, saa der er godt Haab. Af Frygt for Tilbagefald bruger jeg udrensende Piller. Axel Skeel vil jeg gerne sende tilbage til Eder.

(Fol. 27).

630. (Ep. 79). *Til Johan Rhode i Padua.*

2./10.3.1637.

For at tilkendegive dig min Taknemmelighed over det Arbejde, du har anvendt paa at genopvække vor gamle Skrift, sender jeg dig et Eksemplar af min lille nyligt udsendte Bog [Literatura Runica 1636]. Jeg beder dig tage vel imod den, og skulde der senere fra Eders Mængde af Skribenter fremkomme noget, der kan fremme vore Bestræbelser paa dette Felt, beder jeg dig meddele mig det. Du vil se, at der paa passende Sted er anbragt en hædrende Omtale af dig. Thi den Følelse, hvormed du altid har omfattet mig, fortjener, at jeg vedkender mig den som gengældt. Vidste jeg nu, at denne lille Studie ikke skulde opføres paa Listen over forbudte Skrifter, men vilde blive efterspurgt af Eders Boghandlere, vilde jeg sende nogle Eksemplarer til Venezia for at bytte dem imod bedre Forfattere.

Man fortæller, at der i Rom er udgivet en amerikansk Naturhistorie af Lyncei-Akademiet [Historia stirpium, seu Plantarum, animalium &c. Mexicanarum, c. N. J. Lyncei, Romæ 1651], men ved ikke, om det er rigtigt; jeg vilde grumme gerne se den.

Hvornaar vil vi dog faa dig at se? Hvorlænge vil den fremmede Røg være dig saa kær, at du foretækker den for Hjemmets klare Arneild? Hvad med vor Andreas? [Johs. Andreæ = Hans Andersen Skovgaard?] Jeg har hørt, at han lever paa græsk Vis med en Grækerinde, saa det er altsaa ikke mærkeligt, at han glemmer alle sine Venner. Hvad med vor Celsus? Er han mon dømt til, at det skulde blive ved et Tilløb? Prøv dog engang paa at faa ham igang, saa at vi endelig med det snarest kan se vor Celsus hævet til Skyerne [celsus] ved dit Arbejde. Jeg for min Part har samlet over to hundrede af vore Oldtidsmindesmærker i Danmark og Norge og kan nu kun med Nød og næppe holde dem fra at bryde ud fra deres Indelukke og flyve afsted; hvor vilde jeg dog ønske, at de var blevet beriget med Tilføjelser om de italienske og de spanske. Mine engelske Venner, først og fremmest min Spelman, har ikke svigtet mig i denne Sag. Selden er død. Jeg venter paa din Hjælp. Lev vel og glem mig ikke.

(W I 187).

631. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

10.3.1637.

Du synes ikke at have modtaget det Svarbrev, jeg skrev til dig for otte Dage siden. Du har gjort rigtigt ved at indsende Bønskrift til Kongen, og Skrædderne har været slemt i Bekneb, siden de har underskrevet. Jeg lykønsker dig til at have haandhævet de akademiske Rettigheder.

(W I 188).

632. *Fra Joachim Burser paa Antvorskov.*

30.3.1637.

De to Feberpatienter faar stadig Anfald. Kongen ventes hertil Tirsdag eller Torsdag, gid Sundheden da maa være vendt tilbage. Medfølgende Brev skal afleveres til en Kræmmer i Bremerholm, som kan tage det indlagte med til Holland.

(Fol. 24).

633. (Ep. 542). *Til Henrik Fuiren i Leyden.*

1.4.1637.

For den tilsendte Clusius, saa vel som for det meget venlige Brev, siger jeg mange Tak; men især var det tilsendte Eksemplar af Eders Øvelser mig kærkomment. Jeg finder Behag i den prisværdige Korthed, det sikre Om-

dømme og den dygtige Methode; jeg ved, at du ikke rejser bort derfra uden stort Udbytte for dine Studier.

Børsterne af det amerikanske Svin, som du sendte, vil jeg anbringe blandt mine Sjældenheder og ikke undlade at tilføje en hædrende Omtale af dig. Dette Svin er, om jeg ikke tager fejl, det, som hos Inderne kaldes Zahinus, hos andre Coya Metl. Det Yver, hvorom du taler, og som befinder sig paa Ryggen, menes af nogle at være dets Navle, andre tror, at det aander igen- nem det, og Lerijs [J. Lerijs: *Historia navigationis in Brasiliam*, 1586, 1594] slutter sig hertil. Dets Historie har [Joh. Eusebius] Nierembergius [*Historia naturæ, cum figuris*, Antwerpen 1635, Fol.] samlet fra forskellige Forfattere, og dertil vil jeg føje dine anatomiske Iagttagelser, som er saa omhyggeligt optegnet.

Til Jacob Marci sender jeg de lovede Eksemplarer af min Bog om Runeskriften. Jeg beder dig have den Ulejlighed at give ham dem og afkræve ham en Modtagelseskvittering, som skal sendes til mig. Naar du aabner Pakken, vil du finde tre Eksemplarer paa bedre Papir, bestemt for dig, for din Broder og for Elichmann; vil du have det Besvær at uddele dem? Men hvis du har haft større Udgift paa mine Vegne, end det tilsendte, saa vil den omtalte Jacob godtgøre dig det; thi jeg vil nødtigt, at du skulde komme i nogen Vanskelighed. Hils skyldigt din Broder fra mig.

København, den 1. April 1637.

(W I 188).

634. (Ep. 594). *Fra Henrik Ernst i Amsterdam.*

2.4.1637.

(12.4. ny Stil).

Hilsen i Christus! Berømmeligste og mig af mange Grunde allerkæreste Hr. Worm, min højst ærværdige Ven! Straks efter min Ankomst til Amsterdam har jeg grebet Pennen for at vise dig, at intet er mig behageligere end Erindringen om dig, og fordi jeg tillige ved, at jeg staar i Gæld til dig og ønsker at indfri den; og hvor jeg ikke kan det, har jeg dog burdet vedgaa, hvor meget jeg skylder dig: Nemlig et ærligt Sind frit for al Falskhed og Svig. Gid den Dag maatte frembryde, hvor jeg over for dig, du fortræffelige Mand, eller over for dine, kan godtgøre min saare gode Vilje over for Eder! Jeg elsker dig, min Hr. Worm, det ved Gud. Oh, gid vort Venskab, blot det behager min Gud saaledes, maa finde Forøgelse eller snarere nær Tilknytning i tredie Led! Men Gud i det høje maa se hertil.

Jeg sender dig en lille Bog, hvilken jeg havde udsendt som Yngling for nogle Aar siden, men nu, tilskyndet af visse Grunde, igen har bragt i Trykken

[Henrik Ernst: *Speculum prudentiæ . . . hoc est vita T. P. Attici, scriptore Cornelio Nepote* (først trykt som *Tillæg til Epicteti CXVI sententiæ*, Hafniæ 1629), Amsterdam 1637]. I samme Pakke har jeg ogsaa indlagt et andet Skrift imod Barlæus, hvilket jeg mener, du ikke har set. Jeg ønsker gerne, du elskværdigste Mand, at du skal se paa Sindelaget, ikke paa Evnerne. Det Eksemplar af min lille Bog, som jeg har vedlagt dette Brev, beder jeg dig have den Ulejlighed paa mine Vegne at overrække den berømmelige Hr. Jacob Madsen [Aarhus] og undskylde mig over for ham, fordi jeg ikke har skrevet til ham, hvilket han ikke skal tilskrive blødagtig Lediggang eller Ugidelighed hos mig, men snarere disse mine hyppige Rejsebesværligheder, som meget ofte hindrer mig i min Pligt.

Lev vel, du ypperste blandt Mænd, og bevar mig i dit hidtidige Venskab. Den almægtige Gud velsigne dig og dine.

I Hast, Amsterdam den 12. April 1637.

635. *Til Joachim Burser paa Antvorskov.*

1./12.4.1637.

Tak for Meddelelsen om vore Paitenters Tilstand. Hvis min Nærværelse ønskes ved Kongens Tilbagekomst, skal jeg straks komme. Siden jeg rejste, har jeg døjet med mit Maveonde, som altid paa denne Aarstid. Nævn det for Hofmesteren, at det kan tjene til Undskyldning for mit Fravær over for Kongen. Jeg har besørget dit Ærinde hos Kræmmeren, som endnu ikke er rejst.

(W I 188).

636. (BA 181). *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

1./12.4.1637.

Saa kært dette Aars Brev fra Eder var, saa ukært var det mig at høre, at den af mig længe savnede islandske Etymologi, fremstillet af en vis Bjørn [Jonsson], er gaaet tabt ifjor sammen med dit Brev. Jeg ved ikke, hvilken ond Skæbne, der staar mig imod, siden de Breve, som derfra er bestemt for mig af mine Venner, nu tre Aar i Træk er enten gaaet tilgrunde ved Skibbrud eller opsnappet af Sørøvere, nemlig de, som min Arngrim [Jonsson] har sendt mig; og ved en ikke bedre Skæbne er dit fra ifjor blevet mig berøvet. Og det, som mest af alt maa smerte mig er, at hin ypperlige Oldgransker, min just allerbedste Ven, Magnus Olafsson, ogsaa ved sin Bortgang har berøvet mig sin Hjælp. Hvad skal jeg sige? Jeg erkender den fortørnede Guds Straf, men beder inderligt om dens Ophør og fatter nyt Haab derved, at du og min Arngrim endnu er ilive.

Jeg venter med Begærlighed paa denne Hugos Historier [Hauksbok] samt hvad der yderligere er kommet til, og som du ved kan tjene vort Formaal. Jeg hører, at den hellige Bibel atter trykkes hos Eder [BIBLIA Prentud ad nyu a Hoolum 1644, Fol.]. Jeg beder dig opgive mig, for hvilken Pris den sælges, thi jeg vil jo gerne have et Eksemplar købt til mig.

Jeg sender min Bog om Runeskriften, hvori du vil finde en hædrende Omtale af dig, thi jeg har anset det for utilbørligt, om jeg uden skyldig Lovprisning forbigik den Hjælp, du har ydet mig.

Vor Sveinn [Jonsson] vender tilbage til Eder; han er sandelig en beskeden og flittig Yngling og hengiven til Ædruelighed, om nogen anden blandt Eders Landsmænd. Hans Bistand har været mig udbytterig paa mange Punkter, thi jeg har altid fundet ham redebon og pligtopyldende. Lad ham derfor mærke, at min anbefaling til dig har været vægtig; jeg hører, at han søger en Skolestilling; han er fuldt værdig til en saadan Post, ja endog til en større. Jeg tvivler ikke om din velvillige Hengivenhed mod alle retskafne.

(W I 188).

637. (Ep. 333, BA 20). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 1./12.4.1637.

Hvad skal jeg sige? Min Arngrim, mon stadig saaledes

»Gudernes Magt alt driver sit Spil med Menneskers Forhold«

[Ovid: Ex Ponto IV, 3, 49]

at den vil, at jeg ganske skal være berøvet dit Samkvem? Vor Købmand fanges af Sørøvere, hos hvem han lider Døden; dine Breve ser jeg intet til. Ak, hvilket Vanheld! Imidlertid har jeg ikke villet tie, da jeg fuldtud stoler paa, at du har talt. Forresten er der ikke noget: Blot det, at du skal modtage, beholde og bedømme min Bog om Runeskriften som Vidnesbyrd om min Hengivenhed for dig. Skulde jeg end berøves Haand og Tanke, vil jeg dog med Iver hæge om dit Minde. Bevar mig da imidlertid i dit Venskab og afstaa ikke fra Forsøg paa at finde Vej til mig med Breve. Lev vel.

(W I 189).

638. *Til Thomas Wegner i Stavanger.* 8.4.1637.

Tak for dit Brev. Watz, der den 5. April bragte dit Brev af 3. December, er afsendt med offentlig Vidnesbyrd. Din Søn er en beskeden og from Yngling. Du behøver ikke at nære nogen Bekymring for ham, thi skulde der true ham noget uforudset, vil jeg gerne optage ham i min Husstand. Hans Vært faldt i en Sygdom, men kom sig paa et Par Uger og er nu rask. Jeg sender min Bog om Runeskriften.

(W I 189).

639. (BA pag. 336). *Testimonium for Sveinn Jonsson.*

11.4.1637.

Sveno Ionas Islandus blev immatrikuleret for to Aar siden [1635].

(W I pag. 38).

640. (BA 91). *Til Gisli Oddsson paa Skalholt.*

12.4.1637.

For det tilsendte Honorar siger jeg mange Tak, og da jeg intet har, hvormed jeg kan gøre Gengæld, lover jeg et taknemmeligt Sind og Tjenester. Runeskriften har jeg ladet trykke paa egen Bekostning og sender dig et Eksemplar deraf; tag vel imod det, og støder du paa noget, som fortjener Anmærkning, beder jeg dig aabenhjertigt lade mig det vide. Hverken kongelig Majestæt eller Kansleren var hos os, da jeg skrev dette, ellers vilde jeg have mindet om Ægteskabssagen for at kunne fortælle dig, hvad der var at haabe paa; det vil ske ved anden gunstig Lejlighed. Vi afventer nu den af dig lovede Beretning om Naturgenstande hos Eder; du vil derved i utrolig Grad vinde, Kansleren for dig, thi han er dybt interesseret i sligt. Lev vel og undlad ikke at lade mig det vide, om du skulde træffe paa noget, som kan tjene vort Forehavende.

Den 12. April 1637.

(W I 189).

641. (Ep. 608, BA 99). *Til Jon Magnusson paa Laufas.*

12.4.1637.

(afsendt 6.6.)

Det gør mig meget ondt, at Hr. Magnus Olafsson, en Mand, der ragede op ved sin Lærdom og Fromhed, har forladt Menneskelivet; thi jeg har mistet en kær Ven paa de Kyster, en fortræffelig Udforsker af Oldsager og højst nødvendig for mig i mit Forehavende. Gud trøste den dybt sørgende Enke og de faderløse Børn og huldt bistaa dem med sin Naade! Iøvrigt betvivler jeg ikke, at du nu er kaldet i hans Sted i Overensstemmelse med vor kongelige Majestæts Vilje (hvis Diplom af det Indhold jeg har tilsendt Hr. Magnus, salig Ihukommelse), hvor meget saa end visse Folk uden Grund har sat sig imod det. Jeg er sikker paa, at Øens højædle Statholder vil være den strengeste Haandhæver af Kongebrevet og af vor høje Hr. Kanslers Vilje. Da jeg altsaa stoler sikkert paa at kunne glæde mig over dig i min fromt hensovede Vens Sted, saa beder jeg om, at du med lignende Iver vil bistaa mig med Udforskningen af Oldsagerne, idet jeg venter den lovede Ordliste ved første Lejlighed. Jeg sender min Bog om Runeskriften som et Pant paa det Venskab, der skal befæstes imellem os, og jeg beder dig tage vel imod den; og hvis der

forekommer noget, som du mener kan bidrage til Belysning af denne Sag, beder jeg dig aabenhjertigt sende mig det. Lev vel.

København, den 6. Juni 1637.

(W I 189).

642. (Ep. 599, BA 50). *Til Benedikt Magnusson paa Laufas.* 12.4.1637.

Hvor bittert jeg føler din ærværdige Faders Død, kan jeg ikke ret udtrykke, thi du ved, hvor nært han har staaet mig, hvor kær en Ven han var mig, som aldrig nægtede mig sin Bistand med Udforskning af vore Oldtidsmin-der, og hvis Navn du derfor vil finde viet til Evigheden i mine Skrifter og ofte anført med Hæder. Men hvem formaar at modstaa Guds Vilje? Man maa bære, hvad der ikke kan ændres. Jeg haaber, at du har høstet nogen Frugt af min Mellekomst over for Eders Øs høje Statholder; hvis ikke, saa gør mig opmærksom derpaa, og i hvadsomhelst jeg kan tjene dit Tarv, skal jeg gøre det. Ordfortegnelsen venter jeg i Aar tillige med Raudulfs þatt ifølge dit Løfte. Hils skyldigt din Moder, ligesom ogsaa Jon Magnusson, som jeg er ganske overbevist om har taget din Faders Lærestol i Besiddelse. Lev vel. 1637.

(W I 190).

643. *Fra Joachim Burser i Sorø.* 13.4.1637.

Tak for Havefrø. Idag var jeg atter paa Antvorskov. Den yngste har det udmærket, men den anden, som er trolovet, har faaet Tilbagefald. Jeg har anordnet Svedekur og kommer igen om tre Dage, skønt Kansleren Christian Friis ønsker mig til Lindholm for at sætte Planter i Haven.

Just som jeg forseglede dette, kom der Bud, at du skal hentes hertil. Du bedes tage imod Gæstfrihed i mit Hus.

(Fol. 25).

644. (Ep. 449). *Til Samme.* 13./18.4.1637.

*Hvad du skriver om Tilbagefald, er mig saare ukært, men dog haaber jeg, at der ikke er nogen overhængende Fare, og at min Bistand ikke gøres fornøden; skulde du imidlertid mærke, at man daarligt kan finde sig i mit Fravær, beder jeg dig for vort Venskabs Skyld gøre mig opmærksom derpaa.

Igaar kom kongelig Majestæt hertil; efter hvad der fortælles, agter han at blive til Herredagen. Gud ved, at jeg er besværet af saa mange Ulemper

og Forretninger, at jeg knapt kan være hjemmefra. Heraf kommer det ogsaa, at jeg ikke har kunnet være vor Fru Skeel til Tjeneste med at komme til Eder; imidlertid haaber jeg, at du ærligt paa mine Vegne vil gøre Undskyldning.

Og saa siger jeg da saa mange Tak for Indbydelsen; hvis det bliver mig muligt at frigøre mig for disse Bekymringer og ile til Eder, skal jeg ikke forsømme at plage dig med mit Gæsteri*.

[Følgende Sætning er trykt i 1751, men mangler i Koncepten: Se her er nogle Aflæggere af vor Flora, og de skal fra nu af opelskes hos dig.] Vor Kansler har ogsaa fra min Have modtaget en stor Forsyning smaa Violer, som hans Tjener i Dag bringer til Lindholm. Gartneren paa Frederiksborg har fornylig sendt mig nogle Frø fra Arnisæus' Efterladenskaber, og jeg sender dig Halvdelen deraf; jeg beder dig tage vel imod dem. Lev vel, min Burser, og bevar mig fremdeles i din Gunst.

(W I 190).

645. *Fra Samme*

18.4.1637.

Tak for det, du har sendt gennem min Broder. Christiane er haardt medtaget af sit Tilbagefald. Skønt Skeel har tilkaldt dig, havde han det dog godt. Det var for en Sikkerheds Skyld. Sidste Lørdag spadserede han i Gaarden og i Haven og sov godt om Natten. Han har faaet Hovedpine, dog ikke i den beskadigede Side, men i den modsatte. Derefter kommer en vis Sløvhed og Konvulsioner, først i den saarede Arm, ret let, derefter kraftigere og fordelt. Man siger, at han tidligere har lidt af saadanne Anfald.

(Fol. 28).

646. (BA pag. 332). *Testimonium for Hallur Arnason.*

23.4.1637.

Hallo Arneri Islandus blev immatrikuleret i 1632 og har dyrket sine Studier saa vidt, som hans skrøbelige Helbred og hans Fattigdom tillod.

(W I pag. 39).

647. (Ep. 186). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

28.4.1637.

»Som bønfoldende kommer jeg til dig: Tillad mig at gaa bort som den, der har faaet sin Bøn opfyldt!« [Terents: Hecyra 9—10]

Gennem Samtaler med dig har jeg flere Gange bragt i Erfaring, at der hos Eder er en københavnsk Købmand, hvis Navn just nu er gledet mig af Minde, der hvert Aar plejer at sejle til England for at gøre Forretninger.

Hvis han endnu ikke har begivet sig paa Rejse, vilde jeg meget gerne have, at du omhyggeligt forhandler med ham, om han for din Skyld vil paatage sig det Besvær at købe en Bog, som du ser opskrevet paa vedlagte Seddel. *(Seddelen indeholdt disse Ord: Johannes Lelandus: In Declamationes Qvintiliani Liber I, og hvis der kan faas andre Smaaskrifter af samme Forfatter)* Den er i hvert Fald meget svær at finde og en Fisk for de faa; men hvis han havde Tid og Lejlighed til at gennemstøve og undersøge Boghandlerne i London, hvilke jeg har hørt er meget velforsynede med de sjældneste Bøger, vilde maaske denne Fangst falde i vort Garn. Denne Leland var en betydelig Oldgransker, en fremragende Digter, en veltalende Taler, og mange Arbejder om ethvert Slags Emner er udgivet af ham paa Græsk og Latin; over dem opstiller *Johannes Balæus: Scriptorum Britannicæ Centuria octava pag. 671* en ret fyldig Fortegnelse. Blandt alle dem har jeg kun udvalgt mig dette eneste lille Arbejde, fordi jeg mente, det var nyttigt for mine Studier, som jeg ifølge Indholdet af den Opgave, der er mig paalagt, plejer at dyrke, ja endog tvinges til. Vær derfor saa venlig at overtale Købmanden til paa dine Vegne uden Modvilje at paatage sig Besværet med at finde dette Skrift, naar han kommer til England; og han skal ikke betvivle, at han straks, naar han kommer hjem, vil faa godtgjort alt, hvad han selv har lagt ud til dette Formaal.

Lev vel, du herlige Pryd for Fædrelandet, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 28. April 1637.

648. (Ep. 605). *Til Johan Elichmann i Leyden.*

1.5.1637.

Medens jeg venter paa det lovede persiske Digt og andre Bemærkninger til min Bog om Runeskriften, saa gaar Tiden, og vor Kansler ses at ærgre sig ret alvorligt over Forsinkelsen. Jeg udstyrer altsaa Udgaven af Runeskriften for mine egne Midler og har sendt nogle Eksemplarer deraf til Leyden til Jacob Marci, for at han kan sætte dem i Omløb, og af dem har jeg bestemt et paa pænere Papir til dig, stolende paa, at du allerede nu har modtaget det. Men da vor [Tancred] Leyel nylig havde henvendt sig til mig paa dine Vegne, mente jeg at burde skrive og sende, hvad jeg har lovet, for at jeg kan yde bedre Mulighed for Fortsættelsen af det paabegyndte Venskab og faa Underretning om dine Fremskridt i det herlige Forehavende. Hvis der forekommer noget, som kan belyse enten vor Runeskrift eller Beskrivelsen af vore Mindesmærker, er jeg ikke i Tvivl om, at du vil delagtiggøre mig deri. Men hvis du kunde skaffe en bekvem Lejlighed til at udbrede min Bog i Frankrig, saa

vilde det være mig saare kærkomment, thi som du ved er det kun faa hos os, der interesserer sig for disse Ting. Lev vel og vær mig bevaagen.

Den 1. Maj 1637.

(W I 190).

649. (Ep. 606). *Til Thomas Fuiren i Leyden.*

1.5.1637.

Før jeg modtog de Planter og Frø, du har sendt, var min lille Have her i Foraaret et sørgeligt Skue; jeg siger mange Tak derfor og skal lægge Vægt paa fra min Side at kunne lægge mit taknemmelige Sind for Dagen i Hengivenhed, omend ikke i Gerning. I den Grad er min Flora opmuntret ved disse, at hun i Skønhed synes at kappes med andre Haver, som tilhører andre. Jeg har fornylig skrevet til din Broder med en Købmand blandt vore Landsmænd og har sendt en Pakke med min Bog om Runeskriften, som skal gives til Jacob Marci; deri var indlagt et Eksemplar bestemt for dig, men om du har modtaget det, ved jeg ikke. Jeg betvivler ikke, at Henrik [Fuiren] ved første givne Lejlighed vil give mig Underretning om hele den Sag. Hils ham skyldigt fra mig. Alvorligere Beskæftigelser tillader mig ikke mere. Hav det imidlertid godt og vaag over Fædrelandets Vel og Studierne af de bedste Lærdomme med samme Iver, som du plejer.

København, den 1. Maj 1937.

(W I 191).

650. (Ep. 607). *Fra Iver Hansen Bang i London.*

12.5.1637.

I mit Brev, som jeg sendte til dig for tre Maaneder siden, har jeg udførligt fremstillet, med hvor stor Troskab og Omhu jeg, saa snart jeg kom til London, besøgede den Sag, som var mig overdraget af Eders Magnificense; men det var dog spildt Ulejlighed, idet nemlig den højædle Hr. Spelman paa det Tidspunkt opholdt sig paa Landet paa Grund af den her huserende Pest. Men de Boghandlere, som jeg rettede Henvendelse til om at købe nogle Eksemplarer af din Bog, de afviste enhver Betingelse, idet de foregav, at Englænderne var lidet eller slet ikke interesserede i vore gothiske Oldsager. Da der var et Stykke Tid igen, frembød der sig dog en bekvem Lejlighed for mig til at rejse til London, hvor jeg overrakte den nu hjemvendte Hr. Spelman Eders Magnificenses Bog og Brev: Han modtog mig ikke alene højst elskværdigt i Ord og med et Gæstebud for Eders Skyld, men skaffede mig ogsaa en Boghandler, som nu fra Eders Magnificense venter 50 Eksemplarer

med Angivelse af en nedsat Pris. De kan, om det passer, sendes enten med Overbringeren af dette Brev eller med Skib efter Johan Braems nøjere Anvisning, thi han forstaaer at besørge dem sikkert til min Købmand i London. Boghandlerens Navn er Simon Stephens, som bor tæt ved St. Pauls Kirken i den gyldne Løve. Hvis jeg ikke forbliver yderligere to Maaneder i England, hvilket næppe tør forventes, saa har Hr. Spelman, som er Eders særlige Ven, lovet at besørge det. Imidlertid oppebier jeg Eders Magnificenses Ordre og tilsiger Eder min ringe Hjælp med al Nidkærhed, idet jeg iøvrigt er ganske rede til at paatage mig enhver Byrde for Eders Skyld. Gid Gud maa holde Eder saare længe i Live og ved Helbred sammen med Eders højt elskede Hustru. Skrevet i stor Hast under Opbrud fra London, den 12. Maj 1637.

651. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

15.5.1637.

Jeg har svaret med Watz, der bragte dit Brev, og jeg medgav ham et Eksempplar af min Bog om Runeskriften. Din Søns Vært har det nu godt. Tak for de tilsendte Fisk. Min Svigerfader Dr. Mads [Jensen Medelfar] ligger dødssyg.

(W I 191).

652. (BA 21). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstaðir.*

1637.

Snorris norske Krønike, som er udgivet paa Eders Foranstaltning, og hvorom Hr. Doktoren har æsket min ringe Mening, fortjener rigtignok stor Ros, og med Rette maa denne Interesse prises hos en Mand (tilmed af vort Folk), der var indblandet i Kongernes Foretagender saa vel i sit Fædreland som i selve Norge o. s. v. Hvis den imidlertid sammenlignes med de enkelte Fortællinger og med hver Konges Levnedbeskrivelse, som (hvad jeg fuldt vel ved) findes i Eders righoldige Bibliotheker eller Arkiver, saa maa man erkende, at denne Krønike af Snorri kun er et Sammendrag af norsk Historie, men meget fin og velopbygget, saa at Eftertiden bør nyde den med stor Taknemmelighed. De gamle Nordmænd selv maa anklages for Efterladenhed, fordi de har vist en saadan Ligegyldighed for egne Forhold, at de ikke har levnet deres Efterkommere noget saadant, i hvert Fald mig bekendt ikke noget, der er bevaret. Istedet har de foretrukket at glemme sig selv og overlade deres hjemlige Historie til udenlandske Forfattere med højst tvetydig og usikker Dømmekraft samt mindre ængstelig Omsorg for Sandheden, i Stedet for selv at sammenstille deres Fædrelands Forhold. En Prøve paa denne Skødesløshed, eller rettere Uretfærdighed hos de udenlandske For-

fattere har blandt andet ogsaa William af Newburgh givet os ved de grove, ondskafulde og uhørte Løgne, han har sammenkogt om Sverri, Norges mest uplettede Konge. Dette paavises ved Hjælp af de faa Uddrag fra Newburgh, som den berømmelige Pontanus har anført i sit Historieværk og med usvækket Kærlighed til Historien har meddelt alle. Men de, som har oversat dette Sammendrag af Snorri til Dansk (hvadenten de har gjort det selv eller ved andre), hvor meget retfærdigere er de ikke mod Nordmændene end Newburgh? Retfærdigst og mest prisværdig er dog Dr. Worm selv, fordi han med saa stor Omhu og Troskab har udgivet deres Arbejde offentligt og prydet det gennem smukt Tryk.

Jeg tror ogsaa, at Oversættelsen af dette Værk fra Grundsproget er ret paalidelig og heldig, skønt Oversætteren hist og her (omend meget sjældent) ikke har fundet den rette Værdi og Særbetydning af visse Ord: Saaledes har han gengivet »Marium Suden« ved »Mariæ Sorgen«; »Kross Sud«, »Olafss Sud« er paa samme Maade Egennavne paa Skibe. Men »Sud« betyder ikke »Sorg« (Graad, Kummer, Sjælevaande), men et Skib, saa at »Marium Sud« er Marias Skib, altsaa indviet til hende; og Oversætteren er blevet narret af Slægtskabet og den beslægtede Klang i de to Bogstaver D og T, idet han har anset »Sud« og »Sut« for det samme. Om et Skib omtumlet af Bølgerne siger et gammelt Vers:

»Rann vm svden Ranar mær
Ræfilss hestum alldan þvær« etc.

Den ret dunkle Mening, som gemmer sig i det poetiske Udtryk, er denne: »Ranar mær«, det er Bølge. Thi Rån betegner Havet eller Oceanet; »mær« betyder Jomfru, saa »Ranar mær« er Oceanets Jomfru eller Datter, ligesom Oceanet gøres til Nymfernes Fader, og Nymferne sættes for selve Vandene o. s. v. »Rånar mær« eller Bølgen »Rann«, d. v. s. flød, nu altsaa »vm suder« (Akkusativ Flertal) gennem Skibet, simpelthen gennem Skibssiderne. Ved Omskrivning sættes »Ræfill« (egentlig sønderrevet Klædning eller Pjalt) for Skibssejlet. Heraf »Ræfilss hestur« [Pjaltehest] i Betydningen Sejlets Hest eller Sejlbærer, d. v. s. selve Skibet, idet Digterne indhyllede næsten alle deres Udsagn i Omskrivninger. Digteren synger altsaa: »Ræfilss hestenn alldan þvær« d. v. s. Vandet eller Bølgerne skyllede eller afvaskede Skibet. Og dette andet Led er en Forklaring paa det første, thi de siger det samme. Det skal blot bemærkes, at »Svd« og »Svder« (Flertal) er det samme som »Ræfilss hest(ur)« og ikke betyder Smerte og Kummer, for hvilket man før og nu siger »Svt«. Eksempel:

»Svtar klvtum, sagde hann /
svipte hin væna kvinna; /

komminn er vti kvrteiss mann, /
kvedst þig vilia finna. /«

Det er et helt Vers (det forrige var et halvt); det er en, som trøster en Kvinde, der sørger over sin Vens Fravær, hvis uventede Ankomst han melder. Og »Svtar klut« kalder han den sørgende Kvindes Ansigtsslør, i Betydningen »Sorge klud«, som hun skal »svipte bort«, d. v. s. aflægge. Der er talrige Eksempler forhaanden paa »Sud« og »Svt«, men de vilde virke trættende her. Hvis der findes noget af denne Art i den danske Udgave af den norske Krønike, er det ikke saa vigtigt, at det behøver at anmærkes. Saaledes staar der, om jeg husker ret, paa Side 652: »Siæle hvss« = Sjælens Hus, skønt jeg ved, at der paa Grundsproget staar »Sælu hvss« = Lykkens Hus. Thi de vejfarende føler sig lykkelige, naar de er medtaget af Sne, Storm og Kulde og kommer til en saadan Hytte, hvor der gives dem lidt Pusterum. Saaledes er altsaa »Säl« = Sjæl og »Sæla« = Lykke to forskellige Ting, og »Säl« hedder i Genitiv »Sälar«, »Sæla« derimod »Sælu«. Paa Side 707 forekommer en Fejl paa tyve Aar i Tidsberegningen; den kan vi ikke skænke Oversætteren eller Bogtrykkeren. Det drejer sig om Tidspunktet for Islands Overgivelse under Aaret 1240, hvor der læses: »dissligeste svore alle undersatterne hannem (Kong Haakon Haakonsøn) lydighed och troskab, baade aff Norrig, Orkenør, Hiæthland, Farø och Iissland«. Her bør Island slettes, fordi det først, og kun med Nød og næppe, blev overgivet omkring ved Aar 1261. Paa otte eller ni forskellige Steder i det følgende af samme Hakons Liv fremgaar det, at det slet ikke er sket i Aaret 1240, men som sagt i Aaret 1261. Jeg skal blot anføre Stederne, da Teksten overalt er temmelig fyldig. At Island ikke er blevet overgivet til Norge i Aar 1240, fremgaar af selve den norske Krønike Side 735, hvor den pavelige Udsending Kardinal Wilhelm afslutter sin Tale paa det norske Ting. Men det fremgaar ogsaa tydeligere af de følgende Sider, saasom Side 744 § 1, Side 745 § 2, Side 752 § 3, Side 753 § 2 og Side 768 § 2, men især Side 770 under Aaret 1261 og Side 772 § 1, og meget tydeligt Side 780 § 2 under Aaret 1261 o. s. v.

Hvad angaar Stærkoddens Kvad, saa kendes de hos os ikke engang af Omtale. Men af Saxos ottende Bog kunde jeg nok drage nogen Slutning om, hvorvidt man tør regne med, at han har anset Thule for Island. Men det maa andre fremdrage. Og Saxos Opfattelse, der følger Adam af Bremen, vil heller ikke kunne rokke mig i min Overbevisning.

SKIOLLDVNGA VIISVR

Det er Sange eller Digte om de norske Konger, hvorom her i al Korthed. Ordet »Skiølldur« betyder Skjold, og »Skiöldungur« er derfor det samme

som de skjoldbærende. Som Egenskabsbetegnelse gives og tilkommer dette Navn Kongerne alene, fordi disse frem for andre udmærkede sig ved Skjold og Vaaben. Saaledes kaldtes særlig Danmarks Konger, og Foranledningen fremgaar af det følgende. Derfra begynde Betegnelsen hos Digterne ogsaa at udvides til andre Konger. Thi i den Bog paa Modersmaalet, som drejer sig om Digtekunsten og kaldes Edda, og hvis Forfatter er Sæmund Froda, d. v. s. den lærde, veloplærte, staar der Side 7: »þa byriade Odinn ferd sina nordur fra Saxlandi oc kom i þad land, er þeir kœlludu Reidgota land, og eignadist j þui landi alt þad hann villde. Hann setti þar til landa son sinn er Skiœlldur hiet; hanns son var Fridleifur. þadan er su œtt kominn er Skiœlldungar heiter, þad eru Danakongar; og þad heitir nu Jotland er þa var kallad Reidgota land«. Paa Dansk: »Da begynte Odin sin reisse nord fra lante Saxen och kom hand i det land, som de kallede Reidgota land. Och i dette land bekom Odin alt huad hand begerede. Hand satte offuier de lande een sin søn som heed Skiœlldur; och var Skiœlldiss søn Fridleiffur. Derfra er den œt och slecht kommen som kaldiss Skiœlldungar (Flertal), det er Danekonger. Det heeder nu Jotland som den bleff kaldit Reidgota land«. Ligesom Holsatia eller Holsten efter samme gamle Overleverings Vidnesbyrd kaldtes »Holltsetu land« (for nu at føje dette til i Forbigaaende); og »Hollt« betegner baade paa det gamle og paa vort Nutidssprog en Del af en Mark eller Jord, som hæver sig lidt (dog uden at naa Bjerghøjde) og er lidet græsklædt. »Seta« = Sæde af *sedeo* = »ieg sitt«; *sedile* = »Sæte«.

Dette er da nu Oprindelsen til Skjoldunge-Navnet. Men de følgende Tidens Konger begynde at blive benævnet paa samme Maade ogsaa efter andre Sønner af Odin, saasom »Bragingar« efter Brage, »Lofdungar« efter Lofda, »Dœglingar« efter Dagur, »Inglingar« efter Inge: Det drejer sig altsaa om Konger nedstammende fra disse Sønner af Odin. Det blev Digterskik at udstrække disse Betegnelser herfra til hvilke som helst Konger. »Skiœlldunga viisur« forklarer vi altsaa som Digte indeholdende Lovprisninger af (hvilke som helst) Konger. Der forekommer næppe en eller to Prøver paa disse Digte i den Bog om Islændingenenes Digtekunst, som kaldes »Skalda«, som gaar ud paa Udnyttelsen af den anden, nemlig Edda: Idet Edda giver Anvisning paa Emnevalget, Skalda paa Brugen eller Kunsten, for saa vidt som der er nogen Kunst i disse Prøver og ikke snarere en Labyrinth, med det Formaal at prale med en ukendt Persons Snille, saa man kan sige, at der udkræves mere end en Sfinks til at udfinde Raimunds Visdom og Mening. Denne Digt-Labyrinth fortjener efter min Mening den Dom, som Plinius i sin Tid fældede over den kretiske med disse Ord: At det har været forrykt Vanvid at søge sig Hæder for en Pris, der ikke var til Gavn for nogen [Hist. nat. XXXVI,13]. Vore Digtere, hvis Aand ikke finder Næring gennem nogen

finere Viden, anser ikke desto mindre disse Ting for et Orakel. Lad mig give et og andet Eksempel paa denne Smag, saasom det, der plejer at tilskrives vor Snorri Sturluson, om Haakon, Norges gamle Konge:

1 2 4 5
 Hacon rædur med heidran
 6 7 8 9
 hefur dreingia vin feingid,
 13 14 15 16
 Lønd ver budlungur brandi,
 10 11 12
 Breidfell: mikid velldi.
 17 18 19
 Rögleicks naer rijke,
 26 27 20 21
 renni tyr, ad styra,
 22 23 24 25
 Ølld fagnar þui eignum
 28 3
 ordrömur; kongdomme.

Det er den Slags Heltedigt, hvori man som oftest sang Kongernes Pris, og det er kun en eneste Strofe i dette Versmaal: »eniste een wiise«.

Men for at faa en Mening ud af dette Digt, siger de, at det sidste hører til det første: »Hacon rædur kongdomme« betyder »Haakon raader for Kongdommen«; og saaledes sammenknytter de ikke Leddene i Rækkefølge, men ved Omstilling, hvorfor jeg har fundet det rigtigt at kendetegne hvert enkelt Ord med Tal for at kunne føje dem sammen efter Meningen. Paa Prosa vilde det paa Modersmaalet komme til at hedde:

»Hacon rædur kongdome; med heidran hefur dreingia vin feinged Breidfell: (sem er) mikid velldi. Lavnd ver budlungur brandi. Rögleickss riike naer ad styra. Ølld fagnar eignum (kongsinz); renni tyr [for *tyr*ss] ordrömur«.

Paa Dansk: »Haagen raader for Kongdomen; med heder haffuer dreingeven (d. v. s. Kongen) fanged Breidfeld, som er eet stort velde (rige). Land vergier Kongen (»budlungur«) med sin sverd och fanger Noreg at styre. Folcket fauffner (er glad) offuer slig eymon, huoraf loflig ryckte skal udgaa«.

Forklaring paa nogle Ord:

Dreingia vinur] saaledes kalder han Kongen som Ven og Velynder af sine Folk. Thi »Dreingur« betegner ikke blot en Dreng eller Yngling, men ogsaa en god Mand (naar det tages i gunstig Betydning), hvorfor de kalder Hoffolkene og selve Raadet for »dreinge« saa vel som de øvrige Undersaatter. Saaledes betyder »dreingskapur« Troskab, Yndest o. s. v. »Denne drengeven haffuer fanged (faaed) Breidfeld, et udstrakt Land eller Omraade (at raade

offuer) som er *meget vellde*, d. v. s. et stort Rige; saaledes *Danavellde*, *Svijavellde* = Danskernes og Svenskernes Rige.

Lønd ver budlungur brandi] »budlungar«, en Fællesbetegnelse for Konger; »ver« = forsvarer, »lønd« = Landene, »brandi«, Midlets Ablativ med udeladt Præposition = »med sverd«. »Brandur« = Sværd.

Nær ad styra] Nominativen »budlungar« er underforstaaet, d. v. s. »hand naaer at regere«, i overført Betydning (»at styre«) fra Skibe eller Heste. »Rogleicks riike« for Norge. »Rögur« = Tvedragt, »Rögleikur« d. v. s. Krig, Tvedragts Leg, hvorfor han kalder Norge for »Rögleickss riike«, d. v. s. et Rige om hvilket der er blevet ført Krig. I Verset tilføjes: »Øild«, d. v. s. Almuen eller Folket (hvoraf »Øildungar« = de ældre eller Raadsmedlemmerne) »fagnar« = glæder sig over eller priser »eignum«, d. v. s. Besiddelserne, nemlig de kongelige. »Renni« = skal flyde ud, skal udsprede »tyrss ordrömur«, d. v. s. Rygtet om Ros og Hæder. »Tyr« = Lovprisning. »Ordrömur« = Folkets Røst. Paa samme Maade »maallromur« = Talestemme eller den talendes Stemme. Og saaledes er den første ret indviklede Prøve paa de Digte, som man mener kan kaldes »Skioldunga viisur«, fordi de handler om Konger.

Jeg giver derefter et andet og endnu mere indviklet:

1	2	6	7
Hacon veldur og hølldum			
8	9	10	
hardrädann, Gud jardar			
12	11	13	14
tiggia lier med tyre			
3	4	5	
teitur þiodkongs heite			
15	16	17	18
valld a viidar follder			
22	23	27	
vindræfurss jöfur giæfu			
25	24	26	
ødlingi sköp vngum			
19	20	21	
ørlyndur skati giørla			

Det siges ikke, om hvilken Haakon dette Digt taler. Thi der var flere norske Konger af dette Navn. Dog vil vi snarest opfatte ham som Haakon den Gamle, Sverris Oldesøn, saa vel som ogsaa i det forrige Vers.

Naar man her omstiller Leddene og bringer dem i Rækkefølge for at udfinde Meningen, fremtræder det paa Prosa saaledes:

»Hacon teitur veldur þiodkongss heiti, og hølldum hardraadann; Gud jardar, ørlyndur skati giørla, lier tiggia valld a viidar follder med tyre, vindræfurss jöfur sköp ødlingi vngum giæfu«.

Efter Forklaring af Ordene kan hvem som helst oversætte denne Prosa paa egen Haand. Forklaringen er altsaa saaledes: »Hacon teitur«, det er »oprichtig«, »herlig«. »velldur« det er fører, opretholder »þiodkongss heiti«, det er »kongelig naffn«. »þiod« er Slægt eller Folk, deraf »þiodkongur«= »den som raader offuer folcked, land och riiger« til Forskel fra dem, som blot haandhævede et Søherredømme og kaldes »søekonger«. Saaledes »þiodbraut«= offentlig Vej og ligeledes »þiodstigr«. »og hœlldum hardradann« det er »wi holder hand er haardsindig Konge«, som Harald hin haardraade. »Gud jardar, eller paa Jorden« for Christus; »œrlyndur skate« (Apposition), det er: en gavmild Konge (thi »skate« staar for hvilken som helst Konge, »af Skata, een gammell søekonge«, Tilnavn »milde«, det er gavmild), »lier« d. v. s. »laaner«, »tiggia« d. v. s. til Kongen (Hakon) »valld«, d. v. s. Magt, Herredømme, »a viidar folder«= over vidt udstrakte Lande »med tyre«= med Ros. »Vindræfurss jøfur«= for Himmels Konge. »Vindræfur« betegner Vindenes Hus, d. v. s. Himmelen; »jøfur«= Konge. »Sköp«= skabte (Fortid af *creo*= »ieg skaber«), »œdlingi«, d. v. s. til denne Konge Hakon, »vngum« d. v. s. som Yngling eller i selve Ungdommen, »giæfu« d. v. s. god Lykke.

III Prøve. De to foregaaende handlede om enkelte Konger, de følgende samler flere norske Konger i en Strofe:

1. 1. Olafur kunne blothuss brenna, [d. Hellige]
2. 2. bradann hitt i Magnuss voda, [d. Gode]
3. 3. Harald frægum vier hiørleickss milldann, [Haardraade]
4. 4. hanss arfe þa tock vid starfe [Oluf Kyrre]
5. 4. drottur vinur fi<e>ck helverck heptann,
6. 3. hnijga rett a enskre slettu,
7. 2. sottum ymdur þa ørlang æntust,
8. 1. agiætt fal<1> sa hlaut til vallar.

Her ser vi otte Led; det ottende hænger sammen med det første, det syvende med det andet, det sjette med det tredie, det femte med det fjerde; saaledes:

1. Olafur kunne blothuss brenna,
agiætt fal<1> sa hlautt til vallar.
2. Bradann hitti Magnus voda,
sottum ymdur þa ørløg entust.
3. Harald fragum vier hiørleickss milldann
hnijga rett a enskri slettu
4. Hanss arfe nu tok vid starfe,
drottur vinur fi<e>ck helverck heptann.

Forklaring: »Oluf (den helge) kunde (haffde lært) blothuss [d. v. s. Hedningers Helligdomme], »ad brende« [ødelægge ved Ildebrand]; »loflig fald hand fick til vallar« d. v. s. »til Jorden« d. v. s. han faldt med Hæder i Slaget ved Stiklestad.

2. »Bradann hitti Magnus (den Helliges Søn) voda«: Han faldt i en brat Død; »af Sot ynkelig vorden, naar hans tid var ude: d. v. s. hand bleff sott død«.

3. »Haralld (haardraade) haffue vi spurt hiørleickss milldann«, d. v. s. ødsel med Krig. »Hiørleikur« = Sværdleg, d. v. s. Krig, ligesom ovenfor »Rogleikur«. »Hniiga« = falde »a enskre slettu« = paa Englands Slette eller Mark.

4. »Hanss arfve«, nemlig »Haraldi arfving«, altsaa Olaf Kyrre eller Fredsstifter, »tog ved straffed« d. v. s. paatog sig Arbejdet, nemlig med at styre Kongedømmet. »Drottur vinur« d. v. s. »undersættens ven«, det er: denne rolige Konge, »fick helverck heptann« = gik bort, ramt af en dødelig Sygdom, ikke i Krig. Det er omtrent Meningens med den III Prøve.

IV Prøve, med nogen Afveksling i Versemaalet, handler ogsaa om fire norske Konger, gamle Hakon, hans Søn Magnus og Magnus' to Sønner Erik og Hakon:

1. Mætur Hacon vann, langfedra läd,
2. enn Magnus fann, lögvisku räd,
3. hiør Erickss hieck, a rijtar slöd
4. hans broder gieck, ad refsa þiod.

Disse rummer mindre Vanskelighed. Imidlertid skal paa den ene Side de to Kolonner paa Grund af Versmaalet læses hver for sig nedad, men Linierne hænger paa Grund af Meningen ogsaa sammen paa tværs:

1. »Mætur Hacon vann langfedra läd«, det vil sige: Den fremragende Hakon genvandt sine Forfædres Land.

2. »Enn Magnus fann lögvisku räd«, d. v. s.: Men Magnus fandt Lovkundskabens Raad, d. v. s. Lovkyndighed, hvoraf han fik Tilnavn »Lagabæter« det er Lovens Genrejser.

3. »Hiør Erickss hieck a rijtar slöd« d. v. s.: Eriks Sværd hang ned (fra Bæltet) paa Brynjens Vej. »Riit« er Brynje, »slöd« = Vej; jeg forstaar det som »Krig«.

4. »Hanss broder gieck ad refsa þiod«, d. v. s. sammes (Eriks) Broder gik for at straffe Folket (som en ihærdig Haandhæver af Lovene).

V Prøve om to danske Konger, Hakon og Rolf Krake, ogsaa med en ændret Digtart:

1 5 6 2
Haki kraki hoddum broddum

3 7 8 4
 særði nærði seggi leggi
 9 13 14 10
 veiter neiter vella pella
 11 15 16 12
 bæli stali beittist heittist

Her skal det første Ord i hver Linie forbindes med det sidste, og det andet med det tredie, for at Meningen kan fremkomme, skønt Versmaalet eller Rytmen gaar tilgrunde paa denne Maade:

1. »Haki broddum særði leggi
2. Kraki hoddum nærði seggi
3. Veiter pella bæli heittist
4. Neiter vella stali veittist«.

Oversættelse: 1. »Haki«, d. v. s. Hakon, en gammel dansk Konge, »særði« d. v. s. saarede, beskadigede, »leggi« d. v. s. Benene eller andre Menneskelemmer, nemlig i Krig, »broddum« d. v. s. med Sværdoddene (idet Præpositionen »med« er udeladt ved Midlets Ablativ). »Broddur« er Sværdod, Spydspids o. s. v.

2. »Kraki« (nemlig Rolf Kraki, Danmarks Konge) »nærði« = udbedrede (deraf: »næring« = Vederkvægelse), »seggi« det er Mændene, »hoddum«, det er med Penge, Ablativ Pluralis og Instrumentalis af »hodd«, som hos Digterne er Guld og saaledes Stof til Penge.

3. »Veiter pella« d. v. s. Giver af Lærred, underforstaaet Klæder (denne Slags Gaver plejede at blive skænket Hoffolkene af Kongerne, saa at Stoffet »pell« her staar for Lærredsklædning. Men »pella« er Genitiv Pluralis). Altsaa saaledes: »Veiter pella«, d. v. s. Kongen selv, Rolff Kraki, som skænkede eller plejede at skænke Lærred, »bæle heittist« d. v. s. blev sveden eller op-hedet i Ildebranden, nemlig »der hand bleff brent inde af sin svoger paa Lædru i Sæland«.

4. »Neiter vella« (»vell« er Guld, saaledes som »hodd«, deraf »vellriikur« = rig paa Guld og med Overflod af Rigdomme). Altsaa saaledes: Denne »neiter vella«, det er Kong Rolf, som besad eller nød Guldet, »stale beittist«, d. v. s. blev saaret af Staalet (nemlig med et Sværd af Staal), nemlig da han faldt gennemboret af Hjartvar.

VI Prøve: Samme Slags Digt og samme Stof eller Indhold om de samme Konger i Danmark, men Omstillingen af Ordene er en lidt anden, hvilket de Tal angiver, som er tilføjet for at udfinde Meningen:

1 5 2 6
 Haki kraki hamde framde

3	7	4	8
geirum	eyrum	gotna	flotna
13	9	14	10
hreiter	neiter	hodda	brodda
15	11	16	12
brendist	endist	bäle	stäle

Her slutter Ordene sig skiftevis sammen og lyder saaledes, naar de omsættes til Prosa:

1. Haki hamde geirum gotna
2. Kraki framde eirum flotna
3. Neiter brodda endist stäle
4. Hreiter hodda brendist bäle

Oversættelse: »Haki (Konning) hamde« d. v. s. undertvang »gotna« det er Mændene, »geirum«, det er med Sværd eller Vaaben.

2. »Kraki (Rolf Kong) framde« (for »framede«) d. v. s. fremmede »eirum« i Stedet for »aurum« d. v. s. med Guld eller Rigdomme, »flotna«, d. v. s. Mænd hengivne til Sømandsliv, »som sin skib lader gerne flyde«.

3. »Neiter brodda« d. v. s. den der havde brugt eller brugte Sværdoddene eller Sværdene (om den ypperlige Kriger) »endist«, d. v. s. fik sin Afslutning (paa Livet) »stäle« ved Staal eller Sværd.

4. »Hreiter hodda« d. v. s. den der udstrøede eller uddelte Guld eller Guldmønter (imidlertid er »hodda« Genitiv Pluralis) nemlig selve Rolf Krake, »brendist bäle« d. v. s. brændte eller blev opbrændt i Flammerne eller Ildebranden.

653. (BA 92). *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

13.6.1637.

Evig Frelse i den Herre Jesus, den eneste Opretholder!

Høje Hr. Doktor, højstærede blandt Venner, hvem jeg mest bør dyrke blandt mine Beskyttere! Jeg har modtaget dit Brev sammen med Bogen om Runeskriften, en mig højst kærkommen Gave; og ikke blot glædes jeg højligt over Eders ypperlige Resultater, men lykønsker ogsaa med god Grund ofte mig selv i min Svaghedstilstand over Eders enestaaende Bevaagenhed og stadig fortsatte Velvilje; og hvis der blot er nogen Omtanke og Lydighed i mig, skal jeg flittigt stræbe efter engang at befindes taknemmelig: Imidlertid bønfalder jeg da Gud om at træde i mit Sted i Gengældelsen af de store Tjenester og Velgerninger, som ydes mig uværdige af Eders Højhed, ogsaa i denne min Fattigdom, ja næsten Landflygtighed. Hvad jeg i ret ubearbejdet Stand havde sammenskrabet af Naturgenstande i mit Fædreland, skal jeg

sørge for senere at faa oversendt med andre Købmænd. Men nu gives der ikke Ro til at skrive mere. Det Fartøj fra Grindevik, hvormed jeg — omend i al Hast — har villet sende disse faa Ord, ligger mere end femten danske Mil herfra. Skænk altsaa min Kortfattethed Tilgivelse! Gid Eders Elskværdighed maa være ved bedste Helsen og ikke ophøre at være mig bevaagen. Skrevet den 13. Juni Aar 1637.

Jeg hilser ærbødigt Eders højtelskede Husstand, som jeg højagter.

Eders Ærværdigheds hengivne

GISLAUS OTTONIS

med egen Haand.

654. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

21.6.1637.

Paa Grund af Pesten har jeg tilraadet din Søn at rejse hjem. Magister Longomontanus, som boede i hans Nærhed, mistede sin Hustru. Ogsaa vor Svoger Brochmands Hus er ramt, men han er rejst bort med sin Familie. Min Svigerfader, Biskop Mads Jensen Medelfar i Lund, er død, dog ikke af nogen giftig Sot. Vi ved ikke, hvem der skal være hans Efterfølger. Om faa Dage ophører Universitetet med Øvelser.

(W I 191).

655. (Ep. 436). *Fra Sir Henry Spelman i London.*

1.7.1637.

Med største Glæde har jeg, kæreste Oluf, modtaget dit Brev sammen med din Bog om Runeskriften. Begge Dele var mig til stor Fryd; ogsaa dit Sendebud Ivar Bang, en virkelig lærd Yngling, høflig og beskeden. Men da han pludselig staaer for at skulle rejse hjem, kan jeg hverken knytte det Venskab med ham, som jeg ønsker, eller vise ham nogen Tjeneste i Kraft af den Hengivenhed, hvormed jeg er bundet til dig. Selv færdes jeg nemlig som en Gæst i Hovedstaden, alene og for Tiden enligstillet, idet vor hele Husstand opholder sig paa Landet (for at afværge Pestsmitten, om det GUD behager!). Af dit Brev ser jeg, at du sørger over vor Seldens Død: Spar dig! Han lever nemlig, endog i bedste Velgaaende og er ikke, saa vidt mig bekendt, nogensinde mærket af nogen Svaghed. Jeg selv, derimod, har i Mellemtiden efter alles Bestik været hjemfalden til Døden. Kirkeklokkerne forkyndte det saaledes for Folket, og til Kongen selv blev det meldt; han gav mig et straalende Bevis paa evig kongelig Gavnildhed, da jeg ved Guds Barmhertighed mod Forventning var udrevet af Gravens Slugter. Jeg erkender, at jeg undslap, (og uendelig Tak siger jeg den almægtige Gud!), men alle min dybeste Livsrods, og især Hukommelsens, Evner er bogstavelig talt rystet og bragt i Forvirring. Dig haaber jeg dog, at den aldrig skal svigte med Tjenester. Lev vel. Din og dines Henry Spelman.

London, Barbican Street, selve den 1. Juli 1637.

656. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

21.6./14.7.1637.

Jeg hører, at mine Kolleger har forbigaaet mig med Uddelingen af de offentlige Indtægter. Da jeg atter og atter har gennemlæst Statutterne uden at finde Hjemmel for en saadan Forbigaaelse, beder jeg dig tage dig af min Sag.

(W I 191).

657. *Fra Samme.*

14.7.1637.

Jeg er lige saa ked som du over Forbigaaelsen af dig; medens jeg var borte og opholdt mig hos [Henrik?] Ramel, havde jeg faaet Løfte om noget tilsvarende, men ved min Tilbagekomst besvarede man min Klage med Henviisning til, at man havde været nødt til at give det til [Christen?] Holck. Statutternes Artikel 6 forbyder, at vi begge faar det. Din Rest henstaar til næste Uddeling, men den er helt blottet for Bønder. Jeg sender dig Statutterne, for at du selv kan dømme derom.

(Kv. 53).

658. (Ep. 18). *Til Samme.*

19.7.1637.

Efter at have gennemgaaet de nye Statuter ser jeg, at VI støtter dem, som har forbigaaet mig ved Uddelingen af de fælles Goder. Ganske vist findes denne Lov ikke i det gamle Haandskrift paa Universitetet, og den strider endog imod Universitetets Fundats, som er stadfæstet af saa mange Konger og ikke kan krænktes uden at fortørne Gud; i dens fjerde Kapitel staar følgende: »Alle Prælater, Kanniker og Vicarii staar det frit for at ligge ved Universitetet for deres Studiers Skyld, og hvis de i Stedet underholder en fattig Skoleperson etc., bør alle Portioner og Accidentier (Bord, Fællesindkomster, Uddeling af Værgemaal) være til deres Raadighed og gives dem, som var de tilstede, og der kan ikke fratages dem nogen Ret paa Grund af dette Fravær. Dette ønsker vi ogsaa iagttaget med Hensyn til denne Skoles offentlige Lærere, hvis de nyder saadanne Præstesker.«

Alligevel vil jeg ikke rejse Proces imod dem denne Gang, men taalmodigt finde mig i, hvad der maaske ikke kan ændres. Forholdet er ikke det samme for Holck, som ikke nyder godt af Fundatsen og ikke paa nogen anden Maade kan berøves det. Jeg haaber, at de for Eftertiden vil blive mere rimelige, saa meget mere, som de hidtil i Kraft af Fundatsen har fritaget andre af mine Professorkolleger fra denne Lov, for ikke at tale om, at Statutternes Punkt 8 tillader en Dispensation. Jeg stoler paa, at du ikke vil svigte din Opgave som en tro Fortolker. Lev vel. 19. Juli 1637.

(W I 192).

659. *Fra Willich Westhof i Malmø.*

Udat., form. Juli 1637.

Dr. Niels Foss er bortrejst og har medtaget Eders Brev til ham; man mener det er for at undgaa at skulle give mig yderligere Svar. Peder Galt skriver, at Gunde Rosenkrantz ikke ønsker den snart ledigtblivende Portion tillagt Prahl. Skriv mig et Brev af samme Indhold som det til Foss. Jeg rejser i Morgen til Lund.

(Kv. 111).

660. *Til Samme.*

Form. Juli 1637.

Min Stemme alene gør lidet til Sagen, men hvis jeg billiger dette, vil de, som er yngre i Kapitlet end jeg, tolke det saaledes, at jeg frasiger mig Ret til at udtale mig. Jeg vil dog ikke sætte mig op imod andres enstemmige Beslutning.

(Koncept tilføjet ved Foden af Kv. 111).

661. *Testimonium for Gudmund Jonsen.*

25.7.1637.

Gudmundus Jonas Norvagus blev immatrikuleret den 14. Maj 1633. I Juni 1635 blev han Lærer for Ejler Holcks Børn.

(W I pag. 39).

662. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.*

27.7.1637.

Det er klogt af dig ikke at yppe Strid om Smaating, derved vinder du Kapitlet for dig i Fremtiden.

Din Hustrus Moder [Biskop Mads Jensen Medelfars Enke Mette Vibe] ønsker dig snarest hertil sammen med de øvrige Formyndere for at faa Skiftet ordnet; hun længes kun efter at forlade Bispegaarden og Byen. I vil fortryde Eders Tøven.

(Kv. 54).

663. (Ep. 19). *Til Samme.*

27.7./26.8.1637.

Kapitelspørgsmaalet vil jeg gemme til passende Lejlighed. Hvad det andet angaar, er det ikke min Skyld, at det ikke forlængst er afgjort. Hvilke Hindringer der nu bliver lagt ivejen, maa hun takke sig selv for. Dengang alt her var uden Fare, kunde jeg ikke opnaa saa meget, som at hun foreslog Formynderne en Ankomstdag. Nu er det, oh ve, kommet saa vidt her hos os, at man næppe kan tillade sig at gaa hjemmefra i Tryghed, thi i sidste Uge er omkring ved 189 blevet bortrevet af Pesten. Og hvem, spørger jeg, vilde nu give Anledning til, at Godtfolk under saa farlige Vilkaar forlod Hustru, Børn og Familie, naar det er uvist, om de nogensinde vender tilbage? Hvis

jeg drev det saa vidt i Uforskommethed, at jeg forlangte dette af Formynderne, hvad Svar tror du saa, jeg vilde faa? Mange alvorlige Eksempler herhjemme skræmmer os.

Men hvortil da et saadant Hastværk? Lad hende vise Moderfølelse mod sine Børn, vise sig paalidelig at have med at gøre, tilbagelevere, hvad hun har taget og ikke bringe sig i Folkemunde: Saa vil Sagen være iorden, og ingen Ventetid vil da være hende for lang. Trøst hende imidlertid, saa meget du kan; du, som fordem var den ypperlige Læge baade for Legemet og for Sjælen, se du dig om efter det rette Lægemedel, om det saa skal købes for alle de Penge, som Eders Slægtning holder skjult hos sig. Men mere herom, naar vi ses. Lev vel og bistaa din Ven, som du har gjort det før. Hvis Gud bevarer os til bedre Tider, vil vi ved Lejlighed drage behørig Omsorg for Myndlingenes Tarv.

»Hvad der er skjult under Sne, vil Tøbruddet bringe for Dagen«
 Lev vel. Anno 1637.

(W I 192).

664. (BA 93). *Fra Gisli Oddsson paa Skalholt.*

8.8.1637.

Frelse og alskens beredvilligste Lydighed!

Høje Hr. Doktor, Velynder og højtelskede Mæcen! Med et Fartøj fra Grindevik har jeg sendt en ubehjælpssom Seddel til Eders Ærværdighed i den Tro, at den kommende Tid vilde tillade mig at skrive mere og bedre til Eder: Men Udfaldet viser, hvor stærkt jeg er bundet af Bekymringer, Forretninger og Besværligheder af forskellig Art. Intet har jeg nemlig overkommet, undtagen disse faa og tynde Smaating af Fædrelandets Aarbøger, som jeg haaber — omend de paa Grund af deres jævne Stil ikke er læseværdige — dog heller ikke vil være ganske at foragte, dels i Kraft af Indholdets Afveksling, dels af dets Sandhed. Og jeg haaber, at Eders Værdighed i mit Navn ydmygt vil overrække dem til den høje Hr. Kansler med tilstrækkelig kraftig Undskyldning, ikke mindre for min Ubehøvelethed end for min overvættes Optagethed. Thi disse faa Ting har jeg været nødt til at udfærdige paa Visitationsrejse midt iblandt talrige Gøremaal; og derfor vil de saa meget desto lettere opnaa Tilgivelse hos Eder. Den Herre IESUS fremme vore Studier og Handlinger til sit højhellige Navns Hæder. Gid Eders Fromhed maa trives og være hilset mangfoldigst af mig tillige med Eders højtelskede Husstand, og omfat mig som I plejer med Eders Gunst.

Skrevet paa Visitationsrejse, i Nærheden af Akureyri i de nordlige Egne, den 8. August Aar 1637.

Eders Ærværdigheds mest hengivne
GISLAUS OTTONIS
med egen Haand.

»Jeg sender eder ett skachtaffl med Christafor Bremmer, paa det i kand acte, huad *ingenium Islandorum valet*« (= hvad Islændinges Snille formaar).

665. (Ep. 582). *Fra François de Fleury i Hamborg.*

9.8.1637.

De Bøger, du har sendt mig, har jeg modtaget; de er fyldt med Kundskab og udsøgt Lærdom; samtidig ogsaa nogle af Eders gamle danske Mindesmærker forklaret af dig. Og ligesom jeg baade har set disse og hine med Glæde som ægte Opgaver for Muserne og som en lærd Mands værdige Afkom, saaledes kysser og omfavner jeg dig stedse og lykønsker dig, fordi du saaledes lykkeligt har fremstillet den nordiske Verdens ældste Skrifttegn for vor Tid, saa at du nu ikke blot overalt af lærde Folk anses for den gothiske Skrifts Genskaber, men ogsaa af alle kaldes dens Opdager, Ophavsmand og Fader. Af denne Mening er en højt berømt Mand, som nu opholder sig i Hamborg, nemlig Franskmanden Johannes Tercejus, som paa Grund deraf ogsaa ønsker at gøre dit Bekendtskab og at anses som Ven af dig. At han snart vil opnaa dette, naar du erfarer, at det om ham med større Sandhed end om nogen Mand i vor Tid siges, at han er alvidende og lærd indtil det fabelagtige, derom holder jeg mig let overbevist ud fra den Forkærlighed, du nærer for lærde Mænd. Jeg beder dig selv erfare, om jeg binder en Ven noget paa Ærmet. Men du vil gøre ham en Glæde, hvis du sender ham baade dine danske Festkalendere og disse dine sidste Undersøgelser; ved gensidig Udveksling af Breve vil I saaledes blive mere og mere bekendte med hinanden. Lev vel og vær altid min Ven.

Hamborg, den 9. August 1637.

Breve til den berømmelige Johs. Tercejus kan sendes til Georg Friedrich Frobenius, Boghandler i Hamborg. Jeg forbereder min Tilbagerejse til Frankrig i den kommende Uge.

666. (Ep. 187). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

23.8.1637.

I Lybæk bor en fremstaaende Mand, Johannes Kirchmann, Rektor ved Gymnasiet. Paa Grund af de ypperlige Aandsprodukter, han hidtil har udgivet, især hin Perle blandt Bøger, der omhandler Romernes Begravelser

[De Romanorum funeribus libri IV, Hamburg 1605,8°, Lybæk 1625,8°], kan han ikke være dig ubekendt. Han har faaet i Sinde med det første at udgive den norske Krønike og det anonyme Skrift om de danskes Færd til det hellige Land. Han klager over, at han i disse Gang paa Gang støder paa visse sjældne Ord og Udtryk, som han paa Grund af Ukendskab til det gamle nordiske Sprog indrømmer faktisk er ham som Gaader og uløselige Knuder. Forklaring og Løsning herpaa søger han hos mig, som var jeg en Oedipus, men jeg er imidlertid ligesom han ganske uvidende i det Sprog. Derfor har jeg ment at burde ty til dit Sandsigersæde med den indtrængende Begæring, at du vil unde mig en nøjere Overvejelse af og Forklaring paa det, du her ser optegnet. Hvad du svarer, vil jeg anse som tilgaaet mig fra Delfi.

Hvad Kirchmann forelægger mig fra hin anonyme Forfatter, er følgende:

I, Kap. 11: Der (nemlig i Byen Bergen) hviler Sancta Sunnif nedgravet med sit hele Legeme i Domkirken. — Hvad er Sunnif for et Navn? Vor Saxo omtaler rigtignok (Side 217, 13. Bog i Frankfurt-Udgaven) en vis Sunniva; jeg ved ikke, om det er hende.

II, samme Kapitel: Der er af de tørrede Fisk, som kaldes Schreitz, en saadan Mængde, at det overgaar Maal og Tal. — Jeg er klar over, hvilke Fisk, han mener, men kaldes de virkelig saaledes, som det er skrevet her?

III, Kapitel 17: Hint vort meget anvendte Ordsprog slaar visselig ikke fejl, som siger: »Bibande byr eigo, enbrader and rod'r«. — Hvad disse Ord betyder, og om de er rigtigt skrevet, ønsker jeg gerne at vide.

IV, Kapitel 19: »Hvor trygt og godt, oh, paa den faste Jord!« »Fastr er foldo foer«. — Hvad disse Ord betegner, ved jeg heller ikke.

Jeg beder dig, ypperlige Mand, ikke nægte mig Oplysning om disse Ting, og det ved første givne Lejlighed, thi Kirchmann venter ivrigt paa Svar.

Lev vel og bevar mig som hidtil i dit Venskab.

Sorø, den 23. August 1637.

667. (Ep. 614). *Fra Johannes Tercejus i Hamborg.*

23.8.1637.

Den højeste Frelse fra Frelsens Kilde! Berømmeligste Mand! Du vil maaske straks her ved Begyndelsen undre dig over den Dristighed, hvormed jeg, en Mand der er dig ukendt af Ydre, vover at henvende mig til din Elskværdighed og ansøge om dit Venskab. Grunden dertil skal jeg fremstille for dig med en Oprigtighed, der er den samme som den Inderlighed, hvormed jeg forventer dit Bekendtskab. Og det er den, at siden jeg for et Aar siden i Paris gennemlæste dine Runekalendere og dine Danske Mindesmærker og i Hamborg fornylig den Runelitteratur, som var sendt den højædle Hr. Fleury, saa blev min Sjæl straks grebet af Begærlighed efter at lære saadanne Værkers

Forfatter at kende og, eftersom jeg ikke kunde hylde ham mundtligt, da paa Afstand i et hengivent Brev at vise min Ærefrygt. I dine Skrifter kappes i den Grad Forskertrang med Lærdom, Nyhed med Ælde, Veltalenhed med Historie, at nu endelig det gamle Norden kan blive kendt blandt Verdens øvrige Egne, og at den under din Beskyttelse kan kappes med Grækenland og Latium i Berømmelse for Bedrifter. Lykke til, du berømmelige Mand, med fortsat at gøre dig fortjent af Nordens Egne gennem dit usædvanlige Kendskab til Oldtiden! Spred gammel Glemsels og Vankundigheds Mørke, og oplys fremdeles med din Lærdoms nye Lys de nordiske Folks Historie, med hvis Bedrifter hverken Grækerne, Romerne eller Saracenerne nogensinde har maalt sig! Saaledes vil du ikke blot vinde den højeste Yndest hos Videnskab og Videnskabsdyrkere overalt i Verden, men dit Fædreland, hvorfra du har modtaget dit jordiske Liv, vil du give Udødelighed igen. Jeg vil i hvert Fald, hvis jeg ikke kan yde større Tjenester, udraabe dine Fortjenester, hvor i Verden Skæbnen saa bringer mig hen, og jeg skal ikke ophøre at omfatte dem med en Beundring, der er dem værdig. For at jeg med mere lettilgængelige Midler kan gøre dette, beder jeg dig, eftersom man ikke kan finde dem nogetsteds her, atter og atter ved dit Navns Berømmelse om, at du, mod Betaling af den Pris, der passer dig, vil sende mig et enkelt Eksempplar af hver af dine Bøger gennem en for sin Paalidelighed kendt Købmand af Eders Landsmænd, stilet til Hamborg til den meget velkendte Hr. d'Avaux' Hus, den allerkristeligste Konges ekstraordinære Udsending i Tyskland, i Neustadt i det Hus, der er betegnet Prinsen af Oranien. Saaledes vil du baade anspore en fortræffelig Mand, der er meget begærlig efter at gøre sig fortjent af dig, og du vil altid finde mig meget beredt overalt til alle Gunstbeviser. Lev vel og hav det godt, berømmelige Mand, og gengæld med dit Venskab mig, som er din fuldstændige Beundrer. Skrevet i Hamborg den 23. August i Aaret 1637 af min Herres mest hengivne og ydmyge Tjener

Johannes Tercejus Palatinus, kongelig parisisk Professor i Matematik og Historie og for Tiden Sekretær og Tolk ved den ekstraordinært udsendte franske Legation.

668. *Fra Thomas Fincke i København.*

26.8.1637.

I dette selvsamme Øjeblik modtager jeg dit Brev med Budskab om din Hustrus Død. Gud, som hjemsøger os, vil ogsaa trøste os med sit Ord. Vi vil nu — nødtvungne og før Tiden — vise hende den sidste Ære. Dit Brevs Indhold har jeg meddelt vore øvrige Slægtninge. Rolapus [Niels Rulp?] har for travlt til, at jeg kan faa Besked fra hver enkelt.

København, den 26. August Kl. 2 Eftermiddag, 1637.

(Fol. 37).

669. (BA 182). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

3.9.1637.

Jeg beder om Frelse og al Lykke i den Herre Jesus.

Berømmeligste og fortræffeligste Mand, Præceptor og ærværdige Beskytter! Af Hjertet glæder jeg mig over, at Gud indtil denne Stund har bevaret dig uskadt og ilive, til bedste for saavel de private som de offentlige Forhold. At Frugten heraf ogsaa tilfalder mig, som lever i disse yderste Egne, det indrømmer min Oprigtighed ærligt, saa sandt den findes i mig. Thi ved dine Breve, som er Kendetegn paa din vedvarende Kærlighed og Gunst imod mig, har jeg følt mig saaledes opvarmet, at jeg næppe kan udtrykke det i Ord. Nu til Dags er der nemlig kun faa i saa ophøjet en Stilling som du, der nedlader sig til Brevveksling med en Islænding — du alene er undtaget, og det er uvist, om jeg deri mest skal beundre Venligheden i din Elskværdighed eller Bestandigheden i din en Gang skænkede Gunst. Gud gengælde dig og din Husstand med Velgerninger og lade Eder altid erfare Eders foresattes Kærlighed og Gunst.

Af dit Brev, berømmeligste Hr. Doktor, saa vel som gennem vor Sveinn [Jonsson], erfarer jeg med stor Fryd, at dine Sager staar just ved det mest ønskværdige Vendepunkt. Gud give, at denne min Glæde maa være varig og bestandig. Skønt jeg som oftest maa kæmpe med et daarligt Helbred, saa forundes mig dog ved Guds Godhed Livet og beskeden Fremgang i mine Forhold, saa vidt min Fattigdom tillader dette Udtryk, ja gid jeg maa erkende dette med Taknemmelighed og ikke se med Foragt paa den Skat jeg ejer i Guds Godhed, Taalmodighed og Overbærenhed. Vor Sveinn, som iforvejen var mig højt anbefalet ved sin Redelighed og aabenhjertige Natur, ham har dit Brev gjort ydermere anbefalet, og jeg skal nidkært sørge for, at Hr. Doktoren ved første givne Lejlighed skal faa dette at se. Jeg vil intet hellere, end at de af vort Lands Ynglinge, hvem Levesæder og Lærdom pryder, skal forfremmes bedst muligt, hvilket jeg fuldtud ved er til største Gavn for Guds Kirke. Hr. Doktoren skal faa et Eksemplar af vor Bibel, dersom Gud vil forlænge mit Liv saa meget, at den bliver helt færdigtrykt (hvilket jeg dog næppe mener kan ske inden for et Tidsrum af tre Aar). Der er mange Ting, som hæmmer den Udgive, thi alle Fornødenheder maa hentes udefra, og det er ikke altid med lige stor Velvilje eller Paalidelighed, de hidbringes.

Hvad angaar Eders Bog om Runeskriften, saa siger jeg Tillykke og Tak, ja jeg siger Tillykke med din heldige Fortolkning og Belysning af den dulgte Oldtids Gaader — eller Dunkelheder skulde jeg maaske kalde dem; Tak vil jeg imidlertid sige saavel for selve Boggaven som navnlig for den i samme Værk mig meddelte hædrende Omtale; skønt jeg aldeles ikke var denne værdig, har du dog derved aflagt en Prøve paa din enestaaende Elskværdig-

hed, som aldeles ikke er dig uværdig. Gid Gud maa ihukomme dig til det gode, og jeg ønsker og beder til, at din Elskværdighed altid maa være anbefalet til hans Varetægt.

Skrevet paa Holar i Island den tredie Dag i September, i Christi sekstenhundrede syvogtredivte Aar.

Din mest hengivne
THORLACUS SCULONIUS
med egen Haand

670. (Ep. 609, BA 100). *Fra Jon Magnusson paa Laufas.* 5.9.1637.

Sjælens Frelse og Legemets Velfærd ved Christus Jesus, den fælles Frelser for os alle! Ærværdige og berømmeligste Hr. Doktor og ypperlige Velynder! Tilgiv, om jeg ikke med sømmelig Ærbødighed retter min Henvendelse til Eders Værdighed, thi jeg mangler Ord, hvormed jeg værdigt kan prise Eders gyldne Elskværdighed og Velvilje imod mig, der intet sligt har fortjent; gennem et herligt Tegn har I just ønsket den lagt for Dagen ved at skænke mig Eders tilsendte Pragtværk og ved at tilskrive mig ukendte Vildmand ret saa venskabeligt i et højt elskværdigt Brev; ved Synet deraf maa jeg sande, at jeg aldrig tør nære den ringeste Tvivl om Eders Venskab mod mig uværdige; dybt i mit Bryst maa jeg frydes og af et glad Hjerte lovprise den treenige Gud, som naadigt i et fremmed Land har vakt saa venligt et Hjerte til Gunst for mig fattige, faderløse, ja i Mørket fødte og opdragne; ja, jeg maa endog med den største Undren udbryde: Hil dig Elisabeth — »hveden hændes mig dette?« [Lukas 1,43]. Thi det undrer mig ikke, om Ligemand glæder sin Ligemand, saasom naar det er en lærd Mand over for en lærd, eller en højt anset Mand mod en af sine Jævninge, men dette mener jeg maa paakalde den største Undren, at en højtberømt Mand af ædleste Dyd og sjældne Kundskaber tager sig for at takkes en lille, ukendt, udlændig og ulærd Stakkel; selve denne Prøve paa Eders Tænkemaade anser jeg ikke for ulig den guddommelige Kong Davids, da han gjorde Miskundhed, ja viste Ære imod den stakkels lamme Mephiboseth [2. Samuels Bog Kap. 9] for hans Faders, sin Vens [Jonathans] Skyld, hvilket var langt navnkundigere end at David elskede Jonathan selv, thi han var højt fortjent af David og ogsaa ellers fremstaaende i Dyd og Værdighed. Men det var Guds Gerning, og i hans Haand (saaledes taler Daniels Aand) er Kongernes Hjerte og visse Stormænds Hjerte, og i disse som i andre virker Jehova Vidundere; i Sekler være han signet! Skönt jeg nødvendigvis maa erkende mig højt uværdig, er jeg dog altsaa begunstiget trefold med Guder og kan ikke undlade at prise mig lykkelig for denne Ære og Gunst, idet jeg med taknemmeligt

Sind og med Kyshaand modtager Eders naadige Sindelag, Eders skrivende Finger og Eders gavmilde Haand i disse Ting, og erkender, at jeg heri, foruden mange andre Lykkens Gaver og Goder, der er mig tilstaaet af Gud og forundt ved mine foresattes Vilje, ved Guds og hans Forsyns Bestemmelse tillige nyder godt af min i Herren hensovede Fosterfaders og Lærers Held og Fortjenester, ikke ulig den lamme Mephiboseth, skønt jeg dog som en vanslægtet og ussel Lærling langt adskiller mig fra min dybt savnede Lærers gudommelige Begavelse og hans fremfor de fleste blandt vore Landsmænd ophøjede Nidkærhed; maaske det desaaarsag ikke er uberettiget, naar jeg blandt visse af vore Landsmænd regnes for lidet værdig til at være hans Efterfølger, da jeg jo ved Guds Naade og kongelig Bevaagenhed nyder denne Præstegaard i Laufas, dog saaledes at min Tante og højtelskede Fostermoder, vor elskede Hr. Magnus' efterladte Enke, nyder Halvparten af Indkomsterne i dette sit Naadsensaar, som først begyndte i Maj i nys afvigte Foraar og gaar til næste Foraar. Men, ak ve! Efter at mine Forhold saaledes er faldet til Ro, har jeg døjet med en mig besynderlig Svækkelse af højre Haand, saa at en meget heftig Smerte i ikke mindre end en ti Ugers Tid har afholdt mig fra at skrive, læse og udføre næsten alle Forretninger, og mine Kræfter næppe har strakt til Gennemførelse af Gudstjenesten (hvis jeg maa fremlægge hele Sagen for Eder i Fortrolighed), og selve dette har været mig til Hinder for Opfyldelsen af forrige Aars Løfte; thi før den Tid berøvede paa den ene Side Vinterens Barskhed, paa den anden Side Besværet ved Rejsen tillands og tilvands fra min Hustrus Hjem til mit Sognekald og i Forbindelse hermed Ubekvemmeligheden ved Opholdet begge disse Steder mig enhver Anledning til at anvende Kræfter paa litterære Sager. Jeg lover Bedring i dette Forhold, hvis Gud forlænger mit Livsløb og lader mig nyde Helsen. Thi af alle Kræfter skal jeg arbejde paa at tilfredsstille Eders Ønsker, saa vidt det staar til mig. Som Bevis herpaa sender jeg i det mindste nu to Blade af Ordlisten, for at du kan se Begyndelsen og Fremgangsmaaden i det lille Arbejde, som er efterladt af vor Hr. Magnus [Olafsson], som i dette sit første Udkast paa Grund af Hastværk ikke har anbragt alle Ting i Rækkefølge, men alt som det faldt ham for, har han forskellige Steder paa de gamles Modersmaal nedskrevet Ordsprog og Vendinger, som han stødte paa under Læsning af Sagaerne. Nogle af disse har jeg for Forstaaelsens Skyld med min uøvede Pen forsøgt at oversætte i Overensstemmelse med vor islandske Sprogbrug; Hr. Doktoren vil let sørge for, at en af vore Landsmænd, der lever hos Eder, med større Kløgt kan bøde paa denne ret skurrende Oversættelse. Hvad der mangler, er Værket i dets fulde Omfang, hvilket saamænd efter min Mening kan forøges i det uendelige. Hvad mig angaar, er jeg ganske uskikket til at give et Begreb om de gamles Digte og forglemte Ordsprog,

saa naar jeg i denne Sag kerer mig om at gøre dig til Behag, saa maa jeg med den gamle italienske Filosof Alciatus med rette syng:

Sten i min Højre jeg bær', min Venstre med Vinge er rustet:

Denne mig drager tilvejs, Stenen mig nedtynger brat.

Thi ihvorvel Viljen kan være nok saa redebøn, saa kan, som du ved, kun lidet gennemføres, naar Kræfterne svigter. Det vilde sandelig volde mig Glæde, om der af mig kunde frembringes noget, som vilde være Eders Elskværdighed til Behag, og aldrig skal jeg lade det blive ugjort, naar jeg kan nyde Samkvem med Eder. Men mere end nok herom.

Til Slut beder jeg indstændigt om, at I med ærlig Hu vil tage imod denne prunkløse Skrivelse og paa min Bøn se gennem Fingre med Fejlene, elskværdigste Hr. Doktor, og lade det gaa paa min Travlhed, om noget under Læsningen har skurret i Eders fine Øre, thi mit Sind er berøvet enhver Ro til boglig Syssel samt overvældet af huslige Bekymringer, saa at det ikke kan frembringe noget, der fortjener Opmærksomhed; optag selve dette i en god Mening og find mig til Gengæld værdig til blot et Ord med Tiden. Herudover befaler jeg i Evighed Eders Studier, Tanker, Ord og Gerninger, Eders Haab, Ejendom og Levedage til den treenige Gud. Lev vel, berømmeligste Mand, kæreste blandt Venner, og elsk mig endog over den lange Afstand, da I nu engang har fundet mig værdig til Vennenavn.

Min lille Kone hilser ærbødigt Eders Elskværdighed tilligemed vor lille Søn (der bærer vor saligt hensovede Velynder Hr. Magnus' Navn), og vi vil bede til Gud om al Lykke for Eder og alle Eders kære; ligeledes hilser min Tante, hin Enke og dybtsørgende Kone, som beder ydmygt for Guds Skyld, at I vil lade hendes eneste Søn, vor Benedikt [Magnusson] (en from og god Yngling) være Eder anbefalet og være ham en Velynder og Beskytter hos den høje Hr. Kansler, saa at han endelig kan faa det fædrene Ønske opfyldt; i disse Ting vil I gøre os alle den største Tjeneste. Lev atter og atter vel.

I Hast, Laufas, den 5. September.

671. (Ep. 618, BA 132). *Fra Sveinn Jónsson paa Holar.*

5.9.1637.

* * *

Forhindret baade ved Tidens Knaphed og dens Ubelejlighed har jeg endnu ikke erhvervet noget af de gamle Skrifter, som skulde sendes til Hr. Doktoren. Derfor vil jeg ogsaa med den gode Guds Hjælp til Vinter fortsætte og paa Latin forklare De islandske Heltes Kæde, sammenstillet af en be-

tydelig Digter [Thord Magnusson] blandt vore Landsmænd i et islandsk Digt [Kappakvæði]: Og de øvrige Ting, som jeg kan erhverve, skal jeg sende til næste Aar.

* * *

Holar, den 5. September 1637.

672. (BA 51). *Fra Benedikt Magnusson paa Laufas.*

6.9.1637.

Mangfoldigst Velfærd fra Gud Fader, derom beder jeg ved Jesus Christus! Berømmeligste Hr. Doktor, Præceptor, Velynder og bestandigt ærværdige Hjælper! Fra Købmanden Christoffer Bremer har jeg modtaget din Elskværdigheds Brev, aldeles fyldt med Gunst og Velvilje inod mig; for dette som for de øvrige Velgerninger, der er udøst over mig, siger jeg en Tak, som aldrig skal ophøre. Jeg kan deraf let drage Slutninger om din Kærligheds Bestandighed over for min dybt savnede Fader, idet du ikke blot i dit Brev Gang paa Gang fremkommer med en hædrende Omtale af ham, som nu er bortkaldt fra de menneskelige Kaar, men ogsaa har ønsket, at hans Navn skulde ses og læses i dine berømmelige Skrifter. Men hvad skal jeg sige om mig selv, hvem du baade nærværende og fraværende har ydet saa mange og saa store Velgerninger, at de ikke kan opregnes? Jeg har intet, hvormed jeg kan yde fortjent Gengæld, du berømmeligste Mand, for en saadan Elskværdighed og Bestandighed, ud over et taknemmeligt Sind, som beder inderligt til, at du i Liv og Død maa opnaa at have den almægtige Gud som bestandig Ophavsmand og Giver af din Elskværdighed, din Bestandighed, ja af alle dine Dyder.

I dit Brev, du berømmeligste Mand, som du sendte mig, befaler du mig at give dig Underretning om, hvorvidt din Indskriden til min Fordel over for den højædle Statholder over Island har baaret nogen Frugt eller ej; dette samme har jeg ifjor tilkendegivet din Elskværdighed i mit Brev: Jeg har opsøgt ham, men forgæves. Jeg opholder mig altsaa endnu ved vor Hr. Jon [Magnussons] Godhed i denne Præstegaard i Laufas og underholder mig (saa at sige) ved mine Hænders Gerning. Af højeste Nødvendighed tvinges jeg derfor til atter at ulejlige dig med at ville være min Mellemand til Opnaelsen af disse Kongejorder, og hvis du ikke hos den overordnede Myndighed opnaar og tilsender mig en aaben Bekræftelse, er jeg trængt til det yderste.

»Di Kongsjorder jeg begier kaldis Suarbardals jorder, og heiter den eine Grund, 2. Gardshorn, 3. Skutar, 4. Mollidhaugar, 5. puerä, dennem haffuer nu j forlening ein rig mand, som nocksom kand hielpe sig for vden dem, ved naffn Hallgrimur Halldor Logmanns søn. Och nu j forgangen somer bleff

hand forlient af velb. Pros Mund end nu medt andre Kongs jorder som kaldis Midfiardar jorder, saa hand haffuer nu disse tuende j forlienijng, det gar visslige til her j landet som den vise Socrates siger j eitt sted der han taler om øffrighed: huem der haffuer gotz og peinge etc.»

Men hvis disse ikke kan opnaas, beder jeg indtrængende om, at jeg med Tiden ved din Hjælp maa kunne opnaa til Stadighed af Hr. Biskop Thorlak som det sædvanlige Underhold et vist Jordstykke under Holar Kirke ved Navn Laxamijre (som en nu mere end firsaarig Mand bebor). Dette overlader jeg til Gud og til din Faderlighed, berømmeligste Mand. Grunden til, at vor Hr. Jon Magnusson kun i mindre Grad har kunnet opfylde sine Løfter om at afskrive Glossariet og Raudulfs þætti, den ligger i en Sygdom, som i afvigte Foraar og Sommer havde hæmmet hans Haand, ja hele højre Side af hans Legeme, hvilket nok den følgende Vinters større Rolighed vil raade Bod paa, hvis Gud tillader ham at nyde Livet og et mere lykkeligt Helbred, end han har gjort i næsten hele det afvigte Halvaar. Men hvorledes kan jeg længere henholde din Elskværdighed med dette magre Papir? Jeg afventer Svar, hvis Herren under mig Livet. Hvad der altsaa staar tilbage er, at jeg med Bøn anraaber den himmelske Herre om at unde din Elskværdighed et langt Liv, en gunstig Lykke og tilslut en højsalig Ende med alle fromme.

Lev vel og meget lykkeligt, berømmeligste Mand, og tillad mig ulykkelige at søge Ly under Tagskægget af din Bevaagenheds Hus. Min Enke-Moder hilser din Elskværdighed paa det allerskyldigste.

Skrevet paa Laufas i Nordisland, den 6. September 1637.

Din Elskværdigheds mest hengivne
BENEDICTUS MAGNI OLAI f.
med egen Haand

Berømmeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor, jeg vilde visselig ønske, dersom der var nogen af vore Varer, som du kunde ønske dig tilsendt, at du da vilde forlange det af mig med Navns Nævnelser; thi Købmændene vil intet fragte for os til Eder uden for deres egen særlige Vindings Skyld og med Tab for os. Thi hvad din Elskværdighed for min Skyld maatte fremsætte over for mig, det vil jeg gerne yde. Lev vel.

B. M. O.

673. (Ep. 188). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 23.8./13.9.1637.

Aldrig har jeg modtaget et Brev paa et bedrøveligere og beklageligere Tidspunkt end denne Gang. Hjemkommen fra Begravelse i Roskilde, tung-

sindig og taarevædet paa Grund af min højtelskede Hustrus uventede Død finder jeg dit Brev, som jeg nu for Kummer næppe formaar at fyldestgøre med Svar. Du, som ogsaa engang har prøvet dette, fatter let, i hvad Sindsstemning jeg nu er. Men for at du kan erkende, hvor meget jeg lægger i vort Venskab, skal jeg besvare dine Tvilsspørgsmaal, saa vidt jeg kan under disse svære Forhold. Du spørger:

I. Hvem er den Sancta Sunnif, hvis Legeme hviler i Domkirken i Bergen? Det er ikke hende, hvis Omtale Saxo indfletter paa det af dig anførte Sted, men en anden, der stammer fra Irland, og hvis Historie jeg har søgt i mine Arkiver og sender dig, for at du, hvis du vil, kan meddele den til Kirchmann. Hun kaldes, som du ser, Suniva.

II. De tørre Fisk, som den anonyme kalder »Skreig«, kaldes endnu hos Nordmændene »Skrei«. Men de er de ringere Smaafisk, der fanges om Foraaet, og som ikke er saa velegnede til Nedsaltning som til at tørres i Blæst og Kulde. De kaldes »Schrej« efter Ordet »at skreie«, som betyder at forstøde eller forkaste, fordi de paa Grund af deres Ringhed udskilles fra de andre bedre og federe og overlades til Blæst og Kulde.

III. »Bydande byr eigo enbrader and' rodr« mener jeg skal oversættes: De, der venter paa gunstig Vind, faar den tilsidst, men de, der forhaster sig, tvinges til at ro med Hænderne. »Bidande« = afventende, »byr« = gunstig Vind, »eiga« = besidder, »enn« = men, »brader« = forhastende sig (deraf vort »brat« = »snart«), »handa rodr« = Hændernes Roning. Meningen er:

Du, hvem Venten er vanskelig ej, faar fineste Medbør,
Aaren at trække paa Sø er Utaalmodigheds Løn.

IV. »Fastr er a folde faer« d. v. s. Kun faa paa denne Jord er paalidelige. Eller, hvis du læser »foer«, kan Betydningen være: Færdsel er tryggere tilands end tilvands, nemlig »Fastr« = tryggere, »er« = er, »a« = paa, »folde« = Land, »foer« = Færdsel. Hvilken Mening der passer bedst, kunde jeg bedre skønne ud fra det, der gaar forud og følger efter i Teksten, hvis jeg havde den ved Haanden. Da det imidlertid er Ordsprogsvers, opbygget med særlig Kunst, maa man iagttage Konsonaters og Vokalers Harmoni efter de Regler, som jeg har leveret i min Bog om Runeskriften, særlig Side 179. Du vil beundre Kunstfærdigheden, hvis du rigtigt trænger ind deri.

Hvor vilde jeg gerne skrive mere, hvis ikke Kummer og Kvide berøvede mig Sind og Sans og næppe tillader min skælvende Haand at gøre sin Pligt. Maatte da Gud mildt beskærme dig og dine og mildne sin Vredes Straffe!

Jeg sender et Eksemplar af de Breve, som nylig er bragt mig fra Hamborg, for at du deraf kan skønne, hvad der kan ventes af din berømmelige Saxo, naar Udlændinge gør saa meget ud af mine Bagateller.

(W I 192).

674. (Ep. 583). *Til François de Fleury i Paris.*

13.9.1637.

Berømmelige Mand! Ligesom jeg ikke kan undlade med Kyshaand at modtage den velvillige Hengivenhed for mig, som i rigeligt Maal lægger sig for Dagen i dit meget elskværdige Brev, saaledes kan jeg ikke andet end sige saare mange Tak for den mere end venlige Bedømmelse af mine Skrifter. Men jeg frygter for, at du er henrevet af altfor velvillig Hengivenhed for en Ven og lover dig mere af ham, end han enten hidtil har ydet i denne Retning eller kan yde senerehen. Imidlertid er det mig meget kært, at mit Forsøg i disse meget vanskelige Sager ikke afvises af oprigtige og ærlige Mænd, hvilket fremdeles skal opmuntre mig til større Ting, hvis Gud vil skænke Liv og Helbred. Men i disse Bagateller var det dig ikke tilstrækkeligt for dig selv alene at genopfriske Mindet om en Ven, uden at du samtidigt ogsaa knyttede betydelige og højlærde Mænd til mig, og blandt dem regner jeg med Rette den højtberømmelige Tercejus, hvilken Mands Venskab jeg skylder dig og skal dyrke, saa længe jeg lever. Jeg har med denne samme Lejlighed besvaret hans meget venlige Brev og samtidig sendt ham, hvad han bad om; gid det maa blive paalideligt afleveret! Intet skal nogensinde være mig kærere end at holde baade ham og dig bundne til disse Himmelstrøg med alskens Tjenester. Hvis der imidlertid under din Færden i Frankrig skulde møde dig noget, som kan fremme vort Forehavende, saa beder jeg dig have mig i Erindring. Jeg hører, at der hos Eder, tolv Mil fra Staden Tours, i Nærheden af Byen Loche sur Indre er et Kloster, paa hvis Omraade der ses en Pyramide beskrevet med gothiske Bogstaver. Hvis det ved din Hjælp kunde lykkes mig at faa en nøjagtig Aftegning af den, vil det være mig saare kærkomment. Lev vel og hav det godt og bevar mig i dit Venskab.

Skrevet i København, næsten tilintetgjort af Sorg over min højtelskede Hustrus altfor tidlige Død. Den 13. September 1637.

(W I 193. Original i Bibl. Nat., Paris, Fonds fr. 13040).

675. (Ep. 615). *Til Johannes Tercejus i Hamborg.*

13.9.1637.

Din Formodning er rigtig, du berømmeligste Mand: Jeg kan ikke lade være med at undre mig over den store Elskværdighed og den store Velvilje, hvormed du, en saa betydelig Mand, uden nogen Fortjeneste fra min Side omfatter mig ubekendte. Thi hverken ved Berømmelse, Fortjeneste eller Bønner haabede jeg paa nogensinde at skulle opnaa, hvad der nu uopfordret tilbydes mig: Nemlig saa betydelige Mænds Venskab og Fortrolighed. Iøvrigt kan jeg ikke andet end sige uhyre mange Tak for den mere end velvillige Hengivenhed, hvormed du omfatter mine Forsøg paa at fremdrage vor gamle

Skrift af Mørket. Hvis du har ment mig fortjent blot til de mindste af de Lovprisninger, hvormed du overvælder mig, skulde jeg tro, at mine udstandne Anstrengelser i fuldt Maal var fyldestgjort. Imidlertid tager jeg med Kyshaand imod den venskabelige Hengivenhed, og jeg skal uafledelig beflitte mig paa til Gengæld at kunne besvare den med Tjenester af enhver Art. Jeg sender de af mig udgivne Bøger af denne Art, hvorom du beder, og jeg ønsker, at du skal beholde dem som Gave til Pant og Kendetegn paa vort Venskab; hvis Skæbnen vil være gunstig og ikke misunde Offentligheden hvad jeg endnu planlægger af denne Art, skal jeg gøre mig Umage for, at det bringes til dig, blot jeg faar at vide, hvor paa Lag du vil opslaa din faste Bopæl. Thi jeg har afsluttet seks Bøger med Mindesmærker, som er beskrevet med denne Skrift, og som findes bevaret i Danmark og Norge; til disse kunde jeg føje en syvende med udenlandske, som findes i Spanien, Frankrig, Italien og England, hvis jeg i Fremtiden kunde drage Nytte af din og andre brave Folks Hjælp. Thi jeg har erfaret, at der er nogle i Frankrig, navnlig en Pyramide beskrevet med gothiske Bogstaver i et Kloster i Nærheden af Loche sur Indre; hvis der gennem dig kunde blive sendt mig en Afskrift deraf, kunde intet mere kærkomment times mig. Jeg beder dig ikke undslaa dig for det Besvær at sende dette Brev til Hr. de Fleury og angive mig, hvor han opholder sig og hvad hans Rang og Stilling er; thi en har fortalt mig, at han nyder stor Indflydelse blandt Kirkens Folk. Tilføj derfor min gode Vens Titler for mig, for at mine Breve i Fremtiden kan komme ham nemmere ihænde. Lev vel, bedste Ven, og bevar din Worm i din Gunst.

København, den 13. September 1637.

(W I 194. Original i Bibl. Nat., Paris, Nouv. acq. lat. 1554).

676. *Fra Otto Sperling i Fernløse.*

1.10.1637.

Under min egen svære Sygdom fornylig, da jeg var opgivet af mine nærmeste, forstod jeg disse dine Smerter over Tabet af din Hustru, hvem jeg holdt af for hendes Fromhed og Godhed mod mig. Du vil bære din Sorg som Filosof og Kristen. Dig skylder jeg mit Liv, thi efter dit Raad aabnede jeg en Aare og afgav fire Unser Blod, hvorved Giften udrensedes. Derefter har jeg været plaget af en Svulst. Jeg er nu i Opbrud, og maaske kan du som Rektor lade Universitetets Bønder i Grønninge hjælpe mig. Seddelen herom kan besørges til mig gennem Frederik Rostrup.

(Kv. 86).

677. *Til Thomas Fincke i Roskilde.*

22.10.1637.

Tak for de rigelige Gaver. Paa Grund af Pesten har jeg ikke takket før. Jeg skal gøre mit bedste for at klare Vanskelighederne med Universitetets Regnskaber, men da jeg ikke

har faaet dem fra min Forgænger, har jeg stort Besvær med Ind- og Udbetalinger m. m. Der paahviler os Istandsættelse af de forfaldne Bøndergaarde, og Regnskaberne over Oldensvin har jeg ikke faaet fra Brochmand.

(W I 194).

678. *Fra Samme.*

24.10.1637.

Dit Brev var kært ved intet at rumme om, at I var ramt af Pesten og ved din Hengivenhed mod min Svigersøn [Hans Brochmand], som har været hæmmet, ikke af ond Vilje, men af sin Hustrus Sygdom. Jeg frygter ingen Skade heraf for Universitetet, der saavel som min [Sviger]søn har Vilje til at vise sin Erkendtlighed, og jeg skal gøre mit til, at dine Vanskeligheder med Regnskabet ikke stiller sig ivejen herfor, thi din Tjenstvillighed skal ikke komme dig til Skade. Det er bedre at overlade Fogden Svineregnskabet under Frygt for Tab end at udsætte dem for Fare, ved hvis Flid Universitetet længere opretholdes. Jeg sender de mig overleverede Rektorregnskaber med Dr. Brochmands og din Antegning sammen med Prokuratorens Memorial og andre Papirer. Hvis Fogden havde holdt sit Løfte, var det sket noget før. Havde han sendt sine Regnskaber, havde jeg kunnet være nøjagtigere. Han var hos mig i forrige Uge for at spørge, om Svineregnskabet skulde overdrages ham som ifjor. Jeg bad ham snarest begive sig til København, fremlægge Fortegnelsen over Svinene og gøre efter Professorernes Vilje.

(Kv. 49).

679. *Til Samme.*

24.10./11.11.1637.

(2 forskellige Koncepter til samme Brev).

1) Tak for Hjælp med Regnskaberne. Jeg har handlet i god Tro, men uforsigtigt. Ogsaa denne Ulykke skulde ramme mig. Jeg har mistet den, som var mig kærester, alt andet er Smaating. Nøgen kom jeg til Verden, nøgen gaar jeg herfra.

2) Tak for Hjælp med Opstilling af mine Regnskaber. Jeg er uformodet kommet i stor Gæld. Jeg sender nogle Tvivlsspørgsmaal paa et særligt Papir og beder dig indføre dem rigtigt i Regnskabet, at alt kan være iorden til Rektor Magnificus' Hjemkomst. Paa kongelig Befaling har jeg betalt den fastsatte Sum til det ostindiske Kompagni og modtaget Kvitte-ring derfor.

(W I 195).

680. *Fra Samme.*

11.11.1637.

Tak fordi du har ofret Tid paa Gennemlæsning af mit Regnskab. Da jeg er stødt paa Indtægter, som var opført med for smaa Beløb og paa Udgifter, som var for store, haabede jeg, at foregaende Aarsregnskabs Sum kunde afkortes, men ved nøjere Eftersyn fandt jeg blandt hine nogle, der var større, og blandt disse nogle, der var mindre samt af og til samme Udgifter, der vendte tilbage under forskellige Poster, saa jeg maatte meget imod mit Ønske ændre Opfattelse og ansætte Vurderingen af Hr. Doktors Laan højere, end

haabet. Pkt. 7 skal 6 være at anse som laant Eder i Henhold til hermed tilbagesendt Seddel. Hvis de Smaasummer er udbetalt Plum, Longomontanus og Fincke særskilt og atter i Prokuratorernes Vurdering, maa der sikkert under 16 lægges Summen 31½ til. Tak for Seddelen paa de udbetalte Penge — men hvad nyt bringer nu Indien? Man siger, at det skal købes for disse vore Penge.

(Kv. 50).

681. *Fra Samme.*

18.11.1637.

(Skrevet på Dansk).

»nest gunstig venlig hielsen aff gud allomegtigste oc tachsiggelse for beviste ære oc gode, ieg altid gjerne forschulder, udi alle mulige maader, haffuer ieg bekommen hans gode skrivelse, med nogle *dubiis* udi regenschabet, huis med mig aldellis intet besuerlig falder, men meget kiert schulde vere *mutua Ventilazione* dermed til ende att komme, D. Doctori uden schade. Oc lige som seniste nogle hannem til gode richtigen komme, att medtage det *quod præterea* mig er procureret med 11: oc som udi udgiffit heri udi summa 581 dl forregnis var om, 7 dl ere udi Johanne Hans Mo[tz]felds restere var udi hans egen indtect er for indførte 2 dl 2 m 15 sk. Derimod nogle de andre bleffue her forleden om de sine richtigen bekommet, saa er atter i denne *iterato Censu* en god Del D. Doctor til beste: De 22 dl 1 m 20 sk Dn Epi. at indtage och indlade: er udi beholdning hoss D. Resenium Juniorem 12 dl tilbeste: som jeg gjerne *suis locis* vil forandre oc i summa, om samme min Concept mig igien sendes. Men de andre poster deri 1 dl udi beholdning er de 3 poster hoss D. Claus [Plum], M. Christen [Longomontanus], M. Jacob Fincke, derpaa er forfaren udi hosliggende registe oc papir, huis ieg tviffeler om, oc dersom nogen videre bechom deroffuer tilbage kommer, vil ieg megit gjerne samme ud i concepten indføre, oc schulde mig were megit kiert, om samme poster maa hannem ocsaa til gode tiene. H. Arngrims breff belangen, udi hast att vere oben, da er aldeles intet med forsehet, icke heller i nogen maade aff mig derom mistenkit. Gud alsommeigtigste yderemere hindre sygdommen, oc bevare D. Doctor med alle sine ved god helbred, da at kende hanem encher Gud troligen befalede.«

(Kv. 51).

682. (Ep. 636). *Fra Samme.*

22.11.1637.

Berømmeligste og fremragende Mand, Svigersøn og bedste Kollega! Just i selve dette Øjeblik bringer man mig vor berømmelige og høje Hr. Kanslers Brev tilligemed det andet fra den meget berømmelige og frem-

ragende Hr. Magister Tancred Leye om at tildele dennes Søn [Hans Leye] det medicinske Stipendium. Jeg indlægger dem heri, for at jeg kan naa til endelig Klarhed over, hvad der, naar Universitetet er bortsendt, med størst Retfærdighed her kan og bør ske, efter at Sagen er overvejet og maaske forhandlet med vore øvrige Herrer Professorkolleger. Mig glæder det virkelig, at der fremstiller sig en, som er opmærksom paa, at Brugen af det medicinske Stipendium vil gavne ham, og det tilmed en Lægesøn, der, om jeg ikke husker fejl, allerede tidligere er anbefalet af Hr. Doktoren for sin Flid og Paapasselighed. Og intet vilde være mig kærere, end om jeg kunde føre Forsædet ved denne Handling og Disputats. Men fordi mit Helbred har lidt Svækkelse paa Hørelsen, saa at jeg ikke vover at træde offentligt frem, saa haaber jeg, at Hr. Doktoren her vil gøre, hvad der kan tilfredsstillende baade Fader og Søn, hvilket ogsaa vil være det allermest velkomne for mig, som er fuldtud rede til de øvrige Ting, der kan ydes af en venligsindet Svigerfader og Embedsbroder. Lev vel, berømmeligste Mand, og vær ogsaa saa vidt det kan rummes i mine Ønsker meget lykkelig; hav det godt tilligemed din højtelskede Familie.

Roskilde, med hastig Pen, den 22. November 1637.

(Kv. 52).

683. *Testimonium for Niels Bertelsen Wichmand.* 24.11.1637.

Nicolaus Wichmand Otthoniensis blev immatrikuleret i Oktober 1633 [fra Odense Gymnasium]. Han har levet i mit Hus og agter sig nu udenlands for at studere Medicin og Kirurgi.

(W I pag. 40).

684. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.* 7.12.1637.

Forlængst burde jeg have sendt dig et Trøstebrev i Anledning af din Hustrus Død, men vi var saa bestyrte, at jeg intet kunde skrive. Aarets Indkomst, 4 Læs Korn, har jeg solgt efter Vægt til Hr. Peder Rasmussen i Malmø for den Pris, som de har fastsat i Roskilde. Den kongelige Afgift er betalt. Mine Sønners Hovmester, Hans Pedersen Langeland, fik begge sine Testimonier ifjor, men har skikket sig ilde i mit Fravær efter at have virket tilfredsstillende i et Aar. Han bør ikke have Testimonium Publicum, uden at jeg bliver spurgt.

(Kv. 55).

685. *Til Samme.* 13.12.1637.

I saa mange Ulykker og efter min elskede Hustrus Død takker jeg dig for Venskab. Jeg takker dig, fordi du har forhandlet med Hr. Peder Rasmussen om mine Indkomster. Hvis

der tilkommer mig noget Korn, vil jeg gerne have det. Jeg haaber ikke at skulle lide Tab eller at maatte føre Proces mod min Forgænger. Saalænge jeg er Rektor, vil Langeland ikke faa akademisk Testimonium uden din Mellemkomst. Jeg vil forhandle derom med Rektor, naar han vender hjem, men han har ogsaa følt Skæbnens Slag. Der vil blive statueret et Eksempel, saa at andre kan vide, hvorledes man bør opføre sig.

(W I 195).

686. (Ep. 466). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

12.1.1638.

Hvad angaar mine Omstændigheder, saa har jeg hidtil Gudskelov levet velbeholden her med min Familie; ellers er jeg her næsten et Bogstav rigere end en Medicus [*mendicus* = Tigger], naar jeg skal leve af min Løn, som ogsaa er for ringe til, at den paa dette Sted er tilstrækkelig som Underhold for mig og min Familie. Virkeligheden har endnu ikke svaret til de rige Løfter, som er givet i Begyndelsen af mit Kaldsbrev: Om at jeg skulde faa et rigere Kirkepræbende. Det øger min Nød, at den lollandske Adel, paa Tilskyndelse af Burchardt R[ud] for ikke saa længe siden har ansat en vis Læge, tidligere Feltlæge, der kommer fra en lille ukendt, beskidt holstensk Flække ved Navn Lichenburg — for en Løn af 200 Rigsdaler. Han bor nu i Nakskov: Dette strider ogsaa mod mit Kaldsbrev, hvori det udtrykkeligt siges, at hans fyrstelige Naade Prinsen venligt har bifaldet, at det skulde være mig tilladt frit at udøve Praksis paa Lolland og Falster. Men det kan aldrig blive mig muligt at nyde godt heraf, hvis ikke det først og fremmest bliver blandt Adelen; thi Mængdens eller Almuens Kaar er ikke saaledes i disse Egne, at de kan ernære en Læge, idet de helbreder enhver Form for Sygdom med Rostockerøl alene. Hvis du altsaa har noget Lægemedel, du fortræffelige Mand, hvormed du kan helbrede mit Onde, saa beder jeg dig venligst give mig Andel deri, saa vil du have en lydige og føjelig Patient.

Man siger, at Dr. Jacob Fabricius, Professor i Rostock, er gjort til kongelig Læge, dog paa den bestemte Betingelse, at det kun er for saa vidt som kongelig Majestæt trænger til den Mands Raad og Bistand i Holsten, men ikke i Danmark.

Her imødeser vi med Iver den nytrykte Apothekertakst, hvormed I paa det fortræffeligste vil fremme det offentlige Vel, saa at der ikke kan gives Apothekerne, disse pengegridske Høge, større Paaskud til at flaa Folk.

Det er to Maaneder siden, at kongelige Majestæt hidsendte en kirurgkyndig Skarpretter fra Glückstadt, for at han kunde tilvejebringe den, i vidtløftige Vendinger lovede, holdbare Helbredelse for vor fyrstelige Naade Prinsen, der lider af Benedder, efter hvad man siger, samt fordærvede og smuldrende Knogler. Skønt han har haft en ret god Begyndelse, ligger dog

endnu Pralerierne uden for Gerningens Rækkevidde; derom lidt udførligere mundtligt. * * *

Nykøbing, den 12. Januar 1638.

687. (Ep. 616). *Fra Johannes Tercejus i Hamborg.*

13.1.1638.

Berømmeligste Hr. Worm, fremragende Ven! I Begyndelsen af Oktober Maaned fik jeg rigtigt overbragt dit Brev fyldt med Elskværdighed og tillige dermed de Bøger, som jeg hidtil haardt har savnet; min Sjæl gennemstrømmes af umaadelig Fryd, da jeg deraf uformodet erkendte, at en saa betydelig Mand ikke blot har villet anse mig for værdig til sit Venskab, men ogsaa villet begave mig med saa prægtige Gaver. Forlængst vilde jeg have besvaret det og fremført skyldige Taksigelser for en saa udmærket Gavnildhed, hvis ikke hans fyrstelige Naade Landgrevens uventede Død i selvsamme Stund havde kaldt mig til det hessiske Hof og den allerkristeligste Konges Forretninger mig dernæst videre til Holland. Næppe er jeg nu for faa Dage siden kommet tilbage derfra, før jeg intet vigtigere har isinde end at genoptage den afbrudte Skrivepligt og til Gengæld for dine Fortjenester imod mig at yde al den Taknemmelighed, jeg formaar. Altsaa nærer jeg den største Taknemmelighed, først for den saa udmærkede Elskværdighed mod en ukendt Mand, dernæst for din Rundhaandethed mod en, der ikke har fortjent den: Og hvis Velgerninger skal værdsættes efter Modtagerens Ønske, ikke efter Giverens Skøn, saa beder jeg dig tro mig, naar jeg højtideligt hævder, at der gennem din Fæstensgave ikke har kunnet tilfalde mig nogen kærere og efter min Mening ingen mere fremragende Skat: Saasom jo deri fremlægges det gamle Nordens Hemmeligheder, Kimbrernes, Gothernes og Vandalernes fordums Æreminde og den nordiske Verdens Triumfer over Verdens øvrige Egne. Saa vidt det er mig muligt for mine offentlige Forretningers Hæmsko, nyder jeg virkelig daglig en større Fryd gennem Læsningen deraf, og jeg er aldeles ikke i Tvivl om, at Runebogstaverne og deres Sprog fra først af har været Eders indfødte Landsmænds Opfindelse, næsten jævnaldrende med Verden, og at de i Alder ikke staa tilbage for noget Folks Skrift. Og ligesom de nordiske Folk har kastet Glans over alle Europas Egne med deres Triumfer, saaledes har der været efterladt utallige Indskrifter herom af Vandalerne i Afrika, Gotherne i Thrakien og Grækenland, Vestgotherne i Spanien, Østgotherne i Italien og af Normannerne i Frankrig, og de som tager sig for at tolke dem, de gør sig efter min Mening ikke mindre fortjente af Oldtiden, af Fædrelandet og af Eftertiden, end de, som indtil Lede genkalder Erindringen om afblegede Indskrifter fra et Grækenland, der har vendt sig til Barbari, og

Lovtaler over Ting, som intetsteds er bevaret. Hvorom alting er, saa har jeg med største Fryd erfaret, at de seks Bøger om dine Runemindesmærker nu er tilendebragt; hvis du ogsaa offentligt vil fremme dit Ry og dit Omdømme, som nu er det højeste blandt dine private Venner, saa beder jeg dig bringe dem frem for Offentligheden snarest muligt, og med mig som Tillidsmand og Borgen kan du stole paa, at de Studier netop nu bliver anerkendt af mine franske Landsmænd, hvori Finhed forbindes med Sjældenhed, Historien med vore Tidens Skik, Smagfuldhed med Nytte, og selv vil jeg altid anse det som den højeste Ære at have ydet blot det mindste Bidrag til Fuldendelsen af et saa straalende Værk: Og nylig har jeg fra Amsterdam skrevet til den kongelige Advokat i Loche, en højlærd ung Mand og meget nær Ven af mig, at han skulde yde sin Bistand til dine aldrig noksom lovpriste Bestræbelser paa dette Omraade, og at han snarest skulde sende os den Pyramideindskrift, betegnet med de samme Skrifte tegn, hvilket jeg aldeles ikke betvivler, at han vil iværksætte hurtigst muligt. Hr. Fleury, vor fælles Ven, som ved sin Dyd og Lærdom har fortjent sig Titlen som Doktor ved Sorbonne fra Universitetet i Paris, og fra Kardinal Barberini Titlen som Kannik af Verdun, afrejste i September Maaned til Paris; jeg har straks sendt dit Brev dertil og har i Mellemtiden modtaget et andet fra ham, hvori han beder mig om, at du af mig maa blive hilst skyldigst fra ham. Paa min indstændige Bøn lovede han mig ved sin Afsked at ville være dine Lovprisningers bestandige Herold i Paris, Rom og London; og eftersom jeg selv skal tilbringe hele Vinteren i Hamborg og er grebet af en utrolig Iver efter at lære Nordens Samfundsliv, Historie og Skikke at kende, saa nærer jeg intet større Ønske, end om der maatte gives mig Lejlighed til, saa vidt din Tid og din Elskværdighed tillader det, at nyde hyppig Brevveksling med dig. Jeg beder dig atter og atter henregne dette til min enestaaende Hengivenhed for dig og til min store Agtelse for dig, og stole paa, at jeg altid hvorsomhelst vil være meget redebon til alle Tjenesteydelser mod dig. Lev vel, berømmeligste Mand, og bevar mig i dit Venskab. Skrevet i Hamborg den 13. Januar i Begyndelsen af Aaret 1638, som jeg beder til maa blive til Lykke og Held.

Min berømte Herres mest hengivne og ivrige

Johannes Tercejus

Professor i Matematik og Historie og kongelig Legationssekretær.

Med egen Haand.

688. (Ep. 452). *Fra Joachim Burser i Sorø.*

15.1.1638.

(Udg. 1751: 25.1.)

Hilsen og Nytaarsønske sammen med megen Taksigelse! Berømmeligste

Mand, Velynder og hæderværdige Ven! Hvor megen Smerte jeg har følt ved din Lod, vil jeg ikke sige med flere Ord, for ikke at rive op i Saaret. Det har sandelig smertet mig heftigt. Jeg har altid haabet paa en Lejlighed til at henvende mig direkte til dig, men hidtil har der ingen været, og der er ingen endnu. Imidlertid udfærdiger jeg dette Brev, der skal udforske din Stilling med Hensyn til de øvrige Ting og samtidig bede om dit Raad eller rettere din Hjælp. Jeg har engang sagt, at jeg nedfældede mine fysiske Overvejelser (Grunden, som drev mig dertil, skal jeg fortælle ved anden Lejlighed) paa Papiret; nu har jeg gjort det, Værket er fuldendt, jeg søger en Bogtrykker. Eders Sartor paaberaaber sig mange Vanskeligheder, men imidlertid ønsker han sig tilsendt nogle Sider til Gennemlæsning, som om han endnu overvejer, hvad han vil foretage sig. Jeg afsender min Broder med Størstedelen af Afhandlingen, ikke saa meget for at vise den til førnævnte Sartor som til dig — om der maaske skulde være saa megen Tid tilovers for dig fra dine Forretninger, at du blot kunde gennemblade og se paa Overskrifterne og Kapitlernes Hovedindhold og saaledes meddele Sartor din Dom, hvormed alene Manden utvivlsomt vil slaa sig tiltaals. Se altsaa til, at du kan overtale ham til Trykningen, for saa vidt som du anser Skriftet for værdigt til Tryk. Men eftersom Mandens Hoved er underligt og ofte uberegneligt, saa ønsker jeg gerne et afgørende Svar fra ham, samt hvor hurtigt han tænker sig at tage fat paa Arbejdet. Thi hvis han gør Knuder, er det bedre at gaa paa Jægt efter en anden Mulighed i Holland eller andetsteds, skønt jeg hellere vil have dem trykt i København af den Grund, at jeg saa ved Slutningen af Arbejdet kunde anføre de Fejl, som ogsaa efter Korrekturen bliver staaende eller plejer at blive staaende. For mit Arbejde vil jeg være tilfreds med nogle faa Eksemplarer, blot den gnavne Trykker vil give mig dem. Til dig, min oprigtige Ven, overlader jeg alt. Du kan løbe det igennem paa en lille Timestid eller gennemlæse et Ark eller et Kapitel, thi jeg har ikke noget andet Eksempplar; dog er jeg nu i Gang med at faa det afskrevet ved Hjælp af Skoledisciple, og deres Arbejde vil jeg ikke gerne have afbrudt eller sinket ved at dette mit Eksempplar i for lang Tid er borte. Lev vel og vær mig huld. I Hast. Sorø, den 15. Januar 1638.

689. (Ep. 450). *Til Joachim Burser i Sorø.*

17.1.1638.

Din venskabelige Følelse, som jeg altid har erfaret, modtager jeg med Kyshaand; du forsøger dermed ogsaa at røres ved min Modgang og Bedrøvelse, at føle med mig og med dit meget kære Brev at lindre den Smerte, som er mig saa bitter. Jeg takker altsaa meget og beder til, at du maa faa alskens Glæde, og at du aldrig maa blive slaaget til Jorden af saadanne Mod-

gangens Storme. *Hvad skal jeg ulykkelige gøre? Hvem kan staa imod den højeste Gud, der anordner vore Forhold efter sit Tykke? Hvad han gav, det tog han, han krævede sin Ret, og jeg maa slaa mig tiltaals med hans Vilje, hvor tung den saa er.*

Løvrigt er jeg meget godt tilfreds med alle de Ting, som jeg har set ved at gennemløbe dine højlærde fysiske Antegninger [Introductio ad scientiam naturalem in Regia Nobilium Sorana discentibus exhibita, I—III, Amsterdam 1652], og ingen vil kunne andet end i høj Grad at bifalde en saa stor Omsorg for Sandhedens Fremme, underbygget ved betydningsfulde og vægtige Grunde, samt en saa lykkelig Evne til med saa stor Klarhed at fremstille Naturens skjulte Ting. Gid den snart og med Held maa se Lyset, og jeg tvivler ikke om, at den jo vil tjene Ungdommen til stor Gavn. Hvad jeg i den Anledning har forhandlet med Sartor, vil din Broder berette om. At jeg, naar det passer sig, vil give Værket den gunstige Anbefaling, det fortjener, maa du ikke betvivle, ligeledes vil jeg ogsaa prøve at finde ud af, hvornaar han skal til at gaa i Gang med Arbejdet og holde dig underrettet om alle Ting. Ved denne Lejlighed har det ikke bekvemt kunnet lade sig gøre af Grunde, som du vil erfare gennem din Broder. Lev vel, retskafne Ven, og bevar mig fremdeles i dit Venskab.

(W I 196).

690. (Ep. 451). *Fra Samme.*

23.1.1638.

Fremragende og fortræffeligste Hr. Doktor Worm, Velynder og mest ærverdige Ven. Gennem Hr. [Peder] Spormand, din Kollega og vor fælles Ven, har jeg forhandlet med Sartor, Eders Bogtrykker, om han vilde besøge mine fysiske Overvejelser trykt hos sig. I den Anledning har jeg nylig gennem min Broder sendt ham selv en Prøve paa dem, indeholdende Meteorologien (skønt den Del af Afhandlingen har færre særlig betydningsfulde Ting end de øvrige), og har efterladt den til hans Undersøgelse. Men eftersom jeg ogsaa iforvejen har samtalt med dig baade om mit Forehavende og om adskillige Spørgsmaal (paa hvilke jeg overalt i Værket har indføjet Afgørelserne), og eftersom du har et ikke saa ringe Kendskab til disse mine Sager, saa vilde jeg ogsaa gerne indtrængende bede dig om, at du ikke vil undslaa dig for at forhandle med førnævnte Sartor om denne Sag og faa en bestemt Besked fra ham, om hvorvidt han mon vil paatage sig dette Trykkearbejde; og hvis han indvilliger, paa hvilket Tidspunkt han da tænker sig at lægge første Haand paa Arbejdet, og hvor hurtigt han haaber, at det kan afsluttes (thi nu kender han Værkets Størrelse). Endelig om jeg efter Arbejdets lykkelige Tilende-

bringelse kan modtage et Dusin Eksemplarer som Gave fra ham, for at jeg ikke skal synes at have arbejdet ganske forgæves. Naar du har faaet disse Ting at vide af ham, beder jeg dig med dette samme Bud give mig en kort Underretning om alt, for at jeg kan tilrettelægge og træffe mine Forholdsregler i Overensstemmelse med hans Svar. Tilgiv min Dristighed med at gøre dig Ulejlighed. Lev lykkeligt. Sorø, den 23. Januar 1638.

P.S. I mit Brev fordølgler jeg, at jeg iforvejen har givet dig mine Skrifter til Gennemsyn. Grunden til Fordølgelsen kender du. Imidlertid takker jeg dig saavel for det paatagne Besvær med at gennemløbe dem, som for din venkskabelige Dom, og jeg nærer intet større Ønske end paa et eller andet Punkt at kunne være dig til Gentjeneste. Lev vel og vær mig huld.

691. (Ep. 617). *Til Johannes Tercejus i Hamborg.*

23.1.1638.

Det glæder mig, at mine smaa Bøger er rigtigt bragt til dig, og det saa meget desto mere, som jeg forstaar, at de i nogen Grad værdsættes af dig. At du jo vil opfatte mine Bestræbelser paa venlig Maade, derom tvivler jeg ikke, ej heller om at du venligt vil meddele mig det, hvis der viser sig noget, hvorved de kan støttes. Navnlig venter jeg med Begærlighed paa Pyramiden fra Loche, og hvis jeg med din Bistand kan komme i Besiddelse deraf, skal jeg ikke opføre med taknemmeligt Sind i mine Mindesmærker at omtale en saa stor Elskværdighed og Iver efter at fremme den højere Videnskab. Om mine Mindesmærkers Udgivelse kan jeg ikke love noget bestemt, da alle Hjælpe-midler fattes mig. En kyndig Kunstner, som kan skære dem i Kobber eller Træ (der er mere end to Hundrede) savner jeg, thi der er ingen hos os. Vore Bogtrykkere, der i Forvejen er meget umedgørlige, gør sig for Tiden ganske vanskelige med Hensyn til at trykke dem. Bristen paa Skrifttyper og Korrek-tørernes Ukyndighed i denne Skrift forhindrer, at det sker andetsteds. Imid-lertid skal jeg paa alle Maader bestræbe mig for, at jeg enten med vor kongel-ige Majestæts eller andre Stormænds Hjælp kan overvinde disse Vanskelig-heder. Daglig kommer der noget til, enten optegnet efter min egen Iagt-tagelse eller hidbragt ved Venners Bidrag. Hvilket jeg siger ogsaa med Hen-syn til Runeskriften og Festkalenderne, saa hvis de skulde genoptrykkes, vilde de fremkomme i en baade forøget og forbedret Skikkelse. En Ting ønsker jeg ikke at forholde dig, som skal rettes i Kapitel 25 Side 147 i min Bog om Runeskriften; jeg siger der, at jeg ikke har set nogen ældre Forfatter, som var skrevet helt og holdent med Runebogstaver paa Pergament eller Papir. Siden jeg skrev dette, har en Ven sendt mig et fuldstændigt Haand-skrift af de skaanske Love, skrevet for mange Aar siden paa Pergament med

meget smukke Runebogstaver; ved Slutningen deraf er der tilføjet Kirke-lovene, den danske Kongerække, der indeholder deres mest mindeværdige Bedrifter og deres Dronningers Navne, samt Afgrænsningen af Omraaderne mellem Danmark og Sverige. Det er et fortræffeligt, sjældent og højst seværdigt Værk. Saaledes opmuntrer det udgivne daglig mine Venner til at være ivrige efter at gøre sig fortjente af Fædrelandet og bringe mig Bidrag i disse vanskelige Forsøg, og jeg skal bestræbe mig for offentligt at bringe dem en værdig Tak. Du ser, min Ven, hvor frit jeg forhandler med dig om mine Studier, tilgiv mig og optag det i en venlig Mening. Hvis du skriver til vor Fleury, saa hils ham skyldigt og bed ham paa mine Vegne om, at han vil erindre sin Ven, hvis der møder ham noget paa hans Rejse, som kan tjene dette Forehavende. Lev vel.

København, den 24. Januar 1638.

(W I 196, dat. 29.1. Original dat. 10. cal. Febr. i Bibl. Nat., Paris, Nouv. acq. lat. 1554).

692. (Ep. 467). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

26.1.1638.

(Udg. 1751: 28.1.)

Hvor stærkt min højtelskede Hustrus saa altfor tidlige Død har nedbøjet min Sjæl, og hvor store Trængsler og Sorger den har styrtet mig ud i, det formaar ingen, der ikke har været omtumlet af saadanne Storme, nogensinde at forestille sig i Tanken. Og skønt jeg foruden mine Venners huslige Trøst understøttes i ikke ringe Grad ved hyppige Breve fra de fraværende og nu ved det meget venskabelige Brev fra dig, saa bliver jeg dog overmandet af menneskelig Svaghed og bliver saa fortrykt i Sindet, at hverken min Fornuft eller det udmattede Legemes Lemmer kan yde deres Skyldighed. *Ikke desto mindre ved jeg fuldt vel, at man maa slaa sig tiltaals med Guds Vilje. Thi hvem burde knurre over, at Guddomsmagten efter sit Tykke afkræver os, hvad den har givet os paa Borg? Men dog formaar vi stakkels Mennesker knapt at tage imod dette, forvænte som vi er med Kødets og Verdens Lyster.* Imidlertid kan jeg ikke andet end takke dig for din venlige Hengivenhed, fordi du forsøger at vise Medfølelse med min Bedrøvelse og lægge en lægende Haand paa et saa bittert Onde. *Til Gud, i hvis Hænder vor Skæbne er lagt, overlader jeg alt, og gerne underkaster jeg mig hans Vilje. Han borttage naadigt den Slags Ulykker fra dig og bevare dig længe for mig, uskadet og ledsaget af Held!*

Det gør mig ondt, at dine økonomiske Forhold endnu ikke er blevet forbedret med et rundeligere Løntillæg. Du har Ret: Hoffets Folk plejer at holde deres Venner hen med et Haab, som er, omend ikke tomt saa dog lang-

sommeligt. Var det mig blot givet at helbrede dette Onde, saa skulde jeg sørge for, at du fandt en meget redebøn Læge! *Hvad om du opnaaede hans fyrstelige Naade Prinsens Anbefaling til vor Kansler om et Ventebrev (som man kalder det) paa et Kapitelpræbende her i Riget? Jeg skulde tro, at det vilde have mere Vægt end noget andet. Jo længere Sagen trækkes ud, desto længere skal du vente. Du vil selv bedst kunne skønne, hvad der kan tjene dig til Fordel.*

Indtil nu har Universitetet været ophævet; Følgen heraf har været, at Øvelserne i nogen Tid har været standset, og at jeg ikke har kunnet fortsætte de paabegyndte. Til Paaske agter vi at vende tilbage til det sædvanlige. Giver da Gud Liv og Helbred, skal Magister Tancred [Leyels] Søn [Hans Leyel] snart forsvare sin anden Disputats om Beskyttelse af Helbredet; det er til Opnaelse af den kongelige Understøttelse. Naar den er udkommet i Trykken, skal jeg straks sende den.

Taksten paa Medicinalvarer, som Apothekerne ønsker den, er faktisk udarbejdet, men eftersom de forekommer os ret ubillige i deres Prisberegning (de skyder Skylden paa Tidernes Ugunst, Toldafgifterne og Farernes Størrelse) saa svæver vi endnu i Uvished om, hvorvidt det ikke var bedre at spare Udgivelsen til bedre Tider. Thi naar de engang har sat Priserne ivejret, saa vil de aldrig sætte dem ned igen.

Pesten har her bortrevet mere end fem Tusinde; men nu er Smitten ved Guds Godhed ophørt at brede sig, saa at det er sjældent, nogen høres at være bukket under for denne Sygdom. Gud bevare os fremdeles mildt og skænke os dig frelst og uskadt med hele din Hustand.

Lev vel. København, den 26. Januar 1638.

Dr. Fincke, som har daarlige Ben, opholder sig endnu i Roskilde. Hr. Eggebrecht, som er nogenlunde rask, hilser dig skyldigst.

(W I 196).

693. (Ep. 453). *Til Joachim Burser i Sorø.*

26.1.1638.

Med vor Sartor har jeg forhandlet om Udgivelse af din Fysik. Han er et underligt Menneske, glat og fuldstændig ustadig. Da jeg trængte ind paa ham for at faa et afgørende Svar, begyndte han blot at undskylde sig med, at Tiderne nu er vanskelige, at Bøger ikke finder Købere, at de ikke kan sendes til Udlandet, at Papir er dyrt at købe og næppe kan faas, at han er optaget af de Bøger, som er bevilget Skolerne, at han tynghes af Alderdom, og jeg ved ikke, hvad han ikke havde af Paaskud. Men skønt jeg har gendrevet de fleste af hans Begrundelser og anbefalet Værket efter Fortjeneste, har jeg dog intet

kunnet opnaa. Han sagde, at han i et Brev vilde fremstille det hele for dig. Derfor maa vi her se os ganske skuffede, og jeg er ked af, at vi arbejder forgæves. Han kom ikke til mig eller viste mig det betroede Eksemplar, førend han nu blev hidkaldt af mig. Alle vore herværende Bogtrykkere er Mænd, som ikke er en Døjt værd; de er beskæftiget med tarvelige danske Skrifter, som kan sælges til Hoben; gode og retskafne Forfattere ser de ned paa. Selv har jeg ifjor været nødt til paa egen Bekostning at offentliggøre min Bog om Runeskriften, og det ikke uden et betydeligt Tab. Det gør mig altsaa ondt, at den ikke kan trykkes her. Jeg forsikrer, at jeg har vendt hver en Sten for at bevæge Manden, men forgæves. Men hvis jeg ved en anden Mellemand kunde fremme Sagen, vilde du finde mig fuldt rede. Lev vel.

København, den 26. Januar 1638.

(W I 197).

694. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.*

27.1.1638.

Du maa nu, da Sundhedstilstanden tillader det, straks komme den raadville Enke til Hjælp; de faderløse, navnlig din Hustrus Broder, lider Tab paa deres Formue. Tilgiv den ulykkelige Kvinde og afslut Sagen inden Paaske, da Efterfølgeren skal overtage Boligen. Aftal Mødedag med de øvrige Formyndere i København, som hurtigt vil kunne indfinde sig. Stol paa Magister Anders [Pedersen Gemzøe], Præst i Helsingborg, eller Svogeren Jens Christensen, Borger sammesteds, thi de regnes for velstaaende og har et godt Navn. Du maa ikke svigte de to Døtre, og du skal forhandle med Hr. [Laurits] Scavenius om ikke at svigte sin Mikkel [Madsen]. Hvis han er forhindret, kan han give Fuldmagt til Magister [Mogens] Grave, som vil tage sig af den faderløse Dreng. Jeg gør dette af Kærlighed til den afdøde [Mads Jensen Medelfar], for hvis Skyld Enken og de faderløse ikke bør komme i Folkemunde.

Naar du kommer, kan vi tale om Fordeling af vore Indkomster. Efter Peders Død har Kapitlet tillagt dig en Gaard i Hvellinge, langt rigere end min og flere af dine Formænds. Skynd dig at komme.

(Vedføjet Indkomstoversigt for Mikkel Lauritsens Gaard i Hvellinge.)

(Kv. 56).

695. (Ep. 543). *Fra Henrik Fuiren i Paris.*

Februar 1638.

I mit seneste Brev, som jeg sendte dig den 8. Januar, havde jeg lovet at give dig Underretning om de Ting, som du havde afæsket mig gennem vor Landsmand Jacob Ottesen. For altsaa i nogen Maade at indfri mit Løfte og min Skyldighed, fremstiller jeg mig atter for dit Blik. Jeg havde rigtignok kunnet føje disse Ting til det forrige, men Tidens Knaphed lagde Hindringer iverden derfor.

Efter at Riolanus, der nu opholder sig med Dronningemoderen [Maria af Medici] i Leyden, er rejst herfra, er jeg i Tvivl om, hvem jeg skal tildele den første Rang. Hver eneste Doktor af det medicinske Fakultet i Paris lægger næsten hver Uge paa straalende Vis den højeste Lærdom for Dagen i deres offentlige Disputatser, Professorerne belyser vor Kunst gennem lærde Forelæsninger. Dog er der ingen, som gennem Skrifter fremlægger et med deres Værdighed stemmende Vidnesbyrd om, hvad de ved. For nogle Aar siden besørgede dog Dr. Guillaume du Val, kongelig Professor i Filosofi, Aristoteles' Værker udgivet med Noter [Aristotelis opera omnia Græce & Latine cum Notis doctorum virorum ex Revisione G. du Vall I—IV, Paris 1619, Fol.]. Dr. Cornuti har skrevet nogle Planters Historie [Jacobus Cornutus: Historia Canadensium Plantarum, Paris 1635, 4°]. Men nu er Hippokrates' og Galenus' Værker i Trykken, idet de skal udgives i otte Bind paa Græsk og Latin gennem Omsorg og paa Bekostning af Dr. Renatus Chartier [Hippocratis & Galeni Opera omnia Græce & Latine per Renatum Charterium edita, vol. I—XIII, Paris 1639—79, Fol.]; Halvdelen af dem var afsluttet før Jul, den anden, som mangler, vil, efter hvad jeg har faaet at vide fra Bogtrykkeren, blive gjort færdig i Løbet af et Aars Tid. Eksemplarer trykt paa ringere Papir vil blive solgt for 60, men de, som trykkes paa det bedre for 70 Floriner. Men hvilke og hvor mange Doktorer af vort Fakultet, som er her, vil du let se af den vedlagte Farmacopé, som jeg inderligt beder dig om roligt at ville modtage. Lev hermed vel, min mest trofaste Velynder, og find mig fremdeles værdig til dit Venskab og din Anbefaling.

Paris, i Hast, den . . Februar, ny Stil, Aar 1638.

696. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

1.2.1638.

Den vankelmødige Enke [Mette Vibe], hvem min salig Hustru søgte at lede paa ret Vej, gør nu alskens Vanskeligheder. Hun afviste alle, medens Tid var, men nu i den vanskelige Vintertid, da hun ønsker de skal komme, er det ikke mærkeglit, at de vægrer sig. Hun har været to Gange i Helsingør uden at lade mig det vide. Jeg har bedt Magister Scavenius fremskynde Rejsen. De andre kunde jeg ikke formaa dertil. Hvad der fortælles om Magister Anders [Pedersen Gemzøe] og Jens Christensen, er mig en Gaade. De er mine Venner. Hun har i et Brev til Magister [Laurits] Scavenius skrevet Løgne om mig: At jeg har forbudt nogen Landsbypræst at være hendes Formynder, blot for at sætte Splid mellem mig og min kære Svoger Magister Hans [Nielsen Medelfar] i Hvellinge. Hun holder alle for Nar, og man maa ynkes over de faderløse Børn, hvem vel tilsidst Kongen maa tage sig af. Hilsen og Tak til Kapitlet for det tildelte Præbende.

(W I 198).

697. (Ep. 189). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

2.2.1638.

Den bedrøvelige Stilling, hvori du er stedt, tillader mig ganske vist ikke at skrive om andet, end hvad der udelukkende kan sigte til din Trøst; imidlertid betvivler jeg ingenlunde, at du jævnlige vil styrke din Sjæl med de Trøstegrunde, som baade Erindringen om den menneskelige Skæbnes fælles Lod og den hellige Skrifs Kilder kan forskaffe os; derfor vil jeg umiddelbart og uden Indledning dreje min Tale ind paa det, der har givet mig Stof til dette Brev.

Først og fremmest vil jeg bevidne dig min bedste Tak, fordi du nylig med din sædvanlige Venlighed villigt og hurtigt meddelte mig denne irske Sunivas Historie, der voldte mig, saa vel som Kirchmann, et ikke ringe Besvær, og fordi du ovenikøbet til Glæde for os saa nøjagtigt og gennemskueligt har udredet de indviklede Knuder, som ingen anden end du kunde løse i din Egenskab af den kyndigste i danske Oldsager. Men hvor vilde jeg gerne, at det blev mig tilladt, idetmindste ved en løselig Gennemgang, at kaste et Blik i disse dine Arkiver, fra hvilke du antydede, at nævnte Oplysninger var hentet. Hvor vilde jeg prise mig lykkelig! Jeg haaber, at du ikke vil stille dig afvisende over for mine Ønsker, naar en kommende Dag bringer os sammen.

Da jeg endvidere gennem et Brev fra vor fælles Svoger Magister Jacob Madsen nu fornylig har erfaret, at du indtrængende har anbefalet mine Arbejder over for Kansleren, dengang du i August ifjor boede hos ham paa Lindholm, saa beder jeg dig venskabeligst om venligst at lade mig vide, hvilket Svar du fik. Thi alle mine videnskabelige Bestræbelser staar og falder med en saa fornem Mands Naade eller — hvad Gud forbyde — Unaade.

Yderligere antydede vor Magister Madsen, at der hos dig befandt sig Islændingen Arngrim [Jonssons] Forsvarsskrift, som han har udfærdiget imod nogle Hovedpunkter af Pontanus' Danmarkshistorie. Jeg bønfalder dig paa det mest indtrængende om at sende mig det til Gennemlæsning. Og hvis de fra Island tilbagevendende Skibe sidste Efteraar har bragt dig andre gamle Ting, saa jeg gerne, om du kunde yde min Graadighed fuld Tilfredsstillelse ved at sende dem.

Lev vel, kæreste Svoger, og bliv gammel til Fædrelandets Gavn.
Sorø, den 2. Februar 1638.

698. (Ep. 577). *Til Poul Moth i Genève.*

7.2.1638.

At du skal være Hovmester for de ædle Brødre [Lave og Johan] Becks Studier og Rejser, har deres Moder Fru Lisbeth Bille meddelt mig. Denne

Frue, som baade er højædel og rigt udstyret med alskens Dyder, har bedt mig paa det bedste at anbefale dig Omsorgen for sine Sønner. Og skønt jeg har antydnet, at der slet ikke kunde tvivles om din Troskab og Ærlighed, som jeg har kendt i saa mange Aar, saa mente hun dog, at mit Brev vilde have nogen Vægt hos dig. Jeg beder dig derfor ikke at svingte deres Tarv, men i det fremmede at vise dig saaledes imod dem, som jeg har erfaret, at du her har været over for mine. Ikke alene vil dit Omdømme vinde meget derved, men du kan ogsaa stole paa, at du anvender dit Arbejde paa Folk, som vil huske det og være taknemmelige. Ved Blodsslægtsskab og Besvogring staar de i Forbindelse med næsten alle Stormænd i dette Rige, saa at de alene af denne Grund nok til sin Tid vil formaa en hel Del til Fremme for dit Tarv.

Hvis du ved Lejlighed vil fortælle mig om dine Studier og mere usædvanlige Iagttagelser, vil du gøre mig en Glæde. Hils skyldigt fra mig dem, som er betroet til din Omsorg.

København, den 5. Februar 1638.

(W I 198).

699. (Ep. 190). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

7.2.1638.

Berømmelige Mand! Hvad angaar mine Arkiver, saa mener jeg dermed ikke andet end Papirer og løse Optegnelser samlede her og der, som hverken er værd at se eller undersøge. Hvis imidlertid Gud skulde forene os, skal der ikke være noget, hvori jeg ikke vil delagtiggøre dig.

Den Forhandling angaaende dig og dine Bestræbelser, som fandt Sted mellem vor høje Hr. Kansler og mig, kan ikke betros til et Brev, men jeg vil til sin Tid aabenbare dig alt. Imidlertid kan du slaa dig sikkert tiltaals med, at han omfatter dig med særlig Bevaagenhed.

Arngrims Forsvarsskrift sender jeg dig i det Manuskript, som han sendte hertil med det Formaal, at det skulde offentliggøres i Trykken, men jeg finder ingen, som har isinde at vise sig villig dertil. Jeg beder dig passe omhyggeligt paa det og lade Tilbagesendelsen ske gennem en paalidelig Mand af anerkendt Troskab. Thi Forfatteren selv har ingen anden Afskrift end denne ene. Jeg vedlægger hans Brev til mig, for at du kan se, hvad Tanke han har gjort sig, og hvor alvorligt han presser paa med at faa det udgivet, hvilket jeg er ked af ikke at kunne sørge for. Hvis du synes, saa vis det til Dr. Meursius med min skyldigste Hilsen; skulde han finde Anledning til at skrive til Janssonius, som jeg hører udgiver hans Værker, vilde han maaske ikke være

uvillig til at undersøge, hvorvidt denne vil tage sig af Udgivelsen. Lev vel.
7. Februar 1638.

(W I 198).

700. (Ep. 383). *Til Thomas Wegner i Stavanger.* 7./24.2.1638.

Mine Forholds bedrøvelige Tilstand efter min elskede Hustrus Død er uden Tvivl blevet dig kendt; jeg gaar derfor ikke ind derpaa med flere Ord for ikke at rive op i de endnu friske Saar: Især da jeg ved, at du, som en op-rigtig Ven, berøres af mine Ulykker.

Der er en Ting, som jeg nu gerne vil bede dig om: At du ikke opsætter din lovede Hjælp med Indsamling og Beskrivelse af Mindesmærkerne i dit Stift. Jeg har besørget seks Bøger af dem, som jeg dels selv har samlet, og som dels mine Venner har tilsendt mig. Kansleren presser paa med Udgivel-sen, som ogsaa ret hyppige Breve fra Udlændinge tvinger mig til at frem-skynde. Jeg vilde ønske, at ogsaa dit Navn stod at læse blandt Mindesmær-kerne, og der er intet, som vil holde mig tilbage, naar jeg har faaet dine. De Bergensiske har Biskop Dr. Paaske (salig Ihukommelse) sendt mig, frem-ragende tegnet. De Osloensiske Lægen Dr. Peder Alesius [Peder Alfssøn], aftegnet af en Maler i livlige Farver. De Trondhjemske Hr. Biskop Schjelde-rup. Sagen vil være dig let at ordne, hvis du sender en eller anden ung Mand, helst en Student som er nogenlunde kyndig i at male, til Provster og Præster med din Anbefalingsskrivelse; saa vil de selv gerne for din Skyld skaffe ham det nødvendige til Rejsen, samt Kosten, og støtte ham med Hjælp og Bistand. Han skal optegne (1) Stedet, i hvilket Amt og Sogn, (2) Anbringelsen, mod Øst, Vest o. s. v., (3) Størrelsen, i Henseende til Længde, Bredde, Tykkelse, (4) Han skal aftegne selve Mindesmærkets Udseende og Opbygning, (5) Han skal tilføje den Fortolkning, som han kan faa, (6) Beboernes Beretninger derom, selvom de er sagnagtige, (7) Mindeværdige Ting, som er sket om-kring dette Sted, samt hvorvidt der er andre Omstændigheder, hvorved vore Bestræbelser kan støttes. Saadanne Mindesmærker findes i (1) *Finde* i Daabs-kapellet, (2) i *Tonstad* i Kirkemuren, (3) i *Lunde* i Kirkedøren, (4) i *Fram-værde* paa en Klippeø, (6) paa *Odevals* Kirkegaard, (7) i *Holand*, (8) i *Sognedal* tæt ved Aagaard, (9) paa *Nierumb* Kirkegaard, (10) i *Wang* Kirke, (11) i *Blidre*, (12) i *Undal* paa Kirkeklokken, (13) i *Skrotvald* Kirke, (14) i *Aals* Kirke, (15) nærved *Bornhags Havn* paa en Klippeø, (16) i *Bore* Kirke i Vaabehuset, (17) sammesteds tæt ved Døren. Disse ved vi er hos Eder; at flere vil dukke op, naar man omhyggeligt søger allevegne, derom tvivler jeg ikke. Jeg beder dig gøre dig Umage for, at vi faar dem, og jeg skal højtide-

ligt udtale den skyldige Taksigelse derfor, og du vil knytte Berømmelse og Ry til dit Stift.

Tilgiv, elskede Broder, at jeg trætter dig med disse Ting; det offentlige Velfærd og de paabegyndte Arbejder har drevet mig dertil.

Lev vel og lykkeligt.

(W I 199).

701. (Ep. 595). *Til Henrik Ernst i Paris.*

23.2.1638.

Næsten et Aar er forløbet, i hvilket jeg ikke har besvaret dit Brev sendt mig fra Amsterdam, hvilket du maaske enten vil tilskrive, at jeg har glemt dig, eller ogsaa Skødesløshed. Men tro mig, skønt jeg har forespurgt med Iver, har der ikke tilbudt sig nogen Lejlighed, hvorved jeg kunde faa besørget et Brev fra mig til dig; vore Landsmænds Vilkaar har stillet sig saaledes, at de, fyldt med Elendighed og Ulykke, ikke har levnet os Lejlighed til at foretage eller overveje noget. Thi i August Maaned, da Pestsoten hærgede, har jeg mistet min eneste Trøst i dette elendige Liv, min højtelskede Hustru; vi har mistet adskillige af vore Venner og næppe er det forundt os endelig at aande op efter saa stort et Tab.

løvrigt siger jeg overmaade mange Tak for dine tilsendte smagfulde Bemærkninger, ligesom ogsaa for det Barlæanske Stridsskrift [enten Nic. Vedelius: *De Deo Synagogæ contra Barlaeum eiusque vindicias*, Antwerpen 1637,8°, eller Mart. Schoockius: *Vorstius redivivus, seu examen vindiciarum Casparis Barlaei quas analysi Epigrammatis sui in R. Manassis Ben-Israel librum de Creatione opposuit*, Haarlem 1636,4°]. Fortsæt med at gøre dig velfortjent af den lærde Verden med din Aands smagfulde Frembringelser; saaledes vil du erhverve dig Ry og evig Yndest hos alle retskafne Mennesker. Hvad mig angaar, saa har jeg visselig altid elsket og værdsat dine herlige Gaver saaledes, at det vilde blive mig en Lyst at glædes ved et behageligere og nærmere Tilknytningsforhold til dig. Gud styre dine Bestræbelser til sit Navns Ære! Til Magister Jacob Madsen [Aarhus], der ogsaa i denne Tid har sendt en ung Datter til det hinsidige, har jeg overbragt, hvad der var bestemt for ham, og jeg tror, at han selv vil sige Tak derfor.

Vi har her set en Dom, fældet ved Parlamentet i Grenoble; den frikendte en Kvinde, der havde undfanget og født uden Samkvem med sin Ægtefælle, og erklærede hende for ærlig. Jeg svæver i Uvished om, hvorvidt det er en Skrøne eller ej. Men hvis Sagen forholder sig saaledes, saa er jeg ivrig efter at se, hvilke lægelige Begrundelser, Dommerne vil støtte sig paa, naar de forsvarer denne Usandsynlighed.

Hvis der paa dine Rejser viser sig noget, hvorved vor Runeskrift kan finde en Tilføjelse, saa beder jeg dig gøre mig opmærksom derpaa. Ved Lejlighed venter jeg Mindesmærket ved Loche. Lev vel og hils skyldigt den højædle Hofmester fra mig.

Den 24. Februar 1638.

(W I 199, dat. 23.2.).

702. (Ep. 644). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

24.2.1638.

(6.3. ny Stil).

Højtagtede Mand! Hvor vilde jeg ønske, at du ved Modtagelsen af denne min Henvendelse var i en saadan Tilstand, at du var frejdig og fri for Kummer, eller at det var mig muligt med ærbødig Tavshed at besegle denne Sorg, som nu nager dig, du højtagtede, og som har fæstet Bo i dit Bryst og bevirket, at »Ordet i Talen gaar tabt, Tungen er lammet og tavs« [Hor. carm. IV,1,36]. Saa vist som nu for nylig det sørgelige Rygte naaede mine Øren, at en Hærskare af Sygdomme har kastet sig over mit højtelskede Fædreland og har ramt mange med Dødsstjernens Aandepust, saaledes kan jeg ikke undgaa at blive smerteligt berørt ved, at den sorte Død har vovet med fordærvelig Id at indtræde ogsaa i det Hus, som fortjente Evigheden, og at drage Sørgeflor om de laurbærkransede Døre. Thi som Skæbnen altid har for Skik, saaledes er den faret frem med stor Voldsomhed. Just som Seneca har sagt det saa smukt: Intet Hus paa den hele Jord er nogensinde eller har nogensinde været fritaget for en eller anden begrædelig Tilskikkelse. Ja, nys traf det usigelige Budskab og Rygte mine dybt bedrøvede Øren, at alle Fruers og det Dydens Mønster, ja, du fortræffelige, din dybt fromme Hustru var indgaaet til de himmelske Væsners Rækker og unddraget Dødeligheden! Ja, sandelig, hvis den Fromhed og Dyd, der straalte af uplettet Hæder, kunde hidføre en Udsættelse af den uovervindelige Død, saa vilde denne Frue, fuldenndt som hun var, meget længe have opholdt sig i de elendige Dødeliges Forsamling og sent være steget op til den Salighed, som hun nu nyder i Himmelen. Men hvad jeg føler, vil jeg sige: Hin salige Frue overgik i Dyd og Fortjenester, hvad der ellers ved en menneskelig Lod er os beskaaret som det højeste: Det jordiske Ler kunde ikke længere bære et saa herligt Laan. Hendes Dyd og Fromhed drager endnu Aande, og den vil fremdeles drage Aande blandt Efterkommere i mange Led, hvormeget hun saa end er blevet bortrevet af et hurtigere Vindpust, fordi hun ikke hørte hjemme blandt os Syndere. Men skønt hun døde begrædt af alle, er det dog forgæves, om vi kræver hende igen fra Gud. Hvis Skæbnen kunde afvendes ved Bønner,

saa vilde vi idelig bestorme Stjernerne med klagende Ord, og vore forenede Bønner vilde stige til Himmelen. Fortræffeligste Mand, det staar nu til dig at holde Maade med Sorg og Kummer, da Gud paa naadig Vis — thi alt styrer han efter sit Tykke — atter vil sætte dette paa Plads. Jeg som med Rette altid har set op til hende som til en Moder, jeg vil gennem mit Savn udbrede Mindet om hendes Dyder. Og dette saa meget mere, som jeg altid fra hin salige Sjæl er blevet omfattet med større Velgerninger, hvilke jeg i Stilhed ærer; fromt nedbeder jeg Ro over den afdøde, samt at Jorden maa hvile let paa hendes Ben.

Men hvad skal jeg sige om dine Fortjenester imod mig, du højagtede? Hvor skal jeg begynde, eller hvor skal jeg ende? »Ej om mig Tunger var hundredefold i hundrede Munde« [Verg. Æn. VI,625], kunde jeg udsige alle de Arter af Velgerninger, hvormed jeg siden min Barndom er blevet bundet til dig i Højagtelse. Dengang min Fader, salig Ihukommelse, gennem Dødens Nid var ophørt med at være, da fik jeg — og det regner jeg mig som Lykkens største Lod — dig i Faders Sted som Formynder; og i den Grad har du opfyldt alle en Faders og Formynders Hverv, at jeg tvivler om, hvorvidt jeg har været min kødelige Fader kærest eller Genstand for størst Omsorg fra din Side. I den Grad har jeg aldrig følt nogen Ende paa din velvillige Følelse imod mig, at du (næst Gud) har været Ophavsmand og første Aarsag til alle mine Glæder. De øvrige Velgerninger vil jeg fromt ære med tavse Læber, da baade deres Antal og deres Størrelse paabyder Tavshed. En og anden deriblandt kan jeg i Øjeblikket ikke skjule, da jo Hr. Doktors Velvilje ledsager mig ogsaa i det fremmede. At det ved din Mellekomst er udvirket, at jeg har faaet Andel i den Fincke'ske Gavnildhed, det hverken vil eller bør jeg skjule. Takken for denne ypperlige Velgerning tilkommer dig, og ogsaa i denne Anledning er jeg dig evigt forbunden. Med Tak vil jeg altid erkende baade min ærværdige Bedstefaders Fromhed og mine herlige Formynderes Imødekommenhed. Den berømmelige Hr. Doktor har ikke holdt sig inden for disse Velviljens og Godgørenhedens Grænser, men har strakt sig videre og rundhaandet lettet vor Vej. Med [Horatius] Flaccus [Epod. I,31—32] udbrøder jeg:

Tilfulde har du mig med Godheds Overmaal
beriget!

Men, du højagtede, jeg kan ikke gøre Fyldest for din Godgørenhed med noget, der vil kunne svare til saa store Velgerninger. Intet, siger jeg. Mit blotte Sindelag tilbyder jeg, ihukommende dine Velgerninger med fortjent Kundgørelse, og hvis du ikke afviser det, tilstaar jeg, at jeg paa en ny Maade er blevet gældbunden til dig. Et Pant herpaa har jeg ønsket, at dette Brev skulde være, skønt jeg ved, at det ikke vil slaa til, baade fordi det jo kommer

forsent, og fordi det ingen høje Forhaabninger nærer. Men jeg anser det for bedre at holde sig paa det jævne end at flyve gennem Luften med Dædalus.

Efter at jeg havde forladt Fædrelandets Jord, valgte jeg med Venners og Velynderes Bifald og Tilladelse Nederlandene til Opholdssted efter at have oplevet en gunstig Vind over det stormfulde Hav, hvilket jeg ønsker Gud tilregnet. Ligesom mine herlige Fætre valgte jeg et Logis i Leyden. Men saa sandt som dette Steds Ynde saavel som Berømmelse ikke kunde andet end virke som Lokkemad, saaledes overgik Pengeudgifternes Størrelse vor Forventning. Thi alt gaar her i høj Pris i en Grad, saa man skulde tro, at de nederlandske Handlende lod Varerne veje op med Guld. For Maden saavel som for Studerekammer betaler vi seks Floriner hver Uge, hvilket sandelig er det billigste i Leyden; thi der er nogle, som i andre Herberger betaler syv, ikke saa faa otte, nogle endog ni Floriner. Det er nogles Mening, at vi lettere kan leve paa egen Kost og selv paatage os Omsorgen herfor: Men hvem vi end har meddelt vore Planer, saa har de givet sig til at fraraade det baade med Liv og Sjæl. De Herrer Fuiren og andre Landsmænd har afgivet os et slaaende Eksempel, saa vel som den berømmelige Magister Johan Friderichsen [Flensborg], fordum Rektor ved Køge Skole, der saa langtfra har følt nogen Aflastning ved denne Levevis, eller har indskrænket Pengeudgifterne, at de alle har hævdet, at de til Tider har lidt et Tab gennem større Udgifter. Altsaa lever vi paa saa ringe Bekostning, vi kan, ubekymrede og fritagne for Næringsorg. Naar vort Linned skal vaskes, gaar der en Florin hver Maaned med i Vasken, og heller ikke Forsyningen med Bøger, som nødvendigvis skal tilvejebringes, faar man for ingenting. Vin, og hvad der ellers tjener til at bevare det skrøbelige Legeme i god Stand, skal betaales særskilt. Thi Legemets Pleje er ganske nødvendig i disse Egne, der jo ligger og svømmer i Havet. Jeg er tidligere blevet hjemsøgt af lidt Feber, nu døjer jeg stadig med Forstoppelse, hvilket ogsaa Thomas Fuiren er blevet vant til under sit Ophold paa disse Kyster: Derfor er min Benyttelse af Lægemedler hyppig, hvilket dog Lægernes Skole fordømmer. Jeg savner paa dette Punkt den kyndige Hr. Doktors Erfaring og sikre Raad, som jeg vil regne det for heldbringende at følge. Disse noksom bekendte Legemsovelser, for Eksempel Dans, Boksning og Boldspil og lignende, er vi hidtil gaaet udenom, fordi »vor Pung er fuld af Spindelvæv« [jvf. Catull XIII,8]. Privatforelæsninger holdes i høj Pris. Og hvis vi engang skal iføre os nye Klæder, naar disse er opslidte, frygter jeg for, at de to Hundrede Rigsdaler, der er os tillagt aarlig, ikke kan være os til Hjælp hertil.

Afvigte Vinter blev der afholdt tre Dissektioner af et menneskeligt Legeme. Otto Heurnius dissekerede kun et enkelt Individ, tilmed et af det andet Køn. Men Falcoburg, som ved sin Omhu og Nøjagtighed i Paavisning, Belæring

og Dissektion langt overgaar Heurnius, aabnede og dissekerede to Lig af Mandkøn. Jeg tilstaar, at jeg overværede den første, men de øvrige kunde jeg ikke for Tidens Skyld; thi jeg holder mig ikke saa fri fra andre Studier, at jeg af hele mit Sind kan beskæftige mig med Lægekunsten. I, højagtede Mand, min ærværdige Bedstefader og mine øvrige ærede Formyndere vil let tilgive mig dette. Botanikeren Adolf Vorstius er endnu ikke skredet til Aabning af den offentlige Have, men uden Tvivl vil han snart opstille sin Væv. Hvis denne Have nærer noget i sit Skød, enten Frø eller Planter eller Rødder, som din velopdyrkede Have maatte savne, saa vilde jeg sende det uden Tøven, blot du vilde gøre dig den Ulejlighed med et Par Ord at angive Navnene.

Dr. Elichmann lever her i gode Kaar. Hans nederlandske Hustru har skænket ham saavel rige Midler som sin Religion. Han har skaffet sig et meget veludstyret Bibliothek, som ogsaa er prydet med en Skat paa tre Hundrede haandskrevne Bøger. Han offentliggør et lille arabisk Værk, om jeg ikke tager fejl, Pythagoras' Sentenser. Ligesom Eders Excellences højst fuldendte Værk om den danske Skrift eller Runeskriften slides af de lærde Mænds Hænder, saaledes værdsættes Eders Navn af alle som værdigt til evig Erindring sammen med det meget fine Arbejde. Petrus Scriverius, som her indtager en Førsteplads i de lærdes Samfund, er i den Grad henrykt over dette Værk, at han derved har fattet Kærlighed og Længsel efter den berømmelige Hr. Forfatters Portræt, som han er ivrig efter at anbringe blandt de Mindesmærker over berømte og fremragende Mænd, som han med stor Iver samler. Professoren i Veltalenhed, Marcus Boxhorn, som i en offentlig Forelæsning behandler de gamles Skrift og de Mindesmærker, som man plejede at indhugge i Sten, har jeg hørt med Hæder anvende dette Værk til Bevisførelse og kalde det meget værdigt til Udødelighed. Her fremkaldte dog den ene Ting Tvivl hos mig, at han sagde, at Runebogstaverne ikke er andet end de græske, som tidligere plejede at blive anvendt. Boghandlerne klager blot over Papirets ringe Kvalitet, thi Nederlændernes Øjne er lidt mere kræsne.

Men for at Brevets sømmelige Korthed ikke skal vokse og blive til Længde, vil jeg sammenfatte mine Udtalelser. Jeg betvivler ikke, at jo baade mine øvrige højtærede Herrer Slægtninge og den fortræffelige Hr. Doktor er begærlige efter at se Prøver paa mine Studier, ja at de afkræver mig dem, for at der kan gøres dem Regnskab for Tid og Udgifter. Men for Nærværende maa de tilgive, at jeg ikke har afsluttet den Opgave. Saa vist som hint berømte Dianatempel var temmelig mange Aar om at blive bygget og opført, saaledes vil et enkelt Aar ikke medføre, at der kan gives straalende Beviser for Studierne. Men at jeg imidlertid ikke vil svigte den Pligt, det lover jeg højtideligt. Der er da kun igen for mig at bede den fortræffelige Hr. Doktor

alene, at I, ligesom hidtil, saaledes ogsaa i Fremtiden faderligt vil lette mig, mine Studier og alle mine Forhold med Eders Gunst, Raad og Myndighed baade hjemme og ude. Jeg skal altid forblive en Forkynder, en Beundrer og en Dyrker af Eders Excellences Dyder, Elskværdighed, Godgørenhed og berømmelige Navn. Jeg beder ydmygst den almægtige Gud, at han med rundelig Velsignelse vil godtgøre Eders Excellence de Fortjenester og Vælgerninger, hvormed I har hædret mig og min Familie, at han sent vil kalde Eder til Himmelen og byde Eder blomstre og trives i al Evighed.

Leyden, den 6. Marts 1638.

703. (Ep. 191). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

27.2.1638.

For det mig tilsendte og saa omgaaende meddelte Forsvarsskrift af Arngrim takker jeg mangfoldigst og skal takke dig yderligere, naar Gud og gunstig Lejlighed fører os sammen. Jeg kunde ikke lade det ligge, men maatte gennemlæse det hele i et Stræk og stille min Længsel og Tørst efter Kundskab om gamle Sager. Visselig indeholder den Afhandling meget, som er saare læseværdigt, og som man maa undre sig over kommer fra en Mand i saa fremrykket Alder, ja en udlevet Olding. Pontanus paa sin Side vil visselig ogsaa hvæsse sin Pen, men jeg frygter, at han paatager sig et frugtesløst Arbejde og forgæves vil forsøge at løse den gordiske Knude. Saa betydelige Mænds Holmgang og Sammenstød vil dog være gavnlige for den videnskabelige Verden, naar blot begge Parter bringer meget, der for os er antikveret, gammelt og begravet, frem »til Lysets straalende Kyster« [Lucret's I,22]. Da jeg viste det til vor Hr. Meursius, som skyldigst genhilser dig, begyndte han at tage til Orde for at overtale dig til, at du skulde sørge for, at en anden Afskrift blev taget efter Arngrims Manuskript, og at den skulde tilbydes Janssonius' Medhjælper, hvis Ankomst hertil er nært forestaaende. Thi han kan maaske overtale sin Principal til fra sit Trykkeri at udsende det her foreliggende Værk. Hvis nemlig dette Arngrims egenhændige Manuskript blev sendt til Nederlandene, vilde det rumme Fare for, at det gik tabt paa Vejen, et Tab, hvorpaa der nok ikke saa let kunde raades Bod.

Hvad du nylig skrev om vor høje Hr. Kansler, tilfredsstillende mig delvis; men jeg begynder alligevel at faa en Fornemmelse af, at hans Gunst og Naade mod mig er tvivlsom. Hvordan det nu end er, saa er det bedre at stole paa Gud end paa Mennesker. Og ve den, der holder Kød for sin Arm [∩: anser menneskelig Magt for den stærkeste, Jeremias 17,5]. Men jeg

behersker mig, og det er bedre at dæmme op for de oprørske Bølger. Herrens er Jorden og dens Fylde. Den, der frygter Gud, skal intet savne.

Lev vel, kæreste Svoger, og bevar mig fremdeles i dit Venskab.

Sorø, den 27. Februar 1638.

704. (Ep. 468). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

13.3.1638.

Hvis jeg lod dig uhilset, naar jeg fik en Lejlighed til at sende Hilsen til nogen af mine Venner, vilde jeg gøre Uret imod dig. Ganske vist har jeg ikke denne Gang noget, som er dig værdigt, bortset fra at jeg hælder til den Anskuelse, at min fyrstelige Naade Prinsen ogsaa hos Eder — som jeg hører — er i Folkemunde for den Behandlingsmaade, han for ikke længe siden lod paabegynde, da Nødvendigheden krævede det, idet en Empiriker, en berømt Skarpretter fra Glückstadt, gav Anledning dertil. I bedste Hensigt blev han i Slutningen af forrige Aar sendt hertil af kongelig Majestæt; men som Følge af stadig udvortes Anvendelse af stærkt kølende og opstrammende Midler saasom Galæbler, Soda, Vitriol og Eddike bibragte han den angrebne Fod Kulde, Stivhed, Følelseløshed og Koldbrand; efter Væskernes Tilbage-trængen i Legemet kom der tillige Trangbrystethed, usædvanlig Uro, Smerte i Mellemgulvet, Tilstopning af Milten og samtidig stærkt Flod af Hæmorrhoider o. s. v. Gennem samfulde to Maaneders Tid og mere til har nævnte Empiriker, der var saa skikket til denne Behandling som et Æsel til at spille paa Lyre, forestaaet Kuren, og førend den blev ham overdraget, og saa længe den har staaet paa, har jeg ikke saa meget som set den angrebne Fod, langt mindre er jeg blevet taget med paa Raad — jeg tager Gud til Vidne, for ham kan jeg ikke lyve! Og jeg spørger ogsaa bare: Kunde nogen anden end den, som ikke havde Hjertet paa rette Sted, indlade sig paa medicinsk Drøftelse med et saadant Menneskehedens Udskud? Skønt nu den omtalte Tilbage-trængen af Væskerne blev erkendt af mig ved Virkningen alene, og den af mig (ganske vist under Skarpretterens Protest) var blevet antydet for hans fyrstelige Naade Prinsen mere end en Gang, saa erfarede jeg, at det var det samme som at sige en Vittighed til en afdød ved hans Grav. Skal vor hellige Sundhedsgudinde tillade, at der handles saaledes med hende, og at der opføres Komedier, eller rettere sagt Tragedier, med hende? Er det passende, at der saaledes er drevet Spot med et Menneskes Skind, ja med en Fyrstes, endog en vordende Konges? Ak, hvor Achaierne, ja endog Kongerne, maa bøde for, hvad Galskab de elendige Empirikere begaar! [Jvf. Hor. Ep. I,2,14] De fortjener ikke, at man betror dem Myndighed til at helbrede en Lus. Derfor lader jeg dig vide, at min fyrstelige Naade Prinsen

har været lænket til sit Leje i de sidste to Maaneder, siden den syge Fod — efter at merbemeldte Lusekonge var skaffet afvejen (med to Hundrede Rigsdaler og en temmelig stor, indvendig og udvendig forgyldt Sølvkande) — methodisk er begyndt at blive behandlet af en vis Doktor i Kirurgi og Medicin, Kurfyrsten af Brandenburgs Livkirurg og -læge Helvig Dietrich, og med sammes egne Hænder; han er meget øvet i slige praktiske Haandteringer, men forresten, mellem os sagt, en ærgærrig og ondskabfuld Mand. Han har været lænket til sit Leje paa Grund af de skrækkeligste Pinsler forarsaget af kraftige Brændjern (thi ved disses Hjælp maatte Skinnebenet blottes i et halvt Spanmaals Længde, hvorved der kunde iagttages en skjult Koldbrand, visselig fremkommet ved de nævnte kølende og opstrammende Midlers for rigelige Anvendelse, og en tvedelt Tæring i Knoglen, udvendig sort, indvendig hvid, et Udseende som Kridt, naturlig Kalk eller brændt Æggeskal, tillige to Knoglesvulster, der sad fast som Brusks mellem Knoglen og Kødet o. s. v.); men nu er han ved Guds Naade i de sidste tre Dage begyndt at spadsere rundt i Sovekammeret støttet til en Stok, idet de Onder, der trykkede vor fyrstelige Naade, for Størstedelen — hvad jeg beder til — er fjernet.

Den udarbejdede Medicintakst er det bedre at holde tilbage end at give den i Trykken, af de Grunde som er anført i dit Brev.

Nykøbing, den 13. Marts 1638.

705. (Ep. 470). *Til Samme.*

24.3.1638.

Det var mig saare kært gennem dit Brev at høre om vor fyrstelige Naade Prinsens Helbred, især da det gaar imod en Bedring. Give den evige Gud, at alt maa lykkes efter Ønske, og at Resultatet maa svare til Begyndelsen, hvilket vi alle som en haaber og tror. Skam faa den elendige Bøddel, som ikke har frygtet Leg med saa stor en Fyrstes Skind! Men jeg kan ikke noksom undres over, ikke blot at et saadant Menneskehedens Afskum er blevet indladt, men at han for saa mange og farlige Fejltagelser, som han har begaaet, er blevet smykket med Belønninger saa store som næppe nogen af vore, selv den dygtigste i Kunsten, vilde have høstet efter vel udført Gerning og naar Prinsen var blevet helbredet paa det bedste efter Kunstens Forskrift. En Kæde havde han nok fortjent, men en af Jern! At du ikke er taget med paa Raad, det tror jeg gerne, da ingen med sin sunde Fornuft i Behold, end ikke den jævreste Almuesmand, skulde øve Samkvem med et saadant Menneskehedens Udskud; ogsaa fordi denne Slags Folk flyr dem, der er opøvede i Kunsten »som værre end Hunde og Slinger« [Hor. Ep. I,17,30] idet de fore-

giver deres frygtelige Hemmeligheder, som de naturligvis ikke ønsker udbredt. Saaledes forstaar de endog at besnære Stormænds Sind. Men ved Guds enestaaende Forsyn er det gaaet saaledes, at en Mand, som er øvet i Kirurgien, er kommet til i rette Tid; han har grebet Sagen methodisk an efter Kunsten, og vi haaber, at han (hvis Prinsen fortsat vil vise sig føjelig) vil opfylde baade sit og vort Ønske. Gud velsigne fremdeles hans Bestræbelser! Han har gennem nogle Venner, som kom hertil, sørget for at lade mig hilse, skønt jeg er ham ubekendt, hvisaarsag du, hvis du ikke er ked deraf, ikke maa undslaa dig for at meddele ham en venskabelig Hiilsen fra mig til Gengæld. Naar han indtræffer her, skal intet være mig kærere end at nyde Samkvem og Underholdning med ham.

Jeg sender min anden Disputats om Grundsætningerne, endnu frisk fra Trykken, bestemt til Brug for din Søn, den meget retsindige Yngling. Thi jeg ved, at du ikke kerer dig om slige Smaatterier, som er bestemt for vore Begyndere. Hvis der forekommer noget, hvori du ser, at jeg er gaaet bort fra den rette Vej, saa gør mig opmærksom derpaa, og du vil ikke kunne gøre din Ven en større Tjeneste. Det Tillæg, som du ser bestemt til at udfylde Papi-ret, er simpelthen et Paradoks; det er det fælles Vel der har aftvunget mig det, samt min Samvittighed, der ikke tillod mig at fordølge, hvad jeg med Øjne og Sanser har erfaret, og som ikke er blevet bemærket af andre, men som er gavnligt for mange, skønt visse af vore Folk vil tage det ilde op. Jeg tilstiller dig tre Eksemplarer, de to bestemt for dig og din Søn, det tredie for Hr. Doktor Helvig [Dietrich], hvis du mener, at han kan kommes nær med disse — ellers til en anden Ven, hvem du synes. Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

København, selve Paaskeaften 1638.

(W I 199).

706. *Fra Niels Christensen Foss i Lund.*

28.3.1638.

Det glæder mig, at Formynderne nu vil komme hertil og dele Arven [efter Mads Jensen Medelfar], thi jeg har opsat meget til vor Samtale. Hvis du har samlet nogle sjældne Planter i Efteraaret, saa medbring dem. Glem ikke, at du har lovet mig en mørk Liljekonval. Mine Sønners Huslærer, som bringer dette Brev, kan du betro Besørgelsen. Naar du kommer, skal jeg sørge for et Regnskab over dine Indkomster.

(Kv. 57).

707. *Testimonium for Erik Andersen Bredal.*

2.4.1638.

Ericus Bredalinus Rutcopiensis blev immatrikuleret i April 1629. Han har stadig ud-mærket sig fremfor andre. Har været Rektor i Nykøbing F. og der vundet Prinsens Gunst.

(W I pag. 40).

708. (Ep. 469). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

4.4.1638.

Hvad jeg for ikke længe siden modtog fra dig, maa jeg anerkende som en dobbelt Velgerning: Dels din Skrivelse, dels din tilsendte Gave. Selve Skrivelsen var mig, som altid tilforn, meget kærkommen og et sikkert Vidnesbyrd om dit Sindelag, der er mig saaledes hengivent. Og hvad skal jeg sige om Gaven? Sagt kort og fyndigt: Det er den kæreste og finest udførte og den gør sig fortjent til, at jeg tillige med min Søn opføres blandt Eders Skyldnere. Den lille Tilgift, som til fælles Bedste var knyttet dertil, behagede os ogsaa højlig, men var efter min Mening mindre kærkommen for Købmændene. Jeg har ogsaa overrakt et Eksemplar af de tilsendte Theser til vor Kirurg-Læge med forudskikket skyldig Hilsen; han kiggede den ret saa overfladisk igennem og udtalte, saa vidt jeg ved, ingen Tak til mig at skrive til dig; maaske han vil opsætte det til sin Ankomst til Eder, hvilken du, efter hvad du skriver, imødeser. Nævnte Kirurg-Læge tog det meget ilde op, at du ikke har villet modtage de Breve fra den faste Brevbærer, som var sendt til dig fra hans Hustru og Venner i Tyskland og skulde sendes her til ham; om disse Ting er sande eller ej, maa du selv vide. Iøvrigt kan det ikke siges, hvor megen Forvirring denne Mand volder os ved Hoffet, idet han ikke anser noget for rigtigt, undtagen hvad der kommer fra hans egen Hjerne, ret som fra Jupiters, af hvilken han jo formoder, at rene Pallas Athener kan springe frem; han mener, at vi andre er Bøoter eller fremfor nogen er »født i Faarenes Hjemland og i den tykkeste Luft« [Juv. Sat. X,50]; han taaler ingen som sin Ligemand og synes at søge sin Berømmelse ved andres Fordærv, idet han rakker ned paa ordentlige Folk. Thi i et Brev sendt til kongelig Majestæt, hvori han har skildret vor fyrstelige Naades Lidelse, har han for ganske nylig rettet et ufortjent voldsomt Angreb paa de Kirurger, som i Begyndelsen havde faaet denne Kur overdraget, idet han siger, at disse har handlet meget ilde med hans fyrstelige Naade ved at foretage et højst taabeligt og overlagt Snit i det store Senebaand lidt oven for Hælen og inden for og under begge Ankelben, hvilket hidtil var uhørt til alle Tider og ikke værdigt for andre end de ringeste blandt Kirurger, ja snarere for Bødlers Galskab, noget som i højeste Grad selv fortjente Marterpæl og Henrettelse; og det skønt dog ingen af Kirurgerne nogensinde har begaaet en saadan Misgerning, efter hvad vor fyrstelige Naade Prinsen selv har fortalt mig. For at føje mere til, saa har nævnte Kirurg-Læge forbudt vor faste Kirurg, en Mand, der er berømt for kirurgiske Operationer, at komme i Prinsens Sovegemak, for at han selv kan foretage alt til den syge Fods Helbredelse, og i Hemmelighed. Mod Prinsens Apotheker udviser han en plump Vrantenhed, udtaler, at han skulde have Lussinger og truer ham med Fæng-

sel. Hvad mig selv angaar, ja, hvad skal jeg sige? Hvad ondt er der ikke med vred Haand tilføjet mig af denne Mand? Og hvad har han ikke udpønset imod mig? Sagt i Korthed, saa har han nu afslaaet at tage mig med som Deltager og Fælle i sine Planer for vor fyrstelige Naades Behandling. Til og med har han strengeligen forbudt Apothekeren at lade mig se de Recepter, som de kaldes, der er skrevet af ham — mig bekendt indeholder de forresten intet andet end Almindeligheder. Men mon man ikke her kan anbringe det Ord af Celsus: »Hvo som lidet haver, ham taaler kun lidet at fratages«? For dog nu efter mit ringe Skøn at erkende Sandheden: Jeg værdsætter visselig denne Mand, skønt han optræder uretfærdigt imod mig, nemlig i hans Egenskab af en fornuftig og dygtig Kirurg. Paa de øvrige Omraader synes han (med Forbehold af Bedømmelse fra Folk, som kan dømme rigtigere) at være altfor selvbehagelig og med en altfor hoven Mine at se ned paa sine Omgivelser og i højeste Grad at stille sig an, maaske i Tillid til sin gunstige Lykke og Fyrsternes Naade, som ellers kun sjældent nedarves, og som jeg rigtignok ikke misunder ham, og det for hans nævnte Dygtigheds Skyld i Kirurgien — vilde han dog blot bære den mere sømmeligt. Thi, som Seneca siger, han kan ikke blænde andre end dem, han har bedraget. Hvorfor skulde jeg tale yderligere om Belønningen for Arbejdet, hvilken denne Mand har modtaget og skal have? Sagt i Fortrolighed: Først har han nu faaet en meget stor forgyldt Sølvkande ligesom ogsaa en Guldæske, der nu er sendt til hans Hustru, og hvori var lagt et kosteligt Diadem, tillige med fire Hundrede Rigsdaler udbetalt ham under Navn af Rejsseudgifter. Efter hvad Rygtet fortæller, skal han yderligere have to Guldkæder med vedhængende Portrætter af deres fyrstelige Naader Prinsen og Prinsessen; derhos tillige en Sum paa mindst to Tusinde Rigsdaler. Jeg kunde have mere at fortælle dig om disse Ting, men Mangelen paa Tid forhindrer det, og jeg kan ikke trygt betro det til Pennen; der vil utvivlsomt gives en Lejlighed til mundtligt at meddele saadanne Ting udførligere. Lev vel og behold disse Ting for dig selv, maaske ogsaa til dit eget Bedste. Grunden kender du! I Hast. Nykøbing, den 4. April 1638.

709. *Til Peder Rasmussen Thestrup paa Sparresholm.*

13.4.1638.

Tak for den lille Buk, du har sendt. Jeg sender min anden Disputats om de medicinske Grundsætninger.

(W I 200).

710. *Til Hans Mikkelsen i Odense.*

28.4.1638.

Din Søn Ludvig har bragt dit Brev. Jeg skal støtte hans Studeringer og give ham Adgang til mine Sjældenheder.

Enken efter Magister Peder Pedersen [Hie], Sognepræst til Helliggejst, har haft Rasmus Mikkelsen, en Søn af Pastor Mikkel Rasmussen i Mesinge, i Huset, har forstrakt ham med Penge og derved frelst hans Velfærd og Rygte, da han havde begaaet noget ulovligt. Han vil nu ikke betale sin Gæld. Du bedes udvirke over for hans Fader, at Gælden betales, da Enken er i Nød.

(W I 200).

711. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

7.5.1638.

Jeg sender Fabricius' Medicin og venter paa det, jeg efterlod hos dig vedrørende Prinsens Pleje. Sørg for, at jeg og mine Arvinger ikke lider Tab i Forbindelse med den Kirke, hvortil jeg har Patronatsret.

(Mere om Kirkens Bestyrelse og Vedligeholdelse).

(W I 201).

712. (Ep. 588, BA 94). *Til Gisli Oddsson paa Skalholt.*

10.5.1638.

Ærværdige Mand! Ifjor modtog jeg to Breve fra dig, og af disse erfarer jeg ikke alene din fordums Hengivenhed for mig, men indser ogsaa grant din Stræben efter at fremdrage Fædrelandets Oldsager af Mørket; derfor takker jeg overmaade meget for dette, der ovenikøbet giver sig overvættets Udtryk i de mig kærkomne Gaver, og saaledes vil det forskaffe dit Navn Udødelighed her og et evigt Ry hos alle brave Folk, hvem Fædrelandets Berømmelse ligger paa Sinde. Fortsæt blot med i Gerning at vise, at du ikke er født alene til dit eget Gavn, men ogsaa til Fædrelandets og det fælles Bedste; evindeligen Hæder skal være din Løn.

Iøvrigt har jeg endnu ikke overrakt vor høje Hr. Kansler de tilsendte Skrifter, fordi han paa Grund af den smitsomme Pest (som ogsaa har berøvet mig min elskede Hustru) hidtil har været fraværende herfra og endnu ikke er vendt tilbage. Dette Onde har bortrevet mere end fire Tusinde i denne Stad og fyldte os med Sorg og Kummer overalt. Af vor Stand er Universitetets Rektor Magnificus Magister Wolfgang Rhumann bukket under, samt Magister Longomontanus' Hustru og — ak ve — min højt elskede og savnede Ægtefælle; Gud ynkes over os og med sin Helligaands Trøst bistaa de bedrøvede, som næsten er tilintetgjort af Sorgens Kummer! Mere formaar jeg ikke. Lev vel. Den 10. Maj 1638.

Da der ikke er andet, sender jeg dig den Disputats, som for nylig er holdt af mig om Sundhedens Bevarelse [Disputatio de corporis sani conservatione: Institutiones medicæ lib. I sect. II, Hafniæ 1638]. Tag du vel imod den og tilgiv mig.

(W I 201).

713. (Ep. 119, BA 183). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 9.5.1638.

Det var mig saa kært, aarvaagne Hr. Biskop, ud fra dit Brev at genkende din Haand og dit Sind, det Sind, som endnu har bevaret al fordums venskabelig Hengivenhed for mig; jeg hilser den med Kyshaand og vil ligeledes tilstræbe, at du til Gengæld ikke skal kunne savne noget hos din Ven, naar en Anledning kan gøre ham fortjent dertil.

Skønt alt hidtil ved Guds Naade er forløbet efter Ønske, saa har dog i afvigte Aar den her grasserende Pestsmitte frarevet mig den yndigste Hustru og i den Grad nedslaaet mit Sind, at jeg kededes ved disse jordiske Ting og hverken kunde ofre mig ret for min Embedspligt eller tjene mine Venner efter Ønske, ja det er ikke langt fra, at jeg i denne min tilstundende Alderdom næsten bukkede under for Smerten. Imidlertid glæder jeg mig over, at du nyder lykkelig Fremgang, omend et skrøbeligt Helbred — gid det var mig muligt nærværende at genoprette det med Raad og Daad.

For at bevidne min Hengivenhed sender jeg den Øvelse om Sundhedens Bevarelse, som jeg fornylig har forelagt til offentlig Drøftelse. Jeg vilde ønske, at du kunde drage Nytte og faa Udbytte deraf. Knyttet dertil ser du et Tillæg om Enhjørningen, hvori jeg vender mig fra Mængdens Fejltagelser og Opspind og fremsætter min Mening om dette Ben paa Grundlag af det som gennem mine Venner er blevet givet mig, for at jeg kan se paa det. Hvis du har noget til Oplysning herom, beder jeg dig altsaa i Offentlighedens Interesse meddele mig det. Hos vor høje Hr. Kansler har jeg set Hovedskallen med Tandene, og med Guds Hjælp vil jeg en anden Gang aftegne det med flere Enkeltheder.

Eftersom dette Uhyre ikke saa sjældent bliver skyllet paa Land hos Eder, er jeg i høj Grad ivrig efter en fuldstændig Tegning deraf. Tandene begærer jeg ikke, da den holdes i saa høj Værdi blandt Folk; men hvis man kan faa de øvrige Legemsdele, Skindet, Lufferne, Halen og den Slags, beder jeg dig skaffe mig det, thi det er min Hensigt at stræbe hen imod en nøjagtig Aftegning deraf. Jeg venter paa Hugos Historie [Hauksbok], som du har lovet.

Vor Sveinn [Jonsson], en renhjertet og beskeden Yngling, der ogsaa nærer stor Interesse for mine Bestræbelser, beder jeg dig gøre noget for. Jeg er fuldt overbevist om, at han vil blive et nyttigt Redskab for Kirken og Skolerne. Jeg kunde ønske, om man saa sig om efter en nogenlunde indbringende Ansættelse, for at vi i Fremtiden som hidtil bekvemmere kunde benytte hans Bistand til at fremfinde Oldtidsminder. Lev vel. Den 9. Maj 1638.

(W I 201).

714. (Ep. 334, BA 22). *Til Arngrim Jonsson paa Holar.* 9./22.5.1638.

Det glæder mig, bedste Ven Arngrim, at dine Breve endelig efter saa mange Skibbrud og Vanheld er naaet igennem til mig sammen med dit Forsvarsskrift, dette meget fine og kraftfulde Arbejde, som jeg har gennemlæst med megen Fornøjelse og vist til andre Venner. Det hele faldt i meget god Jord hos Dr. Meursius og Magister Stephanius, der nærede et stærkt Ønske om at se det udgivet. Men saa stor Smaalighed hersker der blandt vore Trykkere, at de hellere vil anlægge deres Arbejdskraft i Trykning af nogle tarvelige Smaaskrifter end af gode Forfattere. Jeg maa indrømme, at Tiden er vanskelig paa Grund af de fortsatte Krigsuroligheder i Tyskland, at Bøger ikke sælges, at Papiret købes dyrt paa Grund af de ødelagte Papirmøller, og at næsten alle Handelsvarer ligger begravede, saa at det ikke er det blotte Mundsvejr, de anvender som Paaskud. Selv har jeg været nødt til paa egen Bekostning, og den var ikke ringe, at bringe min Bog om Runeskriften i Trykken og har ikke fundet nogen, der vilde trykke den gratis. Derfor er jeg overordentlig ked af, at din Forventning ikke endnu kan tilfredsstilles. Jeg har givet vor hjemvendte Kansler din Bog, og han har beholdt den indtil nu. Maaske vilde det ikke være afvejen, om han gennem et Brev fra dig blev anmodet om at besøge Udgaven, hvilket vilde blive saare let for ham. *Det tilsendte egenhændige Manuskript har jeg besluttet at beholde hos mig, for at det kan være paa rede Haand, hvis der maaske skulde tilbyde sig en bedre Lejlighed, og for at det ikke skal friste Lykken ved en højst farefuld Sejlads og for anden Gang gaa tabt ved Skibbrud. Hertil kommer, at jeg endnu ikke har forhandlet derom med vor høje Hr. Kansler. Thi siden Pesten begyndte at rase her, har han ikke været hos os, men opholder sig endnu i Jylland, men naar han er vendt hjem, skal jeg ogsaa tale alvorligt med ham om Offentliggørelsen og om Midlerne dertil. Hvis du ønsker det gjort anderledes, saa sig til i dit næste Brev.* [Tilføjelsen er overstreget].

Af dit Brev har jeg ikke kunnet slutte mig til, om mit Brev foregaaende Aar, der blev sendt dig sammen med Bogen om Runeskriften, er kommet dig ihænde; imidlertid overlod jeg den til paalidelig Besørgelse af en ung Islænder, Sveinn [Jonsson], en nær Ven af Eders Biskop. Hvis jeg vidste, at den ikke var blevet dig bragt, vilde jeg sende den igen. Modtag nu hele den norske Historie, som du beder om. Tag vel derimod, og hvis der desuden forekommer noget deri, som fortjener at anmærkes, saa giv mig en Paamindeelse derom.

Paa det tilsendte Papir synes du at anføre Sæmund Froda som Forfatter til Edda, skønt dog Crymogæa, som jeg har fulgt, paa Side 92 henfører det Værk

til Snorri Sturluson. Jeg beder dig gøre mig udførligere Rede for, hvad man bør mene.

Ved at gennemløbe dit Forsvarsskrift er jeg stødt paa Beskrivelsen af en vis Slags Lim, som de gamle har brugt i Stedet for Blæk. Hvis du har flere Ting derom, beder jeg dig fortælle mig det, thi det tjener mit Formaal fortræffeligt. Hvad du har om Hvalernes Tænder, indgyder mig Tvivl om, hvorvidt ikke disse er de samme, som Folk sælger som Enhjørningshorn; om dette kan du se, hvad jeg har bemærket til en Disputats, der nylig her er afholdt af mig. Hvis du raader over Ting, som kan kaste Lys over dette Spørgsmaal, beder jeg dig meddele mig det; thi jeg pønser paa mere herom.

De tilsendte Gravskrifter har jeg besørget trykt, og de sendes hermed. Jeg vedlægger Trykkerens Afregning, for at du skal kunne se, hvad jeg har lagt ud. Dog har Eders Købmand kort efter godtgjort mig det.

Lev vel, min Arngrim, og hav det godt saa længe som muligt.

(W I 201).

715. (BA 101). *Til Jon Magnusson paa Laufas.*

9./22.5.1638.

Dit Brev var mig saare kært, dels fordi jeg deraf forstod, at dine Ønsker var opfyldt, dels fordi du sendte en Prøve paa Ordliste over det gamle Sprog. Jeg kan ikke udtrykke, i hvor høj Grad de tilsendte Sider glædede mig; det er sandelig et højst nyttigt Arbejde, Fremgangsmaaden passer til Emnet og er vel belyst ved Eksemplerne fra de gamles Talemaader. Jeg beder dig ikke sky nogen Anstrengelse, for at vi snart kan faa det hele Værk efter samme Fremgangsmaade. Du vil baade vise mig en stor Velgerning og i særlig Grad gøre dig Kansleren forbunden. Din Oversættelse til Modersmaalet mishager mig heller ikke, og jeg kan nogenlunde følge den; bliv kun ved, og du vil yde et Arbejde, der baade er saare nyttigt for Fædrelandet og meget kærkomment for mig. Hvis du har Tid, saa tilføj den lovede Raudulfs pætt; men sørg fremfor alt for, at vi faar Ordfortegnelsen. Hvis jeg til Gengæld kan gavne dig og dine i nogen Henseende, skal jeg sørge for, at du finder mig meget redebon.

(W I 202).

716. (Th. Barholin: Mindeskrift, 1916 pag. 29). *Fra Thomas* 15.5.1638.

Bartholin i Leyden.

(25.5. ny Stil).

Fornylig skrev jeg og medsendte nogle Digte, bl. a. til Eders salig Hustrus Minde. Nu skriver min Moder, at hverken dette eller det, jeg har skrevet til dine Slægtninge, er

naaet frem. Dette skyldes ikke Efterladenhed fra min Side, og jeg vil anvende alle mine Kræfter paa at ære Eder. Jeg sender nu atter mine Bagateller. Jeg vilde hellere have anvendt mine Kræfter paa et Bryllupsdigt.

For at berige Eders Have, sender jeg sidste Udgave af Kataloget over den herværende botaniske Have og beder om Anvisning paa, hvilke Planter I savner. Der er i Aar ikke kommet Planter fra Indien. Jeg følger med Iver den offentlige Botaniker Vorstius, som gennemgaar Planterne. Naar jeg har gjort Fremskridt i denne og andre Dele af Lægekunsten, haaber jeg paa yderligere Anvisninger fra Eder. Jeg hører, at [Hans] Leyel har været Respondent for at opnaa det offentlige medicinske Stipendium, hvilket jeg ogsaa haaber at opnaa, naar vore Aar er udløbet.

Til Eders Museum sender jeg to smaa Dyr, som er bragt fra Indien. De hedder paa Nederlandsk »Schildtpaden«. Ligeledes sender jeg [Daniel] Beckers Afhandling om Knivslugeren [De cultrivoro Prussiaci Observatio et Curatio singularis, Königsberg 1636,4°; Leyden 1638, 1640,4°].

(Kv. 1).

717. *Testimonium for Anders Pedersen Varbjerg.* 16.5.1638.

Andreas Petri Hallandus blev immatrikuleret i 1628. Herman Nielsen var hans Præceptor, og efter hans Død i 1629 overtog jeg ham. Han har været Hører i København og Nykøbing. Siden 1633 er han Rektor i Kallundborg. Han har nu faaet Præstekald.

(W I pag. 41).

718. *Til Boghandleren Simon (skal være: Philemon) Stephens i London.* 22.5.1638.

[Iver] Bang skrev ifjor, at du ventede 50 Eksemplarer af min Bog om Runeskriften. Nu er der Lejlighed med vor Købmand, og her er de. Sælg dem for den Pris, du finder rimelig, thi jeg søger ikke Fortjeneste ved Salg af Bøger. Send istedet Værker som S. Purchas pillegrimages [Samuel Purchas: Hakluytus Posthumus or Purchas his pilgrimages, or relations of the World and religions, observed in all ages and places discovered from the creation unto this present, London 1613, Fol., ib. I—IV, 1625,4°, 1625—26, Fol., 1627,8°], G. Lambards Archæonomia eller hvad Montacutius [Rich. Montague] har udgivet mod Baronius. Prøv at faa Spelman til at udgive anden Del af Archæologia.

(W I 202).

719. (Ep. 437). *Til Henry Spelman i London.* 22.5.1638.

Det Brev, du har besørget til mig gennem vor Bang, modtog jeg rigtigt ifjor. Det er mig kært, at min Bog om Runeskriften er overbragt; den kan maaske fravriste dig den saa længe lovede anden Del af Archæologus. Takofre for Helbredelse skylder jeg min Gud, som saa mildt har udrevet dig af

Dødens Slugter og har bevaret mig en saa velvillig Ven i Eders Egne. Gid han fremdeles maa bevare dig sammen med Selden (som jeg glæder mig over er ilive og ved Helbred, tværtimod hvad Rygtet udsprede hos os); maatte det være hans Vilje, at du skal forblive ilive og uskadt i mange Aar til Gavn for den lærde Verden! Ogsaa hos os har der raset en smitsom Pest, der har frataget mig den yndigste Hustru, fyldt min Husstand med stor Sorg og Kummer og i den Grad nedslaaet min Aandskraft, at jeg hidtil næppe har kunnet overkomme mine sædvanlige Hverv. Men hvad skal jeg gøre? Hvem kan modstaa den guddommelige Vilje? Ikke uden stor Sorg kan jeg rive op i det endnu friske Saar. Han, som har saaret mig, vil helbrede mig.

Da jeg imidlertid nu for nylig havde en Samtale om dig med den højædle Axel Juul, og fremførte, at du blandt andet var meget ivrig efter vore Love, saa gav han mig med gavmild Haand et gammelt Haandskrift med de jyske Love, hvad der her er et meget sjældent Fund, og som skulde sendes dig med skyldig Hilsen; tag da dette gennem nærværende Bud. Naar denne udmærkede Mand, Svigersøn af vor Kansler, er hos os, dyrker han skyldigst Erindringen om dig.

Efter [Iver] Bangs Anvisning sender jeg til Eders Boghandler Simon [= Philemon] Stephens 50 Eksemplarer af min Bog om Runeskriften uden nogen Prisangivelse. Hvis han synes, kan han til Gengæld sende mig nogle Ting, som er udgivet hos Eder og forekommer tjenlige for mine Studier. Hvis du med dit Raad støtter mig i Hvervet som Mellemand, vil du til Gengæld finde mig ganske rede til hvadsomhelst her. Lev vel, min Spelman og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

(W I 203).

720. *Til Niels Christensen Foss i Lund.*

22.5./25.6.1638.

Tak for Hjælpen med Kirkeindtægterne. Det undrer mig, at den Bonde ikke vil aflevere sit Svin, da han selv har tilbudt mig tre Daler derfor i Malmø og sagt, at han plejede at betale min Forgænger saaledes. Jeg ønsker ikke mine Indkomster forringet. Hvis han viser sig vanskelig, maa Sagen gribes an paa anden Vis.

(W I 203).

721. *Fra Niels Bertelsen Wichmand i Amsterdam.*

27.5.1638.

(6.6. ny Stil).

Min Sørejse, paa hvilken jeg optraadte som Kirurg, endte lykkeligt den 4. Marts. Nu forbereder jeg en ny, nemlig til England og vil, paa Grund af den besværlige Rejse, tage

til Leyden efter mindre end en Maaned's Forløb. Derefter vil jeg følge Eders Raad og besøge Paris. Til Eders Museum sender jeg en indiansk Nød, tre Kalebasser, Sø-Æbler, Tanden af det indiske Dyr Odonda, en ægyptisk Canistra og et Paternosterbaand.

Jacob Marci har kun solgt en af dine Bøger. Værtinden i »Die Konningh van Denmarck« har jeg spurgt om de mexicanske Bogstaver, men hun har givet dem alle til en polsk Adelsmand. Prisen paa Lægemedler ændres hver Maaned og veksler efter Ankomsten af Skibe fra de varme Lande, som sommetider fremkalder Overflod paa Varer, der ellers er sjældne. Plinius' *Chariophyllus* bruges som almindelig Peber.

Tak for Bevaagenhed mod mig og min Broder.

(Kv. 108).

722. (Ep. 645). *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

19.6.1638.

Begge dine Breve, det ene skrevet i Maj Maaned, det andet i Juni, har jeg nu endelig modtaget, men det andet kom adskillige Dage tidligere end det første. Jeg siger umaadelig mange Tak, baade fordi du har villet vise din Medfølelse med vore Sorger, og ved at skænke det fine Digt villet bevidne den paa tilbørlig Vis; endelig fordi du har vist Interesse for min Have og min Samling af Naturmærkværdigheder og ikke betænkt dig paa at smykke dem med dine Prydelser; jeg skal sørge for, at du faar at mærke, at du har vundet saavel min Erindring som min Taknemmelighed. Den tilsendte Afhandling om Knivslugeren har jeg modtaget saavel som Kataloget over Haven i Leyden. Budet har ladet Skildpaddeskjoldene blive i Amsterdam, men vi venter dem hver Time. Fra Kataloget har jeg pillet nogle Ting ud, og hvis du kan skaffe en Forsyning af nogle af dem, vil jeg gerne have dem sendt til kommende Foraar, men pas paa, at ikke Gartneren snyder dig ved i Stedet for de friske at give dig nogle, som er angrebne og raadne. Saa vidt jeg kan slutte af det andet Brev, [dyrker du] det medicinske Studium.

Af mange Grunde var dine Breve mig saare kære, min elskede Thomas, thi foruden den enestaaende Hengivenhed imod mig, hvoraf de aander, bragte de mig en ikke ringe Trøst i denne min sorrigfulde Tilstand. Det var mig kært at fornemme gennem dem begge (thi dit forrige er først nu besørget til mig), baade at du ikke slækker paa din sædvanlige Flid, og at du har gjort udmærkede Fremskridt i Latinen. Hil dig, du retsindige Yngling, og fortsæt med saaledes at følge tæt i din Faders Fodspor, æret være hans Minde. Jeg tvivler ikke om, at du bliver til Pryd for Fædrelandet, til Glæde for mig og dine andre Venner. Iøvrigt siger jeg mange Tak for de tilsendte Sørgedigte ligesom for de øvrige smaa Bøger, og jeg skal bestræbe mig for at gøre Gengæld. Thi jeg ønsker, at du skal være sikkert forvisset om, at det er mit Forsæt at der næppe skal være nogen blandt dine Venner, for hvem jeg skal staa tilbage i Hengivenhed for dig. Af dit senere Brev, som bragtes mig først,

syntes jeg at kunne slutte, at du havde sagt de theologiske Studier Farvel og vendt dit Sind mod Lægekunsten, og jeg ønsker meget at vide, om det er dit Alvor. Thi hvis du staar fast paa Beslutningen om at hengive dig dertil, skal jeg ikke ophøre at fremme saa ædle Bestræbelser, ikke blot med Raad, men ogsaa med Daad. Jeg vil ikke overtale dig, men følg blot, hvorhen dit Indre fører dig. Ingen har nogensinde ydet noget ypperligt uden Minervas Vilje. Gud styre dig med sin hellige Aand og lede dig paa gavnlige Veje. Eders Sagers Stilling var det mig behageligt at lære at kende; fra andre har jeg først længst erfaret, at alt dersteds er dyrt at købe, men det er vore Dages Vilkaar, og de Udgifter kan ikke være for store, som anvendes godt. Du gør rigtigt i at tage omhyggeligt Hensyn til dit Helbred, som iforvejen er skrøbeligt. Jeg vil ikke gerne, at du udmatter dig med for mange Lægemedler, som nedbryder den medfødte Varme og undertiden svækker Kræfterne. Du vil komme dit Afføringsbesvær til Hjælp, hvis du paa fastende Hjerte i de tidlige Morgentimer spiser en Haandfuld store Bønner med en Drik Suppe til; eller hvis dette ikke hjælper, saa skaf dig nogle Piller, du kender, som gør deres Nytte ved at understøtte Naturen og skaffe Aabning, som for Eksempel Piller af *Ammoniacum Quercetan*, af hvilke du, om nødvendigt, skal tage tre eller fire af en Drachmes Vægt to Gange hver Uge før Middag. Du vil selv let se, hvad der viser sig gavnligt. Men pas paa med at hæmme Naturens egen Tilskyndelse til Afføring. Paa hver Tid af Dagen er Vanen meget virksom. Det vilde være godt, om du hver Morgen, før du sætter dig til dine Studier, saa vel som om Aftenen, naar du skal i Seng, prøver at fremkalde Afføring paa Hemmeligheden; selvom det ikke lykkes i første eller anden Omgang, vil dog Naturen, naar den opfordres hyppigt, omsider gøre, hvad der er dens Pligt; giv omhyggelig Agt paa dens Bevægelser og ophør ikke med at være parat, naar Tidspunktet melder sig.

Hvad du skriver om Elichmann, er mig kært, men at Erindringen om mig er ganske udsløttet hos ham, undrer mig. Hvis der gives dig Lejlighed til at besøge Scriverius, saa hils skyldigt den fortræffelige Mand fra mig. I sin lille Bog om Bogtrykkerkunstens Opfindelse har han i rigeligt Maal lagt sin Hengivenhed imod mig for Dagen, og da jeg saa det, kunde jeg ikke andet end glæde mig over, at mine Bagateller sættes saa højt blandt saa store Mænd, og, sandt at sige, om ikke andet, saa har alene hans Dom opmuntret mig en hel Del til at udarbejde, hvad der mangler af Bogen om Runeskriften og Mindesmærkerne. Jeg skal bestræbe mig for, at der skal komme til at staa et offentligt Minde over min Taknemmelighed imod ham. Jeg sender mit Portræt, som du siger, at han ønsker sig. Men hvem er jeg, at jeg opnaar Plads blandt saa herlige Aander? Giv ham det for at føje den udmærkede Mand. Jeg vedlægger et Eksemplar af Runeskriften paa bedre Papir, giv ham

det samtidigt, om du synes. Med hvilke Begrundelser Boxhorn slutter, at vor Skrift er Grækernes gamle, ved jeg ikke. Gid der gaves dig Lejlighed til Drøftelse om dette Spørgsmaal med ham selv, maaske vilde du da erhverve Oplysninger, som kunde tjene vort Forehavende en Del. Han er, som jeg har set af hans Skrifter, en lærd Mand og fint bevandret i Oldsager; maaske kunde han paapege Ting, der ikke er bemærket af os eller andre.

Jeg har skrevet Navnene op paa nogle Planter fra det tilsendte Havekatalog; til næste Foraar vilde jeg gerne have tilsendt, enten som Frø eller Knolde nogle af disse, som kan skaffes uden Vanskelighed eller Ulejlighed for dig. Eders Boghandler Jacob Marci vil udrede Betalingen for dig; jeg har sendt denne 50 Eksemplarer af min Bog om Runeskriften til Forhandling. Om du vil have Ulejligheden, saa opsøg Manden og bed ham om, at han for dem, han har solgt, vil købe mig en fransk Afhandling af en unævnt [René Descartes] Om Meteorer [Traité des Météores, trykt i Discours de la méthode, 1637] og andet, som hører sammen med dem; om jeg ikke tager fejl, har Johannes le Maire udgivet dem i Leyden i Kvartformat.

Hvis Jørgen Eilersen, en Yngling af fine Evner, opholder sig hos Eder, saa hils ham fra mig og sig ham Tak for de Prydelser, han har sendt mig til mit Skatkammer, nemlig Konkylier og Sneglehuse. Thi de er naaet rigtigt frem til mig. Til Gengæld for de tilsendte Sørgedigte sender jeg et ringe Tegn paa min Taknemmelighed; tag vel imod det og vedbliv, som du plejer, ved Lejlighed at hjem søge mig med din Kærlighed og dine Breve. [Hans] Leyel, der overbringer dette, har opnaaet det kongelige Stipendium. Naar vi er sikre paa, hvilken Retning din Flid for Alvor vil tage, vil der maaske ikke mangle Midler, hvorved den kan understøttes, og jeg skal fuldtud tage mig deraf; Herren vil være vort Forsyn. Lev vel.

Den 19. Juni 1638.

(W I 204).

723. (BA 133). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.*

25.6.1638.

Det glæder mig, at du rask og i god Behold er naaet til den hjemlige Arne; at du ikke straks har kunnet faa dit Ønske opfyldt, ser jeg maa tilskrives Sagernes Stilling. Dog tvivler jeg ikke om, at Bispen vil drage Omsorg for dig, da han har lovet mig det skriftligt, og jeg vil nu atter skrive til ham om denne Sag. Mine Forholds kummerfulde Tilstand siden min elskede Hustrus Død har bevirket, at jeg ikke har kunnet opsøge Statholderen over Eders Ø, før hans Afrejse; ellers skulde jeg have været nidkær til at anbefale dig. Men hvis Udfaldet endnu ikke skulde svare til dine Ønsker, skal jeg til

næste Aar forsøge alt for din Skyld, dersom Gud skænker mig Liv og et gunstigere Helbred. Jeg venter endnu paa den islandske Heltekæde [Kappa-kvæði] sammen med de øvrige Ting, som du ved kan tjene vort Formaal. Fra Arngrim [Jonsson] har jeg modtaget Brev, men har deraf ikke kunnet slutte, at min Bog om Runeskriften paa det Tidspunkt var bragt ham; men at han dog har modtaget den, tvivler jeg ikke om. Lev vel.

København, den 25. Juni 1638.

(W I 203).

724. (BA 52). *Til Benedikt Magnusson paa Laufas.*

25.6.1638.

Det var mig kært af dit Brev at erfare, at du endnu bestandig dyrker Mindet om os. For at du til Gengæld kan faa Syn for mine Følelser mod dig, se, saa sender jeg dig Kanslerens Breve saavel til Øens Statholder som til Biskoppen angaaende de Ting, hvorom du har ansøgt; jeg haaber, at de vil have nogen Vægt. Maaske vil det ikke være afvejen, om du selv overbragte dem personligt og afventede Svaret, som du skal angive mig i dit næste Brev. Jeg beder dig hjælpe mig og rykke Hr. Jon [Magnusson], for at vi snarest kan faa Glossariet saa vel som *Raudulf detti*, og hvis der yderligere foreligger noget angaaende vore Oldsager. Thi jeg har nu givet Hr. Kansleren Haab derom, for at jeg kunde opnaa hans Mellemkomst-Brev til din Fordel. Der er ingen Grund til, at du skal anstrenge dig med at sende Varer med Tab for dig selv, thi dem begærer jeg ikke. Men hvis du kan sende mig et Par af Eders Strømper, som jeg kan pakke mine Skinneben ind i ved Vintertid, vil det være mig kært, blot det kan ske uden Ulempe for dig. Lev vel og hils skyldigt din Moder, som du ogsaa skal pleje med Ærbødighed og ikke svigte, hvis Gud skænker dig en rigere Lod.

København, den 25. Juni.

(W I 204).

725. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

19.6./28.7.1638.

Din Søn [Cort Thomsen Wegner] har bragt dit Brev. Jeg skal hjælpe ham paa enhver Maade. Jeg sender hermed Lægemedler med Vejledning. Tak for din Gave. Thomas Bartholin har i Anledning af min Sorg sendt mig vedlagte Klagesange fra Leyden.

(W I 205).

726. *Testimonium for Clemens Laugesen Wedel (el. Follerup)*. 25.6.1638.
(Datoen overstreget)

Clemens Lagonis Cimber, som 22. Juni blev ordineret til Præst, er immatrikuleret i April 1630 [fra Malmø Skole]. Fra Februar 1632 til Juli 1635 var han Lærer for Børn. Han er kaldet til Præst paa Færøerne.

(W I pag. 42).

727. (Ep. 335, BA 23). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar*. 30.6.1638.

Den Skæbne, som i Løbet af en Aarrække har ramt vore Breve (thi der er ikke gaaget noget Aar, hvori jeg ikke har skrevet til Eder), har jeg meget beklaget, omend til ingen Nytte, og jeg begræder den endnu, omend til ingen Nytte, ikke blot fordi den har voldt min Hr. Velynder Bekymring, men ogsaa fordi den har været mig til Skade, idet jeg kunde løbe Fare for at miste min Velynders Gunst paa Grund af de afsendte, men ikke modtagne Breve, dersom ikke sidste Aar, 1637, Eders saa venlige Brev uventet var kommet mig ihænde og havde overbevist mig om noget andet samt havde vakt mig til større Haab. Den dybeste og uendeligste Tak siger jeg derfor, og vil jeg fremdeles sige for dette — og ikke mindre for den med Brevet følgende Boggave, nemlig det fortrinlige, ja rentud gudommelige Værk om Runeskriften, der jo er af saadan Beskaffenhed, at dette alene kunde frembringes og forventes af en Begavelse som Dr. Worms, hvad jo Westhof saa sandt har sunget. Men at min Hr. Velynder har ladet hint mit knudrede Epigram finde Plads blandt de smukkere Lovtaler over Eders Kunst, det tilstaar jeg er sket imod min Forhaabning. Men imidlertid slaar jeg mig tiltaals dermed, fordi der nu er afgivet offentligt Bevis paa Eders vidtgaende Venlighed. At nu en saa betydelig Mand forlanger min Kritik o. s. v., det vil kunne anses for umuligt, thi

Saasom i Runernes Kløgt sig ingen kan maale med Oluf,
ikke jeg tilraade tør nogen at øve Kritik.

Hvad skal nemlig Katten sige til Kongen? Dette Hr. Velynders Forlangende kan jeg (for min Sløvheds Skyld) næppe læse og betænke uden Rødmen. Eftersom der imidlertid afkræves mig en Kritik, vil jeg klare mig med et kendt lille Vers, naar det drejer sig om den ældgamle Runekyndighed!

Du har alene Forstand, som svævende Taager er andre,
og — som Westhof har udtrykt det med magtfuld Veltalenhed:

Omhu de havde maaske, (nemlig de andre Runeforskere)
mangled dog helt dit Geni.

Grunden til, at der indtil nu maa savnes Svar paa dette sidste Brev, det er

Brevbærerens lumpne og langsommelige Besørgelse, saa at der ikke, efter at det var afleveret, har budt sig nogen Lejlighed til at skrive, idet det var, efter at samtlige Skibe var afsejlet, hvilket jeg med disse faa Ord har ønsket, at min Hr. Velynder skulde vide, idet jeg imidlertid utaalmodigt venter Svar paa det Brev, jeg afsendte forrige Efteraar, og hvormed ogsaa fulgte vedlagt *Specimen Islandiæ* i gennemset Skikkelse. Hvis der lades noget tilbage at ønske, tvinger det altfor korte Øjeblik jeg nu har til at lade det fare til den Lejlighed. Lev vel, guddommelige og fortræffelige Mand, og find ogsaa fremdeles Eders nu paa Alderdommens Tærskel vaklende Tjener værdig til at forfriskes og omfattes med Eders vanlige Bevaagenheds Aandepust. I, som er højligt værdig til ny Taksigelse, fordi I ikke har skammet Eder ved at overvælde Arngrim med ufortjente Lovprisninger paa mere end en Side af Eders Runeværk. Skønt jeg finder mig aldeles uværdig dertil, vil jeg dog finde mig i at slaa mig tiltaals med en saa betydelig Mands Dom og Gunst.

Den sidste Dag i Juni, Aar 1638.

Baade de Breve, som afsendtes ifjor Efteraar og de foregaaende, indeholdt *Skiøldungawijsur* (som jeg har ment, at de Digte kan kaldes) sammen med nogen Kommentar. Gid de endelig nu maa være naaet frem.

O, Neptun! O, I Fribyttere, som truer Handelen paa vore Kyster! Men oven over Skyerne er Himlen blaa.

728. (Ep. 637). *Til Jomfru Margrethe Hansdatter.*

19.6./28.7.1638.

Det var mig saare kært, Skønjomfru, af dit med egen fine Haand udfærdigede Brev at erfare din noget lykkeligere Helbredstilstand; især at det i Hovedet anbragte Plaster har gjort god Nytte, thi utvivlsomt har det udtrukket meget af den kløende Materie fra Øjnene. Men det er klogt af dig at undgaa denne Hundedagshede og saa længe afstaa fra Brugen saavel af dette som af andre Lægemedler. Thi allerede vor Hippokrates har fordem paapeget, at ethvert Lægemedel udfolder sine Egenskaber mindre godt under og før Hundedagene. Pas kun paa, at Solstraalerne ikke rammer dine Øjne i Hundedagene, eller at dit Legeme ikke bliver for stærkt ophedet af Lys eller ved Bevægelse paa anden Maade. Du ved af egen Erfaring, at Vind og Røg er skadelig for Øjnene, og jeg ønsker gerne, at du ikke volder dem stærk Anstrengelse hverken med Syning eller Udførelse af andre finere Kvindesysler. Omkring Efteraaret skal der, om Gud vil, efter Behov blive draget Omsorg af os for de øvrige Syge. Jeg billiger i høj Grad din Moders Plan, thi hun er en meget klog Dame, naar hun ikke paa denne Tid, der er mindre egnet for Lægemedler, trætter din spæde Søster dermed. Hils hende

saa vel som din Fader skyldigt fra mig og sig rigtig mange Tak for den tilsendte Gave, som jeg skal bestræbe mig for at gengælde over for dig. Gud bevare dig fremdeles: Han skænke dig evigt til sit Navns Ære og dine Forældres rigelige Glæde en stadig Forøgelse af de dig rigeligt tildelte Sjælens og Lege-mets Goder. Lev vel.

Til den mig meget kære, dydsirede og skønne Jomfru Margrethe Hansdatter.

(W I 205).

729. (Ep. 544). *Fra Henrik Fuiren i Paris.*

21.7.1638.
(31.7. ny Stil).

Jeg ved ikke, hvad det er, som har holdt mig fangen, siden jeg saa længe har forsømt min Pligt. Min Hu staar ikke til at skjule Sandheden med tomme Talemaader, men det er mig en Trøst, at det er dig, jeg har gjort Uret imod, da du let vil tilgive mig, naar jeg beder om Tilgivelse derfor. For at jeg imidlertid ikke skal synes ogsaa at have været lige saa efterladende med mine Studier som med Brevskrivning, skal jeg fortælle, hvad jeg har taget fat paa i den forløbne Vinter, hvad jeg har ydet, og hvad jeg har iagttaget. Efter at have arbejdet med Kemi, hvortil Skotten Dr. Davidson har været min Vejviser, har jeg vendt mit Sind mod Anatomien, dels fordi jeg havde bestemt Aarstiden til denne Øvelse, dels ogsaa fordi jeg havde erfaret, at de parisiske Læger er meget stærke i Anatomien. Jeg har derfor med Iver overværet Dissektionen paa Menneskelig, baade offentligt og privat, ja saa ivrigt, at jeg overhovedet ikke har forsømt nogen blandt syv. Herved har jeg gjort to bemærkelsesværdige Iagttagelser — idet jeg ikke vil sige noget om Sædkarrenes Forskellighed, da jeg har bemærket, at Naturen som oftest spiller os et Puds her; den ene var, at en *vena* ἄζυγος fandtes i højre foruden i venstre Side. Den anden var mere sjælden; thi i Kraniet fandtes mellem *dura* & *pia Mater* seks smaa Knogler, der hang sammen med *pia Mater* saaledes, at de ikke kunde rives fra uden at skade den; thi de var tynde og uden nogen bestemt Form. Imidlertid saas der intet Brud paa Kraniet og intet Saar i den haarde Hjernehinde, ejheller noget Spor enten af Brud eller Saar nogetsteds. Af disse smaa Knogler var de to i Forhovedet (en paa hver Side), de fire øvrige i Folden af den tynde Hjernehinde.

Ogsaa til Botanikken indbød dels Aarstiden, dels den fortræffelige Lærdom hos den medicinske Haves Forstander [Gui de la Brosse], en Lærdom, som jeg mener rigeligt fremgaar af en paa Fransk offentliggjort Bog om Planternes Natur og Egenskaber [De la Nature, Vertu et Utilité des plantes, Paris

1628,8°, 1640, Fol.]. Men jeg fandt intet, som kunde tilfredsstillende et lærelystent Sind. Før jeg kendte ham, følte jeg mig tiltrukket af hans Lærdom, men da jeg havde lært ham at kende, afskrækkede hans Vrantenhed mig fra videre Samkvem. Da jeg bad ham om fri Adgang til Haven, foreholdt han mig nemlig, at den virkelig ikke var tilstrækkeligt forsynet med Planter, og at han ikke kunde afse Tid til Forevisning af dem, idet han var optaget af en Bog, som han tænker paa at udgive om den naturlige og den tillærte Lægekunst — samt af andre Hverdagsbekymringer. Da jeg saaledes var blevet skuffet i dette Haab, vendte jeg mig med større Iver til mine egne Studier. Og her standser jeg, idet jeg nu alene beder om, at du vil fortsætte med at omfatte mig med det Venskab, som du plejer. Lev vel og lev længe til fleres Gavn.

Paris, den 31. Juli 1638.

Jeg sender Frø af *herba vivens*, som forrige Aar er blevet bragt til Leyden fra Indien, idet jeg haaber, de vil være dig kærkomne. Atter Farvel.

730. (Ep. 471). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

22.7.1638.

I to Breve har jeg nu henvendt mig til dig, men hidtil har jeg maattet tage imod din Tavshed som Svar. Alt dette tilskriver jeg dog dels de offentlige, dels de private Forstyrrelser, som uden Tvivl saa længe har revet dig bort fra mig og ikke tilladt dig at sende mig andet en Tanker og Følelser; dette er jeg aldeles overbevist om.

* * *

Mine Sager stiller sig som hidtil, idet jeg af vor Marskal er blevet holdt hen med et tomt Haab; herom med Tiden mere udførligt mundtligt. Min fyrstelige Naade Prinsens Helbred er mindre godt siden den Tid, da han underkastede sig Læge-Kirurgen [Helvig Dietrichs] Kur. Foden har sluttet Vaabenstilstand, omend ikke Fred. Nu er det Milten, som efter min Mening er Sæde for et ondartet Saar og fremkalder hyppige Uroligheder og ikke ubetydelige Oprør, ja vitterlig saaledes at de næsten har ødelagt Appetitten; thi imod sin Sædvane afholder hans fyrstelige Naade sig ganske fra Middagsmad; i Søvn mærker han ogsaa stærke og hyppige Rystelser, som ikke hindres af to Fonteneller, en i den syge og en i den raske Fod, efter Læge-Kirurgens og — som Rygtet vil — ogsaa efter Fabricius' Raad. Efteraaret vil vise, hvad nyt de kan hidføre, især den, som er tæt ved det angrebne Sted (gennem den Fontenelle, som findes paa den raske Fod, gik der dog i Forvejen ingen anden Aabning, men denne tilraades, som du ved, af Helbedelsesmethodens). Men vi maa ønske det bedste for vor — du gode Gud,

saa retsindige! — Fyrstes varige Sundhed, selv om vi næppe tør haabe derpaa.

Af Nyheder er der ingen ved dette Hof, bortset fra at Statholderen [Christopher] Urne for to Dage siden var vor fyrstelige Naade Prinsens Gæst til Taffel og blev kongeligt modtaget — efter hvad man siger med 120 Anretninger til en enkelt Frokost.

Rygtet gaar, at Dr. Jesper Brochmand paatænker nogle Theser mod den ædle Hr. Holger Rosenkrantz's Særstandpunkt; hvis der foreligger noget sikkert i denne Sag, beder jeg dig oplyse mig derom og samtidig, hvis du vil have Ulejligheden, sende mig Theserne.

Lev hermed vel, min Ven. Jeg tilføjer en Hilsen til Dr. Fincke, Brochmand og Eggebrecht.

Nykøbing paa Falster, den 22. Juli 1638.

731. (Ep. 726). *Fra Jørgen Eilersen i Leyden.*

23.7.1638.
(2.8. ny Stil).

Berømmeligste Hr. Doktor, Lærer, Velynder og ærværdige Hjælper! Der var ikke saa faa Ting, som tilskyndede mig til at fremskynde denne nye Skrivelse; men som den allerførste blandt dem alle bør dog anses min store Lærers enestaaende Venlighed imod mig, og den sjældne Velvilje, som jeg glæder mig over, saa ofte jeg genopfrisker den (og genopfriske den bør jeg stedse!), og jeg lykønsker mig til, at der er skabt en saadan Lykke for mig; thi hvad er mere ønskeligt for en Yngling, hvad kan der nogensinde times ham mere lykkeligt, end at have knyttet højtberømte Mænds, og navnlig Læreres, ikke blot Velvilje, men ogsaa Kærlighed og Interesse til sig? Og da jeg derfor af min ærværdige Hr. Lærers Velvilje lover mig saa meget, som nogen er i Stand til at vente, saa har jeg ment aldeles at burde udnytte den og ikke lade nogen Lejlighed ubenyttet til at lægge an derpaa, for at den engang antændt derefter kan pustes op og øges. Og skønt jeg frygter ikke saa lidt for, at jeg med mine hyppige Skrivelser skal synes at misbruge min ærværdige Lærers Velvilje, saa befrier mig dog Eders faderlige Sindelag, der hidtil er slaet mig imøde, for enhver opstaaet Frygt; jeg mener det derfor urigtigt at fatte en saadan Mistanke.

Efter Overvejelse har jeg valgt mig Leyden som Hjemsted for mine Studier, og jeg har tænkt meget og længe over, hvilken Slags Studier jeg skulde vælge; de forskellige Raad i forskellig Retning, som fra forskellig Side er mig meddelt, har jeg gennemtænkt og atter overvejet — og endda været i Vildrede med, hvilket jeg skulde følge. Men som rimeligt er, saaledes har

min ærværdige Hr. Lærers Myndighed og højst betimeligt meddelte Raad faaet Overvægt; og allerede nu mener jeg at kunne se, hvor det til sin Tid vil blive mig gavnligt. Medicinen, hvortil jeg nærrede stor Tilbøjelighed, har jeg givet Afkald paa og har (maatte det blive med Held!) viet mig til det herlige Sprogstudium, og paa dette vil jeg anvende al min Kraft og Iver, saa længe jeg formaar, i det Øjemed at undervise deri ved Skolerne. Det græske Sprog, hvori jeg hidtil har været mere ukyndig, end det var passende, det studerer jeg nu saaledes, at jeg siden min Ankomst hertil næsten er blevet færdig med Isokrates, som ikke er den mindste blandt de græske Skribenter; fra ham har jeg udskrevet de vanskeligere Gloser, de eleganteste Sætninger og Sentenser og dertil udarbejdet Stiløvelser, snart til Efterligning fra Græsk til Latin, snart fra Latin til Græsk; saaledes har jeg fulgt en Anvisning fra Cicero som erfaren Olding, da han i sin Bog til Sønnen Marcus [de off. I,1] tilskynder ham til en gavnlig Forening af Latin og Græsk. Paa denne Vej er jeg nu slaaet ind og haaber at fortsætte saa længe jeg formaar. Naar ikke andet er til Hinder, hører jeg den ekstraordinære medicinske Professor Walæus' Forelæsninger om Sundhedens Bevarelse, saa vel som Vorstius' botaniske, og naar jeg engang har set en anatomisk Dissektion, forekommer det mig, at jeg har stillet mig selv tilfreds hvad Medicinen angaar. Thi min berømmelige Hr. Præceptors Forelæsninger, paa hvis Læsning jeg anvender al den Tid, jeg kan stjæle fra de ydre Ting, de kan alene bibringe mig alt, hvad jeg trænger til i Medicinen og er mig tilmed ret en herlig Fornøjelse. At anvende mere Tid paa Rejser eller Fritidsudflugter, tror jeg hverken er tilstrækkelig sikkert eller udbytterigt, thi det uhyre Læs af Studier, som jeg har igen, synes at berøve mig Tid dertil. Det er derfor min Agt at leve her et Aar eller mere, og hører jeg saa imidlertid, at man kan leve bekvemmere andetsteds, tager jeg maaske derhen; uden at have raadspurgt min Præceptor vil jeg dog ingensinde gaa igang med noget. Skulde der blandt alt dette være noget, som I med Eders omfattende Dømmekraft og store Erfaring mener at burde anmærke, saa beder jeg i tillidsfuld Underdanighed, at I ikke vil undlade at paapege det med den enestaaende Velvilje, hvormed I hidtil har omfattet mig. Imidlertid vil jeg ingenlunde forsømme min Pligt, men ofre mig aldeles for Eder og Eders Navns Berømmelse, og med daglige Bønner vil jeg — som jeg bekender at burde — stille Eder og alle Eders under den naadige Guds Opsyn og anraabe ham om fra det Høje at ville vel-signe Eder og samtlige Eders samt bevare dig selv længe og lykkeligt til største Gavn for Fædrelandet (saa vel som for mig). Lev vel, store Mand, ærværdige Lærer, anseelige Velynder, og hør ikke op med at elske mig som den, der beundrer og dyrker Eders Dyder.

Leyden, den 2. August 1638.

732. *Testimonium for Niels Pedersen Maltbech.*

24.7.1638.

Nicolaus Petri Maltbechius blev immatrikuleret den 5. April 1635 [fra Ribe Skole].

(W I pag. 42).

733. (Ep. 472). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

28.7.1638.

Frederik Drejer har rigtigt bragt mig dit Brev; gid de, til hvem de øvrige blev overdraget, ogsaa har besørget dem. Du skriver, at dette er det tredie, hvorpaa du ikke har faaet noget Svar fra mig, men, tro mig, saa vidt jeg ved har jeg endnu intet modtaget fra dig, paa hvilket jeg ikke sporenstregs har svaret med Breve sendt til Peder Gagelmann. Altsaa er det ikke sket ved nogen Fejl fra min Side, hvis jeg paa visse Punkter ikke har tilfredsstillet dig.

At endnu ikke alt svarer til dine Ønsker, det maa tilskrives Skikken ved Hoffet; dog maa man haabe — samt finde sig i, hvad der ikke kan ændres. Det gør os alvorligt ondt for den bedste Prins, at han, skønt han hidtil saa ofte er blevet martret, dog tvinges til at være saa langt fra den fuldkomne Sundheds Havn. Saalænge Milten og Indvoldene volder Kvaler, kan man forgæves gøre sig Haab om lykkelig Helbredelse af den syge Fod. Man siger, at Læge-Kirurgen [Helvig Dietrich] skal vende tilbage hertil og have fast Ophold hos os, hvilket jeg dog ikke med Sikkerhed tør fastholde.

At Dr. Brochmand har noget offentligt for imod Rosenkrantz, tror jeg ikke; men Rygtet er maaske opstaaet derved, at kongelig Majestæt har forelagt vore Theologer visse Ting fra Rosenkrantz's Skrifter til Bedømmelse, og de har ogsaa i Fællesskab overrakt ham deres Meninger derom privat gennem deres Skrivelser. Men disse Ting foretages saa hemmeligt, at det hverken har været os andre tilladt at se dette eller hint.

Ved Universitetet er der ingen Nyheder, undtagen at Professoren i Veltalighed, Magister Jacob Madsen [Aarhus] er kaldet til Kongens Hof for at virke som kongelig Majestæts Prædikant.

I Maj Maaned var jeg efter Kongens Befaling i Helsingør for at tage det derværende Apothek i Øjesyn; jeg havde haabet der at skulle nyde godt af din Nærværelse og Samtale, men forgæves. Vi vil herefter fra begge Sider bestræbe os for, at vore Breve besørger sikrere og bedre. Lev vel. Alle vore hilser skyldigt.

København, den 28. Juli 1638.

(W I 205).

734. (BA 24). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstadir.*

31.7.1638.

Hilsen!

Nu har jeg en ny og vanskelig Forretning ved Hove, berømmeligste Dr. Worm, og uden din Bistand og Støtte, Hr. Velynder og højeste Beskytter, maa jeg opgive Haabet derom. Det lille Bønskrift, som er vedføjet dette Brev, fremstiller den, men det bør tilrettelægges af min Hr. Velynder, som indtrængende anmodes om sit kloge Raad. Næst Gud beror da ethvert Haab om Sagen paa din Elskværdighed. Saa snart der er opnaaet noget, er det højest nødvendigt, at det opsættes som gyldigt Dokument og — ligeledes ved din Omsorg — kommer mig ihænde: Ovenikøbet maa du sørge for, at en Afskrift af samme Dokument (hvis det opnaas) bliver forsynet med flere fremstaaende Vidners Segl og for alle Tilfældes Skyld (thi nu begynder jo Sendebudenes Skæbne at blive omskiftelig og usikker) opbevares hos min Hr. Velynder. Jeg erindrer om at tilpasse Bønskriftet efter Tid og Personer, idet jeg jo er Islænding og altsaa lever i denne Afkrog af Verden, hverken vant til Hofstil eller med nogen til Raadighed, med hvem jeg her kan pleje Raad i Anledning af denne Sag.

Da det nu er kommet saa vidt, finder jeg næppe noget, hvormed jeg kan love at vise skyldig Taknæmmelighed: Dels fordi jeg ved, at der ikke i min ringe Formaaen findes noget, som er Eders Velvilje værdigt, dels fordi du, selv om det nok saa meget skulde findes, (saaledes som en vis Mand i sin Tid digtede til sin Beskytter):

»... selv ubestikkelig ærlig
ej din erhvervede Skænk ønsker forringet ved Løn«.

Hvis jeg blot vidste, at noget af vor Jords Afgrøder, der kan betros til Nabokøbmanden, ikke vilde være Eder ukært, saa skulde jeg ikke være den, som havde en Opfordring nødig. Thi jeg ved, at Kongebreve ikke vederlagsfrit opnaas af Medhjælpere. I Begyndelsen af snart afvigte Juli Maaned, under den Rejse, som jeg foretog til Vestlandet, skrev jeg nogle faa Ord med Købmanden Hans Deter, Borger i København, og antydede hvor sendrægtigt Budbringeren har besørget dit Brev, som du skrev til mig Aar 1637 den 13. April: At jeg langt om længe modtog det efter alle Skibenes Afrejse, da enhver Lejlighed til at svare var aldeles afskaaret. Men jeg tilføjede ogsaa forskelligt andet, som jeg ikke mener at burde gentage her, fordi jeg haaber, at mit nævnte Brev nu er afleveret.

Ejheller har jeg nu andet, som skal betros til dette særskilte Papir, bortset fra, at jeg anmoder Eders Elskværdighed om velvillig Tilgivelse for de hyppige Ansøgninger, som jeg uden Rødmen overvælder min Hr. Velynder med. Og gid I maa trives blandt de andre Lys ved det kongelige Akademi,

straalende og blomstrende længst muligt, indtil I kan iføre Eder det andet Livs himmelske Blomst, Glans og Herlighed.

Den sidste Juli 1638.

Eders Excellences med Føje hengivne
ARNGRIMUS JONAS ISL.
med egen Haand.

Om Bønsskriftet skal fremsættes paa Latin eller Dansk, ved jeg ikke rigtigt, eller om det skal stiles til Kongen eller Kansleren. Jeg sender, hvad jeg har gjort af Udkast, for at Hensigten med mit Ønske kan fremgaa klart deraf. Jeg har altid været mindre egnet til at skrive Dansk. Og eftersom jeg haaber, at jeg fra Eders Elskværdighed kan opnaa Udformningen af Skriftet, mener jeg, at mine Optegnelser vil være tilstrækkelige til Formaalet.

Dette er skrevet før Købmand Hammers Ankomst. Men efter at dit Brev, min Velynder, har meddelt mig Planen om at udgive mit Forsvarsskrift, er jeg i Tvivl om, hvorvidt begge Ansøgninger bør fremsendes samme Aar, eller om det er tilraadeligt at gøre det. Derfor afhænger jeg i begge Henseender, næst Gud, af din Klogskab.

735. (Ep. 638). *Til Willich Westhof i Malmø.*

28.7./9.10.1638.

Forlængst vilde jeg have besvaret dit meget venlige Brev, hvis ikke Byrden af min Praksis, der i flere Uger trak mig bort til Øens fjerneste Egne, forhindrede det. Nu hjemkommen er mig intet mere magtpaaliggende end at fremlægge mine inderste Tanker for et saa venligt Bryst. Jeg vilde nødig, at du af nogensomhelst lod dig overtale til at tro, at jeg er saa flygtig i min Kærlighed, at jeg lader den svaje for enhver Vind, min kæreste Westhof; det er hverken Ret eller rimeligt, at det saa snart skulde løse Kærlighedens Lænke, at et og andet indtræffer, hvorom Venner kan være uenige.

Hvad angaar vor Aakirke-Sag, saa har jeg aldrig haft anden Tanke, end at tage Vare paa, at der ikke deraf skulde tilføjes mig eller mine Arvinger nogen Skade. Derfor har jeg ogsaa bedt min Tillidsmand Dr. Foss om, at han udelukkende ledede sine Planer i den Retning, og jeg har bedt om, at Frederik [Johan Friderichsen?] vilde betyde dig det samme. At det er sket paalidelig Fyldest, glæder mig. Jeg har ikke isinde at yppe Stridighed med nogen af mine Embedsbrødre, men vil kun beskytte mig og mine. Sørg blot for, om det synes dig, at det indføres i Kapitelforhandlingerne og i Kirkens Regnskabsbog med Notarens Haand og offentlig Gyldighed: At jeg eller mine Arvinger ikke hæfter for Betaling af Gæld, som er stiftet før min Tid.

Men jeg mener, at hverken Frederiks eller nogen andens Bistand er nødvendig, for at dette kan ske; thi du vil selv let, med den Anseelse du nyder blandt dine Kolleger, kunne opnaa dette, især da denne Sag — som du ved — ogsaa berører andre. Og for at du kan se, at jeg undgaar alle Anledninger til Processer, saa er jeg nu rede til, om ikke andet saa alene af den Grund (for saa vidt naturligtvis ikke nogen af dem, som søger det, er ældre end jeg) efter Valg at ombytte Brokirke-Beneficiet med Aakirke, til hvilken Sag jeg anraaber dig som min Ven ligesom paa andre Punkter; til Gengæld kan du fra din Worm ikke vente andet, end hvad der er dig venskabeligt og kærkomment. Formeld den højædle Galt den venskabeligste Hilsen fra mig.

(W I 206. Afskrift W II 88 med tilføjet Note: Ved kongelig Majestæts Gavnildhed nød Worm fra Aar 1636 et Kanonikat ved Kapitlet i Lund, og en Del deraf var Kirken Aakirke paa Øen Bornholm med tilknyttet Ret til at kalde Præst, hvilket jeg ogsaa af hans Brev til Dr. Peder Winstrup, Biskop i Skaane, erfarer at han har gjort samme Aar ved at kalde Hr. Rasmus Jensen [Middelfart]).

736. (Ep. 438). *Fra Henry Spelman i London.*

4.8.1638.

Det er ret og rimeligt, bedste Olaus, at jeg besvarer dit Brev, men mit nu ugunstige Helbred forhindrer mig i at bruge mange Ord; gid jeg paa det Punkt kunde nyde godt af din Dømmekraft. For de Bøger, som du har sendt til Boghandleren Philemon Stephens, haaber jeg, at du fra samme vil modtage en tilstrækkelig gunstig Afregning sammen med dette vort Brev, thi han hævder, at han paa mine Bønner har taget sig omhyggeligt af dem.

En fornem Ridder, Hr. Peter Osburn, som indtager en fremragende Stilling under de kongelige Finanser, forlanger her af mig, at han ved min Mellemkomst skal faa din Mening om disse Spørgsmaal, som han sender. Han fortjener i alt Fald, at du tilfredsstiller ham, og paa hans Vegne beder jeg indtrængende derom.

Jeg siger dig og den ædle Axel [Juul] den største Tak for Bogen med de jyske Love. Jeg har ikke i Øjeblikket noget at gøre Gengæld med. Men jeg beder om, at det maa være nok, at jeg for nærværende med egen Haand beder Eder have det godt og leve vel. London, den 4. August, gammel Stil, 1638, din syge, men hjerteligt hengivne Henry Spelman.

Jeg ønsker, at du skal hilse Islændingen Arngrim Jonsson fra mig, hvis I træffer sammen.

Spørgsmaal fra Hr. Peter Osburn, Ridder:

Oluf Worm har i sin Bog om Runeskriften cap. 28 Side 168 blandt andre gothiske eller danske Navne, som (siger han sammesteds) er gamle og

karakteriserende, disse, som er Familienavne hos os i England og synes udledede deraf: Alf, Doral, Lothar, Olafir, Orm, Osbiurn, Rolf, Rudl, Skibern, Suein, Tuke, Tume, Ulf. Jeg udbeder mig venligst Oplysning om deres Afledning, og hvilken Betydning de har. Og ligeledes, om de ogsaa hos hine er gaaet over til Tilnavne, som hos os i England.

Blandt Navnene paa Digtene, som han kalder Skjalde, finder jeg Thorbjørn, Thorbern, Halbjørn, Biørn, som synes at have noget Slægtskab i Afledningen med Osburn. Paa dette Punkt ønsker jeg meget at erfare, om min Formodning er rigtig. Skulde det træffe sig, at han hos sig har en Prøve paa et gammelt Mindesmærke, Indskrift o. s. v. om Navnet Osbiurn, saa ønsker jeg mig at opnaa den Gunst fra ham, at han sender mig en Afskrift deraf sammen med en Tolkning.

737. *Fra Philemon Stephens i London.*

7.8.1638.

(Skrevet paa Engelsk).

Med Mr. Williamson har jeg faaet 50 Eksemplarer af Eders Bog om Runeskriften; jeg vil gerne betale dem; Sir Henry Spelman har anbefalet Eder til mig, og jeg sender £ 3 samt tre Bøger af Biskop Montague; Purchas' »Pilgrimage« er steget i Pris, og jeg ved ikke, om I mener »Pilgrimage«, der handler om Religion i Asien, eller »Pilgrimes«, der handler om det engelske Folks Rejser, som er i fire Bind, medens førstnævnte kun er i et Bind. Mr. Williamson vil forhaabentlig kunne oversætte Brevet.

(Fol. 75).

738. (Ep. 336, BA 25). *Fra Arngrim Jonsson paa Holar.*

11.8.1638.

Jeg sender hjertelig Hilsen med Ønsket om Hæder samt formelder kærlig Lydighed. Berømmelige Doktor! Hvad det har været, som har staaet ivejen for, at jeg har kunnet svare paa Eders forrige Brev af 1637, som havde Bogen om Runeskriften vedlagt, det vil fremgaa af det Brev, som jeg afsendte i Aar, 1638, i Begyndelsen af Juli, om jeg husker ret; jeg haaber stadig, at dette er kommet frem. Men skønt der er flere Ting, hvorpaa min Hr. Velynders Brev fra indeværende Aar kræver Svar (det var, paa Worms Vis, saa overordentlig venligt, og ligesaa kærkomment var det), saa er det dog mit lille Forsvarsskrift, som først ligger for: At hverken min Hr. Velynder eller de andre navnkundige Mænd, hvem det er forelagt, har vist det fra sig, men har anerkendt det, det erkender jeg, at jeg ganske skylder Eder og Eders Anbefaling. Men den Omstændighed, at det er overrakt vor høje Hr. Kansler,

saa vel som alt, hvad der er foretaget af min Hr. Velynder over for hans Højhed for den Afhandling: Det øger i høj Grad min Taknemmeligheds-gæld. Det samme gælder Eders Vink om, at jeg skal ansøge og bønfalde højst-samme med Hensyn til Udgivelsen, hvilket aldrig vilde være faldet mig ind. Men skønt jeg ikke er den, som formaar paa værdig Vis at rette Henvendelse til en saa stor Mand, har jeg dog syntes, at jeg burde rette mig efter en Vismands kloge Raad, som jeg griber med Taknemmelighed som sendt fra Himmelen. Endelig er der Eders venlige Omsorg for Gravskrifterne: Den formindsker ikke, men opdynger min tilstaaede Gæld. Der ses deri adskillige Trykfejl, som i de modtagne Eksemplarer kan rettes med et Pennestrøg; men for Bogtrykkerens Skyld bør de dog optegnes, for at han, hvis han maaske har beholdt nogle Eksemplarer hos sig, selv kan se dem noteret paa et særligt Ark, og rette dem.

Nu er vi naaet dertil, hvor Brevet fra i Aar angiver, at vor Landsmand Sveinn Jonsson, en fortræffelig Yngling, ifjor paatog sig paalideligt at besørge Runeværket tilligemed et Brev. Jeg ved ikke, ved hvilken Forsømmelighed han er blevet stoppet, da han ellers er mig endogsaa meget hengiven og uopfordret (men som noget virkelig nyt) har sendt mig [Peder] Spormands Disputats [Conclusiones XL partim geometricæ, sphericæ, partim chronologicæ & historicæ, Hafniæ 1634,4^e], fordi den etsteds nævner Arngrim. Da jeg derefter havde sendt ham en skriftlig Hilsen, svarede han udførligt og fortroligt, og da jeg havde spurgt om de Ting, som Eders Spormand lover i Programmet over offentlige Forelæsninger, svarede Sveinn, at hin havde forladt Universitetet uden at opfylde, hvad han lovede. Og med ikke mindre Iver har jeg hos samme vor Sveinn spurgt efter det, som loves af Dr. Worm i nævnte Program (dette Program giver en fuldstændig Fremstilling af Aaret, medens mit pjaltede Eksemplar har mistet et Tidsafsnit) med disse Ord: »Dr. Oluf Worm, offentlig Professor i Medicin og for Tiden Universitetets Rektor, vil, naar han har afsluttet Therapeutikken, Kl. 3 give en kort Fremstilling baade af de Naturmærkværdigheder og de Kunstfrembringelser, som han har i sit Museum og vil belægge hver enkelt Ting med Selvsyn o. s. v.«, men Sveinn hævder, at Doktoren ikke havde iværksat dette Forehavende, før han selv forlod Universitetet. Men imidlertid ikke et Ord om Dr. Worms Bog eller Brev, som skulde være mig tilsendt. Det er ikke usandsynligt, at den er efterladt i Holar af Sveinn, som har taget Ophold andetsteds, derfra er den bragt til mig saa langsomt, at der ikke er givet mig Lejlighed til at svare. Jeg har besluttet ikke nøjere at efterprøve Sveinns Paalidelighed, da jeg ved, at det ikke er gaaet saaledes med hans Hensigt eller Vilje, men ved et Tilfælde.

Fremdeles, Dr. Worm, kan jeg vanskeligt udtrykke, hvilken Tørst og

hvilken Begærlighed den Kundgørelse om Mærkværdigheder o. s. v. har vakt i mig efter at lære dem at kende. »Kong Salomons Tjenere er salige, fordi de ser og hører ham o. s. v.« [2. Krønikernes Bog 9,7], som Dronningen sagde, idet hun foretrak dette, ikke hans Kongedømme og Rigdomme frem for alle andre Ting. Saaledes siger jeg om Dr. Worms Tilhørere.

For den fuldstændige norske Krønike og den fine Indbinding vil Hr. Velynders Redebonhed ogsaa gøre sig fortjent til fuldstændig Taknemmelighed. Den opkastede Tvivl om Forfatteren til Edda mener jeg kan fjernes med det, som udtrykkes tydeligt i vore Kilder med følgende Ord: Snorre Sturlusson var á dögum Gunnlaugs mvks: Hann (Snorre) jok vid þa Eddu, sem Sæmundur præstur hinn frodi hafdi ádur samsett etc. Det er: »Snorri Sturluson levede paa Gunlaugs Tid, han med Tilnavnet Munken (nemlig af Thingør Kloster, han som døde Aar 1219). Han (Snorri) forøgede den Edda, som først var optegnet og ordnet af Sæmund Præst den frode (meget vidende)«. Deraf kommer det, at Edda i Kilderne findes tilskrevet dem begge, Sæmund og Snorri, saaledes at Begyndelsen og det grundlæggende skyldes Sæmund, men Værkets Berigelse og Afslutning Snorri. Ikke anderledes end Carios Kronik ogsaa henføres til Melanchthon [Johs. Cario: Chronicon ab Exordio mundi ad Carolum V, Wittenberg 1528,12°. Id. cum continuatione, Paris 1557,8°. Id. a Beucero auctum, 3 Tomi, Wittenberg 1566,12°. Id. a Ph. Melanchthone & Beucero continuatum, IV Partes, Wittenberg 1559, 1570, 1592,8°].

Om Hvaltænder, beskrevne med en særlig Slags Lim o. s. v. kan det fastslaas, at de har været ret almindelige og træffes hos enhver Hvalfisk med Tænder kaldet »Tannfisk«. Thi dem, som Folk antager for Enhjørningstænder, er temmelig sjældne og saa godt som ikke optegnet i Kilderne undtagen den ene, som kaldes »Naahvalztønn«, hvilken enkelte Tand bæres af et Havuhyre af Hvalslægten; denne er ikke ulig en Enhjørningstænder. Det Uhyre kaldes »Naahvalur« efter Lig (*naar*=Kadaver, Lig, især af Mennesker), som den særligt ynder, og ogsaa fordi den er livsfarlig at spise og fremkalder Lig eller Kadaver blandt de levende, medens de fleste øvrige Hvaler uden Fare tilberedes til Menneskeføde. Men den (»Naahvalur«) har intet nyttigt ved sig undtagen den eneste Tand, ja, som sagt, den frembyder endog Fare ved øjeblikkeligt at virke dræbende. Men man mener, at dens Tand kan maale sig med Enhjørningens i Størrelse og Egenskab eller Virkning. Men nogle af Sælhundenes Slægt, eller snarere af Søkalvenes, som kaldes »Rostungar«, har en Tand, som rager frem af Kæben i en Længde af en Alen eller to, men den er uanvendelig og af saa haardt Stof, at der intet kan forfærdiges deraf som af almindelige Hvaltænder. Dog siges Rostungar at sove ophængt med den indstukket i Klipperne. Thi den er (ligesom de andre i sin Art, som er

mindre og mangler den Tand) dobbelt i Henseende til Leveform, idet de opholder sig paa det tørre i ret lang Tid. Men Digteren har ikke været bange for at kalde Sælhunden den

paa Strandbredden snorkende Sælhund

[Vergil, Georg. IV,432]

(thi det er ikke altid de sover, og i saa Fald kun hængende i Tandens fra en Klippe), men de fanges ret let paa Stranden, naar de mangler Bølgerne. Af disse Fisk er der nu ikke ret mange her, og omtrent det samme gælder Hvalerne, der kastes op paa Stranden af Bølgerne. Naar disse Goder er frataget vort Land, tilkendes det, at vi har høstet Løn for vor haardnakkede Syndighed.

Naar jeg har kaldt dem Tandhvaler, har jeg sagt det til Adskillelse fra de øvrige, som fanges tandløse og anses for bedre; i Stedet for Tænder har Naturen væbnet dem med Gæller; derfor kalder Folk dem for »Skiidfiska«, og »Skiid« (der er baade Ental og Flertal) det er Gæller; saaledes er det i hvert Fald i Almindelighed og i Skoleordbogen eller Ordfortegnelsen, men de større Leksika stemmer ikke overens hermed. Imidlertid kunde jeg ønske at vide, hvad det er paa den tandløse Hval, som paa vort Sprog kaldes »Skiid« og gør samme Nytté som Tænder hos Fisken: Det er som nogle tynde, meget bøjelige og stærke Plader (de er flere i Antal og besidder ikke ganske samme Haardhed som Horn), hvoraf mange Ting plejer at forfærdiges, saasom Æsker, og ligeledes Tøndebaand i Stedet for Vidier (*Baand paa tynder oc større Kar*), dels til Piske til Heste, ja ogsaa til Børn, eller Ferler til at slaa i en af Haandfladerne med eller Ris bestemt til Afstraffelse paa Ryggen. Spaaner af disse Plader (thi de skæres og rives let) er slet ikke helt uanvendelige, for saa vidt som de ofte tjener Fattigfolk i Stedet for Fjer til Stopning af Bænkedyner og Hovedpuder. Af Farve er hele dette Stof sortagtigt eller mørkt. Paa Islandsk hedder det som sagt *Skijd*, ligeledes *Talkn*. Efter min Opfattelse anvender Plinius Ordet Hval i snævrere Betydning end nu. Thi paa vort Sprog har *hvalur* lige saa vid Betydning som *cetus*, der paa Latin forklares saaledes: »*Cetus* er en Fællesbetegnelse for alle større Havfisk, især dem, der føder levende Unger og ikke lægger Æg; til denne Art hører Hvaler [*balæna*], Delfiner [*orca*]« o. s. v. Men Hvaler [*balæna*] kalder Plinius kun dem, som mangler Gæller, d. v. s. Tandhvaler o. s. v., hvorved alle *ceti*, som er tandløse, udelukkes af Hvalernes Tal. Men se nu, hvor den indføjede Omtale af Hvaltænder beskrevet med Lim saa at sige har drevet mig ind paa Kysten. Iøvrigt foreligger der, udover hvad der kan læses i min Forsvarsafhandling, ingen yderligere Undersøgelse over den Lim eller det Limblæk, som saaledes kunstigt tilberedes.

Min Hr. Velynders offentlige Disputats om Hvalernes Tænder [Disputatio de corporis sani conservatione, Hafniæ 1638], som ifølge Brevet skulde være sendt mig, har jeg ved Gennem søgning af Papirspakken med Gravskrifterne intetsteds fundet, og heller ikke Købmanden er sig noget andet bevidst. Det gør mig ondt, at den ved et Tilfælde er blevet tilbage. Thi skønt jeg ikke vil kunne bidrage noget til denne Sag, saa vilde Modtagelsen af hin Disputats, som jeg nu savner, dog have forskaffet mig en Anledning til at udsørge andre.

Disse Eders Mærkværdigheder, som ifølge Ordlyden i førnævnte Program, fremlægges for Tilhørerne, har bidt sig fast i min Hukommelse og aflokket mig et og andet Tvivlsspørgsmaal om visse Ting, som anses blandt Mærkværdighederne. Det særskilte Papir viser ogsaa disse. Nu ønsker jeg indtrængende at bede min Hr. Velynder om at tage vel imod disse ulærde og forvirrede Ting med vanlig Venlighed og bevare sin fjerntboende Tjener anbefalet til sin Omsorg som hidtil: Og monne han til Gengæld leve og trives lykkeligt, inderligt befalet den almægtige Gud i Vold.

Den 11. August 1638. Melstaðir i Midtfjord paa Nordisland.

Spørgsmaal

I. Hvordan gaar det til, at en Stok, som er lige, men stikkes delvis ned i Vand med Resten stikkende ovenfor, ikke lodret, men skraat og for saa vidt sidelæns, ser krum og knækket ud der, hvor den rører Vandfladen, skønt den ellers er hel og lige?

II. Hvordan gaar det til, at Faarets Øjen-Pupiller, naar man betragter dem ved Flodtid, er runde, men naar Vandet trækker sig tilbage og aftager, antager en aflang Form eller Skikkelse? Folk, som er for langt borte fra Kysten til, at de kan iagttage Havets Stigen og Fald, faar derigennem Oplysning derom af Faarens Øjne og af Bukkene.

III. Hvordan gaar det til, at Fedtet af Hvaler, Sæler og Havkalve (*Hvaaltraan, Hafkalletraan, Sæltraan*) og maaske af enhver Slags Fisk, har en saa stor Sympathi med Havet, at naar et Kar ved Højvande fyldes med omtalte Fedtstof (thi det er flydende), synker Fedtet ved Ebbetid (*naar det er Ebbe*) med en tydelig Forskel i det forhen fyldte Kar; men naar det er Flod igen, saa stiger ogsaa selve det Fedt, som udgør Karrets Indhold, saa at det som forhen naar op til Karrets Rand eller Munding?

IV. Hvordan gaar det til, at Vædderen i den tamme Hjord, skønt den, naar den ligger ned om Vinteren, især hviler paa venstre Side, saa, naar Foraaet nærmer sig, og Solen gaar ind i Vædderens Tegn, skifter Side (den tamme Vædder) og ligger fortrinsvis paa højre Side?

Om Stokkene gælder det, at det er noget, alle har iagttaget; om Faarene er det Faarehyrderne, om Fiskefedtet Fiskebønderne, som er Øjenvidner.

739. (Ep. 646). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

13.8.1638.
(23.8. ny Stil).

Allerede længe har jeg med god Grund været opfyldt af Beskæmmelse, fordi du saa rigeligt udøser dine Velgerninger over mig, at du mener at modtage en Velgerning, naar du yder den mod en af dine Myndlinge. Det Budskab, som du for ganske nylig hændrede mig med gennem Hr. Leyel, viste mig i fuldt Maal dette guddommelige Sindelag. Thi det var dig for lidt, at du tidligere havde givet mig utallige Beviser paa din Hengivenhed for mig, hvis ikke hin dit velvillige Sinds brændende Kærlighed til din Myndling ogsaa ledsagede mig i det fremmede. Det var dig for lidt baade med Raad og med Daad at have bragt mig aldeles i Gæld til dig: Nu følger du oven i Købet større Ting til de tidligere og lader hele dit mere end faderlige Sindelag bryde frem. Hin højeste Dommer over den menneskelige Slægt give dig sin Naade efter dine Fortjenester: Thi om jeg saa end oplevede Aarhundreder, evnede mine Kræfter ikke paa værdig Vis at værdsætte disse Ting, som tynge af deres egen Vægt. Jeg vil dog bestræbe mig særligt paa i det mindste at være en utrættelig Dyrker af dine store Dyder, til hvilke med god Grund alle sammen med mig ser op, det være sig hjemme eller ude, som rejser Hovedet blandt lærde Folk. Som Lovpriser af dette Navn viste sig for nylig i min Nærværelse ogsaa vor [Petrus] Scriverius, hvem jeg paa dine Vegne overrakte det tilsendte Eksemplar af Runeskriften. Han modtog denne meget velkomne Gave med glad Aasyn, idet han lod strømme tilbage alskens Tjenstvillighed og Interesse for Eders Excellence. Han bad om, at jeg i hans Navn vilde tilskrive Hr. Doktoren den skyldigste Hilsen og de varmeste Taksigelser. Han hævdede, at han i sin Tid til stor Gavn for sig selv havde gennemlæst Eders Excellences Festkalendere, og os lykønskede han, fordi vi havde faaet en saadan Talsmand og Gransker af vort Sprog og vore Oldsager. Nogle Eksemplarer har jeg med Salg for Øje overdraget Johannes Le Maire, en Mand af prøvet Troskab og Nidkærhed, vor førende Boghandler; den berømmelige Jacob Golius, Professor i arabisk Sprog og Matematik, har straks købt sig et Eksemplar deraf. Men han har lovet at ville sælge dem for den størst mulige Pris, han kunde, indtil han fik nøjere Underretning fra Hr. Forfatteren. Imidlertid har jeg fra ham modtaget Hr. Descartes' franske Afhandling om Meteoror o. s. v., hvilken jeg gennem Brevet erfarede, at Eders Excellence ønskede, og som jeg nu afsender til

Eders Excellence. Men Planterne eller de betegnede Frø vilde jeg have sendt samtidig, hvis ikke nogle af Frøenes Umodenhed havde forhindret det. Den berømmelige Dr. Vorstius gav før Ferien en hurtig Gennemgang med Forevisning af Haven. Nu har Professorerne forlængst afbrudt deres Forelæsninger paa Grund af Ferien, men vil uden Tvivl snart genoptage dem. Dog var der en praktiserende Læge fra Odense, som straks i Begyndelsen af Ferien disputerede offentligt her for at vinde Graden og Rettighederne i Medicinen; jeg sender hans Forsvarssætninger. Han forsvarede sit Standpunkt fortræffeligt, hvilket ellers er en usædvanlig Hæder hersteds. Jeg kan ikke gætte, hvorfor det er faldet ham ind at forlade de hjemlige Guder og begive sig til disse.

Atter maa jeg hengive mig til Taksigelse, hvortil jeg drives dels gennem Tilsendelsen af anden Del af det medicinske System (som er forsvaret af [Hans] Leyel under Eders Excellence og er mig kærere end en hvilken som helst Skat) dels gennem de paany gentagne Beviser for Kærlighed til mig, hvorved du giver mig frie Hænder med Hensyn til mine Studier. Jeg har ydmygt og med Kyshaand af Eders Excellence taget imod det tilbudte Pant paa faderligt Sindelag, og da jeg ser, at I har besluttet at gennemføre denne meget velvillige Indstilling, saa skal jeg i Gerning underbygge Eders Tænkemaade. Min højtelskede Moder har i et Brev givet mig Vidnesbyrd om, at mit Forsæt med Hensyn til det medicinske Studium havde lydt mærkeligt i hendes Øren, og hun havde travlt med at faa mig væk derfra ved at anføre forskellige Bevæggrunde. Men dette mit Forsæt, hvortil jeg er blevet tilskyndet gennem en særlig indre Stemme, det har jeg for ganske nylig i et Brev forebragt mine højtærede Herrer Slægtninge. At denne Sag dengang laa Eders Excellence saaledes paa Hjerte og Sinde, derom fik jeg tilstrækkelig Kundskab gennem det Brev, jeg modtog fra Eder, fyldt som det var med Haab og Bistand. Til Eder tager jeg altsaa min Tilflugt som til et helligt Anker, og jeg vil som et Varsel søge Raad gennem et Nik fra Eder: Hvis jeg kan retfærdiggøre mit Forehavende over for Eder, vil jeg føle mig tryk. Men til denne Opfattelse og Erkendelse er jeg blevet ledet ved Skæbnens Omskiftelser, hvori den plejer at skalte forskelligt med de dødeliges Forhold, thi denne Skæbnes Spil stiller sig os her daglig for Øje. Her frister nemlig ikke saa faa en elendig Tilværelse, fordrevne fra deres Fædreland og berøvede alle Lykkens Goder. Her belæres jeg gennem Eksempler om, at en lunefuld Skæbnes Spind maa foregribes, og det med den Slags Studier, som undrager sin Dyrker Skæbnens Uretfærdighed, ogsaa naar han færdes under den altfor nære Sol i Lande uegnet for Boliger [Hor. carm. I, 22, v. 21—22]. Endvidere er det ikke ganske uvilligt, at mit Indre drages hertil, thi min Hu staaer til at kæle derfor med utrætteligt Studium. Dog begraver jeg mig ikke

saa ganske i denne Beskæftigelse, at jeg lader Filologi og Filosofi urørte, thi ogsaa af disse er min Flid beslaglagt, thi det vil ikke være afvejen at knytte disse til det førnævnte som Ledsagere eller rettere som Hjælpere.

I disse Sommermaaneder er jeg naaet til et vist Plantekendskab, og for at det ikke skal glide ud af min Hukommelse, kan jeg gennem mit levende Herbarium genopfriske det Vinteren igennem.

Den berømmelige Hr. Walæus, ekstraordinær Professor i Medicin, en meget elskværdig og imødekommende Mand, har jeg opsøgt for at æske hans Dom over, hvilke Forfattere jeg skal læse. Han har frem for alle anbefalet mig min, salig Ihukommelse, Faders Anatomi og har tilraadet mig dertil at knytte [Adrianus] Spigelius [Anatomia Corporis Humani, Frankfurt 1632,4°] indtil den i større Format, der ventes fra Italien, ankommer [De humani Corporis fabrica, Venezia 1627, Fol.]. Dernæst overtalte han mig til for Grundsætningernes Vedkommende at forene Fernelius [Consilia Medica, Frankfurt 1607,8°, Hannover 1610,8°] med [Daniel] Sennert og det saaledes, at jeg lod hin gaa forud for denne. Endelig mente han, at jeg skulde tilføje dem, der udførligere har behandlet Fysiologiens enkelte Dele, saasom [Cæsar] Cremoninus om den medfødte Varme eller [Johannes] Sperlingius [Discussio tractatus de origine formarum, Wittenberg 1634,8°]. I Fremstillingen af Væskerne Spanieren Santa Cruz, som alene har skrevet om dette Emne, men at min Fader var fyldestgørende i de øvrige Ting angaaende Fysiologien. Men dem, jeg mangler, lovede han, at han gerne vilde stille til min Raadighed, hvad han ogsaa straks i Gerning beviste. Men til dig, du højst erfarne, sætter jeg alt mit Haab, og til dig befaler jeg mig og min Skæbne, Studier og alt, i fuld Tillid til, at jeg ved Eders Excellences Raad kan hjælpes til lykkeligt at fuldføre dette Studium. Thi under dette Pust vil jeg sætte Sejl til Vinden og uforfærdet sætte min Kurs over dette uhyre Hav. Eders Excellence vil ved Eders Mellekomst og Myndighed udvirke, at jeg understøttes paa Bekostning af det Fincke'ske Stipendium, indtil jeg kan faa tildeelt et andet. Imidlertid giver jeg mig ganske Eder i Vold og skal vise Føjelighed mod alle Befalinger og nedbede af Hjertet alle Slags Velsignelser fra Gud over Eder, at I længst muligt maa bevares, leve og blomstre, som Lys og Prydelse for Fædrelandet. Lev vel, velvilligste Beskytter, og find mig fremdeles værdig til at regnes blandt Eders Myndlinge.

Leyden, den 23. August 1638.

Efterskrift:

Efter at ovenstaaende Brev var afsluttet, har jeg som passende Godtgørelse for de Eksemplarer, han har ladet gaa tilspilde, fravristet Jacob Marci den svenske Bibel, der er udgivet fra hans Trykkeri, og som Hr. Doktoren

for nylig hævdede at have bedt om i et Brev. Nævnte Jacob Marci ønsker højliggen, at der gives ham Mulighed for at trykke vor danske Bibel i dette smukke Udstyr. Atter Lev vel.

740. (BA 102). *Fra Jon Magnusson paa Laufas.*

27.8.1638.

Jeg beder af Hjertet om Frelse og al Lykke fra Herren!

Højtansete Hr. Doktor, hvem jeg i Evighed vil værdsætte overmaade! Eders Dyd tilskynder og opfordrer mig til yderligere endnu en Gang at forsøge mig med den en Gang paabegyndte Skrivepligt mod Eder. Thi skønt jeg med Rette kunde rødme, naar jeg med saa upoleret et Brev, som mit er, henvender mig til saa stor en Mand, der er optaget af saa mange alvorlige Studier, saa overvindes dog min Skamfølelse af Eders saare sødmefyldte og af alle højt priste Elskværdighed, en Dyd som altid plejer at være de virkelig lærdes uadskillelige Ledsager; imidlertid stiller Mangel paa Stof og Ord, men mest dog Tidens Vilkaar, sig ivejen for, at jeg efter Ønske og Vilje kan opfylde min skyldige Pligt. Thi saalænge Købmandsskibene driver Handel paa vore Havne, gøres der de groveste Forretninger i dette ulykkelige Land, hvor Bondekaar er fælles Lod, fra hvilken der ikke undes Fritagelse for nogen, ja næppe for dem, som nyder de højeste Levevilkaar. Da jeg derfor er hjemfalden til denne Skæbne, trækkes jeg nødvendigvis sammen med de andre bort af Omsorgen for Kirke og Husførelse, og det saa meget desto føleligere, som jeg er lidet skikket til dette Hverv. Jeg vil derfor gerne have Eders Elskværdighed til at forstaa, at naar jeg drages og lokkes til at skrive, er det mere af Ærbødighed og Kærlighed til Eders Elskværdighed end af Evner eller gunstig Lejlighed og Tid. Men denne Eders Troskab, som i højeste Grad fortjener Kærlighed, fremstraalede paany, dels fra Eders Brev, som denne Sommer bragtes mig med vor Købmand Christoffer Bremer, og hvori jeg smager den samme sande og inderlige Venskabets Sødme som i det tidligere, der sendtes mig forrige Aar — dels fra den højt prisværdige Opnaelse af et Mellemkomstbrev fra den høje Hr. Kansler til Fordel for vor Benedikt [Magnusson]; begge Dele værdsætter jeg som et usvigeligt Tegn og Pant paa usminket Bevaagenhed imod os, der er de faderløse efterladte efter den afdøde salig Hr. Magnus Olafsson. Dette er et herligt Tønder, hvorved vor Taknemmelighed til Gud og Eder kan opildnes, nemlig at vi ved hans guddommelige Mildhed endnu nyder Eders velvillige Hengivenhed, og jeg glæder mig over i saa høj Grad at have gjort Eders Elskværdighed til Behag med at sammenskrive de tilsendte Sider. Naar nu fremdeles Eders Brev indtrængende kræver af mig, at jeg skal anspænde alle mine Kræfter med at fortsætte

og ordne min dybt savnede Lærers efterladte Skrift, saa har jeg ikke saa meget skrevet, som jeg har nedkradset det med skælvende Haand, som yderligere ret ofte har været usikker paa Grund af Nervekrampe helt op til Albuoen og deraf opstaaet heftig Smerte; thi sandt at sige har Gud indrettet det saaledes, at min højre Haand undertiden var saa svag, at Kræfterne svigtede, naar jeg lettede paa min Hovedbedækning eller holdt Pennen længere end til Færdigskrivning af en Sætning paa tre Linier. I ikke mindre Grad har jeg, efter at være kommet til Alders, frygtet for just ved Vintertid at give mig af med Læsning eller Skrivning ved Lampelys paa Grund af Øjensvækkelse; derfor kan jeg rettelig sige med den hellige Job [I,21]: Herren gav, Herren tog, hans Navn været lovet, Amen.

Imidlertid er jeg dog aldeles ikke uvidende om, at det er min Pligt at vise Lydighed, endog mod et Vink fra Eder, endmere da at rette mig efter Eders Bønner, hvisaarsag jeg ligesom den lamme Mephiboseth [2. Sam. Kap. 9] kryber forbi denne og utallige andre Forhindringer for mine Skriverier og har gjort saa meget, jeg formaaede, idet jeg nu atter med samme vor Købmand Christoffer sender en lille Bunke af dette Værk til Eders Elskværdigheds Paasyn og med en ydmyg Anmodning om, at I velvilligt vil tilgive det manglende, og at Fejlene, saavel Sprogfejl som Skrivefejl, maa blive rettet og blive regnet for Uvittighed, ikke for Uvilje. Thi hos os har vi det Mundheld: »Einginn betur kvedur enn kann«, og for Spøg tilføjer vi: »kallsid ecke bernskann mann« = Ingen bedre bruge kan sin Stemme, end han nu engang den Kunst kan nemme — ej man bør en Skælm for stærkt beskæmme. Men da nu den højberømmelige Hr. Doktor i det Brev, I har sendt mig, har givet mig Haab om Velvilje og Gunst imod mig, saa ser I altsaa, hvor meget min Dristighed tillader sig over for Eder, nemlig ved at aabenbare den Nød, hvori jeg er stedt paa Grund af min Kirke, som endnu ikke blev helt fuldført af den ærværdige Hr. Magnus [Olafsson] før end hans salige Død, idet den kun var groft dækket med Planker, der nu næsten alle som en er gaaet fra hinanden paa Grund af den overvættes Tørke, saa at al Luftens Fugtighed her og der trænger igennem Revnerne, thi der mangler hele det Trælag, som man plejer at have udvendig, ja i Forrummet, hvor der mangler Tagplader og Tag, er kun Søjlerne rejst. Nu kan jeg intet gennemføre paa egen Haand paa Grund af Træmangel. Ifjor Sommer gav vor Købmand mig paa Anmodning Løfte om 24 Planker paa 9 Alen hver til dette Brug, idet Haandværkerne fandt, at de kortere er mindre egnede. Men nu er jeg blevet skuffet i mit Haab og har ikke faaet en eneste. Derfor er der ikke levnet mig noget Haab om at faa dette Træ hos Købmændene. Der er dog ingen Sag, som volder mig større Bekymring, og der var intet, jeg mere kunde ønske end at føre det paabegyndte, men kun halvvejs fuldførte, Arbejde med Kir-

kens Genrejsning igennem til den Fuldendelse, som er rimelig, samt hele Livet igennem at beklæde dette Embede, saa vidt mine Forhold tillader. Jeg beder altsaa indtrængende om, at den fromme Hr. Doktor vil være Talsmand over for den høje Hr. Kansler for denne Kirke og for mig, saa at der ved samme hans Højheds Hjælp og Omsorg kan blive tilført mig Planker i føromtalte Antal og Maal tillige med 4 større Bjælker, med Skibet fra Eyjafjord; endelig kunde det være mit Ønske, om det blev anset som forsvarligt, at jeg kunde betale dette Tømmer af Kirkeinventaret, som ellers er den ganske unyttigt. Hvis Eders Velvilje kan gennemføre dette til det hellige Embedes Gavn, vil I faa Gud som den mest rundhaandede Belønner, mig som taknemmelig Modtager, evigt Liv for Eders Navnkundighed hos os, samt den andægtige Kirkes hellige Bønner og Bevaagenhed. Gid Eders ros-værdige Elskværdighed maa trives paa det bedste, hilset ærbødigt af mig og min lille fattige Familie.

I Hast, Laufas, den 27. August Aar 1638.

Elskede Doktor og Herre, vær hilset, du brave Olave!
 Fromme Professor, vor Bøn skal du have, Olave:
 Vil du os skænke din Gunst, du Lægernes Pave, Olave?
 Da vil Vorherre os signe med Lykken som Gave, Olave.

Denne Slags Vers kalder vi »klifad«, d. v. s. fortsat Gentagelse eller *pleonasmus porticus*, og den anvendes som Pynt i vor Digtning.

Modtag naadigt, hvad min glade Harpe bringer,
 skønt kun fattig Sang og simple Toner klinger.

741. *Testimonium for Paul Christensen Hummel.* 1.9.1638.

Paulus Christierni Hummelius Hallandus blev immatrikuleret i Juni 1628. Han har taget theologisk Eksamen.

(W I pag. 43).

742. (BA 53). *Fra Benedikt Magnusson paa Laufas.* 2.9.1638.

I den Herre Jesus beder jeg af Hjertet om Frelse og alskens Lykke!
 Berømmeligste Hr. Doktor, Præceptor, Velynder og Hjælper, hvem jeg bestandig maa hædre i mange Henseender! Dit Brev, skrevet til mig den 21. Juni, blev rigtigt afleveret den 29. Juli af vor Købmand Christoffer Bremer. Hertil var føjet den høje Hr. Kanslers to Mellemløstbrev for mig, opnaaet

ved din faderlige Forsorg, dels til den højædle Statholder over vor Ø, dels til den ærværdige Hr. Biskop; jeg erkender heraf i rigt Maal Bestandigheden af din Gunst og Kærlighed til mig; disse dine Velgerninger, tillige med de utallige andre, gør mig dig i den Grad forbunden, at jeg ingen finder, til hvem jeg føler at staa i større Gæld end til dig. Men da der nu imidlertid for mig fattige Mand intet andet er, hvormed jeg kan aflægge Vidnesbyrd om skyldig Taknemmelighed, end et ærligt Sind (som altid er opfyldt af den største Nidkærhed for din Skyld), saa vil jeg flittigt bede Gud være dig en meget rundhaandet Belønner. Berømmeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor, eftersom den høje Hr. Kanslers Brev til Islands ædle Statholder kom til mig adskillige Uger efter at han siges at være afsejlet fra Sydlandet, saa vil jeg gemme det og selv efter dit Paalæg overrække det næste Aar, dersom Gud under Liv og Helsen. Men det andet til Hr. Biskoppen overrakte jeg den 10. August og modtog paa min indtrængende Bøn et Svar. Thi han har lovet at ville opfylde mit Ønske efter den høje Hr. Kanslers Forgodtbefindende nøjagtigt saaledes, som den høje Herre bad om, hvilket han personlig gjorde med sin egen Haand; Ordlyden heraf sender jeg dig til Paasyn.

Vor Hr. Jon [Magnusson] hæmmes af den samme Sygdom, som jeg gav dig tilkende ifjor, skønt han nu synes at nærme sig en Tilstand af Helbredelse. Om den Sygdom har ramt ham paa naturlig Vis eller den er sendt ham af onde Mennesker, ved jeg ikke, Guds Dom vil til sin Tid afgøre dette; saa meget har han dog afskrevet af det længe lovede Glossarium, som min dybt savnede Fader havde efterladt, at blot fire Bogstaver mangler: 1 n t þ; de skal blive afsluttet næste Aar (med Guds Hjælp). Min beskedne Haandsrækning (om den er noget værd), vil jeg langt hellere yde, end du nogensinde havde kunnet ønske, skønt min Stillings Vilkaar, saalænge det bliver staaende paa det samme Punkt, næsten ganske holder mig fra alle Studier, og det til min store Smerte. Raudulfs þætt, som min dybt savnede Fader før sin salige Død ikke havde gjort halvt færdig, endsige afsluttet, beder jeg dig taalmodigt oppebie sammen med det øvrige til det følgende Aar. Hvis Gud tilstaar mig mere bekvemme Kaar, skal Hr. Doktor faa at se, at jeg vil gøre saa meget, jeg formaar for hans Skyld; og det lover jeg højtideligt.

Berømmeligste Mand, ærværdige Præceptor, jeg sender dig to Par Strømper, hvilket jeg ikke vilde have vovet, dersom ikke tidligere din Elskværdighed havde været mig saa indlysende, thi aldrig til mine Dages Ende skal jeg omfatte dig med en anden Slags Følelser end dem, hvormed jeg omfatter mine Forældre. Imidlertid beder jeg dog indtrængende din Elskværdighed om, at du ikke vil tage mig denne ringe Gave ilde op. Min salig Faders Billede (dersom din Elskværdighed kunde ønske at se det), som er tegnet af mig for et Aar siden med størst mulig Livagtighed, sender jeg.

Jeg beder yderligere den berømmelige Hr. Doktor om atter at ville gentage sin Mellekomst for min Skyld, saavel over for den høje Hr. Kansler som over for Øens højædle Statholder, om Overtagelsen af disse Kongejorder snarligst (hvis det er muligt): Fra Gud maa du forvente den rigeligste Løn! Og hvis din Elskværdighed atter vilde nedlade sig til mig blot med et Ord, saa vil du fremfor alt gøre mig en meget stor Glæde. Hvad der staar tilbage er, at jeg med brændende Bønner anraaber Gud, vor fælles Fader, om at lede din Elskværdighed paa sine Veje, fremme dine Handlinger og dit Embede og sluttelig til sin Tid unde dig den saligste Ende med alle de fromme, Amen. Min Enke-Moder hilser dig paa det skyldigste. I den Herre Jesus, lev og lev vel, evigt ærværdige Præceptor!

Skrevet paa Laufas i Nordisland, den 2. September 1638.

Din Elskværdigheds mest hengivne
BENEDICTUS MAGNI OLAI f.
med egen Haand.

743. (Ep. 619, BA 134). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.* 9.9.1638.

* * *

Skønt jeg, berømmeligste Hr. Doktor, endnu intet Fremskridt gør i mit Fædreland, idet jeg hverken bestrider noget Hverv eller kan glæde mig ved nogen Ansættelse, saa kan jeg dog ikke andet end glædes højligt i mit Hjerter, da jeg af Eders Brev til mig erfarer, at Hr. Doktoren er rask og i god Behold. Islandske Hertes Kæde, som jeg har lovet, forklaret efter min ringe Evne, sender jeg med Købmanden Herman Willer. Jeg er meget ivrig efter at vide, hvad den berømmelige Hr. Doktor finder at udsætte derpaa. Men jeg betvivler ikke, at der savnes en kort Beretning om visse Helte, der ikke omtales i [Arngrim Jonssons] Crymogæa, men Mangelen paa historiske Eksempler har forhindret Tilføjelsen heraf.

* * * Holar, den 9. September 1638.

744. (Ep. 120, BA 184). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 9.9.1638.

Velfærd tilønsker jeg Eder i Jesus, vor Herre og Frelser!

Dersom den Tale er sand, at Mennesket er Gud for Mennesket, saa finder man i hvert Fald blandt hine menneskelige Guder ingen, som maaler sig med Forældre og Lærere. Berøvet en Fader kan jeg altsaa næppe finde, anerkende og tilbede nogen, som er Eders Lige, min berømmeligste og fortræffeligste Lærer, som højlig fortjener al Lydighed! Men paa hvilken Maade min Tak

kan ydes, det ved ikke jeg; Gud, derimod, som kan og vil give rig Løn for Velgerninger, han maa forstaa det, og ham lader jeg gaa i Borgen for mig. Berømmeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor! Jeg glæder mig over alle Ting, der tilfalder Eder efter Hjertens Begær paa den høje Post, hvor Gud har anbragt Eder, men samtidig bedrøves jeg med Eder i Smerten over, at I for anden Gang har mistet en Hustru, et Tab, som det dog ellers er tungt nok at have følt en enkelt Gang; Gud, som kan og vil det, han skænke Lægedom for dette Onde og godtgøre det nærværende Livs Viderværdigheder med Haab om et andet, men maatte han dog dertil føje en Trøst, medens I lever heneden. Jeg tror, at slige Ulykker sendes os fra Gud, for at vi kan kedes og ledes ved vort nuværende Liv; saaledes vil Længslen flamme desto livligere imod det tilkommende og imod Gensynet med Gud og de Venner, som vi har skikket i Forvejen; modtag dette Ord fra den, der er Maalet nærmest!

Eders Disputats om Helbredets Bevarelse har jeg set og gennemlæst med Iver, men for mig gælder det mere at genvinde det tabte end at bevare det urokkede Helbred. Med Hensyn til Enhjørningen og Tandens af det Havuhyre, som findes hos os, kan jeg ikke andet end godkende Eders Opfattelse, som ligger Sandheden og Erfaring meget nært. Og dog — hvad siger min Godkendelse? Jeg ubelæste Mand uden nogen Erfaring og Begavelse. Saa vidt jeg ved, er der ikke i de sidste seks—syv Aar drevet noget saadant Havuhyre ind paa Øens Nordkyster, men jeg sender dig et Stykke af en Tand, som er blevet mig overladt af en brav Mand. Dette vil jeg gerne skal ske uden Krænkelse og Indpas over for vor højeste Embedsmand, thi jeg anser den visselig ikke for en Skat, fremstiller den ejheller som en Skat. Eftersom Lufferne, Skindet, Halen og deslige ikke kan skaffes, kan jeg heller ikke sende det. Allerede tidligere har jeg sendt vor høje Hr. Kansler en Tegning og vil sende den igen, hvis jeg skulde bringe i Erfaring, at den er gaaet tabt.

Hugos Historie [Hauksbok] har Hr. Arngrim Jonsson oversat til Latin, men den indeholder nu ikke andet end Slægtsfortegnelser og de Steder paa Island, som først blev taget i Besiddelse af dem, som har givet dem Navn. Jeg har skrevet til ham, at han skal sende den og regner med, at han gør det.

Bjørn [Jonsson], der er Polyhistor i vore Fortidsminder, vilde magte meget, dersom han fik sit Ønske opfyldt; herom vil den højærværdige og berømmelige Brynjulf [Sveinsson], som er blevet valgt til Biskop for de sydlige Kirker, personlig fortælle dig.

Skønt jeg ønsker alt godt for vor Sveinn [Jonsson], der jo er en renhjertet, ærlig og lærd Yngling, ligger det ikke saaledes, at han i Aar kan opnaa den Forfremmelse, han ønsker; dog skal jeg sørge for, at intet bliver mig mere

magtpaaliggende, hvis der et følgende Aar aabner sig en mere fordelagtig Udvej for hans Forgænger.

Lev vel, herlige og fortræffelige Mand! Lad mig ogsaa fremtidig, som tilforn, faa Del i Eders Bevaagenhed.

Skrevet paa Holar i Nordisland, den 9. September 1638.

745. (Ep. 728). *Fra Peder Paulsen Winding i Leyden.*

17.9.1638.
(27.9. ny Stil).

* * *

Om Gud vil, forbereder jeg i Morgen min Afrejse til Universitetet i Louvain i Brabant, hvor jeg vil opholde mig et halvt Aars Tid. Paa Eders Vegne, berømmeligste Mand, har jeg aflagt Hilsen til den berømmelige og fortræffelige Mand Hr. [Henry] Spelman, som til Gengæld tilskriver Eders Excellence al Lykke og Held. Vi førte en Samtale paa tre Timers Længde, og du kan derfor faa følgende at vide om ham: Han har lagt sit Glossarium fra sig, fordi han har andre Arbejder under Hænderne; dem har han vist mig, nemlig: Den britanniske Verdens Forsamlinger indtil Normannernes Ankomst [Conciliorum, Decretorum, Constitutionum in Re Ecclesiastica Orbis Britannici Tomus I, London 1639, Fol.] tilligemed Den gamle Engelsk-Danske Litteratur, som ved Tidernes Ugunst er gaaet helt tilgrunde. Han har en meget lærd Søn [John Spelman], som har Davids Salmer i samme Sprog i Trykken [Psalterium Davidis Latino-Saxonicum Vetus, London 1640]. Du vil faa et Eksempplar omkring Paasketid, thi jeg overvejer at vende tilbage til England, om Gud under mig Liv og Helsen.

Jeg vil nu afbryde Traaden, fordi der i Øjeblikket ikke er yderligere at skrive om; gid Eders Excellence maa leve vel tilligemed hele Universitetet. Jeg har skrevet dette i Hast ved Nattetid, som det fremgaar af Skriften.

Leyden, den 27. September 1638.

746. (Ep. 648). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

23.9.1638.
(3.10. ny Stil).

Din overmaade store Elskværdighed, som jeg altid har agtet og æret højt, og ligeledes dine Fortjenester, som jeg allerede længe ufortjent har nydt, bevirker, at jeg endnu ufortrødent opfylder min hyppige Skrivepligt. Thi dine storslaaede Sjæsegenskaber og de tilkendegivne Vidnesbyrd om din rigelige Kærlighed og Velvilje imod mig lammer mig med Undren, saa at jeg kender mig selv dømt for en Forseelse, saa ofte jeg lader et Sendebud

afgaa herfra uden noget Vidnesbyrd om mit Sindelag. Det er ikke længe siden, jeg i en udførligere Skrivelse tvættede mig for den Forsømmelighedens Skamplet og derved næsten udtømte mig for alt Stof til nærværende Skrivelse.

Hr. Descartes' meteorologiske Afhandling og den svenske Bibel har jeg sørget for kunde komme Eders Excellence ihænde. De Plantefrø, hvoraf jeg har en stor Høst hos mig, skal jeg sørge for bringes til Eders Excellence, saa snart det er muligt at finde en Lejlighed. Thi Overbringeren af nærværende Brev, Hr. Wilhelm Leyel, der gør Rejsen tillands, har jeg ikke vovet at bebyrde med denne Pakke. Jeg fik et Fingerpeg om dette Sendebud fra den berømmelige Hr. Dr. Elichmann, hvem jeg dels har hilst fra Eders Excellence, dels har opsøgt i Anledning af hans Piller, som han her med stort Held anvender til Folk, der lider af enhver Slags Sygdomme, og hvis forunderlige Virkninger jeg ikke kan noksom undres over. Om der gives et saadant Universalmiddel, om det bør bestaa af Plantestoffer eller Mineraler, vil jeg meget gerne erkyndiges om gennem din højtudviklede Dømmekraft. Thi Sygdommenes Forskellighed, der afhænger baade af de forskellige Aarsager og af Patienterne, forekommer mig ogsaa at fordre en Forskellighed i Lægemidler.

Men i mit sidste Brev, som jeg tilligemed en Pakke afsendte til Eders Excellence, fremsatte jeg ydmygt Planen for mine Studier og venter med Begærlighed paa Støtte og Raad fra din Visdoms Skatkammer; naar jeg faar Hjælp derfra, vil jeg lykønske mig selv til at være lettet for en Byrde.

Sidst afvigte Lørdag overværede jeg Dissektionen af et Menneskelig i det offentlige Sygehus, hvor to Gange hver Uge Æskulaps Lærlinge og Professorens i den udøvende Lægekunst iler hen sammen for at foretage Undersøgelser i Sygdommenes Natur, Aarsager og Helbredelser. Vi var optagne af at udforske den skjulte Dødsarsag, men vi fandt ikke, at nogen af de væsentligere Dele forholdt sig paa unaturlig Maade, hvorfor Aarsagen tilskreves Livskraften eller Væskerne.

Men mit Sendebud truer med at rejse og tvinger mig til at afbryde Talens Traad, hvorfor jeg forbeholder Resten til en følgende Lejlighed. Lev vel, højtærede Beskytter og find mig fremdeles værdig til din Gunst.

Leyden, den 3. Oktober, ny Stil, 1638.

747. *Fra Niels Bertelsen Wichmand i Paris.*

23.9.1638.

(3.10. ny Stil).

Jeg har været en Maaned i London og har nu boet tre Maaneder i Rue S. Estienne de Grecs à l'image de Nostre Dame. Endnu har jeg ikke set den Fremgangsmaade med at skære for Brok ved Hjælp af den gyldne Punktur; jeg kender dygtige Operatører, men kan

ikke tale deres Sprog. Med Lægen M. Rufin har jeg besøgt Sygehuset à la Charité. Der findes ogsaa et Hus, hvor man skærer for Sten i og uden for Blæren. Jeg har ogsaa været i Sygehuset Notre Dame og i den medicinske Have i Paris, hvor den lærde Forstander, Kemikeren de la Brosse har vist mig en levende Plante.

(Kv. 109).

748. (Ep. 647). *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

9.10.1638.

Jeg har modtaget dit Brev, helt fyldt med Kærlighed og Pligtfølelse, til ligemed den vedlagte svenske Bibel samt den franske Afhandling om Meteoror, hvorfor jeg siger saa mange Tak, og skylder end flere, fordi jeg til Betsørgelse af mit Boghverv har fundet en, der er saa nidkær og redebøn. Jeg skal sørge for, at du kan forstaa, at jeg til Gengæld ikke har svigtet dine Tarv her. Du har gjort rigtigt i at afkræve den meget efterladende Mand Jacob Marci min Bog om Runeskriften og give den til andre at forhandle. Om Prisen bekymrer jeg mig ikke saa stærkt; lad dem sælge den for den Pris, de kan og finder rimelig. Jeg søger ikke saa meget Vinding, som at den kommer lærde Folk i Hænde og bærer Vidnesbyrd om vore Oldsager. Ejheller ønsker jeg, at de skal betale mig igen med Penge; lad dem blot fra deres Trykkerier sende hvadsomhelst, blot det egner sig for mine Studier. Det glæder mig, at jeg ikke helt har ramt ved Siden af den berømmelige Scriverius' Smag; thi denne store Mand skylder jeg meget for hans hædrende Omtale af mig i sit paa Modersmaalet affattede Skrift om Bogtrykkerkunstens Opfindelse. Der vil en anden Gang blive Lejlighed til at skrive til ham selv. Jeg vil slet ikke have, at du gør dig for store Anstrengelser med at samle mere sjældne Frø; det kan være tilstrækkeligt, at du har sendt lidt til Pryd for min lille Have. Det altfor sjældne og kostbare er jeg ikke ude efter, jeg er glad over, hvad der kan træffe sig.

Eftersom det er din Beslutning at vie dine Kræfter til Lægestudiet, saa fraaader jeg det ikke, men nedbeder al Lykke og Held over dig fra den almægtige Gud. Han vil styre dine Bestræbelser til sit Navns Hæder og til Fædrelandets Gavn. Jeg skal ingensinde forsømme noget, hvorved jeg ser, at din saa ædle Aand kan forfriskes. Med din Bedstefader [Thomas Fincke] skal jeg tale alvorligere om, at Stipendiet forlænges for dig, indtil det bliver muligt at nyde det kongelige. Han sidder endnu i Roskilde, hvor han har opholdt sig gennem nogle Uger. Jeg er meget glad ved din Plan, hvorefter du har besluttet at forene Filologi og Filosofi med Lægekunsten; thi hvor gavnlige disse er, ikke blot i Medicinen, men ogsaa i andre Videnskabsgrene, det har du forlængst erfaret. Følger du blot Walæus' Raad, som er gavnligt, vil du ikke fortryde det. Et vil jeg tilføje: Jeg saa gerne, om du knyttede Be-

kendtskab med en af Byens ansete Apothekere, ligesom ogsaa med en Kirurg (hvis det da ikke er muligt ligefrem at faa Ophold hos en af dem!). Gennem den ene vil du til en Slags Afveksling i din Fritid erhverve Kendskab til alle de Smaating, som bruges blandt Læger; gennem den anden faar du Lejlighed til at iagttage de finere Operationer og Tilfælde, hvorved du kan forfriske dig, naar du er træt af de alvorligere Ting. Ind i Kemikernes Helligdom vil maaske Frankrig til sin Tid føre dig; derfor ophører jeg nu med yderligere at paaminde dig om disse Ting, for at du ikke skal blive overvældet af en altfor stor Mængde. Fortsæt blot i det Spor, hvori du er begyndt; du kan forvente Velsignelse fra det høje.

Af Nyheder fortæller jeg nu ingen, bortset fra at den ældgamle Resen, Sjællands Biskop, her er gaaet bort. Jeg ved vel, at I har bragt i Erfaring, at den højst haabefulde Yngling Christian Brochmand til sine Forældres store Sorg er bortrevet af Pest i London i England. Min Svoger, Dr. Hans Brochmand, Universitetets Rektor Magnificus, ligger alvorligt syg tilligemed sin fortræffelige Hustru, men om deres Helbredelse nærer jeg det bedste Haab. Lev vel.

København, den 9. Oktober 1638.

(W I 206).

749. (Ep. 727). *Til Jørgen Eilersen i Leyden.*

9.10.1638.

Under mit Fravær er dit Brev bragt til mit Hus, og da jeg saa det, glædede jeg mig, fordi jeg fattede, at du var kommet velbeholden til hin berømmelige Markedsplads for alle Lærdomsgrene. Især er det mig kært, at du ikke er veget tilbage for at aflægge Regnskab for dine Studiers Forløb. Jeg bifalder dem ganske; driv nidkært paa med dine Bestræbelser! Saa vil du aldrig fortryde dit Forsæt. Mændene har du dernede, og følger du deres Vejledning, vil Haabet ikke glippe for dig.

Kort før jeg modtog dette dit Brev, blev der bragt mig en fortrinlig Forsyning af Konkylier, snoede Skaller og meget smukke Sneglehuse, som du har bestemt til Berigelse af mit Skatkammer, men der fulgte intet Brev med; jeg siger mange Tak for dem, saaledes som jeg bør, og jeg skal beflitte mig paa at gengælde din velvillige Hengivenhed med alskens Tjenester fra min Side. Vedbliv blot at fremme dit Forsæt med den Nidkærhed, hvormed du gjorde det hos os, og du kan ikke være i Tvivl om, at du vil blive Fædrelandet til Gavn og stor Pryd. Hvis du af og til gør mig bekendt med dine Sagers Stilling, vil du gøre mig en stor Glæde. Lev vel.

København, den 9. Oktober 1638.

(W I 207).

750. *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

11.10.1638.

Hr. Niels Trolle har bedt mig anbefale sin Gartner, som bringer dette Brev. Han skal købe Planter og Løg i Holland og kender ingen, saa du bedes hjælpe ham.

Iaftes døde vor Svoger, Rektor Magnificus Dr. Hans Brochmand. Gud trøste Enken og os.

(W I 207).

751. (Ep. 192). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

15.10.1638.

De danske Kongers Stamtavle tilbagesender jeg nu med al skyldig Taksigelse med vor Svoger Drachard, tilligemed de gamle islandske Sager, som du fornylig, da vi var sammen, stillede til min Raadighed med din sædvanlige Venlighed og Velvilje.

Hin [Stamtavlen] kunde rigtignok kun være mig til ganske ringe Nytte; dels gør nemlig de andre Mindesmærker, som opbevares i mit Arkiv, en langt fyldigere og nøjagtigere Beregning af Kronologien mulig, dels vil du selv engang, naar jeg forlanger det af dig, forhaabentlig uden Vægtring, give mig Oplysning derom.

Men disse [de islandske Oldsager] vil kunne tænde en straalende Fakkell over et Par Steder hos Saxo; i den Anledning var de mig saare kærkomne. Først og fremmest giver Arngrim [Jonsson] en straalende Udredning om Skjoldungernes Oprindelse, skønt han til en vis Grad er uenig med Saxo, der lige i Begyndelsen af 1. Bog af sin Historie erklærer, at Skjoldungerne er opkaldt efter Skjold. Dog vil jeg i mine Noter ogsaa tilføje den Arngrim-ske Betydning af Ordet; paa samme Maade har jeg besluttet i langt højere Grad, end jeg skønner at have gjort det hidtil, at forøge dem med flere Oldsager.

Men hvilket ondt Varsel bringes der os ved saa mange store Mænds Død? Jeg frygter, at det spaar større Ulykker og den himmelske Herres flammende Vrede! Ak, Familien Brochmands sørgelige Skæbne! Ak, hvor Eders Universitet frembyder et sørgeligt Skue, naar vi ser, at to af dets Lys, oh ve, med kort Mellemlum er slukkede! Ak, hvilken trist Lod for Enkerne, der Dage og Nætter maa kæmpe med Graad og Kummer! Gud, som er al Husvaleses Kilde, han genrejse med sande og sikre Trøstens Ord saavel dem som os, hvem ogsaa dette grumme Tordenslag har truffet. Med denne Bøn vil jeg slutte og byder dig, min bedste Ven, at leve vel og bevare dig.

Sorø, med sygt Sind og rystende Haand, den 15. Oktober 1638.

P.S. Den berømmelige Pontanus' Brev til mig sender jeg nu til dig med det Formaal, at du kan læse og bedømme, hvad det rummer om Danmarks

saavel som om Gelderlands Historie, og tillige om Arngrim. Men jeg vil gerne have, at du ved første givne Lejlighed sender det tilbage.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

752. (Ep. 193). *Til Samme.*

15./23.10.1638.

Jeg sender et Eksemplar af min Bog om Runeskriften bestemt for Hr. Ogier; jeg haaber, at Eders Matras ikke vil være ked af at faa det besørget til ham gennem Hr. de Meules, saa at det kommer sikkert frem. Forresten undrer det mig, at Hr. de Meules kalder sig Sekretær hos den franske Udsending, medens Johannes Tercejus, hvis Brev til mig du har set, tillægger sig selv den samme Titel — medmindre da flere virker i den Egenskab. Vil du ikke bede Matras skrive til Hr. de Meules for gennem ham at minde Tercejus om hans Løfte vedrørende Tilsendelse af *Monumentum Lochense*. Jeg nærer nemlig et stærkt Ønske om at se det, da det, efter hvad jeg hører, er meget fint og endnu ikke beskrevet af nogen.

Jeg tilbagesender Pontanus' Brev, for hvilket jeg siger mange Tak. Som jeg ser, paaskønner han Arngrim, som har behandlet ham ret venligt i sit Forsvarsskrift; men Pontanus selv er stundom bidsk og mindre blid mod ordentlige Folk. Han burde have erindret det velkendte Ord: »Hvad du ikke ønsker tilføjet dig selv, skal du ikke gøre mod andre«. Lad os imidlertid afvente anden Del af hans Historie. Gid han havde udgivet den før Gelderlands, thi der er Fare for, at et mindre stærkt Helbred og hans tiltagende Alder kan afbryde hans Virke.

Lev vel og hav det godt.

(W I 206).

I Konceptbogen W I er der mellem fol. 229 og 230 indheftet to Sedler med følgende Paaskrifter:

»D. Olaus Wormius hat von Seinen scriptis dem Herren Ogier zugeschickt, aber Er hat selbige nicht bekommen, Sondern der Anmoseier (?) der bey dem Gesandten damals gewesen. Derohalber bittet freundlich Gemelter Ogier, der doctor wolle Ihm die scripta wiederschicken, Er will Ihm von seiner wieder zukommen lassen, welche allbereit sub prælo seynd. Monsieur De Meulley dess Frantzösischen Gesandten (M. le Comte d'Avaux) secretarius hat diess dem Sprachmeister zugeschickt.«

»à l'Hotel de Merlij, à la rue de Sept vois, vis à vis le Collège de mont Egij«.

753. (Ep. 545). *Til Henrik Fuiren i Paris.*

23.10.1638.

Dit Brev afsendt fra Paris den 31. Juli modtog jeg den 20. Oktober; deri undskylder du dine Breves Sjældenhed og giver mig Underretning om dine

Studiers Tilstand. Der er ingen Grund til, min Fuiren, at du skal tage saa tungt paa det over for mig, naar dit venlige Sindelag imod mig fremgaar saa klart, og dit mindre kraftige Helbred samt saa stor en Afstand i Sted rigeligt undskylder dig for en hyppigere Udveksling af Breve. At du saa ofte plages af Sygdomme, er mig ukært; jeg ved ikke, om det skal tilskrives Klimaet der paa Stedet, som er mindre sundt og maaske ugunstigt for din Konstitution. Hvad om du ombyttede det med et sundere? Hvis Lægevidenskaben hos dem i Montpellier var i den Tilstand som forhen, vilde jeg tilraade dig at drage derhen. Men nu har jeg gennem adskillige Aar ikke kunnet faa nogen sikker Underretning om det Universitet. I sin Tid stod det ikke tilbage for noget i hele Europa hverken ved Øvelser i Anatomi, Botanik, Praksis eller Disputatser, for slet ikke at tale om, at det ved sit sunde Klima og de rimelige Leveomkostninger vakte stort Behag hos saare mange af Lægekunstens Dyrkere; men paa Stedet vil du bedre faa Klarhed over Enkelthederne.

Dine anatomiske Iagttagelser var mig kærkomne. Selv har jeg ogsaa i Basel og Padua iagttaget en Vene i højre Side; men det med de Knogler, der sad mellem *dura mater* og *pia mater*, det var mærkeligt. Jeg kunde ønske at vide, hvilken Helbredstilstand det Individ har været i? Om det har lidt af Sygdomme i Hovedet, og hvilke? Jeg mener, at du har set de seks smaa Knogler i *sutura lambdoidea*, som her ret hyppigt er paavist af mig paa vore Skeletter og, saa vidt jeg ved, ikke bemærket af nogen af Anatomerne. Men de er sammen med det øvrige en Bestanddel af Kraniet og har intet at gøre med dem, du omtaler.

*Jeg er ivrig efter at vide, hvilke berømte Læger, der nu er hos Eder, thi deres Skrifter bringes ikke til os, og siden Riolans Død er der ingen, hvis Ry er naaet hertil. Men hvis du der kunde blive Husfælle hos en berømt Practicus, enten Mediciner, Kirurg eller Apotheker, vilde du fremme dine Studier. Jeg var meget glad over Frøene af Mimoseplanterne; jeg vil forsøge, om vor Jordbund kan give en Afgrøde fra samme fine Plante. Af disse Ting skønner jeg, at du ikke ganske har tabt Interessen for min Have og mit Museum, og jeg skal sørge for, at du til sin Tid vil finde, at jeg husker det.

Om vore Sagers kummerfulde og sørgelige Stilling vil jeg ikke tale yderligere for ikke at faa Saaret til at bryde op og rive deri; din Moder vil forklare alt bedre. Vi har nu mistet vor Svoger, den ypperlige Hr. Doktor Hans Brochmand, og Dr. Jesper Brochmands Søn Christian udaandede for kort Tid siden i London. Alle vi inden for vort Svogerskab er nu enten Enkemænd eller Enker. Gud se i Naade til os! Min Smerte tillader mig ikke at skrive mere. Lev vel.*

(W I 207).

754. *Til Peder Rasmussen Thestrup paa Sparresholm.*

15.11.1638.

Tak for den lille Buk. Dit Fravær kan blive risikabelt, da nogle har beklaget, at du nyder Friis' Legat og dog er borte, ikke Maaneder, men Aar. Jeg har talt din Sag for Prorektor. Jeg har sagt, at du opholdes af din Elev, for hvem der nu er sikret Ophold hos Dr. Brochmand. Men kom i Slutningen af denne Maaned, hvadenten han er rede eller ej.

(W I 208).

755. (Ep. 729). *Fra Charles Ogier i Paris.*

15.11.1638.

(25.11. ny Stil).

Du lærde Mand! Endelig har jeg da i Slutningen af forrige Maaned modtaget din længe savnede Bog om Runeskriften. Thi i Kraft af en Skæbne, som ikke staar i Misforhold til din Navnkundighed, var det første Eksempplar, som du allerede tidligere havde sendt mig, faldet i Hænderne paa Mænd, der var for indflydelsesrige til, at jeg anstændigvis kunde forlange det udleveret. Jeg tænker paa vor Ven Avaux' Fader og Broder; de er lige saa fremstaaende Mænd som de er højlærde, og begge har de et meget rigt Bibliothek, hvor dit Værk snarere maatte anbringes som en hellig Skat end hos mig. Men, ærlig talt, det er sjældent at finde en Mand, der ønsker at staa tilbage for en anden i Aanden, og derfor behagede det mig ikke, at dette ypperlige Produkt af dine lærde Nætter, et Pant og Kendetegn paa dit Ven-skab for mig, er blevet mig unddraget og overladt til andre. Dette var altsaa Grunden til, at jeg saa frimodigt og tillidsfuldt henvendte mig til dig om at sende mig en anden Bog. Nu traf det sig just saa heldigt, at det Papir, hvori din Bog var indpakket, var et Program, hvori var optaget Navnene paa dine højberømmelige Kolleger, som forelæser ved det københavnske Universitet; jeg glæder mig atter og atter over, at Erindringen om disse er blevet genopfrisket for mig. Jeg griber derved Lejligheden til at bede dig, du meget elskværdige Mand, at hilse Eders højtberømte Longomontanus meget fra mig; omendskønt jeg næppe kan tro, at mit Navn, saa ringe det er, har fæstnet sig i hans Erindring. Men jeg elsker og højagter hele Eders Forsamling og Eders Folk, og jeg vilde inderligt ønske, at vi havde fælles Opfattelse og Overensstemmelse med Eder vedrørende Theologi og Gudsdyrkelse, paa samme Maade som alle franske Lærde er enige med Eder i Interessen for de ædlere Kunster. Lev vel.

Paris, den 25. November 1638.

756. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

21.11.1638.

Boghandler Moltichen har bedt mig sende dig et Eksemplar af min Aarsdisputats. Nu er den færdigtrykt, og jeg sender dig den til Brug for din Søn. Finder du Fejl, vil de kunne rettes i en ny Udgave. Vore Breve besørgeres daarligt. Jeg fik dit gennem Frederik Drejer, men da jeg sendte Bud til hans Forældres Hus med Brev til dig, var han rejst. Vi har mistet Rektor Magnificus Dr. Hans Brochmand, samt Biskop Resen, der var møt af Dage. Dr. Jesper Brochmand har uventet mistet sin eneste Søn [Christian] i London. Professoren i Veltalenhed, Magister Jacob Madsen [Aarhus] er kaldet til Hofpræst, og hans Lærestol søges af en Broder [Johan Conrad Dietrich] til den Læge-Kirurg, som ifjor forestod Prinsens Behandling. Han fik Kongebrev paa at maatte disputere for Lærestolen, men utilfreds hermed stak han Piben ind. Paa en enkelt Undtagelse nær bærer alle Professorerne Sorg over Tabet af to Theologer og en Filosof. Jeg ved, at jeg er født til usikre Kaar under Guds Vilje.

(W I 208).

757. *Til Hans Borchardsen i Ribe.*

20.12.1638.

Din Svoger [Laurits] Scavenius har skrevet og bedt om et Middel mod din Skørbug, hvilket jeg her giver. Du skal sørge for rigelig Bevægelse, f. Eks. ved at hugge og save Brænde.

(W I 209).

758. (Ep. 650). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

25.12.1638.

(4.1.1639 ny Stil).

Jeg ved ikke, om mit Brev fornylig med Wilhelm Leyel og et forud for dette tillige med en Pakke Bøger er bragt Eders Excellence rigtigt ihænde. Dog afskrækkes jeg ingeniende fra min skyldige Skrivepligt, da jeg gennem din Imødekommenhed let vil opnaa Tilgivelse, selv efter denne maaske mislykkede Henvendelse.

De Plantefrø, som nævnes i Eders Excellences Haandskrift, sender jeg med denne bekvemme Lejlighed, men dem, som der ikke blev nogen Mulighed for, har jeg afmærket med et Tegn i Margin. Men jeg beder Eder indtrængende om at ville paalægge undertegnede hvadsomhelst, thi han vil paatage sig det og lade det besørge med tilbørlig Omhu. Thi alt dette er jeg Eder skyldig som min Tjenerpligt.

Men hvad vort medicinske Fakultet foretager sig, skal jeg fremstille i Korthed. Afvigte Uge dissekerede den berømmelige O. Heurnius offentligt Liget af en Misdæder. Derved iagttog vi intet mærkværdigt, bortset fra, at *musculi pyramidales* manglede, og som Grund hertil angav Heurnius, at *recti musculi* med deres Kødfuldhed kunde overtage deres Rolle. Og derfor var

Slutningen af *recti musculi* ganske kødfuld ligesom Begyndelsen, hvilket Anatomen anførte som noget ellers usædvanligt. Hans Lever var af usædvanlig Størrelse, saa at blot den højre *lobus* overgik en almindelig Lever i Størrelse. Jeg maa tilstaa, at jeg ingensinde har set en større Milt. Han havde nemlig været meget blodrig, hvilket Venernes Fyldighed og Pulsaarernes Spinkelhed angav.

Professorerne i praktisk Lægegerning vejleder to Gange hver Uge de lægestuderende i praktisk Lægegerning i det offentlige Sygehus, hvor der foretages en indgaaende Undersøgelse af Sygdomme og Lægemedler. Til Bedste herfor er der paa Myndighedernes Befaling udgivet dette Katalog over Hospitalets Apothek og Have, som jeg sender Eders Excellence. Hver Uge udvælges der fire af de lægestuderende, som daglig skal tilse disse Patienter og sørge for, at der bliver givet de Lægemedler, som foreskrives efter fælles Samraad mellem Practicus og Studenterne. Ja de har endog sammesteds bygget et anatomisk Theater, hvor de dodes sygdomsbefængte Lig aabnes og undersøges af Kirurgen i Lægens Nærværelse. Fornylig saa jeg Liget af en Holstener blive dissekeret, en Mand, der som Følge af et haardt Stød i højre Side imod Rygraden havde haft en luftfyldt svulstagtig Hævelse paa de tre første *costæ spuriaë*, hvorved der var fremkaldt Koldbrand i Musklerne og Tæring i disse Ribben. Der var ialtfald det forunderlige hos ham, at der var en Byld i Mellemrummet mellem Lungerne, fyldt med tyk Materie. En lignende sad ogsaa paa Brystbenet under Lungehinden paa det Sted, hvor den tilstødende Brysthule var angrebet af en Byld, saa at disse to Bylder havde en fælles indbyrdes Forbindelse. Vi har ogsaa set et andet Tilfælde: Kort efter aabnede vi et andet Lig af en ved Navn Thomas Walter, som var død af Tærings-syge; hans Milt var af meget tæt Substans, meget mørk af Farve og ganske blodløs. Ud over Naturen var der dette, at der neden under den hang en Udvækst af Størrelse som et Dueæg, og at der samtidig ved Siderne af den sad nogle smaa Gevækster. Men denne Gevækst havde samme Substans som Milten og samme Farve; men de øvrige Indvolde forholdt sig paa almindelig Maade. Medens Praktikerne behandler disse Ting, tager Dr. Johannes Walæus sig privat af os, dels i Collegier over Grundsætningerne, dels i et praktisk Disputatorium, af hvilke jeg deltager i førstnævnte, medens det ikke har passet mig at deltage i sidstnævnte, for ikke at forvirres ved Mængden af Beskæftigelser; selv raadede Walæus heller ikke hertil, men ansaa det for tilraadeligt, at denne Sag opsattes til en anden Lejlighed.

Hans Leyel bor sammen med os, men paa Grund af Sygdom har han dog endnu ikke været tilstede som Deltager i nogen medicinske Øvelser. Eders Excellences diætetiske Disputats har den berømmelige Dr. Elichmann ønsket saa indtrængende, at jeg med Nød og næppe har kunnet værne mit Eksemplar mod hans Voldsomhed.

Men jeg vil ikke forsinke det travle Bud længere, hvorfor jeg vil afbryde Traaden, idet jeg af Hjertet beder for Eders Excellence og Eders kære Børn om et lykkeligt og blomstrende Aar, hvis Begyndelse vi nu fejrer.

Skrevet i største Hast, som det fremgaar af Bogstavføjningen. Leyden, den 4. Januar 1639.

759. (Ep. 731). *Til Peder Winstrup i Lund.*

29.12.1638.

Der er blot forløbet nogle faa Dage siden jeg bragte i Erfaring, at Præsten i Aakirkeby paa Bornholm er afgaaet ved Døden. I Henhold til den mig af kongelig Majestæt tilstaaede Ret paahviler det mig derfor at træffe Forholdsregler med Hensyn til en egnet Efterfølger. Denne ærværdige Mand, Hr. Rasmus Jensen [Middelfart] (hvis Troskab og Hæderlighed saa vel som de ham ved Guds Miskundhed skænkede Naadegaver længe har været mig bekendte) har jeg anset for særdeles værdig til denne Post. Jeg har derfor gennem mit Brev kaldet ham hertil, har i dette Kaldsbrev overdraget ham, hvad jeg har Ret til og har selv ydet ham, hvad jeg kunde yde til Stadfæstelse. Nu mangler der blot, at du, berømmeligste Mand, gør min Gerning til din, hvilket jeg venskabeligst beder dig foranledige og anse denne unge Mand for særdeles velanbefalet. Men hvis han paa denne Post viser sig saaledes, som han hidtil har været paa andre, haaber jeg, at vi ikke har spildt vor Møje, men indpodet et nyttigt Lem paa Guds Kirke.

Den højtberømte Dr. Hans Resen, din Svoger, har fortalt mig, at der i den ældre Dr. Resens Bibliothek fandtes en Bog skrevet med Runer, hvilken I to i Forening venskabeligt har bestemt til mit Brug. Men da jeg hører, at den er bragt herfra sammen med dine andre Bøger, beder jeg indtrængende om, at du, hvis du ikke kan undvære den, blot nogen Tid vil indrømme mig den til offentligt Gavn. Hvis der ved Hjælp af den bliver kastet noget Lys over vore Oldsager, lover jeg dig, at det ikke skal ske uden hædrende Omtale af dig. Jeg er slet ikke i Tvivl om, at du beredvillig vil overlade mig den i Betragtning af den Hengivenhed, du altid har vist mig. Jeg nedbeder inderligt et meget lykkeligt Nytaar over dig og dine. Lev vel.

København, den 29. December 1638.

(W I 209).

760. *Fra Henrik Fuiren i Paris.*

29.12.1638.

(8.1.1639 ny Stil).

Vor Slægt og Universitetet er haardt ramt ved Tabet af din Hustru og min Mosters

Husbond, Dr. Hans Brochmand, min Morfaders Svigersøn. Vi maa søge at være Læger for Sjælen, som vi ønsker at være det for Legemet, ellers fremskynder vi den legemlige Død, som det er vor Pligt at afværge længst muligt.

Dine Raad om mine Studier og Pengeforhold skal jeg efterleve og ikke bruge mine beskedne aandelige og legemlige Gaver som Paaskud til Lediggang. Jeg vil derfor søge til Montpellier og maaske videre til Padua, hvor jeg haaber du vil anbefale mig til Johan Rhode. Med Jacob Ottesen sender jeg her den parisiske Farmacopé.

(Kv. 58).

761. (Ep. 473). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

31.12.1638.

Berømmeligste Mand! Jeg var meget glad over, at du ikke vægrede dig ved at indlade dig paa en skriftlig Drøftelse med mig om Sygdomsbegrebet. Din Opfattelse forekom mig visselig ved første Øjekast bestikkende troværdig, men efter nøjere Overvejelse af Sagen har jeg dog endnu ikke kunnet gaa med til at tillægge den saa stor Vægt, at den kunde tvinge mig til Rømning af mine velforskansede Læresætninger. Jeg indser nemlig ikke, hvordan det egentlig talt kan siges, at Sygdoms Natur blot bestaar deri, at den skader Legemsdelenes Sundhed. Thi da Sygdom er det modsatte af Sundhed, saa skades denne ikke saa meget af hin, som den ophæves deraf, ja rettere sagt, hin træder i dennes Sted, naar den er borte. Og ligesom Sygdom er en Tilstand imod Naturen, saaledes er Sundhed en Tilstand i Overensstemmelse med Naturen: Ifølge Modsætningsreglen kan disse to altsaa ikke bestaa samtidigt. Og ligesom Sundhedens Væsen bestaar i Evne til Virksomhed, saaledes bestaar Sygdommens Væsen i svigtende Evne dertil. Og den kan ikke siges kun at skade Legemsdelenes Sundhed, medmindre vi vil hævde, at Sygdomme i uorganiske Legemsdele og saadanne Sygdomme, som bestaar i Brud paa noget sammenhængende [d. v. s. Saar o. l.] skal lades ude af Betragtning. Thi det er kun de organiske Sygdomme og dem, som river sammenhængende Dele fra hinanden, der paavirker Legemsdelene. Hertil kommer, at alle Legemsdele, baade de ensartede [uorganiske] og de uensartede eller organiske, er Genstand for Sygdom. Og da jo Hr. Doktoren indrømmer, at der ikke er nogen anden Modsætning til Sygdom end Sundhed, fremgaar det klart deraf, at Sygdom ikke saa meget skader som ophæver sin Modsætning, men virker paa noget andet, noget, som er tilstede, naar Sundheden er borte, nemlig just de Virksomheder, som Legemsdelene udøver. Du indvender:

(1) At Sygdom er en Tilstand, som er modsat Legemsdelenes Sundhed. Jeg indrømmer, at den staar i Modsætning til Sundheden, men ikke alene til Legemsdelenes; og under denne Antagelse ser jeg det ikke som en til-

strækkelig klar Følgeslutning, at det, som staar i Modsætning til Sygdom, skades deraf. Det kan være rigtigt, dersom det modsatte er tilstede, og de gensidigt virker paa hinanden, men naar Sygdommen er tilstede og virksom, er dens Modsætning, Sundheden, borte og kan altsaa ikke paavirkes. Thi hvor der ikke er nogen Genstand for Virksomhed, er der heller ingen Virksomhed.

(2) Du tilføjer, at Sundheden ikke er Virksomhed. Det er rigtigt nok — den er nemlig en Evne. Deraf slutter jeg, at det ikke er den, som skades af Sygdommen, men det, som er en Følge deraf, nemlig Virksomheden.

(3) Du spørger, hvorfor Sygdom skal stilles i Modsætning til Virksomhed, ikke til Sundhed? Den sættes ikke i Modsætning til Virksomhed, men til Sundhed; desuden fastslaas den som Aarsag til, at Virksomheden lider Skade. Thi naar jeg siger: Sygdom er en unaturlig Lidelse o. s. v., som skader Virksomheden, saa er det det samme, som vilde jeg sige: Sygdom er Usundhed, men følger — som forringet Virksomhed — denne, ligesom Virkning følger Aarsag.

(4) Du vil sige, at Virksomhed i sin Egenskab af Virksomhed ikke fremstaar af Sundhed, men umiddelbart af Legemsdelene som Sjælens Redskaber. Dette kan ikke i enhver Henseende indrømmes, medmindre du med Legemsdele forstaar Sjælsevner, der rummer Kræfter, og som er egnede til og beregnede paa at udøve Virksomheder. Thi er disse sunde, frembringer de sunde Virksomheder, men er de befængte med Sygdom, frembringer de forringede, daarlige eller slet ingen Virksomheder. Derfor kan Sygdom ikke umiddelbart skade Sundheden, som er borte, men Virksomhederne, hvilket du selv nødes til at indrømme, idet du tilføjer: »Og hin [Sygdom] bortjager denne [Sundhed] fra Subjektet og indtager den bortjagede Sundheds Plads«. Naar det er sket, skader den i sig selv Virksomhederne, skønt det egentlig talt ikke er Sygdommen, men Sygdommens Aarsag, der bortjager Sundheden, og naar den er borte, følger Sygdommen efter til Skade for Virksomhederne.

Min Mening med Ordene »først« og »i sig selv« opfatter du rigtigt.

I disse Helligdage er alt hos os Tavshed. Hr. Eggebrecht (som for faa Dage siden blev farligt syg, idet der til hans sædvanlige Gigtsmerter er stødt Oppustning af Indvoldene og Vandansamling i Ventriklen) hilser dig skyldigst, ligesom ogsaa vor Brochmand (der paa Landemodet er blevet valgt enstemmigt til Biskop), Fincke og alle de øvrige Venner. Jeg beder til, at dette nye Aar maa blive heldigt og lykkeligt for dig og alle dine. Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

København, den 31. December 1638.

(W I 210).

762. (Ep. 649. Barth. Ep. med. I, Nr. 1). *Til Thomas Bartholin* 7.1.1639.
i *Leyden*. (Konc. dat. 4.1.).

(Udg. 1751 følger væsentligt Koncepten, men enkelte Varianter er optaget fra Ep. med.).

Af dit Brev skrevet 13. Oktober (?), men først bragt mig den 20. December, ser jeg, at du endnu ikke har modtaget det, hvori jeg udførligt har besvaret dit forrige. Jeg er ked af, at vore Sager besørages saa forsømmeligt og sløvt. Jeg overgav det til en ung Student, Christen Pedersens Søn [Dines Christensen], som skulde rejse til Eder. Hvis du endnu ikke har modtaget det, saa kræv af Manden, at han skal gøre Rede for, hvad han har modtaget; [følgende Ord mangler i Koncepten: der var ogsaa et Brev skrevet til dig af din Moder.] Men jeg har nylig erfaret, at han har været holdt tilbage af Uvejr og Modvind i flere Uger i Sundet ved Kronborg. Anden Gang skrev jeg med den ædle Niels Trolles Gartner, som jeg anbefalede dig i Anledning af, at han meget gerne vilde gøre Bekendtskab med Lederne af Eders Have, fordi han skal opsøge Frø, Knolde, Planter, Buske og andet til Pryd for sin Herres Have. Men ogsaa han er vendt tilbage til os med uforrettet Sag, fordi han var blevet holdt tilbage af den stormende Modvind, og har leveret mit Brev tilbage. Jeg siger atter Tak, fordi du paa mine Vegne har ordnet Sagen godt, og hvis jeg ikke mente, at mit Brev nu var bragt til dig, vilde jeg svare udførligere paa de enkelte Punkter, der indeholdtes i dit forrige Brev.

Hvad angaar Elichmanns Piller, saa har jeg i sin Tid drøftet dem med deres Skaber, medens han opholdt sig hos os. Han hævdede, at Grundbestanddelen var ligesom en tyk Saft af varme Kilder (om jeg ikke tager fejl, fra Aachen) uddraget ved Destillering; disse skulde udmærke sig ved en fremragende Evne til at aabne og ophæve Forstoppelser, hvilket uden Tvivl skriver sig fra Livskraften i Mineralierne. Men han tilføjede, at han tilpasede denne Grundbestanddel efter Sygdommen og ved Hjælp af andre Ting, der hjalp til paa forskellig Maade, rettede og ledede den alt efter Formaålet. Men at disse Piller er anvendelige overalt og egnede til Lidelser og Naturer af enhver Art, kan jeg næppe faa mig til at tro. Over for vedvarende Sygdomme opstaaet af Tarmbindinger og Svindsot, tror jeg, at de formaar meget, endskønt jeg kender Folk, som hos os har brugt dem uden Held.

Din Bedstefader [Thomas Fincke] er saa meget mere brændende opsat paa, at du faar Forlængelse paa hans Stipendium, som han jo med Tilfredshed har bemærket, at du viser saa stor Flid og Fremgang i dit Lægestudium. Det kongelige medicinske Stipendium har staaet ledigt hos os i fire Aar; jeg skal bestræbe mig for at skaffe dig, hvad der imidlertid er lagt op, og jeg nærer det bedste Haab om, at Udfaldet skal svare til mine Ønsker. Saaledes vil du kunne nyde 200 Daler aarlig udefra, og maaske med Tilgifter. Imidlertid opfordrer jeg dig til, naar du har Ro, da ganske at hengive dig til det filologiske Studium, som du har paabegyndt, thi en fin Stil er den største anbefaling for det behandlede Emne, og som Verden nu er, har den ikke Smag for andet end det pyntede.

Jeg vilde have sendt et Eksempplar af min aarlige Disputats, hvis ikke den ordinære Brevdragers Hastværk havde lagt Hindringer ivejen.

Det er mig kærkomment, hvad du har iagttaget i Sygehuset, og hvis der fremdeles viser sig usædvanlige Ting, saa gør mig opmærksom derpaa. Jeg er meget ivrig efter at faa at vide, hvad der er Eders Anatomers Mening om Mælkevenerne, og om de paaviser dem.

Tyngende Forretninger afholder mig fra mere, skønt jeg gerne vilde. Jeg ønsker altsaa, at du maa trives lykkeligt gennem hele dette nye Aars Forløb.

København, den 7. Januar 1639.

(W I 210).

763. (Ep. 474). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

8.1.1639.

Det er nu den anden Skrivelse, hvormed jeg lægger Beslag paa dig, førend du svarer paa den første; thi det er næsten en Maaned siden, jeg svarede langt paa dit sidste Brev og samtidig sagde saa hjertelig Tak for dine Theser, som var sendt saa venligt til mig og min Søn, en Tak som jeg hermed gentager.

Hvad vor Stilling angaar, saa kender vi baade til onde og gode Dage, som det nu engang er Menneskers Lod, skønt jeg ved Guds Naade, paa Grund af min Aarslønns Forøgelse til 70 Rigsdaler ikke har noget at klage over og er tilfreds med min Lod; bortset fra, at jeg erfarer, at en vis ærgærrig Person [Helvig Dietrich] gennem Ødelæggelse af mit Navn og mit Embede skaffer sig Indpas til sit Navns saa stærkt eftertragtede Berømmelse; men det vil Gud ikke tillade, thi at han tager sig af min Sag, har jeg længe erfaret.

Hvad angaar min naadige Herre, ak, saa stikker han stadig i det fordums Uføre; derfor blev ogsaa den nuværende kongelige Livlæge, Dr. Jacob

Fabricius for et Par Maaneder siden naadigt sendt hertil af kongelig Maje-stæt, og han opholder sig her endnu og er en sand Ven af os begge (ham har jeg ogsaa givet dine Theser til Gennemlæsning, især den om Hvaltanden [De Unicornu, Institutiones medicæ lib. I, sect. II, 1638]; han begærede dem ivrigt og anbefalede dem); denne min Landsmand giver kun ringe Tilslutning til, hvad der hidtil højlydt er udbasuneret om vor fyrstelige Naade Prinsens fuldstændige Helbredelse, og han mener med mig, at den udførte Bedrift mageligt vil holde sig paa denne Side Grænsen til Berømmelsen, idet han siger, at Ondet endnu kun er tilsløret, ikke helbredt, at man har begyndt, men ikke fuldført; thi en kraftig Betændelse i Forbindelse med rædsom Smerte er for kort Tid siden brudt ud i den tidligere angrebne Fod; en saadan Nydannelse af et Saar er ikke sjælden, naar Knoglen nedeunder er haardt angrebet. En Forraadnelse af Huden, som omgiver det ondartede Saar, stødte straks til, og den vilde utvivlsomt snart have faaet Kraft til at brede sig, hvis der ikke var skredet ind imod den i dens første Stadier, hvortil Gud hidtil naadigt har ydet sin Velsignelse. Men dette i Fortrolighed.

Hvad der er sket med den Tysker [Johan Conrad Dietrich], som hos Eder har ansøgt om Professoratet i Historie, skal du meddele mig i dit næste Brev; derom hersker der nu her dyb Tavshed. Ved vort gamle Venskabs Ret beder jeg dig anbefale mig til Dr. Jesper Brochmand, Dr. Fincke og de øvrige Herrer Professorer, hvis Tjener jeg endnu er; gør du det, vil du gøre dig fortjent hos mig med en stor Velgerning. Gud bevare dig længe uskadt for Offentligheden samt for mig og mine. Dermed lev vel, og oplev lykkelig og glad dette paabegyndte nye Aar og andre; skriv samtidig ogsaa tilbage gennem Overbringeren af nærværende, Erik Bredal, denne Skoles Rektor, min særlige Ven.

Nykøbing, den 8. Januar 1639.

764. (Ep. 475). *Til Samme.*

22.1.1639.

Om din rigelige Hengivenhed for mig gav dit sidste Brev mig Vidnesbyrd, idet du ikke veg tilbage for at sende mig det, skønt du endnu ikke har modtaget Svar paa det forrige. At dette dog ikke skyldes nogen Fejl fra min Side, vil med mig vor Boghandler Moltichen bevidne, til hvem jeg havde afgivet det til Besørgelse. Da jeg havde modtaget dette dit sidste Brev og, da jeg traf ham, udspurgte ham om det ikke besørgede, hævdede han højtideligt, at der endnu ikke havde tilbudt sig en Lejlighed for ham, før for tre Dage siden, da han fortalte, at han havde sendt det afsted.

Jeg haaber, at jeg har givet et saadant Svar paa de Tvivl, der var rejst i

Anledning af den af mig fremførte Definition paa en Sygdom, at jeg ikke ser nogen Grund til at forlade den Vej, jeg hidtil har fulgt. Det glæder mig, at vore Smaatterier ikke er den berømmelige Fabricius ukære; efter hvad jeg rygtevis har erfaret, siger man, at han er dannet og lærd, i stor Yndest hos Kongen; personlig har jeg aldrig set ham. Jeg haaber, at han engang kommer hertil, og at der saaledes vil frembyde sig en bekvemmere Lejlighed til at knytte Venskab med ham.

At der er nogle, som misunder dig, er ikke mærkeligt, da ingen retskaffen Mand er uden Fjender, om ikke andet saa alene for sin Retskaffenheds Skyld. Man siger i Almindelighed: Det er en slet Lykke, som savner Misundelse. »Trøstigt du fare kun fort!« [Verg. Æn. VI,95].

Da vor Tysker [Johan Conrad Dietrich] af Professorerne i Konsistorium var blevet gjort opmærksom paa, at Disputatsen for Lærestolen skulde fremskyndes, fordi der var Medansøgere for Haanden, lærde Mænd blandt vore Landsmænd, kongelige Stipendiater og andre, som var ivrige efter at give sig i Kast med ham, saa rejste han bort herfra, og vi har ikke kunnet faa noget at vide fra ham om, hvor han er, eller hvad han har isinde.

Nyheder: Paa gudommelig Tilskyndelse og efter mine Venners Opfordring — idet mine huslige Forhold kræver det — har jeg faaet i Sinde at dele denne ensomme og kummerfulde Tilværelse med en Livsledsagerinde, hvortil jeg har valgt mig en Datter [Magdalene] af en anset Borger, Peder Motzfeldt, som utvivlsomt er dig bekendt; med hende har jeg besluttet roligt at tilbringe, hvad jeg har tilbage af Livet. Gud staa mig naadig bi i mine Bestræbelser og lede alt til sit Navns Ære og til vort Tarv og vor Gavn.

Til Dr. Brochmand, Fincke og de andre Kolleger har jeg nu, som saa ofte, anbefalet dig og dine Forhold, og de sender dig skyldig Hilsen, idet de ikke nogensinde vil svigte i Vennehverv.

Lev vel og bevar mig fortsat i dit Venskab.

København, den 22. Januar 1639.

(W I 211).

765. *Til Niels Bertelsen Wichmand i Paris,* 26.1.1639.
«all' université la rue S. Estienne des Grecs à l'image de nostre Dame».

Dit Brev af 3. Oktober fik jeg gennem Zoëga. Fortsæt flittigt dit Lægestudium, især Kirurgien. Besøg Hospitaler med Lægerne. *Herba mimosa* er beskrevet af Clutius, Henrik Fuiren har sendt mig den fra Leyden og venter spændt paa, om vort Klima lader den blomstre til Sommer. Jeg er begærlig efter at erfare, hvad [Gui] de la Brosse har skrevet om Planter. Maaske kan Jacob Ottesen [Seeblad] tage det med hjem til mig. Fuiren skriver, at han snart kommer. Dit Brev fra Nederlandene har jeg faaet tilligemed hvad du sendte

til mit Museum. Din Broder, der boede hos mig ifjor Sommer, er rejst hjem i Vinter, men jeg tror, han snart vender tilbage.

I Familien d'Avaux lever den ædle Hr. Charles Ogier, som nylig har skrevet til mig; hils ham fra mig og søg hans Venskab.

(W I 212).

766. (Ep. 80). *Til Johan Rhode i Padua.*

26.1.1639.

Der er næsten forløbet hele to Aar, siden jeg skrev til dig og gennem din Svoger [Didrik Johansen] Bartskeer sendte dig et Eksemplar af min Bog om Runeskriften. Siden da har jeg ikke kunnet komme under Vejr med, om det er kommet dig rigtigt ihænde. Da nu dette Sendebud, Henrik Fuiren, tilbyder sig ivrigt, tager jeg ikke i Betænkning for anden Gang at henvende mig til dig, idet jeg for gammelt Venskabs Skyld beder dig indtrængende om ikke at svigte denne meget beskedne Yngling med Raad og Daad; han er en ivrig Dyrker af Lægekunsten. Jeg skal til Gengæld gøre hvadsomhelst for dig hos os.

Hvis du har modtaget min Bog om Runeskriften, beder jeg dig blot med et Par Ord at gøre mig bekendt med din Mening om den Slags Studier. Thi hos os ligger der stadig ikke saa faa Mindesmærker i Afskrift; dem vil jeg føje til, hvis blot jeg kan mærke, at Arbejdet er Umagen værdt. Ikke saa faa Breve fra lærde Mænd fortæller, fulde af Venskab og Gunst, at vore er blevet over al Forventning vel modtaget af Franskmændene; dette opmuntrer mig stedse mere til ikke at afstaa fra mit Forehavende.

Jeg hører, at der i Rom er udgivet en kinesisk Grammatik; hvis den er til at faa hos Boghandlerne, vil [Henrik] Fuiren skaffe mig den, naar du beder ham derom. Se, hvor meget jeg lægger i vor gamle Fortrolighed! Saa ofte det er, at jeg, uopfordret, ikke tager i Betænkning at gøre dig Ulejlighed. Jeg ønsker meget engang at se dig Ansigt til Ansigt. Sørg for, at engang det Fædreland, som hvis Søn du er født, maa se Frugten af alle de Anstrengelser, der er udfoldet.

Lev vel. Den 26. Januar 1639.

(W I 212).

767. *Til Henrik Fuiren i Paris.*

26.1.1639.

Gud har skaffet mig Lindring i min Sorg ved at skænke mig Jomfru Magdalene Motzfeld til Hustru.

Jeg billiger dine Planer om Rejse til Italien. Montpellier er nok værd at se, og derfra kommer man let til Italien over Marseille, hvis Havet er frit for Sørøvere — ellers gennem

Savoyen. Jeg skriver til Rhode i Padua, han vil sikkert bistaa dig. Hils ham og sig, at jeg venter Svar paa det Brev, jeg sendte ham for to Aar siden. Hils din Broder og giv venligst Niels Wichmand vedlagte Brev.

(W I 212).

768. *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

15.2.1639.

(25.2. ny Stil).

(Teksten aftrykt — med en Del Lakuner — ved J. W. S. Johansson i *Th. B.-Mindskrift, 1916 S. 31—32*).

Tak for dine gode Raad for mine Studier og for dit Løfte om Hjælp til at skaffe mig det kongelige Stipendium. Hvis du finder det rigtigt, vil jeg gerne skrive et Takkebrev til Konsistorium. Jeg haaber at kunne slippe for at afbryde mine Studier ved at skulle rejse hjem for at disputere, hvilket ellers Fundatsen kræver. Dels kender de akademiske Fædre mig, dels er jeg rede til hvorsomhelst at give synligt Bevis paa min Fremgang. Med Niels Bang har jeg sendt nogle Plantefrø, som jeg haaber er naaet rigtigt frem. Fra Indien er der intet kommet, som jeg kunde sende.

I den forløbne Uge har vi overværet Adrian Falcoburgs Dissektion af et Kvindelig. Skønt det drejede sig om en tyveaarig, saas *vena mammaria* ikke. Omentet dækkede Indvoldene med en Haandsbredde ud over det sædvanlige, lige modsat af, hvad jeg i Januar saa paa et andet Lig, der blev dissekeret privat i Sygehuset. Milten var større end sædvanligt, men rund eller . . . Lungerne var blege og havde tydelige Lapper, paa Grund af hvilke . . . Galenus blev gennemheglet af nogle. *Vena spermatica dextra* havde ikke sit Udspring fra *vena cava*, men ligesom den venstre fra Udløbet af højre Nyre. Man kunde intetsteds se *arteria seminalis sinistra*, ej heller *clitoris* eller *carunculæ myrtiformes*. I Ørene saas tydeligt de rudimentære Muskler, hvormed Ørene bevæges.

Mælkevenerne saa man ikke . . . jeg raadede til . . . lade sig lede af Selvsyn . . . tvivlsom . . . de forsvinder, førend de kan iagttages nøjagtigt, og de forsvinder naturligvis, fordi den hvide *chylus* hurtigt i stor Mængde strømmer til Leveren for at danne den Blodmængde, som de behøver til at opretholde Livsaanden; naar den fortæres paa Grund af den store Smerte under Sektionen, bliver *chylus* ved Dyrets Død blandet med Blodmængden og udsletter let disse Vener. Dette forklarede Walæus mig, men de øvrige tilsluttede sig de gamles Opfattelse ved at hævde, at Mælkevenerne hverken var nye eller mærkelige, og denne Opfattelse ser jeg ogsaa fremført af [Vopiscus Fortunatus] Plemp, Professor i Louvain, i sin nyligt udgivne »Grundsætninger eller medicinske Læresætninger« [Fundamenta seu Institutiones Medicinæ Libri VI, Louvain 1638,4°]. Han siger, at det blot er *venæ mesaraicæ* blandet med hvid *chylus*.

Folk jubler her over Admiralems [Marten Tromp] Sejr i Søslaget ved Dunkerque.

Jeg ønsker Tillykke til Eders Bryllup med den dydige Jomfru.

(Kv. 2).

769. *Til Samme.*

25.2.1639.

Vor Landsmand Dorenkamp rejser til Eder, og jeg griber Pennen for at spørge, om de Breve, jeg har sendt dig i Oktober og Januar, er ankommet. Den 19. i denne Maaned fej-

rede jeg Trolovelse med Magdalene Motzfeld. Jeg sender den lovede Nytaarsdisputats. Frå Henrik Fuiren og Niels Wichmand i Paris har jeg nylig modtaget Breve. Førstnævnte vil til Italien, sidstnævnte knytter Kirurgien til sit medicinske Studium.

(W I 214).

770. *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

21.3.1639.

Min Haves Tilstand tvinger mig til Tiggergang andetsteds. Eders Burser har bragt mig en Del, som jeg ikke har set paa, da jeg har Tømmermænd efter vor [Hans] Svanes Bryllup i Gaar.

(W I 214).

771. *Testimonium for David Davidsen.*

26.3.1639.

David Davidis blev immatrikuleret 1631 og fik Wolfgang Rhumann til Præceptor. Han har været Huslærer hos Biskop Mads Jensen Medelfar i Lund, derefter hos hans Efterfølger Peder Winstrup. For flere Aar siden fik han theologisk Attestats.

(W I pag. 43).

772. *Fra Niels Bertelsen Wichmand i Paris.*

11.4.1639.

(21.4. ny Stil).

Eders Brev af 27. Januar er bragt mig af Henrik Fuiren. Tak for alle Velgerninger imod mig og min Broder Bertel. Jeg sender de la Brosse's Bog med min Kontubernal, som nu rejser til Holland. De la Brosse har opfundet nogle Statuer, som angiver Klokke-timerne og Dyrekredsen. Han har opstillet dem midt i sin Have, og jeg skal prøve at skaffe en Tegning deraf. Jeg besøger daglig Hospitalerne og ser mange kirurgiske Operationer samt hører Lægen M. Cappono's Bedømmelse af alle Sygdomme. Jeg omgaas ham ven-skabeligt, og ligeledes M. la Frère, Operateur du Roi, som ikke kan Latin, men kan helbrede Brok uden Snit og kender hemmelige Midler mod veneriske Sygdomme; han har lovet at lære mig dette. Jeg kan nok udtrykke mig paa Fransk og vilde gøre det endnu bedre, dersom jeg ikke havde haft Feber i to Maaneder. Nu er jeg rask. I Forstaden S. Jacques à Chartereux er der en, som helbreder uhelbredelige Tilfælde. Jeg har hørt det af M. Cappono og af Kirurgerne i Hôtel Dieu; de har sendt en Patient til ham, og han er ogsaa blevet søgt af [Christian?] Bielke, der ikke kan helbredes uden Lammelse og største Livsfare. Henrik og Thomas Fuiren rejste til Italien den 15. (= den 5.) April. Jeg bor endnu det samme Sted.

(Kv. 110).

773. (Ep. 651, Barth. Ep. med. I, Nr. 2). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

16.4.1639.

(26.4. ny Stil).

Lidet belejligt henvender jeg mig her til dig og sinker din Tid, som er

bestemt til det offentlige Vel og til Bryllupsfest. Jeg haaber dog, at der vil blive Rum for Tilgivelse, naar jeg med hyppigere Skrivelse stræber at bevare din Velvilje.

I den just afvigte Uge har vi to Gange paa egen Foranstaltning dissekeret en Hund for at eftersøge Mælkevenernes Udspring. Tilstede var en saavel energisk som lærd Forsvarer af de gamle, den berømmelige Vorstius, af hvem det, som søgtes og paavistes, ansaas for Hjernesvind. Dog saas tydeligt disse hvidlige Vener i Krøset og Tyndtarmen, adskilte fra *meseraicæ*. At det ikke er Pulsaarer, hvad Galenus synes at have antydet, det indrømmede han os af den Grund, at de manglede Pulsslæg, og at begge Kar viser sig adskilte. Han argumenterede kraftigt for Nerver, fordi baade Krøset og Tyndtarmene har Følelse, og Nerver ogsaa dækker over den bløde Marv, hvilket er at se i Hjernen og Rygmarven. Men vi mente dog, at der i Nerverne ikke indeholdes en flydende Væske med dette Særpræg, og at den ikke forsvinder fra det døde Legeme. Men han holdt paa, at han vilde nægte os sin Tilslutning, indtil dens Udspring og Indførelse i Leveren, samt dens Hovedstamme bliver paavist, hvilket er vanskeligt gørligt, da de paa Grund af Dødsmerterne forsvinder hurtigt, efter at Dyret er dødt. Maaske vil Indførelsen senere hen lettere komme for Dagen, naar vi uden nogen Opsætelse fører Knivene til Mesenteriets store Kirtel, i hvilken disse Veners Sammenløb sker. Thi denne har Asellius erkendt gennem Bugspytkirtlen, hvilket nogle med Urette har opfattet som gældende den Kirtel, der ligger under Ventriklen. Og vist er det, at da vi undervejs gjorde et Snit i denne, traf vi paa en Væske, der ikke var ulig *chylus*. Men besynderligt forekom det mig, hvad jeg nylig i Amsterdam hørte af den betydelige Anatom Tulp, at der ved en afvigte Vinter offentlig foretagen Dissektion af Liget af en hængt Mand paa femte Dagen derefter kom Mælkeveners tilsyne: Aarsagen hertil er jeg rigtignok uvidende om, medmindre den gemmes deri, at disse Vener, som ender i Leveren, var blevet skjult, og Blodet løbet ud. Jeg ønsker at blive belært herom af dig. I en anden Hund kom de ikke tilsyne paa Grund af Mangel paa Næring, medmindre vi medregner de hvidlige Streng, som Fedmen altid sætter sig paa. Den havde tre Nyre, to i højre Side anbragt oven paa hinanden. Den anden Nyres Væv var fortæret, og dens Plads optoges af to fingertykke røde Orme sammenrullet i Spiral, enten opstaaet af det ødelagte Væv eller af det snavsede Vand, som Hunde ofte drikker. Under en Dissektion fornylig af en Apoplektiker blev der i venstre Hjertekammer iagttaget en Fedtdannelse, som gik op i Lungepulsaaren, hvor det, da det havde tilstoppet dens Aabning, delte sig i to Grene i Lighed med »det pythagoræiske Bogstav« [= Y, jvf. Persius Sat. 3,56]. Dersom Fedt, efter hvad man siger, dannes ved Kulde, er det rigtignok mærkeligt, at det findes i saa rigt Maal paa det varmeste Sted.

Mellem de to store Mænd Salmasius og Vorstius er der opstaaet en videnskabelig Strid, der skal afgøres ved skriftlige Indlæg fra begge Parter. Den er sød, fordi den drejer sig om Sukker, nemlig om hvorvidt vort er det samme som de gamles, hvilket Stridsspørgsmaal Salmasius har behandlet i sine Øvelser over Plinius [Claudius Salmasius: *Plinianæ Exercitationes etc.*, Paris 1629, Fol.], hvor han tror, at det Sukker, som er omtalt hos de gamle, har været af et Rør paa Størrelse med et Træ, og at det kaldes Mambu af Inderne: Og at det ogsaa var forskelligt ved sine Egenskaber, fordi de gamles Sukker ifølge Dioscorides var godt for Maven, d. v. s. et Pirringsmiddel for en træg Mave; at det har borttaget Uklarhed fra Øjnene, at det har hjulpet for Skavanker i Nyrer og Blære. Endvidere at deres Sukker efter Galenus' Vidnesbyrd ikke har været tørstfremkaldende, men har stillet Tørsten og saaledes gjort samme Nytte som at drikke. Men vor Manna opfatter han snarere som de gamles Sukker, fordi de fleste Kendetegn stemmer overens. Den berømmelige Vorstius' Svar har jeg ikke set, men de er uden Tvivl lærde, fordi han er en grundlærd Mand. I disse Sager er jeg indtil nu mindre velbevandret, men jeg vilde tro, at Sukkerrørene er forskellige i Størrelse efter den forskellige Jordbund og Klimaet. Jeg husker, at jeg engang har set nogle ret lange hos min Fader. Hvis man kan sammenstille store Ting med smaa, saa er vor Malva lav, men den indiske, som jeg har set i Haverne, er større og rager op som et Træ. Jeg ved ikke, om de derfor ogsaa adskiller sig i Egenskaber. Ogsaa vort Sukker blandes i Klysterer for at fremkalde Afføring. Af Lægerne har jeg hørt, at vort Sukker med Held blandes i Øjenvande, og ivrige Drikkebrødre tager Vin sødet med Sukker mod deres Tørst. Men Ægget skal ikke lære Hønen! Jeg kunde nok ønske, at Salmasius ikke kom under Vejr med mit vaklende Standpunkt ellers kunde jeg gaa hen og miste hans Venskab, som jeg sætter stor Pris paa. Han finder sig nemlig nødigt i anderledes tænkende. Den øverste Dommer lade dig med dine elskede Børn og din fortræffelige trolovede Jomfru blomstre i Evighed og skænke dig et behageligt Ægteskab efter saa mange Sorger. Lev vel.

Leyden, den 26. April 1639.

774. (Ep. 730). *Fra Charles Ogier i Paris.*

2.5.1639.

(12.5. ny Stil).

Du højlærde Oluf Worm! Det er rimeligt, at jeg endelig aflægger dig Bekendelse vedrørende din Ædelhed. For adskillige Maaneder siden har jeg modtaget din Bog om den danske Skrift, for hvilken jeg ikke hidtil har kunnet sige dig Tak. Ganske vist havde jeg bedt den berømmelige franske

Gesandts Sekretær, der opholder sig i Hamborg, om paa mine Vegne at opfylde dette Hverv over for dig, og da han er min nære Ven, kan jeg ikke let faa mig til at tro, at han har forsømt det. Men da nu Lejlighed byder sig, har jeg bedt den ædle Hr. Flusteau, som rejser til Sverige gennem Eders Land, at han efter mine Ønsker hilser Eder til den Sundhed, som du om fornødent kunde forskaffe ham gennem den Kunst, du paa værdigste Vis dyrker. Desuden har jeg givet ham et Digt om din Kunst, og du skal med din Kløgt skønne, om det har Værdi, og naar du skriver til mig igen, skal du raade mig til, om jeg trygt tør betro min Aare til en Kirurg af den Slags, som har forfattet de Digte.

Mere vil jeg ikke tilføje, idet Tiden er knap, og jeg ikke havde ventet, at den Mand skulde sejle gennem Eders Havne. Jeg hilser Eders Universitet og hele Danmark og holder med største Bestandighed fast ved min Iver efter at elske og agte dig.

Paris, den 12. Maj 1639.

775. (Ep. 596). *Fra Henrik Ernst i Paris.*

5.5.1639.

(15.5. ny Stil).

Hilsen i Herren! Berømmeligste Hr. Worm, højest ærværdige Ven! Om dit Venskab for mig har jeg aldrig tvivlet. Dog, i den Mening, som jeg forlængst havde fattet om dig, bestyrkede mig dit Brev, som nylig overbragtes mig i Leyden, da jeg vendte tilbage fra Italien, og det er Grunden til, at jeg svarer saa sent derpaa. Til den berømmelige og høje Hr. Kansler Friis har jeg for nylig sendt en gammel Indskrift fundet i Etrurien, og han vil, som jeg tror, delagtiggøre dig deri. Den, som du omtalte i dit Hus, har jeg ikke kunnet finde her i Frankrig ved Indre. Den Dom i Grenoble, som du har set, er en Løgn, som var bundet Parlamentet paa Ærmet.

Fra Italien har jeg medbragt nogle Lægebøger, som du skal faa, naar jeg sender mine Bøger til København. Nu har jeg Iagttagelser til de etruske Oldsager [Ad antiquitates Etruscas, qvas Volaterræ nuper dedेरunt, observations, Amsterdam 1639] under Forberedelse; jeg har sendt dem til Hr. Kansleren, du vil snart faa dem at se, og du vil fryde dig. Jeg har ogsaa sammenholdt Valerius Probus' Oldsager med de ældste Haandskrifter, jeg har tilføjet Bemærkninger og forøget den sædvanlige Udgave med Halvdelen [M. Valerii Probi libellus de interpretandis Romanorum literis etc., Sorø 1647,4°]. Og mange andre Ting har jeg, som med den gode Guds Hjælp skal vise, at jeg ikke har ligget paa den lade Side. Lev vel, du bedste blandt Mænd, og bevar mig i dit Venskab, hvori du visselig skal finde Gengældelse.

Skrevet i Paris, den 15. Maj 1639.

776. (Ep. 194). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

16.5.1639.

Hilsen, Helsen og Held! Berømmelige og fortræffelige Hr. Doktor, Svoger og bedste Ven, hvem jeg altid med største Ærbødighed vil dyrke! Jeg glædede mig saare over det gamle danske Sprogs Ordfortegnelse [Specimen lexici runici . . . Collectum a Magno Olavio, Hafniæ 1650, Fol.], som du for ikke længe siden med din sædvanlige Venlighed saa elskværdigt stillede til min Raadighed. Og for nøjere at anbefale dens fortræffelige Egenskaber: Saa skaffede den mig Kendskab til forskellige Oldsager, der kan tænde en straalende Fakkell over nogle Steder i min Saxo. Eksempelvis forklarede den mig en Beskrivelse af en bestemt Slags Troldværk, som Saxo omtaler i 5. Bog, nemlig en Lanse eller lang Stang, hvorpaa blev stukket Hovedskallen af en Hest; den plejede man fordum at opstille imod fjendtlige Indfald, hvilket de kaldte »at reise Nidstang imod en«. Se under Ordet »Niid«. I samme Bog tiltaler Greppus Erik med Skældsordene Skarn og Møg; at saadanne Tiltaleformer har været i Brug hos de gamle, slutter jeg af Ordet »Endeme« og »Ohræse«. Der findes ogsaa et gammelt Ordsprog over Ordet »Fall«: »Falls er von ad fornu trie« = Naar Træet hælder, kan man vente dets Fald eller Drab. Dette findes fremført af Stærkodder i 8. Bog. Af Ordet »Klæmhog« lærer jeg, at det har været et uanstændigt og vanærende Saar, som man fik i Ryggen eller Rumpen: At en vis Harald og en Guldsmid fik et saadant Hug af Stærkodder, omtaler Saxo etsteds. Ligeledes erfarer jeg, at det er af Ordet »Hein«, at Harald VI, som Saxo omtaler i 6. Bog, har faaet Tilnavnet »Harald Hein«, nemlig paa Grund af sin Træghed og sit bløde, kvindagtige Sind. Og saa vil jeg nu slet ikke gaa nærmere ind paa Ordene »Blodrefill«, »Sælur«, »Berserkur« og utallige andre, som du engang, med Guds Hjælp, vil finde passende antegnet paa deres Sted, ikke uden hædrende Omtale af dig. Men da der endnu er ikke saa faa Ting tilbage, som det paa Grund af andre Beskæftigelser og inden for en saa begrænset Tid ikke var muligt at finde frem og afskrive, saa beder og bønfaller jeg dig ved vort Venskab og ved denne gensidige Enighed og Overensstemmelse i Udforskningen af Fædrelandets Oldsager, om at du vil besørge hele dette Glossarium afskrevet fra Begyndelsen til Enden af en Islænding, gerne paa min Bekostning. Først og fremmest vil jeg gerne have, at du prøver paa, om du fra den af dine Venner, der plejer at skaffe dig den Slags gamle Sager, kunde faa den gamle Historie, eller snarere det Sammendrag af Danmarks Kongers Historie, hvis Omtale findes hyppigt i Ordlisten under Titlen »Knitlinga Søgu«, især under Ordene »Hein« og »Sælur«. Thi jeg er slet ikke i Tvivl om, at der vil vise sig saare mange Ting, hvorved jeg i forskellige Retninger vilde kunne oplyse vor danske Livius. Men det var altsaa vedrørende Ordlisten.

Nu venter jeg med Utaalmodighed paa din Bedømmelse af min Edda, og tillige beder jeg dig indtrængende om at skrive omhyggeligt til mig, paa hvilke Punkter min Codex stemmer overens eller afviger fra din, og ligeledes paa hvilke Punkter den gaar forud og er bedre, og til hvilken Pris den kan anslaaes i den mangelfulde og pjaltede Tilstand, hvori den nu befinder sig. Han som skænkede den, Magister Brynjulf [Sveinsson], vurderede den i hvert Fald højt. Vor fælles Ven Dr. Burser har lovet sin Bistand med at bringe den i min Besiddelse, hvis det kan ske med din Billigelse.

Forøvrigt, min bedste Hr. Svoger, byder jeg dig med din nye lille Hustru og din hele Familie at have det godt og trives evigt, og det ønsker jeg af Hjertet.

Sorø, den 16. Maj 1639.

777. (Ep. 195). *Til Samme.*

18.5.1639.

At min Ordfortegnelse har være dig til Nytte, glæder mig af Hjertet, og hvis der yderligere skulde være noget i min Besiddelse, hvormed dine Bestræbelser kan understøttes, skal det staa til din Tjeneste i samme Grad som til min egen. Mig bekendt er der næppe nogen Islænding hos os, som er fortrolig med Oldsager — bortset fra en enkelt, men han interesserer sig mere for Drik end for Videnskaberne, saa til ham hverken kan eller tør jeg betro disse Ting; ellers skulde jeg i fuldt Maal opfylde din Anmodning.

Edda sender jeg tilbage, skønt den næppe er rørt af mig siden din Afrejse, thi saa megen Ro har jeg ikke haft, at jeg kunde undersøge den, endsige gennemlæse den; men for at du ikke for længe skulde være en saadan Perle berøvet, finder jeg det rigtigt at tilbagesende den. Thi jeg kan næppe vente mig saa megen Tid, at den vil række til at læse sligt, i den Grad trættes jeg af min daglige Praksis. For Fremtiden ser jeg, at jeg maa lægge dette og andet sligt paa Hylden, da det ventede Udbytte ikke følger efter det ofrede Besvær. Disse faa Linier skriver jeg tilbage, stærkt optaget, da det ikke nu er muligt at svare efter Ønske, idet vor meget gode Ven Burser — hvem det endnu ikke er lykkedes mig at træffe — har travlt.

Lev vel. Den 18. Maj 1639.

(W I 214).

778. (D. Saml. Bd. 3 pag. 252). *Fra Samme.*

19.5.1639.

Jeg beder dig sende mig nogle Frø fra din Have, saa jeg kan raade Bod paa de Tab,

min egen har lidt i Vinterkulden. Navnlige savner jeg *Amaranthus purpureus*. De sjældnere vil jeg ikke bede dig om.

(Kv. 93).

779. (Trykt v. J. S. W. Johnsson i Th. B.-Mindeskrift, 1916 22.5.1639.
pag. 26—28). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.* (1.6. ny Stil).

(Meddeles her i fuldstændig Oversættelse til Sammenligning med følgende Brev, som formentlig er Bartholins egen Bearbejdelse af samme Brev).

Naar jeg nu mod Forventning besværer dig med et Brev, skønt jeg mere end en Gang har forsyndet mig paa det Punkt, saa ranker jeg mig dog i Haab om, at denne min Opmærksomhed mod dig ikke vil blive taget for andet end hvad den er. Nu skriver jeg for fjerde Gang, tvivlende om, hvorvidt de Breve, jeg skrev i Januar, Februar og April, er paalideligt besørget til Eder. Jeg afskyr Brevdragernes Sløvhed og lange Ventetider, især hvis den belejlige Foraarstid er blevet forsømt ved Frøenes Forsinkelse. Endskønt nu imidlertid Tilfældighederne og andres Forsømmelighed har sammensvoret sig, vil jeg dog kæmpe imod det. Thi jeg har rettet min Omhu en anden Vej for at ordne Sagen gennem Folk, der er mere omhyggelige.

Se, som paa et givet Tegn kom der nok saa bekvemt i sidste Uge til disse Kyster et Skib ladet med Varer fra den Egn, hvor Phoebus plejer at ryste de trætte Lænker. Udover gængse og dagligdags Fornødenheder bragte det intet. Men den fortræffelige Mand, Hr. Dr. [Willem] Piso, Livlæge hos Prins Moritz, som paa Generalstaternes Vegne er Guvernør i Ostindien, sendte blot til Pryd for den offentlige Have ved dette Universitet nogle Frø af eksotiske Planter, nogle store Bælge af Cassiatræet, Slangeskind og et Stykke Sukkerrør. Nogle Plantefrø er sendt af Hr. [Hans] Leyel. Jeg sender en af Cassiatræets Bælge, som jeg med Besvær har fravristet Gartneren. Men om denne brasilianske Cassias Egenskaber og Kræfter skrev han følgende til vor berømmelige Botaniker Vorstius, fra hvem jeg har det: Han siger, at han har anstillet Forsøg uden dog at forefinde nogen rensende Kraft i denne Cassia, tvært imod hvad Folk i Almindelighed anser for givet. Ja, den vestlige menes selv i mindre Dosis at rense mere end selve den østlige. Han hævdede, at han havde paavist Urigtigheden heraf. Men hos Brasilianerne vokser der hele Skove af disse Træer, og naar deres Bælge af Vinden bliver stødt sammen mod hinanden, frembringer de en saadan Lyd, at de forskrækker de forbisejende. Ved Iagttagelser er jeg blevet belært om, at den østlige og den vestlige adskiller sig fra hinanden baade i Størrelse og i ydre Form, thi denne er nemlig mere flad, og hin er rund. Men hvis du

ikke finder denne Bælg uværdig til Ophængning i din Samling, saa føler jeg mig opmuntret til at skaffe større Ting, hvorom Indien giver Løfte i det kommende Efteraar. Udover denne Bælg har jeg i Øjeblikket ikke haft noget at sende, da Frøenes Pleje kræver Foraar. Vor Vorstius er ihærdig til at forevise Havens Planter og behandler i Universitetsforelæsninger over medicinske Emner de usammensatte Rensemidler.

Vor [Hans] Leye agter sig til Utrecht for bedre at pleje sine Sager, sit Helbred og sine Udgifter. Ludvig Mikkelsen er flittigt optaget af at aftegne Planter. Jørgen Eilersen er nu paa Vej til Frankrig; jeg beder dig indstændigt paa hans Vegne om at ville omfatte ham med vanlig Velvilje. Lev vel, fortræffelige Mand, modtag og værn mig som din Beundrer.

I Hast, Leyden, den 1. Juni 1639.

(Kv. 3).

780. (Ep. 652, Barth. Ep. med. I, Nr. 3). *Fra Samme.*

22.5.1639.

(1.6. ny Stil).

(Jvf. Nr. 779).

Jeg holder mig oppe ved Haabet om, at de nu saa ofte gentagne Breve til dig ikke vil være dig uvelkomne, skønt jeg nødes til at betvivle, om de, jeg har sendt i de forløbne Maaneder, er rigtigt besørget. Jeg bander Overbringernes Sløvhed, især dem, der har gemt de for dig bestemte Frø længere, end godt er, saa at den gunstige Foraarstid nu er forpasset. Skønt imidlertid Lykken og andres Forsømmelighed sammensværges sig, vil jeg dog intet aflade i min Pligt. Mens jeg overvejede disse Linier til dig, ankom der belejligt, som paa et givet Tegn, et Skib ladet med kostbare Varer fra Phoebus' Vugge eller Vestindien [sic!]. Thi med det havde den udmærkede Dr. Piso, Livlæge hos Moritz af Oranien, Statholderen i Vestindien, til Pryd for Universitetshaven sendt Frø af adskillige sjældne Planter, velvoksne Bælgfrugter af Cassiatræet, en Slangeham og et Stykke af et Sukkerrør. Jeg tror, at der er sendt adskillige Plantefrø af Leye. Jeg sender en Bælg af Cassiatræet, som jeg med Besvær har fravristet Gartneren. Saavidt jeg forstaar af den berømmelige Vorstius' Brev, blev det gennem Erfaring klarlagt, at der i denne Cassia ikke findes nogen rensende Egenskaber, til Forskel fra, hvad Folk i Almindelighed tror, idet man plejer at formindske den indgivne Mængde af denne Cassia paa Grund af, at den formodes at besidde bedre Egenskaber end den orientalske. Sammesteds fortælles der, at der hos Brasilianerne er hele Skove beplantede med disse Træer, og at deres Bælge, naar de af Vinden bliver slaet mod hinanden, frembringer en saadan Larm, at

de forbisejlende forskrækkes. Saavidt jeg kan iagttage med mine Øjne, adskiller denne vestlige sig fra den østlige, denne er rund, hin mere flad. Just nu falder der mig ikke andet ind, som kan mætte dit umaadelige Videbegær: Thi et Strudsæg, hvoraf der er et i min Besiddelse, husker jeg ophængt i din meget velforsynede Samling, og Foraaret er nødvendigt til Omsorgen for de sjældnere Frø, imod hvilke du retter dit Sinds Begær.

Lev imidlertid lykkeligt, og hvis du fremdeles vil regne mig blandt dine Venner,

»knejser med Issen jeg op
midt iblandt Stjernernes Flok».

[Hor. carm. I,1,36]

I Hast, Leyden, den 1. Juni 1639.

781. (Ep. 384). *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

4.6.1639.

Dine tilsendte Runeindskrifter har jeg rigtigt modtaget, og jeg takker meget for dem, baade paa egne og paa hele vort Lands Vegne; jeg skal takke offentligt og ikke undlade dit Navns hæderfulde Nævnelser, naar det times vore Mindesmærker at nyde Dagslyset. Thi som Forholdene nu ligger, opgiver jeg næsten Haabet. Thi det er et større Værk og kræver større Udgifter, end jeg som Privatmand kan bære.

Med ham, som bragte dit Brev, vilde jeg have skrevet, men han rejste bort uden mit Vidende. Nu har jeg ikke kunnet lade denne gunstige Lejlighed ubenyttet.

Din Søn ruster sig daglig til den theologiske Prøve. Gud støtte hans Bestræbelser! Hvis det afhang lige saa stærkt af mig, som af andre, maa du bestemt tro paa, at dine Forhaabninger ikke vilde have lidt saa langvarig Opsættelse.

Der er indtraadt Ændringer i de herværende Forhold, hvilket Overbringeren af dette Brev bedre end jeg vil gøre dig Rede for. Der er to Theologposter ledige ved Universitetet. Professoratet i Veltalenhed vil Magister Christen Stougaard faa, det i Poesi Magister Christopher Munthe. Min ældste Datter Inger har jeg trolovet med Hofprædikanten Magister Jens Schjelderup. August Maaned er fastsat til Brylluppet; gid der maa blive Lykke til!

Du og din Hustru hilses af min lille Kone [Magdalene] Motzfeld, som jeg for seks Uger siden har hjemført efter at have været prøvet med saa mange

lunefulde Skæbnens Tilskikkelser, og jeg venter ydmygt en mere velsignet Lod fra Verdens højeste Styrer.

Lev vel, København, den 4. Juni 1639.

(W I 214).

782. (Ep. 476). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

17.6.1639.

Berømmelige og højt forfarne Hr. Doktor, mangfoldigst ærværdige Ven! Der ser vi det! Hvor der er en Ven, der er der Bistand! Et Eksempel kan du faa hos mig og behøver ikke at gaa rundt og lede andre Steder. For nu at holde mig til Sagen og blot sige det, som det er: Det her vedlagte Kongebrev, omhandlende mit Kanonikat i Lund, modtog jeg for ikke saa længe siden, og du vil kunne tjene mig ganske overordentligt ved at sende det til Biskoppen i Lund, Dr. Winstrup ved første givne Lejlighed, blot den er til at lide paa.

Mig bekendt er der ingen Nyheder her, bortset fra at hele Hoffet er optaget af det Bryllup, som skal fejres i Slutningen af denne Maaned; naar det er overstaaet, er der et Forlydende om, at vor fyrstelige Naade straks vil rejse til Holsten. Til det Formaal udrustes der i Rødby paa Lolland, ved Sundet, otte Skibe, som skal være rede til Rejsen og til at gaa ombord i den 4. Juli, hvis der ikke kommer noget ivejen.

Hvad der er foretaget eller indgaaet i Hr. Tyge Brahes Sag imod Magister Tancred [Leyel], har min fyrstelige Naade Prinsen mere end een Gang indgaaende udfrittet mig om; du vil gøre mig en Tjeneste, hvis du i dit Svar paa dette Brev omtaler den nævnte Sag. Fra en troværdig Mand har jeg hørt, at Anklageren overvejer Akternes Oversendelse til et tysk Universitet, medmindre Sagen bliver afgjort. Hermed lev vel.

I Hast. Nykøbing, den 17. Juni 1639.

783. *Testimonium for Laurits Sørensen.*

20.6.1639.

Laurentius Severini Randrusiensis blev immatrikuleret i November 1630. Tre Aar efter underkastede han sig theologisk Eksamen og blev Hører i Randers. Han har været Medhjælper hos Biskoppen i Aarhus.

(W I pag. 44).

784. (Ep. 610, BA 103). *Til Jon Magnusson paa Laufas.*

20.6.1639.

Den tilsendte Fortsættelse af Ordlisten var mig saare kærkommen; da jeg deri erkender din Redebonhed og Tilbøjelighed over for det fælles Vel, skal

jeg sørge for, at du paa passende Sted ikke gaar Glip af din fortjente Ros. At du i Aar vil sende mig, hvad der mangler, derom tvivler jeg ikke. Og for at du fremdeles kan se, i hvor høj Grad disse Arbejder behager vor høje Hr. Kansler, saa sender han dig her ved min Mellemkomst som Gave de Ting, du ønskede til Kirkens Istandsættelse, nemlig 24 Pæle paa 9 Alen og 4 større Træstammer: Saaledes er der taget Hensyn baade til dig og til Kirkeinventaret. I den Anledning vil du i et Brev til hans Højhed kunne sige Tak og angive for mig, om alt er bragt rigtigt til dig. For Transporten skal du intet betale, har Kansleren sagt, idet nemlig Købmændene nu er forpligtet til vederlagsfrit at besørge de Ting, som bringes derop til kirkeligt Brug. Bestræb du dig til Gengæld for med Iver gennem Opsøgning og Udforskning af Oldsager at bevare dig en saa mægtig Beskytters Gunst. Mig kan du frimodigt benytte som Mellemmand; thi jeg skal ikke nogensinde undlade noget, der kan tjene til din Hæder og til Fremme af dit Tarv. Lev vel.

København, den 20. Juni 1639.

(W I 215).

785. (Ep. 121, BA 185). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 20.6.1639.

Med Kyshaand modtager jeg din gamle Hengivenhed for mig; i dit Brev ifjor lagdes den saa overmaade stærkt for Dagen; jeg skal til Gengæld intet undlade, som kan tage Sigte paa at fremme din Hæder og Værdighed.

Ak, altfor hyppigt har jeg følt den grumme Skæbnes Slag, men det er dog nødvendigt med Taknemmelighed at prise det guddommelige Forsyn, som blander Glæder i Sorgerne: Det har nu for tredie Gang udset mig en venlig Livsledsagerinde, der, som jeg haaber, vil blive mig en kærkommen Lindring i min tilstundende Alderdom. Af Hjertet beder jeg til, at Altings øverste Dommer naadigst vil forunde dette Ønske sit Bifald.

Imidlertid gribes jeg af Bekymring for dit svagelige Helbred; gid vore Forhold tillod, at jeg havde Mulighed for at være tilstede og raade Bod derpaa: Jeg skulde da love min beredvilligste Bistand. Iøvrigt takker jeg overmaade for den tilsendte Gave, og eftersom jeg hos vor høje Hr. Kansler har set Hovedskallen af dette Dyr, har jeg ikke kunnet undlade at anmærke Almenhedens Vildfarelser angaaende denne Tand. Men det er min Hensigt ved given Lejlighed at lægge Enkelthederne offentligt frem, hvis jeg blot kan faa Hjælp fra dem, der har mere Indsigt i dette Dyrs Skikkelse. Jeg har bedt vor høje Hr. Kansler om den af dig sendte Tegning, men han kunde ikke finde den. Hvis du altsaa vil sende den til mig paany, vil det være mig overordentlig kært. Det er godt, at du vil tage dig af Sveinn [Jonsson]. Han er

visselig, om nogen, en Yngling, der er din Gunst værdig, og jeg stoler paa, at du vil sørge for, at han paa en eller anden Maade fornemmer Frugten deraf.

Lev vel og lev, som jeg kan ønske det, kære Ven.

Den 20. Juni 1639.

(W I 215).

786. (Ep. 620, BA 135). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.* 20.6.1639.

Den Heltekæde, du har sendt mig, og det vedføjede Brev, hvori du fandt for godt at hylde mit Navn, var mig meget kærkomne. Jeg ser, hvor dit Sind er beredvilligt til Tjeneste, og jeg skal bestræbe mig for at besvare det med Hengivenhed og Bistand. At du ikke saa rask har kunnet faa dit Ønske opfyldt, har Hr. Biskoppen [Thorlak Skulason] skrevet til mig med Tilføjel-se af Grundene, der efter mit Skøn er ret vægtige; imidlertid tilføjer han, at han vil sørge for, at du skal erkende, at ingen til næste Aar skal ligge ham mere paa Sinde end du, hvis der da aabner sig en Udvej for Befordring af din Forgænger. Jeg raader dig til at slaa dig til Taals med denne Mands Løfter. Thi af hans Brev slutter jeg tilfulde, at du og dine Forhold ikke ligger ham mindre paa Sinde end mig. Det, som udsættes, bortfalder altsaa ikke. Tag blot en nødvendig Opsættelse med Taalmodighed. At ogsaa de Ting, som jeg sendte Arngrim, er rigtigt besørget af dig, har jeg erfaret af et Brev, han har sendt mig; der skyldes dig altsaa Tak for os begge. Jeg ønsker, at du skal føle dig trygt forvissat om min Kærlighed til dig. Lev vel.

Du skal ikke komme til at fortryde, at du i din Fritid har vist de fædrene Oldsager din Bevaagenhed.

København, den 20. Juni 1639.

(W I 216, med mange Varianter mellem Koncept og Udg. 1751).

787. (Ep. 337, BA 26). *Til Arngrim Jonsson paa Melstaðir.* 20.6.1639.

Hvor det smerter mig, min Arngrim, at Udfaldet ikke har kunnet svare til dine Ønsker. Dit Bønsskrift har jeg overrakt vor høje Hr. Kansler, for at han kunde tale din Sag hos Kongelig Majestæt; men han svarede, at det, du beder om, paa ingen Maade kan opfyldes, dels fordi det vilde skabe et daarligt Eksempel, dels fordi det strider mod den kongelige Forordning og vedtagten Skik. Hvis der rammer dig noget menneskeligt, lovede han imidlertid at ville udvirke, at der paa anden Maade vil blive sørget for din Enke og dine Børn. Med det Svar maatte jeg lade mig nøje.

Hvad nu angaar dit Forsvarsskrift, saa har vor fælles Ven Magister Steffen Stephanius henledet Pontanus' Opmærksomhed derpaa; fra Sorø har han sendt hans Svar hertil, for at jeg kunde læse det. Blandt andet indeholdes deri disse Ting, som jeg sender paa et særskilt Blad, for at du kan se, hvor stærkt han nu fortryder, hvad han har gjort.

Min Ven Henry Spelman, hvis Omtale du ser indføjet i min Bog om Runeskriften, har skrevet til mig fra England, at jeg skal hilse dig skyldigst. Thi Ord til andet skriver han følgende: Jeg ønsker, at dersom du møder Islændingen Arngrim Jonsson, du da hilser ham fra mig. — Den gode Mand mener, at vore Forhold stiller sig saaledes, at det er os forundt at mødes personlig og veksle Samtaler om vore Oldsager. Gid det kunne ske! Du ser i det mindste, hvorhen min Bog om Runeskriften har bragt dit berømmelige Navn.

Hvad angaar Fremstillingen af de i mit Museum indeholdte Mærkværdigheder, saa har jeg endnu ikke tilendebragt den. Forskelligt har jeg samlet paa mine Udenlandsrejser, og fra Indien og andre meget fjerntliggende Egne bringes der mig efterhaanden forskellige Ting: Prøver af Jordarter, Stenarter, Metaller, Planter, Fisk, Fugle og Landjordens Dyr, som jeg opbevarer omhyggeligt med det Formaal, at jeg sammen med en kort Fremstilling af de forskellige Tings Historie tillige kan forelægge Tilhørerne Tingene selv at tage paa med Hænderne og se med deres Øjne, saa at de selv kan dømme om, hvorvidt det sagte stemmer med Tingene og kan erhverve sig en nøjere Viden om dem alle. Fra Eders Island har jeg visse Stenarter, men jeg betvivler ikke, at der vilde være saare mange, som kunde tjene dette Formaal, dersom man foretog en grundig Eftersøgning. Naar et Dyr ikke foreligger fuldstændigt, maa en Del deraf give Indtryk af Helheden. Hvad du tilføjer om Hvalernes Tænder er mig velkomment og vil paa passende Sted yde Bidrag til min Fremstilling. Men eftersom du klager over fra Tid til anden at plages af Kramper, saa kan du faa dig en fortræffelig Amulet af den Sælhundeart, som du kalder *Rustingar*; thi Ringe lavet af dens Tænder og baaret paa Fingeren anbefales her i høj Grad.

Paa dine Tvivlsspørgsmaal vilde jeg svare udførligt, hvis jeg havde Rodertil. Jeg vil altsaa nøjes med et Par Ord: Mathematikerne har ofte leveret Løsningen paa det første: De tilskriver det Brydningen fra Vandet paa samme Maade som en Mønt, der lægges i et Glas fyldt med Vand, synes at være i Overfladen, skønt den er paa Bunden. Det andet og det tredie synes at afhænge af Maanens Indflydelse. Thi eftersom denne bestemmer over alle Væsker, udøver den ogsaa sin Virkning paa de nævnte; saaledes finder vi Østers, Krebs, Hummere og Muslinger fyldte med Saft ved Fuldmaane, men ved aftagende Maane indskrumpede, saftløse, visne og næsten værdis-

løse. Til det sidste har jeg intet at tilføje, medmindre man kan slutte, at der bestaar en vis Sympathi mellem den himmelske og den jordiske Buk. Thi jeg ser ingen anden Grund til, at den, naar den er træt paa den ene Side, da netop paa den Tid vender sig om paa den anden — skønt der kan tvivles lige saa stærkt om de tre sidste Spørgsmaals »at« som om deres »hvorfor«.

Jeg sender atter et Eksempplar af den glemte Disputats, hvorhos jeg vedlægger de andre, som angaar denne. Thi hvad der mangler til Fuldstændiggørelse af hele Systemet, vil blive tilføjet til sin Tid, om Gud skænker Kræfter og Helbred. At drøfte Tingene mere udførligt med dig denne Gang hindrer Omsorgen for saavel de offentlige som mine huslige Sager, som paa den Tid, da jeg skriver dette, lægger altfor stort Beslag paa mig. Lev vel og bevar mig fremdeles i dit Venskab. Den 20. Juni 1639.

(W I 216).

788. (Ep. 600, BA 54). *Til Benedikt Magnusson paa Laufas.* 20.6.1639.

At jeg intet lader uforsøgt, hvorved der kan drages Omsorg for dit Vel, vil du i fuldt Maal se af det Brev, som jeg sendte dig ifjor. Om Biskoppens Vilje er der ingen Grund for dig til at tvivle, thi han har forpligtet sig skriftligt over for dig, og jeg mener ikke, at Øens Statholder vil lade Kanslerens Brev forblive uopfyldt. Han rejste herfra, medens jeg var bortrejst og optaget af en adelig Dames Behandling; ellers vilde jeg have forhandlet mundtligt med ham om dig, hvilket jeg dog har gjort ved anden Lejlighed. Dog vil du gennem et Brev kunne underrette mig om, hvad han har gjort. Hvad der mangler af den tilsendte Ordliste, venter jeg med Begærlighed i Aar, ligesom ogsaa Raudulfs þatt, som du nyligt har lovet.

For Strømperne siger jeg Tak og vilde sende dig Betaling, hvis jeg kendte dens Størrelse; dog skal jeg stræbe efter paa anden Vis at lægge min Taknemmelighed for Dagen.

Din Faders [Magnus Olafssons] Portræt tegnet med din Haand er mig meget kærkomment; jeg vil opbevare det blandt de andre af mine Venner. Lev vel.

København, den 20. Juni 1639.

(W I 217).

789. *Til Thomas Bartholin i Leyden.* 20./25.6.1639.

(Denne Brevkoncept, som er indarbejdet i Brev Nr. 793, omfatter dette Brevs Begyndelse, fra »Min Forsyndelse . . .« indtil »Jeg vil gerne, at du skal føle dig overbevist om« —

dog med mange Varianter mellem Koncepten og Udg. 1751 — samt Afsnittet »For den tilsendte amerikanske Cassia . . . om den skal henføres til Cassia«.

(W I 217).

790. (Ep. 477). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

25.6.1639.

*Berømmeligste Mand! Det var et heldigt Træf, at jeg, Dagen efter at jeg den 24. ds. havde modtaget dit Brev, straks stødte paa Dr. Winstrups Tjener her og gav ham baade Kongebrevet og det vedlagte til Besørgelse, da han begav sig lige til Biskoppen; derfor er jeg slet ikke i Tvivl om, at han vil besørge dem rigtigt.

Om [Rigsadmiral Albert] Skeel gaar der det samme Rygte hos os [overstreget: bortset fra at forskellige fortæller forskelligt lidet troværdigt]: Han er gaaet bort ganske forgældet og mere end een Gang støvnet af sine Kreditorer; jeg ynkes over den ulykkelige Enke og de faderløse Børn.*

Hvad angaar [Tyge] Brahes Sag mod Tancred [Leyel], saa raadede vi alle Leyel til, da Hr. Tyge havde fremført sin ret bidske Replik, at bestræbe sig for at faa alt ordnet i Mindelighed gennem Mellemmænd, og da han ikke havde andre paa rede Haand, anmodede han mig om at ville paatage mig Hvervet: Jeg gjorde gerne hvad der stod i min Magt og har udvirket, at Hr. Tyge lader Sagen helt hvile en Maanedes Tid; Leyel vil imidlertid benytte andres Bistand, for at alt kan bilægges. Maaske vil Tyge selv fremsætte dig hele Sagen mere udførligt, naar han er kommet til Eder.

Lev vel, bedste Ven; er der noget, hvormed du mener, at jeg kan varetage dit Tary, saa skal du ikke blot byde, men befale mig det; du vil ikke finde nogen mere redebøn.

(W I 217).

791. *Til Oluf Clemensen i Hundslund.*

25.6.1639.

Elskede Slægtning! Tak for dit Brev. Jeg har søgt at give vor Dorothea gode Raad, men hun er saa ustadig, at hun ikke kan blive paa et Sted. Havde hun fulgt mit Raad, havde hun nu været gift med en brav Mand i Skaane. Da han skulde træffe mig desangaende, erfarede vi, at hun var flygtet fra de Adelsfolk, hos hvem vi med megen Møje havde faaet hende anbragt. Jeg vil nu lade hende følge sit eget Hoved, da jeg ikke magter at underholde hende af mine Midler. Din Broder [Erik Clemensen Vejle] vil sikkert blive en nyttig Kirkens Tjener.

(W I 218).

792. *Til Hans Leyel i Leyden.*

26.6.1639.

Dit Brev fra Juni har din Fader rigtigt besørget. Din Fremgang i Lægestudiet glæder mig, men dit daarlige Helbred gør mig ondt. Tak for de tilsendte Frø og Sneglehusene, der i min Samling skal minde mig om dig.

(W I 218).

793. (Ep. 653, Barth. Ep. med. I, Nr. 4). *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

28.6.1639.

Udg. 1751 er trykt efter Barth. Ep. med. I, Nr. 4, der kan hvile paa den forsvundne Original. Nedenst. Overs. er foretaget m. Hensyn til Rettelser fra Koncepten, hvor Teksten er fordelt paa to Breve, det ene (W I 214—15) skrevet 4./20.6. (Afskrift W II 89), det andet (W I 217) 20./25.6. Originalen kan være sammenarbejdet af disse to Koncepter og afsendt 28.6.

Min Forsyndelse mod dit Venskab og din Redebonhed er altfor stor, min Thomas. Nu faar jeg det fjerde Brev fra dig, og det er endda stopfyldt med fortræffelig og sjælden Frugt; hverken paa dette eller de forrige har jeg svaret. Din Broder [Caspar Bartholin] har været Aarsag til denne Forsinkelse, idet han Dag efter Dag paatænkte at rejse afsted til Eder, og jeg vilde ikke lade ham rejse uden Brev fra mig; men hvordan det nu end gik, saa har en ond Skæbne ogsaa forhindret dette. Thi just som han er rejseklar og henvender sig til mig derom, bliver jeg pludselig kaldt udenbys til en Adelsdame, der lider af Hjerneblødning. Medens jeg er optaget af Omsorg for hende, rejser han selv afsted, og mit Haab glipper. Efter min Hjemkomst finder jeg ham ikke, men Trediedagen derefter faar jeg bragt Breve fra dig og Leyel, og dem er jeg nu nødt til at besvare med den ordinære Brevdrager, for at du ikke skal tro, at jeg helt har glemt dig.

Jeg vil gerne, at du skal føle dig overbevist om, at der midt i min største Travlhed ikke kan træffe mig noget behageligere end dine Breve, dels fordi de i høj Grad forfrisker et Sind, der er trættet af Bekymringer, dels fordi de overalt vrimler med fortræffelige Iagttagelser. Da jeg altsaa aldrig kan modtage nogen behageligere Henvendelse, kunde du fornylig med god Grund have undladt den skyldige Pligt at undskylde dig.

Det undrer mig, at Eders Vorstius, der er en saa lærd og berømt Mand, i den Grad mistvivler om sine egne Sanser og Øjne. En Sag, der er saa indlysende, saa udmærket, saa nødvendig til Udredning af saa mange indviklede anatomiske Stridigheder, hvem skulde den ikke lokke? Hans Udflugter har I tilstrækkeligt imødegaaet. Eller hvad? Om saa ogsaa deres Udspring og Indførelse aldrig kunde paavises, mon saa derfor de Vener kunde fornægtes? De ligger jo aabne for alles Øjne! En og anden vil maaske kunne tvivle

om den Nytte, der er tilskrevet dem, indtil deres Udspring og Forløb er paavist, men om selve Sagen kan kun den blinde tvivle. Asellius [Caspar Asellius: *De lacteis venis, quarto vasorum meseraicorum genere, dissertatio*, Milano 1627,4°, Basel 1628,4°, Leyden 1640,4°] cap. 19 har rigeligt tilfredsstillet det lærelystne Sind, indtil Tiden bringer bedre og sikrere Viden. Det vilde være bedst at gøre Tilføjelse til det, man har fundet, og ved Efterforskning af Forbindelsen at bygge nøjagtigere Kendsgerninger oven paa det af Asellius godt lagte Grundlag. Tulps Iagttagelse er bemærkelsesværdig: Jeg forstaaer ikke helt den af dig anførte Betragtning over Sagen. Thi en Tilstoppeelse af disse Vener, som ender i Leveren, kunde ganske vist hindre Indstrømningen i Leveren af den Mælkesaft, som dannes af Mavesaften, men hvad med Blodets Udstrømninger i Mavesaften? Hvad med Folk der bliver kvalt med Vold, uden at der foreligger lange og pinefulde Smerter? Naar det ikke er udsat for Leverens Sammentrækning, kan det for den Sags Skyld blive i Mælkevenerne.

Hvad skal jeg sige om Fedtdannelsen, som er iagttaget i venstre Hjertekammer hos en Apoplektiker? Det afviger ikke meget fra, hvad jeg i Aaret 1608 har set i Basel under Dissektion af en Tæringspatient. Blandt andet stak der nogle smaa, indvendig hvide, udvendig rødgult farvede Kødlapper frem af begge Hjertekamre; de var pyramideformede, fæstnede i selve Hjertekamrene med særlige Fibre, og i Hjertekamrene udbredte de deres Forgreninger af mindre end en Fingers Tykkelse og trekvart Haandsbreddes Længde. [I Koncepten mangler disse Ord: Hos Tærings- og Vattersotpatienter findes den Slags ikke sjældent]. Paa samme Lig var der ved den højre Nyre to mælkeudsondrende Vener, den ene af Tykkelse som en Tommelfinger, den anden mindre. Det er da uvist, om det, han [Tulp] har iagttaget har været virkeligt Fedt eller maaske et hvidligt Legeme, som lignede Fedt.

De øvrige Ting, du tilføjer, er mig særdeles kærkomne. Jeg beder dig omhyggeligt optegne slige Sjældenheder og nedfælde dem i dine Optegnelser. Striden mellem Salmasius og Vorstius angaaende Sukker vil sikkert medføre en stor Landvinding for Fysiologien. [I Koncepten mangler disse Ord: Thi saaledes lokkes Sandheden frem, og der bydes andre en rigeligere Lejlighed til at tænke derover.]

For den tilsendte amerikanske Cassia siger jeg umaadelig mange Tak; den skal indtage sin Plads, og det ikke den ringeste, blandt de sjældnere Frugter i mit Museum og prange med Betegnelsen af dit Navn. En Bælg har jeg tidligere erhvervet som Gave fra Dr. Sperling, men den var hverken saa stor eller saa smuk. [I Koncepten mangler disse Ord: Den omtaler Nierenberg i sin Naturhistorie]. Hvis den ikke fremkom paa Træerne, vilde jeg tvivle om, hvorvidt det var den brasilianske Bønne, som [Carolus] Clusius

beskriver i sine Exotica [Exoticorum libri X sive descriptio animalium, plantarum &c., Antwerpen, Moretus, 1605, Fol.] 2. Bog cap. 12 og efter ham [Jan.] de Laët i sin Indiensbeskrivelse 15. Bog cap. 50, især da den mangler den rensende Egenskab, som Cassia besidder. Men en Søndereskæring vil vise, om den skal henføres til Cassia.

Det vilde være mig kært, om den Boghandler, der har paataget sig at forhandle min Bog om Runeskriften, til Gengæld vilde sende mig noget medicinsk, historisk eller fysiologisk fra sin Butik. Da han er en brav Mand, sætter jeg ikke nogen fast Pris, men ønsker, det skal være efter hans Skøn; thi jeg er ikke saa meget ude efter Vinding som efter denne Afhandlings hæderlige Udbredelse.

Vedlagte Brev beder jeg dig ved Lejlighed videresende til Leyel. Hils [Ludvig] Mikkelsen og [Jørgen] Eilersen, hvis de er hos Eder. Lev vel.

København, den 28. Juni.

(W I 214, 217. Afskrift W II 89).

794. (Ep. 478). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

1.7.1639.

* * *

Foruden det omtalte Kanonikat har jeg fra Kongen et meget naadigt Løfte i Almindelighed om et Vikariat i hvilket som helst Kapitel, naar det næste bliver ledigt (men dette i Fortrolighed!). Men skulde der altsaa allerede nu eller senere være dig noget bekendt om et, der er ledigt og nogenlunde vel aflagt, saa anmoder, beder og bevæger jeg dig alvorligt til snarest at gøre mig opmærksom derpaa, hvorved du vil gøre mig en overordentlig stor Tjeneste.

Dagen for vor fyrstelige Naade Prinsens Afrejse til Glückstadt er fastsat til den 4. Juli.

Den ædle Tyge Brahe er, saa vidt mig bekendt, endnu ganske ophidset, men vil udskyde Sagen til efter Tidspunktet for Fødselen, som jeg inderligt ønsker maa forløbe lykkeligt.

Jeg skriver min Hilsen til de Herrer Doktorer Fincke og Brochmand. Den ædle Hr. [Holger] Rosenkrantz har i Dag overrakt mig sin skrevne Apologi [Gl. kgl. S. Fol. 125—30] til min fyrstelige Naade Prinsen. Lev vel og vær min Ven.

Nykøbing, den 1. Juli 1639.

795. (Ep. 439). *Til Henry Spelman i London.*

16.7.1639.

For Boghvervet, som du har besørget, just som jeg inderligt ønskede det,

siger jeg dig al mulig Tak; thi Eders Boghandler Philemon Stephens har behandlet mig paa bedste Maade, og jeg er ogsaa rede til paa min Side at gøre ham en Tjeneste, men især dig, paa hvis Tilskyndelse og under hvis Ledelse det hele er gennemført.

Men dit svagelige Helbred volder mig Bekymring. Gud bevare dig længe for os, velbeholden og uskadet til Gavn for den lærde Verden! Gid ikke en saa stor Afstand udelukkede min Hjælp, saa vilde du næppe finde nogen mere omsorgsfuld Plejer af din Sundhed end mig selv. Imidlertid vil den guddommelige Majestæt med disse Ting bringe dig til at erindre den menneskelige Skrøbeligheds Lod, for at du kan ophøre med længere at forholde den lærde Verden de Vidnesbyrd om din herlige Aand, der endnu ligger gemt: Jeg mener anden Del af Archæologus og de øvrige Ting, som du holder skjult i dine Skuffer, og som jeg ønsker, at det offentlige Vel, Fædrelandskærligheden og enhver brav Mands Længsler maa kunne fravriste dig.

Den højædle Osburns Forlangende har jeg opfyldt, som jeg kunde; hvis jeg ikke er naaet frem til alting, som jeg burde, beder jeg om, at han vil regne min gode Vilje for lig med udfyldt Gerning. Hvad jeg imidlertid har ydet, er sket for din Skyld, hvem jeg altid vil bestræbe mig for at imødekomme paa enhver Maade.

Verdenshavets vældige Vidder skiller mig fra Arngrim, og jeg har aldrig staaet Ansigt til Ansigt med ham selv. Imidlertid staar vi hvert Aar i skriftlig Forbindelse gennem vore Købmænd, som drager derop. Hvad jeg altsaa ikke har formaaet mundtligt, det har jeg gjort med Pennen og har med største Omhu hilst ham fra dig. Jeg haaber, at Efteraaret vil bringe mig hans Svar, naar vore Islandskøbmænd vender tilbage.

Gud give, at dette Sendebud vil berette om dig, hvad jeg ønsker, og at jeg maa høre, at du lever og staar i din fulde Kraft. Lev vel. Den 16. Juli 1639.

Svar paa den højædle Hr. Peter Osburns Spørgsmaal.

Paa Opfordring af den anseelige Mand, Hr. Henry Spelman, min højtærede Ven, vil jeg gerne forsøge at svare paa den højædle Hr. Peter Osburns Spørgsmaal: Ikke at jeg gør mig Haab om i enhver Retning at kunne føje mig efter hans Ønske, men for at han kan erkende, at min Iver efter at tjene mine Venner er rask og redebon, og for at han ikke i Fremtiden skal ophøre med at opmuntre mine Bestræbelser med sin Naades Aandepust. Hvis han ser, at jeg nu og da er afvejet fra det rette Spor, beder jeg om, at han vil tilskrive det Stoffets Vanskelighed og Mørket omkring den næsten udslettede Oldtid, som atter skal kaldes tilbage til Lyset. Men for at jeg ikke skal lade noget uforsøgt, vil jeg gentage hver enkelt Ting i den Rækkefølge, hvori den

er mig forelagt, jeg vil afveje Synspunkterne og antegne, hvad der derom kan siges paa Grundlag af vore Oldsager. At den højædle Herre vil udlægge alt i en god Mening, er jeg slet ikke i Tvivl om.

Først siger han, at jeg Side 168 i min Bog om Runeskriften blandt andre gothiske eller danske Navne, som er gamle og karakteriserende, har følgende, som er Familienavne i England og synes afledet derfra.

De Ord i »Literatura«, hvorfra den højædle Osburn har uddraget dette, staar saaledes paa den anførte Side: »Der er endnu bevaret Spor (af Egenavne), som er taget fra Sjælsstorhed, Tjeneste, Bjørne, Vilddyr, Borge og andre Ting, etc.« Meningen hermed er ikke den, at alle gamle Egennavne er af denne Art, ja, end ikke alle de, som gennemgaas paa det Sted, men saare mange af dem. Thi mange er blevet givet ved et Tilfælde, mange efter Forældrenes Forgodtbefindende, og for disse kan der ikke nu gøres Rede; men mange er karakteriserende, hvilket snart skal vises med de Eksempler, hvis Udlægning den højædle Herre beder om. Men at Familienavne i England er udledet af nogle af Navnene hos vore Landsmænd, det kan slet ikke betvivles af den, som med nogen Omhu ud fra begge Folks Historie har klargjort sig det fælles Rige, vi har haft der, Ægteskabsforbindelser, Svogerskaber og Samkvem mellem Englændere og vore Landsmænd, som er kommet derover. Altsaa er jeg i den Sag af ganske samme Mening som Hr. Osburn. Eders Landsmand Richard Verstege har til en vis Grad søgt at paavise det i sine Antikviteter [Richard Rowlands kaldet Verstege: *Restitution of Decayed Intelligence in Antiquities concerning the English Nation*, Antwerpen 1605, 4°] Side 303, men han er ikke naaet saa vidt dermed, formentlig fordi han har manglet vore Oldtidsminder og Kilder. Efter at der er forløbet saa mange Aar, siden Danskerne gjorde Indfald i England og havde det under deres Herredømme, hvem kan saa, spørger jeg, føle sig overbevist om, at de ikke har efterladt sig flere Minder om deres Familier end dem, som han opregner? Det er altsaa med fuld Ret, at den højædle Mand mener, at de Familier, han anfører, og som benytter vore Navne, er afledet herfra. Lad os altsaa betragte dem i Rækkefølge:

II. Alf, Doral, Lother, Olaf, Orm, Osbiurn, Rolf, Rudl, Skibern, Svein, Tucke, Tume, Ulf.

ALF var et gammelt Stormandsnavn, som var særegent hos os, men af den Slags, som vi mener er uafledte, og som ikke hos os har nogen anden Betydning. Saxo, den berømteste danske Historieskriver, fortæller i femte Bog, at en vis Mand af dette Navn besad Herredømmet i Hedemarken. Hans Ord er følgende: »Paa samme Tid raadede Alf i Hedemarken og havde en Søn Asmund«, derefter omtales en vis Bjørn, hvorom mere under Osbjørn. Det fremgaar altsaa heraf, at det har været et meget gammelt Navn i de

nordlige Egne. I syvende Bog: Danskeren Sigar havde en Søn ved Navn Alf, »der ragede op over andre i Sind og Skikkelse«, som samme Saxo siger; han gennemgaar sammesteds med større Vidtløftighed hans Skønhed og Bedrifter. I ottende Bog er der ogsaa Omtale af Alf, Aages Søn, saa at ingen kan tvivle paa, at det har været et meget benyttet Navn hos os; men et særegent og uafledt, for hvilket der næppe kan gøres Rede.

DORAL er ogsaa af de ældre Egennavne, men hører til en anden Gruppe, idet det er sammensat af Thor og al. For at du bedre kan forstaa det, saa læg Mærke til, hvad jeg har anført om Navne begyndende med D i det af dig citerede Kapitel af Runeskriften: At jo adskillige, som har et Þ i Begyndelsen, i ældre Tid blev gengivet ved Th. Det skete, fordi det gamle Bogstav Þ undertiden skal udtrykkes ved latinsk D, undertiden ved Th. Istedet for Doral skal det altsaa udtales Thoral. Men Thor havde højeste Rang blandt de nordiske Guder, som det fastslaas i første Bog af Saxo. Det tjente derfor i sin Tid til stor Ære at opnaa Benævnelse efter ham. Herfra er afledet forskellige, ikke blot Mands-, men ogsaa Kvindenavne som Thora, Torilde hos samme vor Historiker i den anførte Bog, hvilket betyder »Thors Ild eller Kærlighedsflamme«. Thorald sammesteds er, som vilde man sige »helt helliget Thor«, thi al betyder helt og er et Smaaord for Fuldstændighed, hvilket jeg har fremstillet i min Bog om Runeskriften Kapitel 3. Thorbjørn, Thors Bjørn, i Stedet for hvilket man nu siger Thorbern. Thorkild, Thors Kilde, og uendelig mange andre af den Slags, som er sammensatte af Thor og Tilføjelser. Doral eller Thoral betegner altsaa simpelthen indviet til Guden Thor; og at det som et forhen meget hyppigt Egennavn er ændret til et Efternavn hos Eder, er ikke mærkeligt.

LOTHER forekommer mig uafledt; det er velkendt for vore Konger, som det fremgaar af den oftnævnte Saxo: Medmindre man kunde ønske at aflede det fra Loth, hvilket betyder Andel, og Er, som betyder Ære, saa at man kunde kalde det »ærefuld Andel«.

OLAFR er et ganske uafledt Egennavn, som endnu er meget hyppigt i Brug hos os. Paa Latin gengives det ved Olaus; paa nogle Steder kalder Saxo det for Olo.

ORM betegner som Fællesnavn en Orm: Imidlertid lærer Saxo os, at det har været Egennavn baade blandt vore Landsmænd og blandt Britanerne eller Anglerne. I fjortende Bog omtaler han Nordmanden Ormon, som de gav Tilnavnet Kongsbroder. I syvende Bog fortæller han, at Harald [Hildetand] i England har knyttet en vis Engelskmand med Tilnavnet Orm til sig, og han synes snart efter i Begyndelsen af den følgende Bog at kalde denne for Orm Engelskmand, hvor han siger: »Til disse slutter sig Orm Engelskmand og Ubbe Friser«. Saa jeg kan være i Tvivl om, hvorvidt dette

Navn er tilflydt Briterne fra Danskerne eller Danskerne fra Briterne, skønt det første tiltaler mig mest, fordi Ordet er karakteriserende hos os. Dette er paaviseligt ændret til et Efternavn, thi saaledes benævner man mig og hele min Familie og andre hos os, skønt det almindeligt skrives Worm, idet man tager Hensyn til den tyske Udformning, som vore Landsmænd altfor meget lægger Vægt paa, og som ogsaa mine Forfædre har fundet Behag i.

OSBIURN, eller Oisbiurn, sammensat af Os eller Ois, der betyder Flodmunding eller Havbugt saavel som Bogstavet O (se Runeskriften Kapitel 19, Side, 109, 138), og Biurn, der betegner en Bjørn. Osbiurn er altsaa Flod- eller Havbjørn, eller han som viser sig kraftig og tapper som en Bjørn i Søkampe. Dette uafledte Ord Biurn har frembragt saare mange Sammensætninger, som Osbiurn, Skibiurn, Thorbiurn, Halfbiurn og flere andre. Forøvrigt bruger de nu i deres Iver for Romernes Blødhed Formen Esbern, hvor de gamle brugte Osbiurn. Men om Osbiurn er der mere i Mindesmærkerne, siden dette udtrykkeligt ønskes opløst.

ROLF er et uafledt Egennavn og saa vidt jeg ved ikke med nogen Betydning som Fællesnavn, skønt Danmarks Konger har sat Pris paa denne Betegnelse, som det fremgaar af anden og tredie Bog af Saxo; nu foretrækker man Rudolf.

Om RUDL har jeg intet andet at sige, thi det er ikke karakteriserende, men tillagt efter Navngiverens Forgodtbefindende.

SKIBERN eller Skibiurn, sammensat af Bjørn og Skib, som jeg ovenfor har paapeget, idet Skib betyder *navis* og Bjørn *ursus*. Saaledes kaldte man den, der paa Skibe eller i Søkamp angreb Fjenderne ganske som en Bjørn angriber Jægeren eller andet Bytte.

SVEIN er uafledt og usammensat og betegner som Fællesnavn en herlig Yngling, veltrænet og nidkær, der efter at have udstaaet sin Læretid har gjort sig fortjent til Optagelse blandt de ældre. Hos Saxo kaldes det Sveno, og hos ham er det muligt at finde flere med dette Navn. Ogsaa i Dag er det i hyppig Anvendelse.

TUKE betyder som Fællesnavn tyk eller fed, men baade forhen og nu er det et Egennavn. De moderne foretrækker Tyge.

TUME er et rent Egennavn, dels til Kvinder, dels til Mænd. Tillagt Mandkøn vil du finde det hos Saxo i ottende Bog. Vore Mindesmærker indhugget i Sten med Runebogstaver anvender det paa Kvinder.

ULF betegner Ulv, hvoraf der (ikke anderledes end af Biurn) findes forskellige Afledninger og Sammensætninger. Heraf Ranulf og Ulfhilde; dem omtaler Saxo, der ogsaa siger Ulvo i Stedet for Ulf. Hos os lever endnu Adelsmænd af den gamle Slægt Ulfstand, som har faaet deres Tilnavn fra dens Tænder. Af det sagte fremgaar det altsaa, at det er sandt, hvad Lite-

ratura hævder: At de gamles Egennavne er taget dels fra Tjenester, som Svein, dels fra Bjørne, som Biorn, Osbiurn, Skibiurn, dels fra andre vilde Dyr som Ulf og Orm, om hvilke det ikke her er Stedet at udbrede sig videre.

Hermed tror jeg i alt væsentligt at have gjort Fyldest for det tredie Spørgsmaal. Thi deres Afledning har jeg, saa vidt muligt, fremstillet i al Korthed tillige med de særegne Betydninger. Men hos os gik de ikke alle paa samme Maade over til at blive Tilnavne. Thi forhen brugte vore Landsmænd sjældent andre Tilnavne end deres Forældres Fornavne, saasom Alf Thoralsen, som var Thoralds Søn, Lothar Olafson, som var Olafs, medmindre der var tillagt dem noget enten ud fra herlige Bedrifter i Krig eller andetsteds, eller ud fra en mindeværdig Begivenhed eller ud fra en iøjnefaldende Legemsfejl. Endnu finder vi dog Spor af visse Navne, hvorved de ældste Familier fik deres Særkende: Af de opregnede mener jeg, at ingen bør henregnes til denne Gruppe undtagen Orm, Tucke og Ulf.

Om det fjerde Tvilsspørgsmaal dømmer den højædle Hr. Osburn ganske rigtigt. Thi blandt de af os opregnede Skjaldenavne er følgende Navne: Thorbiurn, Thorbern og Halbiurn afledet af Biurn eller Biorno paa samme Maade som Osbiurn. Thi Biurn og Biorno er det samme: Det ene følger den romerske, det andet den gamle danske Skrivemaade. Thorbiurn og Thorbern er Synonymer betegnende Guden Thors Bjørn eller, hvis du foretrækker det, Gudernes Bjørn; Halbiurn = halv Bjørn eller den, som endnu ikke er naaet til en virkelig Bjørns Fuldkommenhed. Din Formodning er altsaa sandsynlig.

For at der i nogen Maade kan gøres Fyldest for det sidste Forlangende, vil jeg fra vore Mindesten beskrevet med Runebogstaver anføre to meget gamle, hvorpaa der omtales en Osburn; de findes begge i Skaane, det ene tæt ved Landsbyen Sjørup, det andet i Nærheden af Hunestad. Den første Sten bærer denne Indskrift:

Sagsi seti stin desi euftir Osbiurn sin filaga Tufas sun sem fotu egi at Upsalum Anua maden Vabn efdi.

Det er: Saxo satte denne Sten over Esbern sin Fælle, Tufas Søn, som jeg har opfostret i Upsala: Anua tilføjede Tegnene og Prydelserne.

Men Hunestadmonumentet er smukt og herligt, dannet af otte anselige og store Klippestykker (af hvilke de to bærer Runetegn, de tre derefter fremviser uhyggelige Billeder af en Hunbjørn, en Rytter og en Ulv, de tre øvrige mangler Tegninger og Indskrifter); paa den ene Sten fremviser Mindesmærket følgende Paaskrift:

Osburn aug Tume deir seutu stain densi eftir Rui aug Leigrud sunu Kunu henter.

Det er: Esbern og Tume satte denne Sten over Rui og Leigfrud over sin Svigerdatter.

Den anden Sten har denne Paaskrift:

Asburn seti stain densi eftir Tuma, sun Kunu henter.

Det er: Esbern satte denne Sten over sin Svigerdatter Tuma.

(W I 218).

[Anm. i Udg. 1751: Vi har anset det for unødvendigt paa dette Sted at fremstille disse Indskrifter med Runetegn, thi de kan ses tilligemed Billede af selve Stenene og Worms udførlige Forklaring i tredie Bog af Mindesmærkerne fra Side 185 til Side 191.]

796. (Ep. 546). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

18.7.1639.

(28.7. ny Stil).

*Senere end jeg burde skrider jeg til at gøre min Skyldighed imod dig. Thi det var min Hensigt at fortælle om vor Rejse til Italien straks, da vi var naaet frem. Imidlertid er der gaaet en hel Maaned, siden det faldt i vor Lod at se Padua, og jeg har ikke sendt dig noget Brev, hvori jeg kunde føje mig efter din Vilje. Men tilgiv min Tøven, som den knappe Tid har tvunget mig til, og modtag dette Brev med Velvilje.

Dit Ægteskab, hvorom du venligst gav mig Meddelelse i dit sidste Brev, hilser jeg med alle gode Ønsker og beder fromt til, at Gud vil styre, hvad han har ladet Eder paabegynde godt, saa at det kan tjene hans Navn til Hæder og sidenhen til Eders Frelse.

Hvad angaar vor Rejse, saa begav jeg mig afsted med saa meget større Fortrøstning, som jeg fandt, at mit Forehavende havde dit Bifald. Hidtil er den ogsaa forløbet heldigere, end jeg havde ventet, thi jeg frygtede ikke Røvernes Overfald saa meget som de heftige Sygdomme, jeg før har været Offer for. Derfor takker jeg Gud i høj Grad, at jeg har overstaaet den heldigere, end jeg havde turdet ane; ydmygt beder jeg til, at han vil værne og beskytte mig naadigt paa dette Sted, som efter hans Vilje har været skæbnesvangert for nogle af vore Standsfæller, og at han vil lede mine Studier saaledes, at jeg engang maa kunne gavne mit Fædreland til hans Ære.*

Men for at det kan staa dig klart, paa hvilken Maade vi har indrettet vor Rejse, skal jeg fortælle det i Korthed. Efter at vi havde forladt Paris den 15. April, ankom vi først til Lyon, hvor vi i et Tidsrum af fire Dage plejede fortrolig Omgang med den højt dannede Dr. Henri Gras, den mest forfarne Practicus i denne Stad; det var Dr. Poul Moth, der havde anbefalet os til ham. Han ydede os alle Vennetjenester: Han aabnede os sit Bibliothek, som er forsynet med de sjældneste Bøger, han tog os med ud til de syge,

han overlod os sin Medhjælper, der førte os hen at se Stadens Prydelser, Hospitalet og Vajsenhuset; ovenikøbet forsynede han os med Anbefalinger til den vidtberømte Kansler ved Universitetet i Montpellier, Hr. Dr. Ranchin. Udstyrede hermed drog vi den lige Vej til Montpellier, og efter undervejs at have beset Universiteterne i Valence og Orange, kom vi dertil den 6. Maj. Der kunde anføres mange Grunde til, at Aanden paa dette Sted har tiltalt mig i høj Grad, men for Kortheeds Skyld lader jeg det nu fare. Blandt Grundene kan jeg dog ikke fortie Professorernes fortrinlige Dannelse, den medicinske Haves Ypperlighed og de hyppige Disputatser, som afholdes dels af Læger, dels af Apothekere; alle disse Ting kunde have bevæget mig til et længere Ophold, hvis ikke det altid fornødne havde været at søge i Venezia. Rentudsagt fortryder jeg egentlig den Tid, jeg har spildt i Paris, fordi den kunde have været anvendt i Montpellier til større Gavn for mine Studier og med mindre Bekostning. Efter herfra at have gjort Rejsen gennem Marseille, ankom vi til Genua. Dernæst besøgte vi Universitetet i Pisa og tog dets medicinske Have i Øjesyn; videre til Firenze og derfra over Bologna og til Padua, hvor vi den 9. Juni naaede til Vejs Ende med denne besværlige Rejse.

Da jeg den følgende Dag havde overbragt Hr. Rhode dit Brev, fornam jeg Virkningen af din Anbefaling: Thi med største Redebonhed tilbød han os sin Hjælp, sørgede for vor Indkvartering og opførte sig saaledes, at der skyldes baade ham og dig, som har anbefalet os, en udødelig Taknemmelighed fra vor Side. Han er nu saa travlt optaget af at udgive Celsus' Værk om Traaden [De acia dissertatio ad Corn. Celsi mentem, Padua 1639,4°], at han knap nok har Tid til at klø sig bag Øret; men det Brev, som du meddeler, at du for to Aar siden sendte ham, det bedyrer han aldrig at have set.

Om Tilstanden ved dette Universitet kan jeg endnu ikke fortælle dig, da alle ligger stille paa Grund af den aarlige Ferie. Her vil jeg derfor holde op, med særlig Bøn om, at du ogsaa fremtidig vil omfatte mig med vanlig Kærlighed og ikke forholde mig den Ære at modtage dine længselsfuldt imødesete Breve. Lev vel, du højst forfarne Mand, og lev længe til Gavn for mig og for mange. Du hilses af Hr. Rhode og min Broder.

[Slutningsordene i Udg. 1751: »Imidlertid hilses du fra ham og min Broder og omfat mig med din sædvanlige Kærlighed« findes ikke saaledes i Originalen.]

(Kv. 59).

797. *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

8.8.1639.

Desværre kan jeg ikke komme til din Datters Bryllup, bl. a. fordi Kansleren [Christen

Thomesen Sehested] ventes til Sorø for at sørge for Studerekammer («Musæum») og Logis til sine Sønner. Forsmaa ikke den medfølgende Brudegave.

(Fol. 74).

798. *Testimonium for Peder Lauritsen Tuxen.*

21.8.1639.

Petrus Laurentius Hafniensis blev immatrikuleret i 1627 [fra Vor Frue Skole] og fik P. Gjelstrup som Præceptor. Han tog Baccalaurgraden. Fik senere Dr. Niels Pedersen som Præceptor. I 1634 fik han den theologiske Attestats og blev Rektor i Ystad.

(W I pag. 45).

799. (Ep. 654). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

21.8.1639.

(31.8. ny Stil).

Fortræffeligste Mand, Velynder og ærværdige Beskytter! Først og fremmest lykønsker jeg mig selv til din sædvanlige Hengivenhed for mig, hvilken du gennem dit meget velkomne Brev har ønsket skulde være evigt for mig, og hvorom min Broder [Caspar] gav mig et ganske utvivlsomt Haab. Men jeg anser det for min Pligt at gaa videre i det Spor, hvori jeg er begyndt, og ikke at slaa noget af paa min Omhu med at skrive, sikker paa at der ikke vol-des dig nogen Forsinkelse i din Travlhed. Men navnlig har jeg ment for Øjeblikket at burde tilkendegive Eders Excellence, at Dr. Elichmann til stort Tab for Videnskaben og vor Oldtid er bortrevet fra de levendes Tal, han som i saa høj Grad værdsatte dig og vort Fædreland. Da jeg for ganske nylig var sammen med ham, anlagde han efter Sædvane sit elskværdigste Væsen og førte forskellige Samtaler frem og tilbage om vort Fædreland og dets Oldsager, til stor Nytte for mig. Da Talen straks efter faldt paa dig, saa drak han mig efter Sædvane til i Bægre, der blev tømt mere end en Gang for at ønske alt Held og Lykke over Eders Excellence, og lagde paa enhver Maade sit Sindelag for Dagen. Skønt han plagedes af Trediedagsfeber, var det mod alles Forventning, at han døde den 18. August ved Aftenstid, idet der pludseligt stødte nye Omstændigheder til; han havde ikke gjort Testamente. Gid dette ikke var sket: Thi jeg havde haabet, at han, dersom han gjorde Testamente, da vilde have betænkt os med sine Forskninger, som han har viet til de fædrelandske Oldsager. Men en brat Skæbne har kuld-kastet vort Haab. Saa snart der gives mig Lejlighed til at træffe hans Enke, skal jeg tale med hende herom, og jeg vil, om muligt for en fastsat Pris, betinge mig hans haandskrevne islandske Bøger, som ikke er faatallige. Thi det vilde ikke tjene vort Fædrelands Tarv, om de splittedes til fremmede

Lande, idet de kan yde væsentligt Bidrag til Belysning af vore Oldsager. Foruden disse Ting kunde jeg ønske Fædrelandet den store Skat af arabiske og persiske Manuskripter, hvoraf det Elichmannske Bibliothek kan bryste sig. Rygtevis har jeg hørt, at Enken for en bestemt Pris vil tilbyde en vis Stormand alle de Manuskripter, som afdøde med stor Bekostning har skaffet sig fra Arabien og Persien. Men jeg mener, at kongelig Majestæts Gavmildhed, som paa andre Punkter er Videnskaben bevaagen, ikke vil svigte her. Jeg har i et fordringsløst Mindedigt bevidnet den aføde min Hengivenhed; han har hos alle efterladt sig et bedrøveligt Savn.

Før Hundedagsferien disputerede Henrik Citadinus, fordem den berømmelige Magister [Erik] Olufsen Torms Husfælle, for Doktorgraden; han mangler efter min Mening intet i lykkelige Evner, undtagen en maadeholden Dom over de berømteste Mænd. Under selve Disputatshandlingen stod han sig mindre bravt. Thi da en særdeles kyndig Kirurg havde holdt ham for Øje, at der paa et fremlagt Kranium fandtes en *contrafissura*, og ovenikøbet havde indskærpet ham andre Steder fra Galenus, saa svarede han rigtignok intet andet end »Nej, nej« og benægtede Paalideligheden af alle Erfaringer undtagen dem, han selv havde gjort, eller hvis Aarsag han kendte, alt imens hele Auditoriet opløstes i Latter og Bifald. For slet ikke at tale om, hvad han i sine Theser har indføjjet om den rene Forraadnelse som Aarsag til Pest, hvilket rigtignok er imod adskillige nyere, men dog ikke uden en vis Sandsynlighed. Paa Forfatterens egen Anmodning sender jeg Eders Excellence selve Theserne og beder Gud om al Lykke fra Gud for dig, din Hustru og dine elskede Børn. Lev vel, du evigt elskelige Mand, og beskyt mig fremdeles under dit Formynderskab.

I Hast, Leyden, den 31. August 1639.

Der er nu fra Skaane kommet en praktiserende Læge af skaansk Adel [Johan Melchior Hyphoff], som søger om at erhverve Doktorgraden; men han vil baade disputere og promoveres privat. Hvorfor Fædrelandet har gjort sig ufortjent til saadanne Mænd, kan jeg ikke gætte.

800. (Ep. 440). *Fra Henry Spelman i London.*

23.8.1639.

Jeg siger dig saa mange Tak, min elskede Oluf, for din fortræffelige Bistand, som du paa min Opfordring har ydet paa saa lærd en Vis i vor Landsmand, Hr. Ridder Peter Osburns Sag. Jeg sendte omhyggeligt din Skrivelse til ham saa hurtigt, jeg havde modtaget den, men jeg frygter, at jeg ikke vil faa hans Svar, før Eders Brevdragers Afrejse, thi efter hvad han fortæller

skal han vende hjem herfra inden for tre Dage. Ridderen opholder sig nemlig nu paa Landet, men naar jeg har erfaret hans Mening, skal jeg give dig Underretning saa hurtigt, det er muligt. Ligeledes nærer jeg en ikke mindre Taknemmelighed imod dig, fordi du viser dig saa ivrig for vort Helbred; men det er kun daarlig Omsorg, du drager derfor, naar du søger at overtale mig, som saa at sige stønner af Alderdom paa Gravens Bred, til at tage fat paa en ny Opgave, og det en saa uhyre som vor halvt levende, halvt døde Archæologus. Især da denne vor Bog om de britiske Raadsforsamlinger, som jeg nylig har udgivet og nu sender dig med dette mit Brev, næsten har udtømt min Livskraft: Jeg beder dig for vort Venskabs Skyld, dersom du besidder nogen Kyndighed i dette de gamle Sakseres uddøde Sprog (der ikke er ganske forskelligt fra Eders Landsmænds i fordums Dage), da omhyggeligt at antegne og gøre mig opmærksom paa, hvis du griber mig i at have taget fejl eller i at løbe vild deri eller i nogensomhelst anden Ting. Jeg sender ogsaa, hvad der just nu er kommet ud af Bogtrykkerpressen, min Søns latinsk-saksiske Psalterium, og jeg ønsker, at du maa faa ham som Efterfølger i Venskabet for hans Fader. Lev vel.

London, Barbican Street, den 23. August 1639, gammel Stil. Din hengivne

Henry Spelman.

801. (Ep. 338, BA 27). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstaðir.* 24.8.1639.

Aldrig vil jeg efter Fortjeneste og tilstrækkelig ærbødigt kunne henvende mig til Eder, berømmelige Mand, hvem jeg, Eders fattige Tjener, aarlig bliver saa meget skyldig. Men for at det dog ikke skal blive til slet intet, takker jeg mange Gange ogsaa for det sidste Aars Omsorg og Interesse for mine Forhold og Ansøgninger. Skønt disse blev afvist, vil jeg dog være evig Tak skyldig for Worms Velvilje imod mig. Men om det Punkt, der siges at skabe et daarligt Eksempel og at være imod Ordinansens Bestemmelser, derom vil jeg tie, fordi det er forbudt at indlade sig i Ordstrid med Foresatte, og jeg vil overlade alt mit til den almægtige Gud.

Hvad angaar Dr. Pontanus' — om jeg saa maa sige — Svar til Magister Stephanius (om Thule, Island o. s. v.), saa lægger jeg ikke Skjul paa, at jeg ikke kan læse og forstaa den altfor uordentlige Haandskrift, hvisaarsag jeg ikke ret kan svare ham, men nok min Velynder privat. Men jeg undrer mig over, at hin berømte Mand (thi visse Ting tror jeg at kunne snuse mig til af Afskriften) Gang paa Gang som sin egen Mening (hvis han har set mine Skrifter) holder fast paa Sejladsen fra Norge til Thule. Dernæst: Hvorfor det er ham besynderligt, at jeg saa stærkt forsøger at berøve Island Thules

Ælde o. s. v. Som om Thules usikre Ælde kunde sætte et Spørgsmaalstegn ved Rigtigheden af Islands første Bebyggelse samt ved vore Aarbøger og disses Troværdighed; og at vi til Skade for Historien skulde tiltigge os Islands Ælde. Gid blot mine Papirer maa blive mig tilbageleveret, om de saa aldrig skal blive udsendt offentligt. Maaske jeg efter at have gennemset dem en Gang skulde sende dem til Dr. Pontanus selv — hvis vi forbliver ilive — for at han selv kunde fælde Dommen over, hvor uvenligt han her er blevet modtaget af mig, eller hvor jeg ikke har anerkendt, med hvilket venligt Sindelag han oftere har omtalt mig uværdige i sit højst priste Værk. Thi jeg indser, at begge Dele paa en vis Maade fremføres i Afskriftens Ord. Det er sikkert, at første Del af mit lille Skrift om Islands Beskrivelse vil jeg ikke uden at gøre Vold paa Sandheden kunne holde for mig selv. Anderledes med det øvrige: Deri har jeg næsten indtaget en bønfoldende Holdning over for den berømmelige Mand, for at han skulde tage denne Meningsudveksling med Sindsro og ændre sit Standpunkt. Men der var ikke Brug for den Undskyldning, at den berømmelige Pontanus har forbigaaet mig i den Fortegnelse over lærde og højforstandige Mænd, som var indsat i Værket. Ejheller kunde jeg med Held tolke de Ord, hvis ikke jeg vidste, at de kom fra en højst retskaffen Mand: Som om jeg paa det ene eller det andet Sted havde lagt noget for Dagen, som tyder paa et ærgærrigt Sindelag: Idet jeg dog baade indser og plejer at erkende aabent, endog andetsteds offentligt paa Tryk, at jeg er den fattigste og ringeste Skygge af de lærde Mænd. Thi, skønt jeg ikke har fortjent Navn af Lærd, tror jeg dog at vide, hvem eller hvad en lærd Mand er. Derfor erkender jeg mig ganske uværdig til den Fortegnelse over hine Mænd og til den Opregning, som Dr. Pontanus' nærværende Ord omtaler, og det vil jeg, tilmed uden Forstillelse, erkende saa længe jeg lever. Mange Ting i den tilsendte Afskrift nødes jeg af førnævnte Grund til at lade ligge. Maaske der med næste Brev kan blive mig en bedre Haandskrift til Del. Men en Ting vil jeg gerne vide: Om mit lille Skrift er kommet Dr. Pontanus ihænde i sin Helhed eller blot gennem Rygte og Omtale i Magister Stephanius' Brev?

Indtrængende beder jeg Eder sørge for, at Eders Brev ved første givne Lejlighed sender Hilsen fra mig til Dr. Henry Spelman (for hvem, og maaske ogsaa for andre, jeg er blevet bekendt takket være Hr. Worms Bog om Runeskriften). Selv vilde jeg ogsaa sende ham egenhændig Hilsen, dersom hans Bopæl i England var mig bekendt, eller hvis den kunde opspørges gennem engelske Fuglefængere. Men heller ikke om Johannes Elichman har jeg hørt noget, efter at han drog til Holland.

Jeg fortsætter med de mere nærværende Ting, som ganske vist er hentet fra Jordens fjerneste Egne, nemlig Naturens Gaader fra Inderne og andre;

jeg forstaar, at I har en stor Mængde deraf, Dr. Worm, I som er hævet over enhver Ros. Men nu, da Aarene trykker mig, saa har jeg kun paalagt mig selv en eneste Ting, som skal ligge mig paa Hjerter, nemlig med Guds Hjælp et godt Endeligt. Det er ogsaa derfor jeg ikke lader mig gribe af nogen Bekymring i Anledning af de ret betydningsløse Sten, som menes at blive fundet her, og hidtil har de heller ikke interesseret mig; jeg anser dem for ret sjældne. Imidlertid dukker der forskellige Ting op rundt omkring: Maaske har de hyppige Udbrud af vulkansk Ild paa Sydisland fordem og nu udspytet noget af denne Slags: Men det er kun kendt for Indbyggerne paa den Del af Øen. Og hvis der er noget, røber de det kun højst nødtvungent, skønt det ikke er dem selv til nogen Nytte. Men hvis Biskoppen paa Skalholt bliver spurgt af Dr. Worm, saa vil han, der jo besidder Myndighed og Kløgt, kunne rette Forespørgsel om disse Ting. Den lille Sten, som jeg engang har set, men aldrig besiddet, tror jeg af nogle bliver kaldt Ørnesten; den har en rund Form og en mørkebrun Farve og vejer næsten intet, og dog lyder det, som om den er frugtsommelig med en anden Sten. Da den findes paa Stranden, menes den at blive skyllet op af Havet. Den anses for en Amulet for frugtsommelige og allerede fødende Kvinder god til at lindre Smerterne og til at gøre Fødselen let, hvis den blot i hel og ubrudt Stand lægges i en Drik. Derved synes den at kunne holde sig i mange Slægtled. Men jeg kan ikke lide at fortælle, hvad der er usikkert, da min Hr. Velynder allerede, som jeg skulde tro, er kommet i Besiddelse af selve denne Ørnesten tilligemed den nøjagtige Beretning derom.

Ogsaa af andre har jeg hørt Raadet om den Ring, der skulde anses for et Middel mod Krampen. Men i deres Løfter om at ville bringe mig en saadan Ring skuffer de mig. Jeg sender derfor nogle Brudstykker af Hvalrostænder, hvoraf det ene (om ikke de alle) menes at være af *Rostunger*; jeg venter mig intet af dem, undtagen at I ved Eders Godhed vil beordre en saadan Ring forfærdiget til mit Brug, hos Eder (thi her mangler vi en Kunsthaandværker). Der er fire Brudstykker eller Dele, og et lille Stykke af den, som du erkender at være af Rostunger, vil kunne tjene mit Ønske. Men dette er mig en overmaade stor Gaade: At en saadan Ring baaret paa Fingeren kan mildne Krampe i Hofterne, Fødderne og de øvrige nedre [*interiorum* rettes til *inferiorum*] Dele. Men hvem tør modsige Erfaringen?

Altsaa til Slut er der kun tilbage, at Dr. Oluf Worm, det nye og uforlignelige Vidunder i Naturvidenskaben, min Velynder og Hjælper samt — gennem sin Imødekommenhed — min bedste og inderligste Ven, at han skal leve, ydmygst hilset, ogsaa af min lille stakkels Kone, som forbereder sig til sin syvende Nedkomst i dette Tiaar.

Fra Nordisland, den 24. August 1639.

Forresten havde jeg nær glemt den meget hurtige Forklaring paa de Tvivls-spørgsmaal, hvorom jeg forrige Aar havde raadspurgt Hr. Doktoren. Dette er den Skade, som kommer med Alderdommen og Husførelsens Uro, og den maa tilskrives Sløvheden i min Hjerne, som gennem næsten hele Livet har kæmpet med Migræne. Eders Redebonhed til at komme mine Tvivls-spørgsmaal og min Uvidenhed til Hjælp vil jeg imidlertid betro en frodigere Ihukommelse af Eders Venlighed.

802. (Ep. 611, BA 104). *Fra Jon Magnusson paa Laufas.*

28.8.1639.

Alt godt i Christus Jesus! Ypperligste Mand, inderligste Ven! Aldrig kan jeg tilfulde favne og med Kyshaand modtage Eders Elskværdigheds Gunst og højeste Velvilje imod mig; tilforn var den lagt mig tilstrækkeligt klart og tydeligt for Dagen ved from Hengivenhed, men nu i fuldeste og mig fuldkommen kær og saare nyttig Virkeliggørelse, idet jeg nu først modtager Eders Elskværdigheds Brev, fyldt med vanlig Oprigtighed og Kærlighed, dernæst ser og beføler jeg den stærkt ønskede Gave, der er sendt mig som Skænk fra den høje Hr. Kansler og vederlagsfrit fragtet til mig; den herlige Vennetjeneste er mig saa værdifuld, at der just nu ikke kunde times mig noget kærere, baade paa Grund af førnævnte høje Giver af Gaver, den højædle Hr. Kansler, og paa Grund af Eder, den bedste Støtte for min Sag. Thi som en ældgammel Filosof skal have udtalt: Saare sødt er det at modtage, navnlig naar man er trængende! Skuer jeg derfor tilbage paa disse min Lykkes Goder, saa erkender jeg, hvad jeg nok forhen troede paa, men nu synes at vide med Sikkerhed: At jeg har opnaaet disse Gaver ved Guds Naades Aandepust og i Tillid til Eders stærke og trofaste Beskyttelse, og af denne Grund mener jeg at være stærkt forpligtet over for Eders Elskværdighed. Men da jeg paa Grund af min ringe Formue og knebne Mængde af huslige Ejendele, ak ve, ikke kan love nogen Velgernings Kraftydelse, beder jeg indtrængende den almægtige Gud om at ville belønne Eders Velvilje mangefold med sin guddommelige Naade baade i denne og i den næste Verden, saasom det jo er sket for hans Skyld og til Brug og Gavn for hans Hus. Hvad fremdeles angaar det Oldtidsstudium, hvorom den ærværdige Hr. Doktor beder i sit Brev, saa vilde jeg drive det med langt større Lyst end Eders Elskværdighed nogensinde forlangte, om det blot var mig muligt; med denne Sag forholder det sig saaledes:

Jeg havde troet (og sligt er ikke Vismands Tale) at det engang skulde blive mig muligt, naar jeg havde faaet ordnet mine beskedne Kaar og faaet Raadighed over de Bekvemmeligheder, som Sted og Tid kan byde paa, at nyde

Fred og Ro tilligemed Frihed for Bekymringer, og at der indimellem baade de Glæder og de Studier, som Cato minder os om [Disticha moralia III,7] vilde blive givet mig Lejlighed til, naar Nødvendigheden bød det, at opmuntre mit Sind og glæde min Ven; men nu, da jeg har erhvervet mig en Smule Erfaring (efter vort velkendte Mundheld: Suo leinge lærer som lifer, det er: Man lærer saalænge man lever, altsaa Erfaringen er Lærer i alle Forhold) har jeg lært, at der næppe i dette Liv gives nogen Ende paa vor Strid og Møje, saa at Udfaldet slet ikke svarer til Forsættet, er end Lysten nok saa stor til at vie nogle Stunder til en god Vens Sager eller til privat Idræt, der kræver Omhu. Thi i dette ulykkelige Land er det næppe Husholderes Lod og Vilkaar, at det er dem muligt uden stort økonomisk Afbræk samtidig at dyrke Videnskaben mere end en kort Stund daglig; denne Fortælling om Uendeligheden af vore Gøremaal er for vidtløftig til at kunne skildres i et Brev. Ikke desto mindre har jeg været fuldt beskæftiget med at tilendebringe vort lille Værk; det lille Tillæg, som savnedes, for at Alfabetet kunde blive fyldt, sender jeg nu Eders Elskværdighed til Gennemsyn og agter i Tidens Løb, hvis Gud og Helbred tillader det, at gøre det samme, dersom der forekommer noget udsøgt, idet jeg vil skrive det op, for at det kan blive indføjet paa Plads og i Rækkefølge.

Oh, om jeg i min tidligere Alder havde anvendt nogle Timer af Ungdommens Fritid paa disse Ting, førend jeg gik ind under Husførelsens tyngende Aag, da tror jeg bestemt, at jeg ikke havde været ganske unyttig til Granskning af disse Oldsager. Men nu skammer jeg mig over den Ukundighed, som er den væsentligste Grund til, at jeg ikke efter mit Ønske kan imødekomme min fortræffelige Beskytters Ønske og Vilje; min manglende Evne beror ogsaa paa Savnet af et Studerekammer; Gud tilgiver den uomgængelige Nødvendighed, altsaa maa ogsaa Eders Elskværdighed, ønskværdigste Velynder, velvilligt se igennem Fingre med min Svigten. Imidlertid skal jeg sørge for, at Eders Elskværdighed kan fornemme, at min redbonne Vilje visselig ikke har manglet mig, idet jeg ganske stoler paa, at Eders Godhed staar ved sit Løfte og fremdeles optræder paa mine Vegne over for vor høje Kansler, og især finder Undskyldning for mig, fordi jeg ikke drister mig til at fremlægge min raa Skrivelses vanskabte Foster, der er ganske ukendt med Talemaader, for en saa højtstaaende Mands Øjne. Dog siger jeg hans Højhed uendelig mange Tak for den rentud fyrstelige Gave paa 24 Pæle, der med gavmildt Sind og rund Haand er bragt mig til vor Kirkes Istand-sættelse. Men hvad angaar de 4 større Træstammer, saa er de ikke bragt hertil, men jeg kan ikke naa frem til nogen Formodning om Grunden, eftersom Købmandens og Skipperens Beretninger om den Sag afviger betydeligt fra hinanden, hvisaarsag jeg endnu højlig har Eders Elskværdigheds

Anbefaling behov paany, for derved at komme i fuldstændig Besiddelse af denne Almissegave, hvad jeg ellers anser for haabløst paa Grund af Købmændenes Udflugter og ringe Følelser for os. Om disse Ting vilde jeg skrive mere, hvis det var sikkert at betro det til Papiret, men Brevenes Skæbne er uvís, hvorom jeg overalt høster en klar og uigendrivelig Erfaring. Men mere end nok herom.

Elskværdigste og lærdeste Mand! Med al min Sjæls hengivne Formaaen bønfaller jeg Eder atter og atter om at tage vel imod denne mit Brevs golde Magerhed. Tilbage staar, at jeg beder den evige Gud om, at alt maa tjene Eder til Held og Lykke, baade i dette og det tilkommende Liv, og at I maa bevares længst muligt frelst og uskadt for Universitetet og Eders kære. Lev vel, bedste Mand, med Rette mit Hjertes bedre Halvdel [jvf. Verg. Georg. II,40].

Laufas, den 28. August.

Ærværdige Hr. Doktor! Om det maatte være passende, da kunde jeg ønske, at der fra den høje Hr. Kansler gaves mig Privilegium paa at sende nogle islandske Varer enten til min Broder Gunnar Magnusson Bogtrykker, der i denne Sommer er kommet hertil for at besøge Fædreland og Frænder, og ved Guds Styrelse vil vende tilbage til Eder endnu i dette Efteraar, eller ogsaa til en anden, som har gjort sig fortjent af mig og fortjener Belønning. Thi efter at den Gæld, hvoraf jeg havde været bundet lige til nu, er blevet betalt, har jeg besluttet — om Gud under mig Liv og gunstigere Lykke — at aflægge et Vidnesbyrd paa from Taknemmelighed. Men hvis den ærværdige Hr. Doktor lader mit Ønske gaa i Opfyldelse, vil I finde mig evigt bundet til Eder og fromt taknemmelig. Lev atter vel, Eders Elskværdighed!

803. (Ep. 601, BA 55). *Fra Benedikt Magnusson i Akureyri.* 29.8.1639.

Frelse ved Jesus Christus! Berømmeligste Hr. Doktor, evigt ærværdige Lærer! Intet har jeg, hvormed jeg kan gengælde Eders bestandige Gunst og Kærlighed imod mig — andet end et Sind, som altid vil Eders Bedste og nidkært beder om, at i Liv og Død Vorherre Jesus maa blive Eders mest trofaste Ven. Eders Brev modtog jeg rigtigt den 20. Juli fra vor Købmand Christoffer Bremer og takker mangfoldigst saavel for dette som for de øvrige imod mig ydede Velgerninger. Nu endelig sender jeg den længe lovede Raudulfs þatt, som synes at indeholde en kongelig Drøm, eller snarere en Spaadom om det norske Rige. Thi naar du begynder med Kong Olaf Haraldsson den Hellige, kan du sammenligne den Spaadom med de følgende

Herskeres Tid i dette Rige, og du vil se, at Raudulfs Forklaring helt bekvemt kan passe derpaa. Jeg har paa den modstaaende Side opskrevet en dansk Oversættelse, skønt den maaske ikke er helt paa sin Plads, for at I lettere kan rette Manglerne og bringe det i Overensstemmelse med rigtig Sprogbrug.

Mine Forhold befinder sig i samme Tilstand som da jeg sidst tilskrev Eder. Thi ethvert Haab om min Sag over for den højædle Statholder over Island ser jeg sønderrevet for mig, da han endnu ikke har svaret mig noget bestemt. Dog vil jeg finde, at jeg har reddet mig noget Udbytte af mine Studier og Udgifter, hvis jeg gennem Eders Beskyttelse kan fritages for den aarlige Afgift. Hvis jeg fik opfyldt mit Ønske herom, vilde jeg ikke yderligere besvære Eder med mine Bønkrifter. Men den Afgift er een Speciedaler; det er saaledes efter de islandske Love, at enhver som ejer ti islandske As (og fire Speciedalere kalder man her for en As), han skal betale tyve *Ulnæ* eller en Daler om Aaret. Og da de studerede i de fleste Distrikter nyder denne Skattefrihed, mente jeg, at jeg ikke var saa aldeles uværdig til det samme, skønt vore Myndigheder ikke tillader mig at nyde den.

Men jeg skal nidkært befitte mig paa næste Aar at lade bringe til Eder, hvad der maatte forekomme vedrørende Oldsager, blot Gud vil skænke mig Liv og Lykke. Min enlige Moder hilser Eder som skyldigst. Lev vel og hav det godt med Lykke i vor Herre Jesus.

Skrevet paa Akureyri i Havnen, hvor nu de danske Købmænd handler. Den halshuggedes Dag 1639. Eders Elskværdigheds dybt hengivne

BENEDICTUS MAGNI O.
med egen Haand

804. (Ep. 621, BA 136). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.*

4.9.1639.

* * *

Nu vil jeg gerne slaa mig til Taals med dit elskværdige Raad om taalmodigt at vente paa en Skolegerning. For Tiden er Belønningen for mine Arbejder kun tyve Joachimsdaler, som ikke er tilstrækkelige til at skaffe mig Klæder og de øvrige Ting. Men i hvert Fald takker jeg Hr. Doktoren for det venlige Raad og Biskoppen for hans Samtykke og skal i Herrens Navn rette mig derefter. For efter din Paamindelse at beskæftige mig med Oldsager i min Fritid har jeg taget fat paa en lille Historie skrevet paa Islandsk for saa vidt muligt at oversætte den til Latin. Den handler om en vis dansk Konge. Eftersom jeg paa Grund af mig paalagte daglige Forretninger ikke

har kunnet tilendebringe den før Købmændenes Afrejse, vil jeg sende den til næste Aar, om Gud under mig Liv og Helbred.

Holar paa Nordisland, den 4. September 1639.

805. (Kirkeh. Saml. 3. Rk. IV pag. 493—94).

6.9.1639.

Fra Thomas Bartholin i Leyden.

(16.9. ny Stil).

Jeg sender dette Brev med Peder Villadsen, hvis fortrolige Omgang jeg har nydt her i Leyden, og som jeg paa det varmeste anbefaler. Jeg har spurgt Elichmanns Enke om de arabiske Manuskripter, men hun turde ikke love Svar før om seks Uger. Jeg sender den skaanske Læges [Johan Melchior Hyphoffs] Theser, som er blevet forsvaret privat for Konsistorium. Han er nu rejst hjem.

806. (Ep. 122, BA 186). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

7.9.1639.

Velfærd, Kærlighed, Lydighed!

Den blandt de Vise, som sagde, at man ikke let finder nogen, der kan maale sig med saadanne Guder som Forældre og Lærere, han talte sandt. Thi for nu ikke at tale om Guds Kærlighed, der langt overgaar enhver Følelse, og for at forbigaa Faderkærligheden, hvilken vi føler i os selv, naar vi daglig af vore Børn hilses med Fadernavn: Findes der da nogen anden Følelse saa stor, saa sød, saa varig, ja næsten uforanderlig som Lærernes Følelser mod deres Elever? Men jeg mener ikke alle Lærere i Almindelighed, men dem, som er værdige til dette Navn og om hvem den gamle [Juvenal, XIV,34] sagde:

Som af et finere Ler Titanen har gjort deres Hjerter.

Om jeg skønner ret, saa indtager I Førstepladsen blandt dem, I fortræffeligste Mand. Herom vidner Eders Brev, som jeg modtog i Juli Maaned i Aar med vore Købmænd: Det aandede en lutret Kærlighed og en næsten uhørt Dannelse. En raa Barbar maatte jeg da være, dersom ikke denne Eders Kærlighed virkede behageligt paa mig, og dersom jeg ikke ansaa Eder som — næst Gud — den nærmeste til at være mig i Faders Sted; gid der engang maa gives mig Lejlighed til at kunne vise dette i Gerning mere end i Ord.

Ligesom det smerter mig, at en misundelig Skæbne nu for anden Gang har berøvet Eder en uforlignelig Ægtefælle, saaledes glæder det mig paa den anden Side, at en tredie Hustru nu er fundet; kan hun end ikke ganske fjerne Smerterne, vil hun dog visselig i væsentlig Grad kunne lindre dem. Gud give, at det maa ske!

Med Hensyn til dette Havuhyre giver jeg kun sparsomt Svar, fordi min Viden derom næppe er sikker; men jeg sender for anden Gang en Aftegning af dets Ydre, dog ret grov, som I ser. Den var ikke udrustet med nogen Tand undtagen den ene fremtrædende og synlige; den havde ingen Finner, men i Stedet for Finner nogle Knogler beklædt med Kød og blød Hud. Aandehullet var oven paa Lungerne bag Baghovedet, som I ser det tegnet paa Billedet. Om jeg husker ret, naar dette Uhyre en Højde af indtil tyve eller tredive islandske Alen.

Af Hr. Sveinn [Jonssons] eget Brev haaber jeg, at I vil erfare, hvilken Forfremmelse jeg har givet ham; jeg har gjort, hvad jeg med Guds Naade og frelst Samvittighed kunde. Den brave Yngling pryder sin Stilling paa det bedste.

Det er smerteligt, fortræffelige Mand, at I tør fastslaa, at der nu ikke er en eneste af vore Landsmænd hos Eder, som interesserer sig for de finere Videnskaber. Ogsaa vi smertes og beklager, at vore Omstændigheder nu er blevet saaledes — jeg vil ikke just sige, at det skyldes dette islandske Kompagni — at vi er kommet i yderste Trang og næppe kan leve i vort Fædreland, end-sige underholde Studenter i Danmark. Den Beklagelse sker hverken Fyldest ved nogle faa Ord eller nogle faa Taarer; men lad nu dette fare.

Min Søstersøn Einar Magnusson er taget afsted herfra for at melde sig ved Eders Universitet. Jeg ønsker det saa stærkt som muligt, at I vil finde ham værdig til Eders Gunst og Varetægt, og jeg betvivler ikke, at I vil gøre det. Han er, saavidt jeg har kunnet se, retskaffen og har Tilbøjelighed for de skønne Videnskaber og for Fromhed. I vil altsaa kunne behandle ham, som I fordum behandlede mig.

Jeg vil gerne delagtiggøre min Hr. Præceptor i en Sag, som trykker mig stærkt: Paa andet Aar venter jeg nu forgæves paa det Papir, som vi skylder vor Bibeludgave, og det vil blive et ikke ringe Tab for mine Børn, hvis jeg imidlertid skulde dø fra et halvgjort Arbejde. Gid vi som forhen havde fri Samhandel med de Folk, vi ønskede, saa vilde jeg nu have faaet det indført fra England. Men da det ifølge kongelig Befaling er forbudt, maa jeg bede Eder bringe denne min Nødssituation i Erindring hos vor berømmelige og højædle Hr. Kansler.

Jeg sender nogle danske Kongers Historie optegnet i norsk Dialekt [Knyttingsaga]. Jeg sender ogsaa to Klumper, jeg tror af et metallisk Stof udgravet af et Bjerg; det bestaar af Lerjord, og jeg hører, at det rummer en ikke ringe Mængde deraf.

Lev vel, ærværdige Præceptor, I den bedste blandt mine Velydere; og naar det bliver nødvendigt, saa lad det blive en god Omtale I giver mig over for Myndighederne; jeg fra min Side vil, saa længe jeg lever, tjene Eder med fromt Sind og fromme Bønner. Og atter: Lev vel i Evighed.

807. (Ep. 547). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

8.9.1639.

Hvor kærkomment dit Brev, skrevet i Padua i Juli Maaned, har været mig, kan jeg ikke udtrykke; thi det oplyste mig om mange Ting, for hvilke jeg længe havde været bekymret; især glædede det mig deraf at erfare, at Tilstanden ved Universitetet i Montpellier næsten var bragt paa Højde med, hvad den før var, men fremfor alt, at du velbeholden var ankommet til Padua efter at have overvundet Farerne paa saa mange Veje og i saa mange Lande og efter at have set saa mange berømte Universiteter. Gud skærme fremdeles dine Bestræbelser og skænke dig et godt Helbred og gode Raad! At mit Brev har haft nogen Betydning over for Rhode, glæder mig, thi jeg skønner, at den gamle Fortrolighed endnu ikke er gledet ham af Minde. Men det gør mig ondt, at det Brev, hvorom jeg har skrevet til dig, ikke er blevet paalideligt besørget; thi jeg vedlagde min lille Bog om Runeskriften, og det var min Hensigt at afæske ham hans Dom over den. Jeg havde givet den at besørge til hans Slægtning Bartskeer, men ved hvilken Forsømmelse den er gaaet tabt, ved jeg ikke. Jeg beder dig finde ud af, om han nogensinde har set den lille Bog. Men hvis den ikke er bragt til Italien, vil jeg drage Om-sorg for, at den bliver ham bragt. Jeg hører, at han snart vil give os Celsus' Traad med Knuderne løste, men hvornaar mon hele Celsus, som ventes med saa stor Iver? For den tilsendte parisiske Farmacopé siger jeg mange Tak; det var først for omkring ved en Maaned siden, jeg modtog den, saa sendrægtigt besørger nogle Studenter deres betroede Hverv.

Om vore egne Sager vil din Moder give dig Meddelelse, derfor opholder jeg mig ikke ved dem. I disse Dage er vi ganske optaget af din Søsters og min Datter Ingers Bryllupper [med hhv. Hans Hansen Svane og Jens Pedersen Schjelderup]. Jeg tilføjer en enkelt Ting, der, som jeg tror, vil være dig mindre kærkommen, nemlig at den berømmelige Mand, Dr. Joachim Burser i Slutningen af August afgang ved Døden i Sorø af en ondartet Feber, og at Dr. Christen Madsen Dithmars sammesteds frivilligt har fra- traadt sit Embede som Professor i Theologi og har begivet sig til Neder- landene. Hvilke Forholdenes Omskiftelser der hidtil er indtraadt ved vort Universitet, har du uden Tvivl forlængst erfaret. Vor Thomas Bartholin driver med vaagen Omhu sit medicinske Studium i Leyden; Ynglingens Flid og Fremgang kan jeg ikke noksom rose. Han skriver til mig næsten hver Maaned og gør mig bekendt med alt muligt, som han er stødt paa.

Fortsæt du, min Henrik, som du gør, og forfrisk mig fra Tid til anden med dine Breve. Gud bevare dig velbeholden for os og føre dig uskadt til- bage! Rhode og din Broder hilser jeg skyldigt.

København, den 8. September 1639.

(W I 218).

808. (Ep. 738). *Til Ægidius Jensen i Randers.*

27.9.1639.

For din Skyld skal jeg med Glæde og efter Evne yde al Hjælp og Støtte til den Yngling, du anbefaler til mig, thi intet kan nogensinde være mig kærere end paa enhver Maade at gengælde mine Venners bevidnede Hengivenhed gennem Tjenester.

Hvad iøvrigt den højædle Fru [Jytte] Broks bemærkelsesværdige Tilfælde angaar, skal jeg i Korthed fremstille, hvad der er mig bekendt derom, og hvad jeg har iagttaget, dels gennem andres Beretning, dels med mine egne Øjne.

Hun ankom hertil den 20. Januar i Aar lidende af en let Øjenbetændelse, men ellers rask og med Kræfterne i Behold. Hun søgte Magister Tancred [Leyel], hvis Hjælp hun ofte har benyttet, og bad ham om et Lægemedel. Han fastholder, at det urene Legeme nødvendigvis maa udrenses. Hun fremholder, at hendes Legemstilstand er uegnet til rensende Midler, thi hun bekender aabenhjertigt at være med Barn allerede paa tredie Maaned. Han benægter, at det kan forholde sig saaledes, idet hun allerede i saa mange Aar har vist sig ufrugtbar, og han hævder, at hendes Legeme uden nogensomhelst Fare kan udrenses med tjenlige Midler, hvordan det saa end forholder sig. Hun sætter sig stadig imod det under Henvisning til adskillige Tilfælde, hun kender, hvor rensende Midler har fremkaldt Abort. Endelig giver hun dog efter, overvundet af hans Overtalelser. Hun indtager nogle Korn Skammonium-Harpiks med Kremortartari. Den første Dag fik hun voldsom Afføring ledsaget af Underlivssmerter, og ligeledes anden og tredie Dag, indtil den indtagne Føde gik ganske ufordøjet fra hende. Lægen blev tilkaldt og gjorde sig frugtesløse Anstrengelser for at lindre Smerterne med ydre Midler. I fjerde Døgn udstødtes der ved Nattetid Blod blandet med slimede Ekskrementer, og kort efter ganske ublandet, ledsaget af betydelig Afkræftelse, Vaagen og frygtelige Smerter. Dette har jeg faaet meddelt af den syge Frue selv, salig Ihukommelse. Den 25. Januar ved Ettiden om Natten, kom hendes adelige Ægteherre [Tyge Brahe] til mig, klagede under Taarer over sin Hustrus elendige Tilstand og bad mig komme til Undsætning og sammen med ham besøge den syge Frue. Jeg indvilligede gerne i hans Begæring, men da jeg kom derhen, fandt jeg hende udmattet af Smerter, Nattevaagen og med Kræfterne helt udtømte af den heftige Sygdom; man viste mig tre Bækkener fyldte med rent Blod, udtømt som Afføring, saa at hun ikke havde Tanke for andet end en salig Død. Jeg henvendte mig til den tilstedeværende Læge og forhandlede kort med ham alene om Sygdommens Opkomst og Udvikling, og da jeg havde faaet det at vide, erklærede jeg, at Udflodet enten maatte standses øjeblikkelig og Smerterne dulmes, eller ogsaa maatte Døden imødeses hurtigere end man kunde ane. Han satte sig

først imod det, idet han fremholdt, at en Tilbagetrængning af det bitre Stof vilde fremkalde øget Betændelse. Jeg svarede, at der maatte tages Hensyn til Kræfterne, at man maatte være opmærksom paa det mest nærliggende, og at man maatte afværge Døden; skulde vi bemærke, at der var noget at frygte som Følge af det bitre Stofs Tilbagetrængning, kunde hendes Liv let aabnes med et let Klyster og Omsorg drages for Tarmene. Skælvende og raadvild gav han endelig sit Samtykke. Jeg greb straks til Pennen og foreskrev en lille Pille, som jeg gav hende, efter at den øjeblikkelig var bragt fra Apotheke; derefter faldt hun snart til Ro, Smerterne fortog sig, det uhammede Udflod mindskedes, saa at hun hele den Nat sov roligt uden nogen Afføring. Den følgende Dag tog vi fat med styrkende Midler, skønt Smerterne ikke var faldet helt til Ro. Hun havde da Afføring af sig selv, idet hun udstødte noget slimet og let blodfarvet. Derefter ønskede hun, at jeg alene skulde forestaa hendes Pleje, idet den forrige Læge blev afskediget; det var med nogen Modstræben jeg gjorde dette, da jeg ikke var sikker paa, hvilke Symptomer der kunde blive Følgen i en saadan Tilstand af Afkræftelse, naar Patientten var en frugtsommelig Kvinde. Endelig indvilligede jeg dog, overvundet af Ægteherrens og Patientens Bønner, og en hel Maaned var jeg beskæftiget med at styrke Moderen og Fosteret og at faa Skørbug-Symptomerne til at fortage sig. I Begyndelsen af Marts rejste hun herfra, nogenlunde helbredet, men klagede ikke desto mindre stadig over betydelig Svaghed. Dette er foregaaet i min Nærværelse. Da nu Fosteret var fuldbaarent, fødte hun lykkeligt i August Maaned, hvad ogsaa Ægteherren kundgjorde i et Brev, som han sendte mig. Men næppe var der gaaet nogle faa Dage, før Rygtet meldte, at hun pludselig, mod alles Forventning, var død, og Kendsgerningen bekræftede Rygtets Sandhed. Nogle Adelsfruer, som forestod Forberedelserne til Jordefærd, fortalte mig senere, at hele hendes Legeme pludselig var svulmet op og vansiret af betydelig Gustenhed, hvilket de tilskrev den skadelige udrensende Virkning af det indtagne Lægemedel; men jeg oplyste om, at det maatte skyldes den Skørbug, hun fra Barnsben har haft Tilbøjelighed til. Snart efter den anvendte Kur forberedte Ægteherren i Konsistorium en Retssag mod Magister Tancred for det medicinske Collegium om slet Behandling af hans Hustru, men ved min og andres Mellemkomst er den hidtil dysset ned; gid den var ganske hævet!

Dette, kære Ven, ønsker jeg skal være dig meddelt i al Fortrolighed vedrørende Behandlingen af den ædle Fru Brok; af Grunde, som ikke vil være dig ukendte, bør det ikke røbes for hvemsomhelst. I min Praksis er der ofte forekommet Tilfælde, som ligner dine Iagttagelser meget, og vi erfarer daglig, at det forholder sig saaledes. Det Udrensningsmiddel, som blev givet vor Adelsfrue, bestod i 11 Korn Skammonium-Harpiks, som Magister Tancred

fortalte, at han oftere med Held har anvendt paa samme Patient; naar de bitrere Væsker kommer i Bevægelse i en Konstitution lidende af Skørbug, plejer der at følge de mest forbavsende Symptomer. Men hvem maa ikke undre sig over, at Barnet intet har lidt ved en saadan Afkræftelse og ved saa mange forudgaaende Diarrhéer, endog med Blodgang? Thi Barnet lever endnu og har det godt.

Undlad ikke skyldigt at hilse Dr. [Søren] Hofmann og min [Peder] Lasson fra mig. Jeg beder dig og din Hustru leve vel

København, den 27. September 1639.

(W I 219).

809. *Testimonium for Oluf Sørensen Ørsted.*

10.10.1639.

Olaus Severini Ørstadius blev immatrikuleret 1633 [fra Aarhus Skole]. Efter tre Aars Forløb rejste han udenlands.

(W I pag. 45).

810. (Ep. 655). *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

11.10.1639.

Det Brev, du sendte gennem Peder Villadsen, har jeg rigtigt modtaget den 1. Oktober sammen med Hyphoffs Disputats, der blev afholdt privat hos Eder; jeg takker meget derfor. At Elichmann er gaaet bort, gør mig ondt, thi han var min Ven, og jeg har fra ham ventet nogle sjældne Ting, angaaende vort gamle Sprog. Men saaledes havde Skæbnen bestemt det; engang skal man jo drage herfra. Dette beviste os ogsaa nylig med sit Eksempel vor høje Kansler Christian Friis, der til betydelig Ulykke for Universitetet og mange Lærde døde af en ondartet Feber den selvsamme Dag, hvor jeg modtog dit Brev.

Villadsen skal jeg bistaa paa enhver mulig Maade med min Hjælp og Bevaagenhed, da den unge Mands Beskedenhed og Tilforladelighed synes at fortjene det. Men det Brev, som du skriver, at du har sendt med Elzevir, har jeg endnu ikke set; ganske vist er der hertil ankommet en af hans Familie, som, da jeg opsøgte ham angaaende Brev fra dig, svarede, at han nok havde modtaget en Pakke til mig, men havde efterladt den i et Skrin, som han venter ved første Lejlighed; naar jeg har modtaget det, skal jeg besvare det ved første givne Lejlighed.

Fornylig skrev Henrik Fuiren til mig fra Padua og gjorde Rede for hele den italienske Rejse, men intet om Universitetets Tilstand, fordi han endnu ikke havde nogen sikker Kundskab derom. Han er ked af, at han har brugt

saa megen Tid i Paris, og at han ikke var taget til Montpellier, som han kun besøgte paa Gennemrejse: Thi han kunde ikke noksom anbefale dette Universitets Bekvemmelighed saavel paa Grund af Øvelsernes Hyppighed som for Klimaets Sundhed og for de rimelige Leveomkostninger, hvilket jeg gerne vil gøre dig opmærksom paa, for at du, hvis du engang tænker paa at tage til Frankrig, nøjere kan overveje, hvad du skal gøre.

Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab. Min Hustru og alle vore hilser dig.

København, den 11. Oktober 1639.

(W I 220).

811. *Til Bjørn Sørensen Drachard i Sorø.*

11.10./4.11.1639.

Vor Slægtning Clemens Sørensen, Provinsdommer i Tønsberg, har sendt mig 53 Imperialdaler, som han beder mig udbetale dig, hvis du vil sende mig hans Kvittering — medmindre da Summen er betalt af hans Hustru.

(W I 221).

812. (Ep. 81). *Til Johan Rhode i Padua.*

11.10./4.11.1639.

Af dit Brev, som jeg nylig har modtaget fra Henrik Fuires, hvem jeg har anbefalet til dig, erfarer jeg, at du ikke har faaet det Brev, som jeg for to Aar siden besørgede gennem din Svoger. Det gør mig virkelig ondt. Der var nemlig vedlagt et Eksemplar af min Runeskrift; dels findes deri en Om-tale af dig, dels rummer den en Mængde Ting, hvorom jeg ventede din fortrinlige Dom: Derfor kan jeg ikke andet end tage mig Tabet af den nært. Jeg giver mig altsaa for anden Gang Skæbnen i Vold og sender den, idet jeg venskabeligst beder dig gennemse den, naar du faar Tid; finder du da noget bemærkelsesværdigt, maa du ikke undlade at gøre en Antegning. Der vil uden Tvivl i Vatikanets Bibliothek og andetsteds være Ting, som kan bidrage til denne Sag. Hvis du ligger inde med noget blandt dine Optegnelser, eller hvis du kan faa noget fra dine Venner, beder jeg dig stille det til min Raadighed, og jeg lover at have det i taknemmelig Erindring.

Jeg ser, at Kircher og andre arbejder saa ivrigt med at fremdrage den østerlandske Litteratur: Hvad er til Hinder for at forsøge noget tilsvarende med vor nordiske? Men her staar vi desværre saa godt som blottede for Hjælp fra andre. Altsaa maa vi gøre det, saa godt vi kan, siden det ikke er muligt at gøre det, som vi gerne vil. At vort Arbejde ikke er det rene Ingenting, har vi erfaret gennem de ikke sjældne Bifaldsytringer fra visse berømte Eng-

lændere, Nederlændere og Tyskere. Hvad Eders Italienerne mener om dette Barbari, er jeg begærlig efter at faa at vide gennem dig. Lev vel.

(W I 221).

813. *Testimonium for Henrik Jørgensen Dystrup.* 28.10.1639.

Henricus Dystrupius blev immatrikuleret i April 1630. Han blev Rektor i Slangstrup 1634 og har taget Baccalaurgraden.

(W I pag. 46).

814. *Til Peder Winstrup i Lund.* 4.11.1639.

Min Elev Niels Poulsen Aarhus er Hører i Halmstad, men fik Attestats for nogle Aar siden. Han søger Præstekald, men frygter, at det vil komme ham til Skade, at han ikke har deltaget i Studenternes Øvelser. Theologerne her kræver blot, at han skal godkendes af en Biskop. Du bedes hjælpe ham.

(W I 221).

815. (Ep. 479). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.* 13.11.1639.

For at opfylde mit for ikke saa længe siden mundtligt afgivne Løfte, berrømmelige Hr. Doktor og bedste Ven, saa sender jeg dig en sammenfoldet Serviet anbragt i medfølgende forseglede Skrin sammen med et Brød, som Perserne almindeligvis benytter saaledes, at de ingenlunde skærer det istykker med en Kniv, men under Spisningen river det i Stykker paalangs med Hænderne. Hvis du vil, kan du anbringe det blandt dine Skatte. Hvis jeg havde Ting, som var sjældnere og dig mere værdige, skulde jeg meget gerne sende dig dem.

Eders nyfødte Anatom [Simon Paulli] har søgt om at blive udnævnt til Læge ved vort Hof (»Bestalter von Haus aus«, som Tyskerne kalder det) gennem vor Sekretær, af hvem han er en nær fortrolig, idet han tilbyder min fyrstelige Naade Prinsen sin Tjeneste; dog har han faaet et øjeblikkeligt Afslag. Da Svigersønnens dumme Handlemaade blev Svigerfaderen [Jacob Fabricius] bekendt, blev han meget fortørnet. Men dette i Fortrolighed og for dig alene.

* * *

Nykøbing paa Falster, den 13. November 1639.

At den ædle Hr. Just Høeg har frasagt sig sit Embede i Sorø, vil ikke være dig ubekendt.

816. (Ep. 548). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

21.11.1639.

(1.12. ny Stil).

Ikke uden største Fryd har jeg gennem dit Brev af 8. September erfaret, at mit forrige Brev har været dig kærkomment. Jeg lover mig altsaa, at ogsaa dette vil blive kært, fordi det skal meddele, hvad Lægerne her foretager sig, og paa hvilken Maade jeg skrider fremad i det paabegyndte Studiekursus.

Da Sommerferien var tilende, gav alle Professorerne sig paa samme Tid, den 3. November, i Lag med de sædvanlige Forelæsninger. Da Forelæsnin-gernes Antal kommer op paa femten, kan mine Forhold og Studier, som jeg har viet til Medicinen alene, ikke bære at deltage i dem alle; jeg vil kun angive, hvad de Læger, hvis stadige Tilhører jeg er, foretager sig. I den første Morgentime hører jeg altsaa Dr. Johannes Vesling, som forklarer Planternes Egenskaber. Herfra begiver jeg mig til Fortolkning af Hippo-krates' Aforismer, som foretages af Dr. Joh. Domenico Sala. Derefter be-søger jeg Johan Baptista Soncino, som fremstiller Underlivssygdomme. Men efter Middag redegør Dr. Benedict Sylvaticus for Læren om Febrene; ingen, hvem Lægekunsten ligger paa Hjerte, vil uden Tab kunne forsømme hans høj lærde Forelæsninger. Imidlertid deltager jeg daglig i Dr. Soncinos Privatforelæsninger og hører af ham med største Udbytte en Forklaring af Kvindesygdomme. Ovenikøbet foranstalter samme Mand hver Dag ekstra-ordinære Konsultationer i Formiddagstimerne. Men disse Ting griber jeg saaledes an, at jeg paa ekstraordinære Dage ledsager Dr. Marchet, naar han udøver sin Praksis, og af ham har jeg indtil nu set nogle betydelige kirurgiske Operationer.

Her har du i Korthed, du berømmelige, Gangen i mine Studier. Hvis det behager dig, er jeg glad; hvis ikke, beder jeg dig fortælle mig, paa hvilke Punkter jeg handler galt, og hvad der bør forandres, thi jeg højagter dine Paamindelser som intet mindre end Orakler. Nu maa vi ogsaa se paa, hvad Rhode tager sig til. Efter Afslutningen af Celsus' Afhandling om Traaden er han nu fuldt optaget af at rette paa Scribonius Largus, som maaske snart skal offentliggøres. Men Cornelius Celsus, som er rensset ved hans Omsorg, ligger nu stille, og til dens Trykning mangler der næsten intet andet, end at den bliver renskrevet.

I Venezia fremkom for ikke saa længe siden en Afhandling, hvis Forfatter var Cæcilius Foliis: Om den fundne Kanal for det Blod, der flyder fra højre til venstre Hjertekammer [Sanguinis a Dextro in Sinistrum cordis ventri-culum defluentis facilis reperta via, Venezia 1639,4°, Frankfurt 1641,12°]; han søger deri at bevise, at der gennem Aabningen af *vena cava* føres Blod med *arteria venalis* ind i venstre Hjertekammer. Men Dr. Hordanus som

ogsaa øver sin Praksis i Venezia, har erklæret sig uenig med ham i denne Opfattelse; dennes Skrift har jeg imidlertid endnu ikke haft Lejlighed til at se, da det endnu er i Trykken.

Her standser jeg og anbefaler mig til din Gunst. Lev vel. Du hilses af Hr. Rhode og min Broder.

Skrevet i Padua, den 1. December 1639.

(Kv. 60).

817. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

28.11.1639.

Tak for de persiske Gaver, der vil finde Plads blandt mine Sjældenheder. Dit Navn skal blive erindret i Tilknytning til Beskrivelsen af dem. Det vedlagte besørgede jeg straks ved Modtagelsen. Fra Biskoppen i Lund har jeg endnu intet modtaget. Jeg sender et Eksempplar af min aarlige Disputats, som du bedes levere til din Søn. Kongen er rejst til Holsten. Dr. Fabricius er endnu her, optaget af den kongelige Konkubines [Vibeke Kruses] Pleje. Trods Opfordringer har han ikke deltaget i Visitationen af Apothekerne. Derfor har han givet Undskyldning i et Brev.

(W I 221).

818. (Ep. 656). *Til Thomas Bartholin i Leyden.*

28.11.1639.

(Udg. 1751: 26.11.)

Endelig den 11. ds. modtog jeg dit Brev af 31. August, sendt gennem Elzevir. Det berettede om min meget gode Ven Elichmanns Død; den uforudsete Ulykke har visselig paavirket mig stærkt; thi jeg havde fra ham ventet en stor Mængde Oplysninger af Betydning for Fornjelsen af vort gamle Sprog, hvorom han har talt mundtligt med mig. Hvad angaar hans islandske Haandskrifter, saa vilde det være formaalstjenligt, førend der foretages noget vedrørende Købet af dem, at sende en Fortegnelse over dem hertil, for at det kunde fastslaaes, hvorvidt han besad noget, som vi enten ikke i Forvejen har set, eller som kunde være af nogen Betydning. Fra mig fik han saare meget, hvortil jeg endnu besidder Originalerne. Det samme er min Opfattelse med Hensyn til de arabiske og persiske Ting; siden den mægtige Beskytter af Universitetet og Forskerne, Hr. Kansleren, er blevet os berøvet, vil der nemlig kun være faa ved Hoffet, som vil tilskynde Kongen til at købe disse Ting.

For de tilsendte Epigrammer saa vel som Disputatsen af Citadinus siger jeg Tak. Medens han levede hos os, forekom han mig at være rentud gallisk af Karakter, d. v. s. letsindig, ustadig og kaad. Grunden til, at de tager deres

Tilflugt til Eder, er den, at den berømmelige Dekan ved vort Fakultet, din Bedstefader [Thomas Fincke], i sin nuværende affældige Alder skyer Besværet med Promotionerne, og de selv skræmmes af Udgifterne. Jeg sender et Eksempplar af min aarlige Disputats; jeg beder dig tage vel imod den. Der mangler nu kun om Helbredelsesmetoden, og naar jeg har faaet den færdig, saa vilde jeg gerne gaa med dertil, om der var en af Eders Bogtrykkere, der vilde trykke dem sammen i Oktav eller Duodez i Form af en Lægehaandbog, efter foretagen Affiling. Vil du undersøge deres Sindelag og skrive til mig derom. Men hvis Le Maire til Gengæld for den tilsendte Bog om Runeskriften vilde sende noget af det, han har trykt, vilde det være meget kærkomment; hvad og hvor meget, overlader jeg til hans eget Skøn. Lev vel.

København, den 28. November 1639.

(W I 221).

819. *Testimonium for Oluf Eriksen Stochmand.* 1.12.1639.

Olaus Erici Stochmand Iemptlandus blev immatrikuleret i Maj 1634 [fra Landskrona Skole]. Han har undervist og har theologisk Attestats.

(W I pag. 46).

820. (Ep. 732). *Fra Peder Winstrup i Lund.* 2.12.1639.

Højtforfarne Hr. Dr. Worm, Ven og højtærede Velynder! Jeg sender dig nogle ærværdige gamle Sager, uden Tvivl af de allerfineste, fundet paa nogle gamle Klippestykker, der er gravet op af Jorden i Nærheden af Ystad; dit Værk om Runeskriften synes derved at kunne beriges og oplyses. Paa det forestaaende Kirkemøde vil jeg bede alle mine Provster og Præster drage Omsorg for at undersøge, hvorvidt lignende Ting kan findes frem ved Udgravning af de Steder, som er mest navnkundige ved Mindet om Bedrifter. Og hvis jeg kommer i Besiddelse af flere af den Slags Herligheder, som plejer at tiltale dig, vil jeg gerne sende dig dem; og jeg vil ovenikøbet uden Vægning gøre, hvad der kan være nyttigt for dig og Videnskabens fælles Tarv. Lev vel med din Hustru og dine Børn, som jeg og min Hustru venskabeligt hilser.

Lund, den 2. December Aar 1639.

821. *Testimonium for Jacob Bundesen.* 1.12.1639/30.3.1640.

Jacobus Budæi Arhusiensis blev immatrikuleret i November 1636 [fra Hamborg]. Han har theologisk Attestats og anbefales til Testimonium publicum.

(W I pag. 47).

822. (Ep. 196). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

8.1.1640.

Petræus' [Morten Pedersens] danske Kronologi, som jeg nylig lovede dig, sender jeg sammen med [Cort] Aslaksens og mine Tilføjelser, med hvilke jeg i disse sidste Aar har været noget efterladende. Hvis du kan udfylde det manglende fra dine Optegnelser, førend den kommer tilbage til mig, vil du gøre mig en stor Tjeneste. Jeg vedlægger Fortegnelsen over de danske Konger [Regum Daniæ series duplex et limitum inter Daniam et Sveciam descriptio, Hafniæ 1642, Fol.] fra mit Runemanuskript, oplyst med mine Bemærkninger, hvilke jeg ønsker, at du samvittighedsfuldt gennemlæser; og sig til, om du mener, at yderligere noget bør paapeges eller bemærkes. De Ting, som jeg i den anden har afmærket med Maaner og Parenthes, beder jeg dig tage Stilling til; skønt jeg i mine Noter har fremsat min Mening om dem, var det maaske bedre alligevel at forbigaa og udelade dem, hvis den skal offentliggøres. Sig rent ud, hvad du mener. Fra mit Haandskrift tilføjer jeg en længere Udstrækning af de mellem Danmark og Sverige fastsatte Grænser, end den findes i Slutningen af de sjællandske Love; men ved Skriverens Skødesløshed er den tydeligvis forvansket. Havde man Lyst dertil, kunde man her optage en vidtløftig Drøftelse med Johannes Magnus, hvilket, som du ser, ikke har været min Hensigt.

Den Afhandling, som jeg har faaet fra Island, er selve Knitlingsaga, efter hvad jeg slutter af forskellige Steder i min Ordfortegnelse; den er fin og rummer meget, der kunde bidrage til Oplysning for din Saxo, idet den nemlig behandler de danske Kongers Bedrifter fra Svend Estridsen til Knud Valdemarsøns Død. Jeg haaber til næste Aar at kunne faa den i latinsk Oversættelse. Jeg har ogsaa faaet et andet Haandskrift kaldet *Raudulfs þættur*, indeholdende noget angaaende Hellig Olafs Historie. Tilføjelsen til mit Leksikon svarer ikke til Begyndelsen, thi den er meget mager og ikke samlet med samme Omhu som det foregaaende. Alt dette skal du, om Gud vil, faa at se, naar der bliver Tid til at komme her til os.

Imidlertid ønsker jeg af Hjertet, at dette nye Aar maa blive heldigt og lykkeligt for dig og dine.

København, den 8. Januar 1640.

(W I 222).

823. (Ep. 739). *Til Laurits Christensen Bording i Ribe.*

17.1.1640.

Jeg frygter, min Bording, at din Dom om min Fremstilling af Naturgenstandene mere er bygget paa den Hengivenhed, hvormed du omfatter mig, end paa Sagens egentlige Værdi. Det er rigtignok mit Ønske hermed at imødekomme de unges Iver, som mere kan opflammes gennem Kærlighed til fremragende Ting end gennem tomt Ordfægteri. Genstandenes Mængde kræver Kortfattethed, Elevernes Tarv kræver Methoden. Vi er nu naaet saa langt, at vi i første Bog, der handler om Fossiler, har afsluttet første Part om Jordarter, Salte og Svovle, og anden Part om Sten, medens vi nu er beskæftiget med tredje om Metaller; saa agter vi om Gud vil at fortsætte med Planter og Dyr i de øvrige Bøger. Gennem dig er der nu kommet en fremragende Tilvækst til mine Genstande; herfor takker jeg mange Gange og skal godtgøre dine Udgifter, naar du vender tilbage til os, og med Taknemmelighed skal jeg fremhæve dit Navn i Beskrivelsen af dem. Hippokampus (Søhest) havde jeg i Forvejen, thi den findes undertiden ogsaa i vort Hav, men det er dog nyttigt at iagttage Forskelligheder paa flere. Den Fisk, som du kalder »Søhane«, er beskrevet af Gesner under Titlen *Cuculus marinus*. Den synes — men det passer ikke i enhver Henseende — at være meget i Slægt med *Cataphractus*. Jeg har nogle indiske Mønter, men dem, du sendte, havde jeg ikke; den ene er prydet med arabiske Skriftegn, og da den er gjort af Bly, synes den at være arabisk eller tyrkisk; blandt Inderne har den dog sin Værdi. Jeg har nogle af Sølv af næsten samme Slags. Fra ham, som forærede mig dem, jeg har, fik jeg ogsaa nogle af de Oplysninger, du meddeler vedrørende de kongelige *Garrizophyllæ*, men din Fortælling er mig saa meget kærere, som den er fyldigere. Den Sten, som frembringer Lyd, er en Ørnesten, *Callimus fovens*, som jeg har beskrevet blandt Stenene. Der forekom ogsaa en lille Stump japansk Papir, af hvilket jeg besidder to hele Ark. Det Stof, som ligner Edderkoppespind, er sjældent; imidlertid erindrer jeg, at jeg foregaaende Aar i August her har set mange af den Slags flyvende i Luften. Om dets Opkomst vil jeg sige noget i min Historie. Hvad *lapis Lucius* og *Soroach* er, forstaar jeg ikke, hvis jeg ikke faar det at se. Det Dyr, du kalder *Legvan*, kaldes en *Igvana* hos Nierenberg, som beskriver det. Mine Forretninger tillader mig ikke mere. Imidlertid siger jeg dig mange Tak for din Iver efter at hjælpe og fremme mine Bestræbelser; du skal til Gengæld finde mig meget redbon for dit Bedste. Hils dine Forældre skyldigt fra mig. Lev vel.

København, den 17. Januar 1640.

(W I 222).

824. (Ep. 549). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

18.1.1640.

Dit sidste Brev skrevet den 1. December forrige Aar modtog jeg den 22. i samme Maaned. Det gav mig fyldestgørende Oplysning om Planen for dine Studier. Dit Forehavende vinder absolut mit Bifald, og jeg lykønsker dig, fordi du har faaet en saa ypperlig Lejlighed til at føre dit Studiekursus frem til det ønskede Maal. Der er blot en enkelt Ting, hvorom jeg herved kunde ønske at minde dig, og det er, at du af al Evne slutter dig til dem, som med Held dyrker Praksis hos Eder, idet du næppe vil faa nogen bedre Lejlighed andetsteds.

Det er ikke til at sige, hvor stort Besvær det volder at iværksætte de syges Behandling i Overensstemmelse med de almindelige theoretiske Regler, hvis man ikke iforvejen har overværet mangfoldige Enkeltilfælde. De syge helbredes ikke ved Raadslagning og Overvejelser, men ved rigtig Udnyttelse af de talrigste Iagttagelser. Under dit Ophold dernede tilraader jeg dig derfor aldeles at hellige dig denne Opgave under Vejledning af Praktikere, ikke blot Kirurger, men ogsaa andre Læger, selv paa Sygehuse; tro mig, du kommer ikke til at fortryde det! Med Øjnene er det muligt at tilægge sig mange Ting, som ikke kan skildres med Pennen.

Af dit Brev slutter jeg, at [Johan] Rhode stadig er i Gang med at rense de gode Forfattere, men jeg er ked af, at intet deraf bringes til os. For to Maaneder siden skrev jeg atter til ham og sendte ham min Bog om Runeskriften; find ud af, om han har modtaget den. Han synes at have tabt enhver Interesse for gamle Venner, da han ikke saa meget som med et Ord besvarer saa mange Breve fra mig. Det er klart, at disse store og ophøjede Begavelse hos Eder ser ned paa os Bøoter. Men lad alligevel ikke være med at hilse ham fra mig, og ligeledes din Broder. Med Bøn om, at dette Aar maa blive meget lykkeligt for Eder alle, slutter jeg af. Lev vel.

København, den 18. Januar 1640.

(W I 223).

825. *Til Peder Rasmussen Thestrup paa Sparresholm.*

22.1.1640.

Dit Brev kom, mens jeg var bortrejst for at tilse Vincents Bille. Jeg har sørget for, hvad du sendte, og jeg takker, fordi du har gjort din Frue venligt stemt imod mig. Jeg har skrevet til hende. Hils din Elev Christen Sparre, din Søster og andre.

(W I 223).

826. (Ep. 197). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

22.1.1640.

Hilsen, Helsen og Held! Fortræffelige og berømmelige Mand, Svoger og bedste Ven, hvem jeg altid vil ære med største Ærbødighed! Petræus' Kronologi, som du nylig sendte mig, var mig visselig meget kærkommen. Naar mine mere tyngende Hverv gør det muligt for mig, vil jeg gøre mig Umage for, at den snarest vender tilbage til dig i forøget Stand. Men den dobbelte Række af Danmarks Konger oplyst med dine høj lærde Noter har jeg omhyggeligt gennemlæst, og jeg finder den fuldtud værdig til at se Lyset for Offentligheden. En og anden Iagttagelse har jeg ment burde tilføjes, og dermed har jeg efter Evne opfyldt din Anmodning. For det første mener jeg som du, at Forfatteren til den første Fortegnelse er en af dem, som fra gammel Tid har plejet blot at sammenfatte Danmarks Kongers Gerninger i en hastig og forkortet Fremstilling, maaske for at støtte Hukommelsen. Af samme Karakter og Præg er dette nærværende Krønikehaandskrift, som jeg nu fremlægger for dig; Forfatteren er rigtignok ukendt, men jeg vover at sværge paa, at det er affattet paa Erik Menveds Befaling af en Munk. Det rummer virkelig meget, som er lige saa værdifuldt at vide, som det er morsomt — og saa findes det ikke allevegne; paa mange Punkter stemmer det overens med din Række og standser med selve Erik Menved. Thi de Vers, som du ser tilføjet tilsidst, er afskrevet efter den Rimkrønike, som kan faas overalt og findes i Hvermands Eje. Af denne Codex var jeg fordem Ejer, men nu er det den højadelige Landsdommer Jørgen Seefeld, der for en kort Tid har overladt den til min Benyttelse, for at jeg derfra kunde udplukke og afskrive adskilligt, som syntes at kunne tjene til at forøge mine Noter til Saxo. Derfor vil jeg gerne have, at du sender den tilbage ved første givne Lejlighed. Jeg sender desuden Fortegnelsen over Danmarks Konger efter en anden gammel haandskreven Codex, som Seefeld ligeledes har erhvervet fra mig; heri forekommer ogsaa enkelte Ting, som fortjener Opmærksomhed.

Nu vil jeg gaa over til din Fortegnelse:

1) Hvad angaar Rolf Krakes Tilnavn, giver Edda i Mythologi 63 en anden Forklaring derpaa, nemlig at Wiggo (Eddas Wöggur) troede, at Lejrekongen Rolf var den største blandt de Mænd, som kunde ses i Norden; men da han nu tværtimod erfarede, at han var en lille Fyr, brød han ud i disse Ord: »Na situr hier in hæsæti Krake litill« = I Kongesædet sidder nu her en lille Pusling (den Mand, der paa den salig Hr. Kansler Friis' Foranledning gav Edda latinsk Borgerret, har nemlig *Krake* = Pusling eller Yngling). Kong Rolf siges at have svaret ham: »Du Yngling har givet mig et Tilnavn, saa at jeg skal kaldes Rolf Krake, o. s. v.« Vær saa venlig selv at slaa Stedet efter og tage det under Overvejelse.

2) Røriks Tilnavn *Slyngebaand* skrives forskelligt. I den Fortegnelse, som jeg sender, kaldes han *Slanggenboghi*; i det Krønikehaandskrift, som ligeledes nu sendes dig, *Slængeborræ*, hos Meursius *Slingebondus*.

3) Jeg er helt enig med Hvidtfeldt og andre deri, at *Horvendillus*, *Fengo* og *Amleth* slet ikke skal regnes til de danske Konger, idet de ikke var Konger i Danmark, men kun Statholdere eller Vicekonger i Jylland. Og Saxo selv omtaler udtrykkeligt i 4. Bog Side 22 (Pariserudgaven), at Wigletus var den umiddelbare Efterfølger i Kongedømmet efter Røriks Død. Andre Grunde, hvorpaa denne min Paastand hviler, skal jeg anføre i mine Noter til Saxo — om Gud vil.

4) Om Etymologien af Tilnavnet *Dagfulle*, der tillægges Kong Dan, har jeg overhovedet ingen Viden. Saaledes kalder Krønikehaandskriftet ham ogsaa. Men vor Fortegnelse kalder ham *Dan hin Storlatne*, fordi han var anseelig af Skikkelse.

5) Fridlevs Hustru kaldes for Falta i Krønikehaandskriftet, hvoraf din første Fortegnelse synes at være ligesom et Sammen drag. Saaledes stemmer den næsten alle Steder overens i Tilnavn, Hustruer og Dronninger samt Kongernes Rækkefølge.

6) Vedrørende Harald Hildetands Afstamning stemmer Saxo ikke overens med sig selv. Thi i 7. Bog viser han, at denne Harald som Forældre har haft Borkar og Gro, en Mø af Alvildas Følge; men noget længere henne udtaler han med tydelige Ord, at han var avlet af Halfdan og Gyrithe. Hvorom mere udførligt i mine Noter.

7) I Stedet for *Gampi* mener jeg, der skal læses *Gamli*, d. e. »ældre« eller »Bedstefader«, idet p er sat i Stedet for l.

8) Der er absolut Brug for, at du i Noterne udførligere paaviser, at det er Opspind og en ganske grundløs Historie, maaske opfundet af Svenskerne til det danske Folks Skam, at en Hund blev sat som Statholder over Danskerne af Sveriges Konge.

Disse faa Smaating er, hvad jeg midt under mine store og tyngende Hverv har kunnet opdage og gøre Bemærkninger over. Thi der er næppe ellers faldet mig noget ind, hvormed jeg kan hjælpe dit udmærkede Foretagende. Og hvad er der levnet mig til Efterslæt efter dig? Du har fremdraget alt, hvad der var af nogen Betydning. Skynd dig blot, saa snart som muligt at offentliggøre disse fremragende Mindesmærker om Danmarks Oldtid, thi de vil se Lyset til største Gavn for Læserne. Navnlig takker jeg dig uendelig meget, fordi du mere end een Gang omtaler mig saa hædrende i dine herlige Skrifter, og det uden Fortjeneste fra min Side. Jeg skal til Gengæld forsøge med enhver Art af Pligtopfyldelse at gøre mig fortjent til denne velvillige Følelse for mig.

Men hvilket glædeligt Budskab har du ikke frydet mig med, da du antydede, at du havde modtaget denne Fortælling om *Knitlingsagu*! Jeg beder dig sammenligne den med vor Saxo og med vanlig Redebonhed meddele mig, hvad den synes at kunne bidrage til Belysning af den.

Lev vel og lykkeligt, du bedste blandt Venner, sammen med din yndige Hustru, befalet til Gud og skyldigst hilset af mig og min Hustru.

Sorø, den 21. Januar 1640.

827. (Ep. 480). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

24.1.1640.

I nogen Tid har der hos mig ligget et Brev fra Hr. Biskoppen i Lund, og jeg mener, at der indeni ligger det Kongebrev, som du har sendt til Forelæggelse for selve Kapitlet. Jeg beholder det endnu en Tid hos mig, da der ikke er nogen forhaanden, til hvem jeg trygt kan betro det. Jeg skriver nu dette til dig, for at du kan gøre mig opmærksom derpaa, dersom der fra Eder sendes nogen hertil, til hvem du mener, det kan betros. Jeg skal uopholdelig besørge, hvad jeg maatte erfare, at du gerne vil have.

Hos os er der intet nyt; thi om den Hunelefant, som en Købmand har bragt hertil, tror jeg, at du forlængst har hørt. Det er et Bæst af uhyre Størrelse og mere lærenemt, end man skulde kunne tro; med sin Snabel udfører den Ting, som intet Menneske kunde gøre bedre med Haanden; den hopper, opfører Kordanse, udfordrer sin Modstander med draget Sværd, bøjer Knæ, renser sig med en Kost, tørrer sig med et Haandklæde, tager en Hat paa Hovedet og tager den af igen, lader Folk sidde paa sig; i det hele taget, hvadsomhelst den faar Befaling til af sin Herre, udfører den straks.

Lev vel og tilbring dette nye Aar lykkeligt.

København, den 24. Januar 1640.

(W I 223).

828. (Ep. 198). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

3.2.1640.

For den tilsendte danske Kongekrone, som jeg her tilbagesender, siger jeg mange Tak. Mens jeg nu er ved selve Titlen, er jeg ikke langt fra at beslutte mig for »Congesta Menvedi«, thi han kalder den »Danskernes Bedrifter paa Dansk«.

Jeg har blandt mine Papirer fundet et Brudstykke af denne samme Historie, som gik fra Bjørn Jernside til Erik. Jeg har sammenlignet den med dit Haandskrift, og der var kun nogle ganske faa Punkter, hvorpaa det afveg.

Jeg har derfor udfyldt det efter det tilsendte, ellers vilde jeg have tilbage-sendt det før.

Hvad du anfører om Rolf efter Edda, kunde jeg ikke finde i mit Eksemplar; thi Mythologi 63 handler i min Codex om Trojanerne. Det af mig anførte Sted stemmer omtrent overens med dit *Ord til andet. $\Upsilon\lambda\tau\ \varsigma\ \Upsilon\lambda\lambda\ \varsigma\ \Pi\ \dagger\ \mid\ R\ \dagger =$ en Yngling, liden af Natur, hvilket baade kan forstaas om Herkomst og om Skikkelse*. Imidlertid skal jeg ikke ophøre med ret omhyggeligt at udspørge Islændingene om, hvad *Kraka* betyder paa deres Sprog.

Konteksten viser, at der ikke skal læses *Gamli* for *Gampi*. Efter Angleren Gorm sættes Kong Gampi, som var Gorms Søn og Fader til Gorm den Gamle; Gampi er altsaa en anden end Gorm den Gamle. Men din Codex har paa fortræffelig Maade løst en Knude, hvor den siger, »Tha var Harald hans Søn Konung, og sommæ sigæ, at hand hætt Ganup Konning, forthy at han var uthryven«. *Ganup* og *Gampi* synes altsaa at være Synonymer og angive, at Harald var sløv.

Hvor forskelligt de broderer paa Historien om Hunden, kan du lære af din egen Codex alene; thi under den syvende Konges Historie fortæller den, at en vis Haakon, Konge af Sverige, efter Helges Død i Spidsen for Danmark satte en Hund, hvis Bedrifter og Død den vidtløftigt følger. Jeg har ikke Tid til at anføre hele Stedet; se det selv efter, om du vil.

Men hvem ser ikke, hvor mange Aarhundreder der er gaaet imellem Helges Herredømme og de fem Mænd, der styrede Danmark, og efter hvilke min Fortegnelse anbringer Kong Racca? Fortællingens Mangel paa Konsekvens bortvejrer altsaa tilfulde hele dette Opspind.

Jeg har nu hverken Tid eller Lejlighed til at sammenligne Saxo med Knitlingsagu; ellers skal jeg gøre, hvad jeg kan, naar en bedre Mulighed frembyder sig.

Lev imidlertid vel og bevar mig som hidtil i dit Venskab. Lev vel.

København, den 3. Februar 1640.

(W I 223).

829. (Ep. 481). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

13.2.1640.

* * *

Hvad du fortæller om Elefanten, har jeg forebragt min fyrstelige Naade Prinsen, der nu er draget til Eder med hendes Naade for at se dette store og snilde Dyr.

Det Bispebrev, som ligger hos dig, og hvori er indlagt det tidligere tilsendte Kongebrev, som Kapitlet skulde læse, beder jeg om maa blive over-

givet til Overbringeren af nærværende Brev, min fyrstelige Naades udmærkede Musikant Gabriel, som vil bringe det hertil; lad det samtidig være ham særligt anbefalet paa Grund af Kongebrevet, som ligger indeni.

Nykøbing, den 13. Februar 1640.

830. *Til Samme.*

17.2.1640.

Fire Dage efter Eders Rektors, Magister [Erik Andersen] Bredals Afrejse bragte Gagelmann mig din Seddel med Anmodning om at give Rektoren Kongebrevet med. Nu sender jeg det med et andet paalideligt Bud. Det er ikke min Skyld, at det har henligget saa længe.

(W I 224).

831. (Ep. 423). *Fra Johannes Cabeljavius i Haag.*

15.3.1640.
(25.3. ny Stil).

Idet jeg skriver til den ædle [Ditlev] Reventlow, har jeg ikke kunnet undlade ved samme Lejlighed ligeledes at skrive til dig, min nærmeste Ven. Nu har jeg ret ofte klaget over, at vi glemmer at dyrke vort Venskab. Jeg har ved haandgribelige Vidnesbyrd bevist, hvor nært det gaar mig. Jeg har ved mine Breves forskellige Vennetjenester kaldet dig til dit gamle Sindelag: Og alligevel! Se, hvor du indtil denne Dag lader mig være uvidende om, hvorledes du har det. Hvis du endnu er Menneske og endnu anser mig for værdig til den sædvanlige Interesse, beder jeg dig, fremragende Mand, at du langt om længe, for vort Venskabs Skyld, ophører med at være tavs. Derved vil du lette mig for en stor Tvivl, thi jeg kan ikke leve med roligt Sind, hvis ikke du gør mig Rede for din Tilstand.

Martin Tanck, en Mand, der er meget nyttig for Riget og hvis ypperlige Sjælsevner og ædle Sindelag har gjort ham til det kæreste Menneske for mig, bor her i Egenskab af Udsending for Eders Konge; han har raadet mig til at gøre den store Reventlows Bekendtskab. Hvor ivrig jeg er efter at vække lærde Folks Behag, derpaa kan du i dig selv finde et herligt Eksempel. Og eftersom dette er lykkedes mig paa bedste Maade, fortsætter jeg altsaa med yderligere at trænge ind i Eders Danmark. Hvis du nu vil gaa ind i Rollen som den kyndige Ledsager, jeg har erhvervet mig, tvivler jeg slet ikke om denne Stormands Naade; denne Vennetjeneste tør jeg tilfulde gøre mig Haab om, da jeg jo tilstrækkeligt kender din Hengivenhed for mig; hvis du i denne Sag lægger den i Vægtsskaalen, hvad jeg er overbevist om, at du gør, forpligter du mig med en stor Velgerning. Anbefal mig altsaa hos denne store Mand: Naar jeg har knyttet Venskab med en saa betydelig Personlig-

hed, vil mit Hoved være beskyttet midt iblandt Stjernerne, naar jeg er løftet tilvejs af en Apollinsk Triumf.

Efter at have forladt Bremen og Utrecht, har jeg indtil nu opholdt mig i Haag. Men heller ikke her skal det være mig tilladt at ældes, thi til den 1. Maj skal jeg med min hele Husstand flytte herfra til Amsterdam, hvor jeg (for at du ikke skal være uvidende om Grunden til denne Forandring) skal under-vise i Retsvidenskab og Historie ved det berømmelige Gymnasium under den mægtigste og lærdeste Embedsbeskyttelse. Gid den almægtige Gud vil lade dette blive til Lykke og Held! Vil du fremdeles opmuntre og ønske Vel over disse nye Bestræbelser, thi da kan jeg med friskere Mod beklæde det mig tildelte Embede. Venners Bifald plejer jo at opmuntre til store Fremskridt. Her standser jeg. Lev vel, min Worm, og sluk min Smertes Tønder med din gengældte Hengivenhed.

Haag, den 25. Marts 1640.

832. (Ep. 657). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

17.3.1640.
(27.3. ny Stil).

For den ved sidste Lejlighed tilsendte aarlige Disputats siger jeg al den Tak, som dine Skrifter fortjener. Tilskyndet ved Værkets Værdi og din Befaling har jeg tilbudt det til en og anden af vore Bogtrykkere sammen med en skyldig Anbefaling af Forfatteren og Værket og har bibragt dem et utilsløret Haab om let at kunne opnaa Bestilling fra Forfatteren paa en ny Udgave af Værket i mindre Format, hvis de ønskede det. De antager Vilkaarene uden Vægring, og vor Le Maire skyede ikke dette lille Arbejde, blot han først saa det fuldendt, og hans Presse kunde faa et lille Pusterum i Trykningen af den berømte Salmasius' Bøger. Et Katalog over sin Boghandel vil han gennem mig tilsende Eders Excellence ved given gunstig Lejlighed, for at du til Gengæld for den ham tilsendte Bog om Runeskriften kan pille dem ud, som du ønsker.

Auktionen over det Elichmannske Bibliothek skal afholdes omkring ved Pinse. Islandske Haandskrifter rummer det ikke, bortset fra en vis gammel Digter og en Mythologi eller Om de gamle Daners Guder, som jeg husker at have set hos ham halvvejs oversat til Latin, da han endnu var ilive. Men hans Originalmanuskripter er ikke tilgængelige for nogen; de bliver omhyggeligt vogtet af hans Venner. Det trykte Katalog over hans Bibliothek vilde jeg sende, hvis ikke en gunstig Lejlighed savnedes, især paa dette Tidspunkt, da ingen Skibe sejler til Eder paa Grund af Generalstaternes Forbud.

Der er her blandt vore Boghandlere nogle gode Mænd, som anmoder om

at genoptrykke min Faders Anatomi i smukt Tryk; thi ingen anden Bog har saa stor Udbredelse hersteds. Efter hvad den berømmelige Walæus gør mig opmærksom paa, har de nogle ret nøjagtige, nys forfærdigede kobberstukne Illustrationer. Men med Walæus som Mellemand har de bedt mig om, at jeg hist og her med faa Ord tilføjer de nye Iagttagelser og Opfattelser, som vor Tid har bragt efter min Fader, især Asellius' og Harveys, hvis Illustrationer de ogsaa har gengivet. Jeg kan næppe unddrage mig disses Anmodning og hins Myndighed, især da de ellers vilde henvende sig til en anden angaaende det Arbejde, hvilket vilde rumme en Fare for min Fader. Jeg har sammenlignet de nyeres Iagttagelser: Riolanus', Spigelius', Asellius', Harveys, Zacutus', Hofmans og andres, som jeg enten selv har, eller som der er givet mig Adgang til af Dr. Walæus. Men nye Iagttagelser berører jeg med faa Ord, dog ikke dem alle, kun dem af nogen Betydning; afviger de nu og da fra min Fader, hvad f. Eks. gælder P. Lauremberg, der som sædvanlig er min Fader ildesindet i sit anatomiske Collegium, saa forsvare jeg min Fader i et ganske kort Gensvar. Men Dr. Walæus har tilbudt at gennemse Arbejdet, før det udgives, thi Trykkerne har travlt og presser paa med Udgivelsen. Dog er jeg besluttet paa ikke at iværksætte nogen Ting uden din Bemyndigelse, du fortræffeligste Mand, hvis Dom jeg med lydigt Sind afventer angaaende denne Sag, samt hvad I kunde ønske tilføjet eller udeladt.

I de Lig, som i denne Vinter er blevet dissekeret, har vi ikke fundet noget sjældent, bortset fra, at der paa et kvindeligt Lig var ligefrem plettede Testikler, idet der her og der var sorte Pletter, og at der indvendig nederst paa Tyndtarmen sad en Udvækst af Størrelse og Form som en mandlig Penis. Om disse Ting har været der fra første Begyndelse, eller om de er vokset frem senere hen efter hendes Fødsel, erklærede Falcoburg, at han ikke vidste. Desuden har vor Stad i denne Maaned frembragt to Jærtegn: En Kvinde har født et Barn med to Hoveder og en Ko en tvehovedet Kalv; førstnævnte overlevede i mere end en Maaned. Lev vel, Beskytter og ærværdige Fader, sammen med din Hustru og dine elskede Børn, og find mig, din Myndling, værdig til din sædvanlige Kærlighed. Den berømmelige Dr. Moth tilskriver gennem mig Eders Excellence sin skyldige Hilsen; han er tilstede hos os her og hædrer os med Tjenester af enhver Art. Han vakler endnu under Afvejelsen af sine Planer om, hvorvidt han skal besøge sit Fædreland eller forlade det; han fortjener en bedre Lod.

Skrevet i Hast i Leyden, den 27. Marts 1640.

833. (Ep. 441). *Til Henry Spelman i London.*

27.3.1640.

Da denne Lejlighed saa gunstigt byder sig, højædle Mand, har jeg ikke

kunnet undlade at sige dig skyldig Tak for din udmærkede Velvilje imod mig, som atter har vist sig i Tilsendelsen af de ypperlige Værker. Hint Værk om de britiske Raadsforsamlinger er baade Frugten af et umaadeligt Arbejde og meget nyttigt for dem, som udforsker Kristentroens første Begyndelse hos Eder; det vil indskrive dit Navns Ry i Evigheden og vil ikke ud-slettes af nogen Ælde. Hvor kært, hvor behageligt at beundre den gamle Enfold, og at betragte ad hvilke Trin den romerske Kurie lidt efter lidt er steget tilvejs til sin Ophøjethed. Du har ikke alene gjort dig dit Fædreland forbundet ved dette fortræffelige Arbejde, men ogsaa alle, som har indsuget højere Uddannelse og beundrer Oldtidens Storhed. Gud bevare dig fremdeles uskadt, saa at du med samme Held lykkeligt kan føre de øvrige Bind til Afslutning. Fra mig er der ikke noget ivente til Oplysning af dette velformede Arbejde. Enkelthederne er vel afvejede, nøjagtigt beskrevet, saa at selv en Misunder ikke vilde have noget at hakke paa. Jeg er stødt paa et og andet Ord, som synes at have Slægtskab med vore, men de er ikke af saa stor Vægt, at de kan underkastes nøjere Prøvelse.

Side 404 »wyrste«, hos os »vryste«, betegner det Led, hvorved Haand-
roden forbindes med Albubenet eller Fodrodsbenet med Skinnebenet, og jeg er overbevist om, at det ogsaa her tages i denne Betydning. Og Side 423 »Eworice« stemmer med tysk *Ehebruch*, som betyder Hor. Side 462 Ordet »æht«, et meget almindeligt Ord hos os, som betyder Afstamning, Slægt og Blodsforbindelse; saaledes siger vi »Hand er af good æt« = han kommer af hæderlige Forældre og Slægt; paa dette Sted mener jeg, at æht betegner Slægtning. Følgende Side: Ordet »Ceor«, hos os Karl, som betegner kraftig Mand i moden Alder. Side 465 Leg. 30 »drifth«, vi »drifver« = øve, begaa; »underfenge« = Underfange = vove. Af den Slags har jeg kun optegnet faa Ting, som har Slægtskab med vore; men jeg anser dem ikke for værdige til, at jeg opholder dig med dem. Fortsæt blot, som du er begyndt; du kan forvente sikkert Bifald fra den bedre Kreds. Jeg kan ikke sige, hvor-meget jeg har glædet mig over paa Side 352 at have set en indføjet Omtale af Glossarium [= H. Spelman: Archæologus], ogsaa vedrørende de Ting, vi savner: Jeg gav mig Haab om, at det hele allerede var trykt eller snart vilde fremkomme. Lad din Søn tage Byrden paa sine Skuldre; han er, hvad jeg glæder mig over, en Mand som kan maale sig med sin Fader og er skikket til at paatage sig Arbejder. Ikke at jeg nu gerne ser dig kaldt bort fra den opstillede Væv, men jeg kunde ønske, at Sønnen kom Faderen til Hjælp, for at vi ikke for længe skal berøves et Arbejde, der er saa nyttigt og saa nødvendigt til bedre Forstaaelse af Raadsforsamlinger med videre. Thi jeg ser, at det kun er fra Glossariet, at man kan hente Oplysning om mange Ting blandt disse. Hvem skal nu belære mig om *Mancusa* [mancus, angelsaksisk

Mønt = ca. 2¹/₂ shilling Sterling], naar jeg maa undvære Glossariet? Jeg skal ikke komme ind paa de uendelig mange andre Ting.

Det vilde være mig kært, om vore Bestræbelser ikke har mishaget den højædle Osburn. Siden jeg afsendte de Ting til Eder, har jeg sørget for, at Hunestad-Mindesmærket blev nøjere undersøgt, og jeg er stødt paa nogle Ting, som er forskellige fra dem, jeg sendte (rigtignok ikke i Bogstaverne, men i andre Udsmykninger paa Stenene); dem har jeg besørget nøjagtigt aftegnet, for at det kan fremkomme forbedret sammen med de øvrige, hvis engang mine Mindesmærker ser Lyset.

Din Søn hilser jeg skyldigst, og jeg beder om, at han ikke vil finde mig uværdig til sin Gunst, naar han følger i sin Faders Fodspor. Lev vel.

(W I 224).

834. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

27.3./18.4.1640.

Tak for dit Brev. De fleste Beneficier i Lund er saaledes, at de lyder af mere, end de er. De ældre kan maaske faa lidt Udbytte. Bonden maa holde sig ilive ved Haabet. Din Søn vil gerne paatage sig vor Farmacopé.

(W I 224).

835. *Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.*

27.3./18.4.1640.

Tak for dit Brev. Glædeligt, at din Lægepraksis gaar godt. Jeg tror gerne, at *nobilis hepatica* har god Virkning mod Skærbug; thi Lever modvirker ogsaa Vattersot, ophæver Forstoppelse, fremmer Bloddannelsen og styrker Naturen, saa at onde Stoffer udskilles og erstattes med gode. Den kan ogsaa hele Saar. Naturen skjuler endnu mange Skatte i sit Skød, men da den ene Dag maa belære den anden, nødsages vi til at overlade meget til vore Efterfølgere. Om Doktorpromotion foreligger der endnu intet, men jeg skal holde dig underrettet.

(W I 225).

836. *Testimonium for Christen Andersen.*

30.3.1640.

Christianus Andreae blev immatrikuleret i 1633 [fra Roskilde Skole]. Paa Grund af sin Fattigdom har han maattet undervise Børn.

(W I pag. 47).

837. (Ep. 659, Barth. Ep. med. I, Nr. 5). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

31.3.1640.
(10.4. ny Stil).

(Formentlig en senere Omarbejdelse af Nr. 838).

Altid maa jeg huske dine Fortjenester, som baade Offentligheden erfarer

i dine Skrifter og jeg personlig gennem dine Breve. Fra hin kan du vente udødelig Berømmelse, fra mig et taknemmeligt Sind. Ivrig for begge har jeg næsten overtalt vor Marcus (dog ikke Tullius [Cicero]) til — blot du angiver Prisen for Arbejdet — i mindre Format at ville aftrykke dine Lægekunstens Grundregler, for at det smagfulde Sammendrags Frugter kan komme flere til Nytte; dem har jeg selv fordem sammen med andre indsuget af din Mund og har iagttaget dem under offentlige Forevisninger ved det fædrene Univer-sitet.

Efter vor berømmelige Walæus' Raad har jeg taget fat paa min Faders anatomiske Grundregler og har overdraget dem til Hacke beriget med forskellige Fund. [Caspar Bartholin: *Anatomia institutiones corporis humani. Novis recentiorum opinionibus et observationibus . . . figurisque auctæ a Thoma Bartholino, Leyden 1641*] Den berømmelige Walæus har endelig indrømmet Blodets Kredsløb, efter at der paa Dyr var foretaget hyppige Forsøg, hvortil han ikke sjældent har indbudt os og givet os Adgang, og nu er det naaet dertil, at han paa min Opfordring i et udødeligt Skrift vil ned-fælde alt, hvad han kan samle til Belysning og Bestyrkelse af Harveys Opdagelse, en Byrde som han vilde vælte over paa mig; men tilsidst opnaaede jeg dog med Nød og næppe, at han sammenfattede hele Sagen i et Brev, der skal knyttes til mit Arbejde.

Jeg sender en Fortegnelse over Elichmanns Bøger. Han døde den 18. August forrige Aar uden at have gjort Testamente, hvilket jeg vilde ønske ikke var Tilfældet, fordi han for vort Venskabs Skyld havde lovet mig nogle af de Undersøgelser, han har foretaget til vort Fædrelands Pris. Men en uafvendelig Skæbne har kuldkastet mit Haab. Dog har jeg i et Digt hædret den fortræffelige Mands henfarne Aand.

For at ikke mine ledige Stunder skal gaa unyttige hen, har jeg gennem-læst den af min Fader sammenstillede Pygmæernes Historie [Caspar Bartholin: *De Pygmæis*, 1628 (*Opuscula quattuor singularia*, Hafniæ 1630, Nr. III)] og har øget den med forskellige Tilføjelser, som jeg maaske vil lade udkomme paa vore Trykkerier. Athanasius Kircher vækker imidlertid i sin koptiske Forløber [Prodrumus coptus sive Ægyptiacus, Romæ 1636, 4°] cap. 4 en Tvivl, som kun kan hæves af dig. Han siger, at de ikke har været rigtige Mennesker, men smaa Bjergtrolde, som plejer at færdes omkring Metalgruber, hvorom [Georgius] Agricola i sin Bog om de underjordiske Væsner [*De animantibus subterraneis*, Basel, 1561, Fol., Wittenberg 1614, 8°]. Ogsaa Nordboerne plejer at fortælle mange Ting om disse, og jeg har hørt af en norsk Ven, at disse smaa, en Alen høje Mandslinger færdes omkring Metalgruberne i Norge og ikke gør Skade mod nogen, medmindre de bliver krænket. Saadanne lader sig ogsaa tilsyne paa andre Steder, hvis man kan

tro Beretningerne. Af Nederländerne kaldes de »Kabauter, Mancke«, af vore Landsmænd »Nisse-God Dreng«, som nu og da udøver deres Gerninger ved Nattetid: Som det er kendt gennem et Eksempel fornylig med en Bager i Leyden, hvor den ikke vendte tilbage, efter at den havde faaet foræret en ny Skjorte af Bageren. Ogsaa i vort Fædreland husker jeg de gamle Koner fortælle mangfoldige Eventyr om dem og koge Grød til Glæde for dem. Eller maaske er disse af Dæmonernes Slægt, hvorom Platonikerne har meget. Men de plejer undertiden at kalde de nederste Dæmoner for de onde, fordi de, som de siger, med deres Bistand lokker til Avlingens laveste og sanselige Lyst, og det regnes med Rette for noget ondt at vende sig fra det højeste til det, som i Sammenligning med det højeste Gode er det laveste. De siger ogsaa, at de øverste Dæmoner leder til Betragtningens, de midterste til Handlingens, men de nederste til Vellystens Gode, og at vi kan baade bruge og misbruge alle disse, og at der rigtignok times os noget godt, naar vi bruger dem, men noget ondt, naar vi misbruger dem. Ficino har mange Ting desangaaende i sin Platonkommentar. [Marsilius Ficinus: *Theologiæ Platoniciæ de immortalitate animarum libri XVIII, in agro Caregio 1488,8°, Firenze 1492, Fol., Basel 1546, Paris 1559,8°*]. Hvem der taler sandt, ved jeg ikke, og Eksistensen af Pygmæer synes at godtgøres af de ligesaa uvisse Smaadæmoner, og altsaa en blind at lede en blind. Men jeg er nu noget kortfattet i min Skrivelse, fordi mit Helbred lægger sig ivejen; maaske vil jeg styrke det ved Badene i Spa, hvis du raader dertil. Thi dit Raad vil jeg følge.

Lev vel, store Slægtning, og omfat mig som din. Den berømmelige Golius hilser dig skyldigt; han vejleder os trofast til Arabernes Kilder.

Leyden, den 10. April 1640.

838. (Th. Bartholin Mindeskrift 1916, pag. 24—26).

Fra Samme.

6.4.1640.

(16.4. ny Stil).

(Jvf. Nr. 837).

For kort Tid siden gjorde jeg dig bekendt med vore Forhold gennem den offentlige Brevbærer; det drejede sig om Udgaverne af vor Faders Anatomi og af dine Grundsætninger, hvilke vore Folk her paatænker. Jacobus Marci, der i sin Tid var lidet omhyggelig til at forhandle din Bog om Runeskriften, har bedt mig om, at han maa faa overdraget nævnte Grundsætninger tilligemed Omsorgen for deres Udgivelse; paa denne Maade haaber han nemlig at kunne genvinde Eders Naades Gunst og, om jeg saa maa sige, blive løskøbt af Fangenskabets. Thi jeg har ladet ham forstaa, at du var særdeles

opbragt og vred paa ham. Han har ogsaa lovet at ville indsætte dit kobberstukne Portræt paa Titelbladet, som det her er Skik i Bøger af nogen Betydning; saaledes pryder jo ogsaa kongelig Majestæts Portræt de danske Festkalendere. Jeg ved egentlig ikke, om jeg skal foretrække Le Maire for hin; thi han er optaget af at trykke vor Salmasius' Værker, som er flere i Tal, og hvormed han ikke saa snart kan gøre sig færdig. Hertil kommer, at han synes mig mindre villig til denne Opgave, fordi medicinske Grundsætninger af to andre, baade Heurnius og Jacchæus, er udgaaet fra hans Trykkeri. Men en Mangel vil du finde hos dem begge: Der findes her en Folkesygdhed, hvoraf alle Folk i dette Land har en Snært: De yder utrolig lidet til Bøgernes Forfattere til Gengæld for anvendt Slid og Flid. Udover nogle faa Eksemplarer giver de ingenting.

Udgivelsen af min Faders Anatomi tager de snart fat paa, blot Billederne dertil er gjort færdige. Det Eksemplar, jeg har rettet, og hvori jeg her og der har gjort nogle faa Tilføjelser, har vor berømmelige Walæus til Bedømmelse; han har i særlig Grad raadet til dette Arbejde, og sammen med ham er vi hver Dag optaget af at tage Stilling til Harveys Mening om Blodets Bevægelse og Hjertets deri indbefattede Bevægelse; vi anvender Dissektioner foretaget paa forskellige Dyr i levende Live. Vi har mange Iagttagelser, som støtter Harvey; jeg skal ved Lejlighed sende dem. De har ganske omvendt vor Walæus, saa at han nylig har aflagt Vidnesbyrd for den Opfattelse i en offentlig Disputats. De andre medicinske Professorer svæver endnu i Uvished og er helt uvidende og raadville om, til hvem de skal slutte sig.

Jeg sender Kataloget over Elichmanns Bibliothek, og ligeledes over Le Maire's, for at du kan plukke ud hvad du ønsker til Gengæld for din Bog om Runeskriften, som du har overladt ham.

Min Faders Arbejde om Pygmærne er der en anden Boghandler, som genoptrykker for Emnets Nyheds Skyld, og han har bedt mig udvide det. Jeg har tilføjet adskilligt, som jeg har fundet hos nye Forfattere, men Athanasius Kirchers splinterny Opfattelse i den Bog, han nylig har udgivet i Rom om det koptiske eller ægyptiske Sprog, hensætter mig i Spænding. Thi han mener, at Pygmærne hverken er eller har været andre end de Gespenster, som ofte strejfer rundt i Metalgruberne; de har den Alens Længde, hvormed de beskrives af Agricola og Olaus Magnus o. s. v. Jeg venter med Utaalmodighed paa, hvad Eders Herlighed mener om de Gespenster (de saakaldte »Bergmænd«), da det ikke er mig ubekendt, at de er hyppigt forekommende i Norge og ogsaa af og til træffes her, naar man paakalder dem, og de kaldes med det folkelige Navn »Kabauter Manke«. Den platoniske [Michael] Psellus anbringer dem, ifølge sin Skoles Lære, i Dæmonernes femte Orden, hvilket fremgaar af hans Bog om Dæmonerne [De operatione

Dæmonum dialogus, græce & latine, Paris 1615,8°]. Jeg vil staa og falde med din Mening og Dom.

Hvad iøvrigt angaar vor Tilstand, skal jeg ved anden Lejlighed gøre udførligere Rede derfor. Jo længere jeg opholder mig her, desto mere føler jeg mit Helbred svinde, saa at jeg næsten har besluttet at besøge Badene i Aachen, hvis ikke Besværligheden ved Rejsen, der hæmmes af begge Parters Hære, forhindrede det.

Imidlertid, fortræffeligeste Mand, ønsker jeg mig dig anbefalet og i Ærbødighed bundet til alle en Tjeners Pligter, thi jeg er en utrættelig Fortaler for dine Dyder.

Den berømmelige Golius fremsender gennem mig sin skyldige Hilsen; han vejleder mig i det arabiske Sprog og forbinder mig til sig ved alskens Tjenester; lev vel, ærværdige Velynder, tilligemed din Hustru og dine ypperlige Børn.

I Hast, den 16/6 April 1640.

(Kv. 5, som er en af Hans Gram foretaget Afskrift, formentlig efter den forsvundne Original. Til dette Brev knytter Gram følgende Bemærkning, som i Oversættelse lyder: »I Ep. med., Centur. I findes i Stedet for dette Brev et andet og paa mange Punkter forskelligt, snart vidtløftigere, snart mere sammentrængt. Da Th. Bartholin i Hast og paa staaende Fod skrev mange af de Breve, som han sendte til Worm og andre — idet man herpaa træffer mange andre Vidnesbyrd saa vel som Skriftrækkene i Originalerne og den tilsyneladende med meget hastig Haand nedfældede Skrift — saa vil jeg tro, at han i sine Optegnelser og Kladder kun har fastholdt deres Indhold; da han saa senere havde besluttet at optage Worms Svarskrivelse, der vidtløftigt behandlede Pygmærne, blandt de Breve, der skulde udgives, har han saa paa Grundlag af hine affattet et nyt Brev, hvori han fremsatte Spørgsmaalet om Pygmærne.«.)

839. (Ep. 658). *Til Samme.*

18.4.1640.

For den ydede Hjælp med at anbefale vore Læresætninger til Bogtrykkerne i Leyden siger jeg dig Tak. Hvis Gud skænker Liv og godt Helbred, vil jeg lægge sidste Haand derpaa i Aar (thi der mangler kun én Disputats), og naar det er sket, saa vil jeg sende dig hele Afhandlingen, hvis du endnu bliver boende der. Naar jeg har set Le Maire's Katalog, skal jeg optegne nogle Bøger, som han kan sende til Gengæld for min Bog om Runeskriften, hvis han synes. Det er mig kært at høre, at Eders Folk vil forsøge at genoptrykke din Faders anatomiske Værker; endnu kærere at du yder din Bistand til at gennemse og forøge dem; thi jeg vilde nødtigt have, at denne Hæder blev dig berøvet af en eller anden Udlænding. Saaledes har Posthius beriget [Realdus] Columbus' Anatomie [De re anatomica Libri XV, Venezia

1559, Fol.; Paris 1562,8°; Frankfurt 1590,8° c. annot. P. Posthij], den yngre [Johan] Bauhin sin Faders [Caspar Bauhin]. Tillykke med dette ypperlige Forehavende, som for alle i dit Fædreland tjener til Anbefaling af din Flid. Maaske var det nyttigt, om dine Tilføjelser blev trykt med en Sats, der er forskellig fra Teksten. Skønt Harveys Iagttagelser bifaldes af nogle, og skønt jeg ser, at Hr. Descartes anerkender dem, saa forkastes de dog af andre, og i England har [James] Primrose gendrevet dem i en regulær Afhandling [In Walæum de Circulatione sanguinis, Amsterdam 1640,4°], som jeg ikke ved, om du har set; jeg har sørget for at faa den hertil fra England. Dette paapeger jeg ikke i det Øjemed, at jeg vil have hans Iagttagelser udelukket, men for at det ogsaa kan fremhæves, hvad Primrose savner derved. Jeg husker, at jeg hos din Fader, salig Ihukommelse, har set nogle fint tegnede Afbildninger af hans sjældne Iagttagelser; han længtes meget efter at faa dem stukket i Kobber: Hvis du kunde faa disse og føje dem til, vilde de tjene meget til Værkets Forskønnelse, ogsaa fordi de rummer en fin Gengivelse af *capsulæ atrabiliaræ* og andre Ting, som er fundet af din Fader. Hvis du ikke selv har dem, saa ligger de endnu gemt blandt din Faders Papirer, eller han har sendt dem til Hallerfordt. Hans Portræt ved jeg nok, at du tilføjer.

Da jeg her offentligt forelæste over din Faders Afhandling ved Hjælp af vort Skelet, fandt jeg i vort Skelets Kranium i selve *sutura lambdoidea* seks smaa Knogler, tre ved dens højre Kant og tre ved dens venstre, synlige i begge Kraniets Skaller, baade den ydre og den indre, men større og mere synlige i den indre end i den ydre Plade; jeg husker ikke, at de er iagttaget eller beskrevet af andre. Paa Kraniets hvælvede Overflade ser de mindre ud og er saaledes indflettet i Suturens større, udvidede Takker, at de kun viser sig, naar man ser omhyggeligt efter. Den nederste af disse er paa dette Kranium anbragt ved Mamillarfremspringet; den midterste lidt ovenfor i knapt en halv Fingers Afstand; den tredie er noget længere fjernet fra den anden. Deres Former er forskellige, trekantede, ovale, ubestemte. Paa den venstre Søm af *lambdoidea* er de større end paa den højre. Den største overgaar ikke en Tommelfingernegl i Størrelse. Jeg fandt dem første Gang i 1628, da din Fader endnu var ilive, og jeg viste ham dem; han undrede sig over, at de ikke var bemærket af ham eller andre, og da vi var i Tvivl om, hvorvidt det var noget særegent for dette Kranium, saa undersøgte vi andre og fandt dem, men forskellige i Størrelse, Antal og Form. Andernacus omtaler i sin Bog om gammel og ny Lægekunst [Johannes Guinterius Andernacus: De medicina veteri & nova I—II, Basel 1571, Fol.] S. 209 en vis trekantet Knogle paa Issen *ad formam lapidis piscis ciprini*; men disse Knogler sidder imidlertid ikke paa Issen, men i Baghovedet og er forskellige baade i Anbringelse og

i Antal, ejheller springer de frem, naar de berøres med Kniven, hvad han fortæller om sin. Dette har jeg ikke kunnet undlade at fortælle, for at jeg ogsaa kunde yde mit Bidrag.

Hils Moth igen fra mig. Følgende Nyheder føjer jeg til, at Dr. Simon Paulli er hidkaldt fra Rostock til en ekstraordinær Professorpost i Anatomi, men han er endnu ikke ankommet, skønt han før Vinteren har disputeret for Lærestolen. Min Datter Søster har jeg lovet til vor Kollega Magister Erik Torm; Trolovelsen skal fejres den 21. April. Gud give, at alt maa styres til hans Navns Ære. Lev vel.

Den 18. April 1640.

(W I 225).

840. (BA 137). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.*

19.4.1640.

Jeg ønsker dig Frelse i Jesus Christus samt idel Lykke!

At der to Gange i dette Aar skal vise sig en Lejlighed til at skrive til den ærværdige og højtberømmelige Hr. Doktor, det volder mig større Behag, end jeg kan udtrykke, idet jeg nemlig blandt Mænd fra andre Lande ikke har nogen mere fremragende eller værdig Velynder end den ærværdige Hr. Doktor, min Præceptor, hvem jeg skylder Højagtelse, er der — bortset fra Omsorgen for mit Embedskald — intet, som hyppigere beskæftiger mit Sind, end at jeg med største Flid kan skaffe mig Indgang hos Eder, hvem jeg agter at yde de største Taksigelser for de største Tjenester.

Om vore Forholds jammerlige Tilstand skriver jeg mindst muligt til Hr. Doktoren. Dels kan jeg nemlig ikke gøre det uden Kummer, dels kan maaske den ærværdige Hr. Doktor ikke høre og fornemme dette uden en Følelse af dyb Smerte. Jeg mener derfor, at det er fornuftigere at hylle vore kummerfyldte Forhold i Tavshed end at volde den ærværdige Hr. Doktor Besvær med at gennemgaa dem i Enkeltheder. Men jeg betvivler ikke, som den almindelige Talemaade er, at Smerten først halveres, naar den udgydes i Venners Skød, som det jo hedder:

»... og Glæde der rummes i Graaden:

Giver man Taarerne Løb, lindrer man Sorgernes Vægt«

[Ov. Trist. IV,3,37—38]

Thi jeg betvivler ikke, at jo den ærværdige Hr. Doktor, selv paa den lange Afstand, føler sig alvorligt paavirket af vore idelig uafbrudte Ulykker. Det var jo ikke alene Ulysses, som elskede sit Fædreland, men da den største Del af vor Ulykke ligger i det barske Vejrlig, den strenge Vinter og Kvæggets Død,

vil jeg hellere itide springe slige Klager over end, som man siger, spinde en lang Ende over Æslets Død.

Da jeg har bragt i Erfaring, at den haabefulde og retsindige Yngling Erlendur Olafsson drager bort for at besøge fremmede Lande i den Hensigt at lade sig videreuddanne hos Magistre, Doktorer og Professorer i de mere berømmelige Kunster, men navnlig i Filosofi, kan jeg ikke undlade for min Del at anbefale Hr. Doktoren den unge Mand, som er udrustet med gode Egenskaber, født i hæderlig Stand af hæderlige Forældre, i Besiddelse af mere end almindelige Evner og højt fortjent af mig. Thi over for ham selv og hans Forældre har jeg ofte prist den ærværdige Hr. Doktors rentud enestaaende venlige Følelser mod Islændinge, saa at den udmærkede Yngling mener, at det i ikke ringe Grad vil tjene hans Tarv, om han ved Hjælp af mit Brev som en Slags Anbefaling kunde skaffe sig Indgang hos en saadan Mand. Hvis derfor min Anbefaling kan have nogen Vægt hos den ærværdige og berømmelige Hr. Doktor, beder jeg om, at I vil optage denne ypperlige Yngling i Eders Naades Skød, som han er det værd, og husvale ham med det samme Elskværdighedens Aandepust som jeg og andre Islændinge har mærket, naar vi var ivrige efter højere Dannelse og Dyd: Og det vil I uden al Tvivl gøre, hvis I, som jeg haaber, befinder merbemeldte Yngling at ville blive ivrig efter Dyden, men en Fjende af Lasterne, hvilket jeg af Hjertet beder den treenige Gud at lade ske.

Lev vel, ærværdige og berømmeligste Hr. Doktor, og ophør ikke med, fremdeles som tilforn, at gengælde min Iver for Eder med Eders Kærlighed.

Skrevet paa Holar i Nordisland Aar 1640, den 19. April.

Den ærværdige Hr. Doktors altid hengivne
SVENO JONAS ISL.
Præst ved Holar Kirke
med egen Haand.

841. *Fra Jørgen Eilersen i Paris.*

26.4.1640.

Min hidtidige uadskillelige Rejseledsager Hr. Rasmus Poulsen [Vinding] rejser nu hjem og kan medtage dette Brev, hvori jeg ikke vover som tidligere at bebyrde Eder med Smaating om mine Studier, og hvad der kunde fornøje Eder ligger sikkert over min Fattenvne. Jeg beder om fremdeles at maatte nyde Eders Gunst.

(Kv. 63).

842. (Ep. 661). *Fra Thomas Bartholin i Leyden.*

28.4.1640.

(8.5. ny Stil).

Mine Brødres og mine fælles Anliggender opfordrer mig til en fornyet

Skrivelse, der kan skaffe os dit Raad i et Tvivlsspørgsmaal. Thi i vort Sind har vi besluttet at forlade Nederlandene og søge til Frankrig paa denne den mest belejlige Aarstid; gid det maa ske under gunstige Varsler og med vore herlige Venners Samtykke. Thi i de forløbne tre Aar har vi rettet vor Virksomhed imod ikke at være ganske fremmede for Filologien, for hvis Skyld vi kom hertil, og tilstræbt om nødvendigt at kunne tilbyde Fædrelandet de nyttige Frugter af dette Studium, under Hensyntagen til den ikke lange Tid, som er anvendt paa en meget omfattende Sag. Tilbage staar at gennemføre de filosofiske Studier i Frankrig; efter hvad vi har erfaret fra vore berømmelige Mænd og andre, findes der intet Sted, som bedre end dette er egnet dertil. Hertil vil som en Ledsager Lægestudiet slutte sig, og hvad ellers Fædrelandet, som vi er hengivne, venter af os. Foruden disse Grunde paalægger Hensynet til mit Helbred mig en uomgængelig Nødvendighed som Følge af et nu tilstrækkelig langt Ophold paa et farligt Sted i denne meget tykke og fugtige Luft, og det smerter mig, at jeg har paadraget mig en Tilstand af meget alvorlige Symptomer, som disse Aars bestandige Forstoppelser har bibragt mig; saaledes at jeg frygter, at baade min Mave og min Lever er blevet skadet af Tæring opstaaet ved Lungens Beskadigelse gennem Safternes Bortstrømning fra Hovedet, samt af Svindsot; og gid Tegnet paa Tæring, som jeg ser i hyppigt Blodspyt, maa have vildledt mig. Af disse Grunde var det mit helt faste Forsæt at besøge de varme Bade i Aachen, men da Vejen spærredes af Hærene, kuldkastede det aldeles mit Forehavende. Dog har Lægerne og Hr. Dr. Moth overtalt mig til at gøre mig rede til den franske Rejse; thi den derværende Lufts Mildhed og de ikke daarlige Badesteder lover — mener de — en Forandring i denne uheldige Tilbøjelighed. Jeg har taget det som et godt Varsel, og saa snart jeg har faaet Vished om din og de øvrige Venners Vilje, mangler der næppe noget til Rejsens lykkelige Iværksættelse. Alle raader som med en Mund vor Broder Caspar til at forlade det broderlige Samkvem af de Grunde, som af mig er beskrevet for Moder, og Frankrig lover lignende Fremgang for Studierne. Der er saare mange højlerde Mænd, som gennem andre Landsmænd har forvissat os om enhver Elskværdighed og Tjeneste i Kraft af vor Faders Ry og Anbefaling fra højt berømte Mænd som Salmasius, Vossius, Golius og andre, hvem vi altid har følt var os venligt stemte.

Hvad Eders Excellence mener om Udgaven af Anatomien, det afventer baade Bogtrykkeren og jeg med største Længsel. Thi skønt alt er rede til Udgivelse, har jeg dog befalet at opsætte Værket, indtil jeg er sikker paa din Vilje, og dette har vor berømmelige Walæus mere end billiget over for mig.

Hr. Golius bød mig tilskrive dig sin bedste Hilsen, ligesom ogsaa den

store Vossius, hvis Elskværdighed jeg nylig erfarede gennem en Dags Ophold hos ham, da jeg var i Amsterdam. Han er en aabenhjertig og meget elskværdig Mand, saaledes at han med lige Held har forenet begge Dele med Lærdom. Skønt han er meget syg paa Legemet paa Grund af Alder og andre Symptomer, der længe har holdt ham borte fra offentlige Forelæsninger og lænket ham til Lejet, rejste han sig dog glad op, og da Talen, efter at vi havde ført en lang Samtale, faldt paa dig, lykønskede han mig og Fædrelandet til en saadan Mand og gav sine berømmelige og højlærde Sønner Anvisninger til mit Bedste; i Faderens Nærværelse drak de Skaaler med mig paa Dr. Worms Sundhed, eftersom han beklagede ikke selv at kunne gøre det. Han tilføjede, at han havde givet Hr. Worm den Omtale, han fortjener, baade i sit grammatiske Værk, som jeg har set, og i hint store, som nu er i Trykken om Hedningernes Gudelære og som fylder to Bind i Kvart [Gerhard Johannes Vossius: *Theologia gentilis & physiologica christiana I—II*, Amsterdam 1641,4°]. Jeg sagde, at det samme var gjort af Dr. Worm i hans Bog om Runeskriften, og eftersom han ikke havde set den, overrakte jeg ham et smukt indbundet Eksemplar, til Gengæld for hvilket han lovede den berømte Worm det store Værk, som snart vil fremkomme. Saa stor Ærefrygt og Ærbødighed nyder dit Navn hos de lærdeste, og skønt min ringe Formaaen ikke opnaar at skildre dets Storhed, skal jeg dog aldrig undlade efter Evne at bekendtgøre det for alle. Lev vel, berømmelige Mand, og find mig, der er dig meget forbunden paa Grund af dine Fortjenester, værdig til dit snarlige Raad og din sædvanlige Kærlighed.

Skrevet i Hast, Leyden, den 8. Maj 1640.

843. (Ep. 424). *Til Johannes Cabeljavius i Amsterdam.*

10.5.1640.

Berømmelige Cabeljau! To Aar er henrundet, i hvilke jeg intet Brev har set fra dig; ejheller har jeg kunnet udforske, hvor i Verden du var. Saa langt er det fra, at jeg har set de Breve, hvori du skriver, at du saa mange Gange har opfordret mig til den skyldige Pligt. Jeg erkender, at jeg alvorligt har syndet imod Venskabets Love, hvis jeg ikke med den skyldige Ærbødighed har omfattet et saa venskabeligt Bryst, men har unddraget det den skyldige Venskabspligt. Hvorom nu alting er: Hvad mærkeligt er der i, at de Ting, som forhandles mellem Venner, besørgeres ret skødesløst i Tysklands nuværende forvirrede Tilstand? Thi just selve dette Brev fra dig, som jeg nu læser, og som er skrevet i Haag den 25. Marts, det har jeg jo først i Dag, som er den 10. Maj, modtaget gennem en Ven, der ellers plejer at være omhyggelig med den Slags.

Løvrigt glæder jeg mig af Hjertet over, at der er givet dig en Post ved Gymnasiet i Amsterdam, hvor du skal undervise i Retsvidenskab og Historie. Gud styre dine Bestræbelser til sit Navns Ære, Ungdommens Bedste og din Hæders Forøgelse! Der er Grund til, at vi alle giver vort Bifald, siden du har opnaet en saa straalende Skueplads for din Hæder, hvori din ypperlige Begavelse kan faa frit Spillerum for sine Fremstød.

Mellem den højædle Hr. Reventlow og mig er der slet intet Bekendtskab, ellers skulde jeg ikke hos mig ladet det mangle paa nogen Pligtopfyldelse i det paalagte Hverv. Jeg trækker mig efter Evne ud af Hoflivets Larm i min tilstundende Alderdom og lader mig ikke drage ind deri undtagen mod min Vilje, idet jeg udelukkende ofrer mig for mig selv og mine videnskabelige Studier, naar min daglige Praksis og de syges Klager tillader det. Den glimrende Tomhed har aldrig kunnet behage mig. Hvis jeg engang imellem hidkaldes i Anledning af et Sygdomstilfælde blandt de fornemme, gør jeg mig færdig saa hurtigt, jeg kan, og ønsker dem langvarig Sundhed. Saaledes er min Stilling, som jeg ikke vil bytte med de purpurklædtes, idet mine Kræfter og mit Helbred tilsiger mig Ro. Imidlertid ønsker jeg, at du maa leve lykkeligt i din Stræben mod evigt Ry gennem berømmelige Foretagender.

København, den 10. Maj 1640.

(W I 226, W II 98, som er Hans Grams Afskrift efter W I).

844. (Ep. 660, Th. Barth. Ep. med. I, Nr. 6). *Til Thomas* 11.5.1640.
Bartholin i Leyden. (Koncepten udat.).

Jeg tror, at du nu har modtaget mit Brev, hvori jeg besvarede det, du sendte gennem den offentlige Brevbærer. Udgivelsen af mine Grundsætninger er jeg nødt til at udskyde til næste Aar, fordi jeg ikke nu har saa megen Ro, at jeg formaar at lægge sidste Haand paa dem. Hvis det saa kunde passe Jacob Marci at trykke dem i mindre Format, vil jeg sende ham dem, og jeg udbeder mig ikke andet for Arbejdet, end at han sender mig nogle Eksemplarer, som jeg kan sende mine Venner. Skønt jeg ved, at det vil være formaalstjenligt, at disse Ting besørages i din Nærværelse og under din Ledelse, er jeg dog ængstelig for, om de kommer før din Afrejse. Hvad jeg har at se til nu i Forbindelse med min Datter Søsters Bryllup, holder mig hen og tillader næppe, at de sendes til Eder inden din Afrejse. Jeg glæder mig over, at din Faders anatomiske Grundsætninger er nær ved at skulle trykkes, og jeg haaber, at jeg faar dem at se, naar de er udkommet. Hvad den berømmelige Walæus har bemærket om Blodets Kredsløb, er jeg ivrig efter at se, og du vil gøre mig en Tjeneste ved at sende dem. Jeg har hidtil

ikke kunnet bringes til at tro, at Sagen forholdt sig saaledes. Hvad der har vakt min Tvivl, længe før jeg saa noget af Primrose (det har endnu ikke været mig muligt at faa Parisanus), vil du se af vor medicinske Øvelse Nr. 4, som jeg i den Anledning sender sammen med de andre.

For Auktionskataloget over Elichmanns Bibliothek siger jeg Tak, saavel som for Le Maire's, hvorfra jeg har udvalgt disse, af hvilke han til Gengæld for mine vil kunne sende hvad og hvor meget han synes. Jeg overlader alt til din Afgørelse.

Jeg finder meget Behag i din Plan med Hensyn til at udgive Pygmærnes Historie. Hvad om den blev slaaet sammen med Cassanius' om Kæmperne? [I Koncepten mangler disse Ord: for at disse Modsætninger kunde træde klarere frem, naar de opstilles Side om Side]. Der er ingen Grund for dig til at vente saa spændt paa Kirchers tomme Mening; den er ikke underbygget ved nogen Fornuftgrunde og strider endog baade mod troværdige Iagttagelser og mod enhver Sandsynlighed. Thi foruden hvad din Fader, salig Ihu-kommelse, har anført, er der baade mange Fornuftgrunde og troværdige historiske Beretninger om, at Pygmærne er og har været et særligt Folkeslag, og det et ganske andet end de Spøgelse, som færdes omkring Metalgruber; jeg forbigaar en Mængde Ting, som din Fader anfører. Johannes Alvarez Maldonatus fandt i Aaret 1560 dette Folk hinsides Andesbjergene, og de var ikke over en Alen i Størrelse. En Blykugle afskudt af en Soldat dræbte en flygtende Kvinde. Enkestanden og Trældommens Bedrøvelighed gjorde det af med den fangne Ægtemand i Løbet af seks Dage. For at beherske sit afmægtige Had lagde den døende Kvinde Haanden for Øjnene, da Skytten kom til, for ikke at se ham. [Bartholomæus] Argensola [Conquista de las islas Molucas, Madrid 1609, Fol.] hævder, at der findes en Slags ganske smaa Mennesker paa ikke mere end fire Dodranter [36 Tommer] paa en Ø i Østen, der udelukkende bestaar af Guldgruber. [I Koncepten mangler følgende: Antonius Pigasetta, der har fastslaaet, at denne Ø er en af Molukkerne, er ikke uenig med ham, og Aruchetto har selv fundet Øen.] Hvem tør betvivle, at disse Pygmær er virkelige? Du ser, at de er virkelige Mennesker udstyrede med Sjæl og Legeme: Men hine Spøgelse maa man snarere henføre til Dæmonerne. Ligesaa meget som Mennesket afviger fra Dæmoner, afviger Pygmærne fra disse Spøgelse. Disse er Aander, og naar de viser sig i fantastiske Skikkelser for at gøre Indtryk paa Mennesker, er de virkelig iklædt legemligt Hylster, ellers kunde de ikke pludselig komme tilsyne og forsvinde igen. Men de rigtige Pygmær kan aldrig aflægge Legemet efter Forgodtbefindende, men bevarer det sammenknyttet med Sjælen lige til Døden [i Konc. mangler Ordene: Hvorfor de altid er synlige]. De kan berøres, de kan dræbes og behandles paa anden

Maade som andre Mennesker. Hine [Grubevæsner er Aander og] har hverken Kød eller Knogler; at disse er udstyret med Knogler, derom vidner det Skelet, som din Fader har set hos Kurfyrsten af Sachsen; om deres Kød har Maldonatus og andre aflagt Vidnesbyrd. Agricola selv kalder ikke disse Spøgelser for Mennesker, men for Aander, og ligeledes *Cobaler* og *Guteler*, som de hævder er venligere end de øvrige. Hvorfor være vidtløftig? [I Koncepten mangler fig. Afsnit: Hvad Olaus Magnus [Historia de gentibus septentrionalibus, Rom 1555, Fol., Amsterdam 1563, 12°, Basel 1567, Fol.,] anfører om Skrællinger, har jeg ikke kunnet finde i min Romerudgave. Imidlertid er det galt, naar han siger, at Skrællinger betegner dem, som er en Alen lange. Thi Skrællinger er nogle Folk i Vestgrønland, og de er ikke mindre af Vækst end andre Grønlændere. At Østlændingene ret ofte har ført Krig med dem, slutter jeg af vore Oldtidsskrifter.] Jeg prøver at bevise, at der bestaar en himmelvid Forskel (som man siger) imellem disse, skønt jeg ikke tror, at nogen vil fæste Lid til Kircher, medmindre han ogsaa vil gøre Indsigelse mod den sunde Fornuft og paalidelige Beretninger.

Dit skrøbelige Helbred hensætter mig i stærk Bekymring. Pas paa ikke at afkræfte dit svage Legemes Tilstand saaledes med utidig Nattevaagen og Forskning, at du forspilder din Sundhed og berøver dit Fædreland din herlige Aands Gaver. Lad din Fader, salig Ihukommelse, tjene dig til Eksempel, han som i Ungdommen saaledes udmattede sig med anstrængende Studier, at han paa den Tid, da han mest burde have gavnet Fædrelandet, overvældedes i den Grad af de frembrydende Sygdommes Mængde, at han kun kunde fuldføre den mindste Del af de Ting, som det var hans Ønske.

Heldigt, om andres Fortræd kan gøre dig mere forsigtig!
midt i din Møje lad trygt Fornøjelse adsprede Sindet!

Da Forholdene i Tyskland er saa urolige, vil der efter min Mening næppe gives dig tilstrækkelig tryk Gennemfart paa en Rejse til Badene. Gennem Diæt og Apothekerkunst maa du søge dig andet Værn for din Sundhed. Gud bevare dig velbeholden for os!

Den berømmelige Goliath, der anser mig for værdig til en saa stor Ære, at han ikke tager i Betænkning med dig som Tolk at melde mig ubekendte sin Hilsen, ham maa du ikke undlade at hilse skyldigst fra mig til Gengæld: Intet skal være mig kærere end hans Gunst og Venskab. Lev vel, min Bartholin, og pas omhyggeligt paa dit Helbred.

København, den 11. Maj 1640.

(W I 226, W II 95 i Afskrift af Hans Gram efter W I. Udg. 1751 følger Teksten i Ep. med., hvorfor der i Oversættelsen er taget Hensyn til Koncepten, hvor denne er udførligere. Til Afskriften i W II knytter Gram den Bemærkning, at det i Fortalen bør

paapeges, at Udg. ikke tilstræber at gengive Worms Breve i anden Form end den, hvori de forekommer i hans egenhændige Kladder, hvorfra de er hentet. Det maa antages, at Worm ved Renskriften har foretaget Ændringer og Tilføjelser, og at Ep. med. er trykt af Bartholin efter den ham tilhørende Original, hvorfor den er at foretrække for Koncepten).

845. *Til Samme.*

15.5.1640.

Jeg havde lige sendt Brev til dig med den bortdragende [Thomas] Fuiren, da dit andet Brev kom med Forslaget om din Rejse til Frankrig, hvormed jeg har raadslaet med din Bedstefader og andre. De sætter sig ikke imod det, men mener, at Kongebrevet forhindrer en Tilladelse til din Broder Bertel. Hensynet til dit Helbred er det vigtigste, selv en Afbrydelse af dine Studier er mindre betydningsfuld. Fra Paris bør du til Vinteren rejse til Montpellier, som er rigt paa dygtige Læger og er et billigt Sted. Henrik Fuiren skrev nylig fra Padua, at han fortrød sit lange Ophold i Paris, da han havde set Montpellier. Det Sted, som hedder La Flèche, kan jeg ikke anbefale, da det er mistænkeligt.

I Paris lever der en vis [Gui] de la Brosse, en fortræffelig Botaniker og Kemiker; jeg ejer hans Afhandling om Planter, hvori han giver Løfte om at ville udgive et Værk om saavel den naturlige som den methodiske Lægekunst, og den vil jeg gerne have, saa snart den udkommer. Jeg har to Gange skrevet til dig om din Faders Anatomi, men frygter, at Brevene er gaaet tabt; opsæt ikke saa herligt et Arbejde. Hils Golius og Vossius.

(W I 227).

846. *Testimonium for Anders Jensen (Nannestad).*

19.5.1640.

Andreas Johannis Nannestad blev immatrikuleret 1637 [fra Kristiania Skole]. Han har theologisk Attestats.

(W I pag. 48).

847. (Ep. 550). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

2.6.1640.

(12.6. ny Stil).

Hilsen og Lydighed! Da denne Lejlighed frembyder sig med vor Landsmand Peder Iversen, vil jeg ikke længere forsømme min Pligt, idet jeg først nu, efter min Tilbagekomst fra Monte Summano, hvortil jeg havde begivet mig sammen med Dr. Vesling og min Broder for at studere Planter, erfarer Iversens pludselige og uventede Tilbagerejse til Fædrelandet. Dit Raad med Hensyn til mine Studier, som du meddelte mig gennem dit sidste Brev, tager jeg med Rette imod med Kyshaand, og jeg siger al den Tak, jeg formaar, og skal, saa vidt det staar til mig, af al Evne styrke din Følelse af ikke at have sagt noget forgæves. Desuden nyder jeg nu det tilstrækkeligt længe ventede fælles Logi med Hr. Rhode, og jeg kan ikke noksom skildre, hvor-

meget den daglige Samtale med ham gavner mine Studier. Men at Hr. Rhode ikke har besvaret dine Breve, det er virkelig undskyldeligt. Thi ved Faste-tid, da han baade vilde svare paa det Kongebrev, hvorved han blev kaldet til et medicinsk Professorat i Sorø, og paa dit, var han rejst til Venezia. Men at Udfaldet ikke svarede til hans Ønske, det skyldtes et uheldigt Fald, hvorved han forvred sit højre Laarben. Stramt snøret i Forbindinger blev han derfor i 60 Dage holdt tilbage i sin Seng i Venezia, og da de var gaaet, kunde han næppe opnaa Tilladelse af Kirurgen til at vende tilbage hertil. Dog vendte han tilbage, og da Forbindingerne efter adskillige Dages Forløb blev løsnede, anlagde han Plastre for at støtte Knoglen, og da de ikke hjalp tilstrækkeligt, begyndte han først at anvende Albanervand, senere St. Helena Slam, som han endnu daglig bruger. For imidlertid ikke at give Indtryk af at lade haant om dit Ønske, gennemlæste han i Sengen den Bog, som du for anden Gang havde sendt ham, og intet ønsker han mere, end efter Genvindelsen af sin fordums Sundhed at kunne tilfredsstille dig. Men det undrer mig, at hans Skrift om Traaden endnu ikke er naaet frem til Eder, da han i afvigte Efteraar har oversendt sin Svoger 50 Eksemplarer, dels til Fordeling blandt de Herrer Professorer og hans andre Venner, dels til Boghandlerne til at forhandle.

Her byder min Landsmand mig at høre op, hvisaarsag jeg intet tilføjer ud over en indtrængende Bøn om, at du med venlig Hu vil modtage den nysudgivne Bog af Prosperus Alpinus om de ægyptiske Planter med Veslings Noter [De Plantis Ægypti Liber cum Observationibus & Notis Veslingii, Padua 1640,4°] og ikke se saa meget paa Bogens Værdi som paa mit Sindelag. Rhode og min Broder hilser dig.

Skrevet i Padua, den 12. Juni 1640.

848. (Danske Magazin 5. Rk., 2, pag. 22). *Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.* 16.6.1640.

Mange Forhold forhindrer mig i at hjælpe dig i din Arvesag. Min Praksis forhindrer mig næsten i at passe mine Universitetspligter, og jeg er ganske ukyndig i Pengesager, saa jeg kan ikke klare de mange Vanskeligheder i denne Sag. Find derfor en, som er mere forfaren end jeg. Hertil kommer, at jeg er fuldt optaget af at forberede min Datters [Søster Worm] Bryllup, og at jeg i nogen Tid har været plaget af Feber.

(W I 227. Afskrift i Konsistoriums Kopibog Nr. 5, 1656—61, fol. 211).

849. (Ep. 339, BA 28). *Til Arngrim Jonsson paa Melstadvir.* 21.6.1640.

Jeg mener, at du ikke uden Smerte har erfaret, at vor bedste Beskytter,

Hr. Christian Friis, Kongens og Universitetets høje Kansler, er gaaet bort og har efterladt et stort Savn hos os. Heraf kommer det, at jeg mistvivler om Tilbagesendelsen af dit Manuskript: Da han bad om det, var jeg nødt til at give ham det (thi hvem kunde nægte ham noget?) og nu da jeg forlanger det tilbage fra Arvingerne, nægter de bestandig, at det findes i hans Bibliothek; heraf faar jeg en Mistanke om, at det er sendt til Pontanus (om hvem man ogsaa siger, at han nu i Nederlandene er borttaget fra de levendes Tal). Det smerter mig visselig, at dette ypperlige Arbejde, som jeg stærkt kunde have haabet var blevet kendt i hele Verden gennem Trykning, er hjemfaldet til saa uheldig en Lod. Jeg kalder Gud til Vidne, at det ikke er sket ved min Skyld, at det er kommet i fremmede Hænder og ikke kan tilvejebringes igen efter Ønske. Spelman har jeg i et Brev hilst med dine egne Ord; thi han lever endnu som 76-aarig Olding i London i England i Barbican Street, og ifjor udgav han første Bind af den britanniske Verdens Forsamlinger, Love og Kirkeforordninger, visselig et besværligt og storslaaet Arbejde; gid han kunde føre de to manglende Bind deraf igennem til en lykkelig Afslutning. Han har en Søn, John Spelman, som kappes med Faderen i gode Egenskaber, og til ham stiller vi ogsaa store Forventninger. Til stor Skade for den lærde Verden er Elichmann i Aar død i Leyden.

Hvad du kalder Ørnesten er uden Tvivl den, som ogsaa af Folk hos os sælges som en Ørnesten, skønt den er alt andet; thi det er nemlig en Art Havbønne, som af nogle kaldes St. Thomas' Hjerter, fordi den findes rigeligt ved Øen St. Thomas. Dens Form ligner et Hjerter, og dens Farve er som knust Kastanje. Jeg har adskillige Eksemplarer deraf, ogsaa dækket af deres Hylstre. Af de tilsendte Havheste- (Hvalros)tænder har ingen af vore Kunsthaandværkere kunnet forfærdige en Ring af den Form, du efterspørger. En har — ikke uden Vanskelighed — tildannet en saa stor, han kunde paa den Maade, du ser. Nogle af dem har antaget en næsten stenagtig Haardhed og er gjort næsten umulige til Forarbejdning.

(W I 228).

850. (BA 56). *Til Benedikt Magnusson paa Laufas.*

22.6.1640.

For den ydede Bistand med at afskrive og oversætte Raudulfs pætt siger jeg dig ret min Tak; at jeg imidlertid nu ikke formaar at udvirke noget i din Sag, det foraarsages af vor Kanslers uventede Død; det var ved hans Hjælp, vi plejede at opnaa Skattefriheder og andet. Da hans Efterfølger derimod endnu er ny i Stillingen og kun ved Lejlighed kan gøres bekendt med islandske Sager, og jeg derfor endnu ikke kan tale saa fortroligt med ham,

maa du tilgive, om Udfaldet ikke denne Gang svarer til dine Ønsker. Skulde der imidlertid indtræde en bedre Tingenes Tilstand, skal jeg huske dig og ikke ophøre med af al Kraft at lægge mig i Selen til dit Bedste. Lev vel. Hils din Moder venligt igen fra mig. København, den 22. Juni.

(W I 228).

851. (Ep. 662). *Fra Thomas Bartholin i Vliessingen.*

23.6.1640.

(3.7. ny Stil).

At jeg saa længe har ladet det vente med min Pens tilbørlige Lydighedstjeneste, maa du tilskrive den forestaaende Rejse, der, som det plejer at gaa i den sidste Ende, kalder til adskillige Forretninger. Men gid vi maa faa Lykke og Held af at foretage os Rejsen efter Venners Raad og Tilladelse; den oppebier nu Guds og Vindenes Afgørelse. Men først er der Aarsag for mig til at rense mig over for Eders Excellence, fordi jeg har forladt Leyden uden at sende Eder en Hilsen, og nu nødes til at tøve her paa Grænsen mellem de to Elementer. Thi Haabet om gunstig Vind og heldig Lejlighed afkortede vort Ophold, og tvang os til at forlade Leyden ret brat. Men nu da vi er kommet hertil, har vi Vanskeligheder baade med Vindene og Skibsløjligheden, hvilket ikke sker uden store Udgifter. Men før Afrejsen efterlod jeg i Leyden til Overbringeren af nærværende Brev, vor meget retskafne Ven Søren Madsen, der er værdig til de Lærdes Gunst, nogle Sjældenheder, som han lovede at ville besørge paalideligt til dig. Jeg vilde sende betydeligere Ting, hvis det havde været muligt for disse Folks Uvillighed. Thi disse Ubetydeligheder har jeg med Nød og næppe faaet fat i for gode Ord og Betaling. Denne Fugl, som man kalder Paradisfuglen, anbefalede man mig for dens Sjældenhed, fordi de sjældent findes med Fødder. Vifterne fortjener at besiddes, fordi de er gjort af Silkepapir af snilde Kinesere. Deres Brug er almindelig her blandt Jomfruer, men de er af almindeligt Papir. Selve Finheden tjener til Anbefaling for de indiske Fluere, saavel som for Sneglehusene. Den brasilianske Rod anvendes til Føde og benævnes *Patart* [Kartoffel] af Indbyggerne; dertil følger de det Brød, som jeg sender, bagt af Roden *Cassave* (saaledes kalder de den), efter først at have udpresset Saften paa Grund af den giftige Egenskab, som den siges at have. Hvorledes hine rød-sortte Bønner benævnes, nødes jeg til at være uvidende om, da Sø-mændene ikke ved det. De sorte Nødder, som jeg sender, er af Papaja-Træet (som hine Folk kalder det); jeg tager dem med mig til Frankrig paa Grund af deres fortræffelige rensende Egenskab, med det Formaal at forsøge dem. Det bliver din Sag, ærværdige Beskytter, at modtage alle Tingene, som de tilbydes af den, der erkender at være forpligtet til langt større Ting.

Vor Walæus' Disputats til Fordel for Harvey [Jan de Wale: Epistolæ duæ

de motu chyli et sanguinis ad Thom. Bartholin, Leyden 1641,8°] medsender jeg. Men de øvrige Eksperimenter vil blive føjet til vor Anatomie, hvilket vor berømmelige Walæus har lovet og tilbudt at gøre i Brevform; han værdsætter dig i høj Grad, hvilket dine Egenskaber, som jeg har lovprist for ham, fortjener. Hvor vilde jeg ønske, at de mig først tilsendte Breve, hvorom de to mig gennem [Thomas] Fuiren bragte Breve taler, var kommet mig ihænde; de vilde absolut bidrage væsentligt til Fuldstændiggørelse af vor Anatomie; nu da Værket er afsluttet og gennemset, har jeg i mit Fravær overdraget hele Sagen til den velvillige Walæus, der omhyggeligt vil sørge for, at der ikke indsnyger sig Trykfejl; thi han er mig særdeles hengiven. De nye og meget fine Afbildninger af Hovedet, som vi har besørget, sender jeg til dig, saa snart de er færdige; thi paa dem har vi gengivet adskillige nye Vindinger, som for ikke længe siden blev iagttaget ved en Dissektion under Ledelse af Dr. med. Franciscus Sylvius; ligeledes ogsaa en ny og rigtig Form paa *ventriculi cerebri*, der ikke — som de ellers afbildes — er halvmaaneformede, men runde, meget lig en Hestesko, hvilket Selvsyn har lært os. Jeg kunde gøre nogle faa Tilføjelser til de sidste Dele af Anatomien, men afholdtes derfra af vor Rejse.

[Peder] Lauremberg, der er Bartholins svorne Modstander, har jeg kun sparsomt omtalt, undtagen naar han med Navns Nævnelser dadler Bartholin for at tage fejl. Thi jeg har ikke anset ham for værdig til at nævnes. Jeg svæver endnu i Uvished om, hvorfra Lidelseshistoriens Vand og Blod er udflydt: Om det er fra Brystkassen, hvad min Fader vilde have, eller fra Hjertesækken, som Lauremberg i Modsætning til Bartholin gør sig til Talsmænd for. Vægtige Grunde trænger sig paa fra begge Sider, men dog ingen, der rammer Hovedet paa Sømmet. Din Dom og dine Anbringender i denne Strid venter jeg med Begærlighed. Dersom det ikke lader sig gøre i selve Værket, har jeg besluttet at føre denne Sag mod Lauremberg (hvis han har Uret) i hvert Fald i den Fortale, som jeg vil anbringe som Indledning til det fuldendte Værk.

For de af dig tilsendte medicinske Stridsspørgsmaal formelder jeg de talrige Taksigelser, som de fortjener. Paa Anmodning har jeg været nødt til at overlade dem til Dr. Walæus. Argumenterne imod Harvey, som de findes i dine Øvelser, har jeg i sin Tid anført over for Walæus; han imødegik dem saa nogenlunde paa staaende Fod; imidlertid har han i sit Modskrift fremsat nogle Formodninger af større Vægt, og de bør yderligere tages under Overvejelse.

Men ved Stedets Ubekvemmelighed, det rasende Hav og Kanonernes Brølen forhindres jeg i at tilføje mere. Hvis Gud begunstiger vor Rejse, vil jeg med hyppigere Skriven raade Bod paa denne Kortfattethed. Lev vel i Evighed, ærværdige Beskytter, og bevar mig i dit Venskab.

Vliessingen, den 3. Juli 1640.

Ved min Afrejse gav Le Maire mig Haand og Løfte om ved første givne Lejlighed at ville sende de Bøger, som var afmærket af Eders Excellence.

852. (Ep. 123, BA 187). *Til Thorlak Skulason paa Holar.* 25.6.1640.

Ærværdige Hr. Biskop! Du har glædet mig med en stor Velgerning: Af det Uhyre af Hvalernes Slægt, hvis Tand man sælger som en Enhjørnings, har du sendt mig baade en nøjagtig Aftegning og et fortræffeligt Stykke af Tandene. Da jeg nu var naaet til et vist Bekendtskab med det indgroede Bedrag, kunde jeg, med den Ildhu jeg nærer for at efterforske Naturfænomener, ikke slaa mig til Taals, før jeg var trængt dybt ind i denne Sags sande Sammenhæng, hvilken jeg da maaske til sin Tid kunde aabenbare mere udførligt. Hvis jeg ikke paa anden Maade kan takke dig, kan jeg i det mindste sørge for, at den taknemmelige Erindring om dig, om ikke for andet saa af denne Grund, bevares for Eftertiden.

Din Søstersøn [Einar Magnusson], den renhjærtede, beskedne og flittige Yngling, skal jeg være behjælpelig med Raad og Daad paa enhver mulig Maade; det fortjener visselig hans Beskedenhed og hans for alt ædelt opladte Sind.

Ak ve! I Aar døde vor Kansler, salig i Mindet: Han, som hidtil har været saa føjelig og imødekommende over for vore Ønsker. En grim Skæbne har altsaa kuldkastet Løsningen af de Problemer, som jeg paa dine Vegne vilde have forelagt ham, baade om Papiret og om de faatallige islandske Studenter. Dog nærer jeg et betydeligt Haab om, at hans Efterfølger Hr. Christen Thomesen [Sehested], en Mand, der er saare gunstig stemt imod Universitetet og alle Videnskabsdyrkere, vil følge i sin Forgængers Fodspor og lade Eders Folk nyde sin Bevaagenhed, hvilket jeg efter Lejlighed skal gøre mig Anstrengelser for at befordre.

Det Mineral, du har sendt, er *Marcasita* eller *pyrites sterilis*, og det indeholder intet Metal. Imidlertid fatter Metalsmelterne Haab om at finde Kobber, naar den Slags forekommer.

Jeg skriver dette med næsten syg Haand, da jeg nylig ved Guds Velsigelse har kæmpet mig fri af en ondartet Feber og nu er fuldstændig optaget af at forberede min Datters [Søster Worms] Bryllup.

Lev vel, bedste Ven, og hav det godt.

København, den 25. Juni 1640.

(W I 227).

853. (Ep. 622, BA 138). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.* 25.6.1640.

Det glæder mig, min Sveinn, at dine Forhold nu har ordnet sig saa vidt,

at der dog er tilfaldet dig nogen Løn for dine udstandne Anstrengelser, og jeg lykønsker dig ogsaa af Hjertet. Gud give, at denne Bestilling maa vise sig gavnlig for hans Kirke, heldbringende for dig selv; til sin Tid vil den aabne dig Adgang til noget større og bedre. Thi jeg tvivler ikke om Biskoppens velvillige Holdning over for dig, ejheller vil Gud svigte den tro Tjener i sin Vingaard. At du har mig i Erindring med Eftersøgning af Oldsager, takker jeg for. Gid jeg til Gengæld kunde aflægge Vidnesbyrd saavel i Ord som i Gerning om min Hengivenhed for dig. Du skal hvorsomhelst finde mig optaget af dit Tarv. De Ting, du har lovet, venter jeg med Købmanden. Lev vel.

(W I 228).

854. (Ep. 612, BA 105). *Til Jon Magnusson paa Laufas.* 25.6.1640.

Det var os kært, at du har faaet lagt Slutsten paa Ordlisten, som var paa-begyndt af din Forgænger, en Mand der baade var højlærd og tillige lydør og redebøn for vore Ønsker. Fra os kan du til Gengæld forvente et venskabeligt Sindelag. Til Kansleren [Christian Friis], salig Ihukommelse, viste jeg dit Brev før hans Død, og jeg takkede ham paa dine Vegne for Gaven; han bød mig flittigt at opmuntre dig til Oldgranskning. Men Grunden til, at du ikke i fuldt Omfang har kunnet nyde hans Gave, det var den, at hans Tjener, som skulde købe de Træstammer, hævdede dengang ikke at have kunnet skaffe dem i den Størrelse. Men nu, da en grum Skæbne har berøvet os hans Velvilje, nødes vi til at undvære baade det, han har bestemt for dig, og andre Ting, der var nyttige for Eders Folk. Dog tændes der et Haab om, at hans Efterfølger, en Mand, som nærer enestaende Tilbøjelighed baade for Videnskab og for Videnskabsmænd, til sin Tid heller ikke vil nægte os sin Gunst. Lev vel.

Den 25. Juni 1640.

(W I 229).

855. (Ep. 82). *Fra Johan Rhode i Padua.* 2.7.1640.
(12.7. ny Stil).

Det er allerede et Aar siden, du med to Breve har bundet mig til dobbelt Pligtfølelse mod dig: Thi intet tydeligere Bevis kunde der gives paa din gamle Hengivenhed for mig, end at du anbefalede mig dine Svogre, hvis Tarv jeg hidtil har røgtet, hvor jeg kunde; de to Fincker's Sindelag, for slet

ikke at tale om dit, som det er imod mig, driver mig endog til mere. Men tro mig, jeg bevarer endnu et saadant Minde om deres udmærkede Fader, at de selv uden nogen Mellemand vilde have fundet mig til Tjeneste i alle Forhold, thi jeg forsømmer jo derudover aldrig nogen Lejlighed til at gøre mig nyttig for Landsmænd.

Men forestil dig selv, hvor kær en Gave du gav mig i det Aandsprodukt, du berigede mig med; jeg kan næppe aabne det uden den Følelse, som jeg gerne uden Ord bevarer for mine Venner. Den Bog [Runeskriften] er sandelig hverken din Begavelse eller dit Arbejde uværdig. Som min Tilstand dengang var, læste jeg hele Bogen i Sengen, og det var ikke uden Glæde, den mildnede Ubehagelighederne ved min Smerte. Saa vidt jeg kan skønne, vil den faa Tillokkelse for mange ved den Nyhedens Interesse, du saa lykkeligt har knyttet til et ældgammelt Stof.

Hvor vilde jeg gerne, at Pignorius havde været blandt de levendes Tal. Men af dem, som her holder gamle Sager i Ære, er der ingen andre end Juristen Galvanus, og han er overordentlig optaget af sin Lærestol og af det offentlige Retsliv; han er mere interesseret i Statuer og Mønter end i Litteraturen.

I Rom vil det Collegium til Troens Udbredelse, som du kender, uden al Tvivl yde Bidrag til dit Formaal. Jeg skal faa opklaret, om din Bog er dem bekendt; hvis ikke, vil jeg med din Tilladelse sende min dertil, for at den kan fremtræde, om ikke forøget, saa dog højnet ved den Bedømmelse et saadant Selskab kan give den. Jeg maa imidlertid erkende, at jeg indtil videre staar uden at yde noget, og at jeg er i Gæld til dig, medmindre du skulde ønske longobardiske Ting i Stedet for gothiske.

Den Tegning af den for ikke længe siden i Etrurien udgravede Tavle, som jeg har givet til vor [Henrik] Ernst, ønsker jeg skal være tilgængelig for dig. Selve Tingen viser, at Kæmpeværket om Volaterræs Mindesmærker er helt upaalideligt, og nu har vor fuldtro Ven Leo Allatius gjort det klarere end Dagen.

Peirescius har rost din Fremstilling om de danske Festkalendere; her har der endnu ikke været Lejlighed til at se den; jeg tror, det er denne, som ved din Venlighed endnu ligger hos min Svoger, medmindre (hvad jeg har Mistanke om) det har været Bogen om Runeskriften, som du omtaler er gaaet tabt for to Aar siden. Det er rigtignok mig, som beklager Tabet. Thi den danske Digtning vilde have belyst min Teori om Tornens Anvendelse i Klædedragten i den Fortale, som er dit Navn værdig, og hvorpaa du har givet mig en Forsmag i dit Brev.

Fra Tyskland kommer der nu slet ingen Bøger, fra Frankrig kun faa, flere fra Nederlandene, hvorfra de bringes til Venezia stundom med større

Fare end Fortjeneste. Jeg husker der at have set Pontanus' og Meursius' [Historiæ Danicæ libri III, Kbh. 1630, 1631, 4°, Historia Danica, Amsterdam 1638, Fol.] Historier udstillede. Gennem Elzevir kunde paa samme Maade ogsaa dine Bøger blive fremlagt.

Min Afhandling om Traaden [De acia dissertatio ad Corn. Celsi mentem, Padua 1639] vil du faa af din Svoger. Det var rimeligt at angribe Omstyrterne med deres egne Vaaben. Deraf kom den nøjere Granskning af de Ting, som de enten i mindre god Tro eller med manglende Omhu havde paaduttet godtroende Folk. Jeg anklager dog, som du ser, ingen af dem aabenlyst, idet jeg er tilfreds med Sandheden, hvilken de, der idelig hævdede, at noget maatte udgives, ved næsten daglige Bebrejdelser aftvang mig. Endelig lod jeg mig overmande og gik ind derpaa: Gid det saa maa være blevet det, jeg havde bedst rede paa! Det vil I, som er Lærdommens Dommere, undersøge. Den lille Bog har høstet Anerkendelse fra Italienerne og Franskmand og venter paa Tyskernes. Heraf staar kun saa meget klart, at den ventes med Længsel fra forskellige Sider. Det er slemt, at den har mistet sin Beskytter, som var den største, den kunde haabe paa og den mest venligsinde, den kunde ønske sig.

Men dette er Skæbnens Spil; i et alvorligere Tilfælde har jeg næsten vundet det: Ved Hjælp af Bade har jeg nemlig kunnet kaste Krykkerne for paa tre Ben at vende tilbage til min Trefod; hvad godt det varsler, ved jeg ikke; nu har jeg taget fat paa at finde et Lægemedel mod Scribonius Largus' Skavanker. Hvis det bliver godt nok, skal det tjene som Forløber for Celsus. Men denne kræver lidt strengere Overvejelser; hertil spaar jeg mig min fordums Kraft, at dømme efter vor Lægekunsts ikke ubegrundede Forudsigelser.

Lev vel, du fortræffelige Mand, og støt efter din Sædvane mine Bestræbelser. Jeg skriver min Hilsen til Fincke, Fader og Søn, og Eders øvrige Berømtheder, der har noget tilovers for mig.

Padua, den 12. Juli 1640.

856. *Til Thomas Bartholin i Paris.*

5.8.1640.

Det undrer mig, at du ikke har svaret paa de to Breve, jeg skrev til dig i Maj Maaned, det ene med [Thomas Fuiren], og at du ikke har fortalt mig, hvad der skal gøres ved mine Sager hos Le Maire. Fuiren har skrevet tre Gange til sin Moder paa Rejsen. Hvorledes gaar det med din Faders Anatomi?

(W I 229).

857. *Testimonium for Søren Olufsen Koch.*

5.8.1640.

Severinus Kochius blev immatrikuleret i Maj 1635 [fra Sorø Skole]. Han vil snart faa sin theologiske Attestats og skal være Rektor i Kristiansstad.

(W I pag. 48).

858. (Ep. 743). *Fra Caspar Hammermüller i Leyden.*

12.8.1640.

(22.8. ny Stil).

Jeg beder Eder tilgive, berømmeligste Mand, dersom jeg volder Eder Besvær med et ubelejligt Brev. Hvad der tilskynder mig til at skrive, er ikke Dumdristighed, men Lydighed mod Eder. Da Hr. Thomas Bartholin havde saa travlt med sin Afrejse, spurgte han mig, om jeg ved første Lejlighed vilde sende Eder, berømmeligste Mand, adskillige Bøger fra en Leyden Boghandler ved Navn Le Maire. Dels burde jeg ikke vægre mig ved at efterkomme Anmodningen, da jeg jo er bundet af skyldig Lydighed over for Eder som min Præceptor, dels kunde jeg ikke med Rette gøre det, da han, som bad derom, har vist mig Venskab og Elskværdighed. Men hvis de sendes ret sent, saa sker det ikke ved min Forsømmelighed, men fordi de ikke kunde faas før fra Boghandleren. Jeg vedlægger en Fortegnelse over Bøgerne, leveret mig af Boghandleren selv, og deraf vil Prisen fremgaa. Saa vidt jeg forstaar, skal det være Betaling for Eders Bog om Runeskriften.

Dette var, hvad I skulde have Underretning om gennem mit Brev. Hvis der imidlertid er noget, som jeg hersteds kan ordne for Eder, skal I finde mig bundet til Eders lydige Tjeneste. Lev vel, berømmeligste Mand, til Gavn for vort Universitet, og kend mig værdig til Eders Gunst.

Skrevet i Leyden, den 22. August 1640, af en, som dyrker og værdsætter Eders Berømmelse

Caspar Hammermüller

forhen Lærer for vor salig afdøde høje Hr. Kanslers Sønner
i den højærværdige Hr. Biskops Hus.

859. (Ep. 340, BA 29). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstaðir.*

14.8.1640.

Det var et Sorgens Budskab, jeg modtog paa den sørgelige Søndag, som er den tiende efter Trinitatis, da jeg saa Eders Brev om den triste Ulykke, der har ramt Riget og Kirken ved Skæbnens Bortrivelse af vor høje Hr. Kansler, han som var alle retsindiges Tilflugt samt Beskytter og Værn ogsaa for enkelte trængende (til hvis Tal jeg ofte har lykønsket mig selv over at kunne regnes). O, i Sandhed, hvilken offentlig Ulykke! Følelsesløs og meget

utaknemmelig vilde jeg være, om ikke jeg erkendte, hvilken Grund, og hvor væsentlig en Grund, der herved opstaar for mig til personlig Sorg over at være en saa mægtig Hjælper berøvet. Paa dette Punkt har jeg da kun et eneste tilbage, nemlig at jeg ser Halvdelen af mine Forhaabninger hvilende paa Hr. Dr. Worms Gunst, og at han paa samme Maade som forhen vil kunne staa mig bi hos de fornemme.

Men hvad angaar Bortkomsten af mine Bemærkninger om Thule og Island, saa maatte jeg gøre mig selv uværdig til Omgang og Samkvem med enhver Slags Mennesker, endsige ordentlige Folk, hvis jeg fatter nogen Mistanke om, at det skulde være sket ved nogen Fejl fra Eders Side. Jeg kan kalde Gud til Vidne paa, at ikke Skygge af saa lumsk en Mistanke om Eders Paalidelighed er faldet mig ind. Og, højagtede Velynder, jeg er slet ikke ked af at have mistet de Papirer. Gid de var naaet vor Pontanus ihænde og han havde skrevet et Svar, men et der var mere nøjagtigt end det, der stod paa det lille Stykke Papir ifjor, og som ved Eders Godhed blev mig meddelt fra Venners Breve; et Svar som saa enten var udgivet eller snart skulde udgives; derom vilde jeg faa Underretning ved min Hr. Velynders Omsorg. Hvem kan vide det? Mon der ikke engang kunde foreligge en tilstrækkelig Anledning til Offentliggørelse af *Specimen*? Og dog, selv uden det kunde der være tilstrækkelig stor Lejlighed og Nødvendighed for den Udgave. Jeg taber ikke Modet med Hensyn til at opsøge og samle de Ting, som endnu findes spredte i mine Gemmer, og som maaske paa adskillige Punkter er mere righoldige, idet de nemlig vedrører de Optegnelser i *Specimen*. Idetmindste vilde jeg ønske, at jeg ved Hjælp af Eders Kløgt og Anvisning kunde opnaa Tilladelse til at offentliggøre den lille Bog, hvis den engang kan finde en Bogtrykker: Skønt da visse Ting hist og her vilde blive at ændre og bringe i Overensstemmelse med Nutiden — forudsat at Rygtet om Dr. Pontanus' Død er rigtigt. Men nok herom i Øjeblikket.

Nu sender jeg en Sten (hvis det da er en Sten), som efter min Mening afviger fra andre i Form eller Udseende, endvidere i Farve, Vægt og Haardhed. Den er som den eneste i sin Slags fundet paa Stranden i en nærliggende Havbugt og bragt til mig. Og for i Forbigaaende at gentage i hvilke Henseender den synes mig at være forskellig fra andre, saa har jeg blandt dem nævnt, at Formen, som jeg har iagttaget er noget for sig: Den gengiver nemlig ligesom en Hjerteform, dog ikke ganske som af Landjordens Dyr, ejheller af de almindelige Havdyr bortset fra Havhunden (*Sæl* eller *Sælhund*), som paa den ene Side er næsten fladt, paa den anden noget hvælvet, medens Dyr og almindelige Fisk har et tyndt og aflangt Hjerte, mere tilspidset opadtil, ikke uligt en Pyramide. Men Farven, som Iagttagelsen lettest bestemmer, behøver ingen Forklaring, saa lidt som heller Vægten: Jeg

skulde mene, at den paa dette Punkt efter almindeligt Skøn afviger fra andre af samme Størrelse ved at være tungere. Men den mere end staaagtige Haardhed beundrer vi ikke uden Grund, idet den ikke giver efter for nogen ydre Vold — jeg ser bort fra Ild, hvormed der ikke er anstillet noget Forsøg. Men naar den bliver stødt mod større Sten, forbliver den uskadt, ej heller efterlades der noget Spor i den ved Ridsning med Slibestene eller Staal. Hvad nu end dette er for en Sten, saa staa jeg uden Hjælp fra anden Side og sender den til Eder, for at den altgennemtrængende Skarpsindighed, der — som jeg tror — ikke lader noget Naturfænomen udforsket, kan føre mig derhen, hvor min Uvidenhed ikke rækker, hvad angaar den Ubetydelighed at bestemme denne Sten. Hvis der maaske dertil udkræves Kemikernes Kunst og Praksis, saa vil heller ikke deres Forsøg undgaa Eders Forsknings Ransagelse.

Lev imidlertid lykkeligt, I fremragende Mand, befalet Gud med brændende Bønner.

Den 14. August 1640.

860. *Testimonium for Carsten Lauritsen Bleking.*

22.8.1640.

Carstanus Laurentii Blekingus blev immatrikuleret i November 1636 [fra Københavns Skole].

(W I pag. 49).

861. (Ep. 613, BA 106). *Fra Jon Magnusson paa Laufas.*

24.8.1640.

Naade og Fred fra Gud Fader ved vor Herre Jesus Christus! Navnkundigste Mand, berømmeligste Hr. Doktor, Velynder og med bestandig Lydighed ærværdige Ven! Eders Brev, som blev mig sendt med Købmanden Christoffer [Bremer], bragte mig dels Glæde, dels tilføjede det mig ogsaa Smerte. Af sammes venlige Tiltale høstede jeg den største Glæde. Thi saa ofte som Erindringen om Eders Velvilje imod mig rinder mig i Hu, (og det sker saa ofte, især under Besvarelsen af Eders Brev), ligesaa ofte, siger jeg, føler jeg mig gennemrislet som af en frisk Glædens Dug. Der er altsaa Grund for mig til at nære største Taknemmelighed mod Eders Trofasthed og Ærlighed, siden I endnu har lyksaliggjort mig med en yndig lille Skrivelse, mig, som er skilt ved et uhyre Verdenshav og slet intet sligt har fortjent; gid jeg maa opleve den Dag, da Guderne skænker dig alle dine Ønsker.

Paa den anden Side var det et bedrøveligt Brev, der kom fra Eders Elsk-

værdighed, thi derigennem fik jeg først at vide om vor højærværdige i Herren hensovede Hr. Kanslers Bortgang fra dette Liv; han var den bedste blandt Stormænd og saare højt elsket af mig. Thi med god Grund begræder jeg, at en saadan Mand, Kirkens godgørende Støtte, er bortrevet ved en altfor brat Skæbne: Men hvad siger jeg? Du er retsindig, Herre, retfærdig er din Dom, og hvad end du har gjort mod os, har du gjort det ud fra en udadlelig Dom, saasom vi har syndet imod dig: Som det har behaget Herren, saaledes er det sket, hans Navn være velsignet, Herren gav, Herren tog. Maatte selve den treenige Gud betids skænke Lægedom for dette vort Saar. Amen. Ogsaa til os staa det at omgjorde os til denne Rejse og al Kødets Gang, og give Gud, at vi maa staa rede til hver en Time, for slet ikke at tale om hver Dag og hvert Aar, at vi med Haab og Trøst i tilstundende Herlighed maa borttage al Sorg ved vore Venners Bortgang, Frygten ved vor egen forestaaende, saaledes at vi som snart eller allerede nu kaldede ikke gaar modvillige herfra, men flyver med største Higen. Thi dette Livs Vilkaar, opfyldt som det er med Besvær og Elendighed, vækker ikke nogen Attraa hos de Udvalgte, saasom vi derunder sjældent eller aldrig lades uberørte af Ulykker. Jeg taler ud fra nys indhøstede Erfaringer, thi sidst afvigte Vinter var os i dette Stift, altsaa Nordisland, saa ublid med Masser af Sne og hyppigt frembrydende Uvejre, der endog mestendels varede fra 11. Oktober sidste Aar, 1639, lige til 2. Juni i indeværende Aar, 1640, og fulgte oven paa den overvættede Knaphed paa Græs, som foregaaende Sommers Misvækst affødte, og denne saa langvarige Dyrtid paa Korn kunde ikke andet end have endeløs Dødelighed blandt Hjorder, Kvæg og alle Slags Husdyr til Følge — saaledes at der trindtomkring frembød sig det sørgeligste Skue, der truede os med intet mindre end Sult og Hungersnød; men nu er ved Guds Naade denne Mangel i nogen Maade ændret til lykkelig Frodighed ved Kornets rigelige Fremvækst, med hvis Indsamling vi nu i Hobetal er beskæftiget, men som dog overalt kun med Besvær gennemføres paa Grund af Næringsmidlernes Svingten. Saa smaat sidder saare mange i det, at de selv i denne Sommertid kun med Nød og næppe kan underholde deres Husstand. Den barmhjertige Gud komme alles Mangel naadigt til Hjælp for sit højhellige Navns Skyld!

Med at opskrive og udforske Oldsager gør jeg kun smaa Fremskridt, berømmeligste Hr. Doktor, men da jo — efter Ordsprogets Vidnesbyrd — lidet er bedre end intet, sender jeg Kroka-Refi snilde Tale, udskrevet af hans Historie, sammen med Fortællingen om Kong Harald Gulkampi eller Gullkampe, der kaldtes saaledes paa Grund af sit røde eller gyldne Skæg.

Min Hustru sender Strømper til Vinterbrug; elskværdige Hr. Doktor, tag godt og velvilligt mod disse ringe Ting, derom beder jeg bønligst og

stoler derpaa. Tilbage staar, at jeg anbefaler Eders Sundhed, Liv og Vel-færd til Guds Beskyttelse, at Eders Elskværdighed kan opnaa Nestors Alder til Gavn for de videnskabelige Studier og ligeledes for Slægtninge og Ven-ner; og gid I evigt maa trives saaledes tilligemed Eders meget fromme Ægte-fælle (der hilses venligst fra mig og mine) samt Eders yndige Børn, om I har nogle.

I Hast, Laufas, Bartholomæus Dag Aar 1640.

862. (Ep. 664). *Fra Thomas Bartholin i Paris.*

29.8.1640.
(8.9. ny Stil).

Du, som med din lykkelige Evne har lært at afveje Tingene efter deres Vægt, vil let tilgive, at jeg hidtil længere end rimeligt har opsat min Pens Pligtskyldighed. Rejsebesværlighederne og vor indgroede Trang til at bese de Ting, som Naturen har fjernet fra vore Grænser, har, foruden andet, det særlige ved sig, at medens vi spreder vor Virksomhed og vore Sind, for-sømmer vi vort skyldige Skribenthverv. Men her at indflette en Undskyld-ning for min Tavshed det vil hverken være velkomment for dig, der er op-taget af alvorligere Ting og ganske fremmed for enhver ubillig Mistanke, ejheller vil Sagen tillade det, da den ret saa let retfærdiggør sin Stilling over for dig som en retfærdig Dommer.

I det Brev, som jeg sendte fra Vliessingen gennem Søren Madsen, talte jeg til dit Indre med Tilføjelse af en Redegørelse for min tavse og pludselige Afrejse fra Nederlandene; og Worms Venlighed forbyder mig at betvivle, at du jo med smilende Ansigt har modtaget dette sammen med de anførte Grunde. Jeg afventede dengang med Iver Løsningen paa et Tvivlstilfælde, for paa rette Sted at indføje det i Fortalen til min Anatomi; det drejede sig jo om, hvorfra Frelserens Blod og Vand er udflydt af hans Side. Thi her er Lauremberg efter sin Skik en Modstander. Det er let at hævde min Faders Paastand imod hans uvæsentlige Indvendinger, dersom din Dom her kom-mer til og foretager en Opgørelse af for og imod. Paa de Ting, som paa staaende Fod kunde svares imod ham af mig, sender jeg en Prøve, for at du med din Dom enten kan forbedre eller bekræfte dem. Iøvrigt har jeg siden min Afrejse ikke hørt, hvad der sker med Anatomien, men jeg tvivler ikke om, at alt besørges godt af Bogtrykkeren og den berømmelige Walæus, som her har tilsagt mig Bistand under mit Fravær.

For den betydelige Pryd og Forøgelse, som er ydet dertil, vil vor Afhand-ling om Pygmærne være dig meget forbunden, naar Bogtrykkeren lader den se Lyset. Le Maire har ved min Afrejse lovet mig ved første givne

Lejlighed at ville sende de af dig afmærkede Bøger og andre til Gengæld for Bøgerne om Runeskriften.

Jeg har intet at fortælle om de herværende støvede Muser, fordi de nu gennem lang Tid har været tavse og sløve, dybt nedsunkne i Hvile indtil de ved Hundedagens Flugt kaldes tilbage til Opfyldelse af deres sædvanlige Pligter. Imidlertid volder dette Sprogs Vanskelighed mig Anstrengelse og kalder mig bort fra andre alvorligere Ting, idet de, hvis Raad jeg har fulgt, ønsker det saaledes. Navnlig kan jeg ikke noksom prise de berømmelige højlærde medicinske Professorers Moræus' og Patinus' Elskværdighed; de har vist mig ukendte alskens velvillige Tjenester og et aabent Venskab, hin alene paa Grund af min Faders Fortjenester i Medicinen, medens denne dels gennem Dr. Moths anbefaling, dels ledet af almindelig Agtelse lover mig den største Fremgang i mine Studier. Disse saa vel som andre, der er deres Ligemænd i Elskværdighed, mildner dette Steds Kedsommelighed. Jeg har fundet det rigtigt at knytte Filosofien til her, hvis du mener, at det vil være til Gavn for Fædrelandet, som enhver retsindig Mand især maa tjene. Hr. de la Brosse's anden botaniske Afhandling [De la nature, vertu et utilité des plantes, 2. Udg. Paris 1640, Fol.] er, efter hvad Bogtrykkeren har fortalt, endnu ikke udkommet. Min Sundhedstilstand er den samme, dog ikke helt medtaget nu, da jeg er vant til, hvad der er værre, og den vilde kunne blive bedre, hvis ikke det altfor lange Ophold i Nederlændenes meget slette Luft havde paatrykt den et ringere Præg, som næppe vil vige for Lægemidler. Den saa stærkt besungne Virkning af Æselmælk vil jeg erfare ved længere Brug deraf, idet jeg særlig er opmærksom paa dit Raad, som vil aabne en hurtig Vej til grundfæstet Lærdom og et stærkere Helbred, hvis du, hvorom jeg ikke vil vove at tvivle, vil fortsætte med at give mig synlige Tegn paa din gamle Kærlighed, du, til hvem jeg forlængst har indviet mig med evig Lydighed. Lev vel du, hvem jeg maa dyrke med Ærbødighed som en Fader, og vedbliv saare længe at være ilive til Gavn for Fædrelandet og os.

I Hast, Paris, den 8. September 1640.

863. (Ep. 746). *Fra Joachim Timmermann i Königsberg.*

4.9.1640.

Jeg vilde hellere have ordnet dette mundligt end skriftligt, fortræffeligste Hr. Doktor. Men naar jeg maa anvende den bedste Del af Aaret paa det mig overdragne Hverv og ikke nemt kan naa hvorhen jeg vil før Vinteren, anser jeg det for bedst at blive her. Stedet er nemlig ikke uegnet, ejheller er Omgangskredsen uden Betydning for mine Studier, til hvis Fremme min Vært Dr. Daniel Becker er traadt i Eders Sted; han er en Mand, som for-

tjener enhver Ros og besidder en enestaaende Erfaring i Lægestudiet; hans praktiske Iagttagelser vil vi med det første faa at se.

Daarlige Skyldnere gav Anledning til, at jeg i København og her kom i Forbindelse med saa betydelige Mænd. Men nu skylder jeg ogsaa Gud den største Tak, fordi han lykkeligt har villet begunstige min foretagne Rejse med Hensyn til at indkræve min højtærede Vært, Hr. Magister Erik [Torm]'s Penge. Thi langt om længe har jeg, imod alles Forventning, over for hans kurfyrstelige Naade overbevist Skyldneren om Gælden, hvoraf jeg denne Gang sender et Afdrag paa 100 tyske Daler og med det første vil sende Resten. Jeg glæder mig saa meget desto inderligere derover, som jeg vilde have følt det smerteligt, dersom min Nidkærhed ikke havde kunnet være til synderlig Gavn for den, hvem den især burde gavne.

Jeg sender Eders Excellence noget Rav, en levende Grav for en Flue og nogle Myg, og jeg vilde glæde mig, dersom det kunde finde Plads blandt Eders Sjældenheder. Min Vært, Hr. Becker, har sendt noget saadant til Leyden og tillige nogle Kranse og Armringe af Rav til Hr. Heurnius' Hustru; han har i denne Anledning vundet stor Erkendtlighed. Thi Ravet havde, som Heurnius skriver, trukket al Slimen ud af hans Hustrus Hoved og fjernet Øjensvækkelsen. At lignende Eksempler herpaa kan iagttages, har jeg fra min Værts Beretning. O, hvor gerne sendte jeg ikke noget lignende, dersom jeg ikke frygtede Drilleri for at ville lade Rav træde i Stedet for det rene Guld, hvorefter Eders Landsmænd længes. Om den apoplektiske Amulet af Elsdyrklov har jeg ingen Oplysninger kunnet faa her, ellers vilde jeg have sendt den. Thi intet er mig kærere end ved enhver Lejlighed at vise, at jeg husker Eders Velgerninger. Min Hr. Vært beder Eder venligst være hilset og tilsiger Eders Excellence sine redbonne Tjenester. Lev vel og lad mig være Eders.

Königsberg, den 4. September 1640.

864. (Ep. 665). *Fra Thomas Bartholin i Paris.*

8.9.1640.

(18.9. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Min Ærefrygt bevirker, at jeg atter griber Pennen, skønt den for ikke længe siden ophørte med at skrive. Thi da der i Gaar afleveredes mig et Brev, som paatalte Langsommelighed hos mig med at skrive, saa har jeg ikke villet give Aarsag til, at jeg længere udsatte mit Forsvar. Dog vil det Brev, som Sendebudenes Tøven nu endelig utvivlsomt vil bringe, afgive sit Vidnesbyrd, saa at jeg genvinder mit forrige Stade i din Kærlighed og Gunst, hvilket er mit eneste Ønske. De Herrer [Niels]

Wichmand og [Jørgen] Eilersen er atter søgt hjem til den fædrene Arne, og jeg beder for dem om gunstige Varsler og en lykkelig Rejse. Din Mening om den nylig af mig rejste Strid venter jeg med Begærlighed, for at mit Sind kan finde Hvile et Sted. Fremdeles vil jeg fra dig erfare, hvad der skal knyttes til Medicinen: Filosofien tillokker mig meget, hvis du mener, at det vil blive til Fædrelandets offentlige Gavn. Jeg vil adlyde hvilket som helst Fingerpeg for tilsidst at kunne gavne mit Fædreland, som jeg alene tjener. Lev vel, bedste Beskytter.

I Hast, Paris, den 18. September 1640.

Med Iver Bang, som nu er vendt hjem fra Italien, vil jeg yderligere dyrke dine Dyder, idet Breve bliver for vidtløftige.

865. (BA 139). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.*

8.9.1640.

Jeg finder, at det i Sandhed er en stor Lykke, jeg nyder ved aarligt at se mig hilset gennem den ærværdige og højtberømmelige Hr. Doktors, min ærværdige Præceptors mere end elskværdige og behagelige Breve: Thi der som fornemme, berømte og ved Lærdom og Dannelse højest fremragende Mænd aabent indrømmer, at et Venskabs Varighed beror paa Brevenes Bestandighed, hvor kan da jeg, den ringeste af alle, undlade at forsikre det samme om den ufortjente Lykke, jeg henter gennem saa stor en Mands aarlige Breve? Thi tre Aar i Træk har den ærværdige og berømmelige Doktor, min Præceptor, som jeg nidkært bør dyrke, omfattet sin ved store Afstande fjernede Elev med saa stor Elskværdighed og Kærlighed, at I ikke har ladet nogen Lejlighed gaa ubenyttet hen, men altid har fundet mig værdig til skriftlig Samtale. Jeg nærer derfor den største Taknemmelighed mod den ærværdige Hr. Doktor for det Brev, som for ganske nylig blev skrevet til mig, den uværdigste og mest fjerntboende Elev. Og gid jeg aldrig gennem Utaknemmelighed eller Forsømmelighed fra min Side skal tillade, at den ærværdige Hr. Doktors store Naade bortfalder. Hvorledes Forholdene er i vort Fædreland, derom tvivler jeg ikke, at jo Biskopperne, nemlig min Herre Thorlak Skulason og Hr. Magister Brynjulf Sveinsson vil give udførlig Beretning i deres Breve. Det er nu over otte Dage siden, at Hr. Magister Brynjulf fejrede sin Bryllupsfest, hvori ogsaa jeg deltog sammen med min Herre Biskop Thorlak. Det var mig visselig saare kært, at de ved Drikkebordet meget ofte nævnede Hr. Doktoren med Hæder: Thi hvad ædru Mand rummer i sit Hjerte, det ligger beskænket Mand paa Tungen. I Maj (om jeg husker ret) eller i April sendte jeg et Brev til Hr. Doktoren med

Erlendur Olafsson, som drog til Universitetet. Dersom Hr. Doktoren viser denne Yngling sin Gunst, er det mig visselig saare kært og velkomment. Thi en indre Stemme byder mig at ønske alt godt for denne Yngling frem for andre, skønt han ellers ikke er knyttet til mig med noget Slægtskabs Baand — men maaske kan blive det. Den Historie, som jeg tidligere har lovet, sender jeg, oversat til Latin efter fattig Evne, med Købmanden Herman Willer. Hvis Stilen er for usleben, overlader jeg det til min Herres, Doktors og Præceptors Overbærenhed. Imidlertid skal jeg beflitte mig paa ogsaa til næste Aar at sammenskrive noget, der bærer Præg af Ælde, og som jeg kan sende Hr. Doktoren, dersom Gud under mig Liv og Helsen. Lev vel, ærværdigste og berømmeligste Hr. Doktor og fortsæt med, som du plejer, at lønne mig, din Elev, som er den ivrigste efter dit højeste Omdømme, med din gengældte Kærlighed.

Skrevet paa Holar i

Eders Velærværdigheds ærbødigt hengivne

Hjaltedalen paa Nordisland

SVENO JONAS

Aar 1640, den 8. September.

Præst ved Holar Kirke. Med egen Haand.

866. (BA 188). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

9.9.1640.

Berømmeligste og fortræffeligste Hr. Doktor og Præceptor, hvem jeg med alskens Tjenester bør dyrke, saa længe jeg lever. Det glæder mig, at du er befriet for Feberens Anfald og endnu lever til Gavn saavel for de private som de offentlige Forhold. Gid den Glæde maa vedvare længst muligt baade for Københavns Universitet og for dine Venner. Jeg kæmper med min mig velbekendte Sygdom, som er en desto kraftigere Modstander, jo længere den varer ved. Men gid Gud engang vil skænke mig Sejren, naar jeg er blevet besejret. Blandt alt det alvorlige, som har mødt mig i dette Aar, var Budskabet om den høje og herlige Hr. Kanslers Død det tungeste: Han var en Helt, som jeg saa meget desto mere maa savne, som han skærmede og omfattede mig uværdige med sin Gunst; men eftersom den guddommelige Anordning beskikkede det saaledes, maa ogsaa denne Modgang bæres og mildnes ved Haabet om alles Genrejsning. Gør, hvad du skriver, ærværdige Præceptor, saa at vort Folk ved dit Virke og din Mellekomst maa finde denne høje Hr. Kansler saa naadig, som det fandt hin forrige, hvis Minde lever i vore Velsignelser. Jeg har ikke ved denne Lejlighed vovet at ulejlige ham med Brev fra mig, da han jo end ikke er mig kendt af Udseende, men dersom du mener, at det i Fremtiden tør voves og lader sig gøre i Kraft af Mandens Elskværdighed, saa raad mig dertil. Imidlertid vil jeg indtil da omfatte hans Højhed med gode Ønsker og fromme Bønner, som det sig bør.

Hvad du yder af Gunst og Hjælp til vor Landsmand, den lille Einar [Magnusson], det er mig saa kært, som var det ydet min egen Søn. Gid Gud til Gengæld maa gøre godt imod dig og din Efterslægt samt dit ganske Hus; men mig, som tidligere stod i Gæld til dig, har du derved gjort dig gældbunden med en endnu større Velgerning, thi han er fattig, fremmed og forældreløs, og derfor saa meget mere trængende til din Bekyttelse. Men der er ogsaa to eller tre Ynglinge, som nylig er afsendt fra vor Skole og søger til Eders Universitet for at lære; de bønfaller om Hjælp fra dig og de øvrige akademiske Fædre, for at de snarest kan blive indskrevet paa Listerne over de Studenter, der ernæres ved kongelig Gavmildhed. Thi med stor Møje har de tilbagelagt en lang Rejse og er ikke tilstrækkeligt udstyret med Penge, saa de vil næppe ellers faa noget, hvormed de kan skaffe sig Føden, hvilket Eders fromme Tænkemaade vil overveje med større Retfærdighed og Klogskab, end jeg skriftligt formaar at indgive Eder.

Vor Bibel er i Trykken og nu langt om længe naaet til Jeremias' Bog. Gud signe det Arbejde, som staar tilbage. Papir har jeg endelig faaet, omend meget sent. Jeg frygter i høj Grad, at jeg ved Døden (som daglig truer mig med sit Komme) skal blive afskaaret fra at fuldføre mit Hverv, men den Sag, saa vel som alle vore andre Sager, maa lægges i Guds Haand. Til hans Velsignelse anbefaler jeg Eders Elskværdighed, berømmeligste Mand, ja alle dine Forhold, og det i Tanke ikke mindre end i Ord.

Din inderligt hengivne
 THORLACUS SCULONIUS
 med egen Haand.

Skrevet paa Holar i Nordisland,
 den niende September i Aaret 1640.

867. (BA 109). *Fra Magnus Bjørnsson paa Munkethura.* 10.9.1640.

(Skrevet paa Dansk).

Tak for Velgerninger imod mig, medens jeg var i København. Tak for Eders Antagelse af min Søn, den fattige Student Gisli Magnusson, hvorom jeg erfarer gennem Breve fra ham selv og fra hans Vært, Christoffer Bremermand. Forsmaa ikke de tilsendte to smaa Guldmønter.

868. *Fra Henrik Motzfeld i Kbh. til Oluf Worm i Nykøbing F.* 10.9.1640.

[Din Hustru], min Søster Magdalene, har bedt mig skrive, da hun ikke ønskede, at dette Sendebud skulde drage til Eder uden en Hilsen fra hende og Eders nyfødte Søn [Peder Worm]. Hun kommer nu daglig mere til Kræfter og længes efter Eders Hjemkomst. Den lille Dreng har det godt, men græder meget. Selv lever jeg i Taknemmelighed over, at I har optaget mig i Eders Hus. Jeg har nylig faaet Brev fra min gode Ven Seckmann i Königsberg. Brevbæreren fra Hamborg er endnu ikke ankommet.

(Kv. 74).

869. *Fra Caspar Hammermüller i Leyden.*19.9.1640.
(29.9. ny Stil).

Ved sin Afrejse paalagde Thomas Bartholin mig at besørge nogle Bøger til Eder fra Boghandleren Le Maire i Leyden, og for godt en Maaned siden skrev jeg, at de var afsendt med en dansk Købmand fra Amsterdam, som imidlertid blev forsinket og glemte dem. Jeg vedlagde mit sidste Brev en Bogfortegnelse, og de vil nu snart blive sendt.

(Kv. 62).

870. (Ep. 199). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

27.9.1640.

For nogle Dage siden var jeg kaldt til Nykøbing for paa Slottet at pleje vor fyrstelige Naades og andre Hofmænds svage Helbred. Blandt andre Beviser paa Ære og Velvilje, som jeg modtog, stilledes jeg over for et Guldhorn, som for et Aar siden blev fundet i Jylland; i Prinsens Navn blev det rakt mig fyldt med Vin, for at jeg skulde tømme det. Jeg beundrede dets Opbygning, jeg beundrede Stoffets Ædelhed, men mest den forunderlige Sammenstilling og Opbygning af de Billeder og Hieroglyffer, hvormed det var prydet. Alt tyder paa den største Ælde. Hverken af Paaskrift eller af Kristentro findes der noget Spor, hvoraf det er muligt at drage nogen Slutning, det være sig om dets Ælde eller dets Ejer. Siden har jeg ofte tænkt derpaa og har nedfældet noget paa Papiret. Hvis du enten hos Saxo eller hos andre af vore Landsmænd har læst noget om saadanne Horn, beder jeg dig fortælle mig det. Det drøftes meget, til hvilken Brug det har været bestemt; nogle mener, det har tjent som Bæger, andre som Signalthorn; atter andre formoder, at det forud har været i Brug ved hellige Handlinger. Men jeg erindrer ikke at have læst, at noget saadant har været anvendt ved Ofrene blandt vore Landsmænd. Jeg beder dig ved første Lejlighed fremsætte, hvad din Mening er derom, og hvad du har iagttaget om saadanne Ting. Det er sandelig en Genstand, som fortjener, at der anvendes noget Arbejde derpaa. Den bestaar af 99 Unser af det reneste Guld og rummer to og en halv Pægl. Værdien ansættes til 1200 Rigsdaler. Jeg skal en anden Gang gøre nøjere Rede for Enkelthederne.

Lev vel, den 27. September 1640.

(W I 229).

871. (Ep. 200). *Fra Samme.*

30.9.1640.

Jeg lykønsker dig til den kostelige Drik, som du fortæller, at du nylig har nydt af hint gyldne Bæger ved vor fyrstelige Naades Hof. Jeg vilde sandelig

anse det for den største Lykke blot med Øjnene at have mønstret et Klenodie af en saadan Sjældenhed, endsige at have ført det til sine Læber for at drikke deraf og at have signet sine Læber med Berøringen deraf — og tilmed efter Befaling af en saa højtstaaende Mand, hvis Naade er kosteligere end alt Guld.

Du beder mig nu meddele dig, hvorvidt jeg enten hos Saxo eller i vort Lands Mindesmærker har bemærket noget om den ældste Brug af saadanne Horn blandt vore Landsmænd; gerne havde jeg gjort det, om ikke det ganske skortede mig paa en Eksempelsamling, hvorfra det var muligt at kaste Lys over denne Sag. Thi et og andet giver Saxo os, hvormed han dog udtrykker forskellige Anvendelser af Horn. Saaledes i 7. Bog af sin Danesaga: Sigars Dronning rækker et hornformet Bæger (som Saxo kalder det), d. v. s. et Horn fyldt med Vin til Hagbart, som staar paa Retterstedet og allerede er dødsens, idet hun tiltaler ham saaledes:

Velan, du frække Hagbart,
 som lider Døden velfortjent,
 fordømt af hele Tinget:
 Sluk nu din Tørst af Hornet,
 et Bæger-Horn bredfyldt med Drik,
 som du til Læben føre skal!
 Dermed bortjages Frygten
 i Livets sidste, bitre Stund,
 ja, tøm med kække Læber
 det beske Bæger, Dødens Drik
 o. s. v.

I 5. Bog, hvor han skildrer Britannerkongens Hof udstyret med kongelig Pragt, tilføjer han: Ejheller savnedes Brugen af Bøffelhorn, hvori Drikken blev frembaaret. Men af et Sted i Saxos 8. Bog synes det nogenlunde at kunne sluttes, at Hornene har været regnet blandt Skatkammerklenodierne, nemlig der hvor han gennemgaar Ugartiloches Rigdomme: Han stillede for ham et uhyre Bøffelhorn, kunstfærdigt forsynet med udsøgt Pragt af Ædelstene og ikke uden Graveringskunst.

At Horn fordem har været anvendt i Drikkelag, belæres vi iøvrigt ogsaa om gennem et gammelt Kvad, der findes som Nr. 8 i 1. Bog blandt dem, Vedel har offentliggjort [Anders Sørensen Vedel: It hundrede vdvaalde Danske Viser . . ., Ribe 1591, Helsingør 1609, Kbh. 1609, 1619, 1632] Vers 30:

»Jeg er baade træt og mødig
 af gandske Hjerte min:

Giffue det Gud i Himmerig,
jeg haffde it Horn med Viin«

Blandt de forskellige Adelsvaabner, som findes afmalet i Sorø Kirke, kan man i Dag ogsaa se to Horn af gul Farve, der maa skulle gengive Guld, og prydet langs Randene; Indskriften bevidner, at det har tilhørt Niels Druchin.

I Øjeblikket kan jeg vistnok ikke komme paa flere Eksempler fra vore Oldsager paa saadan Brug af Horn, nemlig at de ved Stormændenes Bord er traadt i Stedet for Bægre. Men at der har været en helt anden Anvendelse af Horn, angiver Versene i Kvad Nr. 20, 2. Bog Vers 5:

»Jeg vil laane dig Her Offe Dyre,
med sit forgyldte Horn:
Hand hugger ned for fod i Strid,
som Bønder mejer Korn.«

Ligeledes Vers 24:

»Det var unge Her Engelbret,
Blæser i forgyldene Horn:
Saa vog hand de Vester Gyllands Mend,
som Bønder de meje Korn.«

Ligesom nemlig Romerne tog Horn i Anvendelse under Kampene for at opildne Soldaternes Mod, saaledes plejede ogsaa vore Landsmænd, og især Fyrster og Stormænd, at medbringe Horn paa Krige og Togter og have dem paa rede Haand; det var dels Dyrehorn, dels var de smedet af Sølv eller massivt Guld. Med deres barske Klang og bragende Lyd skulde de kalde en vigende Hær til Orden og opflamme Krigernes Mod og Kraft. Den Slags Horn kaldte de ældste Danskere efter Klangen for »Liyd«, hvilket Ord ofte forekommer i gamle Vers og Kvad.

At det, som er fundet i Jylland og nu tjener som Bæger, har været bestemt til dette Brug, er afgjort min Opfattelse. Følgende Grunde synes nemlig at tale herfor: 1) At dette Guldhorn var aabent med et stort Hul i den Ende, hvori man plejede at blæse, førend vor fyrstelige Naade lod det lukke ved at indsætte ligesom en Tap af Guld. 2) Næsten alle de Horn, som anvendtes til Bordbrug, hvilede paa Fødder eller Støtter, af hvilke der, efter hvad jeg har hørt, slet ikke findes noget Spor paa dette Horn. 3) Selve Fundstedet taler for min Opfattelse. Thi man fortæller, at det blev fundet i en dyb og snæver Vej, som en Fyrste eller Helt, der var slaet paa Flugt, har søgt at trænge igennem og derved maaske har mistet det. Senere er det af Hestehove blevet presset dybere i Jorden og har ligget skjult og begravet gennem en

lang Række Aar, indtil en enestaaende Skæbne har kaldt det tilbage »til Lysets straalende Kyster« [Lucr. I,22]. Sluttelig har du selv i dine Festkalendere bemærket, at Gods forstum blev afhændet og Len overdraget ved Horn.

Dette er derfor de faa Smaating, som jeg for din Skyld har kunnet nedfælde paa Papiret om Hornenes forskellige Anvendelser, idet jeg slet ikke betvivler, at du fra de gamle islandske Skrifter, hvori du er den bedst bevandrede, vil bestræbe dig for at fremdrage mere og offentliggøre det. Thi jeg finder ligesom du, at det er et fint Emne og værdigt til, at der anvendes noget Arbejde derpaa. Og hvis du har noget igang, finder jeg, at det ikke vilde være afvejen i dit Arbejde at indflette Historien om et vist Horn, som af en underjordisk Jomfru blev rakt til Greven af Oldenburg paa Jagten, for at slukke hans Tørst; en Afbildning heraf findes Side 20 i 1. Del af [Hermann Hamelmann] Oldenburgisch Chronicon [u. St. 1599, Fol.], hvilken jeg til det Formaal har ment at burde sende dig. Det er en forunderlig og interessant Historie, som findes paa foregaaende Side.

Lev vel, kæreste Ven, og vær fuldt overbevist om, at jeg er dig saare for bunden med al min Iver og Pligtfølelse.

Sorø, den 30. September 1640.

872. *Til Joachim Timmermann i Königsberg.*

ca. 1.10.1640.

(Konc. dat. 1.11.).

Tak for de tilsendte Gaver. Det er langt smukkere Eksemplarer, end jeg havde iforvejen. Jeg vil afbilde dem i min Museumshistorie med Nævnelser af dit Navn.

(Tilføjelse i Margin:) Dit Brev ankom, medens jeg var bortrejst i Anledning af Prinsens Pleje. Derefter har den strenge Vinter hindret Skibene i at sejle til Eder.

(W I 229).

873. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

1.10.1640.

Hvad der var indlagt i dit Brev skal blive paalideligt besørget af en paalidelig Mand, og jeg skal lade dig faa Biskoppens Svar, naar det foreligger. Naar du kommer hertil, er der forskelligt, jeg gerne vil forhandle mundtligt med dig.

(W I 230).

874. (Ep. 663). *Til Thomas Bartholin i Paris.*

8.10.1640.

*Dine to Breve skrevet i Paris den 8. og 18. September modtog jeg paa

en Gang den 6. Oktober. Af dem forstaar jeg, at du i Vliessingen har sendt Meddelelse om din Afrejse gennem Søren Madsen, men jeg har hverken set Manden eller noget andet didhen hørende. [Jørgen] Eilersen og [Niels] Wichmand er hjemkommet og fortæller, at denne Søren endnu opholder sig i Leyden besnæret af jeg ved ej hvem. Caspar Hammermüller har skrevet til mig derfra, han har sendt Fortegnelse over de Bøger, Le Maire har bestemt for mig, men Bøgerne har jeg endnu ikke set*.

Det Stridsspørgsmaal, som er udredet af dig, har du behandlet tilstrækkelig godt og afrundet, og du har paa udmærket Vis forsvaret din Fader. Jeg mener, at han forestiller sig, at Christus har lidt paa Korset som Malerne plejer at afmale ham, saa at Strømme af Blod og Vand flyder fra hans Side ret som for at fylde Pokaler. Hvis der blot var flydt en lille Draabe eller Blodvand, har det været nok. Jeg har intet at tilføje; fortsæt med dit Forehavende, det vil du næppe fortryde. At du sammesteds beslutter at dyrke Filosofien tilligemed Medicinen, gør du vel i, hvis blot dit Helbred kan taale det; hos os gaar den [Filosofien] næsten sin Undergang imøde, da der er faa eller næsten ingen, som rækker en hjælpende Haand. Men jeg kunde ønske, om du øvede dig gennem hyppigere Disputter for at du kunde vise dig rask og ferm i ethvert Møde. Men fremfor alt opfordrer jeg dig til at drage omhyggelig Omsorg for dit Helbred. Min Travlhed tillader mig ikke mere denne Gang; thi nu stiger jeg tilvogns for at rejse til Falster til vor prinselige Naade, der ligger alvorligt syg. Lev vel og hils dine Brødre og [Thomas] Fuiren.

København, den 8. Oktober 1640.

(W I 230).

875. (Ep. 666). *Fra Samme.*

17.10.1640.

(27.10. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Der er ingen lang Tid forløbet, siden jeg opfyldte min skyldige Skrivepligt i et Brev afsendt med den regelmæssige Brevdrager. Og skønt jeg døjer med Stofmangel, har jeg dog ikke villet være Aarsag til, at du hos mig skulde føle nogen Mangel, hvorved jeg kunde stilles under Anklage for Pligtforsømmelse.

Professorerne i Lægekunsten er endnu ikke vendt tilbage til de sædvanlige Forelæsninger, men tier endnu, og imidlertid er der andre Studiegrene, som optager mig, saa at jeg deler mig vekselvis; at rejse over Montpelier, som du i sin Tid raadede mig til, er ingenlunde sikkert paa Grund af den althærgende Pests Grumhed; og Paris, skønt støvet, griber mig med sine afvekslende Muligheder og har lokket mig til at blive dens Tilbeder. Men alt

staar i meget høj Pris, baade Videnskaben og de andre Ting, som kræves til Legemets Opretholdelse, men den højst behagelige Længsel efter at lære alt mildner let denne Kostbarhed.

Min salig Faders Anatomi tror jeg nu med det første er færdig og afsluttet. Jeg har overdraget mine Venner det Hverv, at de, naar Arbejdet er gjort, skulde sende den til mit Fædreland til mine ærværdige Lærere og Velyndere.

I sidst afvigte Uge har jeg — efter ringe Evne — udarbejdet et Forsvarsskrift paa tre til fire Sider til Forsvar for min Fader, angaaende den i Fortalen kort berørte Strid, som var opstaaet mellem min Fader og Lauremberg angaaende det Blod og Vand, som udflød af Christi aabne Side. Det vil bønfalde om din Beskyttelse og dit Værn, hvis det ser Lyset. Jeg skal snart forelægge det til din Bedømmelse og din Pen i en smuk Afskrift. Undertiden bliver jeg grebet af en Ildhu, som driver min svage Sjæl ind paa et bestemt Emne, saa at det gennem Smaating bliver indlysende, at min Vilje er større end min Evne.

Jeg retter en ærbødig Bøn til dig om din stedsevarende Gunst og om de Raad, der er fornødne til det passende Formaal, jeg der jo udtaler aabent, at jeg er dig evigt forbunden. Lev vel, min Beskytter, hvem jeg agter som en Fader, tilligemed din Hustru og dine elskede Børn.

I Hast, Paris, den 27. Oktober 1640.

876. *Testimonium for Andreas Patritius Villandus.* 31.10.1640.

Andreas Patritius Villandus blev immatrikuleret i Maj 1638. I den Tid, han ikke har levet som Huslærer, har han været flittig.

(W I pag. 49).

877. *Til Caspar Hammermüller i Leyden.* 1.11.1640.

Den 28. September modtog jeg dit Brev af 22. August. Jeg har ikke faaet Bøgerne fra Le Maire. Raphael van Mandel, som bragte Brevet, kender intet dertil. Prøv at undersøge Sagen.

(W I 230).

878. (Ep. 201). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 14.11.1640.

Med al den Troskab og Flid, jeg formaaede, har jeg søgt at faa nys om Dr. Henrik Ernsts Plan og Forehavende angaaende Hornet i Nykøbing. Uden at vide hvad min Nysgerrighed tilsigtede, og hvad jeg havde isinde

med saa indgaaende en Forespørgsel, aabenbarede han mig i Fortrolighed sin Tanke og indrømmede aabent, at han havde tilsagt hans fyrstelige Naade sin Bistand med at beskrive det Guldbæger, og først og fremmest at forklare Tegnene og de hieroglyfiske Aftryk, og at hin [Prinsen] til Gengæld havde lovet med det første at sende ham en Kopi af nævnte Horn støbt og udarbejdet i Bly. Da jeg videre spurgte ham, om han havde taget fat paa Arbejdet, indrømmede han endnu ikke at have sat et eneste Bogstav til Papiret om denne Sag. Nu maa du altsaa ikke lade dig saa meget som et Øjeblik sinke med det herlige Arbejde, hvorpaa du fornylig bærede mig med at vise mig en meget smuk Prøve. Ja, netop du, berømmelig som du er, og af Naturen skabt til at fremdrage og belyse den Slags Oldsager, grib du først den Sejrspalme, som er den udsatte Pris, og sørg for snarest muligt at offentliggøre den Kommentar, du har paabegyndt om hin kostelige Juvel. Saaledes vil du utvivlsomt ogsaa erhverve dig vor fyrstelige Naades Gunst og Bevaagenhed og gøre dig herligt fortjent af vort Fædreland og af hele Efterverdenen. Føj hertil, at det er smukt og sømmeligt, at danske Oldsager fremdrages »til Lysets straalende Kyster« af en dansk Mand, snarere end af en Mand af fremmed Nation. Ejheller skulde jeg let tro, at vor Ernst besidder den Kyndighed i mere dybtliggende Problemer, eller en saadan Skarpsindighed, at han med Hæder og Behændighed kan beskæftige sig med Udforskningen af Mysterierne i en saa hemmelig Lærdom. Hvad iøvrigt det Sted angaar, som du har hørt, at Ernst har lagt Mærke til i den holstenske Krønike angaaende Brugen af Horn, saa benægtede han slet ikke, at han engang, da han levede et nært Samliv med den højædle Holger Rosenkrantz, havde bemærket og udskrevet noget saadant af et vist Krønike-manuskript, og at det drejede sig om Hornenes særlige Brug til Ofringer blandt vore hedenske Landsmænd; men selve Krøniken saa vel som disse Udskrifter var gaaet ganske tabt for ham.

Det var, hvad jeg i Øjeblikket havde at berette dig om de Ting, som det har behaget dig at omtale for mig, da vi for ikke længe siden var sammen. Men hvis der nogensinde kommer noget, hvori jeg ellers kan være dig til Gavn, skal du finde mig meget redebon over for dine Ønsker.

Lev vel, kæreste Hr. Svoger, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 14. November 1640.

Mit Kongespejl, eller hvad man skal kalde den Bog, som jeg har efterladt hos dig, beder jeg dig gennemlæse omhyggeligt og med Flid bemærke, om du træffer paa noget væsentligt og betydningsfuldt. Atter Farvel.

879. *Testimonium for Oluf Rasmussen Thestrup.* 29.11.1640.

Olaus Erasmi Thestrupius Arhusiensis blev immatrikuleret i Maj 1634 [fra Aarhus Skole]. Han har theologisk Attestats, har været Hører i Aarhus og Hovmester for Axel Brahe i København. Han skal nu have Præstekald.

(W I pag. 50).

880. (Ep. 751). *Fra Ambrosius Rhodius i Kristiania.* 7.12.1640.

Berømmeligste og fortræffeligste Mand, Svoger og saare ærværdige Vel-ynder. Jeg har nylig sendt dig et Brev, hvori jeg tilsagde dig min Taknem-melighed for den Velvilje, du lagde for Dagen, mens min allerkæreste Hustru endnu var ilive. Men jeg skylder endnu større Tak, fordi du heller ikke har villet svigte os, nu da hun er borte. Nu haaber jeg, at alt har faaet den ønskede Afslutning. Altsaa bønfalder jeg dig pligtskyldigt, om at du vil nedlade dig til at skrive lidt til mig om, at Sagen er rigtigt ordnet. Men jeg beder dig tilgive min Paatrængenhed, som ikke undser sig for at volde dig en saa stor Ulejlighed.

Endvidere vil det glæde mig meget, om du af din Lærdoms Skatkammer vil tilstille mig nogle faa Bemærkninger til Oplysning om, hvad du mener angaaende en højtlærd Mand fra fordums Tid, Dr. Peder Sørensens Lære om Elementerne. [Petrus Severini: *Idea medicinæ philosophicæ, fundamenta continens totius doctrinæ Paracelsicæ, Hippocraticæ et Galenicæ.* Basel 1571,4°, Erfurt 1616,8°] Ved første Øjekast synes denne Lære meningsløs og i Modstrid med Aristoteles: Men jeg har indtil nu nøje overvejet denne Lære ved mig selv, og efter min Mening gøres der denne Mand den største Uret af hans Modstandere, som maaske ikke har forstaaet ham. Jeg beder dig gøre mig den Tjeneste. Hermed anbefaler jeg Eders Excellence med alle Eders til den guddommelige Varetægt.

Skrevet i Kristiania, den 7. December 1640.

881. (Ep. 668). *Fra Thomas Bartholin i Paris.* 10.12.1640.
(20.12. ny Stil).

Højtforfarne Mand og ærværdige Fader! Jeg vover at fremstille denne min beskedne Livsfrugt [Thomas Bartholin: *De latere Christi aperto dissertatio,* Leyden 1646] for dig i Tillid til din meget skarpsindige Dom, for at den skal kunne rose sig af dig som Fader og Vidne i den Mindreaarig-hedens Ufuldkommenhed, hvorunder den lider. Jeg beder dig om at ville gøre det og gøre Fyldest som Forældre, der tager mildt paa Børnenes Ska-

vanker og Lyder, dog saaledes at disse fjernes; da vil Æren for at begynde dens Levetid kunne tilskrives dig som Skytsgud. Den skal tjene som Tegn paa, hvad jeg formaar i det smaa; det bliver da andres Sag at gisne om, hvad jeg maaske tør vove i det større. Alle dem, som jeg har citeret, erindrer jeg selv at have læst, hvis du undtager nogle faa af de ældre Fædre som Ambrosius, Cyprianus, Hieronymus, Damascenus og Bernardus, hvilke mine Mangler i Alder og Tid endnu ikke har tilladt mig at læse; men dem har jeg anført paa Grundlag af paalidelige Citater. Du kan efter Forgodtbefindende enten gøre andre Forbedringer eller godkende det, førend det træder frem i Lyset under dit berømmelige Navns Beskyttelse; og hvis du ikke misbilliger mit Værk, men vil forme din Godkendelse i Ord gennem et Svarebrev, som kunde trykkes samtidigt, saa vil mit Værk faa bibragt en enestaaende Pryd, men min Modpart en Forskrækkelse gennem et saadant Navns Bifald og Berømmelse. Hvis du sender det tilbage efter Gennemlæsningen eller byder mig at trykke det i rettet Stand, vil jeg være sikker paa din Bedømmelse, hvilken jeg raadspørger som et Orakel.

Vore støvede Muser fryser kun altfor meget om Vinteren, skønt de dog ikke har det for varmt om Sommeren. Jeg vilde have taget min Tilflugt til Montpellier, hvis ikke de regelmæssige Penge stadig havde ladet saa længe vente paa sig. Efter dit Raad vil jeg ile dertil, naar Vinteren er forbi, hvis Moder kommer til Hjælp itide. Thi Udgifterne her er for store i Forhold til, hvad Stedet er værd, og hvad der gavner mine Studier. Den i nær Fremtid fuldførte Anatomi vil I faa ved første givne Lejlighed, men den er endnu ikke bragt til os. I Leyden har min meget gode Ven, den omhyggelige Anatom Fr. Sylvius, som er Ophavsmand til mange Iagttagelser, forelæst den paa et Collegium. Vi har fornylig her set en offentlig Dissektion, men med Lede og største Ynk.

Den Mand, hvis Epigram til mig du ser, er en højlærd Yngling [Vitus Bering], hvem jeg indstiller til din Gunst; da han er født til alskens stort, bedes du ikke agte ham uværdig til at nyde Hjælp gennem dit Raad og din Bistand, hvis en fornemmere Person i Fædrelandet trænger til ham. Ellers mere, naar det bliver muligt for den ret besværlige Katarrh. Lev vel, ærværdige Fader, og beskyt mig og mine Brødre, hvis Breve du snart vil faa, med din stadige Gunst. Sammen med dem er jeg evigt din Myndling.

Paris, den 20. December 1640.

882. (Ep. 202). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.12.1640.

For ydet Bistand i den Sag, du nok ved, siger jeg saa mange Tak. Paa

din Tilskyndelse og Opfordring vil jeg altsaa bestræbe mig for, at vort Horn øjeblikkelig bliver undersøgt. Indtil nu har Doktorpromotionen (hvis Disputats jeg sender) lagt fuldt Beslag paa mig.

Fra Island har jeg ikke faaet noget af større Betydning. Dit [Konge-] Spejl har jeg overdraget en Islænding, som er min Elev, for at han skulde nedskrive det og overføre det til latinsk Sprog. Naar jeg faar, hvad der angaar Naturhistorie eller Politik, skal du blive delagtiggjort deri, blot det har nogen Værdi.

Lev vel, kæreste Svoger, og tænk venligt paa mig.

København, den 10. December 1640.

Jeg beder dig drage Omsorg for min Tidstavle.

(W I 230).

883. (Ep. 667). *Til Thomas Bartholin i Paris.*

12.12.1640.

Udg. 1751 er trykt efter Th. Bartholins Ep. med. I, Nr. 7. Oversættelsen følger Koncepten med enkelte Tilføjelser fra de trykte Tekster.

Hvad du har sendt gennem Søren Madsen, har jeg først modtaget nu, altsaa den 10. December dette Aar, men det var saa slet forvaret, at jeg ikke kan andet end afsky saavel Mandens sløsevorne Uagtsomhed som hans Ondskab. Saa skødesløst besørger de Ting, der overgives Studenter; det gøres meget paalideligere og sikrere gennem Købmænd. Din Paradisfugl behagede mig i højeste Grad, især fordi den ikke mangler Ben, thi Størsteparten af dem, som har udtalt Bemærkninger om dem, har nægtet, at de var udstyret med saadanne. Dog vilde jeg ønske, at du ikke satte dig i saa store Udgifter for min Skyld, thi hos os sælges de meget dyrt og staar i en høj Pris. Denne har Budet behandlet saa daarligt, at han baade har knækket Hovedet af og revet den ene af Vingerne istykker samt krøllet og beskadiget Fjerene. Den smukkeste af alle Vifterne har han ogsaa brækket og givet en meget ilde Medfart. Sneglehusene kaldes *Venerææ*, og skønt jeg iforvejen har nogle Eksemplarer af dem, saa er dog de mindre, som du sendte, de smukkeste af dem alle. Den tilsendte Rod er Clusius' *Yuca* og Lazius' *Mandiuca*. Disse saavel som ogsaa det Brød, som laves deraf, anbefaler sig meget ved sin Sjældenhed, thi det er ikke før timedes mig at se dem. De koralrød-sortede fremmede Bønner beskrives af Clusius i [Exoticorum libri X] 2. Bog cap. 13 og i [Herbarius] 6. Bog, om Bønner. De rensende Nødder er hos Clusius Frø af *Ricinus Americanus*, hos Lazius *Pinnonnes de Brasilia*. Insekterne (jeg mener den spanske Flue og Torbisten) er ypperlige. Af spanske Fluer havde

jeg ganske vist en af den Slags iforvejen, men ikke Torbisten. Men hvad skal jeg sige, naar alle Tingene er fremragende ved deres Sjældenhed og Værd? Jeg godtgjorde dig gerne de derved paadragne Udgifter, blot du skrev dem op. Imidlertid vil jeg beskrive hver af dem paa sin Plads [i Koncepten mangler Ordene: i vor Historie] og ikke uden en hædrende Omtale af dig. Først nu har jeg ogsaa fra Nederlandene modtaget de Bøger, som Le Maire har sendt, men om din Faders Anatomi har vi endnu intet hørt.

Nu kommer jeg til dit sidste Brev, som jeg modtog den 21. November, og hvorpaa det endnu ikke har været muligt at svare, dels af Mangel paa en Brevdrager, dels fordi jeg i disse Dage har været optaget af at promovere Dr. Stougaard til den højeste akademiske Grad; foruden denne er yderligere Theologerne Dr. Jacob Madsen [Aarhus], Dr. Niels Poulsen [Schandorff] og Dr. Laurits Mortensen [Scavenius] kommet til. [I Koncepten mangler Ordene: dels bortrejst i Anledning af vor prinselige Naades Behandling]. Jeg vilde sende vor Disputats, som er den sidste af mine Grundsætninger om Helbredelsesmetoden, men det kan ikke ske bekvemt gennem den regelmæssige Brevdrager, ellers vilde jeg vedlægge nogle Eksemplarer af de fuldstændige Grundsætninger, for at du ogsaa kunde æske Eders Franskmands Dom om denne Undervisningsmethode. Nu har jeg ogsaa fuld Gang i Trykningen af min Fremstilling om den udvalgte Prins' Guldhorn, som blev fundet her for et Aar siden; jeg vilde vedlægge den, men paa hvilken Maade disse Ting bekvemt kan bringes til Eder, ved jeg ikke.

*Din Moder har meddelt, at Eders Sager var rigtigt besørget. Din Afhandling om Uoverensstemmelsen mellem din Fader og Lauremberg vilde jeg gerne have dig til at sende i Trykken hos Eder, eller ogsaa hos Nederlænderne og tilegne den vor nye Kansler; jeg turde vel gøre mig Haab om, at dette i høj Grad vilde tjene din Fordel; han nærer nemlig iforvejen stor Forkærlighed for Eder paa Grund af Eders Faders Fortjenester, og paa denne Maade vilde du gøre ham dig særligt forbunden. For at hans Titler ikke skal være dig ubekendte, tilføjer jeg dem: »Højfornemme og strenge Herre, Herr Christen Thomesen til Stougaard, Ridder, kongelig Majestæts Storkansler, Danmarks Riges øverste Raad, den høje Beskytter af det kongelige Universitet, som er i København.« Der er ingen Grund til, at Værkets Lidenhed skal afskrække dig; i Fortalen kan du indflette Omtale af det Arbejde, du har anvendt paa din Faders Anatomi og af de øvrige Ting, hvorved du kan vinde dig hans Gunst. Jeg har forhandlet Sagen med din Bedstefader og andre, og Planen mishagede dem ikke. Ting, der sendes hertil udefra, anses højere end det hjemmegjorte, for ikke at tale om den Belæring, der meddeles fra Folk, som tilbringer deres Tid blandt fremmede. Hvad du ellers har skrevet om dine filosofiske Studier, mishager mig ikke, thi den, som er

dreven i slige Spidsfindigheder, vil gøre sig saare velanskreven, baade ved Disputatser og hvorsomhelst.*

Du ser, hvor vidtløftigt og aabenhjertigt jeg henvender mig til dig. [I Koncepten mangler Ordene: for at jeg ved Længden kan raade Bod paa den Sjældenhed, som jeg ser, at Afstanden i Sted paabyder os]. Du maa, som altid, paaskønne Sindelaget. Du skal næppe finde nogen her, som er mere gunstigt stemt for dit Vel. [I Koncepten mangler Ordene: Broder Bertel venter vi hver Dag; jeg erfarer, at han er hidkaldt af Kansleren. Lev vel og bevar mig i dit Venskab.]

København, den 12. December 1640.

(W I 230).

884. (Ep. 203). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

15.12.1640.

Hilsen, Helsen, Held!

Fortræffelige, berømmelige Hr. Dr. Worm, Svoger og Ven, hvem jeg altid vil omfatte og dyrke med Kærlighed og Ærefrygt! De gamle islandske Sager, som du nylig har meddelt mig, sender jeg dig nu tilbage, ikke uden skyldig Tak. Med Hensyn til din Tidstavle fortryder det mig, at jeg ikke kan imødekomme dit Ønske og din Forventning. Thi mange af de Ting, som ses at mangle, er hændt, medens jeg var fraværende i Udlandet, og de er dig for velkendte til, at de behøver andres Omtale. Hertil kommer, at jeg kun ved af, at der findes saare faa blandt fremmede Skribenter, som følger danske Forhold saa nøje, at de indlader sig paa at faa alle Smaating med. Følgelig beder og bønfaller jeg dig ved vort Venskab, at du ikke fatter nogen ufordelagtig Mening om min Vilje, men ene og alene forklarer og tilskriver denne tilsyneladende Lydighedsvægring en Mangel paa de Forfattere, hvorfra det Hul kunde udfyldes. Men skulde der ellers blive noget, hvori jeg kan gøre dig til Behag, skal du finde mig imødekommende og redebon over for dine Ønsker.

Lev vel, bedste Ven, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 15. December i Christi, den evige Konges, Aar 1640.

885. (Ep. 551). *Til Henrik Fuiiren i Padua.*

20.12.1640.

Gennem Peder Iversen har jeg modtaget det Brev, du sendte, men slet ikke Alpinus. Han siger, at han venter sine Bylter med Bang, og i dem har han lagt baade denne og den, som du sendte din Bedstefader; naar han

kommer, vil vi faa vore Gaver. Vi kan ikke noksom beklage, at de Ting, som betroes Studenter, ikke blot besørges langsomt, men ogsaa slet. Hvor ærgerlig det gør mig, at det endnu ikke er timedes mig at se Rhodes Om Traaden, kan jeg ikke sige; han har skrevet, at han har sendt mig et Eksempplar, men den Bog har hverken jeg faaet eller saa vidt jeg ved nogen i vort Fædreland, fra hvem det var muligt at faa den tillaans.

Hvad angaar vore Forhold, saa har vi her for faa Dage siden fejret en højtidelig Doktorpromotion, hvor tre Theologer (blandt hvilke den første var vor Jacob Madsen) fik tildelt Doktorgraden af Biskop Brochmand, og en Mediciner, Stougaard, af mig; thi din Bedstefader [Thomas Fincke] lod paa Grund af sin Svagelighed Omsorgen herfor overføre paa mig.

Hvor vilde jeg gerne have nogle af mine Schediasmata sendt til dig [Controversiarum medicarum exercitatio I—XVIII, Hafniæ 1624—52,4°], til Rhode og til mine Venner, men hertil frembyder sig ingen sikker og bekvem Lejlighed. Bogtrykkeren har nu afsluttet mine Begyndelsesgrunde [Institutionum medicarum epitome, Hafniæ 1640,4°]. Afhandlingen om vor Fyrstes Guldhorn, der blev fundet her for et Aar siden, er i fuld Gang med at blive trykt [De aureo Domini Christiani Quinti . . . cornu Dissertatio, Hafniæ 1641, Fol.]. Jeg ved, at Rhode venter paa Festkalenderne; i det kommende Foraar vil jeg forsøge, hvad jeg kan udrette gennem Elzevir. Rhode skriver, at Peirescius har rost mine Festkalendere; jeg beder dig finde ud af, om det er sket gennem et privat Brev eller i et offentligt Skrift, og i sidste Fald, da oplys mig om dets Titel og Art. Lev imidlertid vel og vær min Ven som hidtil.

København, den 20. December 1640.

(W I 231).

886. (Ep. 83). *Til Johan Rhode i Padua.*

20.12.1640.

Det er mig overordentlig kært, at mine Bestræbelser for at genskabe vor gamle Litteratur ikke har mishaget dig, og det øger min Lyst til med saa meget desto større Iver at tage fat paa de Afskrifter, jeg ligger inde med, af Mindesmærker hos os, beskrevet med disse Skriftegn. Jeg beder dig meddele mig, om du fra Rom faar noget Svar fra Collegiet til Troens Udbredelse. Jeg tror næppe, de vil sætte Pris derpaa, dels fordi det maaske forekommer dem at være en barbarisk Luftning fra Nord, dels fordi det er frembragt af en, som er Tilhænger af en anden Trosretning end deres. Hvorom alting er, saa vil du glæde mig meget, hvis du gør mig den Tjeneste

at skrive derom. Imidlertid takker jeg dig inderligt for din velvillige Hengivenhed.

Hvor gør det mig ondt, at mine Festkalendere ikke er naaet frem til dig. Jeg vil gøre mig Umage for, at du faar dem fra Elzevir sammen med Afhandlingen om vort Guldhorn og maaske nogle andre Ting. Det er kedeligt for os, at vi stadig tvinges til at undvære dine Iagttagelser om Traaden. Der er, saa vidt jeg ved, ingen her i Landet, som har den og fra hvem den kan faas tillaans. Hvad du skriver, at du har sendt, har dine Svogre ikke modtaget. Du ser, hvor daarligt alt besørgeres. Mens vi hører den anbefalet af alle, forgaar vi næsten af Længsel efter den. Tvi, de upaalidelige Sendebud, der saalænge narrer os for den. Gid du maa være rundhaandet med din Scribonius [Largus] [Ordspillet *largus* = rundhaandet, kan ikke oversættes] og ikke for længe beholde den for din egen Mund; hvis du gav ham Celsus som Følgesvend, vilde du gøre dig den videnskabelige Verden taknemmelig i dobbelt Forstand.

Lev og lev vel. Og siden vi nu maa døje med saa megen Skødesløshed eller Ondskab fra vore Mellemmænds Side, saa flyv selv herhid og bring det med.

København, den 20. December 1640.

(W I 231).

887. (Ep. 752). *Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.* 20.12.1640.

Sagen er ordnet efter Ønske angaaende Fordeling af Formuen. Hos mig beror dels Regnskaberne, dels 172 Rigsdaler, som endnu skyldes dig. Jeg vilde meget gerne have, om du ved første Lejlighed lod mig vide, gennem hvem du kunde ønske at faa dem sendt til dig. Jeg vover ikke at betro dem til nogen, der er mig mindre velkendt. Hvis nogen paalidelig Person, til hvem du ønsker dem overdraget, sendes hertil fra Eder, saa sig til, og jeg skal give ham dem; ellers vil jeg ikke betro dem til en uvis Skæbne.

Det gør mig meget ondt, at Hvervet med at promovere Stougaard til Doktor sammen med Theologerne er blevet mig paalagt saa uforudset og imod alt, hvad jeg haabede og ventede, saa at jeg ikke har kunnet give dig Meddelelse derom. Alle Kolleger og andre, som er her, vil bevidne med mig, at det har været ganske umuligt at sende Brev til dig saa pludseligt, endsige at afvente din Ankomst. Tilgiv altsaa, at det ikke har været mig forundt at staa ved mine Løfter. Det kan maaske, om Gud vil, gøres en anden Gang. Lev vel.

Den 20. December 1640.

(W I 232).

888. *Til Samme.*

24.12.1640.

Jeg tilbagekaldte det Brev, jeg skrev for nogle Dage siden, da jeg modtog dit andet Brev. Jeg har i sin Tid læst Peder Sørensens Lære om Elementerne, Sennert og andre. Jeg sender et Eksempplar af min Methode, som jeg nylig behandlede i en Inauguraldisputats.

(W I 232).

889. (Ep. 482). *Fra Henrik Køster paa Antvorskov.*

13.1.1641.

Da jeg nu for ganske nylig er kommet tilbage hertil fra Holsten og Jylland, har jeg ikke kunnet afholde mig fra at genoptage min skyldige Forpligtelse til at skrive Breve til dig, min bedste Ven, idet jeg samtidig ønsker dig og dine megen Sundhed og Lykke i dette just paabegyndte Aar.

Vor Rejsefærd er, Gud ske Lov, hidtil forløbet ret heldigt, skønt paa-begyndt hen imod Vintersolhverv — bortset fra, at min fyrstelige Naade Prinsen endnu klager over sin Lidelse i Hypochondrierne omkring de første Nattetimer, om ikke hver Nat, saa dog som oftest hveranden. Kongens Huslæge har overtalt ham til at benytte et Mavepulver af Qvercetan med Pimpinellerodsaroma, Krebseøjne o.s.v., samt nogle Piller, der ikke afviger meget fra vore bortset fra nogle Korn af Mastich og *spec.diatr.sant.* som Tilsætning. Virkningen vil vi faa at se senere. Ak, saadan er det med de Store! Hvis vi ikke hjælper dem straks, gaar de til andre og prøver noget andet. Men anderledes Hippokrates, 2. Aphor. 52. Lad nu imidlertid det fare.

Om vor Hofprædikant [Gotfred Gesius] er det udentvivl blevet dig meldt, at kongelig Majestæt har taget det unaadigt op, at han offentligt har udgivet og i Hamborg besørget trykt den Hyldestprædiken [Christliche Gedächtnis-, Klag- und Traur-Predigt über den Todt Gustavi Adolphi, Königes von Schweden, Hamborg 1640], han for kort Tid siden holdt i Nykøbing paa den svenske Dronnings Befaling (og som af kongelig Majestæt kaldes en Smigertale): Efter hvad Rygtet fortæller, har han, da den var blevet trykt, faaet et alvorligt Paalæg, med Trusel om kongelig Unaade som Straf, om at undertrykke den, bortset fra at det er blevet ham tilladt at sende nogle ganske faa Eksemplarer (otte eller ti) til Dronningen. Men dette i Fortrolighed; jeg vilde foretrække, at du fik Historien om denne Sag fra andre end mig. Lev vel.

Antvorskov, den 13. Januar 1641.

P.S. Sveriges Dronning [Marie Eleonora] vil overvintre paa Gottorp. Jeg imødeser din Dom angaaende Amsterdam-Jøden [Lusitanus] Zacutus' medi-

cinske Værker [Praxis medica admiranda, Leyden 1637,8°], som jeg endnu ikke har læst eller set, men som det er mig fortalt er forsynet med en Fortale af vor Konges Livlæge.

890. (Ep. 483). *Til Samme.*

13./22.1.1641.

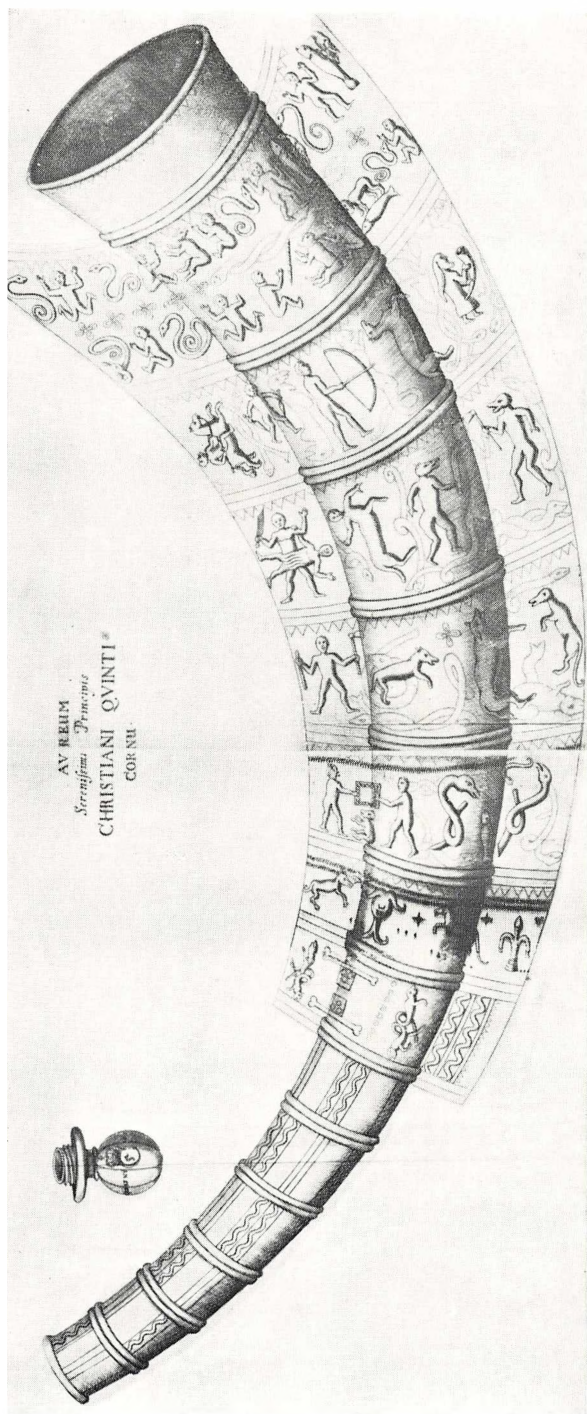
*Det glæder mig, at I er vendt hjem i god Behold. Det er ikke saa mærkeligt, at den fyrstelige Naade Prinsen endnu klager over hypochondriske Smerter, da det er en gammel Lidelse, som skal behandles med Varsomhed og ikke plejer at give sig saa let, hvis det træffer sig, at Patienten daglig overskrider de for Diæten foreskrevne Grænser og overfylder sig med flere og større Ufordøjeligheder til at skærpe Ondet. Gid andres Forskrifter maa blive fulgt med godt Resultat, for at Lydigheden kan faa bedre Mening for dem, hvem det ærgrer at være Slaver uden Vederlag.

Endnu er der ikke bragt mig noget fra [Biskop Peder] Winstrup [i Lund], men jeg skal straks lade dig faa, hvad han maatte sende.

Jeg sender min Aarsdisputats, som mod Forventning blev gjort til Indvielsestale paa Grund af Finckes svækkede Helbred. Hermed har jeg nu bragt mine Forskrifter til Afslutning og tilføjer en Oversigt derover. I Leyden er der en Bogtrykker, Jacob Marci: Gennem en Student har han ladet mig vide, at han vil optrykke dem alle i Oktavformat, hvis han maa for mig. Men endnu er jeg tvivlraadig med Hensyn til, hvad der er det bedste at gøre, eftersom jeg knap anser dem for værdige til at slippes uden for vort Universitets Høresale.*

Sammen hermed sender jeg et Eksemplar af min Afhandling om Prinsens Guldhorn; jeg beder dig tage vel imod den og udlægge alt i bedste Mening, hvis du bemærker, at I har nogle Skumlere hos Eder. Det er paa andres Tilskyndelse, jeg har paataget mig dette Arbejde, men med hvilket Held, vil Tiden vise. [Joachim] Gerstorff har lovet at ville overrække den til Prinsen, og jeg venter med Begærlighed paa, med hvilke Miner, han vil optage den. Jeg beder dig holde mig underrettet om Enkelthederne.

Hvad angaar Zacutus, saa er jeg for ringe til at fremføre nogen Mening om hans Arbejder. Han er en Mand af megen Læsning, vel bevandret i Kunsten og har nøje fulgt Galenus' og de førende Lægers Spor, undertiden med nogen Uretfærdighed imod de nyere; han har utvivlsomt udført et Arbejde, som er nyttigt for Æskulaps Sønner, men paa nogle Punkter savner jeg en Nøjagtighed i Dømmekraft. Jeg har seks Bind af Værkerne, udgivet i Oktav, om de førende Lægers Historie, men i intet af dem finder jeg nogen Fortale af Kongens Huslæge.

Det lange Guldhorn, fundet Lørdag den 20. Juli 1639 ved Gallehus mellem Tønder og Møgeltonder af Bondepigen Kirsten Svendsdatter fra Østerby. Kobberstik i Worms Skrift DE AUREO DOMINI CHRISTIANI QVINTI . . . CORNU DISSERTATIO, København 1641, Folio.

Jeg ved saa lidt som nogen, hvad der har bevæget Gagelmanns Hustru til at gaa vor trolovede Vens [Joachim Gersdorffs] Dør forbi; jeg har kun set ham en enkelt Gang, siden vi var sammen hos Eder. Skønt indbudt vilde han ikke overvære Doktorpromotionen eller Disputatsen; han viser sig ganske fremmed for vort Selskab og det akademiske Samfund. Lev vel og vær mig bevaagen som sædvanlig.

(W I 232).

891. (Ep. 669). *Fra Thomas Bartholin i Paris.*

16.1.1641.

(26.1. ny Stil).

For den nylige Bekræftelse paa Gunst og sædvanlig Velvilje gennem Brev skrevet den 12. December siger jeg atter den Tak, den fortjener, det vil sige uendelig megen, og det med saa meget større Glæde, som jeg har forstaaet, at de Ting, jeg sendte dig, har været dig kære. Ringe var de, men min Hengivenhed øge deres Værd! Om Overbringeren, Hr. Søren Madsen, vil jeg ingen ufordelagtige Tanker nære, fordi jeg tidligere har lært hans trofaste Sind at kende som stærkt hengivent imod din Hæder og mit Ven-skab. Ventetiden, som var for lang og maaske nødvendig for ham, har forringet de tilsendte Ting noget, Hovedet havde Sælgeren allerede iforvejen afknækket, samt den ene af Vingerne, som han havde behandlet ret haardt; de øvrige Ting maa du tilskrive Rejsens Ulemper, ikke Budbringerens Ondskab, det beder jeg dig om paa han Vegne, idet han altid stærkt har higet efter din Gunst.

Om din utvivlsomt gyldne Beskrivelse af det gyldne Horn har jeg givet vore filologiske Læger Haab; jeg skal ikke sky at betale Brevdrageren, blot du stiller vor Appetit efter et saadant Skrift; denne Appetit har Emnets Nyhed og Forfatterens Værdighed nu skærpet til det yderste hos mig.

Den lille Bog af mig »Om Christi Side«, som jeg nylig sendte dig til Undersøgelse, har det regelmæssige Bud utvivlsomt paalideligt bragt Eder, og han vil med samme Troskab bringe mig det tilbage, hvis Skriftet findes værdigt. Ham, som jeg har æret i dets Tilegnelse, vil jeg yderligere ogsaa ære i et andet Skrift; dog vil jeg for nærværende ikke ændre paa det Forhold, at det fremkommer under Beskyttelse af ham; thi ingen anden Beskytter end netop dig har det jo ellers Behov for. Men gennem et andet Skrift vil jeg søge at vinde vor høje Kanslers Gunst, eftersom I, hvem jeg har tilsagt Lydighed, finder det rigtigt saaledes. Jeg har ikke saa faa Emner, som jeg har bestemt til Offentliggørelse, hvis der undes mig Tid og Ro: »Om de gamles Fødselsdage«, »Overtroisk Anatomie«, »Om Begrebet Intet«,

»De gamles Filosofi«, især den platoniske (som har lokket mig) og saa videre. Alt dette tog jeg fat paa i Leyden og vil efterhaanden gøre det færdigt. Jeg skal snart forudskikke »Overtroisk Anatomi« eller dog en Prøve derpaa, nemlig hvad de gamle Hedninger har troet, at der rummedes af Overtro og Helligdom i de enkelte Lemmer, samt Grunden til den Overtro. Stoffet er meget rigeligt, men fordi Tiden for min Rejse rykker nærmere og trænger sig paa, vil jeg færdiggøre en Prøve derpaa, stilet til Kansleren. Før Rejsen vil jeg i andre Breve anraabe om din og vore Venners Gunst, for at jeg dog altid kan have Eder nær, selvom jeg geografisk er længere borte fra Eder. Lev vel i Evighed og omfat med din sædvanlige Kærlighed mig, dit Navns utrættelige Dyrker Thomas Bartholin.

Paris, den 26. Januar 1641.

892. *Testimonium for Christen Christensen.*

18.1.1641.

Christiernus Christierni Fionius valgte efter Dr. Jacob Madsens Afgang i 1638 mig som Præceptor. Han blev immatrikuleret 1637 [fra København]. Han har theologisk Attestats.

(W I pag. 50).

893. *Til Jacob Madsen Aarhus i Kolding.*

22.1.1641.

Kære Svoger. Hermed tre Eksemplarer af Bogen om Guldhornet, et til Kansleren, et til dig selv og et til Dr. Fabricius eller hvem du maatte synes. Fortæl mig, hvis du finder nogen Trykfejl. Tak fordi du har talt min Sag for Kansleren. Glædeligt Nytaar.

(W I 233).

894. (Ep. 484). *Fra Henrik Køster paa Antvorskov.*

25.1.1641.

Det Brev, du har sendt mig gennem den ædle Hr. Gersdorff, vort Hofs ypperlige Pryd og nu troløvet, har jeg rigtigt modtaget sammen med de vedlagte Indvielses-Theser og Afhandlingen om vor fyrstelige Naade Prinsens Guldhorn. Den Afhandling var saare kærkommen for vor fyrstelige Naade; den blev ham paa dine Vegne overrakt af mig (thi paa Grund af altfor stort Hastværk med at komme til Fyn og Jylland blev der ikke givet Gersdorff Lejlighed til at træffe hans Naade) — for slet ikke at tale om hendes Naade, som ogsaa straks bad om mit Eksempplar, der skulde sendes til Gottorp, hvad jeg ingenlunde turde nægte hende, skønt hun var ked af, at den ikke var udgivet paa Tysk eller Dansk. Prinsen selv har omhyggeligt

gennemlæst Afhandlingen, og siden den Tid, da jeg underdanigt selv overrakte ham Bogen, er der endnu ikke forløbet nogen Frokost eller Middag, uden at han har omtalt den med Hæder: Han priser ikke blot den rigtige Aftegning af Hornet, men fremfor alt andet de Ting, som fortræffeligt er udledet og anført fra den danske Historie. Og jeg vil bede dig ikke tvivle om en Belønning, og især om et større forgyldt Sølvbæger, naar vi er kommet tilbage til Nykøbing, som jeg haaber og ønsker.

Din Dom om Zacutus kan jeg godkende. Som Rosinen i Pølseenden tilføjer jeg, at min fyrstelige Naade Prinsen i Aftes ved Middagen alvorligt paalagde mig at skrive til dig og spørge, om du nogensinde har set og undersøgt den Sten paa Falster (om jeg ikke tager fejl, i Nærheden af Stubbekøbing), opstillet ved Havbredden; den er adskillige Alen lang og prydet med Runetegn. Hvis du ikke kender noget til den, er det hans Naades Mening, naar han kommer tilbage til Falster, at hente dig dertil, for at han med dig som Tolk kan faa at vide, hvad de paa Stenen indhuggede Bogstaver betyder. ***

Antvorskov, den 25. Januar 1641.

895. (Ep. 485). *Til Samme.*

27.1.1641.

Jeg glæder mig over, at mine Bestræbelser ikke har mishaget vor fyrstelige Naade Prinsen, men dig siger jeg overmaade mange Tak, fordi du ikke undslog dig for at ville overrække ham den i sømmelig Form. Hvis ikke vor Gersdorff af sig selv havde tilbudt sig, havde jeg haft isinde at anmode dig om venligst at ville have den Ulejlighed paa mine Vegne at udføre det Hverv, som du nu har udført.

Om den Sten, som findes paa Falster i Nærheden af Stubbekøbing, har jeg intet hørt før, og jeg betvivler endda højligt, at den skulde være beskrevet med Runetegn, for saa vidt som der for ikke mange Aar siden udgik Kongebrev til alle Biskopper og Herredsprovster om at paalægge Præsterne over hele Danmark og Norge at foretage en nøje Eftersøgning af den Slags Mindesmærker og sende dem hertil i Afskrift med alle Omstændigheder; dette er ogsaa sket, idet det indsamlede har staaet til min Raadighed. Enten har altsaa Falstringerne optraadt upaalideligt over for os, idet vi absolut intet har modtaget fra dem, eller ogsaa vil Stenen vise sig ikke at være beskrevet med vore Bogstaver. Jeg sender, hvad vi har modtaget fra Lolland; Beskrivelser og Forklaringer til disse tilligemed de øvrige, som findes i Fyns Stift, vil fjerde Bog af vore Mindesmærker bringe, hvis den nogensinde ser Lyset. Hvor store Udgifter jeg har haft med Indsamlingen og Aftegningen af disse

Ting, det vover jeg ikke at nævne; men hvad Fordel har jeg haft deraf? Træder Kongen ikke hjælpende til, vil det hele gaa tilgrunde. Men hvis vor fyrstelige Naade Prinsen lod denne Sten aftegne og sendte mig den, saa vilde den finde Plads blandt mine; dog vilde jeg ikke betragte det som en Naade, men som en Byrde, om jeg paa egen Bekostning skulde forlade min Praksis, hvoraf jeg dog har Haab om lidt Indtægter, og rejse til Falster alene af denne Grund. Da det nemt kan ordnes gennem andre, beder jeg dig fraraade ham det, alt hvad du kan. Dette Hverv skal paalægges Stedets Præst, som kan tage den Maler til Hjælp, som er i Tjeneste hos hans fyrstelige Naade Prinsen. Hverken mit Helbred eller mine Kaar kan bære saa store og nytteløse Anstrengelser. De Folk, som andetsteds bruger Tid og Interesse paa Oldsager, belønnes med rigelige Understøttelser; her anser man det, som jeg ser, for tilstrækkeligt at belæse dem med Byrder.

Da andre har lagt Beslag paa det Eksemplar [af Afhandlingen om Guldhornet], som jeg sendte dig, sender jeg et andet, som du kan beholde for dig selv. Jeg vedlægger de tyske Prøver, hvormed vor Boghandler Moltichen har søgt at imødekomme Menigmand; jeg beder dig paa mine Vegne fordele dem ved Hoffet blandt Venner, som er mindre glade ved det romerske Sprog. Lev vel og vær mig bevaagen.

København, den 27. Januar 1641.

(W I 233).

896. (Ep. 670). *Til Thomas Bartholin i Paris.*

1.2.1641.

Jeg har, min højtelskede Thomas, gennemlæst dit meget smukke Forsvarsskrift og har intet særligt at lægge til eller trække fra. Dog kunde jeg blot ønske at paapege over for dig, at saa vidt din Modpart nu er slettet af de levendes Tal, saa vilde det være formaalstjenligt, om du foer frem mod ham med lidt større Lempe, for at du ikke skal forfalde til samme Forseelse, som du saa stærkt bebrejder ham. Det er bedst at slette alt, hvad der bærer Præg af nogen Bitterhed, og det vil maaske være nok at omtale din Modpart ved Navn en enkelt Gang eller slet ikke. Med Prikker i Margin har jeg afmærket visse Ting, som jeg kunde ønske slettet. Din Bedstefader saa vel som vor Biskop har læst det, og med denne ene Undtagelse fandt de overordentligt Behag deri; hvis du forandrer det, vil du erhverve dig stor Ros for den Beskedenhed, der er en Ynglings Pryd; thi paa det Punkt, som du undersøger, har han ikke ytret sig særlig skarpt mod din Fader, men blot nævnet hans Navn. Jeg tvivler ikke om, at du vil føje dig paa dette Punkt.

Hvad du skriver om et Brev fra mig vilde jeg hellere end gerne glæde dig

med, hvis ikke forskellige Grunde talte imod det; jeg kan ikke nu nedfælde dem paa Papiret, men dog tjener de alle til dit Bedste. Med Hensyn til en Tilegnelse, saa har jeg fremlagt mit Synspunkt i mit sidste Brev skrevet i December. Din Hengivenhed for mig, som er mig mere end velbekendt, er mig nok. Jeg vil gerne have, om du ved denne Lejlighed knyttede Kanslens Gunst til dig; du skal derfor tilintetgøre Brevet til mig (hvori du giver Kærligheden altfor frit Løb og ophober Lovprisninger, som jeg ikke kan læse uden Beskæmmelse, fordi jeg erkender, at jeg slet ikke kan svare til dem) og sætte et andet istedet, hvori du baade kan lykønske denne Stormand og anbefale dine Studier til ham, hvilket jeg haaber ikke bliver frugtesløst.

Du maa hilse Bering igen fra mig; om ham har jeg forhandlet med Hr. Biskoppen, der er ham overordentlig bevaagen og har befalet mig at henvende mig til ham snarest muligt at begive sig hertil; thi hvad han længes efter, er nu parat; det er derfor nødvendigt at skynde sig, for at ikke andre skal snappe det fra ham. Det er et fint og lærd Digt, han har skrevet, og jeg tilraader dig at sætte det foran i din lille Bog. Jeg sender en Afhandling, som jeg fornylig paa Prinsens Befaling har skrevet om hans Guldhorn; tag vel imod dem; naar du har rettet Trykfejlene, beder jeg dig give det hele en gunstig Udlægning.

Det er længe siden, din Moder har afsendt Deputatpengene til Eder; hun undrer sig saare over, at de endnu ikke er naaet Eder ihænde. Lev vel og sørg for dit Helbred med Omhu.

København, den 1. Februar 1641.

(W I 233).

897. (Ep. 757). *Fra Jacob Madsen Aarhus i Kolding.*

5.2.1641.

Fortræffeligste Mand, Hr. Doktor Worm, hæderligste Svoger! Jeg føler det som en Velgerning, at du ogsaa har udvalgt mig som Læser af din Afhandling, som du saa talentfuldt har forfattet om den udvalgte Prins's Guldhorn. Baade Kansleren og andre, der i Kraft af deres lykkelige Begavelse forstaaer at værdsætte den Slags Bestræbelser, har fundet stort Behag i dette Emne. Det er visselig et Arbejde, for hvilket fordum Romulus uden Folkeafstemning vilde have skænket Borgerkronen. Det er mit højeste Ønske, at du maa leve længe endnu, for at du kan sprede mest muligt Lys over Fædrelandets Oldtid, thi paa dette Omraade har du vundet almindelig Anerkendelse som den ypperste og finder Tilslutning hos alle. Jeg ejer bestemt ikke Midler, som giver mig Haab om at kunne betale min Gæld til dig. Hvis

et ufordærvet Sind kan yde nogen Garanti for mig, vil du finde mig redebon og beredt over for dine Ønsker og til enhver Tjeneste fra en taknemmelig Sjæl. Lev vel og vær hilset fra mig og min Hustru, tilligemed alle dem, der er omkring dig.

Kolding, den 5. Februar 1641.

898. (Ep. 486). *Fra Henrik Køster paa Antvorskov.*

7.2.1641.

Den Tjeneste, jeg har gjort dig med Overrækkelsen af din — for (med al Respekt) at anvende min fyrstelige Naade Prinsens Ord — fine og behagelige Afhandling om Guldhornet, fortjener ikke saa rundelig en Taksigelse. Jeg har dermed gjort, hvad jeg skyldte en Ven og vil ogsaa herefter gøre det, for at du ikke skal angre din Umage. Statholderen [Corfitz] Ulfeldt anbefalede højlig samme Afhandling over for vor fyrstelige Naade Prinsen under Henviſning til, at han havde modtaget den som Gave fra dig, om jeg ikke tager fejl. For det udmærkede Eksemplar, du atter har sendt mig, er jeg dig dybt taknemmelig. De tyske Eksemplarer (med Undtagelse af et, som jeg har beholdt til mig selv) var hendes Naade Prinsessen meget ivrig efter for at kunne sende dem til Gottorp.

At Stenen paa Falster, som staar i Nærheden af Strandbredden omtrent to Mil fra Stubbekøbing, er prydet med Runetegn, hævder hans fyrstelige Naade endnu stædigt, idet han stoler paa Vidnesbyrd fra hans kongelige Majestæt, Fyrstbiskop Frederik, Fru Vibeke [Kruse] og andre Folk af herligt Ry. Saasnart vi er vendt tilbage til Falster (hvilket med Guds Hjælp vil ske i Løbet af en Maaned) staar Prinsens Beslutning fast om at opsøge den med Iver; naar det er sket, skal jeg sørge for, at du faar den ønskede Aftegning; lykkes det ikke, saa føj dette ene til de udførte Arbejder og adlyd Prinsens naadige Kaldelse. Om jeg ikke tager fejl, vil du erfare, at du ikke kommer til at forlade Falster tomhændet. Lev vel.

Antvorskov Slot, den 7. Februar 1641.

899. (Ep. 204). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.2.1641.

Især paa din Tilskyndelse, kæreste Svoger, har jeg offentliggjort Prinsens Horn, hvoraf jeg nu sender et Eksemplar, som jeg beder dig tage vel imod og tolke velvilligt. Paa Grund af Hastværket har der indsneget sig forskellige Unøjagtigheder, som jeg stoler paa, at den retfærdige Læser vil tilgive. Hvis du bemærker noget, beder jeg dig ved given Lejlighed gøre mig opmærksom

derpaa; thi jeg har isinde at give det Plads blandt de øvrige Mindesmærker, for at de kan raade Bod derpaa, om der nu skulde være begaaet nogen Fejl. Jeg beder dig fortælle mig aabent, hvilke Domme der fældes derom af dine Bekendte hos Eder. Hvad jeg her sender dig til Svoger Drachard, bedes du ikke undlade at give ham. Samtidig hilser jeg Eder skyldigst og beder Eder have det godt.

København, den 10. Februar 1641.

(W I 234).

900. *Testimonium for Bertel Bertelsen Wichmand.* 20.2.1641.

Bartholomæus Wichmannus Otthinianus blev immatrikuleret i Maj 1638 [fra Odense] og har boet i mit Hus. Han har theologisk Attestats.

(W I pag. 51).

901. (Ep. 85). *Til Johan Rhode i Padua.* 10.2./18.3.1641.

Fortræffelige Mand! Gennem Elzevir sender jeg mine Festkalendere og andre Ting, som jeg beder dig tage venligt imod. Hvis den Redegørelse, som jeg har udfærdiget for vor Fyrstes Guldhorn, kunde bringes i Hænderne paa Kircher, der er saa overordentlig velbevandret i Hieroglyffer, saa vilde jeg meget gerne have det, for at det kunde blive muligt at æske hans Mening om mine Tolkningsforsøg. Maaske vil den finde Plads i hans Værk om Hieroglyfferne. Hvis jeg mærker, at dette vinder Bifald hos dig og de andre lærde Hoveder hos Eder, vil det sætte Fart i mig til at fremskynde Udgivelsen af vore Mindesmærker.

Din Bog om Traaden er endnu ikke kommet os ihænde. [Iver] Bang medbragte et Eksempplar, som jeg har benyttet en Timestid eller to. Det behager mig altsammen overmaade, og jeg tror ikke, der vil være nogen, som ikke vil prise din grundige Lærdom, udstrakte Læsning, skarpe Dømmekraft og klare Stil. Om selve Sagen mener jeg ganske det samme som du; enhver, som har studeret sin Celsus lidt nøjere, kan ikke andet. Fortsæt derfor med at gavne vor lærde Verden med dine Studeringer og sørg for, at din Scribonius faar Celsus som Ledsager med sig.

Hils min Henrik Fuiren, naar du ser ham, og meld ham, at de Skrifter, som han har sendt med Iver [Bang], endnu ikke er bragt til os.

(W I 234).

902. *Testimonium for Mikkel Rasmussen Bagger.*

5.3.1641.

Michael Erasmii Bagger Hellesoranus blev immatrikuleret i Oktober 1628 [fra Helsingør]. Han har været Hører i Helsingør og har theologisk Attestats.

(W I pag. 51).

903. (Ep. 205). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.3.1641.

Med største Velvilje har du jo allerede iforvejen ladet mig læse din Afhandling (gylden var den sandelig!) om den udvalgte Prins's gyldne Horn; nu, da den er offentliggjort, har jeg læst, atter læst og gennemlæst den og det ikke uden en inderlig Hjertens Glæde. Du har sandelig gjort dig hele vort Fædreland, ja saagar hele Efterverdenen indtil de seneste Led, forbunden ved umaadelig og udødelig Velgerning — men allerede iforvejen havde jo dine højlærde Nattestudier gjort dig højt fortjent. Saaledes har du nu ogsaa villet sætte en ny Krone paa saa store Fortjenester med dette fortræffelige Oldtidsminde, som fornylig af dig er bragt frem i Dagslyset. Navnlige lykønsker jeg af Hjertet mig selv og glæder mig inderligt, fordi det var ifølge mit Raad, at du med din Flid kom andres Bestræbelser paa dette Punkt i Forkøbet. Thi du kender jo nok nogle af disse fremmede, som opholder sig her hos os: hvor emsige og utidigt nysgerrige de er, og det i en saadan Grad, at de — hvis det stod i deres Magt — vilde fratage os næsten ethvert Emne, hvorom der kunde skrives og intet lade uforsøgt, endog af Ting, hvorom de ikke kan skønne mere end den blinde om Farverne: Lad dem da se, disse misundelige Udlændinge, at der ogsaa er levnet noget, som de maa overlade til vor Flid, og, som han siger:

Stormænd kan fødes til Daad og sætte et herligt Eksempel
ogsaa i Faarenes Land og under den tykkeste Taage.

[Juv. Sat. X, 39—40]

Ja, siger jeg, lad dem se det og skære Tænder, og lad de avindsyge revne af Misundelse. Derfor er der ingen Grund til, at du skal bekymre dig for meget om deres Dom og Kritik, thi naar det drejer sig om Ting, der er hævet over enhver Kritik, plejer de at gøre den allermost uretfærdig. Slaa du dig blot tiltaals med den oprigtige Følelse imod dig og dine Skrifter, som næres blandt Venner af Fædrelandet og Videnskaben, thi hos dem »samler du samtlige Stemmer« [Hor. A. P. 343], og de har forlængst kranset dit Navn ved Evighedens Alter med Laurbærkransen for udsøgt Videnskabelighed, med enig Tilslutning af Hæder og Ry. Alle rettænkende Folk bifalder dette: Bravo! Smukt! Fortjent! Heldigt! Tillige skal vi med Tretommersøm banke Terents' Ord fast i vort Sind: »Lad dem skumle blot

i Stilhed, mig det rage skal en Fjer!« [Ter. Eun. 411]. Jeg nar rigtignok hørt nogle hos os sige, at det var let nok for enhver at udfinde en eller anden Mening i saadanne Aftryk og Tegn, da det beror paa blot og bart Gætteri, hvad man vil paastaa herom. Tilmed er det jo en hyppig Skik blandt Guldsmede og Stikkere, at de blot for at vise deres Dygtighed indgraverer meningsløse Billeder paa deres Arbejder med deres Gravstikke. Jeg har med de vægtigste Bevisgrunde tilbagevist disse. Vor Doktor Ernst kæmper jo saa at sige for Hjem og Arne og fastholder sit Forsvar for Hornenes Brug under Ofringer hos vore Landsmænd i Oldtiden; men aldeles intet fører han i Marken til Bestyrkelse af sin Mening — ihvertfald intet, der kan have nogen Betydning. Det eneste Støttepunkt, han søger, er i den holstenske Krønike, som han praler af at have haft. Skønt han har mistet den, vil han have os til at fæste Lid til Ting, som maaske aldrig er forekommet i den Codex. Men lad nu dette blive mellem os!

Doktor [Hans] Lauremberg mente, at det Billede paa den tredie Ring, hvor en Mand ses at dræbe en anden og tildele ham talrige Saar, tyder paa en blandt Hedninger meget anvendt Skik med at foretage Menneskeofringer. Skønt denne Formodning har et Skær af Sandsynlighed, mener jeg dog som du og tror, at det i det hele skal henføres til hin, blandt vort Folk herskende, grusomme Skik, der gik ud paa, at man ønskede, at fangne Fjender paa denne Maade skulde bøde for deres Uret ved at blive sønderrevet og parteret med Knive og Sværd.

Hvad mig angaar, saa har jeg slet ikke bemærket noget, som fortjente en kritisk Antegning. Et og andet vil jeg dog tilføje, med det Formaal at paapege, ikke for at rette det: Først ved jeg ikke, hvad Grunden er til, at du Side 34 har forbigaaet den Brug af Hornene hos de gamle Angler, hvorved de afhændede Gods og Jord ved at drikke Lidkøb, eftersom du i 1. Bog af Festkalenderne, Kapitel 18, klart har angivet, at Hornet var Gavmildhedens Tegn. Thi sammesteds Side 44 siger du: Ja, i gamle Dage afhændedes endog Godser og andre Ejendele ved Frembæring og Lidkøb af Horn. Disse Ord burde paany have været anført i denne din Afhandling. Nu antyder du blot, at Kohorn hos Briterne har tjent som Bægre. Dog nægter jeg ikke, at den skønsomme og opmærksomme Læser kan udfinde en saadan Mening af de anførte Steder.

Dernæst er der Rolands kendte Horn, kaldet *Olivant*, hvorom du indføjer en Omtale Side 29. I sin Kosmografi, 2. Del, 3. Bog Side 429, fortæller Paul Merula [Cosmographia, Amsterdam 1605,4°, Antwerpen 1605,4°, Amsterdam I—IV, 1636,12°], under Omtalen af Byen Blaye, at det endnu opbevares i Bordeaux: Indbyggerne vil vide, at Ridder Roland, der under Karl den Store var Statholder paa den engelske Kyst, er født hos dem og

har været deres Greve, samt at han tilsidst blev gravsat hos dem i St. Romanus' Kirke; hans Sværd, som de kalder *Durandal*, ligger ved hans Side og hans Horn ved hans Fødder; dette fortælles dog senere at være blevet overført til St. Severinus' Kirke i Bordeaux.

Sluttelig har jeg ogsaa ment at burde paapege for dig, at det vil tjene Sagen og lette Læseren, hvis Runeord saa vel som Kvad, Vers og andet sligt, som er hentet fra de islandske Oldskrifter, straks trykkes med almindelige Bogstaver, ligesom du har gjort det overalt i Festkalenderne, f. Eks. Side 38: ÞRIÞIH·ÞHRIÐS· etc.: »Dridiu Byrias a nesta Midvigu tahi eptir Kryssmessu i Septembri«. Og tilsidst skulde det gengives paa Latin som i dette Tilfælde: Den tredie begynder den første Onsdag efter Korsmesse i September. Thi Runesproget og Skriften vilde tilegnes saa meget lettere af ukyndige. Men det overlader vi til dit eget Skøn. Og det var om Guldhornet.

Iøvrigt har jeg ikke kunnet afholde mig fra ogsaa herved at sende dig Gretla eller Grettir Asmundarsons Saga, som Magister Brynjulf [Sveinsson] fornylig sendte mig som Gave. Jeg beder dig venligst antage en eller anden Islænding til at oversætte den; han skal give os en Fremstilling af Hovedindholdet i hvert Kapitel og navnlig uddrage de gamle Gudstjenesteskikke og Sæder, der kan bidrage til Oplysning af Saxo. Naar han har gennemarbejdet den, beder jeg dig sende den tilbage, og med et paalideligt Bud. Thi Tabet af en saadan Skat vilde jeg tage mig nært. Men mon du kender en Maade, hvorpaa saadanne gamle mørknede Bind kan afvaskes og renses?

Jeg kan ikke noksom undre mig over, at de Haandskrifter, som sendes herved, alle som et — selv de, der er skrevet for tre-fire Hundrede Aar siden eller mere — ses ikke at være skrevet med Runebogstaver, men med gammel islandsk Skrift.

Mit Kongespejl vil jeg gerne, om du ved første givne Lejlighed sender tilbage, hvis du har benyttet det efter Ønske, og samtidig sender mig det deraf, som du har faaet afskrevet ved en Tolk. Paa dette Punkt vil du gøre mig en meget stor Tjeneste. Og for ikke at ophøre med at bestorme dig med Bønner, beder jeg dig indtrængende, at du for en kort Stund vil unde mig Benyttelsen af dit islandske Leksikon, for at jeg deraf kan uddrage, hvad der kan tjene til Forøgelse af mine Noter til Saxo. Vil du hertil føje de gamle Kvad eller Vers, som er sendt dig af Magnus Olafsson, og som omhandler Bedrifter af gamle danske og norske, baade Prinser og andre Stormænd samt berømte Skjalde. Thi saaledes lyder Paaskriften. Hvis der nogensinde bliver noget, hvormed jeg til Gengæld kan gøre dig en Glæde, skal du finde mig medgørlig, hurtig og redebon over for dine Ønsker.

Lev lykkeligt, du Mand som er født til offentligt Gavn, Fædrelandets

Pryd, Aarhundredets Lys, min kæreste Foresatte. Bevar mig i dit Venskab og omfat mig med din sædvanlige Gunst. Jeg sender mange Hilsner til din kære Hustru saa vel som til din Svigersøn Magister Erik Torm, som jeg beder dig opfordre paa mine Vegne til at sende mig et Eksemplar af sine kobberstukne Konger med sin tilføjede Beskrivelse, for saa vidt som de har set Lyset. [Veræ effigies regum omnium, qui a primo Dan ad Christianum IV usque imperii Danici gloria eminuerunt, Kbh. u.A., 1 Folioblad, udkom ca. 1642—43].

Udgivelsen af min Saxo gemmer jeg til vor nye Bogtrykkers Omsorg.

Sorø, den 10. Marts 1641.

904. (Ep. 206). *Til Samme.*

10./14.3.1641.

Det glæder mig, at vort Horn ikke har mishaget dig; Misundere kerer jeg mig ikke om, blot dette Hastværksarbejde maa tage sig gunstigt ud hos brave Folk, der holder af deres Fædreland. Mener nogen, at det er saa let og saa lige en Sag at udfinde Meningen i den Slags Billeder, beder jeg dem prøve selv, om de kan give os en anden og bedre; skønt jeg har brudt Isen, vil jeg ikke misunde dem denne Ære, blot de frembringer noget, der stemmer med Fornuften og ansete Forfatteres Grundsætninger. Ejheller bygger vi paa det rene Gætteri, som de bilder sig ind, men paa de bedste Klassikeres Autoritet. I selve Afhandlingen har vi svaret dem, der tror, det er Guldsmede, som har indprentet disse Billedtegn i Hornet for at vise deres Dygtighed; alt dette har vi forudset. Og jeg beder de gode Folk fortælle os, om de aldrig nutildags har set Billeder, ovidiske Historier og bibelske Fortællinger, Jagtscener, Ejermærker og -valgsprog og andet sligt indprentet af Guldsmede paa Drikkekander, Pokaler og Bægre? Og om de intet forestiller, blot fordi de er skaaret af Guldsmede, som nu og da plejer efter Forgodtbefindende at tilføje egne Opfindelser. Den, der ikke forstaar at skelne mellem disse Ting, maa være torskedum. Skulde det virkelig altid, og altsaa ogsaa her, være Galmandsværk, fordi de ofte udfører deres egne Paahit?

Jeg skal tro paa Ernst, naar jeg faar det at se. Lad det nu saa være! Lad os antage, at der har været en, der skrev saadanne Ting: Det er og bliver dog et Spørgsmaal, hvilken Kildeværdi og Paalidelighed man da tør tillægge ham, naar nu det modsatte hævdes af alle andre, som med største Paalidelighed har beskæftiget sig med hjemlige Forhold.

[Hans] Laurembergs Gisning om den tredie Ring kunde være paa sin Plads, hvis der iøvrigt paa den fandtes nogetsomhelst, som angav Offer-skikke; men da alle de andre Figurer fremstiller Krigshandlinger, kan jeg

heller ikke undtage dette Billede; hvis der her saas Altre eller Redskaber, som tog Sigte paa Offerhandlinger, kunde denne Mening vinde nogen Sandsynlighed for sig.

Forøvrigt modtager jeg med Tak dine venlige Oplysninger og takker meget. Fordi Anglernes gavmilde Form for Afhændelse af Jordegods afsluttedes med Lidkøb, forekom det mig tilstrækkeligt, naar jeg under denne almindelige Anvendelse indbefattede den særlige, som ikke afveg derfra i Fremgangsmaade.

Jeg er meget glad ved det Sted, du har skaffet mig fra Merula; jeg skal føje det til, hvis det engang falder for at udsende vor Afhandling i andet Oplag.

Jeg har ikke fundet det rigtigt at gengive Runetegnene ved almindelige Bogstaver; dels giver jeg nu andre Lejlighed til at studere min Bog om Runeskriften med større Omhu, dels kan de gøre sig fortrolige med, hvad vi har anført derom i Kommentaren. Thi jeg har ikke haft Lyst til at putte Tyggemad i Munden paa dem, som tror, at dette gøres saa let; der maa gerne være noget for de tæftende Misundere at knække Tænderne paa. Ej heller har det hidtil været min Agt at foretage Omskrivning til almindelige Bogstaver i de Arbejder, som senerehen skal udgives med Runebogstaver, eftersom jeg ser, at dette ikke gøres af dem, der udgiver Hebraiske, Arabiske og Æthiopiske Tekster.

Med Tak tilbagesender jeg Gretla; jeg har nemlig ingen, som med Udbytte kan yde noget til dens Fortolkning. De Islændinge, som findes her, er simpelthen uvidende om det gamle Sprog og den gamle Skrift og ikke til nogen Nytte for os. Dit Kongespejl overdrog jeg til en, der syntes at have lidt mere Smag derfor end de andre, og som lovede en Oversættelse deraf, da den var skrevet med almindelige islandske Bogstaver; men du ser, hvad han har leveret. Man siger, at Sverre, Norges Konge, er dets Forfatter. Om Grettir kan du læse noget i Arngrims Crymogæa.

Den Sveinn Jonsson, hvorom Brynjulf [Sveinnsson] skriver til dig, var for faa Aar siden min Elev her; jeg fik stor Hjælp gennem hans Arbejde, thi foruden at være meget velbevandret i Oldsagerne stod han altid rask og redebon til min Tjeneste; han rengjorde min Edda, som var mørknet, og sagde, at han til dette Formaal benyttede Menneskeurin, hvormed Pergamentet skulde vaskes i bidende Frostvej; mere sagde han ikke, og selv har jeg ikke prøvet det endnu.

Jeg sender mit Leksikon og de Kvad, du søger, men Leksikonnet kan jeg daarligt undvære, da jeg er paa det Punkt, at jeg bringer det paa en bedre Form og lader det trykke, for at det kan være et Tillæg til min Bog om Runeskriften [Olaus Wormius: Specimen lexici runici ... Collectum

a Magno Olavio, Hafniæ 1650, Fol.]. Send det tilbage saa hurtigt, du kan. Det Ark, der er føjet til Kvadene, og som rummer en Del af dem, der findes i Bogen, sender jeg dig som Gave.

Min Svigersøn Torm har lovet at ville sende Kongerne, naar de er blevet trykt; han er optaget af andre Ting, saa det endnu ikke har været ham muligt at gaa igang dermed. Jeg glæder mig over, at det er kommet dertil, at din Saxo kan blive pænt trykt. Gud fremme dine Bestræbelser!

(W I 235).

905. (Ep. 207). *Fra Samme.*

14.3.1641.

Gid du vil tilgive mig, at jeg har beholdt dit Glossarium længere end rimeligt. Thi jeg havde sat mig for at gennemlæse det »fra Hoved til Hæl«, som man siger, for at uddrage nogle Iagttagelser deraf, som kunde tjene til Oplysning for min Saxo. Og det var sandelig ikke saa lidt, der viste sig, og som du snart vil se indføjet rundt om i mine Noter, saa snart selve Saxo med Guds Hjælp har set Lyset. Nu er det Maalet for mine Ønsker, at det itide bliver muligt at drage Nytte af dine Runeindskrifter, hvis Benyttelse jeg trænger voldsomt til. Thi jeg har tidligere bemærket meget deri, som var værdt at vide og notere, og som det paa Grund af andre Beskæftigelser ikke var muligt at fæstne til Papiret, dengang du gav mig Lejlighed til at benytte dem. Hvis det derfor kan ske uden at være dig for ubekvem, beder jeg dig venskabeligst om at sende dem hertil ved første givne Lejlighed.

Idag har jeg ladet Doktor Ernst forstaa, at jeg havde sendt hans Brev til dig; jeg har forskellige Grunde til at turde skønne, at dette ikke er ham ukært. Men han bad mig indtrængende om at vise sig det Brev, hvori du til mig fremsætter din Dom over samme Skrivelse. Skønt jeg modvilligt har ladet mig tvinge til at love dette, har jeg dog ment forud at burde give dig et Varsel herom; du kan da handle med Omtanke, og hvad der ikke med Tryghed tør betros til Pennen, kan du opsætte til min Ankomst til Jer, hvilken jeg, om Gud vil, agter at foranstalte efter den tilstundende Ferie. Men hvis du skulde finde for godt at gaa i Rette med ham gennem en Svarskrivelse, hvori du ved Modargumenter kan gendrive de Ting, som synes en Gendrivelse værd, saa beder jeg dig forbigaa i dybeste Tavshed, hvad jeg nylig har skrevet til dig, nemlig angaaende de Ting, som jeg savnede og mente trængte til Rettelse.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab. Den 14. Marts 1641.

906. (Da. Mag. 5. R. II p. 23)

Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.

18.3.1641.

Du har ikke besvaret mine to Breve fra ifjor Vinter angaaende din Arv. Din Svigermøder efterlod noget Træ- og Jerntøj, som er solgt for 19½ Slettedaler. Din Hustrus Søster er død i Ditmarsken; der vil ogsaa tilfalde dig noget derfra, naar Delingen er sket. Skriv til mig, hvad du ønsker foretaget!

(W I 234. Afskrift i Univ. Arkiv, Consist. Kopibog Nr. 5, 1656—61 fol. 211 ff.).

907. (Ep. 753). *Fra Samme.*

21.3.1641.

Berømmeligste og fortræffeligste Svoger, Velynder og ærværdige Hjelper! Af dit Brev har jeg erfaret, at Regnskabet og 172 Daler beror hos dig, og at du ønsker disse sendt til mig. Men for at jeg ikke skulde have nødig at volde en Budbringer Besvær, har den berømmelige Hr. Statholder udbetalt mig en tilsvarende Sum Penge. Jeg anmoder skyldigt om, at du velvilligst vil udbetale dem mod Forevisning af mit Brev, og naar min Kvittering overgives dig. Jeg er betænkt paa at vise dig min Taknemmelighed og bestræber mig for med Guds Hjælp snart at finde Lejlighed til at bevise det.

Til Læren om Elementerne svarer Eders Excellence, at I holder med Horstius. Jeg kan da ikke undlade kort at meddele Eder mine Overvejelser. Jeg beder om Tilgivelse for min Paatrængenhed. Af Aristoteles og de fleste andre opstilles der fire Elementer, som omfatter alle Legemers Konstitution. Jeg stiller mig tvivlende over for hver enkelt af dem. *Jorden* kaldes det kolde og tørre Element. Med hvilken Ret eller Uret, ser jeg ikke. Thi Jord bestaar af forskellige Ting, der kan blandes. Derfor siger Hippokrates: Af de Ting, som plantes og saas i Jorden, tiltrækker hver enkelt, naar den kommer i Jorden, baade det skarpe og det bitre, det sure og det søde, det smagløse og allehaande. Disse Ting faar altsaa snarere et blandet Stof til at opstaa. Jeg ser helt bort fra lerholdig, jordbeholdig, svovlholdig eller anden Slags Jord. Dernæst kaldes *Luften* varm og fugtig. Altsaa jo renere og mere fri for Smuds den fremtræder, desto varmere vil den være: Thi den hæmmes ikke af andre Dampe. Men vi opfatter det modsatte. Hvad skal man altsaa sige? [Christen Longomontanus:] Den danske Astronomi [Astronomia Danica, Amsterdam 1622,4^o; 1640,Fol.] siger med Palingenius, at Jorden bevæger sig rundt i Himmelfrummet, ikke Spor anderledes end Stjernerne. Og jeg mener, at Kulden strømmer ud fra dette Rum, naar Himlen er klar. Men Luften, som Aristotelikerne kalder varm og fugtig, kalder jeg en Udstrømning, som ved bestandig Uddampning stiger tilvejs og vender tilbage til det lave, naar den har opfyldt sit Hverv. Thi ligesom Damp og Væde

udsveder af Dyrenes Legemer, saaledes ogsaa af Jorden. Dog er denne Udstrømning ikke altid varm og fugtig, men røber snart hine snart disse Egen-skaber. *Vandet* forbigaar jeg. *Ilden* mener jeg er en hed Luftart, til hvilken det kolde og isnende Aandepust staar i Modsætning. Kort sagt: Jorden anser jeg for alle Elementers, eller blandbare Stoffers, Bolig, og fra den baade udgaar de og vender de tilbage. Forbindelsen med Peder Sørensens Opfat-telse opsætter jeg til anden Lejlighed. Kun en enkelt Ting føjer jeg endnu til: Der findes her i Norge en Sø med Tilnavnet Moss. Man siger, at den er bundløs dyb. Hvis en Sten kastes i Vandet paa det Sted, hvor der er dybest, opstaar der pludseligt Uvejr. En Præst der fra Nabolaget har fore-taget Prøve derpaa. Saaledes er der i de fjernere Egne mod Nord paa et Sted ved Havet kaldet Tromsø nogle aabne Revner, som med bestemte Tids-mellemrum opsuger og atter udspyr Vand. Hvad tør vi slutte heraf? Mon at Jorden er besjælet? Jeg venter at høre din Mening. Hermed lev vel og hav det godt med alle dine, og bevar mig fortsat i dit hidtidige Venskab.

Skrevet i Kristiania, den 21. Marts 1641.

For den tilsendte Bog siger jeg mange Tak. Jeg vil læse den og høste Udbytte af Læsningen. Hvis der viser sig nogen Tvivlsspørgsmaal for mig, vil jeg henvende mig til dig, for at du kan klare dem. Lev atter vel og vær mig bevaagen.

908. (Ep. 84). *Fra Johan Rhode i Padua.*

25.3.1641.

(4.4. ny Stil).

Berømmelige Mand, du hæderværdigste blandt Venner! Skulde jeg selv komme flyvende? Det var et sandt Venneønske, men næsten omsonst, om jeg saa end havde en Kyllaros [Castors og Pollux' Ganger] medmindre samtidig en Protagoras vilde sætte Rytteren paa Hesten, thi der er Brug for en Rejsefører, som er ligesaa stærk i Forstand som i Muskelkraft.

Min Hofte er endnu saa stiv, at jeg nu paa fjortende Maaned maa holde mig hjemme. Dog skal jeg ikke saa meget beklage mit Helbred, skønt den umilde Vinter har varet længere end sædvanligt og har været plagsom med hyppige Regnskyl, saa at den har taget stærkt paa mig. Badene giver en ikke ringe Lindring, men forrige Sommer var jeg ikke tilstrækkeligt istand til at gøre større Brug af dem paa Grund af mine ved det lange Sygeleje nedbrudte Kræfter og det ugunstige Vejr. Naturen giver mig dog ved tyde-lige Kendetegn Haab om, at der er noget nyt i Gære. Imidlertid lindrer jeg denne huslige Plage ved Tankeudveksling og fælles Studier med mine Ven-ner.

Din Bog [om Runeskriften] har jeg sendt til min gode Ven Gabriel Naudæus i Rom; hos ham kappes Oprigtighed og Lærdom om Førsterangen. Han har givet den til den sprogkyndigste af alle Jesuitterne, Athanasius Kircher, for at han skulde læse den. Denne har rigtignok fundet den lærd og interessant, men mindre nyttig, fordi det er sandsynligere at finde Mindesmærker end Bøger i dette Sprog. Naudæus finder den overmaade nødvendig for Oldtidsstudiet. Jeg citerer hans Ord, saa meget hellere som de stemmer med mine egne:

»Jeg anser dette Arbejde for meget dygtigt og værdigt til megen Ros paa Grund af dets Nyhed og de smukke Oldtidsemner, som Forfatteren har offentliggjort i sin Afhandling. Af alle de Bøger, som er kommet til Hermann i fem-seks Pakker, har denne sandt at sige været almindeligt anset for den mest tiltrækkende, behagelige og interessante. Nu imødeser man med stor Længsel Bogen om de danske Oldsager, der bebudes af samme Forfatter. Thi at dømme efter den Prøve, man har modtaget i denne Afhandling om Sproget, maa den blive fuld af megen interessant Lærdom.«

Denne Mandens Mening har jeg senere bestyrket gennem et, som jeg tror, paalideligt Rygte om, at der i Island og Norge findes Historier, af hvilke der ved dette Sprogs Hjælp kan fremdrages adskilligt, som maaske er dunkelt paa Grund af Ælde, men dog til stor Nytte for Videnskaben. Derfor ventes der paa Kirchers fyldigere Bedømmelse, saa snart han har givet sit Værk om Magneten [Magnes sive de Arte magnetica Opus in III partes, Romæ 1641,4°, Rom & Köln 1643,4°] den sidste Afpudsning.

Vi savner dine Festkalendere, og ligeledes dit Horn, som vi antager for sandt Guld. Men hvad med mig? Kan jeg »give Kobber for Guld?« [Homer II. VI, 236]. Det maa blive efter, hvad min Aand kan yde. Jeg haaber, det er naaet frem, medmindre min Mellemand er helt døv: For ikke længe siden bad jeg Ludvig Elzevir give ham Besked. Efterskriften maa du opfatte som i Fællesskab rettet til dig og de Lærde, hvem jeg indbyder til frit at fælde deres Dom. Hvis du har delagtiggjort dem deri, saa vil jeg, selvom en Del deraf vækker Mishag, dog tro, at Resten er faldet i god Jord.

Lev vel og anbefal mig til dem, du faar Lejlighed til at hilse.

Padua, den 4. April 1641.

909. (Ep. 552). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

25.3.1641.

(4.4. ny Stil).

Hilsen og Lydighed! Over Peder Iversens Efterladenhed med at indfri sine Forpligtelser kan jeg ikke noksom undres. Thi da han skulde rejse her-

fra, modtog han ikke blot Breve, men ogsaa Bøger tilegnede dig og min Bedstefader, at medbringe til Eder i sin Vadsæk. Men jeg kan ikke se Grunden til, at han har svigtet sit Løfte. Imidlertid er jeg glad over, at mit Brev er overbragt dig, og tillige over, at der levnes mig noget Haab om, at Vidnesbyrdet om min Lydighed, saa ringe det er, tilsidst vil blive bragt dig. Thi jeg frygtede nemlig, at ogsaa Bøgerne tilligemed hans Ejendele var faldet i Hænderne paa de Røvere, af hvilke han, som han har skrevet hertil, er blevet udplyndret i Brabant syv Gange, om jeg ikke tager fejl.

Iøvrigt takker jeg dig af al min Evne, fordi Erindringen om mig, den fraværende, lever saa stærkt hos dig, at du gerne vil sende mig dine Schediasmata tilligemed din Afhandling om Guldhornet, dersom det er muligt gennem Elzevir. Hos den fortræffelige Rhode har jeg rettet Forespørgsel om de Ting, hvorom du ønsker Underretning. Han beretter, at Peirescius privat har anbefalet dine Fasti til forskellige, som interesserer sig for Oldsager, og blandt dem Naudæus, der lever ved Kardinal Bagni's Hof i Rom, og hvis Breve ret ofte bringes til Rhode. Peirescius selv har imidlertid intet udgivet, men var, mens han levede, andre til Hjælp og Ansporing. Han er død i Aix-en-Provence i Frankrig. Endnu har jeg ikke kunnet fremskaffe en Bedømmelse af Bogen om Runeskriften fra Medlemmerne af Collegiet til Troens Udbredelse, da Rhode gennem Naudæus venter paa mere fra Kircher, som er Forstander for det Collegium.

For nogle Maaneder siden naaede et Rygte hertil om en anatomisk Professor i København, men da jeg ikke hidtil har kunnet finde frem til noget sikkert herom, vil jeg gerne spørge dig, om du, hvis du har Tid, vil føje dette til dine utallige Tjenester imod mig, at du bibringer mig større Visshed derom. Men du maa undskylde denne Ulejlighed, eftersom Moder er noksaa kortfattet med at skrive til mig om, hvad der foretages i Fædrelandet.

Lev vel og find mig fremdeles værdig til din Kærlighed som hidtil.

Padua, den 4. April 1641.

910. (Ep. 755). *Fra Vitus Bering i Paris.*

26.3.1641.

(5.4. ny Stil).

Jeg er kommet til at staa i endnu dybere Gæld til dig, du store Mand, efter at du nu giver Thomas Bartholins Bestræbelser mild Medbør; thi det er jo især ved store Mænds Gunst, at Ungdomssindets Flamme næres. Ellers har den ulykkelige Tidsaand i mere end et pythagoræisk Femaar tugtet den frembrydende Trang og næsten kvalt de Forsøg, hvorved man lader Anlæg-

gene for Dyrkelsen af den store Lærdom blive prøvet. Saadanne Stiklinger bør der hægges om; thi de, som skal understøtte de segnende Stammers Vælde, skyder kun faatalligt op, efter at hin kostelige Podekvist, som Verden skulde have takket Brochmand for, er visnet bort. Og skulde det ikke have været dig nok, du store Mand, at hjælpe ham, hvem Blodet knytter nærmere til din Lykke? Ogsaa til mig udstrækker du din Elskværdighed, skønt jeg ikke med nogen Begrundelse kan knyttes til dig, bortset fra, at jeg i det skjulte højagter dit Ry. Berømmelsen kan saaledes med saa meget større Ærefrygt udbrede dit Navn, jo flere du lader nyde godt af dine Velgerninger.

Naar du nu paa den store Brochmands Befaling byder mig at begive mig til mit Fædreland, og naar du paalægger mig den største Hast, saa vilde jeg rigtignok gerne, at jeg hverken skulde svigte mit eget Tarv eller din Røst: Men en højere Nødvendighed afskærer mig fra at ile til Eder: Jeg maa afvente Jupiters gyldne Regn, nemlig de fædrene Ydelser, der skal lede mig gennem Rejsens Besværligheder; thi uden Guld rører Franskmændene intet, saa at man kan se, at Fortællingen om Midas kan møntes paa dem. Saa snart nu min Fader godhedsfuldt har betalt, hvad jeg venter (og der gives mig et ikke usikkert Haab om, at dette snart vil ske), saa skal jeg saa meget hurtigere komme for at modtage den Velgerning, som Eders Velvilje bestemmer for mig.

Imidlertid, fortræffeligste Mand, knæler jeg for dig med den Bøn, at du vil give mig en Paamindelse og med venlig Røst afholde mig fra unødige Omflakken, dersom en uheldig Omstændighed skulde komme paatværs af Eders Ønsker, eller min Rejse ikke foretages med den Fart, som svarer til Eders Befalinger. Thi vi bruger Tid nok og gaar ret ofte flere Gange den samme Vej uden at kunne binde os til noget Sted eller hengive os til Studier i længere Tid; dette og hint volder os Afbrydelse, saa det gaar os som de Fugle, hvem Naturen har forbudt den lige Vej. Og medens jeg nu bringer denne Rejse istand, vil der være gaet lige saa lang Tid som et Foster behøver for at gøre sig værdigt til Livet, førend jeg har faaet bragt mine Studier frem igen til det Punkt, hvor jeg nu maa lade dem gaa i Forfald. Undslaa Eder ikke for efter given Lejlighed at yde denne Velgerning, som Skæbnen til min Lykke har lagt i dine Hænder. Jeg skal til Gengæld give din Æskulap et gyldent Skæg som det, Dionysius fratog ham. [Cic. de or. III, 83]. Lev vel, du store Mand, og hold dig ilive for din Hæders Skyld.

Paris, den 5. April 1641.

er samlet af mig, er jeg kommet i Tanker om, hvad du afvigte Vinter har skrevet til mig paa vor fyrstelige Naade Prinsens Vegne om den Sten paa Falster. Jeg har rettet indgaaende Forespørgsler til de Studenter og andre, som er født i Eders Landsdel, om de havde hørt nogen mundtlig Overlevering derom eller nogensinde har set den, men de benægtede det haardnakket. For altsaa at blive sikker i denne Sag, beder jeg dig om ikke at være ked af ved næste givne Lejlighed at antyde for mig, om vor fyrstelige Naade Prinsen har befaleet nogen Eftersøgning deraf, hvad de har fundet og hvor paa Lag den staar? Hvis der foreligger noget, skal jeg ikke forsømme Lejligheden til at rejse til Eder, naar Vejenes Slethed er blevet bedret, og det bliver muligt for mig at tage et lille Pusterum fra de syges Pleje. Lev vel og vær mig bevaagen, som du plejer.

København, den 1. April 1641.

(W I 236).

912. (Ep. 208). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

8.4.1641.

Da jeg fornylig var ganske opslugt af at studere min Saxo, traf jeg tilfældigt paa det Sted om Rügenboernes Afgud Svantevit, som han i 14. Bog fortæller holder et Horn udført af forskellig Slags Metal i sin højre Haand. Jeg tog mig det virkelig nært, at jeg ikke tidligere har opgivet dig det. Thi jeg saa, at det kunde kaste et ikke ringe Lys over din Afhandling om den forskellige Anvendelse af Horn hos de gamle. Dog mente jeg at have gjort min skyldige Pligt, endskønt det er altfor sent, jeg nu gav dig Meddelelse derom. Men hvad sker? Næppe var der gaaet tre Dage, siden den Bekymring var vaagnet i min Sjæl, før vor Henrik Ernst viste mig dette sit Brev, som du ser, angaaende det samme Sted og om Svantevits Horn. Jeg læste det med Begærlighed, det indrømmer jeg, men fandt kun Slagger for Guld. For nu ikke just at sige, at han slet intet holdbart fremfører som Støtte for sin Mening, saa er det intet, bortset fra, at han for saa vidt paaviser, at der hos »visse hedenske Folk«, som han udtrykker det, har fundet en Slags Anvendelse af saadanne Horn Sted under Gudsdyrkelsen. Men at en saadan har fundet Sted hos os Danskere, vil han dog ikke i al Evighed kunne sandsynliggøre. Endvidere skriver Saxo, at dette Svantevits Horn var forarbejdet af forskellige Slags Metal, hvilket næppe vil kunne sigte til den udvalgte Prins' Horn, for saa vidt som jo dette bestaar af en eneste, ikke af forskellige Slags Metal, nemlig Guld, skønt selve det Guld er forskelligt, og den ene Plade indeholder Metal af større Finhed end de øvrige. Hvad han heller ikke kan overbevise os om er, at Svantevits Horn har haft en Tap, som let har kunnet mistes. Thi kort efter kalder Saxo det for et Bæger. Horn be-

stemte til dette Brug var fuldstændig lukkede i den ene Ende, men i den anden, som førtes til Munden, naar man skulde drikke, aabnede det sig med en vid Munding. Men han blamerer sig, naar han mener, at disse Ord hos Saxo: »Med den venstre dannede han en Bue, idet Armen var bøjet mod Siden« skal hentyde til en Mand, der holder en Bue. Thi med de Ord beskriver Saxo blot Afgudens Billede, fordi det har haft den venstre Arm i Siden ligesom en Bue, hvilket Plautus [Persa 308], om jeg ikke tager fejl, har kaldt «at gaa med Krukkehank». Han antyder endog, at Kong Valdemar har bragt dette Horn med sig til Danmark, men han forbigaar i Tavshed, ved hvilken Lejlighed enten han selv eller hans Efterfølgere har mistet det, og paa hvilken Maade det er kommet til det Sted, hvor det blev fundet. Det synes dog idetmindste at have et Skin for sig, at han indskrænker de Prikker paa den sjette Ring til Spaamandshestens Gang. Men jeg vil hellere slutte mig til din Opfattelse. Det staar til dig meget nøje at undersøge hans Betragtningmaader og aabenhjertigt at holde mig underrettet om, hvilken Mening du har angaaende dette hans Brev. Men jeg ønsker, at du vil føle dig overbevist om, at det bliver mellem os, hvad du betror til min Diskretion i denne Sag. Derom raader ingen Tvivl, at det piner og nager Ernst, at du med denne din udsøgte Afhandling er kommet hans Geskæftighed i Forløbet og har berøvet ham et Paaskud til at indynde sig hos hans fyrstelige Naade Prinsen.

For det nys tilsendte Leksikon, saa vel som for de islandske Kvad, nærer jeg den kærligste Taknemmelighed imod dig. Disse tilbagesender jeg med nærværende Sendebud; hint vil følge efter om faa Dage. Thi jeg udskriver, hvad der kan tjene til Belysning af min Saxo: Maa det ske med din Billigelse? Lev rigtig vel, bedste Ven.

Sorø, den 8. April 1641.

913. (Ep. 747). *Fra Joachim Timmermann i Königsberg.*

8.4.1641.

Hvad jeg skylder Eder, fortræffeligste og mest forfarne Hr. Doktor og ærværdige Velynder, det lod min ydmyge Hengivenhed vederfares Eders Brev, som blev modtaget med Ærbødighed og Kyshaand. Thi intet andet fordrede Eders stadige Velvilje og enestaaende Hengivenhed imod mig. Saa meget Væsen skulde der ikke gøres af det Rav, at I skulde lade mig vide, at det havde behaget Eder; det var jo min simple Pligt at sende det, da jeg havde faaet det opsporet. Men Eders enestaaende Venlighed har bevirket, at det har vundet Paaskønnelse langt over Fortjeneste.

Med største Fryd har jeg gennemlæst Skriftet om vor prinselige Naades

Guldhorn, som i Sandhed er blevet forgyldt ved Eders høj lærde Kommentarer, og jeg kunde ikke standse, før jeg med Begærlighed havde tømt hele Horne t. I har visselig ydet et Arbejde, som vil tjene Eder selv, Eders kære og hele Fædrelandet til Ære. Jeg fyldes med Beundring for Eders udsøgte Begavelses Tolkninger, hvormed I har gennemskuet Kunstnerens Hensigt i den Grad, at han vilde være blevet forbløffet over en saadan Skarpsindighed, hvis han havde været ilive. Men der bor her iblandt os en vis fantastisk Hermetiker, som søger at overbevise os om, at Runerne har været alkymistiske Tegn og Eders Skjalde Alkymister. Med sit Gættværk havde han i Gaar nær faaet os til at revne af Latter.

Samtidig modtog jeg Inauguraldisputatsen og lykønsker Eders Universitet, Eders ansete medicinske Fakultet og den berømmelige Hr. Kandidat. Jeg har været bundet af lignende Beskæftigelser, og I, Eders Excellence, maa da hermed ogsaa give min Disputats med Tilføjelser en venlig Modtagelse, ikke fordi der skjuler sig noget genialt i den, men for at I kan se, hvad jeg har foretaget mig, og gøre Eder en Forestilling om vort Universitets smukke Statuter. Her findes visselig intet for mig at anke over, bortset fra at vi kives hele Dagen uden Præses. Det var mig en dyr Historie. Jeg havde Konkurrenter, men dette skræmte mig. Blot fordi jeg havde budt dem hjem efter Promotionen, blev jeg alene kastet ud i de største Udgifter. Gid det havde været muligt for mig at vide, at I var tilsinds at foretage Promotion, saa havde jeg maaske med ringere Bekostning kunnet faa den Sag ordnet hos Eder. Men dels blev jeg paa anden Maade nærmest drevet dertil, dels modtog jeg længe iforvejen en offentlig Opfordring under en Disputats, saa det forekom urimeligt at sidde Skæbnens Røster overhørig. Medens jeg nu gaar og venter Brev andetstedsfra, har jeg paa Opfordring paabegyndt et Collegium her over enkle og sammensatte Lægemedler. Mine Tilhørere er ogsaa kommet og har bedt mig om et fysiologisk Collegium. Naar jeg nu efter at have overstaaet min Disputats, som er under Trykning, er blevet optaget i Fakultetet, skal jeg visselig ikke svigte deres Bøn. Men ogsaa vi døjer under den fælles Lod, at kun faa ses at svømme i Hvirvelstrømmen, idet Bestanden af medicinske Studenter her ikke overstiger de seksten. Fra dem kan jeg kun høste liden Vinding, tilmed da jeg har besluttet intet at tage derfor, undtagen af de rige. Hvis jeg var i København, gav de mig maaske Mulighed for at undervise privat i Fysik, hvorved jeg kunde haabe paa mere. Men her tillades dette ikke, idet her er nok af Magistre, som underviser deri, ja de findes næsten i større Mængde her, end der er Borgere i denne lille Stad.

En medicinsk Student, der med Guds Hjælp agter at disputere i nær Fremtid med mig som Præses, er rejst paa Landet; naar han er vendt til-

bage, skal jeg se at faa noget Diamant, thi ogsaa her samles Diamanter, hvoraf I maaske endnu ikke har haft Lejlighed til at erhverve nogen. Tyve Mil herfra opgraves der ogsaa en Jordart, som de havde sendt for nogle Uger siden; den var rensed ved Udvaskning, og de anbefalede den meget, som var den fra Lemnos eller Schlesien. Hvis jeg kan, skal jeg sørge for, at I snarest ogsaa faar en Prøve deraf. For to Aar siden ønskede Dr. Dietrich her at overbevise alle om, at der i en Dal her i Nærheden sprang en Surbrønd, og vist er det, at han havde overbevist hans kurfyrstelige Naade, salig Ihukommelse, som til stor Skade for sin Sundhed drak deraf. Men efter de bedste Mænds Dom er det blot en leret og usund Kilde.

Siden jeg nu er kommet til Dr. Dietrich, saa lider han her den Tort, at man lader ham passe sig selv. Ud fra forskellige Gisninger er det den almindelige Opfattelse her, at han har fremskyndet hans kurfyrstelige Naades Død. Selv praler han med, at han af vor prinselige Naade er kaldet til Posten som Livlæge; dersom det ikke er for megen Ulejlighed, beder jeg om, at vi her kan faa at vide, hvorvidt der ligger nogen Sandhed til Grund for dette Rygte, som han giver Næring; vor prinselige Naade er bestemt en bedre Læge værd. Man har villet vide, at han i et Brev sendt fra Nederlandene er stillet under Anklage for Drab paa Markgreven af Brandenburg, hvem han, efter hvad man siger, har berøvet Størstedelen af hans Liv og Kræfter ved Hjælp af Brækvinsten og Kviksølv. Han var rejst dertil fra Markbrandenburg og døde der. Men dette fortæller jeg som til min Fader, eller i hvert Fald til min Præceptor. Lev vel.

Königsberg, den 8. April 1641.

Eders Excellences mest forbundne

Joachim Timmermann
Dr. med.

914. (Ep. 760). *Til John Spelman i London.*

13.4.1641.

(Koncepten er stilet til Faderen Henry Spelman, hvis Navn derefter er ændret til Sønnens).

Jeg skrev til din Fader ifjor, da vore Gesandter rejste over til Eder; det var gennem vor Landsmand den unge Christen Müller, der studerer de skønne Videnskaber, og han lovede at ville besørge mit Brev paalideligt; deri sagde jeg Eder en nok saa utilstrækkelig Tak for de tilsendte fortræffelige Værker og drøftede i Særdeleshed nogle Punkter, som er mindre iøjnefaldende for dine Landsmænd, men ligger vort Sprog nærmere. Denne Yngling lovede at ville sørge for, at Svaret kom mig sikkert ihænde med vore Ge-

sandter, men eftersom jeg endnu intet har modtaget fra Eder, frygter jeg for, at han enten ikke har handlet paalideligt imod os, eller at der er tilstødt din Fader noget menneskeligt. Men da din fortræffelige Fader i sit sidste Brev til mig ønskede, at du skulde være Arving baade til hans Ejendele og til Venskabet mellem os, beder jeg dig indtrængende om, ved denne Lejlighed ikke at undlade med et lille Ord at antyde, hvorledes Sagen forholder sig: Om din Fader lever og er rask? Om han har modtaget mit Brev? Hvad der er Aarsag til, at jeg ikke har faaet noget Svar? *Men hvis Sendebudet har handlet over for os med ringe Troskab, kan man opsøge førnævnte Christen angaaende denne Søg. Thi jeg hører, at han endnu tøver hos Eder i England. Men hvis der stikker noget andet under, saa skal der efter Sagens Opklaring ikke blive forsømt noget, som staaer i min Magt, for at rydde alle Hindringer afvejen, som kan hæmme vor Brevveksling.*

Jeg sender en lille Afhandling nyligt udgivet til Glæde for vor Naade Prinsen; den handler om det hos os fundne Guldhorn, og jeg beder dig tage vel imod den samt ikke undlade at meddele mig din Mening derom. Jeg beder dig sørge for, at din Faders Arkæologi snart maa fremkomme i fuldständig Skikkelse [Henry Spelman: Archæologus ad modum Glossarii ad rem antiqvam posteriorem continuentis Latina Barbara, pars I, London 1626,Fol., pars II, London 1664,Fol.; I—II, London 1681,Fol.] Det er ganske afgjort din Opgave at komme din fortræffelige Fader til Undsætning paa dette Punkt; hvis han er ilive, er han næsten opslidt af Arbejde, hvis ikke, da bør du ikke være Aarsagen til, at saa mange gennemvaagede Nætter, saa mange Anstrengelser, gennemgaaet efter brave Folks Tilskyndelse, skal gaa tilspilde eller ende hos utaknemmelige.

Til din Fader vilde jeg have skrevet samtidig, hvis jeg vidste noget bestemt om hans Tilstand. Jeg vil føle Tabet af en saa betydelig Ven meget bittert. Gid det maa være muligt længe at bede saavel for dig som for ham om, at I maa trives og leve vel!

København, den 12. April 1641.

(W I 236).

915. (Ep. 671). *Til Thomas Bartholin i Paris (el. Montpellier.)*

16.4.1641.

Der er forløbet to og en halv Maaned, siden jeg skrev til dig og tilbage-sendte det mig tilsendte Skrift om det Blod og Vand, der flød af Christi Side; jeg vedlagde ogsaa en Afhandling om vor Prins' Guldhorn; om du har modtaget dem rigtigt, derom faar den Omstændighed mig til at tvivle, at vi endnu intet Svar har modtaget fra dig. Dels er det denne Omstændig-

hed, der nu driver mig til at sende dig dette Brev, dels ogsaa det heri indlagte Brev, som Hr. Biskoppen har stilet til Vitus Bering, og hvis Hovedindhold jeg mener er, at han omgaaende skal begive sig hjem, thi der er en Sag, hvori han behøver hans Bistand. Besørg altsaa dette omhyggeligt og drag Omsorg for, at han fremskynder sin Rejse og ikke lader sig opholde paa Vejen. Hvis du medgiver ham noget Brev til os, vil det uden al Tvivl blive rigtigt besørgt, skønt alle Ting gaar bedre gennem den regelmæssige Brevdrager end gennem andre.

Jeg vilde ønske, at du skrev til din Bedstefader om, at han vilde unde dig Stipendiet noget længere, thi nu er de Aar gaaet, som er fastsat i Fundatsen. Jeg har alvorligt talt din Sag, da jeg har erfaret, at der er nogle af dine Paarørende, som gør Indstilling for andre. Eftersom jeg ikke har faaet Svar efter Ønske, var det mig kært, om du selv søgte: Hvis du synes, saa udgiv under hans Navn den Afhandling, som du har bestemt at tilegne mig.

Der er kommet to Eksemplarer til os af din Faders Anatomi, omhyggeligt udgivet i smukt Tryk; det er Bogtrykkeren, som har sendt dem hertil. Den kan ikke andet end falde i alles Smag, dels i Kraft af Trykkets Skønhed og Billedernes Finhed, men især for de herlige Opdagelser, som ved din Omsorg er tilføjet kort og fyndigt. Jeg skylder dig den største Tak for det tilsendte, og tillige fordi du saa mange Gange har omtalt mig hædrende. Walæus' Brev faar mig næsten til at tilslutte mig hans Opfattelse; kun er der nogle Tvivlsspørgsmaal tilbage, og hvis de løses for mig, vil jeg med Glæde gaa den gryende Sandhed imøde.

Du maa give os Underretning om din Rejse og paa hvilken Maade vore Breve kan bringes til dig. Sørg for at have det godt.

København, den 16. April 1641.

(W I 236).

916. (Ep. 744). *Til Caspar Hammermüller i Leyden.*

17.4.1641.

Thomas Bartholin skrev til mig før sin Afrejse, at Eders Bogtrykker Jacob Marci havde besluttet at optrykke mine Grundsætninger i Lægekunsten i Oktavformat, naar blot det kunde ske med min Tilladelse. Jeg beder dig have den Ulejlighed at finde ud af, om han endnu staar ved sin Hensigt. Hvis han siger ja, og hvis han vil sende mig tyve Eksemplarer for Arbejdet, skal jeg sørge for, at han ved første Lejlighed faar et Eksempplar rettet med min Haand. Saa hurtigt, det kan lade sig gøre, venter jeg paa Svar; hvis du sender dette til Johan Hermansøn i Amsterdam, vil han besørg det paa-lideligt til mig med den almindelige Brevdrager. Tilgiv, at jeg er dig til

Besvær; føl dig overbevist om, at jeg paa min Side ikke vil svigte dit Tarv. Lev vel.

Den 17. April 1641.

(W I 237).

917. (Ep. 209). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 17.4.1641.

Jeg vil slaa to Fluere med et Smæk og besvare begge dine Breve samtidig. Det var mig kært, at du vilde meddele mig det Sted fra Saxo; det vil jeg faa Brug for andetsteds. Endnu kærere, at du har delagtiggjort mig i Brevet om Guldhornet; hvad Beslutning jeg træffer derom, kan du se af vedlagte. Det forbavser mig, at Manden vrøvler saa barnagtigt, hvad jeg aldrig vilde have troet! Fra Haandskriftet om den holstenske Krønike ventede jeg Steder, der ydede noget sagligt, men jeg ser, at der hersker dyb Tavshed derom. Jeg vilde ønske, at han [Henrik Ernst] ikke i den Grad forspildte sit Rygte og Omdømme over for den lærde Verden. Derfor har jeg efter Evne søgt at holde ham uden for disse Daarskaber ved at give det Udseende af, at det drejede sig om en anden, der misbrugte hans Navn. Jeg sender det, for at du kan vise ham, hvorledes han vrøvler, og for at du, dersom han delagtiggør andre i sit Brev, ogsaa kan vise dem mit. Lad ham bringe sit i Trykken, hvis det passer ham, mit skal følge umiddelbart efter. Jeg er ikke bange for at prøve Lykken i en Meningsudveksling, blot han vil fremføre Ting, som har nogen Betydning. Børnesnak skal behandles som Børnesnak.

Mens jeg beskæftigede mig med disse Ting, stak det mig, at du engang har ladet Svantevits Billede stikke i Kobber; jeg bemærker, at dette Billede kun lidet stemmer med det, man kan danne sig af Saxos Fremstilling; dette har jeg ikke kunnet undlade at paapege. Se selv, om det svarer til Saxos Beskrivelse. Saa vidt det forekommer mig, burde Lemmerne være større i Forhold dertil. Venstre Arm burde danne en Bue, men ikke holde en Bue. Kjortlen berører ikke Skinnebenene. Fodstykket, hvorpaa han staar, burde ikke være løftet over Jorden. Hornet er godt nok; thi det viser i det store og hele, at det er prydet med forskellige Slags Metal. Jeg vilde nemlig nødigt have, at du skulde fremlægge noget, der ikke stemmer med Saxo.

Fornylig fik jeg et Brev fra Königsberg. En Ven gør mig opmærksom paa, at en derværende Paracelsus-Kemiker gør meget Væsen af mit Horn og bedyrer, at vore Runer og Skjalde har været Kemikere, og at der paa dette Horn findes den rigtige Anvisning til Fremstilling af de vises Sten. Det er ret et Stridens Æble, jeg har udslynget, som du ser.

Du kunde godt have beholdt mit Leksikon længere endnu, hvis der havde været Brug derfor.

Hvad mine Mindesmærker angaar, saa vover jeg ikke at sende dem med nogen, jeg ikke kender, eftersom jeg ikke ejer en Afskrift deraf; naar du kommer, skal jeg give dem til dig selv. Men jeg vilde gerne have, om du kunde opsætte din Ankomst hertil lidt; thi tredie Paaskedag maa jeg efter kongelig Majestæts Befaling begive mig til Nykøbing paa Falster til hans fyrstelige Naade Prinsen og skal maaske blive der otte Dage eller mere. Jeg vil gerne træffe dig personlig, da der er noget, hvorom vi skal forhandle mundtligt.

Jeg har givet Eders Burser vor Apothekertakst til Afbenyttelse, og han har højtideligt lovet snart at levere den tilbage; jeg beder dig minde ham derom, thi jeg kan daarligt undvære den, eftersom den Tid nærmer sig, som er fastsat til at inspicere Apothekerne.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

København, den 17. April 1641.

(W I 237).

918. (Ep. 210) *Fra Samme.*

18.4.1641.

Fornylig hørte jeg et Rygte om, at Modtagelsen af det for kort Tid siden tilsendte Brev fra Doktor Ernst har hensat dig i en Tilstand af Ophidselse, og at du nu er ganske opfyldt af den Tanke at udarbejde en Gendrivelse deraf i et offentligt Skrift; jeg har derfor ikke kunnet undlade herved at henvende mig til dig og, saa vidt det staar i min Magt, at forhindre og afværge dit Forehavende. Meget vægtige Grunde og Overvejelser har tilskyndet mig hertil. Thi naar Forfatteren har meddelt mig sit, var det ikke med den Tanke, at jeg skulde lade dig faa det at se, førend den højædle Gersdorff, til hvem det var stilet, var kommet i Besiddelse af det Eksemplar, som var bestemt for ham: Jeg skulde blot kunne gennemgaa det i Ro og derefter ærligt og oprigtigt meddele ham min Mening og Dom om dette Brev. Da han fik Meddelelse om, at denne hans Afhandling havde vundet saa snarlig Udbredelse, tog han det vel ikke ilde op, men jeg kunde dog mærke, at det ikke ligefrem var sket med hans gode Vilje. Men hvis han nu erfarer, at du imod al Forventning pønser paa en Gendrivelse, saa er det Slut med hans Tillid og Aabenhjertighed over for mig. Hertil kommer, at han staar i den varmeste Gunst hos vor ædle Hr. Forstander, der vil give mig Skylden, hvis Sagen fører til yderligere Forvikling. I Ernst vil du nemlig sikkert faa en stadig og haardnakket Modstander, der ikke vil

strække Vaaben, selv om han bliver besejret. Derfor beder og bønfalder jeg dig ved vort Venskab om at forhandle privat med ham og udglatte hele Sagen gennem et Brev, som du enten kan udfærdige til mig eller til Ernst, men uden Galde og Bitterhed. Der er ogsaa andre Grunde, som bør bevæge baade dig og mig, men dem vil jeg, med Guds Hjælp, opsætte til min Ankomst til Eder.

Lev vel, fremragende Mand, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 18. April 1641.

919. (Ep. 488). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

21.4.1641.

Nu endelig, efter forskellige Opsættelser, har jeg faaet Lejlighed til at skrive og meddele dig, at min fyrstelige Naade Prinsen har ladet den Sten, hvorom jeg tidligere har skrevet, nøje efterspore paa Strandbredden ikke langt fra Stubbekøbing, hvor de anfører, at den har staaet; samt at han har givet Stedets Præst den Opgave at foretage yderligere nøje Eftersøgning deraf; hvis han finder noget, skal jeg sørge for, at du faar det at vide ved første Lejlighed.

Hvad angaar Tilstanden ved vort Hof, saa skal du vide, at den ved Guds Naade er ret god. I Gaar indtraf Dr. Helvig Dietrich uventet hertil for at tilse min fyrstelige Naade Prinsen og for samtidig at tilbyde hans Højhed sin Tjeneste og Bistand, idet han, efter hvad jeg hører, samtidig udbreder sig i høje Toner om, med hvilke fordelagtige Kaldelser Kongen af Polen og utallige andre fyrstelige Personer har fristet ham. Hvorlænge, og med hvilket Formaal han opholder sig her (det er, om jeg ikke tager fejl, for at opnaa et Kaldsbrev fra hans fyrstelige Naade) skal mit næste Brev give dig udførligere Underretning om.

Iøvrigt, kæreste Hr. Doktor, skete det for otte Dage siden, at min fyrstelige Naade Prinsen fortalte mig, at en anden, og fra din ret forskellig, Opfattelse vedrørende Guldhornet var blevet fremsat i et Brev! Da jeg ivrigt tragede efter at se og læse denne, spurgte jeg indtrængende vor ædle Hr. Gersdorff, om han vilde give mig en Kopi deraf, og da jeg havde opnaaet det, kunde jeg ikke lade være med, især for din Skyld, at afskrive den og venskabeligt sende dig den, saasom det var overrakt hans fyrstelige Naade. Naar du har gennemlæst det, maa du sørge for, at jeg med paalidelig Lejlighed faar mit Haandskrift tilbage. Men hvis du ogsaa føler Trang til at aabenbare din Mening om det Brev, saa maa du være sikkert overbevist om, at jeg trofast vil forebringe den for min allernaadigste Herre ligesom ogsaa for min meget gode Ven, den højlærde Hr. Gersdorff; imidlertid vil jeg for-

blive din og dine Venners mest trofaste Ven — ellers faa jeg en Ulykke! Hvis imidlertid den kongelige Livlæge Hr. Dr. Jacob Fabricius gør Ophold hos Eder, saa hils ham mange Gange fra mig, ligeledes Hr. Dr. Fincke og Biskop Brochmand o.s.v.

Nykøbing, den 21. April 1641.

920. (Ep. 553). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

23.4.1641.

Dit Brev skrevet i Padua den 4. April modtog jeg den 22. i samme Maaned og forstaar deraf, at du rigtigt har modtaget mit sidste; men nu siger jeg dig Tak, fordi du har givet mig Oplysning om Peirescius' Bedømmelse. Salmasius har forrige Aar i Leyden udgivet Noter til Epiktet [Notæ et animadversiones in Epictetum et Simplicium, Leyden 1640,4°], hvori han heftigt beklager denne Mands Død; men fordi jeg aldrig nogensinde har set noget, som han har givet skriftligt fra sig, mente jeg at burde foretage en Undersøgelse om, hvad han har ydet.

Hvor gerne saa jeg dog ikke, at der til Eder blev bragt de Eksemplarer af mit Guldhorn, som jeg med dette for Øje har sendt til Elzevir; jeg har svedt alt hvad jeg orkede over dets Hieroglyffer og længes heftigt efter Kirchers Dom derom. Her kunde maaske være noget til Berigelse af hans lovede fremragende Værk om Hieroglyfferne [Athanasius Kircherus: Oedipus Ægyptiacus I—III, Romæ 1650, 1652, Fol.].

De Ting, du har sendt, har vi endnu ikke faaet fra Ivarides [Iver Bang?], som siger, at hans Sager nu ligger stille i Hamborg, og at han venter dem hver Time. Ejheller Rhodes Afhandling om Traaden er blevet bragt os, hvis man ser bort fra et eneste Eksempel, som Bang bragte med sig hertil, og hvis Benyttelse han tillod mig en eneste Dag. Jeg fandt stort Behag i hans skarpe Dømmekraft, hans forskelligartede Belæsthed, hans Stil, der er afpudset og præget af omhyggeligt Ordvalg. Pres ham og giv ham Opmuntring til ikke længere at opsætte, hvad han har udtænkt til Celsus og Scribonius Largus! Sig til ham, at han skal være ødsel med det og ikke misunde sit Fædreland og sine Venner den frugtbare Udnyttelse deraf! Men jeg ser, at Bøger bringes fra Eder og hertil med samme Vanskelighed som fra os til Eder.

Om den nye Anatom forholder Sagen sig saaledes: Saa snart Dr. Jacob Fabricius blev kaldet til Hoffet, udvirkede han med Myndighed (og heri har han sin Styrke!) at kongelig Majestæt afsatte et nyt Stipendium paa 200 Daler aarlig til et anatomisk Professorat; til Bestridelse heraf blev samtidig ansat hans Svigersøn Dr. Simon Paulli, der i denne Vinter har for-

klaret Galenus' Bog om Knoglerne, men ingen Dissektion har foretaget, idet han anfører som Grund, at han mangler en Studiesel.

Frederik Andersen vil snart vende tilbage til Eder; han er endnu ikke mæt af Udenlandsrejser, og Framius er indsat som hans Stedfortræder ved Universitetet, medens han selv agter at rejse med [Christen] Skeel til Nederlandene, Frankrig og Italien.

Jeg vil gerne have dig til at give mig noget udførligere Redegørelse for dine Planer og dit Ophold i Italien. Maaske vil I snart have Thomas Bartholin hos Eder, en Yngling der om nogen er fremragende i Begavelse og Lærdom. Han har fornylig i Nederlandene udgivet sin Faders Anatomi med de senerees nye Opdagelser, nøjagtige Afbildninger og meget smukt Tryk. Daglig venter vi større Ting, som han har lovet; gid hans Helbred og Kræfter maatte staa Maal med hans Begavelse og Flid, da saa vi sikkert i ham hans genopstandne Fader! Lev vel og hils ham fra mig, naar han kommer til Eder.

København, den 23. April 1641.

(W I 237).

921. *Fra Ambrosius Rhodius i Kristiania.*

29.4.1641.

I dit sidste Brev beder du mig opgive en paalidelig Mand, til hvem de hos dig beroende Penge kan udbetales, men Statholderen har nu udbetalt mig 172 Imperialdalere, som du bedes give ham igen, naar min Haandskrift udleveres dig. Da jeg hører, at der tilkommer mig en Andel efter min Hustrus i Ditmarsken afdøde Søster, beder jeg dig ogsaa tage dig af denne; naar jeg kender Beløbets Størrelse, skal jeg lade dig vide, hvad jeg ønsker foretaget. Tilgiv al denne Ulejlighed.

(Kv. 78).

922. (Ep. 489). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

30.4.1641.

Det Brev, jeg sendte dig for otte Dage siden, og hvorved var lagt et Brev om hans fyrstelige Naade Prinsens Guldhorn, skrevet af Dr. Ernst til den ædle Hr. Gersdorff, er uden al Tvivl kommet dig ihænde, og dit Svar med min Afskrift imødeser jeg med paalideligt Bud.

Om den falsterske Sten beskrevet med Runebogstaver, som engang er blevet set af kongelig Majestæt, men endnu ikke er genfundet, har jeg ogsaa skrevet til dig; skulde den dukke op senere, skal jeg sørge for, at du faar det at vide.

Dr. Helvig Dietrich, som har opholdt sig her i otte Dage, har i Dag forladt Nykøbing og vil rejse til Hamborg og videre til Dresden for efter to Maaneders Forløb atter at hilse paa os, som han fortalte, da han lettede Anker her: I hvilken Hensigt, skal jeg endnu ikke vove at betro til Papiret, men jeg kan maaske engang fortælle dig det mundtligt. ***

Den 30. April 1641.

923. (Ep. 490). *Til Samme.*

1./2.5.1641.

Berømmeligste Køster! Du har aflagt en vægtig Prøve paa Venskab og Ærlighed over for mig, idet du har fundet det Umagen værdt at meddele mig det Brev skrevet til Prinsen. Jeg finder, at Forfatteren dels uberettiget snerter vort Folk, dels gennemhegler han mig og min Afhandling paa forskellige Punkter uden dog samtidig at føje noget nyt til, saa Tenen kan blive fuld; alligevel har jeg ikke kunnet undlade at gøre det til Genstand for Vejning og Undersøgelse. Skulde jeg maaske synes dig lovlig skarp, saa maa du vide, at Manden med sin Uforskammedhed selv er ude om det: Han har kun den ene Tanke at gøre vore Oldtidsminder betydningsløse, og af Had til alt dansk benytter han ethvert Middel for at fratage os dette Guldhorn og tilkende sine Rügenboere det. Hans Navn har jeg imidlertid fortiet og har forsøgt saa vidt muligt at holde hans Person fri for Beskyldning; han nævner jo heller ikke mit Navn, og fra ham har jeg dog altid ventet mig noget, som var langt lærdere og mere antageligt for vort Folk. Jeg beder dig overrække det til vor højædle Gersdorff og sørge for, at det naar frem til vor fyrstelige Naade Prinsen, for at denne kan se, hvor straalende Fornuftgrunde, han støtter sig til i sin Emsighed for at fravryste os et saa ypperligt Klenodie, og for at han kan vide, at der er dem, som gennemskuer den Slags Taabeligheder.

For faa Dage siden modtog jeg et alvorligt Paalæg fra kongelig Majestæt med Befaling om at begive mig til Eder for at undersøge den Sten, hvorom du har skrevet; hvor vilde jeg ønske, den maa være blevet fundet før min Ankomst, for at den ikke skal volde mig for meget Besvær. Om Gud vil, kan I altsaa snart vente mig. Imidlertid maa du sørge for og drage Omsorg for, at disse Ting besørages. Hvis jeg kommer til Eder i Nykøbing, har vi adskilligt andet at tale om. Lev vel. Jeg tilbagesender dit Manuskript.

(W I 238).

924. *Til Henrik Ernst i Sorø.*

2./9.5.1641.

(Formentlig ubenyttet Koncept til Nr. 928).

Dine Forhaanelser havde jeg hellere modtaget fra en ukendt Fjende end fra en, jeg reg-

nede for min Ven. Et Brev, som i Afskrift kendes af mange ved Prinsens Hof, kan du ikke kalde privat. Jeg har ikke kendt dig som Ophavsmanden, før du nu selv i dit Brev vedgaar at være det. Havde du været min Ven, havde du sendt Brevet til mig selv, før det blev kendt for hele Hoffet. Nu maa jeg tage til Genmæle, saa den lærde Verden kan dømme os imellem, og mit Brev skal naa længere end dit. Hvis du ikke har stærkere Vaaben, frygter jeg ikke for dig. Den Kristenkærlighed, du saa stærkt paaberaaber dig, kan du faa at føle ved at fremføre dine Anker over for mig selv uden at sværte mit Omdømme hos andre.

(W I 238).

925. (Ep. 491). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

3.5.1641.

Den Tjeneste, jeg har gjort dig med Tilsendelsen af din uventede Modstanders Brev, fortjener ingen Taknemmelighed; jeg har dermed kun gjort min Skyldighed over for en Ven. Samtidig gør det mig ondt, naar du skriver, at det Brev har vakt saa megen Væmmelse hos dig. Dine Noter og Betragtninger skal jeg omhyggeligt gennemlæse; sidenhen er det min faste Beslutning at meddele dem til den af mig højt fortjente, højædle Hr. Gersdorff, hin rige Pryd for vort Hof, og overrække ham dem, som du beder om. Der er ingen Grund for dig til at betvivle den yderligere Undskyldning, hvormod du beder; herom mere mundtligt.

Med Forbehold af mere kyndiges Dom kan jeg vanskeligt lade mig overbevise om, at dette Guldhorn engang har tjent som Drikkehorn, dels i Kraft af de fra din Side fremførte Grunde, dels fordi jeg bemærker, at det i Oldtiden er blevet fremstillet saa nøjagtigt i en Vægt af 100 Unzer uden Laag. Thi jeg mener, at de to Drachmer er gaet tabt, da Guldsmeden rensede det for Snavs og Urenheder, og idet den danske Pige lod et lille Stykke bringe til en Guldsmed til Undersøgelse, samt at de ikke har kunnet udgøre et Laag. Langt mindre har jeg kunnet tilslutte mig den Mening, som er hans, naar han siger, at Kong Valdemar den Første har bragt et meget rigt Skatkammer med sig til Danmark fra Rügens Hovedstad Arkona (denne havde nemlig en Afgud, kaldet Svantevit d.v.s. St. Vit, som var meget hellig for Folket); eftersom Valdemar ikke har omstyrtet Arkona og dens Afgud alene, men med Bistand af Casimir og Bugislav, Fyrsterne af Pommern, som just var hans Venner paa den Tid (det bevidner Petrus Lindenbergius i 1. Bog Kap. 7 p. 32 af sin Chronicon [Rostochiense posthumum quinque libris absolutum] udgivet i Rostock Aar 1596), saa kan der ikke være Tvivl om, at disse ikke har tilladt en Ven at bortføre saa rige Skatte fra deres Magtomraade til et fremmed Rige. Men disse Ting maa, som sagt, staa og falde med de mere sagkyndiges Dom. ***

Nykøbing, den 3. Maj 1641.

P.S. [Helvig] Dietrich er rejst til Gottorp og videre til Dresden for om to Maaneder at vende tilbage hertil; i hvilken Hensigt, vil Tiden vise. Imidlertid har han, efter hvad man siger, her hos Hofprædikanten anbragt en betydelig Pengesum, tre Tusinde Rigsdaler.

926. (Ep. 761). *Fra Bertel Bartholin i Orléans.*

4.5.1641.

(14.5. ny Stil).

Erfarne Mand, Velynder og højtagede Slægtning! Jeg rødmer ikke ved atter at sætte Pen til Papiret, naar jeg for mig selv overvejer Brevskabernes sørgelige Skæbne i vor Tid, hvor alle Ting nyder saa langsommelig Fremme, at Brevdragerne burde miste Livet inden Aften, dersom ikke vi aabnede et Fristed for dem. Men jeg er bange for, at Adgangen til den hellige Lund snarere faar de uærlige til at føle sig trygge, og at Guderne selv danner Værn om Misgerningerne. Lad dem da søge Tilflugt i Æskulaps Helligdom, hvor de maa frikendes eller dømmes ved selve Worms Dom.

Denne din Afstamning hører ikke hjemme i Fablernes Verden. Thi hvis Hedningerne (som jo ikke kendte den sande Fromhed og derfor regnede Fromhed udtrykt gennem Ærefrygt for ringere end Afgudsdyrkelse) mente, at Mænd, som levede paa den Tid, var Guder, hvad forhindrer da os i at kalde dig vor Æskulap? Lad os gøre dig til Gud overalt ligesom den Mand hos Terents [Adelphoe 535] og det saa meget desto mere, som der ikke i Danmark er nogen rig Høst af saadanne Mænd. Og hvorfor skal ikke Danskerne selv løfte Worm op i Himmelen med tilbørlige Lovprisninger, naar endog Folk, som lever under andre Himmelstrøg, undtager ham fra Dødelighed? I Nederlandene var der saa mange, som udbasunerede dit Navn og ikke gjorde det med Urette, thi de saa jo de herlige Vidnesbyrd om din Begavelse. I Frankrig, især i Paris, ties der ikke med Worms Navn. De Herrer Moreau og Patin, den ene kongelig Professor og Læge, den anden Praktiker, og mange andre med dem, har mere end en Gang ytret sig hædrende om Worm. Blot smerter det dem alle, at de Bøger, som offentliggøres i Danmark, ikke tilsendes dem, skønt dog Naturen ikke vilde forhindre, at dette fandt Sted ad Søvejen. Rygtet, der har saa overvældende Betydning for Lærdoms Hæder, det holder sig ikke hjemme i Danmark, men løber omkring overalt og kundgør, hvad vore Boghandlers umaadelige Vanrøgt og Forsømmelighed søger at skjule. Gid det ikke altid var den Form for Beskyttelse, de ydede os! Man burde lægge Bidsel paa den Slags Mennesker, for at de ikke skulde rase ud over Maalet. Naar denne Rostocker skjuler, hvad han paa egen Bekostning besørger i Trykken, sker det maaske nok med en forsigtig

og velovervejet Bagtanke, fordi hans Papir ikke falder i mere kræsne Folks Smag. I Nederlandene klagede mange herover, da de havde set den fortræffelige Kommentar over Runeskriften. Og det er ikke underligt, thi deres eget Papir, hvis Sværhed synes tilrettelagt af Naturen, besidder ligesom en indre Kraft til at sky alle Fejl. Men dette Forhold er ændret nu, da dette Guldhorn fremstiller sig; det staar ikke tilbage for noget, hvis man ser paa Typernes Finhed og Papirets Glans. Selve Værkets Emne vil jeg ikke prise, da det vil være for lidt, hvad jeg saa end siger derom. Hvis Italienerne, hvis Franksmændene, hvis Englænderne, der især er videbegærlige efter enhver Slags Oldsager, hvis de kunde se alt dette, saa vilde jeg spaa, at Worms Ry nu kunde triumfere over alle. Englænderne er især interesserede i Oldtiden, saa at de endog søgte at skaffe sig Runeskriften fra Holland. Italienerne, hvem det ogsaa ligger paa Sinde at kende Begivenheder, som uden Mellemlid gaar mange Aarhundreder tilbage, har længe savnet samme Værk. Peder Charisius fortæller, at han i Italien mere end en Gang har hørt, at man savnede denne Bog, og at de med Smerte beklagede, at de var blevet svigtet i denne Henseende. Det bliver din Sag, berømmelige Worm, baade gennem Elzevir og Janssonius, der farer over alle Have og Lande, at sørge for, at ikke Boghandelen i Danmark aldeles dør ud; saaledes vil du give baade Danmark og din Hæder Vind i Sejlene, og der vil ikke mangle dig Dyrkere. Du har her i Orléans Peder Charisius, som er bundet til dig ved Blodets Baand; han er dine Dyders Herold. Da jeg over for ham havde omtalt dine Underværker, som du har bag Laas og Lukke, vilde han ikke svigte Pligtens Fane, men tilsvor dig straks noget ved sine Løfter. Nemlig: Hugormetunger af forunderlig Størrelse, fundne paa Øen Malta, saavelsom Øjne af samme. Fiskeæg, som er gaaet i Forstening, og andet af den Slags. Han vil snart rejse til Holland, hvor han efter nøjere Granskning af sine Gemmer vil tilfredsstille Worms Videbegær. Her i Orléans har han indgaaet en ny Troskabspagt, idet han har ægtet en Jomfru, ypperlig af baade Ydre og Forstand. Deri stiller jeg ham over Prins Paris, som forkastede Pallas og valgte Venus; denne faar dem begge, men i en og samme Person. Husbond og Viv anbefaler sig til alle Venner, især til din Imødekommenhed.

To Uger er nu gaaet, i hvilke min Broder Thomas har staaet rejseklar med Montpellier som Maal; han har slaet sig sammen med Caspar som Ledsager, hvorved begge kan være vel tjent, og den ene kan være Ulysses for den anden.

Men førend jeg lægger Pennen, kommer jeg til at tænke paa vor Rhode, som maaske er en fuldstændig Italiener, og om hvem Hr. Charisius og jeg ofte taler. Han er glad ved Italien, men maaske han ogsaa kunde gribes af Længsel efter sit Fædreland. Hvis han kunde gøre sig grundet Haab om

et Kanonikat, vilde det bero paa hans eget Ønske og Valg, hvor han vilde udnytte sine Evner uden Bekymringer og offentligt Besvær. Hvis hans Fædreland vender det lodne udad imod ham, vil han med Teucer finde sin Lykke bedre end sin Fader. Saaledes vil en lærd Mand have sit Fædreland, hvorsomhelst han maatte vælge sig sit Opholdssted. Fra den venetianske Republiks Side plages han stadig om at tage fast Ophold der. Hvis han laaner Øren til deres Ønsker, saa vil efter hans Død hin Skat af Haandskrifter blive kvalt blandt de Røvere. Det smerter mig, at Studier altid sætter sig saa svage Spor i vort Fædreland: Den, som har ofret sig ganske for Læsningen af historiske Skrifter, sættes ofte til et kirkeligt Embede, og paa samme Vis gaar det ofte den, der anvendte sin Tid paa Filologien. Man maa omstille sig mange Gange, ja næsten uendelig ofte. Rhode ændrer ikke sit Forsæt, jeg ikke heller. Dette vil være det eneste Middel til at hæve sig op over den ukendte Hob. Men hvorfor alt dette, naar jo Udlændinge, det vil sige Tyskere, smykker sig med en eller anden ydre Glans og faar lykkeligere Kaar end Fædrelandets kendte Borgere? Enhver, der kender til Forholdene, ved hvad jeg mener. Lev vel min Slægtning, tilligemed Hustru og Børn, og hvis du intet ændrer i din fordums Kærlighed, vil du som din lydigste Tjener finde

B. Bartholin.

Orléans, den 14. Maj 1641.

Vitus Bering, en lærd Yngling og betydelig Digter, vil jeg anbefale til dig.

927. (Ep. 211). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Roskilde.*

7.5.1641.

Vor Ernst har fornylig aftvunget mig et Eksemplar af dit Gensvar; det skete paa den Betingelse, at han snart skulde levere det tilbage, men senere har han ikke villet give mig det igen. Derfor har jeg ment at burde henvende mig til dig endnu en Gang, for at du kunde besørge et nyt Eksemplar afskrevet, dog med en lidt finere og ordentligere Haand end den, der udfærdigede det første, thi deri bemærkede jeg adskillige Fejlskrivninger. Navnlig beder jeg dig om, at det Eksemplar, som jeg nu venter, kan være rede til min Ankomst, der nu, om Gud vil, finder Sted Mandag i næste Uge. Saa kan jeg nøjere forhandle med dig om de forskellige Ting, som angaar denne Sag. Imidlertid vil jeg gerne have, at du ikke viser noget levende Menneske de Breve til dig, som jeg har skrevet, det være sig før eller efter Udsendelsen af din Afhandling om det Guldhorn. Hvad Grunden er, skal jeg lade dig vide om faa Dage.

Ernst, som er opfyldt af Vrede, vil ogsaa komme. Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

Skrevet i Roskilde, hvor jeg nu opholder mig for at deltage i min Stifmoder Cecilias højtidelige Begravelse. Den 7. Maj 1641.

928. (Ep. 597). *Til Henrik Ernst i Sorø.*

9.5.1641.

(jvf. Nr. 924).

Hvilken Uret du har begaaet, min Ernst, baade mod vort Folk og mod mig, det fremgaar af mit Brev til Stephanius. Jeg paakalder din Samvittighed. Dig har jeg altid dyrket og æret som Ven; jeg har altsaa ikke kunnet faa mig selv til at tro, at dette var kommet fra Ernst, førend du nu aabent erkender din Skyld. Hvis disse Ting havde været fremført af en Ubekendt eller en Fjende (af hvilke jeg ved Guds Naade haaber ingen at have!), havde jeg baaret det med større Sindsro, men at jeg i den Grad ufortjent og uventet behandles saa uværdigt af en, hvem jeg altid har anbragt blandt mine mere end almindelige Venner, og hvem jeg aldrig mig bevidst har krænket, det har jeg med god Ret taget mig nært. Du ved, at Rygte og Liv følges ad. Har jeg nogensinde, som du skyder mig det i Skoene, dadlet din Mening, som dengang slet ikke forelaa i tilgængelig Form? Jager jeg blandt ulærde efter Ry for Lærdom og Skarpsindighed, som du mod bedre Vidende digter mig det paa? Anfører jeg forskellige Forfatteres fordrejede Vidnesbyrd og Meninger? Nu kan hele den lærde Verden dømme derom, thi om det passer mig skal baade dine Beskyldninger og min retfærdige Undskyldning blive den meddelt. Men du siger, at dit Brev til den højædle Gersdorff var privat! Ja, det er rigtignok privat, det som udspredees over hele Prinsens Hof, det som de fleste Lærde uden for samme beskæftiger sig med, det som dine Kolleger udspreder, det som Venner sender mig fra forskellige Steder i afskrevne Eksemplarer og tilskynder mig til at tage til Genmæle, hvad jeg dog gjorde med saa stort Maadehold, ligeledes i et privat Brev til en Ven, som er kyndig i disse Spørgsmaal, at jeg har ladet dit Navn unævnt og lagt Skylden paa en anden. Jeg overlader til din egen Samvittighed at afgøre, hvilke Grunde der har bevæget dig til at opirre mig, din uskyldige Ven, med saa usmagelige og taabelige Midler og til at forsøge paa at sværte mit Ry og Omdømme hos vor prinselige Naade. Havde du villet optræde som retskaffen Mand og som Ven, da havde du i et privat Brev paapeget, hvad du i min Afhandling havde iagttaget, som fortjente Paatale; havde jeg da ikke tilfredsstillet dine Synspunkter, kunde du maaske have haft An-

ledning til at triumfere over mig. Andre Venner har gjort mig opmærksom paa visse Ting, og jeg kan ikke noksom takke dem derfor. Thi de har til Sagens Belysning meddelt mig nogle Steder fra gode Forfattere og har optaget mine Bestræbelser godt. Desaaarsag vil jeg til sin Tid fremsætte hædrende Udtalelser om dem, for at alle kan se, at jeg fastsætter en rimelig Pris til dem, som aabent værdsætter det offentlige Vel. Hvad angaar dine Trusler, kan du vide, at jeg blæser paa dem. Havde du ikke med dit Brev utidigt opirret mig, og havde du ikke forsøgt med misbrugt Fortrolighed at forjage mig fra vor prinselige Naades Gunst, saa havde Sagen været afgjort mellem os privat. Gør hvad du vil, du skal aldrig opnaa, at jeg tier til den Slags Snak eller ser igennem Fingre med dine falske Stiklerier mod vort Fædreland, vore Landsmænd og os alle. Hvor langt end dine Fornærmelser gaar, skal jeg sørge for, at min retfærdige Hævn følger efter, og det med vore højeste Myndigheders Billigelse, haaber jeg. Alle maa tilside-sætte egen Berømmelse for Fædrelandets Skyld. Men skulde det imidlertid lyste dig at underhandle venskabeligt om selve Sagen uden Fornærmelse mod nogen, saa sig til og svar paa, hvad jeg har skrevet. Hvis du efter retfærdigt tænkende Folks Mening overvinder mig, skal jeg gerne vige. Det har altid uden Skade for Venskabet været muligt at have forskellige Meninger om de samme Ting. Vælg, hvad du vil, jeg er rede til begge Dele. Dette er Svar paa dine Trusler. Men hvis du med Mund og Pen vil ytre Kristenkærlighed og udtrykke din gode Samvittighed i Gerning, saa skal det være mig kærere bestandig at hæge om det paabegyndte Venskab end at lave Kiv og Tovtrækkeri om Vrøvl og Snak, der ikke bidrager noget til Sagen. Thi jeg har fuldt op at gøre med Ting, som mere tjener til Christi Ære og Næstens Tarv. Lev imidlertid vel og sørg for, at det kan gaa ordentligt til mellem ordentlige Folk.

København, den 9. Maj 1641.

(W I 239).

929. (Th. Bartholin, et Mindeskrift, 1916, pag. 33).

Fra Thomas Bartholin i Lyon.

9.5.1641.

(19.5. ny Stil).

Da jeg i Orléans forhindredes af talrige Forretninger, vil jeg i nogen Maade raade Bod paa det her, ihukommende dine Velgerninger. Tak for den tilsendte Afhandling om Guldhornet. De lærde, jeg træffer paa min Rejse, finder den yndefuld og fin og plager mig for at maatte beholde den, hvad dog endnu ingen har opnaaet. Jeg beder dig tage vel imod min Anatomi, som Boghandleren efter min Ordre har sendt dig. Mine indstrøede Bemærkninger maa du med vanlig Venlighed tilgive som Ungdommeligheder, hvis de er

gale, eller lade passere efter skarp Prøvelse, hvis de virker sandsynlige. Jeg agter mig nu til Montpellier. Min Broder Caspar søger nu vor Bedstefaders Stipendium, og gennem min Broder Alberts Brev forstaaer jeg, at vore Venner anser dette for rigtigt, hvorfor jeg ikke vil staa hans Lykke ivejen. Han agter sig med mig til Montpellier, fordi der er Studiefred og billigere Levevis. Vi beder til, at du vil omfatte os begge med vanlig og faderlig Kærlighed.

(Kv. 6).

930. *Testimonium for Peder Nielsen Calundan.*

14.5.1641.

Petrus Nicolai Calundanus blev immatrikuleret i November 1636 [fra Roskilde]. Han har theologisk Attestats.

(W I pag. 52).

931. (Ep. 212). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

16.5.1641.

Den knappe Tid og Vennebesøg umuliggjorde mig en nøjere Drøftelse med dig om en Del Ting under mit Ophold hos Eder: Nu har jeg besluttet atter at bringe dem i Erindring gennem denne lille Skrivelse, som jeg har udfærdiget, skønt ogsaa jeg er stærkt optaget. Først og fremmest vil du ikke kunne have glemt, hvor indtrængende bønligt jeg har ansøgt om dine Runeindskrifter, som du lod mig forstaa, at du havde givet vor høje Hr. Kansler til Afbenyttelse. Jeg nærer endnu en utrolig Længsel efter dem, især da de kan tjene mig højligt til Oplysning af den Kommentar, som jeg daglig arbejder paa at affatte til vor Saxo. »Men, siger du, saa snart du kan anvise mig et paalideligt Sendebud, skal jeg føje dig i dit Ønske!« Se, nu er der jo vor Ven Ernst, som slet ikke vil nægte mig den Hjælp at bringe den. Men for at alt dette kan ske uden hans Vidende, kan du dristigt betro alt, hvad du har bestemt for mig, til min Svoger Eisenberg, der af mig har faaet Besked om at lave en Pakke af de Ting, som overlades ham af dig, og det saa omhyggeligt, at hin ikke kommer under Vejr med, at noget er blevet sendt fra dig. Thi jeg frygter for, at han vil vægre sig ved at modtage det, hvis han faar nys om, at det er noget, du har med at gøre. Jeg vil ogsaa gerne have, at du ved samme Lejlighed sender mig en udførlig og nøjagtig Beskrivelse af den Sten i Blekinge, som kaldes Runamo samt en Afbildning stukket i Kobber eller Tin: Uden en saadan vil jeg kun vanskeligt kunne komme videre med Noterne til Fortalen.

Saa beder jeg dig tilsidst om følgende: Nægt mig ikke et nyt Eksemplar af dit Forsvarsbrev, som Ernst vilde berøve mig — jeg ved ikke hvorfor, medmindre han frygtede, at jeg skulde lade det komme ud til flere. Han

er alvorligt fornærmet over Ordet Uret, som du har anvendt saa mange Gange i dit sidste Brev, og forbereder sig paa at iværksætte et Injuriesøgsmaal imod dig. Sørg for at være aarvaagen og rede til at imødegaa ham.

Ellers beder og ønsker jeg af Hertet for dig, du bedste blandt Venner, at du maa leve vel og have det godt sammen med din kære Hustru, i Evighed befalet i Guds Varetægt.

Sorø, den 16. Maj 1641.

932. (Ep. 341, BA 30). *Til Arngrim Jonsson paa Melstaðir.* 19.5.1641.

Denne Gang har jeg ment blot at burde befatte mig med den Sag, som du har overladt til min Omsorg; saaledes bliver der noget tilovers for mig at skrive om, som jeg kan sende med Eders faste Købmand. Dit Bønbrev har jeg forelagt vor Kansler, den fortræffelige Mand og Videnskabernes Beskytter; han mente ikke, at denne Sag var af saadan Betydning, at det var nødvendigt at indbringe den for kongelig Majestæt, da den kan ordnes helt og holdent gennem Øens Statholder, med hvem han lovede at ville forhandle, saa at du uden nogen Udgift faar dit Ønske opfyldt. Selv har jeg ogsaa paa Kanslerens Befaling opsøgt nævnte Adelsmand og fremstillet hele Sagen efter Bønskriftets Indhold, og han sørgede for, medens jeg var der, at den blev nedskrevet paa en Huskeseddel, for at din Forventning kan ske Fyldest. Ja, for at dette ikke skal glide ham af Minde, har jeg endog udfærdiget vedlagte Brev til ham; naar du overrækker ham det, betvivler jeg ikke, at han vil komme sine Løfter i Hu og stille sig imødekommende over for vore Ønsker.

Da jeg forhandlede med Hr. Kansleren om dit Skrift imod Pontanus, anerkendte han dit Forsæt og ønskede, at det skulde offentliggøres; det er saa langt fra, at han ønsker disse Anstrengelser begravet, at han snarere ønsker dem bragt i Trykken ved første Lejlighed.

Selv har jeg i disse Dage paa vor fyrstelige Naade Prinsens Opfordring udgivet en Afhandling om det Guldhorn, som er fundet i Jylland; jeg sender den, for at du kan læse den og i dit næste Brev fremsætte din oprigtige Mening derom.

Jeg tvivler ikke om, at det forlængst er blevet dig bekendt, at din Modpart [Pontanus] er udslettet af de levendes Tal og har efterladt sin Danmarkshistorie ufuldendt. Lev vel.

(W I 240).

933. (Ep. 213). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 19./21.5.1641.

Vor høje Hr. Kansler har endnu ikke tilbageleveret mine Indskrifter. Da

jeg for nylig var sammen med ham ved en Middag, omtalte han dem rigtignok, men sagde, at eftersom han endnu ikke havde gennemlæst dem, havde han besluttet at beholde dem endnu nogen Tid hos sig, hvis jeg ikke havde Brug for dem. Jeg har altsaa ikke vovet at kræve dem tilbage, før han tilbyder det af sig selv. Men for at du ikke skal mene, at jeg bruger dette som Paaskud, fordi jeg ikke vil have, at de kommer til dit Kendskab, se, saa sender jeg dig mine første Optegnelser, hvori der dog mangler mange Ting, som findes i Afskriften; hvis du kan drage nogen Nytte heraf, indtil Kansleren tilbageleverer dem, han har, er det dig vel undt. Men jeg ser nødigt, at du viser dem til nogen, da der flere Gange har indsneget sig Fejl paa Grund af det store Hastværk; disse er fjernet i Afskriften. Af Blekingestenen sender jeg et Aftryk; hvad jeg har noteret derom, finder du blandt Indskrifterne.

Mit Forsvarsskrift sender jeg dig, for anden Gang, men med min Medhjælperes ikke særlig smukke Haandskrift og mindre nøjagtigt, end jeg kunde ønske; imidlertid faar du tage tiltakke dermed, som det nu engang er, da jeg ikke har Folk til min Raadighed, som kan skrive Skønskrift.

Jeg stiller mig afventende overfor, hvad Eders Banebryder [Henrik Ernst] vil foretage sig; et Sammenstød med ham er jeg ikke saa særlig bange for, da jeg føler mig trygt forskanset bag min Sags Retfærdighed. Hvis han vover noget, skal jeg sørge for, at du holdes underrettet. Lev vel.

(W I 240).

934. (Ep. 214). *Fra Samme.*

20.5.1641.

I et Brev til mig, hvori du for fem Aar siden gjorde mig den Ære at fremsætte din Dom om mine Noter til Saxo, gjorde du mig blandt andet ogsaa opmærksom paa, at du i Kvad af Sigvald, Olaf den Helliges Skjald, har fundet en Forklaring paa Ordet »Sjælland«, som er forskellig fra de gængse. Han siger nemlig, at Sjælland blandt de gamle kaldtes *Sælundur*, nemlig »Søens Lund«: Jeg beder dig derfor venskabeligst med det snarest sende mig Sigvalds egne Ord skrevet baade paa islandsk og latinsk Sprog. Og da jeg nu husker at have bemærket samme Oprindelse til Ordet i den latinske Edda, som den berømmelige, saligt hedengangne Helt Christian Friis havde givet mig Tilladelse til at gennemlæse (det drejer sig om Mythologi 1, der omhandler Gylfaginning og Hars Bedrag), saa beder jeg dig omhyggeligt gennemse det Sted og oplyse mig derom, hvis Ordet *Sælundur* forekommer noget Sted, men med selve Eddas Ordlyd og tillige oversat til Latin. Jeg beder dig gøre mig den samme Tjeneste med Forklaringen af Mythologi 21,

hvor der tales om Niord og Skade, hvem man sammesteds tilskriver det Kvad, som findes hos Saxo, Side 16 i Frankfurter Udgaven; dets Begyndelse er: Hvi dvæler jeg i skyggefulde Skjul? Thi Edda tilskriver Niord de følgende Ord:

Bjergene jeg ynder ej
 lange vare Nætter ni
 ilde finder jeg Ulves Hyl
 sammenlignet med Svaners Sang

medens den tilskriver Skade følgende:

Søvnen mig svigted paa Havets Hynder
 Havfuglens Skrig forjog mig Søvnen
 kommende aarle fra Havets Dybder

Overvej du det, min Ven, og fremlæg Versene, som de lyder i deres eget Sprog, thi jeg har bestemt at ville indføre dem i mine Noter til dette Sted. Jeg længes ogsaa efter Grundsprogets Ordlyd i Mythologi 63, hvor Kong Rolfs Tilnavn Krake omtales. Jeg betvivler slet ikke, at du jo med megen Velvilje vil yde mig din Bistand i denne Sag. Thi der er intet andet, som jeg nu med større Bekymring overvejer og arbejder paa end endelig at faa offentliggjort min Saxo. Gud give Lykke hertil! Til ham anbefaler jeg af Hjertet dig, min inderligt elskede Ven.

Sorø, den 20. Maj 1941.

Hvis du ikke mener, at dine Runeindskrifter kan overlades til Ernst, saa kan du lade Rektoren ved vor Skole, Hr. Rasmus Poulsen [Vinding], faa dem til Besørgelse.

935. (Ep. 748). *Til Joachim Timmermann i Königsberg.*

21.5.1641.

Jeg siger mange Tak for de tilsendte Theser, baade Inauguraltheserne og dem, du offentligt har forsvaret til Optagelse i det medicinske Fakultet; ligeledes lykønsker jeg dig af Hjertet til de Æresgrader og beder Gud, at de vil tjene til hans Navns Ære, dit Velfærd, dine Venners Glæde og manges Sundhed og Helbredelse. Hvad mig angaar, saa ønsker jeg, at du skal føle dig overbevist om, at jeg ingensinde vil forsømme noget, som jeg maatte indse kunde tjene til dit Tarv og din Hæder.

Du kender tilfulde vort Universitets Tilstand, idet Størstedelen af vore Studenter har viet sig til Theologien; kun ret faa bekymrer sig synderlig om Filosofi og de skønne Videnskaber, hvorfor det kun er nogle faa, som privat søger Undervisning enten i Filosofi eller andre Ting.

Hvad Dietrich angaar, saa lagde han Rejsen til vor prinselige Naade denne Vej (skønt jeg ikke har set ham selv), men saa vidt jeg har kunnet finde ud af var han ikke tilkaldt af ham. Imidlertid opnaaede han samme prinselige Naades Lejdebrev til Rejsens Betyggelse for bekvemmere og uden Fare at kunne foretage den Rejse, som han fortalte, at han forberedte til Dresden og Hamborg. Man siger, at han vil vende tilbage i Løbet af nogle Maaneder, men om han skal nyde Lønning som Livlæge, er uvist. Vor prinselige Naade har visselig en Mand, der baade er højlærd og meget øvet i Kunsten, Dr. Henrik Køster, hvis Hjælp han hidtil med Held har benyttet sig af, og hvem jeg næppe tror, at han vil afskedige, da han løser sin Opgave med Hæder.

Hvad mine Disputatser angaar, saa er der en vis Bogtrykker i Leyden, Jacob Marci, som for et Aar siden har besluttet at udgive dem samlet i Oktavformat; men da jeg dengang ikke havde bragt dem til Afslutning, kunde jeg ikke opfylde hans Ønske. Hvad han nu agter at gøre, ved jeg ikke, thi jeg er ikke saa ivrig efter det. Jeg sender dig et fuldstændigt Eksemplar, hvis det kan være til nogen Nytte. Lev vel.

Den 21. Maj 1641.

(W I 241)

936. *Til Thomas Wegner i Stavanger.*

24.5.1641.

Gennem din Svoger frembyder der sig Lejlighed til at genoptage vor Brevveksling. Selv har vi det godt, men for kort Tid siden brændte en stor Del af de Huse, som rummede de for Studenterne bestemte Beholdninger. Størstedelen af Kornet gik tabt foruden Thomas Finckes Bibliothek og en ikke ringe Sum af hans Formue. Jeg har udgivet en Afhandling om Prinsens Guldhorn, som jeg sender sammen med et Eksemplar af hele min Lægekunst forkortet til et Sammendrag [Institutionum medicarum epitome, Hafniæ 1640,4°].

(W I 243).

937. *Fra Hans Zoëga i Oxford.*

25.5.1641.

Min Tavshed skyldes, at jeg ikke har villet skrive uden at kunne medsende Brev fra Sir Henry Spelman. Han har faaet tre Henvendelser: først fra Christen Müller, derpaa to Gange fra mig, nemlig straks efter min Ankomst til London, og derpaa da jeg var der paa Udfugt fra Cambridge. Han priste Eder i høje Toner, men det lovede Brev har jeg endnu ikke faaet. Jeg maa tilskrive det hans Alder og Optagethed. Nu vil jeg prøve engang endnu, da jeg ogsaa selv gerne vil lære ham at kende for mine Studiers Skyld.

(Kv. 119).

938. (Ep. 749). *Fra Joachim Timmermann i Königsberg.*

30.5.1641.

Berømmeligste og fortræffeligste Hr. Doktor, Velynder og højest ærværdige Hjælper! Jeg nærer den allerstørste Taknemmelighed over for Eders

Excellence, fordi I har vist mine Disputatser den Ære at se paa dem med blide Øjne. Jeg anerkender samtidig ogsaa den velvillige Hengivenhed, som I har lagt for Dagen imod mig ved Eders inderlige Lykønskning. Om Gud vil, skal der engang komme en Tid, da jeg bedre kan gøre mig fortjent til begge Dele. Men indtil da tilsværger jeg som hidtil Eders Excellence og Eders Tarv min Tjenestepligt. Jeg beder ogsaa om alt godt for Eder, hvad der saa end nogensinde med Føje kan times Eder, især at ogsaa Eders Sønner maa vokse op til lignende Haab, om ikke til et større, og at I kan se Herrens Velsignelse fra Slægt til Slægt. Grundsætningerne kunde være mig tilstrækkeligt til Nytte og var mig derfor meget kærkomne. Thi i det Eksempel, som jeg iforvejen havde, var den tredie Disputats trykt paa Trækpapir, hvilket vansirede hele Værket. Men nu har jeg foræret det til en Begynder og har høstet stor Taknemmelighed.

Jeg bereder mig hver Dag paa at tage herfra. Hvorhen ved jeg endnu ikke med Bestemthed. Men hvor jeg saa end maatte befinde mig, beder jeg Eders Excellence have den Ulejlighed at modtage de Breve, som jeg vil sende.

Imidlertid anbefaler jeg ogsaa til Eders Excellence min Broder, der ligeledes studerer Medicin. Han nyder hæderlige Kaar hos Eders Svigersøn den berømmelige Hr. [Erik] Torm. Fra Barnsben af har han under venlig Vejledning stræbt efter at danne sine Sæder, saa at jeg haaber, at han derfor vil blive anbefalelsesværdig for Eders Excellence, ogsaa uden at jeg udtaler mig. Men hvis I dog vil tillægge min Mellekomst nogen Betydning, hvorom jeg ikke tvivler, vil vi sætte særlig Pris derpaa som udsprunget af Eders varme Hjerte.

At Dr. Dietrichs Pralerier var ganske tomme, forudsagde jeg forlængst. Han har dem tilfælles med Markskrigerne, hvis karakteristiske og empiriske Methode han ogsaa følger. Under en anden Skikkelse minder han mig om den gamle Doktor, der slæbte mig gennem Gader og Stræder i København; det er kun i Kraft af sine Sprogkundskaaber, at han er ham overlegen. Min Hr. Vært hilser Eders Excellence, saa ofte han erfarer, at jeg sender Brev til Eder. Lev vel.

Königsberg, den 30. Maj 1641.

Eders Excellences skyldigste Tjener

Joachim Timmermann

Doktor og Medlem af det medicinske Fakultet i Königsberg.

939. (Ep. 215). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

1.6.1641.

Det første Punkt, du ønsker opklaret, angaar Knud den Stores Historie og det, som findes i norske Krønike Side 271 ff. Thi Sigvald, kaldet Skjald, forfattede om Kong Knud et Digt, som han kaldte *Hernadar drapu*, d.v.s. »en Krigsviise«, ikke af den Slags, som kaldes »Drotqvæt«, men »Toglag«, af følgende Ordlyd (jeg vedføjer det hele, for at du, om du vil, kan give det Plads i Knuds Historie):

1. Knutr var ad himnum	2. Hyggek æt at frett
3. Haralds i her	4. Hug vel duga
5. Let Lygotu	6. Lid sudan or Nid
7. Olafur Jofur	8. Arsæl fara

Knud under aaben Himmel
Haralds Afkom erfor det
Pløjede Havet med sin Flaade

viste sig dygtig
Olaf den bedste Konge
Ladende Nidaros i Syd

Det er Meningen, ikke Ordene, jeg gengiver, thi det er altfor vanskeligt. Straks derefter følger: Thurdu nordan o.s.v.

[Udg. Anm. i Udg. 1751: Disse Ting undlader vi at afskrive her, da de Ord til andet kan læses i Stephanius' Noter til Saxo Grammaticus Side 20a]

Her kommer min Fortolker med sine Bemærkninger: At *Silunnr* er Genitiv af *Sælundur* = »Sælland«, som betyder Søens Lund. Han tilføjer, at Dan-skernes Sjælland meget hyppigt i gamle Haandskrifter kaldes *Sælundur*. I Edda, 11. Fortælling, forekommer to Gange Ordet *Selund*, og samtidig skildres denne Øs Oprindelse omtrent paa følgende Maade:

»I Sverige herskede en Konge ved Navn Gylfi; til ham kom en fremmed Kvinde, der sang saare skønt, hvorfor han skænkede hende saa meget Land, som fire Okser i Løbet af en Dag og en Nat kunde vende med Ploven. Men hun var af Asernes Æt og Herkomst og kaldtes Gefion. Fra Nordjylland fik hun fire Okser (det var hendes Sønner, som hun havde avlet med en Jætte og omskabt til Okser); de blev spændt for Ploven og pløjede et Skaar i Jorden saa dybt og bredt, at de ikke blot skilte et stort Stykke deraf fra Fastlandet, men slæbte det gennem Havet mod Vest, indtil de standsede i nogle Sunde, hvor Gefion bød dem at blive: Men hun gav det Navnet *Selund*. Men paa det Sted, hvor Jorden var revet fra, indstrømmede det Vand, som nu i Sverige kaldes *mare*, og hvis Bugter er af tilsvarende Form som Halvøerne paa Sjælland o.s.v., som den ældre Bragi synger:

Gefion dro fra Gylfa
 glöd diuprödul Ödla
 So ad affrenne rauknum
 rauk Danmerkur auka
 Bæri Oxn ok Atta
 enni tungl thar ed geingu
 Fyrer Wyneyra vidre
 Valröf fiogur höfud

det er: Gefion drog fra Gylfés Bjerge, slæbende med sig Byttet, som hun havde opgravet fra dets dybeste Lejer, saa at Danmark blev forøget af det Støv, som hun rejste i Forbifarten. De magre Okser blev mærket i Panden og gik deres Vej mellem Himmel og Jord, som Bytte skænkedes dem fire Hoveder.«

Jeg har ikke samme Nummerfølge paa Fortællingerne, som du, hvorfor det har været svært for mig at finde de Ting i min Edda, som du anfører. Den, som du kalder Mythologi 21, er min 26, om Asathor, hvori findes, hvad du søger om Niord og Skade. Eftersom Fortællingen er dig tilstrækkelig bekendt, sender jeg dig kun Versene.

[Udg. Anm. 1751: Disse Vers kan læses paa det gammelislandske Sprog med latinsk Oversættelse i Edda, udgivet af Resen, 21. Fortælling.]

Om Rolf Krake fortæller min Edda saaledes:

[Udg. Anm. 1751: Ogsaa dette Sted har vi ment at kunne udelade, da det kan læses i Edda, udgivet af Resen, 63. Fortælling, bedre end i Stephanius' Gengivelse, Noterne til Saxo Side 73b.]

Foruden de Slags Kvad, som er opregnet af dig, har jeg ogsaa bemærket følgende: *Bragarbott*, *Taglag*, *Runhenda Drapa*, *Biarkamal*, *Ferskeit wysa*, d.v.s. udstyret med fire Horn, *Stuthola*, d.v.s. med kort Tone, *Tov bragur*, d.v.s. Rævegøen, *Liufingslag*, d.v.s. Treræ Naboers Tone, *Liliulag*, d.v.s. Liliernes Tone, *Haka bragur*, d.v.s. barbarisk Kvad, *sextanmelt visa*, *Skothendt*, en afbrudt Slags Sang.

(W I 241).

940. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

2.6.1641.

Med Prinsens Kammerjunker Hr. Gersdorff har jeg igaar sendt mit Brev til dig sammen med de Frø af *herba viva*, som jeg skulde sende dig fra min Søn Henrik. Ved Taflet igaar udtalte Prinsen, og navnlig Prinsessen, Ønske om at faa noget af disse Frø, hvorfor du ved første givne Lejlighed bedes sende nogle faa Korn deraf. Jeg sender dette Brev

med vor Borgmester Jacob Christensen, som vil tage ind hos sin Svigersøn Magister Erik Bredal, Præst [ved Frelsers Kirke] paa Amager.

(Kv. 21).

941. (Ep. 492). *Til Samme.*

2.6.1641.

Siden min Afrejse har jeg ikke sendt noget Brev, fordi jeg ventede paa en Lejlighed, hvilken du nu foreslaar mig med Magister Marcus [Christensen Humble]. Vi har det, Gudskelov, endnu godt og lever; men jeg tvivler ikke om, at du har hørt, at der netop den Nat, hvor jeg den foregaaende Dag var rejst afsted til Eder, opstod en meget stor Ildebrand i det Hus, som er stillet til Raadighed for de kongelige Stipendiater; derved udsattes min Ejendom for en meget stor Fare, men ved Guds særlige Forsyn og kongelig Majestæts Omsorg gik det saaledes, at Ulykken ikke bredte sig videre. Min Svigerfader Fincke mistede sit Bibliothek og en ikke ringe Sum i Indbo og Penge. Det Korn, som var bestemt for Alumnerne, blev for Størstedelen fortæret af Ilden; der er en stor Ødelæggelse og Brandtomt paa Collegiets Grund. Dette Tab kan ikke let udbedres. Jeg kan ikke noksom takke den almægtige Gud, at han har bevaret min Familie og mine Ejendele uskadede.

Siden jeg var hos Eder, er der sket følgende i min Modparts [Henrik Ernsts] Sag: Han har skrevet mig et Brev, hvori han heftigt beklager, at hans Ord af mig er drejet i en anden Mening, og det har han sendt mig gennem mine Svogre Stephanius og Drachard, som mundtlig meddelte mig, at han ikke havde ment, at Sagen vilde falde saaledes ud, og at han ikke destomindre beder om, at Venskabet maa bevares urokket mellem os. I et Brev har jeg svaret, at han ikke har handlet som min Ven ved blandt mine Venner og bag min Ryg at udsprede et Brev, som i ikke ringe Grad vil skade min Anseelse hos Prinsen; at han ikke destomindre vil finde mig rede til begge Dele, hvadenten han nu vil have Fred eller Krig. Dette, tror jeg, er det Svar, han blandt sine Venner udbreder, at han paatænker mod mine Udtalelser; men er det et andet, skal han finde, at jeg ikke er stum som en Sild fra Rügen. Efter hvad jeg har hørt, er han fornylig ankommet hertil: Ikke for (som han udspreder) at være Raadgiver for Grev Valdemar, men for (som jeg nylig har mærket) at anklage mig hos vor høje Hr. Kansler. Thi denne bød mig til Middag efter hans Afrejse og fortalte her blandt andre private Ting, at hin havde klaget over mig, d.v.s. fordi han var blevet altfor haardt behandlet af mig; jeg svarede ham, at det kunde han takke sig selv for, fordi han først havde vakt Gudernes Vrede, og fordi han havde skrevet Ting, som var ham uværdige; for at det kunde fremgaa klart, fremviste jeg

mit Svar og bad ham ærbødigt om efter Gennemlæsningen at ville dømme om, hvorvidt jeg gjorde hin Uret; thi naar han ikke havde hørt den anden Part, kunde han ikke fremsætte sin Anskuelse. Og jeg var meget glad over, at der havde frembudt sig en saa bekvem Lejlighed for mig til at forelægge ham mit Forsvar, som han ikke tidligere havde set. Siden da har jeg slet intet hørt om min Modpart.

Lige saasomt jeg kom hjem, forhandlede jeg med [Thomas] Bang om din Fordring; han meddeler, at Tanderup virker i Norge som Kapellan hos en Præst og endnu med en meget ringe Løn, men at han ved første givne Lejlighed vilde minde ham skriftligt om Kravet. Hvis imidlertid en Hensand ikke vil være Hr. Doktoren altfor ubekvem, vil han gladelig betale med Rente.

Naar du skriver til din Søn, saa sig ham mange Tak fra mig; jeg skal sørge for, at han til Gengæld skal finde mig redebon over for sine Tarv. Det Brev, du har givet mig til ham, har jeg endnu ikke besørget, fordi jeg gerne vil have, at mit Uddrag [Institutionum medicarum epitome, Hafniæ 1640,4^o] skal vedlægges. Lev vel, du mest trofaste Ven.

For faa Dage siden var Biskoppen fra Lund [Peder Winstrup] her; jeg opsøgte ham, for at han kunde give mig, hvad han maatte ønske dig tilsendt. Han svarede, at han snart vilde sende dig Brev.

Den 2. Juni 1641.

(W I 243).

942. (Ep. 216). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

3.6.1641.

At du med saa velvillig Hengivenhed Gang paa Gang skaffer mig, hvad der tjener til at oplyse min Kommentar til Saxo, derved sætter du mig ikke blot i dyb Taknemmelighedsgæld til dig, men du gør dig ogsaa fortjent af hele vort Fædreland. Dine Mindesmærker benytter jeg endnu, med din Tilladelse, hver Dag og udskriver omhyggeligt, hvad der kan tjene mit Forehavende. De gamle Sager, du nylig sendte mig, var ogsaa meget velkomne; dem vil du snart se særskilt indføjjet hver paa sit Sted i mine Noter. Thi jeg er nu endelig fuldt optaget af at bringe dem i Trykken, og med alle min Sjæls Kræfter strænger jeg mig nu særligt an, for at det længe ventede Arbejde snarest kan se Lyset. Blot nu den almægtige Gud vil give mine Bestræbelser Held og unde mig Liv og Helbred, som er nødvendigt til et saa stort Arbejde! I disse Dage har en brændende Feber rigtignok givet mit Helbred en ikke ringe Rystelse, men nu begynder den dog ved Guds Naade gradvis at aftage. Nu tager alle mine Ønsker Sigte paa, at du

skaffer mig Eksempler fra Edda, Skjaldene og de ældste Kvad, saa mange som du kender, hvormed jeg vil kunne belyse det Sted hos Saxo, der findes i Begyndelsen af 1. Bog om Gram: Og af Efterfølgerne blev der lagt saa meget i hans Storhed, at man i de ældste danske Kvad med hans Navn mener kongelig Fornemhed. Thi jeg ønsker, at der skal gives mig nogle Eksempler, hvori *Gramur* anvendes i overført Betydning for Konge. Jeg ved, at for dig, som er saa kyndig i vore Oldsager, er der i Tusindvis til Raadighed og paa rede Haand. Vis dig derfor ogsaa i denne Sag tjenstvillig imod mig, og det saa snart som blot muligt! Thi i Mellemtiden er jeg nødt til at opsætte mine daglige Arbejder.

Lev vel og tilgiv min Besværlighed.

Sorø, den 3. Juni 1641, med Sind og Haand skælvende af Feber.

943. (Ep. 762). *Til Bertel Bartholin i Orléans.*

4.6.1641.

Min højtelskede Bartholin! Dit baade første og sidste Brev, skrevet mig den 14. Maj, har jeg rigtigt modtaget, thi førend dette, for hvilket jeg siger mange Tak, har jeg slet ikke set noget siden din Afrejse herfra. Ikke uden Grund klager du imidlertid med mig over Kommissionærernes og Brevdragernes Efterladenhed, hvorved de saa ofte har narret mig for mine Venners behagelige Samtale gennem Breve, og som ingen brav Mand kan andet end afsky. Hvad mine Skriblerier angaar, saa værdsætter jeg dem ikke saa højt, at de skal komme ud til Eder i Frankrig eller Italien, hvor de vil smage Snerten fra de bidske Kritikere; det maa være mig nok at synges for de hjemlige Muser, skønt det ikke tiltaler dem alle lige meget.

Jeg lykønsker vor Slægtning Charisius (hvem du maa hilse skyldigt fra mig tilligemed hans Hustru), og jeg beder Gud, at hans Forehavende maa faa et heldigt Udfald. Vore danske Skønheder lovede sig noget ganske andet af ham, thi de har et ligesaa smukt Ydre og en ligesaa stor Sjælsstyrke til at tale for sig som hine. Men »hver tiltrækkes efter sit Tykke« [Verg. Ecl. II, 65]. Der tilkommer dig den største Tak, saa snart der ved hans Gavmildhed er tilflydt mine eksotiske Samlinger en Forøgelse.

Fra Thomas havde jeg ventet Brev inden hans Afrejse, som Svar paa mit. Jeg har nylig sendt ham en Skrivelse til Vitus Bering fra vor Biskop; hvis den er kommet til dig i hans Fravær, beder jeg dig sørge for, at han faar den, og skynd paa ham med at begive sig hjem omgaaende, hvis han ikke vil have, at en herlig Godbid skal snappes ud af Munden paa ham.

Fra Rhode har jeg nylig faaet Brev; han klager stadig over sit mindre gode Helbred; det skulde ikke komme an paa os, om han fandt Optagelse i vor

Kreds og fik tillagt en tilstrækkelig rundelig Aflønning; men hvem kan tvinge nogen mod hans Vilje? I vort Fædreland er der ingen særlig Aarsag til, at nogen skulde klage over Tilsidesættelse, naar han har gjort sig værdig til retskafne Folks Bevaagenhed; men den, som kender til Forholdene, bør rette sig efter dem, hvis han ikke ønsker at ramme uden om sit Maal. Skønt Udlændinge har lagt Beslag paa meget, venter dog en ubeskaaret Hæder og Muligheden for fremstaaende Stillinger paa alle dem, der har vist sig værdige. Af mig kan du trygt forvente alt. Her har du Kansleren, som er dig og dine Brødre yderst gunstigt stemt, du har din Bedstefader, Slægtninge og Svogre, der interesserer sig for dit Vel, og hvis Raad du skal lægge dig paa Sinde og alvorligt stræbe frem ad din afstukne Bane; Herren vil da sikkert være dit Forsyn, og til ham anbefaler jeg dig og dit Vel.

København, den 4. Juni 1641.

(W I 244).

944. *Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.*

4.6.1641.

Gennem Eders Rektor, Magister Jessen, sender jeg dig alt, hvad jeg havde rede. Du bedes kvittere for Modtagelsen af Regnskabet samt din Haandskrift, paa hvilken jeg har betalt Statholderen 179 Imperialer. Der blev 3 Mark 12 Skilling tilovers, og de følger hermed. Som jeg skrev fornylig, efterlod din Moder forskelligt Løsøre, hvorover medfølger Magister Finckes Fortegnelse. Jeg har solgt deraf, hvad jeg kunde, og sender den fulde Værdi, 12 Daler 2 Mark, saa jeg ikke skylder dig mere. Send mig en fuldständig, formelig Kvittering. Jeg skal lade dig vide, naar jeg faar din Arvelod efter din Hustrus Søster.

(W I 245).

945. *Testimonium for Christen Sørensen Bloch.*

4.6.1641.

Christianus Severini Blochius blev immatrikuleret 1636 [fra Aalborg Skole]. Efter Jacob Madsens Forfremmelse til Hofprædikant i 1638 valgte han mig til Præceptor. Skønt hæmmet af Sygdom har han faaet theologisk Attestats.

(W I pag. 52).

946. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

4./7.6.1641.

De tilsendte Frø har jeg lagt i Jorden, nogle har jeg givet til Dr. Sperling. Hvad der vil komme ud af dem, er tvivlsomt.

(W I 244).

947. (Ep. 217). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

7.6.1641.

Det var mig kært at erfare, at du var blevet befriet for Feberanfaldene og atter givet tilbage til din Saxo. Gud give, at du rask og sund længe maa bevares baade for dette og for saare mange andre Arbejder til Fædrelandets Vel, saa at det kan være klart for alle, at der i vort Land er Folk, som kender vore Sager, og at det er overflødigt at trygle om Hjælp hos fremmede, der interesserer sig mere for deres eget end for vort Tarv.

Hvad du beder om angaaende Gram, sender jeg nu, skønt det ikke findes i saa stort Tal hos mig, som du tror; i mine Studier har jeg nemlig maattet tage Vare paa andre Ting, saa jeg nu meget sjældent hengiver mig til den Slags. Hvor der i Edda tales om Kongernes Tilnavne, finder du Støtte fra tre betydelige Digtere, som anvender *Gram* i Betydningen Konge. Den første er Arner Skjald, som sang saaledes om Høvdingen Thorfin:

Nemi Drott hue sia sotti
 Snarlindur Kongur Jarla
 Ei raut ved ægi
 Of vagian Gram bregia

Det er: Den Flok, som er draget ud for at spejde, skal bemærke, at den ædle Konge ikke svigtede Høvdingen ved Kysten i Kamp mod den grumeste Konge.

Fra Ottar den Sorte citeres følgende:

Godmannis o.s.v.

[Udg. Anm. 1751: Vi anser det for overflødigt at udskrive Resten: Det kan altsammen læses i Stephanius' Noter til Saxo, 1. Bog Side 33.]

Læg Mærke til, at Hoffolkene her kaldes »Kongs Runi«, hvilket jeg ikke tidligere har bemærket. I Egil Skallagrims Sejrskvad, som jeg har udgivet i Slutningen af min Bog om Runeskriften, finder du to Eksempler, som du kan se i Bogen. Det første er i femte Strofe, og hvis du vil, kan du citere den i sin Helhed. Det andet er i Slutningens anden Strofe. Disse Ting mener jeg er tilstrækkelige. Hvis der ellers falder dig noget ind, saa sig kun frimodigt til. Saa vidt det ligger inden for mine Kræfter, skal der intet være, hvori jeg ikke vil tilsige dig min Bistand. Hav det godt.

København, den 7. Juni 1641.

Jeg har i disse Dage læst en Disputats [Theses de fabula, qvæ pro historia qvam sæpissime venditatur. Hafniæ 1605,4^o], af Magister Jon Venusin, som i sin Tid var Professor i Veltalenhed ved dette Universitet; jeg ved ikke, om du har set den. Saxo, hvem han kalder Longus, frakender han

enhver Kildeværdi og søger at overbevise om, at næsten alt, hvad han skriver om de første Konger, er Opspind. Han ringeagter de islandske Oldsager, saa at han i det hele synes at trænge til din Kritik, for at vor Historikers Værdi kan hævdnes. Dette har jeg ikke kunnet undlade at paapege for dig, for at der i dine Noter intet skal mangle, som kan tage Sigte paa at forsvare en saa berømt Mands Værdighed.

(W I 244).

948. (Ep. 745). *Til Caspar Hammermüller i Leyden.*

4./15.6.1641.

Det kan ikke andet end smerte os, at vore Breve besørgeres saa slet; imidlertid maa man finde sig i det uundgaaelige. Jeg siger dig Tak, fordi du saa rundhaandet tilsiger mig din Hjælp; du maa altsaa lægge dig selv det til Last, hvis jeg ikke holder op med yderligere at volde dig Besvær. Et Eksempplar af mine Grundsætninger har jeg givet til den højtbegavede unge Zacharias Lund, som er Holger Vinds Hovmester. Han lovede at ville overgive dig det, hvis det skulde hænde sig, at han kom til Leyden; i hvert Fald vil han ved første givne Lejlighed sende det fra Utrecht, hvortil han nemlig agtede at rejse. Naar du modtager det, og du saa finder nogen hos Eder, der vil trykke den smukt i Oktavformat, saa overlad ham den, blot han vil sende mig tyve Eksemplarer tilbage for mit Arbejde. Hvis de viser sig umedgørlige, er der ingen Grund til, at du skal presse særlig stærkt paa. Naar én har paataget sig Arbejdet, skal jeg sende Fortalen tilligemed Tilegnelsen. Jeg mener, at Henrik Køster, der studerer Medicin, endnu opholder sig hos Eder; vil du have den Ulejlighed at overbringe ham vedlagte Brev? Om jeg ikke tager fejl, vil han paatage sig Omsorgen for, at forekommende Trykfejl bliver rettet, og at den fremtræder fejlfri. Lev vel og vær forvissat om, at jeg er din.

(W I 245).

949. (Ep. 780). *Til Niels Bang i Dalum.*

15.6.1641.

Din varme Hengivenhed for mig har ytret sig langt rigeligere, end jeg fortjener gennem mange Tilkendegivelser og Tjenester, som jeg ikke kan andet end modtage med Kyshaand, du berømmelige Mand; det skulde oprigtigt glæde mig, om der gaves en Lejlighed til ved gengældt Virke at fortjene Besiddelsen af et Hjerte, der er knyttet saa venskabeligt til mig.

Iøvrigt har jeg rigtigt modtaget den af dig som Gave tilsendte Dolk til-

ligemed Spændet og Bæltesmykkerne af Elfenben; jeg siger mange Tak for det og skal ligeledes lade det komme til sin Ret, naar det under dit Navn er anbragt blandt mine Klenodier; i mine offentlige Forelæsninger vil jeg under Beskrivelsen deraf ikke lægge Skjul paa, ved hvis Gavnildhed jeg kan glæde mig over en saa fremragende Gave, der bør værdsættes baade for sin Ælde og for sin Sjældenhed.

* Da jeg ikke har nogen anden Maade at gengælde det paa, vil jeg i Taknemmelighed dyrke dit Navn, saa ofte jeg enten ser derpaa eller viser det til andre. Lev imidlertid vel og hav det godt tillige med din ypperlige Hustru, hvem du ømt maa kysse og hilse fra mig. *

Angaaende det koniske Spejl beder jeg dig ved given Lejlighed forhandle med [Bertel] Wichmand, thi som du ved hævder vor [Jørgen] Eilersen bestandig, at det har været bestemt for min Samling, og han er ked af, at hans Gaver beses blandt mine Sjældenheder uden dette. Atter Farvel og vær min Ven som sædvanlig.

3. Pinsedag 1641.

(W I 245).

950. (Ep. 554). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

24.6.1641.

(4.7. ny Stil).

I dit Brev, som blev afleveret til mig den 21. Juni, var jeg allergladest ved at erfare de Ting, du har villet meddele mig om vort Universitets Tilstand. Hvad mig angaar, saa er det rigtignok ikke Lysternes Lokkemidler, der holder mig tilbage i Italien, men Iveren efter at gøre Fremskridt i Lægekunsten. Thi jeg anser det for rigtigere at raade Bod paa den Tid, som jeg rentudsagt spildte i Paris, end at vende hjem til de fædrene Husguder som en, der er ukyndig og uvidende i sit Fag. Jeg tvivler om hvorvidt dette vil kunne gøres bedre andetsteds, da det her er muligt for enhver at ledsage Lægerne, der udøver Praksis, som jeg ganske har viet mig til. Desuden ved du selv bedre, end jeg kan udtrykke det, hvormeget de Raad, som meget hyppigt søges af saavel nærværende som fraværende Patienter, bidrager til Lærlingenes Nytte.

Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige om min Broder [Thomas], der opholder sig her sammen med mig. Jeg er virkelig bange for, at det af Hosten fremkaldte hyppige Opspyt af frisk og skummende Blod, skal ende med en Tæring. Thi skønt han efter Dr. Sylvaticus' Raad i nys afvigte Foraar har anvendt Lægemedler, ikke blot bestemt for Brystet, men som ogsaa burde have kunnet løsne hans træge Mave og hjælpe paa den besværlige Vand-

ladning, saa er dog baade Hosten, den vanskelige Afføring og Vandladningsbesværet blevet ved; ja i sidste Uge vendte Blodspytningen tilbage. Da jeg altsaa har Formodning om, at denne tyndere Luft er højst skadelig for ham, vilde jeg ønske, at han kunde begive sig til andre Steder, hvis han kunde finde en paalidelig Ledsager; eller — da alt maa tilsidesættes for Helbredet — at han blev hjemkaldt af Moder, hvis du og andre Venner finder det rigtigt. Men da jeg ikke vover at betyde hende dette, for at hun ikke skal gøre sig værre Forestillinger om ham, tager jeg min Tilflugt til dig, fortræffeligste Mand, idet jeg atter og atter beder dig om, at du ved given Lejlighed vil paapege denne Sag for hende, dog uden at omtale mig. Men tilgiv, om jeg i denne Sag volder dig Besvær, da det er Broderkærligheden, som tvinger mig til at gøre det, og jeg ikke har nogen anden, hvis Bistand jeg kan bøn-falde om. Lev vel, og hvis jeg kan være til Tjeneste for dig med nogen Ting, beder jeg dig angive det og paalægge mig det.

Padua, den 4. Juli 1641.

951. (BA 107). *Til Jon Magnusson paa Laufas.*

15./26.6.1641.

Baade for det Arbejde, du har lagt i Oversættelsen af *sophismata Krokarefi*, og det øvrige, du har meddelt mig, og tillige for de tilsendte Strømper, har jeg Grund til at sige dig og din Hustru Tak. Fra min Side skal jeg sørge for, at du erfarer min Omsorg for dit Vel. Hvis der forefalder noget, som kan være til Nytte for mit Arbejde til de fædrene Oldsagers Fremme, stoler jeg paa, at du ikke vil være uvillig til at meddele det. Hvorledes det staar til med vor Benedikt [Magnussons] Forhold, er jeg ivrig efter at vide. Jeg ønsker alt godt for den unge Mand og ser gerne, at den almægtige Gud opfylder hans Ønsker. Min Travlhed forhindrer mig denne Gang i mere; jeg har altsaa sat mig for hellere at sende et kort Brev end slet intet, for at Købmanden ikke skulde rejse til dig uden Brev fra mig. Lev vel og vær min Ven, som du plejer.

(W I 246).

952. (Ep. 623, BA 140). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.*

27.6.1641.

(Koncept og Udg. 1751 er ret forskellige i Enkeltheder; Udg. maa antages at hvile paa den forsvundne Original. Her meddeles Oversættelse af begge Tekster. (1) er Koncept = BA, (2) er Udg. 1751).

(1)

To Breve har jeg ifjor modtaget fra dig, og at jeg deraf kan indse, at du intet har slaaet af paa din fordums Kærlighed til mig, det er noget, jeg med

Taknemmelighed erkender; jeg skal sørge for, at du til Gengæld føler, at jeg yder dig lige saa meget, som jeg erkender at skyldte mine Venner. Den meget beskedne Yngling Hr. Erlendur [Olafsson], som er mig anbefalet af dig, har jeg med Glæde optaget blandt mine Husvenner, og han er mig alene af den Grund meget velkommen, at jeg ser, at han er glad ved vore Oldsager og besidder en ikke ringe Dannelse deri: For at sige det, som det er, saa er der ingen af Eders Landsmænd, hvis Hjælp jeg hellere benytter end hans, og jeg lykønsker mig til, at han er kommet hertil, idet alene han kan paatage sig den Gerning, som du ellers udførte for mig, omend ikke endnu med samme Dygtighed; han er beskeden, redebøn, medgørlig og omhyggelig, og det bliver altsaa min Sag at sørge for, at han ikke kommer til at fortryde Arbejdet. At I ved Hr. Brynjulfs Bryllup har omtalt mig med Hæder, er noget jeg med Taknemmelighed erkender, og jeg skal bestræbe mig for at opveje det i lige Maal over for dem, som er formaaende hos os gennem Myndighed og Embede. Men for den tilsendte Afhandling siger jeg særdeles mange Tak, og for at bevidne denne med en Slags Tegn, sender jeg den af mig nylig udgivne Afhandling, som jeg nylig har udgivet om vor prinselige Naades Guldhorn: Hvis der blandt Eders Oldsager forekommer noget til Belysning heraf, beder jeg dig gøre mig opmærksom derpaa. Jeg vedlægger mine Grundsætninger for Lægekunsten, som jeg beder dig tage vel imod. De lovede Ting venter jeg; hvis til Gengæld min Smule Bistand kan tjene dit Tarv, skal du vide, at den er dig rede. Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

(2)

Ærverdige Hr. Sveinn, elskede Ven! To Breve har jeg ifjor modtaget fra dig, fyldte, som de plejer, af Venskab og Velvilje: Hvis jeg ikke til Gengæld yder lige saa meget, som jeg plejer over for Venner, vilde jeg være meget utaknemmelig. Men for den tilsendte Afhandling erkender jeg at staa i Gæld til dig, og for at bevare et Bevis herpaa, saa modtag den af mig nylig udgivne Afhandling, som jeg sender, om vor prinselige Naades Guldhorn, der er fundet i Jylland. Hvis der blandt Eders Oldsager forekommer noget til Belysning heraf, beder jeg dig meddele mig det. Jeg vedlægger mine Grundsætninger i Lægekunsten, som jeg vil bede dig tage vel imod. Den retskafne Yngling, Hr. Erlendur, som er mig anbefalet af dig, har jeg med Glæde optaget blandt mine Husvenner, og han har alene af den Grund været meget velkommen, at jeg ser, at han er glad ved Oldsager, hvori jeg ogsaa har erfaret, at han besidder en ikke ringe Dannelse: For at sige det, som det er, saa er der ingen af Eders Landsmænd, hvis Hjælp jeg hellere benytter end hans, og jeg lykønsker mig til, at han i nogen Udstrækning kan paatage sig

den Gerning, som du ellers udførte for mig: Han er beskeden, redebon, medgørlig og omhyggelig, og det bliver altsaa min Sag at sørge for, at han ikke kommer til at fortryde det Arbejde, han ofrer paa mig.

At I ved Brynjulfs Bryllup har omtalt mig, erkender jeg med Taknemmelighed, og jeg skal bestræbe mig for, at jeg opvejer det i lige Maal over for dem, som er formaende hos os gennem Myndighed og Embede.

De lovede Ting venter jeg med Købmanden, og hvis min Smule Bistand kan tjene dit Tarv, tilsiger jeg den beredvilligt. Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

Skrevet i København, den 27. Juni 1641.

(W I 246).

953. (BA 189). *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

28.6.1641.

Dit kærkomne Brev har jeg rigtigt modtaget ifjor, men jeg smertes meget over, at dit Helbred endnu er lidet efter Ønske, det trøster mig dog, at den Art Lidelse, hvoraf jeg hører at du plages, hvor ubehagelig den saa end er, dog plejer at være lidet farlig. Gud bevare dig længe i god Behold og rask til sin Kirkes Gavn. Med Hr. Kansleren, salig Ihukommelse, har vi visselig mistet en stor Beskytter, men Gud ske Tak, at han i hans Sted har givet os en Mand, som i ikke mindre Grad er Videnskaberne bevaagen, og som hidtil har givet straalende Beviser paa sin Kærlighed til Universitetet og os alle. Gid Gud fremdeles maa indgive hans Højhed gavnlige Raad til sit Navns Hæder. Hvis du beslutter at lykønske ham i et Brev eller at raadspørge ham i Tvilsspørgsmaal, saa send det til mig, og jeg skal trofast tale din Sag. Hvor meget Eders Einar [Magnusson] ligger mig paa Hjerte, vil han selv til sin Tid fortælle mundtligt; der kan visselig ikke times mig noget kærere end her paa enhver Maade at staa Eders Landsmænd bi med Raad eller Hjælp. Jeg sender et Eksemplar af min Afhandling om vor høje Fyrstes Guldhorn; jeg beder dig tage vel imod den og være mig bevaagen, som du plejer.

København, den 28. Juni 1641.

(W I 246).

954. (Ep. 493). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

11.7.1641.

* * *

For de tilsendte Frø af *herba viva* siger jeg dig Tak. Jeg har straks givet dem til min fyrstelige Naade Prinsen, der har overladt dem til Gartneren

og anbefalet dem. Jeg beder dig oplyse mig om, hvorvidt den hulde Flora har undt dig eller Dr. Sperling (hvem jeg skyldigt hilser) Afgrøde af dem, I beholdt.

Saa vidt jeg ved er der intet nyt her, bortset fra, at vi venter Hertugen af Holsten saa vel som Hertugen af Lauenborg, der bor i Hamborg og har ægtet Bethlen Gabors Enke.

Hvorledes dine Sager staar over for din Modpart, erfarer jeg tilfulde gennem dit Brev. Han har i næsten en Maaned levet tilbage trukket her hos sin Svigermoder og gør det endnu, idet han, efter hvad han siger, hver Dag fremskynder sin Rejse til Sorø, men dog imidlertid knytter den ene Opsættelse til den anden; i hvad Hensigt, har jeg ikke faaet at vide: Om han imødeser vor Gersdorffs Tilbagekomst, staar mig ikke klart. Han beklager sig Gang paa Gang over at have indladt sig i Strid med dig og hævder, at hans Ord af dig er fordrejet til en anden, for ikke at sige en skæv, Mening. Du med din Klogskab kan slutte dig til, hvad du kan vente dig af det Venskab, der, som du skriver, er dig tilbuddt. At din Modpart holder en Gengældelse i Baghaanden, er sikkert. Vor Ven Hofmesteren hos hendes Naade har her udspreedt (det er noget, jeg har fra min Hustru), at din Modpart uden Tvivl vil affatte en skriftlig Klage over dig til næste Herredag. Din Modpart sætter sit største Haab til Rigans Kansler om, at Striden vil blive bilagt.

Vi venter hver Dag Dr. [Helvig] Dietrich, for at han kan tage sig af den dig nok som bekendte Fods idelige gamle Smerte (dette i største Fortrolighed); efter hvad vor fyrstelige Naade meddeler, er han af tyske Soldater blevet ribbet og udplyndret for sine Klæder og alle sine Ejendele. Lev vel o.s.v.

Nykøbing, den 11. Juli 1641.

955. (Ep. 342, BA 31). *Til Arngrim Jonsson paa Melstaðir.* 21.7.1641.

For anden Gang i Aar plager jeg dig med Brev fra mig, dels fordi jeg har lovet det, dels for at svare paa de Ting, som endnu staar tilbage i dit sidste Brev. Om dit *Specimen* har jeg, da Lejlighed bød sig, forhandlet med vor nye Kansler, der beklagede Tabet deraf, da han af mig havde erfaret dets Indhold, og det saa vist som det fortjente at komme mellem lærde Mænds Hænder, da det jo er højst nødvendigt til Oplysning om Eders Folks Oprindelse og Eders Ø's Oldtidsminder. Hvis du kan, saa gennemstøv dine Gemmer, sank dine spredte Papirer sammen og sørg for, at Udlandets lærdeste Mænd kan anerkende, at han, hvem de hidtil har hilset

som den Yngling, der var sit Folks Forsvarer, er en ikke mindre aandskraftig Olding.

Jeg sender dig saa stor en Portion Lakridssaft, som jeg mener, vil slaa til for dig i Aar; tag vel imod det, saa vist som Købmanden ikke skal slaa dig for noget i den Anledning; jeg har selv betalt det.

Jeg vedlægger nogle Hvalros-Ringe, som de kunde fremstilles hos os; Knoglernes Beskaffenhed kunde ikke række til at gøre dem større.

Den tilsendte Sten var mig meget kærkommen; den er af Arten Jernsten [*Pyrites*]; den Slags Sten plejer at indeholde noget Malm, men nogle mangle det. Men Formen, Haardheden og Skønheden hæver den op over den almindelige Slags. Jeg vil omhyggeligt opbevare den blandt mine Sjældenheder, og den skal bryste sig med Arngrims Navn.

Om det betroede Hverv har jeg fornylig skrevet til dig, og jeg har sendt dig mit Guldhorn, hvorom jeg nu afventer din Dom. Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

København, den 2. Juli 1641.

(W I 246).

956. *Til Marcus Christensen Humble i Karleby.*

22.7.1641.

Tak for Bogen, som skal blive tilbagesendt. Saa vidt jeg ved, har din Sag endnu ikke været for Kansleren. Der foreligger intet om Befordring af Slotspræsten i København, som er vendt velbeholden hjem fra sin Rejse til Norge. Hils Dr. Køster, naar du ser ham.

(W I 247).

957. *Til Henrik Fuiren i Padua.*

31.7.1641.

Din Moder, som besøgte mig iaften ved mit Sygeleje, bragte mig dit Brev skrevet i Padua 4. Juli. Tak for Forelæsningskataloget. Hvis Forsendelsen ikke var for dyr, vilde jeg sende dig min Afhandling om Prinsens Guldhorn med tilhørende Afbildning. Maaske kan Rhode formaa Elzevir til at besørge den. Tegningen sender jeg hermed. Mine Antagelser er vel dristige, hvis man ikke vil skelne mellem Ægypternes og vore Hieroglyffer. Nogle er misundelige over, at en saadan Genstand kan findes hos os, og at en dansk Mand ofrer Arbejde derpaa. Saaledes har vor [Henrik] Ernst i et privat Brev til en Adelsmand hudflettet mine Bestræbelser. Jeg har bragt ham til Tavshed i et skarpt Forsvarsskrift.

Jeg glæder mig over din Fremgang i Lægekunsten. Din Hovedpine skyldes maaske slet Fordøjelse. Det gør mig ondt, at din Broders Helbred har nødvendiggjort, at din Moder paa mit Raad hjemkalder ham. Søg at finde ham en paalidelig Ledsager. Vor tykke, køligere Luft samt Rostockerøllet vil forhaabentlig gavne ham. Meddel mig, dersom du finder Mærkværdigheder paa din Romerrejse.

(W I 247).

958. (Ep. 763). *Fra Bertel Bartholin i Orléans.*2.8.1641.
(12.8. ny Stil)

Højtforfarne Mand, agtværdige Slægtning! Jeg regner det for en Del af min Lykke, at det Brev, du har sendt mig, er ilet hertil uden Ophold. Det giver mig de fortrinligste Beviser paa din og mine andre Venners Hengivenhed for mig. At Hr. Bering, som sandelig har mere Forstand end Folk i Almindelighed, ligger dig paa Sinde og staar dit Hjerte nær, det lykønsker jeg ham til og glæder mig selv derover. Højtstræbende Aander har det særlige over sig, at de altid lover sig det bedste af dem, som elsker en god Sjæl. Du, som er ivrig for hans Vel, du vil ikke gøre ham Rejsen omsonst, da han iler afsted for at opfylde sine Løfter. Det er to Uger siden, han begav sig afsted. I Dieppe lagde nogle besværlige Folk ham Hindringer ivejen, fordi han ikke var forsynet med Lejdebrev. Ikke destomindre vil han dog snart fremstille sig for sine Fædre.

Det undrer mig ikke, at hint ved forskellig Lærdom bemærkelsesværdige Værk, som er udgivet af dig fornylig, falder nogle for Brystet. End ikke Juppiter selv gør alle tilpas. Alt som enhver anbefaler sit Navn til Udødelighed, fremvokser let en Flok af Bagvaskere, som »gnaver i alt med ormstukken Tand« [Martial V, 28,7]. Selve Homer, Digternes Fader, var ikke uden Medbejlere, og han blev ilde medhandlet af Zoilus den Makedoner »med hans Theontand« [Hor. Ep. I, 18,82]. Imod saadanne traadte vor Komædigter mandelig op, da han hellere vilde, at hans Fjender skulde misunde ham, end han sine Fjender [Plautus, Truc., 743—44]. Han vidste, at denne Hob ikke modtager alles Bestræbelser med lige gode Ønsker. Af den Grund bør man dog ikke lade sig slaa ud af Dydens Bane, eftersom Pallas selv værner om enhver, og det maa være nok at kunne gøre rettænkende Folk tilpas.

Lev vel, højtforfarne Mand, elskede Slægtning, og som du hidtil har virket for dit Fædreland, saaledes skal du fremdeles være Vogter af det offentlige Vel. Saaledes vil intet Rum sætte Grænser for din evindelige Hæder. Men elsk nu som hidtil din Bartholin, der stedse med Ængstelse vaager over dit Ry og nu er paa Vej til Italien. Hvis jeg kan opnaa dette af dig, vil jeg maale mig med Juppiter selv i Lykke.

Orléans ved Loire, den 12. August 1641.

959. (Ep. 218). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

5.8.1641.

Hilsen, Helsen og Held! Fortræffelige Hr. Dr. Worm, Svoger og mest ærværdige Ven! Hvor meget vor Saxo skylder dig, derom taler mere end

eet Sted af mine Noter. Men det plejer at være det højeste Maal for mine Ønsker og Bestræbelser, at du fremdeles kan fortsætte med at gøre dig for tjent af os begge. Ja sandelig, saa ofte du fra dit udsøgte og omfattende Forraad af Lærdom fremdrager og forskaffer mig noget, som kan tjene til Oplysning for denne frodige Forfatter, lige saa ofte forbinder og forpligter du med din store og evige Velgerning ikke blot vort yndige Fædreland til Taknemmelighed, men ogsaa hele Efterslægten til de seneste Led. Med saa meget desto større Tillid henvender jeg mig derfor atter til dig og beder ængsteligt og ivrigt om Bistand og Raad hos dig: Idet jeg aldeles ikke betvivler, at du under Hensyn til vort Venskab vil tilgive mig, fordi jeg saa ofte aflægger al Skam over for dig og Gang paa Gang volder dig saa meget Besvær, skønt du ellers har travlt nok.

Jeg er for nylig begyndt paany at bearbejde mine Noter og Bemærkninger til vor danske Livius, hvad jeg jo tidligere — om jeg husker ret — har ladet dig forstaa; især stræber jeg efter at forøge, ændre, rette, forbedre og saa at sige genopkøge dette mit Afkom eller længe ventede Værk. Men nu er jeg naaet til 3. Bog, hvori jeg ser, at der findes meget om Odin, Balder, Bøø, Nanna, Mimring, Nymfer og andre gamle Forhold, af hvilke jeg er ganske overbevist om, at Størstedelen findes i Edda — om jeg da ikke husker ganske galt. Derfor beder jeg dig venskabeligst om at meddele mig det, hvis der i den gamle Mythologi findes nogle af den Slags Fantasi-væsner, som kan tænde et Lys for denne Bog. Især vil jeg gerne have, at du skaffer mig den anden Gunderupsten, hvis Indskrift fortæller, at en vis Balder har sat den over Kong Snio — hvis du blot har den stukket i Tin eller Kobber. Thi jeg har besluttet at indføje den i mine Noter ved disse Ord: Hirten sørgede for, at hans Lig blev højsat i kongelig Begravelse i en opkastet Høj. Hertil beder jeg dig føje Havbyrd-Sletten, Aasumstenen og de fire fra Jelling, hvortil jeg ogsaa har bestemt et passende Sted, blot du har stukne Gengivelser deraf ved Haanden, som du har sagt. Thi skønt et og andet af disse findes i mine Arkiver stukket i Kobber, kan jeg dog bedre lide de Monumentgengivelser, som er skaaret i Tin, fordi de med Stregernes tykkere Træk og Furer og de klart fremtrædende rene Papirflader synes at fæstne sig lettere i Øjnene, som derfor føler mere Behag og Glæde derved, medens derimod Kobberstik med deres fine Tegninger ligesom sammenblander Skygge og Lys og tillige ved den Buksbomfarve, som Papiret antager paa Grund af den under Trykningen opstaaede Varme, i ikke ringe Grad støder Blikket, som altid glædes ved smukke Ting.

Og for at der nu ikke skal blive Ende paa, hvad Besvær jeg kan volde dig, saa sender jeg herved Hieronymus Mercurialis' Værk om Gymnastikken; i dennes 2. Bog Side 112 og 113—14 rummes forskellige Billeder, baade

af Nævekæmpere, der kæmper med Boksehandsker paa og af selve Boksehandskerne; jeg anmoder dig indtrængende om, at du paa min Bekostning straks giver dem til Eders Formskærer, for at han kan skære dem dygtigt og kunstfærdigt. Hvad Udgifter du paa mine Vegne paadrager dig til dette Formaal, skal jeg tilbagebetale dig med aaben Haand og taknemmeligt Sind. Men det Billede, som viser de stridende Nævekæmpere, vil jeg gerne have fremstillet, ikke som det nu er, nemlig paa Højkant, men i omvendt og aflangt Format, paa samme Maade som de, der følger lige efter, for at det bekvemmere kan indsættes i min Bog. Og det er mit udtrykkelige Ønske, at de ikke skal staa paa eet Blad, men paa to, for at ikke den Figur, som staar paa Bagsiden [paa den ombøjede Del?] helt skal blive dækket ved Hæftning af Arkene og Boksehandskerne saaledes kun vise sig synlige med deres ene Halvdel. Dette er jeg saa ivrig for med det Formaal, at det Sted i Begyndelsen af Saxos 3. Bog lettere skal kunne forstaaes: Han hævdede sig nemlig ved sin Dygtighed i Svømning, med Bue og Boksehandsker og ligeledes ved den største Hurtighed, man paa den Tid kunde yde. Thi det er ikke i Almindelighed meget kendt, hvilken Brug man gjorde af Boksehandskerne, end mindre, hvad Boksehandsker var for noget. Nu havde jeg nær glemt at sige, at Stikkeren omhyggeligt skal sørge for, ikke at aftegne den stukne Gengivelse af Boksehandskerne i samme Størrelse som Mercurialis, men at sætte den ned til mindre Format, helt efter samme Mønster som Runamo eller Ledreborgs Beskrivelse.

Desuden husker jeg, at jeg engang i vor fælles Ven og Slægtning, Dr. Jacob Madsens, Hofprædikantens, Bibliothek har set en Kommentar til Apulejus' Apologi af en vis Pitschius [Johannes Pricæus: Apologia pro Apulejo, Paris 1635,4°]; heri findes blandt andet en ægyptisk Skralde aftegnet efter Virkeligheden. Den beder jeg dig ogsaa meget indtrængende om snarest at give Eders Stikker, for at han ogsaa kan udføre den i Tinsnit efter samme Bog (som jeg haaber, vi en kort Tid kan faa fra Dr. Jacob).

Du ser, hvor jeg misbruger din Godhed. Men Enden er ikke endda: For kort Tid siden kommenterede jeg dette Sted i 1. Bog: »Paa den Tid da en vis Odin i hele Europa agtedes med falsk Gudenavn«. Jeg havde da i frisk Erindring, at Saxo i 6. Bog grundigt behandler de nordiske Folks Guder: »Thi fordum var der nogle, som var opfyldt af Trolddomskunst, nemlig Thor og Odin og flere andre o. s. v.«. Jeg henviste da Læseren hertil med Løfte om, at jeg vilde tale mere og nøjere om de Ord i Forbindelse med denne Odin saa vel som om de andre Guddomme fra den danske Fortid. Det gjorde jeg af den Grund, at jeg saa mig blottet for de islandske Fortidsminder, hvorfra saadanne fjerntliggende Ting skal hentes, og derfor helt var henvist til at raadspørge dig, der, som Ennius siger: »jejer mangfoldige

Ting fra vor Oldtid, begravet og ældet.« [Enn. Ann. 247, Vahlen]. Derfor beder jeg dig endydermere om med din sædvanlige Redebonhed at delagtiggøre mig i alt, hvad der forekommer bemærkelsesværdigt og værdt at vide vedrørende disse Afguder, det være sig i Edda eller Skjaldekvadene eller Knytlingesaga eller de gamle Digte eller i andre Mindesmærker. Jeg indrømmer rigtignok, at det alt i alt kan være tilstrækkeligt, hvad du fremlægger i 1. Bogs 4. Kapitel af dine Mindesmærker angaaende de gamle Dan-skeres Guder og Afguder, men jeg savner i højere Grad Enkeltheder, f. Eks. hvad angaar Odins og Asernes første Ankomst til disse Kyster samt Dyrkelse og Ofringer til ham og de øvrige, deres forskellige Benævnelser, Kende-tegn, selve Asernes Stamtræ og andet deslige. Samtidig vil jeg gerne have, at du er opmærksom paa Billedfremstillinger af de samme Guder, som du mere end en Gang har antydnet at have som Stik hos en engelsk Forfatter. Og siden nu Talen falder paa en Engelskmand, saa har jeg ret ofte læst, at du i din Bog om Runeskriften anfører William Lambards Archæonomia som Vidnesbyrd. Jeg beder dig for en kort Tid give mig Lov til at benytte den Bog.

Men nu nok om det. For heller ikke at holde dig i Uvidenhed om følgende, saa er for fire Dage siden din Elev og min Medhjælper Frants Nielsen Grenaa rejst herfra til Eder med det Formaal at indstille sig til Dimission, som de kalder det. Men da han mente intet eller kun lidet at kunne udrette i denne Sag uden dit, sin Præceptors, Vidnesbyrd, bad han mig om, at jeg vilde optræde som Mellemand og Fortaler over for dig paa hans Vegne og gøre min Indflydelse gældende, for at han kan opnaa det. Hvilket jeg nu gør, idet jeg med gentagne Bønner anraaber dig om at du med din Stemme vil hjælpe og fremme vor Frants's hæderlige Bestræbelser og Anstrengelser, og at du opmuntrer ham til at fremskynde sin Tilbagekomst. Thi jeg savner hans Hjælp haardt til Afskrivning af mine Noter.

Jeg mener, at de Købmænd, som i Begyndelsen af Foraaret afsejlede til Island, er hjemkommet derfra. Hvis de har bragt noget nyt, beder jeg dig give mig Andel deri.

Lev vel, fortræffelige Mand, og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

Sorø, den 5. August 1641.

960. (Ep. 494). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

7.8.1641.

At jeg nu temmelig sent besvarer dit Brev, det maa du tilskrive mit daarlige Helbred: Jeg er nemlig styrtet paa venstre Side ned af en Trappe og har i nogen Tid været plaget af Smerter i de tilstødende Regioner samt i selve Mellemgulvet; først nu begynder jeg at trække Vejret noget friere.

Min Modparts Forehavende tager jeg mig saare let; naar jeg har set hans Forsvarsskrift, skal jeg sørge for, at han ikke finder mig mundlam, saafremt han da ikke støtter sig paa fastere Grunde end i det øvrige, han har udgivet. Hvad han truer med om Herredagen, er Bulder fra en tom Tønde. Skulde han udsprede noget ved Hoffet, beder jeg dig sørge for, at jeg faar det.

Hverken for mig eller for Dr. Sperling er der kommet nogetsomhelst op af de tilsendte Frø; for Størstedelen var de raadne og jeg tror, de havde mistet deres Spireevne fuldstændigt paa Grund af Ælde. Du skal i næste Brev fortælle os, om Eders Gartner har været heldigere end vi.

Dr. [Helvig] Dietrich var fornylig i Helsingør, idet man siger, at han er rejst til Königsberg for at overføre sin Husstand til Nykøbing; han har nemlig besluttet at leve som Privatmand hos Eder uden at staa i Afhængighedsforhold til nogen. Om det nu forholder sig saaledes, vil vi faa at se.

Jeg beder dig venskabeligst ved given Lejlighed sørge for, at denne Bog bringes til Magister Marcus [Christensen Humble]. Brochmand, Fincke og de andre hilser dig skyldigt. Lev vel.

København, den 7. August 1641.

(W I 248).

961. *Til Marcus Christensen Humble i Karleby.* 7.8.1641.

(Takker for Laan af to Bøger, af hvilke den ene synes at have drejet sig om kemiske Forsøg, den anden at være af Modtagerens Forgænger, Niels Hansen Viingaard).

Der er endnu intet sket, hvormed jeg kan indfri mine Løfter.

(W I 248).

962. (Ep. 219). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 9.8.1641.

Mit daarlige Helbred faar mig til at være ret kortfattet i mit Svar; tilgiv altsaa dette. Jeg sender dig Aftryk af de Mindesmærker, som du beder om, undtagen Havbyrd-Sletten, hvilken jeg ikke har besørget skaaret, fordi jeg havde besluttet at bruge din, som var stukket smukt i Kobber. Med vor Formskærer har jeg forhandlet angaaende Skæring af Boksehandskerne hos Mercurialis i Overensstemmelse med, hvad du foreskrev mig; men hvis du ønsker dem skaaret i Tin, som mine Billeder er blevet det, forlanger han 6 Rigsdaler, og 12 hvis det skal være i Træ; giv mig ved første Lejlighed et Vink om, hvorvidt du vil give ham saa meget, thi før vil han ikke tage fat paa Arbejdet.

Dr. Jacob Madsen opholder sig paa Frederiksborg; naar han ankommer hertil, skal jeg forhandle med ham om Skralden [*sistrum*]. Det er altfor meget

forlangt at afskrive alt, hvad der forekommer værdt at vide vedrørende Afguder baade i Edda, Skjaldekvadene og Knytlingesaga eller andre Mindesmærker; et Aar vilde ikke slaa til for mig til at gennemlæse dem. Hele Edda er fuld heraf, og jeg har ikke saa megen Færdighed i det gamle Sprog, at jeg kan læse disse Ting eller oversætte dem til Latin uden Hjælp af en Oversætter, som jeg nu maa savne. Jeg mener, at du har vor højsalige Hr. Kanslers latinske Edda, som vil gøre Fyldest til dette Formaal. Knytlingesaga fortjener næsten i sin Helhed at indføres i dine Noter, thi om vore Konger siden Knud giver den Oplysninger, som enten ikke findes hos Saxo eller fortælles anderledes. Gid der var en, som kunde gengive os den paa Latin. Imidlertid skal jeg yde, hvad jeg kan, saasnart Tid og Helbred slaar til.

Lambards Archæonomia havde jeg fra Universitetsbibliotheket og har tilbageleveret den for mange Aar siden. Med Hensyn til den er det nødvendigt, at du sætter dig i Forbindelse med Bibliothekaren.

Billeder af Guderne vil Romerudgaven af Olaus Magnus skaffe dig, ligesom ogsaa Englænderen Richard Verstege [= Richard Rowland: Restitution of Decayed Intelligence in Antiquities concerning the English Nation, Antwerpen 1605,4°], som du kan faa hos mig.

Din Frants [Nielsen Grenaa] har jeg ikke set; naar han har truffet mig, skal jeg nok for din Skyld gøre, hvad jeg kan.

Jeg venter daglig et omfangsrigt Værk af min Modstander; det er nedskrevet i Nykøbing og udarbejdet i Løbet af saa langt et Tidsrum, og naar jeg skal vie mig til Undersøgelse deraf, faar jeg næppe Tid til at staa til Raadighed for andre Opgaver. Lev vel, og hvis du ønsker det inden da, beder jeg dig med vanlig Oprigtighed henvende dig til mig.

København, den 9. August 1641.

Fra Island er der i Aar endnu ikke bragt mig noget.

(W I 248).

963. (Ep. 495). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

12.8.1641.

* * *

Hvis du har noget om Dr. [Helvig] Dietrich, beder jeg dig give mig Underretning: Siden han sagde os Farvel og Levvel, hersker der her dyb Tavshed om ham. Fra det gottorpske Hof har jeg under 9. Juli modtaget følgende fra Livlægen Dr. Osler med denne Ordlyd:

»Zobelius fik for Pleje og Omsorg 200 Rigsdaler af Dronningen [Marie Eleonora af Sverige], en Løn, som var fuldtud rigelig for denne Læge.

Yderligere gør jeg ogsaa opmærksom paa, at Dr. Dietrich (der nylig, efter hvad jeg hører, er blevet antaget som Livlæge hos Eders højtberømte Prins og i Aarsløn tjener 500 Rigsdaler) er vendt tilbage til os fra Danmark og ogsaa har opnaaet det samme hos vor berømmelige Fyrste og under sit Fravær tjener 250 Rigsdaler aarlig som Livlæge foruden fri Bolig og det Brænde, som er nødvendigt til hans Husholdning. Han skal bo i Kiel med sin Familie. Han har opnaaet denne Bestilling siden han har lovet ganske og aldeles at fjerne en Svulst paa en Adelsjomfru i vort Jomfrukammer; den sidder i Halskirtlerne og er nu vokset til en Størrelse som et Andeæg; derom nærer jeg nu højlig Tvivl; jeg gør det nu og har gjort det tilforn; kanhænde at Lægen selv gør det samme som jeg. Hvis ikke Sagen faar et heldigt Udfald, maa han tage sig iagt for Vanry. Thi efter at have modtaget Brev paa sin Løn, forberedte han straks Dagen derefter en Rejse, og det med lovlig stort Hastværk, hvilket vakte betydelig Mistanke hos mig.«

Det var hans Ord. Men at Dietrich er blevet antaget som Livlæge af vor fyrstelige Naade, derom har vi her ved Hoffet, saa vidt jeg ved, endnu ingen bestemt Viden. At han endnu ikke har modtaget Kaldsbrev, er sikkert. Jeg tvivler ogsaa endnu om kongeligt Samtykke og om min fyrstelige Naade Prinsens Vilje.

Saa meget denne Gang, og hav det hermed godt og vær min Ven, og bring mangfoldig Hilsen til den ærværdige Hr. Biskop Dr. Brochmand, min meget gode Ven. I Hast. Den 12. August 1641.

964. *Testimonium for Hans Andersen (Gotschou).*

12.8.1641.

Johannes Andreæ [Gotschovius] Scanus blev immatrikuleret i Maj 1638 [fra Kristiansstad]. Han har theologisk Attestats og har prædiket for Professorerne.

(W I pag. 53).

965. *Testimonium for Frants Nielsen Grenaa.*

15.8.1641.

Franciscus Nicolai Grænoviensis blev immatrikuleret i 1638 [fra Aarhus Skole]. I Januar 1639 valgte han mig til Præceptor efter Jacob Madsens Udnævnelse til Hofprædikant. Han har været Prædikant i Sorø siden September 1640 og anses for værdig til Præstekald.

(W I pag. 53).

966. *Til Samuel Scherm (Schirmer el. Skermejer)*
paa Frederiksborg.

3.9.1641.

Hermed sender jeg dig, hvad Dronningen [Marie Eleonora af Sverige] gav mig at besørge. Sørg for, at hun faar det. Det er det største Europakort, som for Tiden kan faas her; jeg skal prøve at skaffe et bedre.

Vedlagt følger det ønskede Lægemedel til den ædle Jomfru [Elisabeth Gyldenløve, Kongens Datter med Vibeke Kruse], som er i din Varetægt.

(W I 248).

967. *Testimonium for Laurits Nielsen.*

3.9.1641.

Laurentius Nicolai Neoburgius blev immatrikuleret i Maj 1638. Han har udelukkende studeret Theologi og indstilles til Testimonium publicum.

(W I pag. 54).

968. (Da. Saml. I Rk., 3, 1867—68, p. 253).

Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.

6.9.1641.

(*Slutningen er skrevet paa Dansk.*)

Peder Andersen, Borgmester i Kalundborg, ønsker efter fire Aars Enkestand at indgaa Ægteskab og har ønsket din salig Svigerfader, Dr. Mads [Jensen Medelfars] Datter Inger Margrethe til Hustru, men kun hvis hun selv ønsker det. Han har bedt mig spørge dig, som hendes Formynder, om du kan udforske hendes Sindelag og behandle Sagen i Fortrolighed, for at han ikke skal lide Vanære ved et muligt Afslag, som han ikke fortjener.

»Huad ellers de Strycker er anlangendiss, som ieg skreff sidste gang om, ieg gjerne vilde haffue skaaren; och ieg fornemmer, at de ere dyrere udi Træ end udi Tin; da er min gandske venlig Bøn och begiering, at Clariss. Dominus Affinis vilde lade kalde Formsnideren til sig, och lade hannem vide, at ieg vilde haffue dem skaaren udi Tin, men smuck næt och reen, och for beste kiøb muligt var. Och at hand vilde trycke dem paa Papir naar de ere færdige; saa skal ieg strax erlegge pengene. Jeg haffuer skreffuit til D. Jacob om den Bog, som Sistri figura staar udi, huilchen hand haffuer loffuet met det første at communicere; at Formsnideren maatte och faa den at skære udi Tin och ieg maatte faa den med det første; thi ieg kand intet fare fort in describendis Notis, førend ieg faar de Figurer.«

Tilgiv mig dette Besvær under din Sygdom.

(Kv. 94).

969. (BA 108). *Fra Jon Magnusson paa Laufas.*

10.9.1641.

Frelse og mangfoldig Velsignelse fra Gud Fader ved min Herre Jesus Christus!

Højtansete og berømmeligste Hr. Doktor, højst elsket blandt de elskede! For den enestaende elskværdige Hengivenhed og de talrige Velgerninger,

hvis dyrebare Minde lever og vil leve hos mig, siger jeg uendelig mange Tak med al den Hjertens Underdanighed, jeg formaar. Eders Elskværdigheds mildt og venligt skrevne Brev modtog jeg glad af vor Købmand Peder Hansen den 6. August. Jeg kan næppe udtrykke, bedste Ven, hvor megen Vederkvælgelse jeg modtog deraf, fordi det aandede den rene Velvilje, som dit Sindelag imod mig fastholder, og idet jeg anser det for en stor Del af min Lykke, at jeg ved en ringe Ting er kommet ind under en stor Mands Bevaagenhed og, hvad der ikke er mindre værd, har bevaret den. Atter og atter kunde jeg ønske at være istand til med mine Tjenester at gøre en saa rigt ydende Mand endydermere tilpas, men mit Mod svinder, saa ofte jeg tager i Betragtning, hvor lidet min Evne kan svare til din Forventning, saavel som til mine Ønsker. Thi til min store Skam nødes jeg til at indrømme, at det Arbejde, som Eders Elskværdighed idelig og fortsat afkræver mig, ligger stille hos mig, saavel af Mangel paa Beretninger som paa Grund af min egen Ukyndighed i Oversættelse; selvom jeg forsøger mig paa dette Omraade, frygter jeg derfor, at det hverken er til Nytte for Eders Studier eller nogen Lyst for Ørene. Og det er just Grunden til, at jeg i dette forløbne Aar ikke har kunnet imødekomme Eders Elskværdigheds Ønsker, men har fundet det bedre at tie end at bebyrde Papiret med noget smagløst og ikke læseværdigt og lade det se af lærde Øjne; for denne Opsættelse beder jeg denne Gang ydmygt om Tilgivelse, men vil senere, dersom den gode Gud under mig Livet, berigtige dette Aars Forsømmelse, naar jeg maaske faar bekvemmere Lejlighed og Stof. Min Slægtning Benedikt Magnusson, om hvis Stilling Eders Elskværdighed retter Forespørgsel, fører et ensomt Liv i mit Hus sammen med sin Enkemoder, min Tante og højt elskede Fostermoder; han ernærer sig ved Haandværkskunst, hvilket jeg nok haaber, at han selv tydeligere vil tilkendegive Eders Elskværdighed gennem et Brev; gid, ja atter gid der kunde sørges for ham med en eller anden god Stilling.

Skønt jeg havde besluttet ikke denne Gang at plage Eders Elskværdighed med nye Bønner, tvinger Nødvendigheden mig dog, og der foreligger en meget vægtig Grund til, at det ikke er trygt, at jeg afholder mig derfra. En Øjensvækkelse truer mig undertiden alvorligt, navnlig om Vinteren, naar der er Tid til at se i Bøger ved Lys, saa klør mine Øjenlaag, og naar jeg gnider dem, begynder Øjeæblerne at blive varme og berøve mig Søvn, hvorved jeg ret ofte aldeles hindres i at læse og holde mig vaagen om Natten; føjelig mod mine Velynderes Tilskyndelse og Paamindelser ønsker jeg derfor at bruge Brillen under Læsningen for paa denne Maade mere at hjælpe paa noget, der snarere er svagt Syn end uklart Syn, hvorfor jeg ogsaa nødes til at overdrage Besørgelsen af denne Forretning til Eders Elskværdighed, idet

jeg beder om, at du vil finde min Ringhed værdig til at betro mig Brillen passende til min Alder (jeg er nu fyrretyve Aar, og de, der gavner blinde Oldingeøjne, gavner ikke mine). Jeg beder samtidig om, at Prisen maa blive mig opgivet i et Brev. Atter og atter er det min ærbødige Bøn, at du vil tilgive mig denne min Anmasselse og udlægge den velvilligt, samt at du, elskværdigste og lærdeste Mand, med den dig iboende, vanlige Godhed og Oprigtighed ogsaa vil modtage denne klodsede Skrivelse og det ringe — om jeg saa maa sige — Bilag til Brevet, nemlig de Strømper af sjælden Farve, som min Hustru sender. Og dig anbefaler jeg til den guddommelige Beskyttelse, velbeholden og ilive samt uskadt, for at du paa lykkeligste Vis kan bevares for de lærde Studier og ligeledes for dine Slægtninge og Venner indtil Nestors Alder. Lev vel, atter og atter.

Laufas paa Island, den 10. September.

Din Elskværdigheds ærbødigst i Herren dyrkende

JONAS MAGNI f.
med egen Haand.

970. (Ep. 220). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.9.1641.

For den rentud faderlige Følelse, du har lagt for Dagen imod min salig afdøde Hustrus Søster, siger jeg dig al mulig Tak; da det er mig bekendt, at hun ikke kan rives fra herværende Venner og Slægtninge, og at vi her vil anstrenge os forgæves, raader jeg til noget bedre; for altsaa ikke at holde en brav Mand hen med tomme Forhaabninger, vil jeg gerne, om du fik ham til at slaa disse Tanker af Hovedet, idet jeg iøvrigt skal gøre, hvad der er kært for andre og fordelagtigt for ham.

Hvad der læses i Edda om Odin, har en Islænding, som jeg har, oversat paa denne Maade; jeg sender det, for at du deraf kan uddrage, hvad der kan være dig til Nytte. Teksten selv har du i dit Haandskrift.

Vor Formskærer er fuldt optaget af at skære Afbildningerne af Boksehandskerne i Tin; hvis han ellers holder sine Løfter, vil han gøre dem færdige i Løbet af fjorten Dage.

Netop i Dag fik jeg Pricæus' Bog [Apologia pro Apulejo] fra Dr. Jacob Madsen og skal snart give ham den, for at han kan udføre Skralden paa samme Maade. Jeg har tidligere opgivet dig Prisen. Naar han har forfærdiget den, skal jeg sende den ved given Lejlighed. Lev vel. København, den 10. September 1641.

(W I 249).

971. (BA 32). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstaðir.*

12.9.1641.

Frelse i Frelsens eneste Giver!

Betydelige Mand, berømmeligste Hr. Doktor, evigt ærværdige Beskytter!

Medens jeg skriver dette, udrinder den 11. September. Men jeg skrev for flere Uger siden, skønt det maaske næppe er afleveret forinden paa Grund af de utrolige Hindringer paa alle Punkter. Thi Tidens Ugunst, den rasende Neptuns Vildskab og den vilde Æolus' Grumhed er nu saa stor, at dette trefoldige Herredømme paa en Maaned har voldt to Skibbrud blandt de Købmænd, som drager til vort nordlige Island. Heraf kan man let slutte sig til Vanskeligheden for vore Forhold. Jeg har omtalt Neptuns, Æolus' og Tidernes Herredømme, men

»i sit hvirvlende Favntag brat omskifter

Gud vore Skæbner«

[Seneca, Thyestes 621—22]

Men hvorfor det? Fordi den ulykkelige dødelige ikke mægter at holde Stand, hvor den højeste Herre vil det o. s. v.

Af det Skibbrud, som vor Nabokøbmand led paa den fjerne Kyst affødtes mig en Smerte over, at min Hr. Velynders Brev samtidig gik tabt, et Tab, som det maaske ikke bliver let at raade Bod paa for mig. Medens jeg nu i min Sorg døjer med dette, skal der svares paa min Velynders Brev af 19. Maj, som jeg først modtog først i September. Først og fremmest vidner det om den Omsorg, I for min Skyld har draget for denne Kongejord, og her kan jeg ikke holde noget tilbage af min inderlige Taknemmelighed, men maa udrede den fuldt og helt til min Hr. Velynders store Velvilje. Imidlertid er den Sag ikke gaaet i orden, fordi min Hr. Velynders Brev blev mig overbragt for sent, nemlig i Begyndelsen af September, medens Øens Statholder var afsejlet, før vi var naaet ret langt ind i Juli. Ikke desto mindre tager jeg ydmygt bøjet og med Kyshaand imod den høje Hr. Kanslers Velvilje samtidig med, at jeg elsker og ærer min Hr. Velynders Mellemkomst, og sandelig i ikke ringe Grad den, I ikke har undladt at lade komme min Afhandling imod Pontanus tilgode: Dr. Worm, det mest menneskelige af alle Mennesker, har fundet mig og mit ret ukendte Fædreland saa værdigt til Ihu-kommelse, som om han allerede havde været en Islænding. Ja, saaledes forholder det sig virkelig: Den højberømmelige Worms Dyd (navnlig hans Elskværdighed) holder næppe af at lades i Ensomhed, men higer efter at give sig tilkende. Og det var ikke nok for Eders Excellence at kaste Glans over Norge uden at du ogsaa ved denne din Omsorg for at lade det udkomme under din myndige Agtpaagivenhed lader dets hidindtil næsten foragtede Koloni, (ligesom tilforn din Omsorg for mig ringe Mand) træde frem under saa gunstige og ønskværdige Varsler. Hil dig, du Skaber og Grund-

lægger af Sprog og Lande! Ved denne din Hjælp synes de jo nemlig at opstaa for ikke at gaa tilgrunde.

Hvad iøvrigt min Hr. Velynder med sand faderlig Kærlighed tilskynder mig til angaaende at tilegne den høje Hr. Kansler denne min Afhandling, saa føler jeg det som et særligt Vindpust af Eders Velvilje, som her tilviftes mine graa Haar, thi uden denne Tilskyndelse (som den nu anser for guddommelig) vilde det sandelig aldrig være faldet denne min fattige Sjæl ind. Men hvorledes kan jeg gøre det, naar jeg ikke kender samme Højheds tilbørlige latinske Titel, nemlig hvad angaar hans Navn, hans Slægt og Rang samt hans Arvegods? Dette vil jeg afvente med det næste Brev fra min Hr. Velynder og vil saa ogsaa sende min Tilegnelse, som ikke har kunnet skrives paa saa kort Tid sammen med et Eksemplar af selve Bogen. Thi jeg har ogsaa skrevet til Hr. H. Spelman, om vi maaske der kan faa fat i en Bogtrykker, der vil trykke den paa egen Bekostning.

Nu har jeg med største Bæring modtaget det mig tilstaaede Eksemplar af Guldhornet, vedlagt det mig ogsaa paa anden Maade højtskattede Brev. Hvis jeg ikke var oplyst af saa stor en Lærdoms Straale, havde jeg kun kunnet dømme derom som den blinde om Farverne. Men blandt alle Ting i dette vort Barbari er der intet, som kan føjes til dets Oplysning. Oh, i Sandhed et lykkeligt Klenodie fra gamle Tider, indtruffet just i en Tid, hvor Worms Aand staar i største Flor! Og nu har det ligesom villet unddrage sig andre noksaa lærdes Udtydning, har endelig nægtet længere at ligge skjult, befængt med Skimmel og Skarn, men har (ret som havde det en tænkende Sjæl) begæret at stige frem fra Smuds og Jord med Henvendelse til Dr. Worm, af hvem det vil kunne synes at kræve en Udtydning af sine Hieroglyffer. Det er visselig et gyldent og kostbart Klenodie fra Oldtiden, og jeg siger tillykke til, at der er fremkommet et nyt Bevis paa den ypperlige Hr. Doktors Hæder og Storhed ved dets Renselse og Prydelse gennem Eders Kunst og hieroglyfiske Arbejde. Fra min Side modtager jeg med aabne Arme og lovpriser den fremragende og i vor Tid saa sjældne Dyd, hvormed I saa gunstigt tager Hensyn til mine beskedne Arbejder: Bestandig vil jeg bede til Gud om at ville begunstige enhver Hæder og alt hvad godt er for Worms Hus.

Den 12. September 1641.

Eders Excellences meget hengivne Tjener

ARNGRIMUS JONAS

Hvis Guds naadige Vilje under mig at nyde dette Liv noget længere, kunde jeg ønske mig at faa for en Uncial Lakridstabletter, som den sædvanlige Købmand i Skagestrand kunde faa Ordre til at købe til mig (han kan for-

vente paalidelig og villig Godtgørelse) og ligeledes en lille Tønne velsyltet Ingefær, som skal købes mig af Købmanden paa samme Maade. Men om disse og lignende Ting maa man rette Henvendelse til en Ven, fordi Mellemhandlerne plejer at lægge paa Prisen, hvis ikke en saadan Ven ved Besked. Blandt Mangelen paa andre Ting maa der ogsaa tages Hensyn til Papirknapheden; vi beder atter og atter om Tilgivelse herfor saa vel som for alt det andet skæmmende ved mit Brev.

972. (Ep. 496). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

14.9.1641.

Jeg har været kaldt til Frederiksborg af vor høje Fyrste for at helbrede Kongedatteren, som led af en epidemisk Feber. Dette er Grunden til, at jeg ikke har svaret paa dit sidste Brev. Hertil kommer, at vor fyrstelige Naade Prinsen opholder sig hos os, saa at der ikke bliver saa nærliggende Adgang til at sende Breve til Eder.

For adskillige Uger siden skrev jeg til dig og sendte dig en Bog, som skulde gives til Magister Marcus [Christensen Humble], og jeg beder dig meddele, om du har modtaget og besørget den.

Medens jeg var paa Frederiksborg, var der to Adelsmænd tilstede, sendt fra Hertugen af Holsten til vor fyrstelige Naade Prinsen; medens Dronningen [Marie Eleonora] underholdt sig frem og tilbage med disse ved Bordet om medicinske Spørgsmaal, omtalte hun i mit Paahør dig meget hædrende og tilstod, at hun skyldte dig meget for den trofaste Pleje, du havde ydet hende; og da den ene af dem spurgte, hvad hun mente om Zobelius og hans Helbredelsesmaade, sagde hun, at hun aldrig havde benyttet hans Hjælp, men at hun af hans Udtalelser indsaa, at han snarere var en Praler og Vindhas end en fornuftig Læge, eftersom han lovede meget, men kun ydede lidet. Hun havde købt en Koraltinktur af ham, men da hun havde vist den til Dr. Dietrich, belærte han hende om, at det mindst af alt var en Tinktur, hvorfor hun snart havde bortkastet den og ikke noksom kunde undre sig over, at den berømmelige Hertug vilde betro sin Sundhed til dette Menneske. Det synes altsaa ikke rimeligt, hvad der skrives fra Hoffet, at han har modtaget 200 Rigsdaler af Dronningen.

Om Dr. Dietrich har jeg siden slet intet hørt, og hos os hersker der endnu dyb Tavshed om ham.

Det Brev, du under mit Navn har sendt til din Søn, tilbagesender jeg, idet den Mand, til hvem jeg adresserede det, for faa Dage siden tilbagesendte det fra Leyden med Meddelelse om, at din Søn var taget hjem. Men hvis han er

hos dig, saa hils ham skyldigst fra mig. Lev vel og vær min Ven, som hidtil.
København, den 14. September 1641.

973. (BA 190). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 15.9.1641.

Berømmeligste, højst forfarne Mand, Hr. Doktor Oluf Worm, hvem jeg i min Levetid bør ære som min Præceptor! Dine oh saa kærkomne Breve virker som Balsam til Bortfjernelse af det bitre, som maatte befindes i mine betydningsløse Bekymringer. Jeg glædes ved vor Samtale under Naadens Kaar, men end mere vil jeg glæde mig, naar vi engang i de saliges Rige kan favne hinanden i helligt Samkvem blandt de hellige. Skønt jeg i nogen Maade maa trækkes med et genstridigt Helbred, mener jeg dog ikke at burde klynke saa særligt derover, blot det tager en lykkelig Ende med mit usle Liv. Du beder mig være ved godt Haab med Hensyn til vor høje Hr. Kansler: Evindelig Tak ske til Gud, hvis Hænder ikke lammes eller afstumpes ved Menneskers Død. Du gør mig en stor Glæde ved den Gunst, du viser vor Einar; sørg nu for, at han næste Aar, om saa synes, kan vende tilbage til os forsynet med et godt Vidnesbyrd.

»Glæd dig ved halvgangen Vej, om ej du kan fuldføre Løbet»

[Hor. Ep. I, 1,32]

siger et gammelt Vers. Nu kommer jeg til det væsentlige: Du kender Hr. Arngrim Jonsson, den lærdeste Mand i vort Folk. Han fik for tretten Aar siden af Kongen skænket Brugen af saadan noget som otte Jorder (om jeg husker ret). Men de hørte til denne Domkirke i Holar, og da min ringe Indkomst blev afkortet ved denne Gavmildhed, ansøgte jeg i et Bønsskrift kongelig Majestæt om at tilstaa mig Indkomsten af samme Jorder til min lille Søns Studier, dog ikke, medmindre han endnu er ilive efter Hr. Arngrims Død, thi ham ønsker jeg intet frataget i hans Levetid. Gid du vilde bringe den Sag i Erindring over for vor Foresatte, da vil du høste stor Tak enten fra Gud eller fra mig eller fra mine efterladte. Til hin anbefaler jeg ydmygt dig og alt dit.

Skrevet paa Holar i Hjaltetalen den 15. September 1641.

Din lydige Tjener

THORLACUS SCULONIUS
med egen Haand

974. (Ep. 624, BA 141). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.* 15.9.1641.

De Gaader, som jeg sender, skal, skønt de er ubetydelige og faatallige, dog lægge mit Sindelags Vilje for Dagen. Af dem vil Hr. Doktoren let indse, at vore Landsmænds Begavelse ikke har været ganske gold. Jeg har faaet Færten af, at der andetsteds findes Gaader, der er mere sindrige end disse, og som behøver en mere omhyggelig Udlægning, idet visse godtroende har ment, at de var opstillet af en eller anden Guddom. Men da de endnu ikke er udarbejdet til Fuldkommenhed af de islandske Oldsagers og Gaaders flittige Oedipus [Bjørn Jonsson], saa skal jeg, om Gud skænker Liv og Helbred, sørge for, at de bliver sendt til næste Aar sammen med en Udlægning, som den kan faas. Iøvrigt nærer jeg den største Taknemmelighed mod den ærværdige Hr. Doktor, baade for den sædvanlige Bevaagenhed og for den ærefulde Tilsendelse af Skriftet om Guldhornet.

Holar i Hjaltedal, den 15. September 1641.

975. (Ep. 221). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 28.9.1641.

Jeg sender dig, hvad vor Formskærer har udført for dig; jeg har betalt syv Rigsdaler derfor, som du vil se af hans egen medsendte Kvittering. Han sidder i smaa Kaar og kunde derfor ikke vente, til du kom; derfor har jeg lagt dem ud for dig, for at han kunde være saa meget lettere at have med at gøre i det øvrige. Han venter endnu en Erkendtlighed, som han siger, at en mig ubekendt Student, der rykkede ham for Arbejdet, har lovet ham paa dine Vegne, og han erklærer, at han har anvendt mere end almindelig Omhu paa disse Ting. Nu tilbyder han sin Tjeneste med at stikke Billeder af alle Danmarks Konger, hvilke han lover for en rimelig Pris. Hvis du kunde have Lyst til at indsætte dem i din Saxo, vil du let komme overens med ham. Aftryk af Billederne finder du bag i din Mercurialis.

Man fortæller, at Eders Ernst i Nykøbing har udspremt et Skrift imod mig, og jeg nærer en heftig Længsel derefter; hvis du kan faa det, saa send det venligst. Jeg ser, at Manden fører et i Mund og Pen og noget andet skjult i sit Bryst; men hvis han giver mig Anledning, skal jeg saadan ryste hans Rænker, at alle kan faa at se, hvad han er for en. I et Brev til vor Biskop udstøder han Trusler mod Universitetet og Kolleger, men alle ler ad Bulder fra den tomme Tønde. Over for en Ven af mig har han dristet sig til den Udtalelse, at han aldrig havde læst min Afhandling; bortset fra, at jeg i mit Gensvar tydeligt har paavist Urigtigheden heraf, skal jeg, om fornødent

føre flere tydelige Beviser derfor. Det undrer mig, at han over for lærde og sagkyndige Folk ikke tager bedre Vare paa sit Rygte o.s.v.

Lev vel og brug dine Kræfter til det offentlige Vel.

København, den 28. September 1641.

(W I 249).

976. *Til Samme.*

15.10.1641.

(Det meste af Koncepten er overstreget. Brevet maaske aldrig afsendt. [] betegner Overstregninger i Worms Koncept).

Endnu er det ikke timedes mig at faa dette Eders Ernsts berygtede Angrebskrift imod mig, skønt jeg har forsøgt alt. De, der har set det, siger, at det er et levende [Spejlbillede af Ernsts Dyder og Worms Udyder] Billede af ham. Jeg beder derfor om, at du vil søge at skaffe mig det fra Forfatteren. [Jeg betvivler ikke, at han vil vise sig imødekommende] Jeg stoler paa, at du vil opnaa det, naar man tager hans udmærkede Ærbødighed i Betragtning. [Naar man tager den — i det fornylig til vor Biskop skrevne Brev udtrykte — Ærbødighed i Betragtning, hvori han har sin Styrke] Du spørger, hvad det da er for en Ærbødighed? Jeg skal skildre den med hans højstegne Ord i et Brev til vor Biskop:

(I det følgende Citat benyttes () til at betegne Worms egne indskudte Sidebemærkninger)

»Hvad skal jeg gøre? Skal jeg gengælde ondt med ondt? Skal jeg overgaa ham i Bagvaskelse? Jeg vil unnlade det, ifølge saavel Guds som min Frelser Jesu Christi Bud, som siger os: Elsker Eders Fjender, velsigner dem, som forbander Eder! Og for at jeg saa meget lettere kan rette mig efter dette Paabud [(jeg mener, han burde være mig en Foregangsmand i sit Brev)] [(jeg foreslaar, at det bliver paa denne Maade)] Uvenligt og uforskammet anfalder Dr. Worm mit Rygte, og det i et vist berygtet lille Skrift, [(ingen er frommere end Satan)] som ingen, der har nydt en from Opdragelse, læser uden Rødmen« [(lidt senere)] (Og videre) »Han belikker mig med falske Beskyldninger. Jeg har virkelig haft isinde at vende de Uretfærdigheder mod deres Ophavsmand og svare paa hans giftmættede Stiklerier. Men (da jeg i mit sidste Brev til Gersdorff havde udgydt al min Edder imod ham, og der ikke var noget [tilbage at spørge om] sagligt, hvormed jeg kunde svare ham) den guddommelige Myndighed har indgivet mig mit Forsæt: Jeg vil skaane min stakkels Sjæl, jeg vil skaane Dr. Worms Omdømme, [(gid han havde gjort det!)] (nemlig!) jeg vil skaane det fædrene Akademi, (Gud ske Tak!) jeg vil skaane de fremtrædende Mænd, mine Venner, (som fordum Worm!) hvem jeg ærbødigt vil tjene, med hvem jeg er Kollega. [(hvorfor ikke ogsaa mig, der ogsaa er hans fordums Kollega?)] Hvis jeg hvæssede min Pen til Gen-svar, (tomme Tønder buldrer mest!) kunde jeg skrive Ting, som nok vilde ryste Worms Hæder. (Lidt ovenfor:) Jeg, som ikke er værdig, min Gud, til at kaldes din Søn, hvis jeg er mere ivrig efter Strid end efter sand Fromhed, [og haardnakket forsvarede mit Standpunkt ved at forbande Forbanderen] vil slaa mig tiltaals i denne Overbevisning.«

[Der staar nu intet andet tilbage end] Hvis du læste hele Brevet, vilde du sværge paa, at det var selveste den Farisæer, som er skildret af Christus i Evangeliet. [men som jeg selv er, ἀπέχω] Jeg holder selv inde. Det turde ikke være uklart, hvem af os, der er den taabeligste eller forfængeligste.

(W I 250).

977. (Ep. 222). *Til Samme.*

28.10.1641.

Det gør mig ondt, at jeg ikke har haft Fornøjelsen af en Samtale med dig; du har endda været her fornylig. Nødvendigheden tvang mig imidlertid til at rejse til Helsingør, og derfor var det mig ikke muligt at oppebie din Ankomst. Nu vilde jeg gerne sende dig dette Brev, baade for at minde dig om dine Løfter vedrørende Edelbalder Degn og andre, af hvem der findes Omtale i mine Mindesmærker, og tillige for at anbefale dig denne udmærkede Yngling [Vitus Bering], som anholder om din Bevaagenhed. Han er værdig til din Gunst, er betydelig som Digter og noget ud over det almindelige i Belæsthed. Da han er blevet anbefalet som Hovmester for [Otto] Thott nede hos Eder, søger han din Gunst, for i Tvilsspørgsmaal at have en, til hvem han kan tage sin Tilflugt; jeg stoler paa, at du i hvert Fald paa mit Ord ikke vil nægte ham den. Du vil finde, at han er en ung Mand, som ikke er uværdig til din Gunst og Beskyttelse.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

De Breve, som jeg i Aar har skrevet til Arngrim, og til andre paa Island, er gaaet tabt ved Skibbrud, derfor er der næppe noget for mig at vente fra den Ø.

Af den latinske Edda saavel som af Arngrims Supplement vil du faa Afskrift, saa snart jeg har faaet dem gennem et paalideligt Bud. Lev vel.

København, den 28. Oktober 1641.

(W I 250).

978. (Ep. 672). *Fra Thomas Bartholin i Padua.*

3.11.1641.

(13.11. ny Stil)

Fortræffeligste Mand, hvem jeg i Evighed vil dyrke som en Fader! Som Følge af de ulykkelige Stridigheder i Montpellier og den nødvendige Rejses kedsommelige Forsinkelse har jeg, omend ufrivilligt, været nødt til at forsumme mit skyldige Skriverhverv. Hvad Tilskikkelser der mødte os i Montpellier, har jeg skrevet til Moder. Da jeg der med nogen Skarphed havde paabegyndt en offentlig Disputats imod Professoren til Fordel for den nye Opfattelse af Mælkevennerne og Kredsløbet, og først var blevet ildeset af Galenus' stædige Tilhængere, dernæst frygtet, fordi Collegiets Døre stod aabne, og endelig udmattet af min Broders meget alvorlige Sygdom, saa drog jeg til Italien under ulykkelige Varsler og opslog her den Fredens Bopæl, hvortil vi følte os dragne efter saa mange Vanskeligheder. Jeg vilde afsky Udenlandsrejser, hvis de ikke i andre Tilfælde havde et mere ønskværdigt Forløb. Men din Kærlighed til mig mildner mig dog alle Vider-

værdigheder, og selv paa Baggrund af din Tavshed slaar jeg dristigt min Lid til den, selv naar jeg føres uden for Solens Grænser.

Maaske vil du bøje min Bedstefaders ubesejrede Sind med Hensyn til Stipendiets Forlængelse, dersom du, til hvem jeg betror alt, anser dette for at være gavnligt for mig; eller du kan sikkert bevæge ham med Hensyn til det kongelige Stipendium, naar [Hans] Leyels Aar er udløbne. Jeg ved ikke, om det er et falsk Kendemærke, at trange Kaar vidner om et ærligt Sind, som [Petronius] Arbitr mente [Sat. c. 84]. Hvis dette mangler, saa tilstræbes det idetmindste, og indtil det indfinder sig, vil jeg hellere skride fremad i Fattigdommens Følge end sakke agterud dermed.

Hin gyldne Afhandling [om Guldhornet] af gylden Klogskab er nu blevet bekendt blandt Kardinalerne Barberini i Rom, og den berømmelige Licetus i Bologna paatænker noget om en ny Fortolkning af Hieroglyfferne ved Udgivelsen af en Afhandling om Ringe [Fortunatius Licetus: *De annulis Antiquorum eorumque usu & cumulatione cum cadavere*, Utini 1645, 4°], efter hvad Rhode, som er dig saare venligsindet, har fortalt. Paa min Gennemrejse husker jeg i det florentinske Kunstmuseum at have set et Horn, et tyrkisk Krigsbytte, som ikke var dette uligt og som var forsynet med Figur-fremstillinger.

Min korte Afhandling om det lysende raa Kød, jeg nylig saa i Montpellier, skal tilegnes min Bedstefader og vil maaske snart udkomme paa dette vanskelige Sted, hvis du skønner det rigtigt: Alvorligere Ting, hvortil Stedets Belejlighed indbyder, afholder mig fra det øvrige. Hvis du vedbliver med at være mig bevaagen, vil jeg være tryk med Hensyn til andre Ting, jeg, som i Evighed er din Myndling T. B.

Padua, den 13. November 1641.

979. (Ep. 223). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

4.11.1641.

Ikke med Urette kunde jeg sige, at vort Venskab er sluttet under en heldig Stjerne. Thi just naar jeg mest trænger til din Hjælp og Bistand, lægger du mig den i særlig Grad og mest beredvilligt for Dagen. Derfor kan jeg som det kæreste Minde hæge om Tanken paa al den Velvilje, du hidtil har vist mig; aldrig har jeg følt den vakle, hvornaar jeg saa end bad om noget af det, som tjener til Belysning af min Saxo. Hertil slaar jeg da min Lid og frembærer trøstigt i Korthed mit Ønske, som nok ellers kunde have en Undskyldning behov: Det drejer sig om det Haandskriftsbind, der indeholder Aarhusbispernes Levnedsløb sammen med Fortegnelsen over Smaakonger i Skaane, Sjælland, Fyn og Jylland. Da du nylig saa venligt

modtog mig ved din Arne, gav du mig Lejlighed til at se det, og et saadant Indtryk gjorde det paa mig, at jeg lige siden har næret en heftig Længsel derefter. Derfor beder jeg dig indtrængende om at tillade mig Benyttelsen af nævnte Codex for en kort Tid. Ja, nu vil du vel sige: Send mig først de Ting tilbage, som du har af mine! De vilde sandelig forlængst være tilbageleveret, hvis ikke min Medhjælper havde saa travlt med at afskrive Noterne til Saxo. Saa snart det Arbejde er fra Haanden, skal jeg straks tilbagelevere, hvad jeg har laant.

Hvad angaar de Kobberstik, som forestiller Danmarks Kongers vigtigste Bedrifter, og som vil forlene min Saxo med herlig Pryd og Udsmykning, saa har jeg desangaaende skrevet til Simon de Pas. Jeg har tilbudt ham den Betingelse, at jeg forfattede en kort Beskrivelse over bemeldte Bedrifter, passende til de enkelte Billeder, medens han paa sin Side med Tiden stillede Pladerne til Raadighed til Indsættelse i min Saxo. Jeg afventer Svar. Det bliver nu din Sag at overtale Manden til ikke at afslaa den tilbudte Kontrakt.

Jeg vilde ogsaa gerne have, om du ved Lejlighed traf Aftale med den anden Kobberstikker om at stikke de danske Kongebilleder; skriv saa til mig, hvad Pris han forlanger. De er kun firs i Tal, nemlig de, som Saxo regner med, medmindre man finder for godt at tilføje Hamlet, Harald Klak, Hjartvar og andre, som synes helt at burde udelades af Kongerækken.

Jeg beder dig venligst tilstille mig Gårdstånga-Stenen, som omtaler Fylgjen.

Om Ernsts berygtede Skrift hersker der her den dybeste Tavshed. Det var klogere, om han optraadte som Harpokrates [Tavshedsguden]. Men maaske driver Skæbnen ham til at udtørre den camarinske Sump [Verg. Æn. III, 701], saa at hans Planer derved kan afsløres og vise, i hvilket skærende Misforhold de undertiden staar til anstændig Tænkemaade. Som en urokkelig Klippe hæver du dig midt i Bølgerne og kan med løftet Bryn, eller snarere med ædelmodigt Bryst, se ned paa og foragte ethvert Angreb. Gud beskytte og bevare dig til Fædrelandets Vel og Videnskabens evige Fremme! Med dette Ønske ender jeg og beder dig af Hjertet, du mest retskafne Ven, i Evighed leve vel og have det godt.

Sorø, den 4. November 1641.

980. (Ep. 224). *Til Samme.*

7.11.1641.

Fornylig skrev jeg med vor Bering, men af det, jeg nu har modtaget, ser jeg, at han endnu ikke har besørget mit. Jeg sender hvad du beder om: Fortegnelse over Bisperne i Aarhus, og ligeledes den over Smaakongerne

som du har set hos mig; dog paa den Betingelse, at du ved første Lejlighed sender mig dine Iagttagelser til Gengæld; fra mine Mindesmærker sender jeg endvidere hvad der kan tjene til Oplysning om Degn, Fylgjen og andet.

Med Pas og den anden skal jeg ved given Lejlighed forhandle og underrette dig om, hvilket Svar jeg faar. Imidlertid kunde jeg ønske, at du opskrev Navnene og Rækkefølgen paa de Konger, du ønsker afbildet, for at han ikke skal løbe vild.

Jeg skriver dette i største Travlhed; tilgiv derfor mit Hastværk.

København, den 7. November 1641.

(W I 250).

981. (Ep. 225). *Fra Samme.*

14.11.1641.

Jeg har udført, hvad du befalede. Som du ser, har jeg i Brevform foreslaet nogle Tilføjelser til dine Runeindskrifter. De dristigere Gisninger deri vil du tilgive mig. Jeg har tilføjet et Digt, ihvorvel det er groft, plumpt og gjort ganske paa staaende Fod. De sidste Linier, skrevet med Runetegn, lyder saaledes:

Worm som en Støttemur staar nu her for de vigende Runer:
Norden han udfrier helt af tykt Vankundigheds Mørke.

Men jeg er saa uvidende som nogen med Hensyn til, med hvilke Tegn Æ, Q, C og TH skal skrives. Derfor beder jeg dig selv rette paa, hvad jeg maatte have skrevet forkert. Thi ↓ mente jeg var C og ↓=Q. Om de øvrige ønsker jeg Belæring. Vær saa venlig i din Svarskrivelse at oplyse mig om Enkelthederne. Thi af din Bog om Runeskriften faar jeg, saa vidt jeg ved, ingen Hjælp.

Men *destina* [ovf. oversat som »Støttemur«] er et Ord, man ikke træffer hvorsomhelst, skønt det er paalideligt af Præg og Lødighed. Corippus Africanus, en Digter, der var berømt paa Justinus Augustus' den Yngres Tid, bruger det for »Søjle«, »Pille«, »Sokkel«; i første Bog hedder det til hans egen Ros:

Thomas en Støttemur var for de ludende libyske Lande

Jeg har henholdt mig til det Sted hos Dr. Braulio i hans St. Isidors Levned [Isidori Hispalensis de Gothis, Wandalis & Suevis Historia ex Bibliotheca P. Pithæi, Paris 1579, Fol., ex Edit. Henr. du Breul, Paris 1601, Fol.]: Ham kaldede Gud i de sidste Tider, efter saa mange Frafald i Spanien og jeg tror, det var til Genrejsning af de antikke Mindesmærker, for at vi ikke

overalt skulde forhærdes i Bondskhed, at han anbragte ham i Lighed med en Støttemur.

Ellers maa du tilgive, at jeg beholder dine Mindesmærker og øvrige Haandskriftsbind hos mig, længere end jeg burde. Thi mine Noter til Saxo beslaglægger hver Dag ganske min Medhjælper, idet de nu er under Trykning.

Blandt mine Iagttagelser omtaler jeg en lille Bronzekniv og nogle Smaasten af forskellig Farve. Begge Dele sender jeg og giver dig Lejlighed til at tage dem i Øjesyn, men paa den Betingelse, at du snart leverer dem tilbage. Jeg imødeser, at du til Gengæld viser dig redebon til Fremskaffelse af William Lambard's Archæonomia, som jeg trænger stærkt til. Henstil til din Svigersøn [Erik Torm] at lede omhyggeligt efter den. For den nys tilsendte Fortegnelse over Bisperne i Aarhus og for det, som kom sammen dermed, takker jeg meget.

Vitus Bering tiltalte mig meget ved sit første Besøg. Han skal senere faa at mærke, at din Anbefaling formaar ikke helt lidt hos mig. Han er sikkert en Yngling, der fortjener Medgang og en højere Stilling. Jeg skal aldrig svigte, naar noget kan tjene hans Vel, hvorsomhelst jeg kan gøre noget til Gunst for ham. Gid vort Sorø havde mange af den Slags! Men jeg holder op og byder dig, du mest retskafne Ven, af Hjertet at leve vel.

Sorø, i Hast, den 14. November 1641.

982. (Ep. 226). *Til Samme.*

27.11.1641.

Jeg har i disse Dage været optaget af en offentlig Disputats; deraf kommer det, at jeg nu noget sent besvarer dit Brev. For det meget smukke Digt, saa vel som for din overstrømmende Hengivenhed og dine højlræde Noter og Bemærkninger takker jeg saare meget og skal med Omhu indføje hver enkelt Ting paa sin Plads med hædrende Omtale af dig.

Hvad angaar de Skriftegn, som du er i Tvivl om, fremgaar det af min Bog om Runeskriften, Kapitel 2., at de gamle kun benyttede femten Tegn, hvormed de udtrykte deres Tanker, og af den Grund angav de C, G og Q med dette ene Tegn ʃ. Men de nyere, som tilpassede dem til andre Sprog, fandt paa en Forskel for at tjene Læserens Bekvemmelighed. De betegnede C ved ʃ med ret Skraastreg, og ligeledes K; Nordmændene benyttede et halvt I saaledes ʃ, idet de undertiden tilføjede o forneden: ʃ, andre saaledes: ʃ, men jeg mener, at det i Overensstemmelse med de gamle bør udtrykkes ved ʃ. Paa samme Maade med Q, thi det Bogstav anerkendte vore Landsmænd ikke, men benyttede K istedet. Bogstavet G betegnede de ved en krummet Skraastreg, saaledes ʃ og undertiden med en Prik ʃ. De

anerkendte ingen Diftonger, men skrev dem med adskilte Bogstaver, f. Eks. Æ som ꝥ, andre nyere saaledes: †. TH var hos de gamle T*, men hos de nyere † eller †. Jeg efterligner saavidt jeg formaar de gamle og støtter mig til deres Autoritet.

Den lille Kniv og Smaastenene tilbagesender jeg med Tak. Angaaende Lambard [Archæonomia] har jeg rettet indgaaende Forespørgsel, og min Svigersøn har meddelt, at han finder dens Titel blandt Bøger, som var laant til Dr. [Leonard] Metzner von Salhausen, og som Arvingerne endnu ikke har tilbageleveret.

De tilsendte Noter er jeg særdeles glad ved, men medmindre jeg faar de Kilder at se, hvorpaa Dr. Resen støtter sig, naar han sætter os Theja som Moder til Sol og Maane, tør jeg ikke indføje det i min Bog. Jeg vil ikke gaa saa vidt som til at medtage Krodon, da hans Fortælling indeholder visse Ting, som falder mindre i min Smag. Jeg vil overlade ham til andre, der maatte have Lyst til at behandle dette paa sagkyndig Vis.

Mindesmærket fra Øreting ser mig for gammelt ud til at kunne henføres til Valdemartiden. Skriftrækkene holder næppe til din Læsemaade, hvilken jeg imidlertid vil anføre som smagfuld, men derefter overlade Bedømmelsen til Læseren. Resten er jeg saare tilfreds med, og jeg anmoder dig venligst om ikke at undlade at give mig oprigtig Besked derom, naar du i Fremtiden træffer paa noget saadant, hvorved du kan sprede Lys over vort Arbejde; det skal sandelig ikke ske uden en erkendtlig Bemærkning anbragt paa hvert enkelt Sted.

Med Pas har jeg forhandlet angaaende Billederne; han synes ikke ganske at forkaste Betingelserne, men ønsker meget at forhandle personlig med dig, for at der kan tales nærmere om Antal, Rækkefølge og Størrelse. Den anden forlanger to Rigsdaler for hver Konge, han skal skære i Tinplader; men hvis du selv personlig kunde bringe Sagen paa Bane, vilde han maaske tilpasse sig efter dit Forgødtbefindende. Lev vel.

Den 27. November 1641.

(W I 250).

983. (Ep. 227). *Fra Samme.*

4.12.1641.

Jeg fandt meget Behag i det Raad, som du baade en og to Gange har givet mig, nemlig at lade Billeder af de danske Konger, hvis Historie Saxo har skildret, skære i Tinplader. Og Prisen, som Formskæreren forlanger for sit Arbejde, mener jeg er antagelig nok. Der bliver nemlig kun 80 Billeder, dersom vi følger Navnene og Kongerækken, som Anders Vedel har

leveret os ved Slutningen af sin Oversættelse. Thi at tilfredsstille andres Nyfigenhed ved her og der at indskyde Mellemkonger som Balder, Hamlet, Harald Klak og andre, det finder jeg næppe Umagen værdt. Det maa være tilstrækkeligt at afbilde dem, som har haft Magten i Danmark med Kongenavn og ikke blot som Statholdere. Efter de nu gjorte Beregninger vil to Rigsdaler for hver Konge give en Sum af 160 Rigsdaler, om jeg ikke tager fejl. Men hvem kan betale en Stikker saa mange Penge? Hvad mig angaar, kan jeg slet ikke magte saa store Udgifter, da jeg hidtil har givet over 50 Rigsdaler ud paa Udstyrelsen af min Saxo. Og hvis jeg yderligere vilde skyde noget til af mine egne Midler, maatte det helt forbeholdes Udgivelsen af selve Forfatterens Tekst. Maaske kunde der fæstes nogen Lid til vor gavmilde Hr. Kanslers Rundhaandethed: Men ogsaa denne vil jeg hellere have ham til at vise over for Papirindkøb, Antagelse af en Bogtrykker og Fremskaffelse af andet, der er nødvendigt for Udgivelsen. Den sidste Udvej bliver da at søge os andre Hjælpere, som vil yde Bidrag til Fuldendelsen af dette Værk. Blandt dem, der efter min Mening kommer i Betragtning, er de værdige, højtagede og berømmelige Herrer Professorer ved det kongelige københavnske Universitet, dine udmærkede Kolleger, mine Fædre, Lærere og Venner, som jeg dyrker med skyldig Ærbødighed og Ærefrygt: Dem vil jeg meget indtrængende anmode om ikke at undslaa sig for at sætte sig i en passende Udgift til denne Sag. Dette vil bringe dem selv evig Ros og Hæder, og deres Gavmildhed vil blive priset indtil de seneste Slægter, saalænge Videnskaben og vor Saxo nyder Anseelse. Og hvis de foretager en nøjagtig Beregning over, hvad der bliver at yde for hver især, er der næppe nogen Grund til, at de skulde vende Sagen Ryggen. Se blot: Hele Eders Forsamling bestaar af sytten Professorer. Nu kunde hver betale ti Rigsdaler undtagen Hr. Biskoppen og Hr. Fincke, der kan give det dobbelte, saasom de er rigere: Saaledes faar vi vort Ønske opfyldt! Ifald dette forekommer dig tilraadeligt, beder jeg dig derfor venskabeligst om at fremføre Planen for dine fortræffelige Herrer Kolleger, naar de er sammenkaldt i Konsistorium, og ved første givne Lejlighed at skrive mig nøjagtig Besked om, hvad Svar du har faaet.

Hermed tilbagesender jeg dig med alle skyldige Taksigelser Fortegnelsen over de aarhusianske Bisper tilligemed de danske Kongers Stamtavle efter de islandske Kilder, som du nylig har meddelt mig; samtidig sender jeg den islandske Kronologi, hvorom jeg lod et Ord falde til dig, da jeg for kort Tid siden opholdt mig i København. Jeg vil gerne have, om du gennemgik den nøje og sammenlignede den med din egen, som du har vist mig. Men hvis de er indbyrdes uoverensstemmende eller slet ikke passer sammen, beder jeg dig indtrængende om at lade mig benytte dit Haandskrift. Du skal til Gengæld finde mig villig og redebon over for dine Ønsker.

I sit sidste Brev til mig, som bragtes mig for otte Dage siden, beder Magister Brynjulf [Sveinsson] mig imødesee Regnar Lodbrogs Historie, en sjælden Bog, som det er vanskeligt at finde, og som for min Skyld er blevet oversat og afskrevet. Han har nu sendt mig et Haandskriftbind med de islandske Love skrevet med smuk Haandskrift paa Pergament sammen med nogle andre Lovbestemmelser. Dertil har han føjet nogle meget lærde Noter til vor Saxos to første Bøger, for Størstedelen hentet fra islandske Kilder. Hvis du er ivrig efter at gennemblade dem, skal jeg tilstille dig dem.

Der er ingen Grund til, at du frembærer saa udsøgte Taksigelser for de Smaating, jeg leverede i mine Bemærkninger — ejheller for mit klodsede Digt; jeg henkastede blot det første det bedste paa Papiret, for at bevidne mine Følelser for dig. Din Venlighed og enestaaende Velvilje imod mig gjorde sig rigtignok fortjent til noget større; ved enhver Lejlighed har jeg erfaret, at den stod til min fulde Raadighed.

Lev vel og lykkeligt, du bedste blandt Venner, og bevar mig som hidtil i dit Venskab.

Sorø, den 4. December 1641.

Jeg har haardt Brug for Tirsted-Stenen, hvorpaa der findes en Omtale af Vikingerne. Det maa altsaa være dig, der med din sædvanlige Velvilje stiller den til min Raadighed. Thi uden den er det næppe muligt at komme videre med Noterne til 7. Bog. Lev vel igen.

984. (Ep. 228). *Til Samme.*

9.12.1641.

Jeg har forelagt nogle af mine Kolleger, hvad du skrev til mig om at skaffe Midler til at faa stukket Billeder af de danske Konger. De mener, at den kongelige Historiker nyder rigelig Understøttelse, saa hvis han aarligt afsatte en Fjerdedel til dette og lignende Formaal, var det ikke nødvendigt i denne Anledning at bebyrde andre, hvem historisk Virksomhed ikke angaar. De mener ogsaa, at dine egne Kolleger kunde føle sig stødt over at berøves denne Hæder: De nyder da virkelig højst anstændige Lønninger, de lever i vidunderlig Ro, og da de ikke, som vi, dagligt belemres med Udgifter, saa kan det umuligt være andet, end at de med største Taknemmelighed vil modtage Tilbudet om at paatage sig dette.

Du skriver, at du indtil nu har anvendt mere end 50 Rigsdaler paa Udstyret af Saxo. Jeg har punget ud med omkring ved 200 af mine egne Midler for at faa mine Mindesmærker skaaret, og det uden at faa nogen økonomisk Opmuntring til dette Studium. Hvem skal godtgøre mig dem? Hvem skal skaffe Papir og Typer til Trykningen? Jeg tror, at jeg vilde handle imod min

Samvittighed, dersom jeg besværede mine Kolleger med denne Byrde. Hvad vilde du svare, hvis jeg bad dig om Penge under Paaberaabelse af, at dette angaar den danske Historie, til hvis Fremme du nyder særlig Understøttelse?

For de tilsendte Aarbøger takker jeg dig; naar jeg faar Ro dertil, skal jeg sammenligne dem med mine egne.

Brynjulfs Noter til de to Bøger af Saxo vilde jeg meget gerne se; jeg beder dig ved given Lejlighed sende dem.

Jeg sender Tirsted-Stenen, som du beder om, og opmuntrer dig til med Held at forfølge dit Forsæt.

Lev vel og bevar mig i din Gunst.

København, den 9. December 1641.

(W I 251).

985. (Ep. 555). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

16.12.1641.

(26.12. ny Stil).

Dit Brev med den vedføjede Tegning af Guldhornet har jeg rigtigt modtaget den 23. September; den Tegning var mig endda saa meget mere kærkommen, som den traf mig i Rom, hvor jeg kunde give Oldgranskere Lejlighed til at se den. Jeg forelagde den desaaarsag for Hr. Naudæus, der straks var ivrig efter at pryde Kardinal Barberinis Bibliothek med denne Gave. Det Bibliothek staar aabent for hvilkensomhelst hæderlig Videnskabsmand, og jeg har ogsaa deri — til min umaadelige Fryd — forefundet dine danske Festkalendere anbragt sammen med vort Folks Historikere. Det var mig derfor meget kært deri at indlemme et Eksemplar af dit andet Værk, som var overladt mig af min Fætter Thomas Bartholin, og med dette Mindesmærke at øge Erindringen og Hæderen omkring dit Navn i et saa veludstyret Bibliothek. Men skønt man synes paa denne Maade ogsaa at kunne tilfredsstille Privatfolks Nysgerrighed, saa har jeg dog med din Tilladelse besluttet at sende det mig tiltænkte Eksemplar (som jeg med det snarest haaber vil blive udskrevet af ham den skrantende — hans Navn er *Lazaretto* — sammen med de andre vedføjede Bøger fra Nederlandene) til Hr. Naudæus, som uden Vanskelighed vil afæske Kircher hans Mening derom.

Romerrejsen forløb heldigere for os, end jeg havde troet. Men de Frø og andre Sjældenheder, som jeg har samlet paa Rejsen, vilde jeg gerne nu sende til dig, men ser ikke, paa hvilken Maade det kan ske. Dog vil jeg forsøge, hvad jeg kan gøre gennem Peder Christensen Roch, Hr. [Jacob] Lindenows Hovmester.

For faa Maaneder siden udkom i Rom Kirchers Magnet, som jeg, hvis jeg kan, vil vedlægge som Nytaarsgave.

Lev imidlertid vel, berømmeligste Mand, og vær min Ven, som du plejer. Du hilses af Rhode, mine Fætre og mine Brødre, som med mig ønsker dig et glædeligt Nytaar.

Padua, den 26. December 1641.

986. (Ep. 229). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 21.12.1641.

Jeg sender Magister Brynjulfs Noter og Anmærkninger til Saxos to første Bøger, tilligemed Fortalen. De falder højligt i min Smag, dels fordi de hovedsagelig øser af islandske Kilder, dels fordi de paa mange Punkter stemmer overens med mine egne. Jeg vil gøre mit til, at han spinder Traaden tilende, idet den med det første skal tjene som Islæt eller Gevinst for mine Forskningsarbejder. Samme Vens Brev har jeg vedlagt, for at det kan oplyse dig om, hvad jeg i Eftertiden kan forvente fra ham af gamle Mindesmærker.

Jeg beder dig venskabeligst om at ville sammenligne den nys tilsendte Aar bog med dine. Thi, om jeg husker ret, har jeg set en dobbelt Række hos dig, en gammel og en ny. Og jeg kan let forledes til at tro, at de staar i en skingrende Disharmoni til min. Men hvis det forholder sig saaledes, maa du ikke skuffe mine Bønner, men stille min Længsel, som du altid plejer.

For Tirsted-Stenen takker jeg mange Gange. Nu vil jeg yderligere gerne, om du skaffer mig det Mindesmærke, han kalder for Tymm Skibsmesters; han findes omtalt i Begyndelsen af 8. Bog blandt de Kæmper, som stævnedes af Harald eller Ring til Braavallaslaget. Jeg beder dig ogsaa oplyse, hvad Ordet *crucibulum* betyder sammesteds hos Saxo; han knytter det som Tilnavn til en vis Froste nederst paa Side 130 i Frankfurterudgaven — »da skal min Apollo du være« [Verg. Bucol. III, 104].

Lev lykkeligt og vel og hav det godt, du min fortrinlige Ven, tillige med alle dem, der er omkring dig.

Vintersolhvervsdag i Aaret 1641.

987. (Ep. 230). *Til Samme.* 26.12.1641.
(Udg. 1751: 10.12.)

For Magister Brynjulfs Anmærkninger til Saxo, som du har sendt mig, takker jeg mange Gange. Jeg har gennemlæst dem og er ikke utilfreds

dermed. Men Sagen vilde blive langt klarere og have skabt større Tillid til hans Udtalelser, dersom han havde underbygget de meddelte Oplysninger ved Anførelse af de paagældende Steder hos de Forfattere, hvorfra han har taget dem. Hvis du skriver til ham, beder jeg dig være medvirkende til, at han i det følgende tilføjer Stederne i deres Helhed, da de, som han citerer, ikke findes hos os og andre. Hvis du imidlertid fra ham kunde skaffe mig det Stykke af en flyvende Sten, som han omtaler nederst paa Side 2, vilde det være en betydelig Forøgelse til mine Samlinger; hvis han hertil vil føje noget Træ eller anden Forstening fra Kilden i Haukedal nær Skalholt, som du omtaler i dine Noter, vilde det være mig saare kærkomment. Et Sted mener han, at Upsala fordum har været kaldet Sigtuna, men de er stadigvæk to forskellige svenske Byer.

Jeg tilbagesender nu baade disse Noter og dine og mine Aarbøger; thi jeg ser, at de ganske vist ikke er forskellige i Tidsregningen, men i Stoffets Afveksling og Rigdom; naar du har undersøgt dem, saa send mine tilbage.

Det Mindesmærke, han omtaler som Tymmme Skibsmesters, findes ikke hos mig. Paa det fra Hunestad, som jeg sender, vil du finde Ordet *Tummi*, men ikke som Skibsmester. Thi jeg mener, det har været en Kvinde, der sammesteds betegnes med dette Navn, hvilket man kan slutte ud fra mine Kladder, som findes hos dig.

Til Forklaring af Ordet *crucibulum* behøves ingen Apollo, thi det er et Ord, som anvendes meget af Kemikere og Metalarbejdere, og de betegner dermed en Trefod formet af meget kraftigt Ler, hvori de plejer at smelte Metaller over en meget kraftig Ild; almindeligt kaldes den *En Tiegel* [d. v. s. »Digle«]. I sit Alchymistleksikon siger [Martinus] Rulandus [Lexicon Alchymiaë, Frankfurt 1612,4^o]: En Digle er et Gydekar gjort af Ler, der er særlig modstandsdygtigt mod Ild, med et spidst og afrundet Fodstykke, men for at opnaa større Rummelighed afsluttet i trekantet eller rund Form og dannet til at smelte eller lutre Metaller og Mineralier.

Geber Arabs har i sin Undersøgelse om de vises Sten [De investigatione perfectionis metallorum, Basel 1562, Fol.] sagt følgende om Behandlingen af Kobber: Kobber behandles paa følgende Maade: Man lægger et Lag af Kobber paa et Lag af almindeligt Salt, der er omhyggeligt rensed i en Digle o. s. v.

Af nogle kaldes den ogsaa *catinus* [Fad] eller *carillus* [lille Fad]; men hvilket dansk Ord det skal dække, naar din Froste kaldes *crucibulus*, derom er jeg saa uvidende som nogen; mon »Froste Pot«? Jeg har ikke Vedel [Saxo] ved Haanden, saa jeg kan efterse, paa hvilken Maade han har givet det.

En Fortegnelse over de danske Konger, som du mener, Saxo anser for

rigtige, vil jeg gerne have, at du sender. Lev vel. 16.12.1641. [Konceptens Datering maa ifl. Indholdet af Nr. 986 være Fejlskrivning for 26.12].

(W I 251).

988. *Til Peder Winstrup i Lund.*

26.12.1641.

Vor Jens er paa Vej til Eder som Ansøger til Degnekaldet. I Aasum sidder en Olding, som næppe kan udfylde sin Post. Skriv til Stedets Præst Magister Struck.

(W I 252).

989. (Ep. 86). *Til Johan Rhode i Padua.*

31.12.1641.

Næsten et helt Aar er forløbet, siden jeg efter din Ordre sendte Elzevir i Amsterdam, ikke blot et Brev, som skulde bringes dig ihænde, men ogsaa en Pakke, der indeholdt mine Bøger: Festkalenderne, Runeskriften, Guldhornet og Grundsætningerne. Men paa en rent umenneskelig Maade har han beholdt det hele liggende hos sig Sommeren over, og først i Oktober Maaned sendte han det tilbage uden saa meget som med et Ord at svare paa, hvad jeg havde skrevet til ham om din Længsel. Jeg kan derfor ikke andet end beklage mig over Mandens brutale Ondskab og lade det gaa videre til dig, for at du ikke skal tro, at det er min egen Skyld, at jeg ikke har sendt dem og ikke takket dig for din lærde Bog om Traaden, som vi endelig har modtaget. Hvad skal jeg sige om den? Jeg ved ikke, om jeg først skal beundre din udstrakte Læsning, din smukke Stil eller din skarpe Dømmekraft. Jeg er sikker paa, at der ikke vil være nogen blandt dem, der blot har læst den med den fornødne Omhu, som ikke uden Tøven vil give dig Prisen blandt de Skrifter, som vor Tid har frembragt paa den bedre Litteraturs Omraade. Jeg beder dig derfor atter og atter: Skynd dig at lade din Visdoms Lampe laane Lys til vor Scribonius og Celsus! Hvad Sagen angaar, synes jeg sandelig, at din »Acia« med »Acuratesse« har truffet Hovedet paa Sømmet. Jeg takker dig derfor overmaade, fordi du har sendt mig den; at jeg ikke kan gøre Gengæld med mine Smaating, maa du ikke tilskrive mig, men den besværlige Postgang.

Fornylig stødte jeg paa et meget svært Sted hos Celsus og fremlagde det til offentlig Drøftelse; da jeg ikke kan rede mig ud af det, falder jeg tilbage paa dig, som du vil se af det medsendte Blad. Jeg vilde sende hele Øvelsen, hvis jeg kunde af Hensyn til Brevbærerne. Jeg er virkelig ked af, at der ikke er Lejlighed, som der er Lyst, til at sludre med dig vidt og bredt. Min Redebonhed kan du maale af disse Smaating.

Nu arbejdes der for fuld Kraft med Trykningen af mine Mindesmærker; dertil vil jeg knytte Guldhornet, som nu foreligger særskilt; dog skal den

forøges efter et fornyet Gennemsyn. Hvis dertil kunde føjes det Tillæg, jeg venter fra Kircher, vilde intet være mig kærere. Saasnart Bogtrykkeren er naaet til Enden, skal jeg vende hver Sten, for at du kan faa dem. Lev imidlertid vel. Held og Lykke følge dig i det nye Aar.

31. December 1641.

(W I 252).

990. (Ep. 673). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

31.12.1641.

At vi nu i et helt Aar siden din Afrejse fra Paris intet Brev har modtaget, tilskriver vi baade Vejens Vanskelighed og dine Rejser. Nu da jeg fra din Moster har erfaret, at du er naaet til Padua, kan jeg ikke undlade at lykønske dig til din lykkeligt afsluttede Rejse og endvidere rette Forespørgsel om dine Sagers Fremgang, idet der jo nemlig derfra daglig kan byde sig Lejlighed til at skrive til os.

Fornylig blev der givet mig Lejlighed til ved den aarlige Øvelse at afhandle Paradisfuglen; jeg har altsaa ladet den, du sendte mig, aftegne for at vise, at den har Fødder; det skete ikke uden hædrende Omtale af dig, og for at det bedre kan staa dig klart, sender jeg et Eksempplar og vilde sende hele Disputatsen, hvis det var muligt for Brevdragernes Skyld.

Charisius har ligget farligt syg her hos os gennem en to Maaneders Tid, men ved Guds Bistand og vor Flid er han da nu endelig blevet rask og har for otte Dage siden begivet sig paa Rejse mod Orléans.

Jeg beder dig trække Henrik Fuiren i Ørene, for at han kan svare paa mit sidste Brev, og give os en Beretning om, hvorledes det skrider frem med hans Romerrejse. Hvis han har bragt vort Guldhorn til Kircher, skal han fortælle mig, hvad denne mener derom. Eftersom alle Eksemplarer deraf er udsendt, er jeg tilsinds at indføje den i øget og beriget Skikkelse blandt de øvrige Mindesmærker, der nu er i fuld Gang med at blive trykt; til dette Formaal kunde Kirchers Udredning gøre stor Gavn, hvis den snart kunde bringes mig.

Vor Bering er nu Vejleder for den højædle [Otto] Thotts Studier i Sorø, og vil efter et Aars Forløb rejse til Frankrig og Italien med ham. Iøvrigt staaer det vel til hos os, bortset fra at Biskoppen i Viborg, Dr. Wandal for faa Dage siden er gaet bort. Hils dine Brødre og Brødrene Fuiren, og sørg for at have det godt.

København, Dagen før Nytaarsdag i 1642, som jeg ønsker maa blive dig glædeligt og lykkeligt.

(W I 253).

991. (Ep. 497). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

9.1.1642.

* * *

Mangel paa Tid afholder mig nu fra at tilføje de Nyheder, som er her, og især hvad ondt — det tager sig næsten ud som Tyveri, med Forbehold af Dom fra dem, som ved bedre — vor Hofprædikant [Gotfred Gesius] med ond Haand har voldt vor Bys Præst Hr. Magister Laurits Pedersen [Thurah], en meget lærd Mand, og med hvor udspekuleret List han har lokket denne i en Fælde over for vor fyrstelige Naade Prinsen. Du skal faa det ved anden Lejlighed, dog under Tavsheds Løfte, thi jeg vil ikke gøre den ene eller den anden Parts Sag til min, da de begge er mine Venner. Ved Bordet i Gaar fortalte min fyrstelige Naade Prinsen mig, at førnævnte Hr. Magister Laurits vil indgive skriftlig Anklage over Hofprædikanten; med hvilket Udfald, det maa Tiden vise. Saa meget denne Gang.

Nykøbing, den 9. Januar 1642.

P.S. Siden Hr. Gersdorff tog Afsked med Hoffet, har der hersket dyb Tavshed her angaaende din Modpart [Henrik Ernst]. Hans Svigermoder har ogsaa opholdt sig i Sorø mere end et Fjerdingaar.

Jeg bønfaller dig indtrængende om — saa vidt du paa nogen Maade kan — at udvirke, at min Ven Hr. Magister Marcus Christensen Humble kan blive den afdøde Viborgbisp Doktor Hans Wandals Efterfølger (i Henhold til det Løfte fra kongelig Majestæt om Befordring, som forrige Aar i København allernaadigst blev ham givet gennem den kongelige Hr. Kansler), ved din Anbefaling over for Eders Hr. Biskop og — om muligt — ved overfor Hr. Kansleren at genkalde nævnte Løfte i Erindringen, førend Tidspunktet for en Anledning forspildes. Saa vil der ogsaa blive et federe Sognekald ledigt.

Vedlagte Brev, skrevet til den kongelige Hofpræst med Sigte paa Hr. Magister Marcus' Befordring, beder jeg om at faa rigtigt besørget.

992. (Ep. 498). *Til Samme.*

12.1.1642.

De Forhold, som hidtil har afholdt dig fra Skrivepligten, har ogsaa foraarsaget mig Forsinkelse, *men foruden disse Ting ogsaa Mangel paa

Folk, der kunde bringe mit Brev til Eder. Thi naar vore Folk skal rejse til Eder, er det sjældent, de tilbyder sig over for mig, der bor i denne Afkrog af Staden, og erklærer sig rede til denne Tjeneste. Men lad ikke denne Forsinkelse gøre noget Skaar i vort indbyrdes Venskab. Det er silde, indrømmer jeg, at vor Nytaarsdisputats nu naar Eder, men Aarsagerne kender du. Læs den, bedøm den og optag alt i bedste Mening, som du plejer.*

Gid der bød sig en Lejlighed til at begunstige vor Magister Marcus; Gud ved, hvor godt jeg ønsker det for denne gode Mand. Der er ikke forløbet mange Uger, siden Viborgbispens gik bort. Hvis nogen af vore skulde være blevet kaldet dertil, vil der maaske være noget, hvorom man kan henvende sig til Kansleren. Der er ogsaa andet, men jeg ved ikke, om det er efter hans Smag: Præsten [Hans Clausen Jeger] ved den Kirke paa Amager, som hedder Taarnby, og hvortil Kaldsretten ligger hos Universitetet, er blevet anklaget for Lejermaal og vil ikke let kunne rense sig for denne Anklage; kendes han skyldig ved offentlig Dom, vil ogsaa det Embede blive ledigt, men jeg ved ikke, om det passer ham? Imidlertid vil det maaske ikke være afvejen, om han selv i et Brev minder Hr. Kansleren (der nu deltager i et Bryllup i Jylland) om førstnævnte Mulighed. Jeg skal ikke forsømme noget, som jeg ser kan være gavnligt for ham.

For faa Dage siden har jeg fra Padua modtaget Brev fra Thomas Bartholin; blandt andet fortæller han følgende:

»Hin gyldne Afhandling af gylden Klogskab er nu blevet bekendt blandt Kardinalerne Barberini i Rom, og den berømmelige Licetus i Bologna paatænker noget om en ny Fortolkning af Hieroglyfferne ved Udgivelsen af en Afhandling om Ringe, efter hvad Rhode, som er dig saare venligsindet, har fortalt. Da jeg gennemgik det florentinske Kunstkammer, husker jeg at have set et Horn med indlagt Arbejde, et tyrkisk Krigsbytte, som ikke var dit uligt.«

Værket om mine Mindesmærker [Danicorum monumentorum libri sex, Hafniæ 1643, Fol.] er nu i Trykken; jeg har besluttet deri at indføje Afhandlingen om Hornet, forøget og befriet for min Modparts Smaating, saa at den kan finde Plads blandt de falsterske, idet de først trykte Eksemplarer nu er næsten udsolgt.

Først selve denne Aften har jeg modtaget dit Brev, og nu skriver jeg dette ved Lys, fordi jeg imorgen ved aarle Gry drager til Sorø, indbudt af min Slægning Magister Bjørn [Drachard], for at jeg kan være Fadder for hans nyfødte Søn, som skal genfødes ved Daabens Sakramente. Indtræffer der noget, som er værdt at vide, skal jeg sørge for, at du ved given Lejlighed faar Underretning derom. Brevet til Biskoppen vil min Hustru

besørge paa allerbedste Maade; hun hilser dig og din Hustru, og i Fællig beder vi til, at dette nye Aar maa blive meget lykkeligt for Eder.

København, den 12. Januar 1642.

(W I 253).

993. (Ep. 499). *Fra Samme.*

20.1.1642.

* * *

Fornylig blev det fortalt min fyrstelige Naade Prinsen (af Dr. Fabricius, om jeg ikke tager fejl), at den berømmelige Hr. Longomontanus, Eders betydelige Astronom, havde opstillet Stjernehimmeles Stilling for min fyrstelige Naade Prinsens Fødsel og besørget den i Trykken; da hans Naade Prinsen selv ivrigt ønsker at se det, har jeg faaet Befaling af vor Hofmarskal, som er dig meget venligsindet, til at skrive til dig og bede om, at du foretager alvorlige Skridt, for at den Bog, hvori nævnte Himmelsbillede er indføjjet, kan sendes til Marskallen. Den Udgift, du paatager dig ved Købet af den Bog eller ved at modtage den som Laan, vil blive dig fuldt betalt.

I Hast. Den 20. Januar 1642.

994. (Ep. 556). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

22.1.1642.

Min kæreste Fuiren! Jeg takker dig saa saare, ikke alene fordi du efter din Sædvane har givet mig Underretning om Eders Sagers Stilling og om Romerrejsen (som jeg er glad over, at I har gennemført efter Ønske), men ogsaa fordi du viser dig saa ivrig paa mine Vegne. Meget kært var det mig, at du saa vel har anbragt det dig tilsendte Eksemplar af Guldhornet, og at jeg forstaar, at det Arbejde, som ofres paa vore Oldsager, ogsaa værdsættes af hine store Aander. Gid der gaves mig Lejlighed til at sende til Eder, hvad jeg ønskede, saa skulde jeg forsyne dig med saa mange Ting af denne Art, som kunde strække til for alle dine Venner.

I et Brev til Rhode fornylig har jeg beklaget mig over Elzevirs Uhøflighed; afvigte Foraar har jeg sendt ham Eksemplarer af alle mine Skrifter om dette Emne, bestemt til dig og Rhode, men han har beholdt dem hos sig hele Sommeren igennem og saa sendt dem tilbage langt ud paa Efteraaret uden saa meget som med et Ord at svare paa mit Brev, hvori jeg bad ham om at ville sende dem til Rhode sammen med sine egne. Du ser altsaa, i hvor stor Vanskelighed vi er stedt, og hvad Grunden er til, at vore Breve

besørger saa skødesløst. Hvis Rhode skriver til ham, beder jeg dig faa ham til at bebrejde ham denne Ondskab, for at vi om muligt en anden Gang kan finde ham mere redebon over for vore Ønsker.

Gid der kunde gives Naudæus og Kircher, som er saa særdeles velbevandret i Hieroglyffer, Lejlighed til at se mit Guldhorn, hvorved jeg kunde faa noget bestemt at vide om saa betydelige Mænds Dom derover. Thi nu er mine Mindesmærker i Trykken, og deri har jeg besluttet at indføje mine Iagttagelser om Hornet, forøgede og fri for nogle Smaating, som angaar en vis Mand [Henrik Ernst], der er min Modstander. Dersom du erfarer, at der af disse eller andre findes nogen Mangel ved den Afhandling, beder jeg dig altsaa om snarest at gøre mig opmærksom derpaa, for at der kan tages Hensyn dertil i denne nye Udgave. Thi jeg ser, at dine Breve besørger med større Omhu end de, som andre sender. Dette, som jeg svarer paa, ser jeg er skrevet i Padua 26. December; men jeg modtog det selve denne Dag, som er den 22. Januar, gammel Stil, medens jeg først den 10. Januar i Aar havde modtaget et fra Thomas [Bartholin], skrevet den 13. November. Du gør vel i at sende Kirchers Magnet med Peder Roch, thi jeg betvivler ikke, at han med Omhu vil besørge, hvad du sender, da hans Nidkærhed anbefales mig af mange.

Nu har endelig Peder Iversen gjort sin Skyldighed og har for faa Maaneder siden overbragt Alpinus [De Plantis Ægypti]. Jeg takker mangfoldigst og skal bestræbe mig for engang at gøre Gengæld, hvis Gud vil skænke Liv og Helbred. Du maa skyldigst hilse Rhode og alle vore Landsmænd. Nyheder er her ingen af, undtagen at Viborgbispen Dr. Hans Wandal er afgaaet ved Døden, men der foreligger intet om nogen Efterfølger. Lev vel.

København, den 22. Januar 1642.

(W I 254).

995. (Ep. 675). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

22.1.1642.

Der var kun forløbet ganske faa Dage, efter at jeg havde afsendt mit Brev til dig, da jeg modtog dit, som gav Oplysning om Vanskelighederne i Montpellier og under den italienske Rejse. Jeg glæder mig af Hjertet over, at du velbeholden er naaet dertil, hvor jeg haaber, at du vil høste det rigeste Udbytte af din Rejse, men jeg kan ikke noksom undres over, at Tilstanden ved Universitetet i Montpellier er saa forandret fra den, som jeg har mødt sammesteds. De bedre Begavelser vil i Fremtiden vige tilbage for at udsætte sig for saadanne Farer for Studiernes Skyld. Imidlertid vil det være nyttigt at mindes i Fremtiden.

Om dit Stipendium har jeg forhandlet med din Bedstefader [Thomas Fincke]. Han gik ind paa vore Ønsker, overtalt af mig med mange Bevæggrunde. Altsaa vil dit Stipendium blive fortsat, men det er usikkert hvorlænge. Du vil handle meget rigtigt ved at tilegne ham, hvad du har lavet om det lysende Kød, naar det bliver trykt. Det Forehavende vil du aldrig fortryde. Hvad angaar det kongelige Stipendium, saa kunde det uden Vanskelighed opnaas, efter [Hans] Leye, hvis du var udmærket med Magistertitlen. Thi der holdes nu strengt over den kongelige Fundats, hvori det er betinget, at det ikke tillægges nogen, medmindre han lovformelig er promoveret til Magister i Filosofi. Kender du nogen Helsebod for denne Hindring, saa sig til, og du skal i mig finde en ganske redebøn Beskytter i denne Sag. Hvis du kunde nyde dem begge paa en Gang, vilde jeg mene, at der var sørget godt for dine Sager.

Saa snart du har opsnuset noget angaaende Licetus' Mening om vore Hieroglyffer, maa du ikke undlade at meddele mig det. Med Hensyn til det florentinske Horn vilde jeg gerne have, om du gav mig noget udførligere Besked, om det er af Guld? Om det i Størrelse svarer til vort? Om det er forsynet med de samme Hieroglyffer? Om det er til at blæse i? Om det er sammensat af flere Plader? Til hvilken Anvendelse det fordem har været bestemt? Og hvadsomhelst du har iagttaget desangaaende. Hvis du gør dette Emne til Genstand for et særskilt Brev og besørger dette sendt til mig, saa snart det kan lade sig gøre, saa vil jeg føje det til i den nye Udgave, som nu er under Forberedelse, og det ikke uden hædrende Omtale af dig. Hvad du skriver, besørgeres udmærket med Brødrene Fuiren. Hils alle vore, især Rhode, hvis Dom om mit Horn jeg ogsaa begærligt afventer. Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

København, den 22. Januar 1642.

(W I 254).

996. *Til Marcus Christensen Humble i Karleby.*

23.1.1642.

Jeg har skrevet til Henrik Køster og andre om den afdøde Viborgbisp og talt din Sag. Kansleren kommer først om tre Uger. Skriv selv til ham og mind ham om hans Løfter. Den omtalte Strid mellem Lektoren i Lund og Bispen var kun Smaating. Jeg har besørget dit Brev til Dr. Jacob Madsen, men han bor paa Frederiksborg og ser ikke Kongen ret hyppigt.

(W I 254).

997. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

23.1.1642.

Dit Brev af 9. Januar kom først i Dag, den 23. Jeg skal tale med Kansleren, naar han om tre Uger vender hjem. Magister Marcus [Christensen Humble] maa selv skrive til ham. Biskoppen giver Tilsagn om Hjælp.

(Følgende Efterskrift, som hører til dette Brev, er i Udg. 1751 trykt efter Ep. 500, (Nr. 999), Brev til samme, dateret 29.1.).

P. S. Jeg var for fjorten Dage siden i Sorø; min Modstander [Henrik Ernst] var inviteret i Selskab sammen med mig, men vilde ikke komme. Ejheller blev der dersteds talt noget om vor Uoverensstemmelse.

(W I 255).

998. (Ep. 754). (Da. Mag. 5. R. II p. 23).

Til Ambrosius Rhodius i Kristiania.

24.1.1642.

For det mig tilsendte fine Digt siger jeg saa mange Tak, men da jeg hører, at han, som havde paataget sig at ville udgive mine Grundsætninger, nu har frasagt sig Bogtrykkerembedet, opgiver jeg Haabet om en ny Udgave. Hvis senere nogen skulde paatage sig dette Hverv, skal jeg dog sørge for, at Digtet bliver trykt foran.

Om den Strid, der er opstaaet imellem Eder, ved jeg ikke, hvad jeg skal sige. Professorerne ved dette Universitet kan ikke være Dommere, da nemlig Tilsynet med Gymnasierne er forbeholdt Biskopperne. Hos os er Hvervet med Udstedelsen af Vidnesbyrd om Elevernes Fremskridt hovedsagelig overladt til Skolernes Rektorer som en Slags Professorer ved Gymnasierne, hvilket jeg heller ikke tvivler om vil gælde hos Eder; derfor vil jeg nødtigt have, at du blander dig for meget ind i denne Sag.

Jeg forstaar ikke, hvorfor du ikke sender mig Anerkendelse paa, at du har modtaget Arven; alt, hvad jeg paa dine Vegne har modtaget, er dig udbetalt med fuld Redelighed. Vi er alle Mennesker, og det er nødvendigt, at alt mellem os gaar ærligt til. Hvad nu, hvis din Svigermoder aldrig havde villet dele den Arvepart, som tilkommer Eder efter Søsterens Død — skulde jeg saa beskyldes for at have gjort mig Profit deraf? Det er urimeligt. Hvad der er gjort, har jeg gjort af mig selv og ærligt ydet mit. Sørg derfor for, at det gaar ordentligt til mellem ordentlige Folk.

Lev vel. København, den 24. Januar i Aaret 1642, som jeg ønsker skal blive heldigt og lykkeligt for dig og dine.

(W I 255. Afskrift i Konsistoriums Arkiv (Univ. Arkiv 90) Kopibog Nr. 5, 1656—61 fol. 211).

999. (Ep. 500). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

29.1.1642.

Nu indser jeg fuldtud, at de Breve mellem os, som overdrages Gagelmann, besørgeres ret langsommeligt. Thi endnu har jeg ikke set det, som du fortæller at du har skrevet den 20. og ladet Hr. Marskallen besørge, og af det, du har skrevet den 25., slutter jeg, at I heller ikke har modtaget dem, jeg sendte til dig og Magister Marcus den 23. Det vil altsaa være Umagen værdt at paaminde Manden [overstreget: Gagelmann] om ikke at lade det, der fra begge Sider gives, ligge for længe over hos sig.

Jeg indrømmer, at jeg aldrig har set det Himmelbillede for vor fyrstelige Naade Prinsen, som er udgivet af Longomontanus; jeg gik derfor til Forfatteren og bad ham i hans Naade Prinsens Navn om at ville give mig nøjagtig Belæring derom. Først begyndte han at nægte, at noget saadant var offentliggjort af ham; da jeg dernæst gik ham paa Klingen med, at dette var hævdet ved Hoffet af Dr. Fabricius, sagde han, at han med Forbigaaelse af Navnet havde anbragt det i Dølgemaal som Eksempel i sin danske Astronomi, 2. Bog, Kapitel 6, Sphærica, og viste mig Stedet. Han tilføjede endog, at der var begaaet en lille Fejl ved Polhøjden, fordi han, da han skrev dette, ikke troede, at Prinsen var født i København, men i Helsingør. Denne Bog, som for anden Gang er udkommet i Trykken hos Janssonius i Amsterdam, findes imidlertid ikke i Handelen hos os, men Moltichen har givet Tilsagn om at ville sørge for, at den kommer hertil til Foraaret. Hos Forfatteren har jeg bedt om et Eksempel, men han sagde, at han kun havde et eneste, og det kunde han ikke undvære. Men han fortalte, at han for nogle Aar siden havde sendt den til hans Naade Prinsen, da han havde tilegnet ham et Tillæg dertil om Kometer, og at den nu uden Tvivl findes i hans Bibliothek.

Naar vor høje Hr. Kansler er vendt tilbage, skal jeg personlig forelægge ham Magister Marcus' Brev og tale hans Sag saa omhyggeligt som muligt: Indtil da er det nødvendigt, at det bliver liggende hos mig; jeg beder dig meddele ham dette. Lev vel og hold dig ilive, bedste Ven.

København, den 29. Januar 1642.

(Den i Udg. 1751 trykte Efterskrift: Se efter Brev Nr. 997)

(W I 255).

1000. *Testimonium for Christopher Hansen Nyborg.*

1.2.1642.

Christophorus Johannis Neoburgius blev immatrikuleret i 1637 [fra Herlufsholm]. Han har aflagt Prøver paa sine Studier, taget Baccalaugraden og theologisk Attestats.

(W I pag. 54).

1001. (Ep. 231). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

2.2.1642.

Det vil ikke være gledet dig af Minde, at vi under de andre Samtaler, som det timedes os at føre her fornylig, kom ind paa en vis Svend, som engang blev dræbt af Saracenerne paa et Korstog. Jeg sagde dengang, at han af Wilhelm af Tyrus var opført blandt de Helte, som i store Skarer strømmede sammen fra forskellige Egne og efter Datidens Skik lod sig Korsets Tegn hæfte paa Skuldrene for at erobre Palæstina og udfri det af Barbarernes Hænder. Se, her har du fra samme Tyrius Stedet om vor Svends saa ulykkelige Drab — han, som virkelig fortjente en bedre Skæbne. Men nu vil du spørge, hvem der var denne Svends Fader, og hvorfra han stammede? Han kan ikke være nogen anden end Svend Tveskægs Dattersøn, der med sin Broder Toste blev givet som Gidsel af sin egen Fader Godwin til Kong Edward af England. Du kan se [Claus Christophersen] Lyskanders Slægtebog Side 197 og 198. Ogsaa Matthæus Paris [Historia major Angliæ, ed. Matth. Parker, London 1571, Fol., Zürich 1606, Fol.] omtaler denne Svend ved Aaret 1097: Paa denne Tid greb ogsaa Swanus (fejlagtigt for Svenus), Danskekongens Søn, Korset sammen med 1500 fuldt bevæbnede Mænd og ilede til Antiochias Belejring, men ikke langt fra Byen Nicæa faldt han i Tyrkernes Baghold og blev dræbt med alle sine Mænd.

Hvad ellers Udgaven af Saxo angaar, saa er det nu kommet dertil, at vor ædle Hr. Forstander vægrer sig ved alle Udgifter, hvorfor jeg da her-efterdags tvinges til at bejle til mine Venners Hjælp og især deres, der af Hjertet er det fælles Vel venligt stemte, og at jeg opfordrer dem til Deltagelse. Men det vilde være det rigtigste at knytte en Boghandler til som Parthaver i de Udgifter, der skal foretages til Saxo, og det en som staar i Forretningsforbindelse med udenlandske Boghandlere og kunde forhandle baade sine egne og alle vore Eksemplarer: Til Moltichen har jeg derfor skrevet dette vedlagte Brev, hvori jeg indtrængende anmoder ham om at yde et klækkeligt Bidrag til Fremme for dette fælles Formaal. Det bliver din Opgave at være Fortaler og Overtaler hos Moltichen, for at han med Iver kan indgaa et Kompagniskab med mig om at udbrede Saxo uden at behøve at betvivle, at han vil høste rigelig Fordel af sin Rundhaandethed.

Vor Bering indskærper dig udtrykkeligt, at de Ting, der nylig her forhandlede mellem Eder om engang at forfremme ham til et Professorat i Poesi, maa blive hemmeligholdt for Biskoppen. Thi hvad han frygter er, at Biskoppen vil hindre hele Sagen, førend der har vist sig en gunstig Lejlighed til at udføre den, dersom han faar noget at vide om denne Eders Plan. Han vil nemlig tage det unaadigt op, at Bering for tidligt fritages for

den Stilling, han nu beklæder. Han ved jo, i hvor høj Grad han er Adelsmændenes Tarv hengiven o. s. v. Men lad dette blive mellem os.

Lev vel og lykkeligt, du bedste blandt Venner, og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

Sorø, i Hast, den 2. Februar 1642.

1002. *Til Niels Bertelsen Wichmand i Odense.*

4.2.1642.

Jeg har modtaget Fortegnelsen over Hovdyr. Det indlagte Brev er besørget. Jeg mødte ham paa Gaden: Hun har tigget og bedt om ikke at blive lovet til nogen i de første to Aar; han blev urokelig i sin Mening og klagede over at blive trængt med Anmodninger. Peder kan fortælle Resten.

(W I 256).

1003. *Til Vitus Bering i Sorø.*

4.2.1642.

Jeg siger mange Tak for det tilsendte og ser, at de Muser, du dyrker, aldeles ikke humper, men tværtimod gaar paa Stylter, hvilket er i sin Orden. Overflod er bedre end Mangel, og det er lettere at bortskære det overflødige end at tilføje det manglende.

Du maa med Sindsro bære dit vanskelige Hverv og bestride det med Nidkærhed, saa du kan vinde Gunst hos de store. Hvad vi talte om, skal ikke blive glemmt, naar en gunstig Lejlighed frembyder sig.

(W I 256, II 99, Afskrift af Hans Gram).

1004. (Ep. 232). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

7.2.1642.

Jeg takker dig overmaade meget, fordi du har villet meddele mig din Opfattelse af bemeldte Svend. Det maa have været netop ham du skildrer, som hint Maleri fremstiller, og ikke den anden.

Jeg sender en Fortegnelse over de Begivenheder, som er blevet uddraget af Saxo, og som vor Pas har stukket i Kobberplader; den er optegnet med Spormands Haand; samtidig ogsaa en Prøve, der endnu ikke er gjort færdig i alle Enkeltheder, og som jeg ønsker mig tilbagesendt; det er for at der kan være Enighed om Størrelsen af de andre. Medmindre du sørger for, at Saxo bliver trykt paa større Papir, kan der næppe blive Brug for dem til dig.

Uden Tvivl har det været nogle af den Slags Folk, der kun finder Behag i deres eget, som har gjort Eders Forstander uvenlig stemt mod et saa nyttigt og nødvendigt Arbejde, idet de har misundt dig og Fædrelandet en saa stor Hæder; men »skrid du blot tryggere frem« [Verg. Æn. VI 95].

Naar din Plan er blevet bekendt for vor kongelige Majestæt, vil der sikkert frembyde sig Udveje, som fører til det ønskede Maal.

Med Moltichen skal jeg ved given Lejlighed forhandle, men jeg ved nok, at han vil gøre sig ret vanskelig, thi nu venter han paa Dr. Brochmands Apologia [Apologiæ speculi veritatis Brandenburgensis confutatio, Pars I, Hafniæ 1646, 4°] og er beskæftiget med andre danske Ting. Hvad jeg med min Tilskyndelse kan udvirke, skal blive gjort.

Jeg beder Bering være tryk, og intet skal være mig kærere, end at vi maa kunne begunstige den fortræffelige Yngling paa den Maade, som sket er. Lev vel.

Den 7. Februar 1642.

(W I 256).

1005. (Ep. 674). *Fra Thomas Bartholin i Venezia.*

11.2.1642.

(21.2. ny Stil).

Fortræffeligste Mand, evigt ærværdige Velynder! Svævende mellem Sorg og Glæde hengav jeg mig til begge Dele, da jeg fornylig ved Læsningen af dit Brev afsendt første Januar blev alvorligt bedrøvet over, at der paa Grund af Mangel paa Breve fra mig hverken var min Moder eller min Beskytter noget bekendt om vor Rejses og vore Sagers Fremgang. Landenes ulykkelige Tilstand samt Afstanden opsluger ikke sjældent Sendebudene til vor Skade, hvilket jeg har erfaret er sket i de sidste Dage. Dog vendte mit Mod tilbage ved Læsningen af dit Brev, da jeg mærkede den samme Hengivenhed, som jeg længe havde vovet at haabe paa. Især optændte dog din rigelige og udbredte Elskværdighed mit ærbødige Sinds aldrig hensygnede Flamme med den indføjede og offentliggjorte offentlige Disputats, som jeg uværdige aldrig skal fortolke anderledes, end at det skal staa klart for vor Tid, at du er den, hvem jeg alene vil højagte sammen med vort Slægtleds berømteste Mænd, og hvem jeg maa tilstaa at være stedse forbunden; imidlertid vil denne Pen og dette Sind evigt sværge dig Lydighed.

Rhode venter daglig Kirchers Bedømmelse vedrørende Guldhornets Hieroglyffer, men Naudæus' Rejse til Frankrig har bevirket dens For-sinkelse. Om Licetus har jeg i mit Brev fornylig skrevet, at han paatænker noget i sin Bog om Ringe. Selve Hornet vil han lade stikke i Kobber i lille Format og (om jeg ikke tager fejl) vil han begrænse alle Hieroglyfferne alene til Harald [Blaatands?] Bedrifter. Men hvis Bogtrykkeren vil opsætte Genudgivelsen en kort Tid, skal jeg meget snart sende begges, baade Kirchers og Licetus' Opfattelse i skriftlig Form, thi hvis det for hans Forretningers

Skyld ikke er muligt igen for den berømmelige Rhode, vil jeg selv henvende mig til dem begge i Breve. Fra Venezia er der hertil ankommet Eksemplarer, som af mig er fremskaffet til Bibliothekerne i Vatikanet og Milano, og jeg har bestemt at sende dem ved første Lejlighed, for at det gyldne Skrifts Glans kan udstraale fra alle Steder.

Min Fætter Henrik Fuiren har fortalt mig, at han har set de danske Festkalendere i Barberinis Bibliothek, og han sagde, at han dertil vilde føje Guldhornet, der skal sendes til Rom sammen med dem, han har bestemt for Naudæus og dal Pozzo.

Min herværende Ven og højeste Velynder, den fortræffelige Vesling, har med Held og stor Nøjagtighed gennemført nogle anatomiske Dissektioner; han er i højeste Grad sandhedskærlig, og vi har ogsaa paa sædvanlig Vis lykønsket ham med et Digt. Vi har foretaget ret omhyggelige Efterforskninger angaaende Udmundingen af *vena cava* og *arteria venosa*, men blandt talrige Lig har vi kun en Gang fundet den aaben, og det var ved en særlig Hjertetilstand, idet den sædvanlige Vej gennem *vena arteriosa* var tilstoppet af en stor Mængde Fedt eller rettere slimet Væske, som vældede frem fra begge Sider bagved Ventriklernes. Som ganske forkerte, eller snarere altfor specielle har vi saaledes paavist Iagttagelserne af denne Folius, hvem jeg har omtalt i min Fortale; jeg vil nu forhandle derom med ham personlig, medens jeg er kaldt til Saturnalierne her.

Lev vel, agtværdige Fader, og fortsæt med at elske den, som er dig alvorligt hengiven.

Venezia, den 21. Februar 1642.

1006. (Ep. 233). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

21.2.1642.

Fortræffelige Hr. Doktor Worm, Svoger og mest attraaede Ven! Hermed tilbagesender jeg med al skyldig Taksigelse den mig nylig tilsendte Prøve paa de Billeder, som Pas paa kongelig Befaling stikker i Kobber. Den faldt i høj Grad i vor ædle Hr. Forstanders Smag, og han tilsagde straks af sig selv sin Bistand til at opnaa et Kongebrev, hvorved Pas, selvom han skulde vise sig vrangvillig, kan tvinges til ikke blot at stille alle sine Billeder til vor Raadighed, men ogsaa til at udføre dem i sin egen Presse netop paa den Maade, som jeg husker, at du raadede mig til. Af den vedlagte Fortegnelse, der, om jeg ikke tager fejl, er udarbejdet med Spormands Haand, har jeg let kunnet slutte mig til Antallet af dem, som det til sin Tid bliver muligt at indsætte i min Saxo. Ved disse nøjagtigt tegnede Billeder

vil der sandelig blive føjet en umaadelig Prydelse til denne herlige Forfatter og den nye Udgave af ham.

Men med hvilke Klager skal jeg over for dig skildre vore Landsmænds Uvilje og Ligegyldighed? De er saa langsomme og forsømmelige til at fremme det almene Vel — navnlig de, som puger vældige Pengedynger sammen i deres fulde Kasse. Den højærværdige Hr. Biskop opfordrede jeg for kort Tid siden til at indgaa et Kompagniskab med os til Offentliggørelse af Saxo, men hvad Svar jeg fik, vil jeg hellere fortælle dig mundtligt end skriftligt. Heller ikke de andre, hvem det angrer og piner mig at have besværet med denne Sag saa ivrigt, har givet os større Haab.

Dine Runemindesmærker, som jeg stoler paa, at Bogtrykkeren næsten har lagt sidste Haand paa, vil jeg gerne have, at du sender mig som et af de første, da jeg vel er blandt de faa, som kan værdsætte saadanne Oldsager efter Fortjeneste.

Jeg er endnu fuldstændig optaget af Saxo, skønt den nu i følelig Grad begynder at savne oprigtige Velyndere.

Lev vel, du der er født til Fædrelandets Pryd, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, i Hast, den 21. Februar 1642.

1007. (Ep. 501). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

24.2.1642.

For faa Dage siden, da vor høje Hr. Kansler var kommet tilbage, overrakte jeg ham Magister Marcus' Brev og genkaldte samtidig mundtligt Løfterne i hans Erindring. Han, der meget vel huskede det hele, lovede højtideligt at komme ham i Hu, naar der viser sig noget, som han mener kan komme i Betragtning. Jeg ønsker, at du ved givne Lejlighed skal betyde ham dette, for at han kan forstaa, at jeg har imødekommet hans Bøn, saa vidt det stod til mig.

For ikke længe siden afgik Magister Ærylæus i Lund, en af Kapitlets ældste, ved Døden. Jeg haabede, at der deraf vilde tilflyde os noget fra de fælles Indkomster, men efter hvad jeg hører tillader Kapitlets Statutter ikke dette. Det Vikariat, han efterlod sig, forlangte Hr. Biskoppen sig tildelt paa dine Vegne, men den theologiske Lektor satte sig imod det og hævdede, at det tilkom hans Embede. Denne Strid henstaar altsaa til Kapitelmedlemmernes Afgørelse. Disse Ting har jeg andres Beretning at takke for, thi fra Biskoppen har jeg ikke endnu modtaget noget; jeg har ikke kunnet undlade at betyde dig dette, for at du kan se, at jeg intet skjuler,

naar jeg indser, at det kan blive af Betydning for dig. Lev imidlertid vel og vær mig bevaagen, som du plejer.

København, den 24. Februar 1642.

(W I 256)

1008. *Fra Samme.*

3.3.1642.

Tak for dit sidste Brev af 29. Januar, som jeg modtog den 6. Februar. Tak for din Hjælp med at faa Longomontanus til at stille Prinsens Horoskop. Da Moltichen ikke har noget Eksemplar, skal han ikke bryde sig derom, da du har stillet hans Naade tilfreds. Jeg antager, at du har givet Kansleren Magister Humbles Brev. Vil du ogsaa give ham vedlagte fra Prinsen. Palle Rosenkrantz er død og skal begraves paa Krenkerup den 16. Marts. Om din Modstander [Henrik Ernst] hører man ikke mere her. Vor Marskalk fortæller, at en Mand i Italien snart vil udgive en Kommentar til dit Guldhorn, ligesom du siger, at det er Tilfældet i Frankrig. Her ved Hoffet er vi meget ivrige efter at faa noget at vide om kongelig Majestæts Ankomst til København.

(Kv. 22).

1009. (Ep. 502). *Til Samme.*

6.3.1642.

*Idag, som er den 6. Marts, kom en Borger til mig ved Syvtiden om Morgenen og overbragte mig et Brev skrevet af dig; han gik med det samme igen, men da jeg havde brudt Brevet, opdagede jeg, at et andet hørte med dertil, bestemt for vor høje Hr. Kansler, og at du ønskede ham det forelagt ved min Hjælp. Jeg sendte altsaa straks Bud hen for at opsøge Manden og spørge ham om det Brev, men han sagde, at det Hverv var ham overdraget, at han havde givet det til Kansleren, og at han ventede Svar efter Middag. Hermed maatte jeg lade mig nøje. Hvis altsaa Sagen faar et andet Udfald, end du kunde ønske, saa maa du ikke lægge Skylden herfor paa mig, som meget gerne vilde have udført dette Hverv, men derimod paa ham, som selv tog sig det paa.

Den 24. Februar har jeg skrevet til dig, hvilket Svar jeg fik angaaende Magister Marcus, og jeg sendte det til Gagelmann, men er ked af, at du endnu ikke har modtaget det; thi jeg gjorde nemlig opmærksom paa nogle Forhold vedrørende dine Interesser i Lund: At et Vikariat er blevet ledigt efter Magister Niels [Ærylæus], men at den theologiske Lektor sammesteds, under Anbringende af, at det tilkom ham, gjorde Indsigelse, da Biskoppen vilde vælge det paa dine Vegne.*

Nu haaber jeg, at du har modtaget mit Brev. Kansleren lover Magister Marcus sin Gunst og Bistand, som jeg ogsaa dengang udførligere meddelte.

Det glæder mig, at der ogsaa i Frankrig er fundet Folk, som er berørt af nogen Interesse for vort Horn. Svantevits Beskytter [Henrik Ernst] kan altsaa se, at de herligste Aander i Italien og Frankrig gør saa meget Væsen deraf, at de gerne anvender, men ikke spilder, Timer derpaa, og at det har saa stor Betydning for dem, at det beslæglægger en god Del af deres Tid, tværtimod hvad han mener. Jeg lykønsker mig selv til at have naaet mit Formaal, nemlig at give herlige Aander en Anledning til at tænke mere over dette, og at jeg har været Aarsagen til, at det er blevet bekendt for flere. Jeg haaber, at der ogsaa i Tyskland vil findes Folk, som vil anvende noget Arbejde derpaa. Thi fra Königsberg har en Ven skrevet til mig, at der var en Kemiker der, som stode paa at kunne bevise, at den rigtige Fremgangsmaade til Tilvejebringelse af de Vises Sten indeholdtes deri. Hvad er smukkere end saaledes at opildne herlige Aander til hæderlig og venskabelig Kappelstrid og samtidig at gøre sig fortjent af Fædrelandet og Prinsen?

Kongelig Majestæt venter vi hver Time — nogle melder, at han er kommet til Sjælland, andre, at han opholder sig i Kallundborg. Jeg kan ikke skrive noget som sikkert.

Da Gagelmann blev mindet om mit Brev, fortalte han, at han forlængst havde besørget det; at du ikke har modtaget det, undrer mig.

København, den 6. Marts 1642.

(W I 257).

1010. (Ep. 234). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

8.3.1642.

Da jeg slet ikke betvivler, at Bogtrykkeren har lagt sidste Haand paa dine Mindesmærker, beder jeg dig venskabeligst om at begunstige mig med Tilsendelsen af et Eksemplar deraf: Eller idetmindste at lade din Medhjælper afskrive hele det Kapitel, som handler om Dronning Thyras Fæstningsværker, det saakaldte Dannevirke. Thi de forskellige Forfattersteder, som du der har citeret til Bevisførelse, vil i høj Grad kunne tjene til Nytte for mine Noter til Saxos 10. Bog, paa hvis Kommentering og Tekstforbedring jeg nu anvender alle mine Kræfter. Jeg beder dig tilføje, hvad der maatte findes i dine Arkiver af Aktstykker om Julin-Vikingernes Sørørvæsen og om selve Byen Julin, som Saxo ofte omtaler i samme Bog.

Jeg tror ogsaa, at din Svigersøns kobberstukne Konger er udkommet; dem venter jeg paa med Længsel. Samtidig beder jeg dig midlertidigt sende mig de gamle Kvad, som er udgivet af [Martin] Opitius [Florilegium Epigrammatum, Leipzig 1634,8°], og som du har antydet findes hos dig. Jeg skal trofast tilbagelevere dem, naar den kommende Herredag ved Guds Styrelse fører os sammen.

Lev vel, du bedste blandt Venner, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 8. Marts 1642, i Hast.

1011. (Ep. 764). *Fra Bertel Bartholin i Padua.*

10.3.1642.
(20.3. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Jeg formaar ikke at belægge mine Ord saa snildt, at de kan skildre din voksende Berømmelse. Thi siden du udgav de danske Festkalendere, Runeskriften og andre Værker, der angaar Kendskabet til vor danske Oldtid, saa har din Dyd aldrig været dulgt. Skønt den ikke kendte til Grænser, saa fik den dog øget Kraft gennem hint gyldne Værk om vor prinselige Naades Guldhorn, et betydeligt Mindesmærke fra en ren og uforfalsket Oldtid. Nu er det udkommet i Tryk og har straks forkyndt dit Ry for Italianere, Franskmænd, Tyskere og andre. Og ikke med Urette, da det baade omhandler et Stof, som er værdigt til at stedes for lærde Mænds Domstol, og er saaledes fremstillet af dig, at den danske Sfinks, hvis Gaader ingen bedre end Worm løser, ikke trænger til en anden Apollo. Da jeg tog Bogen nærmere i Øjesyn, begyndte jeg at tænke paa det ene efter det andet. Jeg havde dannet mig den Opfattelse af Kunstnere, at de dristigt tillod sig alt efter eget Forgodtbefindende. Din højlærde Fremstilling fik mig væk fra denne Vildfarelse, saa at »Værket ikke syntes saa fyldt med Lykkens lunefulde Spil« for at tale med den lyriske Digter [Horats Carm. II, 1, 6]. I Tillid hertil har ogsaa jeg vovet et Forsøg paa dette Felt. Dog er jeg ikke saa slagen med Galskab, at jeg kunde ønske dig noget frataget — hvem skulde vel skrive Iliaden efter Homer? Alt skal være sagt med Tøven, da usikre Spor meget let kan tilsløre denne Sfinks's Troværdighed.

Jeg mener, at Fremstillingen viser Bedrifter af Harald, almindelig kaldet Blaataand. Thi Slangerne paa den første Ring — de, som synes at true med deres Bid — de betegner hans gunstige Lykke imod Kejser Otto, Slaverne og andre Fjender. Josephus fortæller i anden Bog imod Apio, at Mennesker har knyttet saa nær Fortrolighed med Øgler, at de har opdraget dem sammen med deres Børn og ladet dem være med ved deres Maaltider; dem, de anfaldt med deres Bid, ansaa de for lykkelige og gud-

dommelige. At Nordboerne ogsaa engang har opelsket Slinger, fortæller vor Saxo i niende Bog. De nøgne Mennesker viser deres Kækhed og Dristighed i Kampen mod Fjenderne. Thi de mødes oftest nøgne og vaabenløse. Hvis vi bedømmer det øvrige nøjere paa Grundlag af den hos Saxo omtalte Fortælling, er det forbavsende at sige, hvor godt det passer: Den Lanse, som af Otto blev kastet i Limfjordens Vande, da han blev forhindret i at foretage videre Fremrykning, den fremstilles paa det Billede, som ses føjet hertil. Vi ser en Rytter udrustet til Krigsforetagender og de andre, som flittigt bruger deres Vaaben, og atter andre som efter Vilddyr og Bæsters Skik tappert angriber Fjenderne med Vaaben, indtil endelig alle er slaet paa Flugt og i Nederlaget har indrømmet dem Sejren, idet Herredømmet overlades den forrige Hersker. Hvem maa ikke beundre Haralds Storsind, som dette Horn stiller til Skue? Og de ypperlige Skatte, som Kongerne før ham, som Frode den Første og ligeledes Frode med Tilnavnet Fredegod samt andre har overleveret ham gennem deres Efterkommere? For slet ikke at tale om de Skatte, han selv skaffede sig i Form af Rov fra England og andet Krigsbytte. Derved var han fremragende, at han udmærkede sig ved sine Rigdommes Ry. End lykkeligere, fordi han vendte sit af Hedningernes Overtro gennemtrængte Sind imod den katholske Religion. Men som det fremgaar af disse ægyptiske Uhyrer, slavebandt han sig ikke saadan ligestraks til den Religion, mere end at jo visse Rester af den gamle Gudsdyrkelse blev tilbage. Medmindre nogen vilde sige, at Minderne om hans Bedrifter bedre kunde udtrykkes ved Hieroglyffer ogsaa af de Kristne selv, saaledes som ogsaa disse ikke sjældent i Lighed med de gamle Digtere i Digte anraaber Muserne og andre opdigtede og malede Guder, for at de kan straaale med et rigere Farvespil; ingen tør derfor hævde, at disse har noget med Hedninger at skaffe.

Hans Naade Dogen af Venezias Horn, hvorom du taler Side 47, er ifølge den i Oldsager meget kyndige Laurentius Pignorius Trojanernes Mitra, som han selv ved Hjælp af sjældne Mønter og andre Mindesmærker paaviser i sin Bog om Paduas Oprindelse [Lorenzo Pignoria: *Le Origini di Padova*, Padova 1625,4°], som er skrevet paa Italiensk. Om dette Spørgsmaal kan der søges Oplysning i tiende Bog af Paschalius' Værk om Kroner [Carolus Paschalius: *De Coronis Tractatus*, Paris 1612,4°] og ligeledes i femte Bog, som giver en vidtløftig Behandling af disse Ting.

Vor Rhodes Museum, der rummer forskellige Mønter og Oldsager, ejer ogsaa en Mønt, der nøjagtigt gengiver Trojanernes Mitra. Om denne Mand, som vi alle beundrer, kunde jeg sige meget, dersom Ord var tilstrækkelige til hans Pris. Jeg er slet ikke i Tvivl om, at han er dig fyldestgørende anbefalet ved sin Lærdom og sine Dyder, men du maa imidlertid

tænke paa hans Tarv. Som jeg tidligere har skrevet, ændrer han ikke sit Forsæt. Han lægger, som du ved, Vægt paa Lægekunsten og er meget heldig i sin Praksis. Grunden til, at jeg understreger dette, er mit Ønske om at paavise det fejlagtige i den Paastand, at han er fremmed for praktisk Lægegerning. Ved din Myndighed og dine kloge Raad har du meget stor Indflydelse hos Kansleren, du kære Worm. De Kirkegodser, som kaldes Kanonikater, tildeles ufærdige, ja uværdige Personer. Hvis nogen vilde tale Rhodes Sag, kunde han ogsaa gøre sig Haab om noget. Det københavnske Bibliothek, saavel som det vatikanske, det ambrosianske og det parisiske, vilde let komme til Kræfter under en fast ansat Leder. Denne Post vilde han ikke afslaa, hvis den blev ham tilbudt. Dette vilde tjene Universitetets Værdighed og Bibliothekets Tarv; under hans Ledelse vilde det blive bragt i orden, idet han nu har en saadan Overflod af Manuskripter, som efter hans Hensigt er bestemt for det københavnske Bibliothek, saa snart han erfarer Fædrelandets Sindelag imod sig. Den Mand, som med stor Iver arbejder for andres Interesser, bør ikke svigte sine egne.

Om mine Studieplaner har jeg tidligere givet dig Underretning. Du kender Filologiens Maal, som ingen med Held kan naa, medmindre han ogsaa har gennemgaaet et Kursus i Retsvidenskab. Du ved, at jeg er bundet af mit Løfte om at forsmaa alle Grader uden for mit Fædreland: Gennem dig vil jeg opnaa Tilladelse til at søge det juridiske Licentiat her; selve Graden vil jeg da engang forvente i mit Fædreland. Hvis du skaffer mig denne Ansøgning bevilliget, vil jeg med større Hæder vende hjem til den fædrene Arne. Hos Eder, Fædre, ligger den højeste Myndighed i videnskabelige Spørgsmaal, hvorfor jeg ikke indanker min Sag for nogen anden Domstol.

Til dit Museum vilde jeg sende nogle Mærkværdigheder, dersom jeg vidste, at mine Gaver var efter din Smag. At føje en Hvid til Krøsus' Rigdomme er det samme som at holde en Lampe frem imod Solen; men det er dog altid noget af en Rigdom. Naar der viser sig en Lejlighed, skal jeg ikke svigte mit Hverv.

Lev vel, fortræffelige Mand, ærværdige Slægtning, og hvis der er noget, du her vil have besørget, saa giv mig Befaling og Ordre. Jeg tilføjer min Hilsen til din Hustru og dine Børn. Lad imidlertid mig være dig anbefalet, jeg hvem du har bundet til dig med saa mange Velgerninger.

Padua, den 20. Marts 1642.

1012. (Ep. 677). *Fra Thomas Bartholin i Padua.*10.3.1642.
(20.3. ny Stil).

I mit Brev fornylig havde jeg afgivet et Løfte; det gjorde jeg efter din Vilje, thi det er dig, Sagen angaar; nu indfrier jeg det endelig, og det sker ud fra en brændende Iver for Eders Arbejder; gid det maa naa frem i rette Tid! Iforgaars ankom der Svarbrev til mig fra den førende italienske Filosof og Oldforsker Fortunius Licetus angaaende Tolkningen af Eders Guldhorn; det var nylig blevet ham afæsket af mig i et Brev fra Venezia; efter Omtalen af andre Ting læses den i det mig tilsendte Brev med følgende Ordlyd:

»Hvad dernæst angaar Forklaringen af de ældre Billedfremstillinger paa det danske Guldhorn, saa behandler jeg i en lidt udførligere Afhandling et Spørgsmaal af denne Art i Kapitel 40 af mit Bind Om de gamles Ringe. Hovedindholdet heraf er, at Hornet har været fremstillet paa Befaling af en meget gammel Konge hos Jyderne, og ikke til andet Brug end til at prøve Statholdernes Aarvaagenhed med Bestyrelsen af deres Provinser og Befolkningens Ærlighed med at afholde sig fra Tyverier; derfor blev det offentligt udlagt paa en Skillevej ved Ribe. Men Billederne, som er dannet derpaa, mener jeg ikke angaar andet end en fremragende dansk Konges Personlighed og Kendetegn, baade i Krigs- og i Fredstid, medens han dygtigt regerer det sig underlagte Rige. Denne Opfattelse bestyrker jeg ud fra en passende Forklaring af de enkelte Afbildninger, idet hver af deres Enkeltheder nøjagtigt undersøges, og idet jeg ser op til den berømte Worms Omhu og ikke ganske afviger fra hans Meninger, skønt jeg ikke altid bliver staaende ved dem. Disse Ting er, du højlærde Mand, hvad jeg nu med hastig Pen og i min store Travlhed har kunnet svare paa dit meget smukke Brev o. s. v.«

Den øvrige Ordlyd af det Brev vil jeg ikke udførligere gengive, da det intet bidrager til denne Sag. Kongens Navn har han ikke nævnt, skønt han uden Tvivl mener Frode den Store, der var berømt ved Vaaben og Hæder. Bogen om Ringene er endnu ikke kommet offentligt frem; saa snart den er udkommet, skal jeg afskrive Indholdet af det Kapitel; da jeg imidlertid den Dag imorgen skal svare paa den berømte Mands Brev, vil jeg fremsætte mine Tvivl, som næppe vil tilstede hin første Formodning. Thi med hvilket Vidnesbyrd vil han overbevise os om, at Undersaatternes Troskab er sat paa Prøve ved en saadan Fremlæggelse, da den jo kunde prøves paa en ringere og mindre iøjnefaldende Ting? Billedforklaringerne

bærer større Præg af Sandhed, og dem kan han med ringe Besvær ud fra dine moralske Formodninger begrænse til en Konges Skikke. Men da han dog tolker Hieroglyffernes Indhold efter de gamle Ægypteres og Romeres Opfattelse og Mening, saa nærer jeg en Tvivl som, haaber jeg, let vil kunne løses for mig af dig: Om vore gamle Daner har betegnet Tingene ved de samme Billeder? Gennem Forfattersteder vilde jeg gerne belæres om, af hvem de er meddelt og hidbragt til Norden: Men hvis Romernes og Ægypternes Ry og deres hemmelige Skrivemaade har været hine ukendt, forekommer det sandsynligt, at de ogsaa under de Tegn, hvorunder de har skjult en indre Mening ogsaa har været anderledes, og at saaledes de gyldne Hieroglyffer næppe kan tilpasses den orientalske Betydning. Men disse og andre Biting vil du let skære igennem, du hvem den u dødelige Gud har indrømmet det højeste Herredømme over alle Tidsaldres Hemmeligheder.

Dit meget elskværdige Brev fornylig bevidnede, at du er opfyldt af Længsel efter det florentinske Horn; jeg skal snart sende det aftegnet efter Størrelse og forsynet med sine Billedfremstillinger, saasnart en Ven, hvem jeg i Firenze gav det i Opdrag, har sendt det tilbage gennem det regelmæssige Sendebud, hvilket jeg stoler paa vil ske straks i næste Uge. Paa Grund af Naudæus' Fravær foreligger der endnu intet om Kirchers Dom, dog haaber jeg, at han vil give et eller andet Svar paa mit Brev. Thi jeg har ikke fortrudt og skal ikke fortryde at vie denne Pen til dit Navns Berømmelse; dets Ros og guddommelige Gaver, hvorom Himlene og de fineste Lærde alt forlængst har sammensvoret sig, vil jeg stille op imod alle dem, som vor Tidsalder dyrker. Men hvor meget jeg skylder dig og dine Dyder, skal jeg ingensinde tillade nogen at være uvidende om, og jeg skal ikke ophøre med at forkynde det, eftersom jeg med skyldig Ærbødighed i Hjertet daglig fornemmer Vidnesbyrd herom. Vore umodne Muser vil evigt skyldte dig deres Tilværelse. Du har bøjet min Bedstefaders tvivlende Sind til min Fordel, og om jeg ikke tager meget fejl, vil du med din Indflydelse føre mig til Nydelsen af det højeste Beneficium, naar Leyels Aar er udløbet. Men vil de mere strenge foragte et Hoved, som er bart og uden nogen Laurbær? De som anlægger en mere billig Fortolkning, vil mildne kongelig Majestæts Strenghed, eller de vil godkende den, der har faaet Licentiatgraden i begge Fakulteter; gennem offentligt aflagt Lærdomsprøve vil jeg let og med mindre Bekostning kunne vinde Graden her eller andetsteds. Nydelsen af Beneficiet indrømmes de allerførste Laurbær, hvorfor da ikke dem, som ligger de øverste ganske nær? Det bliver din Sag, fortræffeligeste Fader, at styre alt efter dit Skøn og, saaledes som det maatte synes dig, at tilrettelægge dens Skæbne, hvem du hidtil har anerkendt som din Myndling.

Lev vel, du højeste Pryd for den lærde Verden, og antag dig fremdeles din meget forbundne

Thomas Bartholin, Caspars Søn.

Padua, den 20. Marts 1642.

1013. (Ep. 235). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 14.3.1642.

Det er saa langt fra, at Bogtrykkeren har lagt sidste Haand paa mine Mindesmærker, at han nu først begynder paa tredie Bog, om de skaanske. Han er næppe færdig dermed før St. Hans. Men du maa ikke tvivle om, at du skal blive blandt de første, til hvem den sendes, saa snart den er kommet saa vidt. Jeg sender dig nogle Sider, hvorpaa Thyras Sten findes, men paa den Betingelse, at du tilbagesender dem ved første Lejlighed, da du ser, at jeg derpaa har noteret mig talrige Trykfejl, som der skal gøres Rede for sammen med de øvrige ved Slutningen af Bogen.

Om Julin-Vikingerne har jeg ikke andet end det, som findes i Norske Krønike. Jeg husker, at jeg hos vor høje Hr. Kansler Friis, salig Ihukommelse, har set en fuldstændig Historie om dem paa vort gamle Sprog, men jeg har ikke Adgang til den [har ingen Afskrift deraf?]. Hos Helmold vil du ogsaa finde noget; til at oplede Stederne har jeg ikke nu frie Hænder.

De kobberstukne Konger er endnu ikke udkommet. Jeg sender Opitius' Afhandling. Hvis du har faaet fat i Svanings Kronologi, beder jeg dig sende den. Af Edda tillige saa meget, som din Medhjælper har afskrevet. Jeg ved ikke, om du i dine Noter tager Hensyn til vor Knytlingsaga, hvilket absolut bør ske, da den bringer saare meget tilveje, som afviger fra Saxo og undertiden overses. Lev vel.

København, den 14. Marts 1642.

(W I 257)

1014. (Ep. 558). *Fra Henrik Fuiren i Padua.* 17.3.1642.
(27.3. ny Stil).

Hilsen og Lydighed! Det glæder mig, at Peder Iversen endelig har gjort sin Skyldighed; mest glæder det mig dog, at jeg kan mærke, at den ringe Gave har glædet dig. Peder Roch er endnu ikke vendt tilbage fra Rom sammen med Hr. [Jacob] Lindenow; nu har de opholdt sig der i fem Maaned; naar han kommer tilbage, skal jeg bede om hans Hjælp med at bringe Kirchers Magnet. Dit Guldhorn er nu til Salg hos Boghandlere i Venezia,

og jeg har for tre Uger siden sendt et Eksemplar deraf til Ridderen Casiano dal Pozzo i Rom; han er meget interesseret i Oldsager. Thi da han hos mig havde set Tegningen deraf, og jeg lagde Mærke til, at han var grebet af Længsel derefter, lovede jeg at ville sende ham den som et Tegn paa vor Taknemmelighed for udviste Velgerninger imod os. Rhode, hvis Langsomhed med at svare hindrede mig i at skrive til dig i sidste Uge, føjer sit Brev til dette.

Hermed beder jeg dig, berømmelige Mand, have det godt, idet jeg navnlig beder om, at du fortsat vil finde mig værdig til dit gamle Venskab.

Padua, den 27. Marts 1642.

1015. (Ep. 87). *Fra Johan Rhode i Padua.*

17.3.1642.
(27.3. ny Stil).

Berømmelige Mand og fortrinligt ærværdige Ven! Jeg ønsker, at du ikke længere skal holdes hen med Forhaabninger; at styrke disse anser jeg dog hverken for ilde anbragt eller som ubilligt mod vort Venskab. Vor Naudæus fortalte mig, at Kirchers Bedømmelse er blandt hans Papirer, og at han vilde lade mig faa den med første Postlejlighed. Men paa uventet Ordre fra Paven blev han snart efter sendt til Frankrig i meget vigtige Anliggender, hvad han ikke engang kunde meddele mig med et Par Ord af mere fortrolig Karakter; han benyttede sig af vor Rochs andenhaands Hjælp; vi ved intet om Hvervets Art, blot at det er ret tyngende hvad angaar Rejsen, for ikke at tale om Hjemkomsten. I mit forrige Brev afskrev jeg denne usædvanlig indsigtfulde Mands Mening, og med det første venter jeg den højt dannede Kirchers; det er især for din Skyld og for [Thomas] Bangs, hvis Omgang behagede ham. Hvis du kan finde dig i denne lille Forsinkelse, vil det maaske være nyttigt. Thi naar det drejer sig om videnskabelige Arbejder, erkender du jo Sandheden af det Ord:

»Kortvarig Venten har bragt ofte en langvarig Gavn«.

Modtag imidlertid en nøjagtig Aftegning af en gammel Blymønt fra mine Samlinger; den er mig ikke mindre kær paa Grund af sin Sjældenhed, end fordi den er mig et helligt Minde om vor Pignorius, hvis Venskab jeg skylder den. Tegningen har jeg overgivet til Eders [Bertel] Bartholin og det saa meget desto hellere, som den meget nært gengiver den høje venetianske Doges Krone, hvilken hin [Pignorius] paaviser ikke at afvige fra Trojanernes gamle, nemlig i sin »Paduas Oprindelse«, som han til Bedste for sine Med-

borgere har udgivet paa Toskanssk. Hvis den fortjener det, skal du lade den indgaa som Forøgelse til dit Arbejde om Guldhornet. Jeg har gennemset det hele og finder det baade Prinsens Titel og dit Navn værdigt, hvis blot du retter den uomtvistelige Fejl, der har indsneget sig begge Steder i tredie Vers af Epigrammet p. 28. Det øvrige tiltaler mig i den Grad, at jeg straks vilde have sendt den til Overkammerherre Barberini, der er meget begærlig efter videnskabeligt nyt; hvis blot ikke Bogen var saa akavet beskaaret, at den næppe havde kunnet haabe at finde Plads i hans Bibliothek. Men ved H. Fuirens Omsorg er Romernes Nysgerrighed forlængst stillet, idet han fra Venezia har fremskaffet et lignende Eksemplar. [Fortunatius] Licetus, der laante mit Dagen før, han fra sit Sommerophold i Padua vendte tilbage til Bologna, har det endnu, idet han mener, at der vil kunne komme ham noget derfra tilgode til den Redegørelse, han har udarbejdet om de gamles Ringe. Han har en Formodning om, at Billederne gengiver en Konges Historie. Tænk over det! Du har nylig over for mig antydnet et sikkert Haab om en ny Udgave; den skal han maaske afvente. Du vil sandelig gøre dig fortjent hos Italienerne gennem vort Folks Mindesmærker. Jeg husker, at dine Festkalendere ikke vakte Romernes Mishag, skønt de hidtil sammen med andre har set skævt til os, snarere af Ligeegyldighed end Ondskab hos dem, der skulde varetage vore Tarv.

Nu beder jeg Ludvig Elzevir om at overgive de Skippere, som skal afgaa derfra til Venezia, alt hvad han har at besørge af tungt Gods til mig. Og jeg nærer ingen Tvivl om hans Paalidelighed, nu har han jo lovet at offentliggøre min Scribonius.

For din Bog om Runeskriften er jeg ikke din Dannelse mindre Tak skyldig end for den anden Gave fra din lykkelige Aand. Thi ved den har du støttet min Formodning om Tornen; men især har du sat Mod i mine beskedne Anstrengelser ved meget hædrende Godkendelse af min Afhandling. Jeg erkender sandelig denne Overbærenhed fra adskillige, som ønsker, at jeg skal være mere overbærende mod mig selv, end jeg med min Indstilling kan faa mig selv til at være. Dog vil jeg laane dem Øren, for at jeg ikke skal staa rentud som en, der ikke kan præstere noget ordentligt; blot mit besværlige Helbred maa falde til Føje; den tilstundende Foraarsvarme lover godt derfor.

Om Stedet hos Celsus tilføjer jeg her, hvor Tiden er knap, kun dette, at du i rigtig Overensstemmelse med Forfatterens Mening henregner Brød til Næringsmidlerne, og at der ikke er nogen Uoverensstemmelse mellem Udgaverne, og de gamle Haandskrifter, som jeg nøje har undersøgt — hvor godt, vil jeg, med Skæbnens Bistand, fremstille til sin Tid.

Eders Fuiren'er og Bartholin'er har det fortræffeligt. Jeg vil foretrække, at du fra dem selv erfarer, at jeg ingensinde har svigtet dem med nogen Tjeneste. Lev vel.

Padua, den 26. Marts 1642.

1016. (Ep. 503). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

22.3.1642.

Efter at den kongelige Lensmand over Aalholm og Nykøbing, Hr. Palle Rosenkrantz, er død og allerede lagt i Graven (han efterlod sine Arvinger tre og en halv Tønde Guld, efter hvad Hr. Gersdorff fortalte) er Jost Friederich von Pappenheim udpeget til hans Efterfølger. Erik Rosenkrantz er udnævnt til Lensmand paa Halsted Kloster.

Om Svantevits Beskytter [Henrik Ernst] har jeg nu i lang Tid intet hørt. Hans Svigermoder venter vi tilbage hertil i Løbet af denne Uge, idet hun efterligner Svalerne, der efter Plinius' Angivende [Nat. hist. X, 49] skjuler sig, naar Floderne svulmer ved Vintertid. Jeg svæver i Tvivl om, hvorvidt Magister Niels Ærylæus har efterladt sig en Enke, der nyder Naadsensaar (som man kalder det).

Vor Sognepræst Magister Laurits [Pedersen Thurahs] Bibelsag er endnu under retslig Behandling; med hvilket Held, vil Udfaldet vise. Hans Modpart [Gottfred Gesius] søger en venskabelig Bilæggelse, som Magister Laurits har afvist, idet han staar paa sin Ret og ikke vil anerkende nogen anden Bilæggelse end lovformelig Tilbagelevering af Bibelen (der udelukkende er ham frataget som Modforholdsregel fra den anden Parts Side) ved et overordnet Magtbud (som Juristerne siger), hvadenten nu dette fremkaldes gennem en Overenskomst eller et Forlig, eller efter en uvildig Dommers Kendelse.

Saavidt denne Gang. Hermed være du hilset.

Nykøbing, den 22. Marts 1642.

1017. (Ep. 236). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

24.3.1642.

Det Brudstykke af første Bog af dine Mindesmærker, som du nylig har meddelt mig, tilbagesender jeg dig her med taknemmeligt Sind. Hertil har jeg føjet den første Del af Edda, som du beder om sammen med en latinsk Oversættelse af de følgende Fortællinger, som de to Manuskripter yderligere rummede. Men fordi min Medhjælper paa ingen Maade har kunnet

komme ud af det med de indviklede Skrifteegn, som er særegne for Islændingene, og hvormed det Haandskrift, der bærer Hans Povlsen Resens Navn, er affattet, saa har jeg, som du ser, været nødt til at lade Plads staa aaben til senere Tilføjelser af begge Tekster, baade den islandske og den danske. Men hvem vil tilbyde sig som min Oedipus? Om de Islændinge, som nu arbejder i Musernes Helligdom hos Eder, nærer jeg faktisk et ret ringe Haab, for saa vidt som jeg gennem dig er blevet tilstrækkeligt oplyst om, hvor dørke og unyttige de er. Ikke desto mindre har jeg dog ment, at det Haandskrift burde sendes dig, for at du endnu engang kunde sætte deres Omhu paa Prøve paa dette Punkt: Jeg stoler paa, at de med mindre Besvær kan frembringe en dansk Oversættelse end en latinsk. Hvis du derfor mener, at Sagen vil kunne klares, ønsker jeg, at du skal overdrage en af dem den haandskrevne Bog med det Formaal, at han først skal afskrive den islandske Tekst med store latinske Bogstaver, grundigt, nøjagtigt og smukt, idet han undgaar sammentrukne Bogstaver og hvad man kalder Forkortelser. At han dernæst gør Tjeneste som en god Tolk og oversætter sit Modersmaal til vort danske Sprog, idet han begynder ved den 50. Fortælling og gennemfører samme Oversættelse lige til Enden af første Del og til Forfatterens Efterskrift. Thi begge Oversættelser af anden Del beholder jeg hos mig indtil den første er gjort færdig i alle Enkeltheder. Det bliver nu din Sag at drage nøje Omsorg for begge Haandskrifterne, at de ikke skal lide nogen Overlast, hvilket jeg er aldeles overbevist om, at du vil gøre; navnlig det, der har mig selv som Ejermand er ikke uden Grund blevet prydet med saa smukt et Udstyr. Det vilde jeg sandelig ikke let kunne overlade til nogen anden dødelig end til dig, hvem jeg skylder alt indtil sidste Hvid. Jeg ønsker ogsaa, at du beholder begge Bind hos dig lige indtil min Ankomst, som jeg beder dig imødesee til den kommende Herredag, om Gud vil.

Svoger Svaning har endnu ikke glædet mig med sin Kronologi, og i et Brev, som jeg har modtaget samme Dag, som dette skrives, oplyser han mig om, at han endnu er fuldt optaget af at afslutte den. Naar jeg har faaet den, skal jeg snart tilstille dig den. Jeg ved, at han paa alle Punkter følger i Lyskanders Fodspor; hans Aarbog vilde ikke have haft nogen Betydning, hvis han ganske havde set bort fra de udenlandske Konger, som han her og der plejer at stikke ind i sin Slægtebog.

Lev lykkeligt og vel, min bedste Ven, og bevar mig i dit Venskab, som jeg vil bevare i al Evighed.

Sorø, den 24. Marts 1642.

1018. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

25.3.1642.

Det var saa heldigt, at jeg kunde faa dit Brev til Biskoppen med en Brevdrager, som rejste til Lund. Der er endnu ikke udnævnt nogen Biskop i Viborg.

(W I 257).

1019. (Ep. 781). *Fra Jan de Laët i Leyden.*

25.3.1642.

(4.4. ny Stil).

Højlærde Worm! Din Elskværdighed prises saa højt af alle, at jeg ikke nærer Tvivl om at ville opnaa Tilgivelse, omend jeg ubelejligt bryder ind i dine Forretninger; og din Lærdom er af den Art, at jeg stoler paa at kunne lære af dig, hvad jeg ikke ved.

For adskillige Aar siden blev jeg grebet af Længsel efter at forklare det angelsachsiske Sprog, som Englænderne paa faa Undtagelser nær næsten lader haant om. Ifjor, da jeg var i England, gennemlæste jeg mange haandskrevne Bind affattet i det Sprog; blandt andet en Lægebog af en ubenævnt Forfatter og ligeledes [Lucius Apulejus' [Madaurensis] Herbarium [De viribus herbarum, udg. Paris 1543,8°] skrevet i samme Sprog; i dem fandt jeg mange Plantenavne, som jeg ikke kan finde ud af, fordi det intetsteds bliver forklaret, hvad det er for nogle, og jeg heller ikke kunde slutte mig til noget bestemt ud fra en Sammenligning med vor nederlandske Dialekt. Men eftersom jeg ved, at disse Angelsachsere er kommet fra en Egn af Danmark til England og har indført deres Sprog dertil, saa faldt det mig ind, at jeg ikke kunde vente nogen bedre Hjælp end fra dem, som bebor de Egne eller i det mindste dem, som støder op til det Nabolag, hvorfra de først var kommet, og som endnu benytter det samme Sprog i mere ufordærvet Tilstand, end Englænderne benytter det i Dag. Men navnlig fra Eders Højhed, saa vist som I allerede gennem de højlærde Bøger, I har udgivet, har gjort det klart for hele Verden, hvor megen Kundskab I besidder i det Sprog og alle Oldsager i de nordiske Egne. Derfor beder og bønfaller jeg dig om, for vore fælles Studiers Skyld, at unde mig en Forklaring paa, hvad I mener det er for Urter, hvis Navne jeg sender dig paa vedlagte Fortegnelse, hentet fra nævnte Lægehaandskrift — medmindre da, hvad jeg ikke mener, de Gloser nu ogsaa er gaaet af Brug hos Eder. Iøvrigt vilde jeg gerne af og til gennem Breve forhandle med Eders Højhed om dette Sprog og om det, som I har fremstillet med saa stor Lærdom og Flid, samt belæres af Eder om hvad jeg ikke ved. Og med det Ønske slutter jeg efter først at have bedt til Gud om længst muligt at bevare Eders Højhed velbeholden og i Flor.

Leyden, den 4. April, gregoriansk Stil, 1642.

En Søn af vor Elzevir bringer dig dette Brev; hvis du vil betro ham dit Svar, vil det meget bekvemt kunne sendes til mig eller bringes ham, naar han vender hjem.

Plantenævne i det angelsachsiske Lægehaandskrift.

Acrind	Fleatanwurt	Ompran
Aelftyona	Fleotwurt	Ontre
Æferthan	Foxesclife	Onalyb
Armelu	Fane	Rudmolin
Antran	Foxesclathe	Ricsa
Acmistel	Ferdwurt	Swegles æppel
Apeningas. fructus.	Gosothon	Scirfin
Æscrinde	Gescadwurt	Selfæte
Betoce	Heahhiolotho	Swanewyrt
Bercrago	Hofe	Staethwyrt
Bogthene	Harawyrt	Sigsonte
Bulut	Hamwurt	Syndrigea
Brer	Hæslesragu	Secgleac
Brædcuel	Homorsecg	Secg
Cerlice	Holancersa	Strælwyrte
Cammice	Hegerifr	Deorwyrt (el. Theorwyrt)
Cafuc	Heowbrem	Threobread
Camecon	Hamorwurt	Tuningwurt
Clifichtan	Ingwurt	Thunorwyrt
Cæsterwurt	Lustmoce	Thungompre
Cicel	Leaccersa	Teorwe
Dynige	Lungerwurt	Vouelle
Daegscade	Menalyb	Wudufilla
Eoforthrotan	Monnessura	Witmære
Ealifer	Medowurt	Waeterhæferu
Earwurt	Merschofe	Welige
Earban	Nichtscade	Wyrwyrt
Elene	Onwhere	Wyrmwyrte

1020. (Ep. 676). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

26.3.1642.

Af dit sidste Brev sendt fra Venezia den 21. Februar slutter jeg, at du endnu ikke havde modtaget mit, som jeg sendte Eder den 22. Januar; thi deri gav jeg dig baade Underretning om det Fincke'ske Stipendium, som

jeg opnaaede til dig fra din Bedstefader, samt antydede, hvad der kunde haabes paa med Hensyn til det kongelige, hvorfra kun en enkelt Vanskelighed nu synes at udelukke dig. Paa hvilken Maade vi kan imødegaa den, er det din Sag at skønne om og at underrette mig derom ved given Lejlighed.

Dersom du saa hurtigt som blot muligt udskriver de af dig lovede Meninger om vort Horn fra Kircher og Licetus, vil du vise mig en stor Velgerning. Hvor vilde jeg ønske, om du med Hensyn til det florentinske Horn gav mig en mere speciel og nøjagtig Fremstilling i Enkeltheder af, hvad du har iagttaget, saasom dets Størrelse, Materiale og Form; om det er gjort i eet Stykke eller bestaar af flere Ringe som vort? Om det er til at blæse i? Om det er udstyret med de samme eller med forskelligartede Hieroglyffer? Hvad du meddeler, vil jeg indføje i mit Arbejde, ikke uden en for dig hæderfuld Fortale. Flere Gange har vor høje Hr. Kansler spurgt mig, om jeg har faaet Brev fra dig! Om du snart vil vende tilbage til os? Thi han elsker Eder hver især for Eders Faders Fortjenesters Skyld, men navnlig dig, da jeg har fortalt ham mange Ting om din Flid og Fremgang i den højere Videnskab og Medicinen. Lev vel og hils dine Brødre og Fætre fra mig, især Henrik [Fuiren], hvis Svar paa mit sidste Brev jeg daglig venter.

København, den 26. Marts 1642.

(W I 257).

1021. (Ep. 557). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

27.3.1642.

*Hvad jeg havde bestemt for dig gennem Elzevir — dette Umenneske, som ikke kan vise sig tjenstvillig mod nogen — det havde jeg nylig sendt til ham i Amsterdam med dette for Øje, men da mine Anstrengelser har været frugtesløse, har jeg nu skrevet gennem denne vor Landsmand, som er medicinsk Studerende; jeg haaber, han holder sit Løfte og besørger det paalideligt.

I Øjeblikket har jeg knap nok noget at skrive, da jeg daglig venter dit Svar paa mit sidste Brev og forstaar, at denne Mand i Ro og Mag vil rejse til Eder gennem Nederlandene og Frankrig, saa jeg er overbevist om, at han vil komme ret sent til Eder.*

Ulysses Aldrovandi's Værker udgivet i Bologna [Libri VII de Animalibus & Anguibus Insectibus cum Iconibus, Bologna 1602, 1638, 1643, Fol.] sælges her for 60 Rigsdaler; hvad de koster paa Stedet, er jeg ivrig efter at vide. Hvis du har anskaffet dem og ikke bryder dig om dem, vil du utvivlsomt kunne sælge dem her med Fortjeneste. Jeg er nu ret kortfattet, fordi — som

jeg erfarer gennem din Moder — vi kan vente dig selv til næste Aar. Lev vel og kom med gunstige Varsler, smykket med den velfortjente Kamppris.

København, den 27. Marts 1642.

(W I 258).

1022. *Til Søren Nielsen May i Holbæk.*

29.3.1642.

Jeg har gjort alt for dig hos Biskoppen og haaber, at Udfaldet vil blive efter dit Ønske og til Guds Ære.

(W I 258).

1023. (Ep. 679, Barth. Ep. med. I Nr. 19).

31.3.1642.

Fra Thomas Bartholin i Padua.

(10.4. ny Stil).

(Udg. 1751 er trykt efter Barth. Ep. med., som ikke ganske stemmer med den bevarede Original, efter hvilken Enkeltheder er korrigeret i Oversættelsen).

Fortræffeligste Mand, Velynder og evigt ærværdige Støtte! Ikke saa lidt af det, som burde have været fremlagt for dit Dommersæde, lod min travle Haand fornylig ligge. Derfor vender den nu tilbage fra sin Rejse og genoptager Traaden i skyldig Pligtfølelse. I nøje Overensstemmelse med, hvad vor berømte Licetus har skrevet til mig, har jeg fortalt hvilke Tanker angaaende Guldhornet han har gjort sig. Men siden dengang har han ikke føjet noget til det tidligere, bortset fra den almindelige Glæde, som Rygtet om den snarlige Fremkomst af det Værk om Mindesmærkerne har fremkaldt. Dog kan jeg ikke fortie en Opfattelse, som andre Lærde har fremført: Som med een Mund beder de om, at Mindesmærker af forskelligt Indhold skulde udkomme særskilt, og at Skrifter vedrørende det danske Guldhorn ikke bliver slaaet sammen i eet Bind med Beretninger om vore andre Oldsager. Jeg mener nu, at Omsorgen herfor bør overlades til den fortræffelige Forfatter, hos hvem Afgørelsen om hans Handlinger og Planer ligger. Hidtil har jeg omgærdet med Tavshed, at mange i Frankrig mere end een Gang har sammenblandet Rækkefølgen af Titel og Indskrift og har givet lystige Hoveder Stof til en forhastet Spøg om Prinsens gyldne Horn, som nu let-sindige Sjæle er raske til at lade sig besnære af. [I Originalen mangler Ordene: Andre vittige Aander siger en og anden Spøg om Guldhornet. Saasom vor Tale drejer sig om Horn, dog saadanne som ejes af andre, ikke af os, saa har en vis hornet Mand vakt en Tvivl hos mig, som let bør kunne løses af dig.] Da jeg til Afslappelse for min trætte Aand gennemlæste den berømte

Skribent [Jacob August] Thuanus' Historia [sui temporis, Frankfurt 1514,8°; talrige Fortsættelser 1514—1733; Frankfurt 1621, Fol. under Titlen »Beschreibung der nahmhaftten Geschichte, so sich in 100 Jahren von 1525 biss 1605 zugetragen«] saa naaede jeg under Læsningen frem til 123. Bog af Historierne, hvor han fremstiller Stamrækken for den hornede Fr. Troviluvius, som omkring 1599 e. Kr. flakkede rundt i Frankrig; at Emanuel Urstitius fra samme Kilde har øst, hvad han har skrevet til Fabricius Hildanus, det betvivler jeg ikke, medmindre du overbeviser mig om noget andet, thi saa vil jeg beredvilligt tro dig. Jeg ved ikke, om du maaske kunde tænke dig, at det var af samme Beskaffenhed, hvad Aben-Zohar i 1. Bog af Thaisser [Rectificatio medicationis, Venezia 1490, Fol., Lyon 1551,8°] tr. 6,1.2, c. 5 fortæller om en vis Mand, paa hvis Ryg der sprang en fast Knogle frem som et Horn, dog ikke saa haard som en naturlig Knogle. Og hvad han sammesteds tilføjer om sig selv, at der over Ryggen paa ham sad en meget besværlig Knogle, og at han havde fjernet den ved Hjælp af Lægemidler, som borttog Fedtdannelser, og med opløsende Plastre. Ting, som ligner disse, har jeg i den gyldne Afhandling iagttaget Side 13 fra *Ingrassia*. Hvad fremdeles Ammons Horn er hos Plinius, Gesner og [Georg] Agricola [De animantibus subterraneis, Basel 1561, Fol. Wittenberg 1614,8°] i hans Bog om Fossilier, er jeg ivrig efter gennem dig at lære, saaledes som Fr. Calceolarius fra Verona opbevarer det i sit Museum, saa vel som et Hjortehorn af Sten med Grene og Fortykkelser; dette ifølge hvad han bevidner i sin udgivne Museumsbeskrivelse 3. Afsnit, hvor han blandt andre Sjældenheder har aftegnet Paradisfuglen med dens Farver, men at se til uden Fødder, skønt han ikke benægter, at den har Fødder [i Originalen mangler Ordene: Saaledes som de saas paa den, jeg i et af de sidste Aar har sendt dig fra Nederlandene]. Om det florentinske Horn er det gennem en Ven af vor Rhode fortalt mig, at der ikke blot er det ene der, som er set af mig, men flere, forsynede med forskellige af de gamles Billeder og Bogstaver, hvilke en paa min Opfordring og Bekostning lejet Maler alle hurtigst muligt vil sende nøjagtigt aftegnede, thi jeg haaber, at det ikke vil være dig ukært at kunne sammenligne og beskue alle de Ting, som en fjern Fortid har frembragt. Samme Ven af Rhode fortæller, at det er forfærdiget af Elfenben i fremragende Arbejde, adskilt i Kredse med forskellige Dyrefigurer og med denne Indskrift: INFANTE DOM LUIGIS. Han tror dog ikke, at det har tjent til Krigsbrug hos Tyrkerne, hvad dog alle Indbyggerne fortalte mig, men gætter snarere ud fra Rækken af Dyr paa, at det har været til Jagtbrug. Hvem den *Infans* har været, vil vi imidlertid sammen med Rhode nøjere efterspore ud fra gamle Aarbøger og paalidelige Historikere, indtil det næste Bud har bragt Afbildningerne og Beskrivelsen af selve Hornene.

Af nyt er intet nævneværdigt hændt. I Innsbruck er der en Afhandling i Trykken af en vis Tarmsaftpraler, ifølge hvilken al den fordøjede Saft føres umiddelbart fra Mavesækken til Leveren uden at passere Tarmene. Skønt dette til en vis Grad kan være sandt, er det dog uden Tvivl forkert, naar det gøres gældende for alle Safters Vedkommende. Roch er endnu ikke vendt tilbage fra Rom, og vi ved intet sikkert om hans Tilbagekomst. Kirchers Værk om Magneten har min Fætter Fuiiren imidlertid rejseklart, og han sender disse ret sjældne Frø gennem mig. Jeg er forhindret i at gøre noget lignende paa Grund af Brevenes Tyngde.

Da nu den behageligere Aarstid vender tilbage, lægger Læren om de usammensatte Ting ganske Beslag paa mig. Vort Fædrelands tvivlsomme Stilling tvinger til at tumle med forskelligt i Tankerne og jager mig paa Vandring, skønt jeg elsker Ro. I din sædvanlige Hengivenhed finder jeg mit eneste Værn.

(Kv. 6a).

1024. (Ep. 766). *Fra Bertel Bartholin i Padua.*

31.3.1642.

(10.4. ny Stil).

Min Mening om din højlærde Afhandling om Hornet har jeg nylig i Korthed fremsat. Men at jeg ikke samtidig har sendt en Gengivelse af Mønten, det lægger jeg Tegneren til Last, idet han brød sit Løfte og ikke gjorde sine Sager godt. Naa, det kan være, at han med Flid har fattet den Plan, at jeg mere end én Gang skulde gøre min Pligt og vise min Beundring for dine Dyder ved at sende dig endnu en Skrivelse! Som du ved fra tidligere Breve, har vor Hr. Rhodes Museum forsynet os med en Blymønt, som giver Indtryk af at bære et ægte Oldtidspræg, og da han har givet en Tegner den til Kopiering, har han aftegnet den saaledes med Blyant. Hvis nogen vil undersøge dens Alder, saa vil han efter min Mening handle omsonst. Vist er det, at der paa Plautus' Tid har været anvendt Blymønter; i 2. Akt 3. Scene [v. 258] af *Casina* lyder hans Ord saaledes:

Hele Mandens Ejendom udgør knapt en Mønt af Bly,

saa den har ikke været af stor Værdi. Skønt vor er af Bly, maa den dog i Kraft af sin Ælde værdsættes meget højt. Du ser her, fortræffeligste Worm, denne Trojaners Mitra, der er ligesom et Horn; disse Ting har jeg nylig redegjort mere udførligt for til dig. Under Oksen og Hesten var der nogle græske Bogstaver, som undgik Tegnerens skarpe Blik, da de var udvisket af Tidens Tand. Heller ikke Rhode eller jeg har kunnet faa fat paa dem.

Lev vel, fortræffeligste Mand, højtelskede Slægtning, og bevar din Kærlighed til mig, der ikke sender dig Mønter i Bly, men kun i Papir.

Om min sidste Ansøgning maa du snart give mig Underretning. Lev atter vel med hele din Husstand.

Padua, den 10. April 1642.

1025. *Testimonium for Jacob Carstensen Pal.*

1.4.1642.

Iacobus Carstanus Paal Crucisorensis blev immatrikuleret i 1639 [fra Frederiksborg]. Han har theologisk Attestats og har prædikeret. Han indstilles til *testimonium publicum*.

(W I pag. 55).

1026. (ad Ep. 560, skrevet paa Italiensk). *Fra Cassiano dal Pozzo i Rom til Henrik Fuiren i Padua.*

2.4.1642.
(12.4. ny Stil).

Berømmelige Mand! Jeg følte mig meget begunstiget ved, at I havde fundet for godt elskværdigst at erindre den Hengivenhed, jeg viste Eder, da I opholdt Eder her; men nu maa jeg tilstaa, at jeg føler mig ovenud begunstiget, og samtidig ovenud forpligtet ved, som Følge af dette første Møde, nu at have modtaget saavel Eders saare venlige Brev som den kostelige Bog af den lærde og grundige Hr. Worm angaaende hans kongelige Majestæts Guldhorn og de derpaa skrevne gaadefulde Tegn.

Jeg er saa forpligtet af denne store Opmærksomhed, at en Lejlighed til at tjene Eder ingensinde skal indtræffe, uden at den mere end villigt vil blive grebet af mig; derfor beder jeg Eder baade for Eders eget og Eders Veners Vedkommende skænke mig en saadan Lejlighed; og ligesom jeg med den største Interesse vil afvente Oplysning om, at samme Hr. Worms Afhandling om Oldtidsminderne i hans Majestæts Rige er offentliggjort, saaledes vil jeg haabe gennem Eders Bistand at kunne blive delagtiggjort deri.

Tilbage staar at sige, at skulde jeg herfra kunne sende Eder noget, som kunde være Eder til Behag, saa lad mig det vide, og det skal blive besørget saaledes, som den Hengivenhed og de Forpligtelser, som jeg vedgaar over for Eder, fordrer det.

Hermed kysser jeg Eders Haand med Ønsket om stedse større Lykke.

Rom, den 12. April 1642.

Eders Velbyrdigheds meget hengivne og forbundne

CASSIANO DAL POZZO.

1027. (Ep. 88). *Til Johan Rhode i Padua.*

16.4.1642.

Du maa ikke undre dig over, at din store Redebonhed kun gør min Paa-trængenhed større, thi hvor du har en Ven, har du ogsaa Besvær. Derfor vedbliver jeg stadig at trætte dig, skønt du ellers er træt nok af dine daglige Gøremaal for det almene Vel. Efter dit Raad vil jeg lade Arbejdet med mine Mindesmærker hvile til Eders Naudæus' Tilbagekomst, for at jeg kan erfare, hvad Kircher har at udsætte paa mit Arbejde, førend Guldhornet fremkommer i revideret Udgave. Jeg skylder din Aabenhjertighed den største Tak, fordi du ikke blot ligeud gør mig opmærksom paa den grove Fejl, som er fremkommet ved mit overvættets Hastværk, men ogsaa af dit rige Forraad beriger mig med den fortræffelige Tilføjelse om den venetianske Mitra: Den vil med Guds Hjælp finde sin Plads ledsaget af en hædrende Omtale af dig. Hvor vilde jeg ønske, at [Bertel] Bartholin havde gjort sig større Umage med at aftegne den nøjagtigt, saa at det kunde ses, at den i Type hænger sammen med de øvrige. Til dine andre Tjenester maa du yderligere føje, at du bærer over med ham saalænge, indtil han har sørget for at faa den aftegnet af en øvet Haand, hvad jeg giver mig gode Forhaabninger om, at han vil gøre.

Her er der saadan Smalhans paa gode Forfattere, at Pignorius' »Paduas Oprindelse« intetsteds findes paa de Lærdes Reoler, og at vi er nødt til at undvære samme Forfatters øvrige Arbejder.

Jeg glæder mig over, at Licetus ikke tager stærk Afstand fra de Formodninger, jeg fremsætter henimod Slutningen af Bogen, først og fremmest fordi han beskedent og dannet finder sig i, at jeg ikke er enig med ham, og fordi han ikke følger Skik og Brug hos visse af vore hjemlige Buldebasser, der ikke kan blive færdige med onskabsfuldt at hakke og rippe op i, hvad de ikke selv fatter, og lønner andres Besvær med Skældsord. Om det saglige vil jeg ikke yppe nogen Strid med ham, saa sandt som jeg fuldtud ved, at denne Sag bygger paa rene Formodninger og er saaledes beskaffen, at den taaler forskellig Fortolkning, blot det ikke fjerner sig altfor langt fra Sagens Kerne.

Hvis jeg blot finder Elzevir medgørlig, skal jeg sørge for, at du herefter ikke skal komme til at undvære noget fra min Haand. Jeg vil endnu en Gang søge Kontakt med ham; med hvilket Resultat, vil du faa at vide. Det glæder mig, at Scribonius er blevet frigivet; Gud skænke dig Kræfter og et stærkt Helbred, saa at Celsus snart kan følge efter; og gid jeg snart kan se det Sted hos ham, som har lagt Beslag paa mine Kræfter, udredet og ført tilbage til Galenus' Mening i dit herlige Værk.

At du optager Brødrene Fuiren og Bartholinerne i din Kreds, og at du

hjælper dem med Raad, gør dig fortjent af os alle hver især. Gid til Gengæld vi her kunde gøre noget i din Interesse, saa du kunde mærke, at du ikke har med utaknemmelige Folk at gøre. Jeg vil gøre mit til, at du skal se, at jeg sandelig arbejder paa alt det, der kan fremskynde din Tilbagekomst til os.

Et beder jeg dig om: Vil du paamine Bertel Bartholin om hans Fædrelands Stilling, den Opgave, der er paalagt ham, Forældres og Venners Forventninger, hans aflagte Løfte og de Udgifter, der er afholdt med dette for Øje, saa at han ikke skal blive grebet uden for sit afstukne Spor og for sent lære at angre. Lev vel.

København, den 16. Aprij 1642.

(W I 258).

1028. (Ep. 765). *Til Bertel Bartholin i Padua.*

16.4.1642.

Henrevet af overvættes Hengivenhed for mig synes du at lægge mere i mine Smaating, end Eders Kritikere med deres finere Næser vil gaa med til. Imidlertid anerkender jeg din Velvilje og skal oprigtigt bestræbe mig for at gøre Gengæld i samme Omfang. Din Udredning vedrørende vort Horn mishager mig ikke, men naar du har forsøgt nøjere at afveje og sammenstille Enkelthederne, vil du se, hvorledes Udbyttet kan blive. Om Harald [Blaatands] Rigdomme vil mange tvivle, da der ikke findes nogen Omtale af dem hos Historikerne, og da de mellemliggende Konger i forskellige Nederlag har adspiltet, hvad du tror, han har modtaget fra sine Forgængere, saa at ingen giver Vidnesbyrd om, at han i særlig Grad frem for andre har straalet i Kraft af denne Arv. Men hvorom alting er, hvis Enkelthederne kunde bringes i tilbørlig Sammenhæng, vilde det blive et tilstrækkelig troværdigt Vidnesbyrd. Jeg holder mig nu til, hvad jeg har udtænkt, indtil jeg ser noget, som er nøjagtigere.

Det var godt, at du gjorde mig opmærksom paa Trojanernes Mitra, der af Veneterne er overtaget som Ejendom. Gid du havde besørget Rhodes Mønt aftegnet og havde sendt mig den, saa den kunde have fundet en egnet Plads i den anden Udgave. Jeg tvivler ikke om, at du endnu med Lethed vil kunne laane den af ham i saa lang Tid, at du kan lade den aftegne. De Udgifter, du i den Anledning paadrager dig, skal jeg godtgøre med Rente; men du maa skynde dig.

Om denne ypperlige Mand har ikke blot jeg, men ogsaa andre her længe næret de samme Tanker, men hvad de frygter for er, at de først skal gøre sig de største Anstrengelser i Sagen, og at han derpaa vil gøre deres Haab til Skamme og afslaa det beskedne Hverv som Bibliothekar, da han jo for-

længst har vægret sig ved Embedet som ordinær Professor og kongelig Livlæge. Hvis der forelaa noget bestemt om hans Forehavende og Vilje, skulde jeg ikke for mit Vedkommende lade det mangle paa noget, der kunde imødekomme hans Ønsker. Han har meget høje Beskyttere blandt vore Stormænd, som baade mener ham det godt og i høj Grad ønsker at nyde godt af hans Nærværelse, saa at jeg ikke skulde mistvivle om mit Held.

Men hvad skal jeg sige til din Anmodning? Jeg vilde ønske, at den var af en saadan Art, at jeg derved kunde lægge min Iver for Dagen for at gøre dig en Tjeneste. Men for at sige det rent ud og ikke forgæves holde dig hen med gyldne Løfter, saa har den i den Grad mishaget din Bedstefader, din Svoger Doktor Jacob [Madsen Aarhus] og din Moder, som er de eneste, med hvem jeg har drøftet den, at de paa det strengeste har forbudt mig at fremlægge den for nogen, da den vil blive til Fordærv for dine Forhold. Gid Fædrelandets Tilstand stod dig klar, gid Juristernes Kaar hos os var dig bekendt, saa vilde du være anderledes sindet. Nogle af vore Landsmænd lever her ganske uden Hæder og uden at have faaet overdraget nogen Opgave, under daglige, men frugtesløse, Bestormelser af Hoffet. Charisius er nylig rejst herfra, nedbøjet af Livslede og Sorg, næsten berøvet ethvert Haab om Forfremmelse. Jeg vil ikke tale om andre. Men med hvilken Samvittighed lader du haant om det Løfte, du har afgivet til den hellige Theologi? Pas paa, at ikke baade Rosenkrantz og Universitetet rejser Erstatningskrav imod dig for deres Udgifter, som var bestemt for det hellige Studium; og hvad der er det væsentlige, at du ikke paa denne Maade sætter dine højeste Beskytteres Gunst overstyr og paadrager dig Mistanke for at have skiftet Tro. Jeg har ikke kunnet undlade med ærlig og faderlig Hu at tilkendegive dig, hvad dine Venners Mening er om dette Forehavende, og jeg beder dig optage det i samme Aand som den, hvorfra det er udsprunget. Jeg beder Gud styre dine Planer til sit Navns Ære, dit Vel og dine Venners Glæde.

København, den 16. April 1642.

(W I 259).

1029. (Ep. 559). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

16.4.1642.

Igaar modtog jeg paa samme Tid fire Breve fra Eder, og som sædvanligt var de alle fyldt med Kærlighed og Velvilje. Det glæder mig, at alt gaar for Eder efter Ønske, og især at du ikke svækkes i din tidligere Hengivenhed for mig; ja, at du end ikke sparer dig Udgifter, for at jeg kan faa Del i de meget smukke Bøger, som udgives af Folk hos Eder. Hvor vilde jeg gerne

kunne gøre Gengæld paa lige Vis: Men Rejsebesværet og Vrangvilje hos dem, som kunde tænkes at ville besørge sligt, lægger sig hindrende ivejen for, at vi fra begge Sider kan faa vore Ønsker opfyldt. Jeg haaber, at Hr. Roch vil vise sig redebøn til at bringe Magneten [Athanasius Kircher: Magnes]. At mit lille Arbejde om Guldhornet imødeses af store Aander, lykønsker jeg mig til, men det nager mig, at det maa erhverves ved Penge og Udlæg fra din Side. Mine Mindesmærker er i Trykken, men vil nu komme til at ligge stille, indtil jeg fra Rhode faar Kirchers Bedømmelse af Guldhornet, som skal indsættes deri; han har lovet den straks efter Naudæus' Tilbagekomst. Han vil berige det med en fremragende Forøgelse i Form af en af sine Mønter, naar jeg har faaet en Tegning deraf, hvilken jeg venter fra Bertel Bartholin, ligesom ogsaa et florentinsk Horn fra Thomas [Bartholin]. For Eftertiden vil jeg maaske som Følge af Rhodes Paamindelser kunne finde Elzevir mere villig, og han vil saa give mig Anledning til at gøre mig fortjent af Eder til Gengæld. Magister [Wichmand] Hasebart skal være den afdøde Viborg-Biskops Efterfølger; Magister [Oluf] Vind skal saa træde i hans Sted. Mere kan jeg ikke komme i Tanker om, som det er værdt at berette. Lev vel.

Den 16. April 1642.

(W I 259).

1030. (Ep. 678, Barth. Ep. med. I, Nr. 18).

Til Thomas Bartholin i Padua.

16.4.1642.

I rette Tid blev den berømmelige Licetus' Dom om vort Horn bragt mig. Thi skønt vor Bogtrykker er i Gang med at trykke Mindesmærkerne, saa har han dog endnu kun gjort de tre første Bøger færdige; i den fjerde vil Hornet faa Plads, og Udgivelsen deraf vil jeg, ogsaa efter Rhodes Raad, udsætte indtil jeg har faaet Kirchers Bedømmelse, Tegningen af den trojanske Mønt, som findes hos Rhode, samt det florentinske Horn, som er lovet mig af dig. Iøvrigt er jeg særdeles tilfreds med Licetus' Forehavende, skønt jeg ser, at han paa visse Punkter er uenig med mig, thi han tager Udgangspunktet for sine Overvejelser fra mine og griber belejligt det, som jeg ved Slutningen af min Afhandling har levnet til andre at behandle. Han viser os gennem sit Eksempel, at visse Misundere og Skumlere har Uret, naar de ikke frygter aabent at udtale, at dette Emne ikke fortjener, at der spildes adskillige Timer derpaa, og ikke er saa meget værd, at det bør berøve os noget af vor Tid. Da jeg erfarer, at en saadan Mand ofrer sin Møje paa disse Problemer, skal jeg aldrig fortryde det Arbejde, jeg har anvendt der-

paa. Dette er Ting, hvorom man altid kan være uenige, uden at Venskabet lider Skaar, naar blot der ikke kæmpes med Skældsord, men med antagelige Bevisgrunde. Jeg vilde derfor nødig have dig til at ulejlige ham angaaende de Tvivlsspørgsmaal, som kan dukke op i Massevis; han kunde ellers let blive stødt, afstaa fra sit Forehavende og vende sin Velvilje til Hævn. Paa et Sted, som er anført af mig ved Slutningen af min Bog, lærer Saxo os, at Frode paa denne Maade har sat sine Undersaatters Troskab paa Prøve, og dette har uden Tvivl givet Licetus Anledning til at komme ind paa Overvejelser af denne Art. Hvad angaar Hieroglyfferne, saa er det sikkert og vist, at de hos os i mange Henseender ikke stemmer med de ægyptiske. Thi du maa ikke vente Canopus og Isis eller andre af den Slags Uhyrer, men de har i stort Tal overtaget Særegenheder fra visse Dyr og andre Ting, som var dem velkendte, hvilket de endnu hos os bevarede og af mig aftegnede Stene og Mindesmærker belærer os om. Men her vil jeg ikke tilføje mere, idet jeg jo i min Afhandling om Hornet, S. 49, 50 og 51 mener at have givet en fyldestgørende Fremstilling af min Mening om de danske Hieroglyffer. Og da de er saadanne, at de paa Grund af de forskellige Særegenheder, som rummes i den samme Ting, ogsaa kan forklares paa forskellig Maade, saaledes som vi sammesteds har meddelt om de skythiske, saa er det ikke underligt, om Fortolkerne drages til forskellige Opfattelser. Lad blot andre have en anden Mening end jeg, blot de lader sig lede af antagelige Betragtninger. Det er saa langt fra, at jeg vil yppe Strid med dem, at jeg snarere erkender at være dem Tak skyldig, blot de vil drøfte Sagerne aabenhjertigt med mig uden Skældsord, som det sømmer sig ordentlige Folk, og vil erindre sig Menneskets Vilkaar, der indebærer en Tilbøjelighed til Fejltrin og Vildfarelse. Med det florentinske Horn haaber jeg der vil komme en betydelig Forøgelse til vort, og ikke uden taknemmelig Ihukommelse af dig, især hvis Kirchers Dom kommer til. Thi denne Mand tillægger jeg meget i disse Sager.

Om det kongelige Stipendium skal jeg forhandle omhyggeligt, naar [Hans] Leyels Aar er udløbet; jeg stoler paa at kunne opnaa to Aar, om ikke mere, og uden at der bliver paalagt dig Udgifter til en Titel. Skulde jeg imidlertid se, at der opstaa Vanskeligheder, som medfører Forsinkelse for os, skal jeg sørge for, at du faar Besked itide; paa dette Punkt ønsker jeg, at du skal føle dig tryk.

(W I 260).

1031. (Ep. 782). *Til Jan de Laët i Leyden.*

26.4.1642.

Fremragende Mand! Gid jeg havde Magt som jeg har Agt i Retning af at tjene dine Interesser, da skulde jeg sørge for, at du aldeles skulde erkende,

at jeg intet fornemmere Ønske nærer end at fortjene mig en saa betydelig Mands Gunst og Velvilje gennem enhver Art af Tjenester. Men da jeg nu er en Begynder, ja aldeles uerfaren paa det Omraade, hvor du savner min Bistand, saa maa jeg virkelig beklage ikke at kunne staa Maal med den Mening, du har fattet om mig. Jeg indrømmer, at jeg altid har været ivrig for de danske Oldsager og vort gamle Sprog, og at jeg har anvendt ikke saa faa Timer derpaa, naar det var mig muligt for mere alvorlige Ting. Men vort ældste Sprog, som jeg har lagt mig efter, afviger lige saa stærkt fra det, der kaldes Angelsachsisk, som fra vort Nutidssprog, saa hvis man sagde, at det laa midt imellem, var det maaske ikke helt galt. Jeg har aldrig lagt mig efter Angelsachsisk, fordi jeg har fundet det saa fordærvet af Englænderne, at det snarere syntes at kræve Hjælp fra dem end fra vore Landsmænd, navnlig da der hos os ikke findes nogen Hjælpemidler, som kan gøre det tilgængeligt, hverken Haandskrifter eller andet, men en Mængde hos dem. Endvidere fordi jeg har indset, at jeg aldrig paa dette Punkt kan maale mig i Flid med de lærdeste Folk i det Land, Spelman (Fader og Søn), Lambardus, Selden og andre. Jeg vil altsaa hellere afstaa fra det Forehavende end forvrøvle mig. Derimod lykønsker jeg dig, som har faaet skænket saadanne Evner, at du ikke tager i Betænkning at rette din Opmærksomhed paa Opdyrkning af selv det vanskeligste Stof, som just det medicinske er. Hvis jeg her formaaede noget med min Bistand, skulde jeg sandelig sørge for, at du ingenlunde kunde klage over Mangel paa Vilje og Lyst hos mig. For at du dog kan se, hvad der paa Grundlag af vort Sprogs Opbygning efter min Mening kan ydes til den tilsendte Plantefortegnelse, beder jeg dig tilgive, om jeg udtaler min Mening derom uden Omsvøb.

Plantenavnene er hos os saa usikre, at man næppe finder ti, der af alle benævnes med samme Navn. Tager du en Plante og spørger om dens Navn paa ét Sted, vil de kalde den ved en anden Benævnelse end de andre i den Egn; det har jeg selv erfaret, da jeg for adskillige Aar siden samlede saa mange Planter jeg nu kunde med deres hjemlige Betegnelser for at indføje dem i de sædvanlige Ordbøger og den saakaldte Apotheker-Takst. Jeg fandt, at Størsteparten var laant fra Tyskerne, og at Levningerne af de gamle var yderst faatallige. Hos os er altsaa dette Studium ganske usikkert. Hvad angaar den tilsendte Fortegnelse, saa betvivler jeg i første Række stærkt, at alle de opregnede Navne kan henføres til Planter, da Lægerne ikke i mindre Grad henter deres Lægemedler blandt Metaller, Dyr, Fugle, Frø, Rødder o.s.v. end blandt Planterne selv. Et er dog sikkert, nemlig at alle de, som ender paa »Wurt« er Planter, thi »Uurt« betegner endnu hos os en Plante. Og for at gaa nøjere ind paa Enkelthederne, saa tag disse mine Formodninger om de vedføjede Ord for, hvad de er. Men hvis jeg havde hele

Tekstsammenhængen ved Haanden, saa kunde maaske Enkeltheder bekræftes ud fra det foregaaende og det efterfølgende samt ogsaa fra de Kræfter og Egenskaber, som tillægges dem. Jeg er ikke i Tvivl om, at Navnene paa mange kunde findes gennem en Jævnførelse mellem Apulejus' latinske Tekst og den angelsachsiske.

Ypperligste Mand! Dette er de Overensstemmelser med vort Sprog, som jeg, for at imødekomme din Anmodning, har kunnet fremdrage, men jeg er selv i Tvivl om, hvorvidt du trygt tør fæste Lid til det. Hvis der forekommer noget, som berører vort ældste Sprog, tilbyder jeg beredvillig min Hjælp dertil. Maaske kunde du vedrørende dit Forehavende med noget Udbytte raadspørge de to Spelman, Fader og Søn, som har givet os ypperlige Prøver af den Art. Lev vel. Jeg ønsker, at du skal føle dig sikkert forvisset om, at intet vil være mig kærere, end om du oftere vil forhandle skriftligt med mig om vore Oldsager.

København, den 26. April 1642.

Formodninger om Navnene hos den angelsachsiske Læge.

Acrind: Egebark.

Æferthan: Mon *Taraxacum* eller Løvetand? Thi »Than« betyder hos os en Tand, men »Æfer« maa betegne et Vildsvin, som hvis man sagde Vildsvinetand.

Acmistel: *Viscus quercinus*. »Æg« betyder Eg, »Mistel« *Viscus* (Lim).

Æscrind: Asketræsbark.

Betoce: Mon *Beta* (Rødbede)?

Bercrago: *Borrage*.

Bogthene: *Dentes fagi*, Bøgetænder, hentyder maaske til Frugten, der har Form som en spids Tand. »Bog« betyder nemlig Bøg, som vi udførligere har fremstillet det i Bogen om Runeskriften.

Bulue: Nu »Bulme«, *hyoscyamus*.

Brer: Maaske »Beer«, Bær.

Brædcuel: *Brassica lata* (Bredkaal) eller *Brassica rubra*, »Rædecuel« [= Rødkaal], thi nutildags siger man »Koel«.

Cerlice: *Cerfolium* (Kørvel), nu »Kyrrel«.

Cæsterwurt: Sidste Stavelse betegner en Urt, det foregaaende forstaar jeg ikke.

Ealifer: »Je liwer«, *Echium scorpioides* (Skorpionsnog?)

Elene: *Helenium* (Solbrud).

- Fane*: *Tanacetum* (Regnfang), nu »Renfane«.
- Fuchsis clate*: *Testiculus vulpinus, orchis* (Rævenosse).
- Gosothon*: *Pes anserinus* (Gaasefod), *Atriplex silvestris* (Skov-Spinat).
- Harawyr*: *Capillus Veneris* (Venushaar).
- Hæslesragu*: *Coryli segmentum* (Hasselsnit).
- Homorsecg*: *Astacus* (Hummer) kalder vi »Homer«. »Secg« eller »Sax« = Tang, maaske Hummerklør.
- Holan cersa*: mon *Verbascum*, kaldet Kongelys?
- Heowbrem*: Hø-Visk. »Heu«=Hø og »Visk« kaldes hos os »brem«. Men hvilken Plante, der kaldes saaledes, ved jeg ikke.
- Hamorwurt*: Hammerurt, som ogsaa er mig ukendt.
- Ingwurt*: mon *Zinziber*, hos os »Ingefær«?
- Lungewurt*: *pulmonaria* (Lungeurt).
- Menelyb*: »Mandstreu«, *Eryngium* (Mandstro, Strandtidssel).
- Nichtscade*: *solanum* (Natskygge), i vore Dage »Nachtscade«.
- Onalyb*: maaske *euphrasia*, nu »Øjentrøst«.
- Ricsa*: *oriza* (Ris).
- Swegles æppel*, mon Galæbler? Eller *poma erinacei* (Pindsvineæbler).
- Selfæte*: *pes phocæ* (Sælhundefod), *Alchymilla*?
- Swanewyr*: *Herba cygni* (Svaneurt), maaske *Nymphæa* (Aakande).
- Socgleac*: mon Frø-Sæd, hos os »Padde-læg«? Hvis det er rigtigt, betegner »Socg« en Frø.
- Theorwyrth*: *Viscaria* (Tjærenelike), thi den har Stængler, som paa visse Steder er belagt med en tjæreagtig Saft.
- Strælwurt*: mon »Staelwyrth«? *Verbena* (Jernurt).
- Threobread*: Bræt af Træ.
- Teorwe*: Græstørv, eller ogsaa Hvede.
- Waeter hæferu*, *Avena aquatica* (Sø-Havre).
- Wyrmwyr*: *Herba vermium* (Orme-Urt); jeg mener, det er *Absinthium Santonicum* (Malurt), hvis Frø er ormedrivende.
- (W I 260).

1032. (BA 191). *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

3.5.1642.

Eders Einar [Magnusson] vender tilbage til Eder, og jeg har overdraget ham Besørgelsen af dette Brev. Han er en retskaffen og flittig Yngling, om hvem jeg ikke erindrer nogensinde at have hørt noget, som overskred Grænserne for Hæderlighed og Beskedenhed. Det staar nu til dig at drage Om-

sorg for ham og forfremme ham til, hvad du mener vil være ham tjenligt. Een Gang har han optraadt sammen med mig i en offentlig Disputats; han gjorde det ikke daarligt, saa jeg haaber, han kan gøre en Gerning, der ikke vil være unyttig for Guds Kirke. Om den Sag, som du har overdraget Eders Foresatte, vilde jeg have forhandlet indgaaende og alvorligt med ham, hvis jeg ikke havde henvendt mig til den høje Hr. Kansler i et lignende Tilfælde; han svarede mig, at kongelig Majestæt for Fremtiden ikke vil tillægge nogen et Beneficium det være sig kirkeligt eller verdsligt, før Indehaverens Død. Og det er nu Praksis over for os her i Danmark. Man er nemlig kommet saa langt ud med det, man kalder Ventebreve, at der ikke af de Midler er noget, som kan tildeles de velfortjente. Jeg er derfor ked af ikke at kunne yde dig nogen Hjælp i disse Sager; ellers skal jeg være fuldt redbon over for dine Ønsker og Tarv. Lev vel.

København, den 3. Maj 1642.

(W I 261).

1033. (Ep. 625, BA 142). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.* 3.5.1642.
(*Der er smaa Afvigelser mellem Koncepten og Udg. 1751*).

For de tilsendte tydede Gaader siger jeg mange Tak; thi af dem har jeg sluttet, at du ikke har slaet af paa din gamle Hengivenhed for mig. Jeg skal bestræbe mig for, at du til Gengæld skal finde mig redbon over for dine Tarv. Men hvis det var dig muligt, naar du faar Tid, at fortolke de Kvad, som findes i Knytlinge Saga paa den Maade, du plejer, saa vilde jeg i høj Grad ønske det, og derved vilde du gøre mig en meget stor Tjeneste. Haandskriftet kan du utvivlsomt faa af Hr. Biskoppen [Thorlak Skulason], som har sendt en Afskrift deraf hertil. Og Originalen har han uden Tvivl selv, eller han kan skaffe den tilveje fra sine Venner. Det gør mig ondt, at der nu kun er faa af Eders Landsmænd hos os, som enten vil eller kan række en hjælpende Haand til vore Bestræbelser. Hvis ikke Eders Ungdom opmuntres til at beskæftige sig med Eders Oldsager og gamle Sprog, er det at frygte, at det ganske skal gaa tilgrunde og forsvinde. Fortsæt du efter Evne med at lægge Vind paa dit Fædrelands Hæder, thi hvad der ofres paa dette Studium, er omtrent det samme som Fædrelandskærlighed. Lev vel og bevar mig i dit hidtidige Venskab.

København, den 3. Maj 1642.

(W I 262).

1034. (Ep. 680, Barth. Ep. med. I, Nr. 20).

Til Thomas Bartholin i Padua.

5.5.1642.

(Udg. 1751 er trykt efter Ep. med., som er stærkt forkortet i Slutningen og rummer mange smaa Afvigelser fra Koncepten, efter hvilken Oversættelsen derfor er korrigeret).

Om Licetus har jeg fornylig skrevet til dig, at jeg glæder mig meget over, at hin højtberømte Mand ogsaa har taget fat paa dette Værk, især da jeg forstaaer, at han henfører Hieroglyfferne til en Dannerkonge. Mig vil han ikke faa som sin Modstander, saa sandt som disse Ting er saaledes beskafne, at de let tillader forskellige Fortolkninger [i Koncepten mangler Ordene: hvilket jeg paa Side 50 aabent har erkendt og paavist med et Eksempel.]

Jeg har klare Grunde til at behandle dette Horn sammen med de øvrige danske Mindesmærker, eller snarere til at tvinge dem ind under de andre Ripensiske. Thi bortset fra, at ingen kan nægte, at det er det ypperste blandt Mindesmærker, saa er der en vis Tysker [Henrik Ernst], der har vist sig som min Modstander, og i et Brev udspreedt blandt Venner har han søgt at vriste det fra Danskerne ved at fremholde, at dette Horn var det, som Afguden Svantevit paa Rygen holdt i Hænderne, hvorom se Saxo 14. Bog. Skønt jeg har tilbagevist hans Forsøg og stillet hans Taabelighed saaledes blot for alle, at jeg har vakt hans Beskytteres Had imod mig, saa vil jeg dog, for tydeligere at hævde dette over for vort Folk, anbringe det blandt de danske Mindesmærker i øget Skikkelse og befriet for hans Skamletter, dog med Maadehold og i al Korthed; det gør jeg paa Tilskyndelse fra ikke saa faa blandt mine Venner.

Hvad angaar Titlen, saa kan den nok af disse Mester Næsvis'er fordrejes til en uanstændig Betydning, men selve Sagen vil dog vise, hvad jeg mener. At sligt falder en uartig Galler ind, er ikke saa sært, da en Vindspiller jo maa dreje sig efter Vinden. Jeg kerer mig ikke om de Tosser, da det paa denne Maade er muligt at faa hvadsomhelst ud af alting, saa vel som at faa en Kapun ud af en Hane [*gallus* = Hane].

Det er som du siger, at hin hornede Franciscus, som Thuanus omtaler, er den samme som Urstitius aftegner, men du tager fejl i din Formening om, at denne har laant hans Historie fra Thuanus. Thi Urstitius har selv set ham i Paris i Aaret 1598 og har rørt ved Hornet sammen med Dr. Jacob Fesch og sin Elev Johannes Echensten. [I Koncepten mangler Ordene: Flere kan paa samme Tid se den samme Ting og aftegne den forskelligt.] Her hos os opholder sig nu Dr. Christian Fabricius, som paa samme Tid var i Paris og saa samme Mand, hvad han mere end en Gang har fortalt mig. Stedet hos Aben-Zohar staar jeg i Gæld til dig for.

Den Sten, som kaldes Ammons Horn, har Anselm Boetius a Boet beskrevet i 2. Bog Kap. 246 [af *Historia Gemmarum & Lapidum*, Leyden 1638, 8°]; Plinius henfører den til Ædelstenene [i Koncepten mangler Ordene: men efter min Mening med Urette]. Jeg har haft en af den Slags, af de allerbedste, en meget fin Sten, der var snoet som et Vædderhorn, eller som rettere sagt frembød en nøjagtig Efterligning af en sammenrullet Slange; denne modtog vor høje Hr. Kansler, salig Ihukommelse, fra mig, fordi han gennem andre var blevet overtalt til at tro, at denne Sten var dannet af Slinger og besad forbavsende Egenskaber. Yderligere har jeg et Stykke af en til; af Stof ligner den Fyr-Sten, og den er bragt mig fra Øen Heiligenland.

Jeg er bange for, at jeg gør dig altfor meget Besvær med Aftegningen af de florentinske Horn; de Udgifter, som du til det Formaal paadrager dig, vil jeg gerne godtgøre.

Hvad nyt denne Mavesaft-Mand vil bringe os, vil vi vente og se. Han maa afdisputere os, at alle Mælkevennerne fører til Tarmene, førend han naar sit Maal. Disse Ting trænger ikke til Drøftelse, men til Selvsyn.

Sig Henrik Fuiren Tak fra mig for de tilsendte Frø; hvis der kommer noget frem af dem, kan han selv glæde sig derover, naar han kommer tilbage. Thi jeg hører, at han paatænker sin Hjemkomst næste Aar; Gud ledsage ham, at vi kan se ham i god Behold. Eftersom jeg ikke tvivler om, at han vil skaffe sig et herligt Forraad af Bøger og andre Ting, som hos os enten er sjældne eller altfor dyre, saa har jeg villet minde ham om, at de Værker af Ulysses Aldrovandi, som indtil nu er trykt i Bologna, her sælges af Amsterdam Boghandlerne for 80 Rigsdaler; maaske vil han kunne faa dem hos Eder til meget lavere Pris. Kirchers Afhandling om Magneten hører jeg stærkt anbefalet af dem, som har set den; han vil gøre mig en stor Tjeneste, hvis han sender den; om Prisen kan vi komme overens, naar han er vendt hjem til os.

*Jeg ved ikke, hvad det er for Drømmerier, du fortæller mig om Fædrelandets tvivlsomme Stilling, som du skriver jager dig paa Vandring. Pas paa med at lade dig noget binde paa Ærmet af Folk, som ønsker dette Paa-skud som Skalkeskjul for Efterladenhed. Fortsæt med din hidtidige Fyrighed og laan ikke Øren til alle og enhver. Ved Guds Naade er alt roligt og fredeligt og gunstigt stemt mod de retsindige, der har foretrukket en grundig Uddannelse fremfor det udenvælts Vaas. Jeg ser gerne, at du føler dig overbevist om, at du ved Udgivelsen af din salig Faders Lærebog har skabt et saadant Ry om dit Navn hos alle, at om du nu efter Afslutning af dine Studiekurser var her hos os, vilde vi kunne sørge for en ret indbringende Stilling til dig. Men herom kan jeg ikke trygt betro mere til Papiret.

Jeg har nylig set, at Zacutus [Lusitanus] har omtalt dit Navn i de senere Bind [Fortalen til 7. Bog af Praxis medica admiranda, Leyden 1637,8°]. Hvad er der altsaa, som kan forstyrre din Ro? Lev vel og hav det godt og lad dig aldrig ved tomme Rygter drive bort fra den rette Vej, som du en Gang er slaet ind paa.*

København, den 5. Maj 1642.

(W I 262).

1035. (Ep. 767). *Til Bertel Bartholin i Padua.*

5.5.1642.

Jeg har modtaget den fint aftegnede Mønt fra Hr. Rhodes Museum, og den har i høj Grad betaget mig; en Gengivelse af den vil jeg indføje i den anden Udgave af Guldhornet, hvorfor jeg siger umaadelig mange Tak. Saa snart jeg saa den, vakte den min Erindring om en Broncestatue, som jeg opbevarer i mit Museum; den er prydet med en ganske lignende Mitra, og den har jeg ladet aftegne med det Formaal at sende den til dig og Rhode for at spørge om Eders Mening derom. Her har du en Gengivelse af den i fuld Størrelse og Form; den fremstiller en, der sidder og tænker. Foran paa Skinnebenene synes den at have nogle Øjne eller Knuder, der ikke er ulige dem, som Pignoria har gengivet paa et Billede indsat i Tillægget til [Vincenzio] Cartari's Gudebilleder [Le Immagini degli Dei degli antichi, nelle quali si contengono gli idoli, riti, cerimonie etc., Venezia 1556,4°; Padua 1603,8°; Padua 1615,4° m. Tillæg af L. Pignoria]. Jeg er næsten kommet til den Opfattelse, at den synes mig at være en Statue af Attis, men den synes dog forskellig, ikke blot i Stilling, men ogsaa i Dragt. Jeg beder dig lade mig vide, hvad Rhode mener om den. Thi jeg har besluttet, paa Grund af Mitraens Form at stille den sammen med Mønten og indsætte den i anden Udgave af Hornet. Mon det er en af Trojanernes Afguder? Fin er den i hvert Fald og frembyder slet ingen Lighed med den nærværende Tids Kunst.

Paa din Ansøgning har jeg fornylig svaret oprigtigt, og det ikke blot ud fra min egen, men ud fra dine Venners Opfattelse; hvis dette er mindre efter din Smag, maa du tilgive mig min Kærlighed og mit Sindelag, som ønsker dig det bedste. Du maa i hvert Fald være overbevist om, at hvis jeg gjorde mig Haab om at kunne opnaa noget eller mente, det var i din Interesse, vilde jeg vende hver Sten, for at du kunde faa dit Ønske opfyldt. Derfor beder jeg dig endnu engang indestændigt om at ville lade disse Tanker fare og ganske hengive dig til de hellige Studier, hvortil Gud har bestemt

dig; disse vil hæve dig op til noget langt højere; dette Raad vil du aldrig fortryde, haaber jeg.

København, den 5. Maj 1642.

(W I 263).

1036. (Ep. 237). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 13.5.1642.

Angaaende Herkules fra Cadix, saa har jeg jo — og det var ikke uden den største Glæde — nu fornylig hos dig set Mønter prydet med hans Billede: Han var ingen anden end den, som fordem dyrkedes paa Øen og i Staden Gades. En lang Række Forfattere bærer Vidne om, at Herkules med sine Fæller var trængt over paa Øen Gades, og at et Tempel af største Skønhed var opført af deres Efterkommere til hans Minde; i gamle Dage var dette blandt de berømteste Værker paa denne Ø, og dertil strømmede mange af Romernes Feltherrer for at indfri Løfter, naar de havde udført store Bedrifter. Men Philostratus skriver i 5. Bog af Apollonius Tyanæus' Levned, at der er blevet dyrket to Herkules'er der paa Stedet, den ægyptiske og den thebanske, men at der slet ikke var nogen Billedstøtte indeni; at der iøvrigt var rejst to Kobberaltre for den ægyptiske, men kun et for den thebanske; ved Siden af dette saas Herkules' tolv Arbejder; dette antyder ogsaa Silius Italicus i 3. Bog, hvor man læser en smagfuld Beskrivelse baade af Templet og af Herkules' Helligdom:

Uimodsaagt har sig fæstnet den Tro, at Bygningens Bjælker urokket ligger, som først de blev lagt af Mestrenes Hænder, fordem da Templet blev bygt. Derfor med Fortrøstning det hævdes, at det er Bolig for Guden, som værner sit Vi mod Forfaldet. De, som alene har Ære og Ret til at kende det Indre, Adgang de Kvinder forbyder, men ogsaa stritbørstede Grise holder de borte, og selv ej bærer de spraglede Klæder, naar de for Alteret staar: Deres Legem er hyllet i Linned, om deres blottede Isse er lagt det pelusiske Uldbind; Røgelse brænder de der, og — følgende Fædrenes Forskrift — bærer de præstelig Dragt med bredeste Bræmme beprydet: Fødderne nøgne, tætklippede Haar, kysk er deres Leje. Evtigt den hellige Ild de værner paa Alterets Arne. Ikke man Statuer kender, som gengiver Gudernes Billed, Hallen er opfyldt af ærefuld Frygt for den vældige Guddom; Døren kun prydes af Herkules' Værk.

Pomponius Mela meddeler i 3. Bog Kapitel 6, at kun den ene Herkules, den ægyptiske, er blevet dyrket der paa Stedet: Templet, siger han, for

den ægyptiske Herkules, berømt ved sin Hellighed, Ælde og Kunstværker, grundlagde Tyrierne; hans der anbragte Ben bevirker, at det er helligt. Efter Gades har han derfor Tilnavnet Hercules Gaditanus; ham omtaler ogsaa Diodorus Siculus, 6. Bog, samt en Del andre, især de, som har beskrevet den Ø.

At dine Mønter hører til de ældste, slutter jeg iøvrigt ud fra selve Bogstaverne, som er ganske puniske. Thi Punerne (eller, som andre siger, Fønikerne eller Tyrierne), grundlagde først Staden Cadix, som Romerne senere udsmykkede med forskellige Bygningsværker, hvorfor den kaldtes Julia Augusta Gaditana. Men de Fisk, hvis Afbildninger ses paa den anden Side af Mønterne er Tunfisk. Thi Fiskeri efter Tun har dels altid været regnet for Indbyggernes fornemste Indtægt, dels høster de den Dag i Dag stor Fordel deraf. Dette er, hvad jeg i Øjeblikket kan meddele om Herkules Gaditanus. Læsning af de Forfattere, jeg har anført, vil skaffe dig mere. Fremdeles tilbagegiver jeg nu her anden Del af Edda om Tingenes forskellige Betegnelser, saaledes som jeg har modtaget den; ganske vist naar den danske Oversættelse knapt nok til Bogstav E. [Laurent.] Pignorius [Le Origini di Padova, Padua 1625,4°] har jeg forgæves eftersøgt i Meursius' Bibliothek. Thi Køberen, som jeg ikke ved, hvem er, har forlængst forbeholdt sig den til eget Brug. Den Forfatter, som har skrevet de danske Oprørs Historie beder jeg dig om at sende mig, naar jeg nu til Gengæld blot tør bede dig lade mig paatage mig Besvær for dit Guldhorns Vedkommende.

Lev lykkeligt og vel, min bedste Worm, og bevar mig i dit hidtidige Ven-skab.

Sorø, den 13. Maj 1642.

1037. *Testimonium for Einar Magnusson.*

15.5.1642.

Einarus Magnus Islandus blev immatrikuleret i Januar 1640 og valgte mig til sin Præceptor. Han har opfyldt sine Pligter og vist god Vandel.

(W I 261).

1038. (Ep. 238). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

18.5.1642.

Din Redegørelse for Herkules-Mønten tilfredsstillede mig meget, thi jeg ser, at alt passer paa bedste Maade. Jeg er altsaa meget taknemmelig, og du kan paaregne min Modydelse i lignende Tilfælde. Jeg tilbagesender Edda, efterhaanden som jeg har sammenlignet den med min egen; de er indbyrdes meget uoverensstemmende baade i Rækkefølge og i Indhold. De

Betegnelser, som for Størstedelen er tilføjet i min, bekræftes baade ved de gamle Skjaldes Fortællinger og Vidnesbyrd; hvis disse var oversat, vilde vi utvivlsomt have noget smukt Kildestof til mange Oldtidsforhold.

Hvis man skulde offentliggøre Edda, vilde jeg raade til at udgive den anden Bog efter mit Eksemplar.

Jeg vedlægger den lille Bog om de danske Oprør, for at den hurtigere kan hidføre en Anmeldelse af Guldhornet.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab. København, den 18. Maj 1642.

(W I 264).

1039. *Testimonium for Laurits Christensen Bording.* 24.5.1642.

Laurentius Christiani Bordingius, født af fortræffelige Forældre i Ribe, blev immatrikuleret i Juni 1637. Han har studeret Naturvidenskaberne og har prædikeret. Han indstilles til *Testimonium publicum*.

(W I pag. 55).

1040. (Ep. 783). *Til Jan de Laët i Leyden.* 18./28.5.1642.

For henved en Maaned siden besvarede jeg gennem Elzevir dit meget kære Brev og ydede hvad jeg kunde til Udredning af tilsendte Ord. Nu, da min Ven Dr. Otto Sperling agter sig til Eder — han er Forstander for den kongelige Have og særdeles bevandret i Botanikken og den øvrige Naturhistorie — har jeg ikke villet undlade at give ham dette Brev at besørge til dig, for at give ham Lejlighed til at drøfte disse og andre Ting med dig. Hvis der maaske kunde gives ham selv Lejlighed til at se i Haandskriftet og sammenholde, hvad der gaar forud med det, der følger efter, samt danne sig et Begreb om, hvilke Egenskaber der tillægges disse Planter, vilde det tjene til ikke ringe Gavn for Eders Herligheds Bestræbelser. Thi han er ikke ganske ukyndig i vort Sprog, og desuden har jeg i Forvejen drøftet denne Sag med ham, saa han ikke møder uforberedt.

Da du nu iøvrigt i dit sidste Brev har omtalt det angelsachsiske Manuskript til Apulejus, beder jeg dig venligst, om du vil have den Ulejlighed at angive mig, hvilken Paaskrift det bærer, idet jo nemlig — hvad jeg antager ikke er dig ubekendt — Størsteparten af de Lærde ikke anerkender Apulejus Madaurensis som Forfatter til dette Skrift. Jeg husker at have hørt, at min Ven, forhen den engelske Konges Livlæge, Dr. [Louis] Mayerne Turquet, besad et Eksemplar af et Haandskrift, hvis Titel var: »Heri indeholdes fire Bøger af Hippokrates' Lægekunst, Plato Apoliensis' Værk om forskellige Urter og Sextus Pappus Placitus' Lægebog om Dyr.« Efter forskellige Ting

følger endvidere: »I første Bog er beskrevet de Urter, som Plato Apoliensis har beskrevet.« Tilslidst: »Her ender Platos Bog om de mandlige Planter.«

I England har der ogsaa eksisteret et andet Eksempel, som bar denne Paaskrift: »Her begynder Apulejus Platos lille Urtebog, som han modtog fra Scolapius og Chiron, Kentaurens Lærer«. Tilslidst: »Platos medicinske Urtebog ender«. Vil du have den Ulejlighed at fortælle mig, hvad du mener om disse Ting.

Jeg hører, at Eders Herlighed besidder forskellige eksotiske Ting hjembragt fra Amerika; gid jeg havde Mulighed for at se dem! Ogsaa jeg har samlet et ikke uanseeligt Forraad af forskellige Genstande. Ved nøjere at sammenligne Beskrivelsen af Dyret *Haut* (Vestindiens Beskrivelse, 15. Bog Kap. 5) med Afbildningen af *Ignavus*, som er taget efter Clusius, synes der mig at være liden eller ingen Forskel mellem dem; Billederne er ganske vist indbyrdes forskellige, idet det ene er tegnet efter Dyret i levende Tilstand, det andet efter et tørret Dyrs Skelet. Da jeg nu ved, at du har slige eksotiske Genstande i rigelig Mængde og maaske gennem Selvsyn har erhvervet dig den helt nøjagtige Indsigt, kan du vel løse mig dette Tvivlsspørgsmaal. Skønt jeg med Iver har samlet mig forskellige Ting, hvorover jeg maaske ved anden Lejlighed sender en Fortegnelse, har jeg dog endnu ikke faaet Lejlighed til at erhverve disse Genstande. Men jeg vil nu ikke bebyrde dig yderligere.

(W I 263)

1041. (Ep. 681). *Fra Thomas Bartholin i Padua.*

19.5.1642.
(29.5. ny Stil).

I mine to nylig afsendte Breve har jeg ordnet alle de Ting, som var skrevet op i Eders Brev af 26. Marts. Med større Vished om begge Stipendier, for det enes Vedkommende beriget med Haab derom, for det andet med længere Nydelse, saa har jeg i Ord betalt den skyldige Tak til ham, som har været Aarsagen til min Lykke og med Rette kunde kalde alt, hvad der er mit, for sit. Min Tvivl om Graden har jeg overvundet, om det er Gudernes Ønske.

Licetus' Mening har jeg meddelt som den var skrevet til mig, og jeg vil udbygge den mere vidtløftigt, naar jeg faar Lejlighed til at træffe paa selve hans Bog. Han kom til Padua i Gaar og i Dag skal jeg træffe ham angaaende denne Sag. Det florentinske Horn venter jeg paa med Ærgrelse paa Grund af den kedelige Langsomhed hos den, hvem vi alvorligt har paalagt dette Hverv. Dog vil Fødselen snart være nær, medmindre det da bliver en Elefant. Ogsaa Kirchers Svar venter vi hver Dag, og ikke uden Haab. Imidler-

tid har jeg nylig gennem en Ven sendt din gyldne Afhandling til Bibliotheket i Milano; jeg har købt den i Venezia; i Milano vil den straae med sin rette Glans, ligesom Guld blandt andre Metaller, mellem alle Tidens sjældneste Mindesmærker.

Vor høje Hr. Kanslers Følelser for mig har jeg dig at takke for som den, der har fremkaldt dem, og hvis du uddyber dem, vil jeg aabent erklære, at jeg ved din Imødekommenhed er blevet beriget med den største Lykke. Hvis du med hans Billigelse binder mine spredte Studier til et bestemt Maal, vil jeg med større Sikkerhed sigte imod det, og jeg skal samle de Spyd, der paa Grund af det endelige Maals Usikkerhed flyver spredte og i forskellige ubestemte Retninger. Naar jeg bliver mere sikker i min Sag, skal jeg vise mig en bestemt Studieretning voksen. Hvis jeg berøves andre Hjælpekilder, vil jeg ofre mig for Medicinen, som plejer at kunne give det daglige Brød. Thi hele Dage følger jeg sammen med den fremragende Sala den praktiske Lægegering og forskellige Sygdomstilfælde og deres Behandling, som maaske, hvis Fædrelandet ønsker det, bliver mig til større Pryd end Nytte. Jeg kan derfor ikke faa Tid tilovers til de øvrige Frembringelser af min Nidkærhed; disse sender jeg opskrevet paa et Stykke Papir i det Haab, at du ikke vil undslaa dig for at meddele mig, hvad du maatte støde paa angaaende disse Emner; thi paa alle Punkter ved du at afveje for og imod.

Lev vel, du min Lykkes eneste Haab, og omfat mig ret uværdige med din Gunst. I Hast, paa Grund af Tidens Knaphed.

Padua, den 29. Maj 1642.

1042. (Ep. 90). *Til Johan Rhode i Padua.*

28.5.1642

Da Leyden-Boghandleren Johannes Elzevir var ankommet hertil, vilde jeg atter prøve Lykken og overlod ham denne Pakke at bringe til sin Broder Ludvig i Amsterdam, for at denne kunde bringe den til dig i Padua med sine andre Sager; jeg haabede, at han vilde føle sig tilskyndet af dine Fortjenester til denne Gang at være mere medgørlig. Jeg afventer Udfaldet.

Jeg er dig meget taknemmelig for den tilsendte Mønt. Dette særlige Ornament paa vort Horn genkaldte Erindringen hos mig om min Broncestatue, hvis Billede jeg fornylig har sendt til Bertel Bartholin, for at jeg kunde faa Rede paa, hvad I mener derom. Hvis du ser paa Diademets Form, smager det noget af det Trojanske. Jeg ved slet ikke, hvor jeg skal føre den hen. Dr. [Christen] Bording havde den med sig fra Italien, og fra hans

Søn har jeg faaet den. Jeg vil anbringe den sammen med din Mønt i den anden Udgave, dersom jeg da kan tro, den peger i den Retning.

Naar mine Mindesmærker er udkommet, skal jeg sende Eksemplarer til hver enkelt af Jer, dersom det bliver muligt gennem Elzevir, medmindre jeg da bringer i Erfaring, at du agter at vende tilbage til os, hvad jeg haaber. Thi jeg har faaet Vished om, at dine høje Patroner nu ser sig om efter Midler, hvorved vi mener at kunne lokke dig til os. Gid Udfaldet vil svare til Ønskerne. Lev imidlertid vel og husk, at du er født for dit Fædrelands Skyld.

København, den 28. Maj 1642.

(W I 264).

1043. (Ep. 768). *Fra Bertel Bartholin i Padua.*

2.6.1642.

(12.6. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Det vilde være at skabe Problemer, hvor der ingen er, om man vilde drage de Beviser i Tvivl, du giver mig paa dine Følelser for mig. Den imødekommende Venlighed, hvormed du altid har gjort mig Tjenester, har givet sig saadanne Udslag i Gerning, at jeg heller ikke under mit Fravær kan være spændt eller bekymret for den Sags Skyld. Jeg kender din Oprigtighed, som ikke ytrer sig i Ord alene, men i kraftigt Virke, hvis Handling svarer til Ordene. Blandt os Mennesker er der mange, som har den Fejl, at de fører Venskabs Tale paa Læben, men dølger noget andet i deres Bryst. Hermed lokker de ubefæstede Sjæle og vildleder dem med falsk Forhaabning. Denne Smitte har især vundet Indpas blandt de Store. Smiger i Ord har vor Rhode tilfulde erfaret, og han har mere end en Gang faaet det at mærke fra den afdøde Kansler, som lovede aldrig at ville svigte, hvor han kunde være ham nyttig. Men skønt Løfterne var straalende, byggede de dog kun paa Mundsvejr. Et eneste Bevis har han givet ham paa sin Hengivenhed, nemlig da han tilbød ham Professoratet i Fysik. Da denne Post vilde kuldkastrere hans medicinske Studium, blev den med god Grund afvist; det skyldtes ikke nogen Slags Ærgærrighed, som ligger ham fjernt (jeg kender Mandens Tænkemaade!), men for at drage mere Omsorg for sine Studier. Den høje Kansler tog ham ikke hans Forsæt fortrydeligt op, ja hans Kærlighed til Rhode voksede snarere, og hvis han ikke var blevet forhindret ved sin Død, der var bitter for mange, vilde han have aflagt rigeligere Prøver paa sin Hengivenhed. Hvervet som kongelig Læge har han aldrig afslaaet, da det aldrig er blevet ham tilbudt. Da jeg fremførte dette for ham, ved jeg ikke, hvad han tænkte. Thi der er ikke nogensinde tilgaaet ham noget skriftligt herom. Hvis nemlig noget Brev med dette Indhold har været bestemt

for ham, har ondsindede Mennesker opsnappet det for med en eller anden Begrundelse at afskære ham fra denne Bane. Jeg betvivler slet ikke, at der findes Folk, som er fyldt med onde Anslag og kun tænker paa deres egne Fordel. Derfor snapper Tyskerne Bidderne fra vore Landsmænd. — Tvi dem! Disse Folk forstaaer med deres udenlandske Fernis at anlægge sig vigtige Miner, hvormed de kan anbefale sig. Hvis de ikke er synderlig tungtlastede med Lærdom, saa hjælpes de ud over denne Mangel gennem andres Beskedenhed, en Egenskab, som de selv forlængst har lagt paa Hylden. Jeg har ikke noksom kunnet undres over den Tyskers [Henrik Ernst] Vanvid fornylig, som, da han manglede Stof til Forbandelser, udsprede jeg ved ikke hvilket Vrøvl vedrørende din høj lærde Afhandling om Hornet. Da du har vundet alle vellærde Mænds Tilslutning, saa ved jeg virkelig ikke, til hvilke Slags Kritikere han skal henregnes, naar han ikke har villet støtte din Dyd og Lærdom. Tyskernes Hovmod kender jeg; de er ivrige efter at rive ned paa andre for at øge deres egen Hæder. Alexander, der sendte dem hjem igen, han kendte deres Hovmod. Vi derimod hæger om dem, forsørger dem og holder dem i Ære, for at vi ikke skal savne nogen, der kan være os til Besvær. Det staaer til dig, du berømmelige Worm, mandigt at gøre deres Anstrengelser til Skamme, for at de kan lære at forstaa, at danske Mænd ikke staaer tilbage for dem i Dygtighed. Læg dig i Selen for Rhodes Sag, som du er begyndt, og svigt heller ikke mine Tarv. Jeg ved, at du har stor Indflydelse blandt dine Kolleger; hvis du giver disse Underretning om mine Studier, er jeg vis paa, at jeg ikke paa noget Punkt vil faa Afslag. Jeg ser, at denne min Plan mishager min Moder, som med forskellige Begrundelser stræber efter at bevise, at de Retslærde afskæres fra ethvert Haab om Forfremmelse. Jeg lægger mig ikke efter dette Studium for engang at blive Jurist af Fag, bortset fra hvad der ligger inden for Filologiens Arbejdsomraade. Ud over Grænserne for denne Videnskab, som jeg aldeles har viet mig til, vil jeg ikke bevæge mig, for ikke at flakke omkring med Ulysses og daglig omtumles af Stormene. Men naar jeg nylig har forhandlet med dig om disse Grader, har jeg snarest været ledet af Ærgærrighed, skønt jeg med større Hæder vilde kunne nyde mine Venners Omgang næste Sommer, eftersom min Moder presser saadan paa, men dog ikke uden Afbræk i mine Studier.

Trojanernes Mitra, saaledes som Rhodes Mønt gengiver den, har jeg nylig sendt til dig. Jeg afstaaer fra Undren over, at der hos vore Historikere hersker dyb Tavshed om Harald [Blaatands] Rigdomme. Jeg ved, hvor usikkert det er med de Mindesmærker, som Nordboerne har efterladt os om Oldsagerne. Og, kære Hr. Worm, selv om Krigens Gudinde paafører Kongerne stor Udgift, skal dog ikke derfor nogen underkende den kongelige Pragt, efter-

som Overdaadighed hos dem, der beklæder de højeste Stillinger, hidrører fra Udsugning af Undersaatterne. Dette er mit Skøn. Døm du derom.

Italien har nu set din Afhandling om Hornet. Nu mangler der, at du ved Elzevirs Mellemkomst sender de danske Festkalendere og Runeskriften. Jeg ved, at denne Sartor nylig har ønsket Festkalenderne derhen, hvor Peberet gror. Det bliver din Sag at grave dem frem af Mørket, at ikke denne gamle Hugaf kvæler et saa ædelt Værk. Lev vel og hils alle, der er af vore Folk, især Dr. Sperling og Hr. Torm.

Ved Antenors Universitet [Padua], den 12. Juni 1642.

1044. *Testimonium for Laurits Herbetsen.*

5.6.1642.

Laurentius Herberti Coronensis har i to Aar været Lærer for mine Børn. Han anbefales til Biskop Peder Winstrup i Lund.

(W I pag. 56).

1045. (Ep. 239). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

7.6.1642.

Velfærd og Trivsel i alle Ting! Fortræffelige Mand, Svoger og Ven, til hvem jeg er fast knyttet i trofast Taknemmelighed! Ind imellem de tyngende Beskæftigelser, hvoraf jeg daglig er bundet, har jeg for anden Gang med største Omhu fra først til sidst gennemlæst din høj lærde og sandelig gyldne Afhandling om vor fyrstelige Naade Prinsens Guldhorn. Men jeg har slet ikke fundet noget, som det var værdt at kritisere, eller som kan oplyses ved nogen Tilføjelse. Jeg beder dig derfor være tilfreds med de Smaating, som du ser anført af mig paa vedføjede Ark. Jeg vilde egentlig have kommenteret lidt flere Ting, men kan ikke faa Ro dertil. Skulde imidlertid senere andre Ting dukke op for mig, skal jeg ikke sidde din Anmodning overhørig. Jeg er slet ikke i Tvivl om, at forskellige Kommentatorer til Hoveddigterne Vergil, Horats og andre endnu vil bringe meget for Dagen. Men du har indføjet Størstedelen i dit Arbejde, og det saa grundigt, at der ikke vil blive Behov for yderligere Udredning.

Jeg tilbageleverer nu med megen Tak den nylig tilsendte anonyme Forfatter om Danmarks Historie; samtidig beder jeg om, at du vil tilgive, at jeg har beholdt den saa længe hos mig. Men hvis der skulde komme noget, hvormed jeg til Gengæld kan gøre dig en Tjeneste, vil du finde mig fuldt redebon overfor dine Ønsker.

Lev vel. Sorø, den 7. Juni 1642.

1046. (Ep. 343, BA 33).

Til Arngrim Jonsson paa Melstaðir.

28.5./20.6.1642.

Afvigte Aar modtog jeg to Breve fra dig og har deraf med Smerte erfaret, at du hverken har modtaget mine Breve eller Lakridssaften (hvoraf jeg sendte et Pund) eller Ringen gjort af Hvalrostand. Jeg ved ikke, hvilken Skæbne det skyldes, at de Skibe, som stævner til Eder, hyppigere udsættes for Fare end de, som er bestemt til andre, saa at vore Samtaler pr. Brev saa ofte kommer i Uorden. Vi vil haabe paa bedre Held i Fremtiden.

Endelig har vi i den høje Kanslers Bibliothek fundet dit Manuskript, som jeg har overdraget en Mand, der dengang tilfældigvis opholdt sig hos os og er i Tjeneste hos en vis Amsterdamer Bogtrykker, Johannes Janssonius; han skulde saa forhandle med sin Herre om dets Udgivelse. Fornylig har jeg skrevet til Amsterdam for at finde ud af, hvordan han stiller sig. Han har skrevet tilbage, at han vil udgive det, naar han er blevet færdig med det, som nu er i Trykken, og saa vilde han forhandle om Betingelserne. De Folk tilstaar kun nødtigt Forfatteren noget for hans Besvær; jeg venter endnu paa yderligere Svar. Imidlertid vil du kunne tænke over Tilegnelsen, og om der ellers er nogle Ting, du kunde ønske ændret, og saa sende mig det med dit næste Brev; thi jeg betvivler stærkt, at han vil give sig i Lag med noget, før vore Købmænds Tilbagekomst. Du kan samtidig tilkendegive, i hvilket Format du ønsker det udgivet. Kanslerens Titler, som du beder om, vedlægger jeg, for at de maaske kan komme din Tilegnelse til Nytte: Den berømmelige Mand, den højbaarne, nidkære Herre, Christen Thomesen, Herre til Stougaard etc., Kongelig Kansler, det danske Riges Raad, Københavns Universitets høje Beskytter etc. — Med Hensyn til det øvrige kan du selv sørge derfor.

For at komme til dit første Brev skrevet i August, saa skal du ikke ængste dig for Ventebrevene, som de kalder dem: Jeg har forhandlet herom med vor høje Hr. Kansler, som højlig misbilliger denne Sædvane og lovede at sørge for, at der i Fremtiden skrides ind imod denne Uskik. Jeg beder dig derfor føle dig tryk. Jeg lykønsker dig til din fortræffelige Børneflokk, og hvis det sker, at dine Sønner kommer hertil, saa skal jeg ikke svingte dem med Raad og Daad, om Gud skænker mig Livet.

Jeg sender de ønskede Lakridspiller og det syltede Ingefær. Gid det maa smage dig. Lev vel.

(W I 264).

1047. (Ep. 770). *Fra Bertel Bartholin i Padua.*16.6.1642.
(26.6. ny Stil).

Saavel dit Brev, min Worm, som det du vedlagde fra Tegnerens Haand, har jeg modtaget. Opfyldt af den største Beundring har jeg læst og atter læst Brevet og undersøgt Tegningen. Jeg er opmuntret over, at din store Kunst nu ogsaa efterlader sig Spor her hos os. Selve Forbilledet kunde jeg længes efter at se, hvis ikke Afstanden slog Bom for min Længsel. Jeg mener, at dets Alder ligger mange Aarhundreder tilbage, da der var mangan Lysippus og ikke færre Myroner. Thi som Tiden ældedes, forgik de skønneste Kunster, hvorpaa selve Mønterne tjener som Bevis: Thi de, som er slaet under det tidlige Kejserdømme, overgaar de øvrige i Finhed og i Kunstens Fuldkommenhed. De, som Probus, Diokletian og andre har skænket os, da Magten var i Aftagen, staar meget tilbage for de tidligere; og det er ikke underligt. Thi da de frie Kunster kæmpede mod Barbari og et mere end kimmerisk Mørke, fik ogsaa deres Haandværk deres Undergang at føle; indtil de endelig genføddes i vor Tid for at skride frem til de forrige Højdepunkt. Jeg er derfor fuldt overbevist om, at den er meget gammel, da den ikke er fra vor Tid. At det ikke er en Statue af Attis, fremgaar af den Beskrivelse, som Pignoria har givet os i sin Bog om Paduas Grundlæggelse, i Indvielserne til den store idæiske Moder og Attis, og i Cartaris Mythologi. Da jeg havde taget den i Øjesyn, opfattede jeg den som en Pallas af den Slags, som hin store Pignoria fordem havde, idet han beskrev, at den var af Bronze, seks Fod høj med Øjne, Bælte og Fodtøj indlagt med Sølv. Og denne min Formodning afviger ikke saa meget fra Sandheden. Og fordi Oldtidssagnet tænkte sig Pallas sat over Studiet af de skønne Videnskaber, saa er det ikke uden Mening, at denne Statue bærer en saa tænksom Mine til Skue. Hertil kommer, at hendes Hovedbeklædning var en Hjælm; denne havde forskellige Former efter Kunstnerens Forgødtbefindende. Thi snart smykkedes den med Fjer, snart manglede disse; den, som ovenfor er beskrevet af Pignoria, stemmer ikke paa alle Punkter overens med de andre. De, som har besørgt denne Mønt slaet, har altsaa efter deres Folks Skik benyttet denne Hovedbeklædning, der ikke er Maanens Horn ulig. Derfor siger Sidonius Apollinaris i sin 23. Sang [v. 254]:

Som en Maane krummes din Tiara.

Dette er, hvad der just faldt mig i Pennen; løst er det og ikke din Dømmekraft værdigt. Skulde det ikke rigtig falde i din Smag, saa lad os forestille os en Slags Trojanernes Skytsgud eller en anden Gud fra det samme Folk; dette kommer efter min Mening Sandheden nærmere. Thi Byens Undergang er fulgt efter hine Guders Flugt; Petronius [Sat. 89, v. 53] opfatter det saaledes: »Thi Trojas Guder svigted, førend Staden faldt«.

Jeg vilde sende dig Pignorius' Bog om Paduas Grundlæggelse, hvis ikke dens Vægt overskred Rimelighedens Grænser, thi den er bestemt for dine Muser og erhvervet med stort Besvær. Naar denne Slags Bøger er udkommet her, faar man dem kun med Besvær for gode Ord og Betaling, fordi de er efterspurgt af alle. Deri vil du finde mange Oplysninger om Trojanernes Klædedragt, som Forfatteren forklarer ved forskellige Figurer og Mønter. I den kommende Sommer vil jeg selv optræde som Lastdrager for denne Bog. Hr. Jacob Lindenow staar rejseklar for at drage til Frankrig, hvor han agter at tilbringe Sommeren.

Lev vel, du Videnskabens Pryd, og tag venligt imod min Iver for dig; lad mig fremdeles mærke din Bevaagenhed.

Skrevet i Antenors Akademi, den 26. Juni 1642.

1048. (Ep. 683, Barth. Ep. med. I, Nr. 22).

16.6.1642

Fra Thomas Bartholin i Padua.

(26.6. ny Stil).

(Udg. 1751 er trykt efter Ep. med., som rummer en Del Afvigelser fra den bevarede Original. Oversættelsen følger sidstnævnte).

Fortræffeligste Mand! Efter endelig at være kommet i Besiddelse af Billederne af de florentinske Horn vil jeg glæde mig, fordi din Afhandling kan udkomme forøget med denne ringe Tilføjelse fra den udenlandske Oldtid — ikke saa meget paa egne Vegne som for den lærde Verdens Skyld, thi for dens snarligt tilstundende Undergang vilde jeg frygte, dersom den ikke stivedes af med selve den ærværdige Oldtids Støttestykker. Med dig som Atlas haaber og venter jeg, at den vil være frelst, thi du er den, som alene og som den første har fremdraget dens Majestæt blandt Aarhundredernes stille Tavsheds Mørke. Eftertiden vil med Taknemmelighed omtale, hvad de gustne Misundere hakker paa. Dette er ikke noget nyt for vor Tid, thi til alle Tider har det været Skik i Hundenes Slægt at hade de betydeligere, som den enten paa Grund af uheldige Mangler i Anlæg ikke kan, eller paa Grund af Ugidelighed ikke vil maale sig med. Dog har Dyden altid løftet sig iveau blandt saa smaalige Aander og lykkeligt løst de Gaader, som blev ringeagtet eller opgivet af andre, og den har set ned paa de Misundere, hvis usle Lod vil faa den Skæbne, at Eftertiden blot vil ynke den. Dig, du største blandt Mænd, dig elsker og ærer alle af den Grund, at du ikke har tilladt vor Tid for længe at være uvidende om, hvad der er bedrevet af vore Forfædre, og i lige Grad at bære Vidne om deres og dit Snille. Talrige Lys i Nederlandene, England og Frankrig vil jeg ikke føre som Vidner, skønt jeg personlig har set dem beundre din Dyd og din Berømmelse. Men jeg vil

ikke lade dig være uvidende om, hvad vore Italieneres fine Begavelser mener derom. Kircher, Ferrarius (offentlig Professor i Milano), Ridderen dal Pozzo, Licetus og Naudæus, Mænd som forlængst er bestemt til Udødelighed, lad dem tale med deres egne Ord, og deres Domme om Hornet agter jeg at udgive offentligt paa Tryk. Men hvad vedkommer disse florentinske Horn dit? Verden vil værdsætte Eders Værdighed efter det forskellige Arbejde. Thi hos disse mangler Guldets Værd, Worms lysende Genialitet og Alderens Værdighed. Tidligere har jeg ud fra paalidelige Beretninger skrevet, at begge er gjort af Elfenben. Ophavsmanden, som det synes, den første Konge af Lusitanien [= Portugal], som vi gennem Historieberetningerne erfarer har besat Barbarlandene og de øvrige Orientomraader. De indskaarne Figurer synes alle at pege mod Jagt, hvortil de maaske først var bestemt. Men de har kaldt til Kamp paa de tyrkiske Galejer, som var erobret af Storhertugen af Toscana, idet der blev blæst i dem som Krigstrompeter. Paa hvilken Tid det er sket, har jeg ikke kunnet finde ud af. Selve Hornene tyder rigtignok paa Alder, men den kan ikke føres mange Aarhundreder tilbage, da der her og der ses afbildet Riddere og Jægere, som driver deres Heste til Løb ved Hjælp af Sporer, hvilke Sporer først er en Opfindelse fra de senere Aarhundreder, idet man paa de ældre Statuer har drevet Hestene frem paa anden Maade, nemlig med Hælen alene, hvad Oldforskerne paapeger. Men at det fra første Færd har været et Arbejde af Kristne, det fortæller Skulpturerne, som baade Muhammedanere og Jøder i enhver Tidsalder er veget tilbage for. Korset aflægger desuden Vidnesbyrd om et kristent Tog til Orienten. Efter hvad Folk, som forstaar sig paa det Land, fortæller mig, er de Bannere, som rager op paa det andet Horn, særegne for de lusitanske Konger, og disse plejede man at tillægge Infant-Titlen som Egennavn. Af Mangel paa saavel Historikere som Beretninger kan jeg ikke fortælle andre Ting om disse. Billedet gengiver den rette Størrelse, og vor Rhodes Ven, hvem dette Hverv var overdraget, bevidner, at den Tegner, som var lejet for Betaling, har aftegnat det øvrige med Troskab.

Vor meget elskværdige Licetus undlader aldrig at bede mig ved given Lejlighed sende Worm skyldigst Hilsen med redbon Forsikring om Hengivenhed. Efter nu at have afsluttet sin Bog mod Galilei vil han snart sende sit Værk om Ringene i Trykken, og ved hastigt at gennemløbe dettes Kapitel 40 er jeg stødt paa mange udmærkede Ting til Ros for vor Oldtid og Forfatteren Worm, tilligemed en meget lærd og fra din kun lidet forskellig Udlægning af Hieroglyfferne. Han mener, at der med de ni Hjerter betegnes lige saa mange Provinser («Sysler», som de kaldes hos os) af det jyske Kongedømme, og han er ikke enig med dig i Forklaringen af den tredie Ring, hvor han hævder, at der med Manden, som saarer en anden ikke angives Ørneristning, ud fra den Begrundelse, at han ogsaa saares i Underlivet og

Mavens forreste Del med flere Snit, mens hin Ørneristning kun med to Udspilinger spaltede Ryggen og dens Ribben. Men ligesom en tvivlsom Ting plejer at tillade forskellige Udlægninger, saaledes yder den enhver sit med ligelig Ros, hvilken ingen dødelig — medmindre han er født under Gudernes Vrede — vil frakende dig, som er vor Oldtids Skaber og enestaaende Forsvarer, til hvem i Evighed enhver vil staa i Gæld, naar han er blot den mindste Smule opvarmet af Fædrelandskærlighedens Gnist. Naar jeg bevidner, at ogsaa jeg i denne Henseende er offentligt forpligtet, idet jeg for Øjeblikket ser bort fra de Goder, jeg nyder hjemme, saa staar der tilbage, at jeg gennem din Gunst opnaar, at du som sædvanlig omfatter Fædrelandet og mig med dit Lys og din Hengivenhed.

Lev vel, du Fædrelandets Pryd, min Støttestøtte, og opnaa, svarende til dine Fortjenester, en Alder, som bliver den aldrende Jord lig.

Skrevet i Hast i Padua, den 26. Juni 1642.

Du vil med næste Bud faa Brev fra Fætter Henrik [Fuiiren], idet han nu er forhindret af sin botaniske Rejse.

(Kv. 7).

1049. (Ep. 89). *Fra Johan Rhode i Padua.*

16.6.1642.

(26.6. ny Stil).

Hvad skulde jeg vel ikke kunne gøre for dig, du berømmelige Mand, du, for hvis Ønsker jeg forlængst har stillet mig til Raadighed? For at ikke Naudæus' usikre Tilbagekomst altfor langt skulde udstrække Ventetiden med dit Forehavende, har jeg vedrørende Kirchers Bedømmelse besværet Tomasinus, vor Biskop i Emona [Ljubljana], som nu i adskillige Maaneder har opholdt sig i Byen. Jeg sender den selv til dig; den er fyldt med lige saa megen Oprigtighed som velfortjent Ros, og jeg har afskrevet den fuldstændigt efter hans egen i Forvejen meget venlige Skrivelse til mig, eftersom jeg indser, at der hos Eder ikke mangler dem, som vil rette et og andet Angreb mod, hvad du har tænkt dig med Hensyn til Guldhornet. Lad blot dem selv overveje, hvorvidt det skulde være indført andetsteds fra, naar de ved, at ni Hjerter blandt andre smaabitte Figurer betegner samme Antal jyske Provinser. Jeg tilføjer noget, hvorom jeg ikke husker klart, hvorvidt du har berørt det, nemlig at et Horn anvendt som Bæger er velkendt for Muldyrlægen Publius Vegetius. Saaledes 1. Bog cap. 15 »at indtage ved Hornet«, 3. Bog cap. 24 »at fordøje ved Hornet«, cap. 38 (bedre 41) »fremdeles give gennem Hornet«, cap. 67 og 78 (bedre 70 og 81), ligesom ogsaa Plinius. Valerianus 1. Bog cap. 65. Men at det ogsaa er et Maal, fremgaar af Vegetius 4. Bog cap. 9, hvor der afmaales »2 Horn«.

Hvad jeg har om Florentinerne fra min gode Ven, Lægen Francesco Caroccio, vil vor [Thomas] Bartholin afskrive. Deriblandt vil du bemærke nogle tydelige Billedfremstillinger. Hvis jeg senere faar mere detailleret Viden derom, skal jeg sørge for, at du bliver underrettet. Studiet af den venetianske Mithra ligger mig nu stærkest paa Sinde. Jeg mener, at der er givet Bidrag dertil, hvis du faar en virkelig god Tegning af min Mønt at se. Det synes at være Atys (= Attis), hvis Billede den bærer, men ved Kunstnerens sædvanlige Hastværk er det højre Horn af Maanen blevet afstumpet, og Tegnene er ogsaa fordærvede af Rust. En, der ikke er denne ganske ulig, har du uden Tvivl set i den Fremstilling af Monumentum Tornacense, som Pignorius har efterladt os. Og det krumme Tegn, hvoraf du nylig har sendt et Aftryk, afviger heller ikke meget herfra. Thi Atys fremviser lignende Benklæder sammenholdt med Spænder, og har ogsaa omtrent den samme Mithra paa den meget kyndigt udførte Marmorfremstilling, som i Dag pryder Cæsiernes Hus i Rom; det beboes i Dag af Kanniken Ubaldinus, den afdøde Kardinals Broder: Derfra har jeg hentet Billedet af et Bækken, som vil kaste adskilligt Lys over Scribonius, compositio 55. Her holder en ung Mand sin højre Haand for sit venstre Øre og holder et Bækken i sin venstre Haand, mens Kybele slaar paa Tamburin. Men hvad din Figurs Stilling hentyder til, kan du let, klog som du er, danne dig en Formodning om. Dog vil jeg ikke lægge Skjul paa, at en saadan Dragt har været fælles for Frygerne, og især den Hovedbeklædning, som ogsaa den meget fine Marmor-Ganymedes bærer, som du husker hænger under Kuppelen i San Marco Bibliothekets Atrium i Venezia. Omtale af denne findes sammen med andre Ting i cap. 12. af Laurentius Pignorius' »Paduas Oprindelse«, hvor der gives en lærd Redegørelse for Trojanernes Klædedragt. Hvis du altsaa vil opfatte din Dreng som en Kybele-Yndling, kan jeg for saa vidt ikke indvende meget derimod. I Morgen vil jeg dog rette udførligere Forespørgsel om ham hos mine Oldgranskere i Rom; de er berømte for deres Kendskab til den Slags Ting. Du skal faa deres Mening fra mig.

Jeg skylder din værdige Svigerfader [Thomas Fincke] meget, fordi han har modtaget mine Skrivelser med mild Bedømmelse. Jeg kan bevidne, at mit Sind til Gengæld er optaget af hans Dattersønners Tarv: Nu har jeg sat Bertel [Bartholin] i nærmere Forbindelse med Scoppius og Octavius Ferrarius, hvilket er det bedste der kan times ham for hans paatænkte videregaaende Studier. De øvrige overvaager jeg med fuldeste Oprigtighed og den Troskab, som jeg lover mig ud fra min Hengivenhed for Eder. Lev vel og bring skyldigst min Hilsen til begge Fincke'r og de øvrige, der nærer venlig Interesse for mig.

Padua, den 26. Juni 1642.

1050. (Ep. 682, Barth. Ep. med. I, Nr. 21).

Til Thomas Bartholin i Padua.

20.6.1642.

(Udg. 1751 følger ikke Teksten i Ep. med.; ogsaa fra Koncepten forekommer der Afvigelser, saa Udg. 1751 maa her antages at være trykt efter den forsvundne Original, hvad ogsaa den fra Koncepten forskellige Datering lader formode. Ved Oversættelsen er der taget Hensyn til Varianter.)

Dit Brev skrevet den 29. Maj har jeg rigtigt modtaget den 16. Juni, og jeg slutter deraf, at de, som jeg skrev til Eder i April og Maj Maaned, endnu ikke er ankommet. Imidlertid er jeg glad over, at du har forstaaet, hvad jeg har gjort for dig i Stipendiesagen. Thi jeg ved, at din Bedstefader i Aar har udbetalt sit til din Moder; angaaende det øvrige kan vi se Tiden an.

Kanslerens Følelser for dig skal jeg ikke undlade ved given Lejlighed at uddybe; thi han plejer nu og da at spørge, om jeg har faaet Brev fra Eder. Jeg skal vise ham Fortegnelsen over dine Afhandlinger, og den vil glæde ham ikke saa lidt og forøge den dig tilflydende Naade.

Med Hensyn til Enhjørningen var der maaske Ting, som kunde tjene dit Forehavende, baade Billeder og saglige Oplysninger. Du har set, hvad jeg derom hist og her har fremsat i Tillægget til min anden Disputats om Grundsætningerne, til Membrum 3, Kap. 2 i din Faders Bog om Enhjørningen [Caspar Bartholin: De Unicornu, trykt i Opuscula quattuor singularia, Hafniæ 1628]. Thi jeg har holdt det i mine Hænder og behandlet det som jeg vilde og besørget dette Dyrs fuldstændige Hovedskæl aftegnet i dens ægte Størrelsesforhold, og det, som man kalder Hornet, sad endnu fast paa den, skønt det dog slet ikke er et Horn, men en Tand, som Selvsyn har lært os, og vi med kraftige Grunde har bevist. Et lille Stykke deraf, som var overgivet ham af kongelig Majestæt, har vor Apotheker tilberedt med en *calcinatio philosophica*, som man kalder det (den tilberedes ved varm Damp af Væske), og denne har han ogsaa stillet til min Raadighed. Dette opløstes i meget tynde Plader, hvilket ikke sker med Horn, naar det pulveriseres paa denne Maade. Jeg har imidlertid erfaret det samme med en Hvalrostand, der paa lignende Vis rager frem som en Udvækst paa Kæben, og det samme kan ogsaa iaagttages med Elfenben eller Elefanttand. Et ganske vist ret groft Billede af dette Dyr (thi det er en Hval) har Biskoppen over Nordisland, Thorlak Skulason, sendt mig, og han har set den drive iland der med Grønlandsisen. Dette Kranium og denne Tand har jeg undersøgt i de mindste Enkeltheder og beskrevet den vidtløftigt i Forelæsninger over de Ting, der findes i mit Museum, samt forevist Afbildninger deraf for Tilhørerne. Jeg har ogsaa en Stump af to Punds Vægt [i Koncepten mangler Ordene: og ligeledes smaa Stykker Skind skrabet af Hovedskallen]. Hvis

jeg vilde fortælle alle de Ting, som jeg her har iagttaget og opskrevet, vilde jeg fylde Papir til en middelstor Bog [Koncepten: to ellertre Sider]. Hvis Gud skænker Liv og Helbred, vil det altsammen til sin Tid blive dig meddelt.

Hvad angaar Maalet for dine Studier, saa har vi raadet dig til Medicinen, som hidtil har været dit Forsæt, og til hvilket Formaal ogsaa begge Stipendier er dig indrømmet; disse bør ikke udbetales til nogen anden Anvendelse. Lader du dig derfor lokke bort fra den, saa at vi gaar Glip af det Haab, vi har sat til dig, maa du vogte dig for ikke at blive udsat for Erstatningskrav. Imidlertid handler du rigtigt i at arbejde med Filologi, Filosofi og andre Ting i din Fritid; for det øvrige maa Gud drage Omsorg. Med din Bedstefader har jeg forhandlet (det hvisker jeg dig i Øret og ønsker det ikke røbet for nogen, dersom det ikke skal komme dig til Skade!) om at han kunde ansætte dig som sin Stedfortræder, hvis du nu, efter at have gennemført dit Kursus, vender tilbage til os (han er nemlig nu selv ude af Tjenesten og kan ikke overkomme den offentlige Undervisningspligt); hvis du først en Gang paa denne Maade er gledet ind ved Universitetet, vil du ikke let kunne fjernes derfra. Og Planen mishagede ham ikke. Blot Gud vil bevare ham til din Hjemkomst, saa haaber jeg, at Planen ikke skal savne Held. De Hverv, der paahviler mig under Rektoratets tyngende Byrde, tillader mig ikke at skrive mere. I Løbet af faa Maaneder vil Bogtrykkeren naa til Ende med mine Mindesmærker. Lev vel.

Den 20. Juni 1642.

(W I 265, dateret 17.6.).

1051. (Ep. 240). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

20.6.1642.

Til mit sidste Brev havde jeg knyttet nogle Iagttagelser om dit Guldhorn; af din lange Tavshed og usædvanlige Skrivepause gør jeg mig næsten den Formodning, at de ikke rigtigt har behaget dig. Jeg har sandelig for din Skyld, og midt i min alvorlige Travlhed, paa det omhyggeligste gennemstøvet hele mit filologiske Bibliothek; men jeg har bemærket, at alt, hvad der var værdt at vide og mærke sig, og som angik Emner af den Art, det har du trofast og heldigt indtil sidste Gran sammenbragt i dit Overflødighedshorn (thi man kan i Sandhed kalde det saaledes) og det i den Grad, at der hverken er levnet mig eller nogen anden Mulighed for at samle Aks efter den Høst. Jeg beder dig derfor paaskønne de Smaating, som jeg den gang paa knap Tid kunde give dig, og som Venskab, snarere end god Tid, aftvang mig.

Men nu om andre Ting: For nylig har vi rygtevis hørt om den ulykkelige Skæbne, som ramte de fire Ynglinge, der havde begivet sig paa den farefulde Rejse fra København til Wittenberg: Et vedholdende Rygte melder nu, at de paa Vejen er blevet nedhugget og dræbt paa ynkeligste Maade af svenske Soldater. Blandt disse var min Hustrus Broder Elias [Eisenberg], en haabefuld Yngling, som, ak ve, fortælles at være omkommet sammen med de andre. Jeg beder dig venskabeligst om snart at oplyse mig om, hvad du har af Viden om disse, eller, hvad jeg hellere saa, at Sagen forholder sig anderledes.

Førend jeg slutter, er der en Ting, som jeg indtrængende vil bede dig om, nemlig at du med det første meddeler mig din Svigerfaders, salig Ihu-kommelse, fordum Biskop i Lund Dr. Mads Jensens Levnedsløb. Samtidig, at du hidkalder hans Forgængers, Magister Poul Mortensen [Ostrups], Søn [Morten Poulsen Ostrup], som jeg hører dyrker de skønne Videnskaber hos Eder, og i mit Navn ogsaa anmoder ham om snarligt at fremstille sin Faders Levnedsløb for mig. Thi jeg har sat mig for med det første, om Gud vil, at offentliggøre Lunds Bispekrønike, som ligger hos mig i et Haandskrift, og som Supplement at tilføje de Levnedsløb, jeg savner. Jeg beder dig undskyldte Ulejligheden. Lev vel.

Sorø, i Hast, den 20. Juni 1642.

1052. (Ep. 241). *Til Samme.*

22.6.1642.

Det undrer mig, at du har kunnet komme paa de Tanker, at jeg er utilfreds med, hvad du har ydet, eftersom jeg saa ofte har erklæret, hvor højt jeg sætter baade dig og dine Meninger, selv naar disse kun er Formodninger. Hvis du var her, vilde du ikke tage dig den Sag nær, naar du saa, at det, der for en kort Tid bortrev mig fra Skrivepligten, var et tyngende og byrdefuldt Hverv, som mod Forventning var mig paalagt — og yderligere en Rejse til Skaane. I hvor høj Grad dine Bemærkninger har behaget mig, vil du let erkende, naar du ser anden Udgave. Jeg vil altsaa ikke udbrede mig mere over den Ting.

Hvad du har hørt om de Ynglinge, som skulde være grusomt myrdet, da tror jeg at kunne slutte mig til af Breve, jeg selv har set, at det ikke angaar vore; imidlertid har vi hidtil ingen Breve faaet fra dem undtagen dem, som de har skrevet fra Lybæk og Hamborg. Vi venter sikrere Efterretninger hver Dag; eftersom Dr. Hunnius var i deres Følge (han agtede sig med sin Hustru til Badene), og der fra Hamborg intet fortælles om, at en Ulykke skulde have ramt ham, saa haaber vi, at alle er i god Behold.

Hvad min Svigerfader selv har nedskrevet om sit Levned, og hvad jeg selv dengang samlede, det sender jeg. Send du det tilbage, naar du har sat Skik paa Enkelthederne med vanlig Omhu. Magister Poul Mortensens Søn [Morten Poulsen Ostrup] opholder sig i Paris. Paa dette Punkt kan Dr. Foss yde dig kærkommen Hjælp. Thi hvis du skriver til ham, vil du faa alt fra hans Enke, som bor i Lund. [Cl.] Paradinus [Symbola heroica, Antwerpen 1593,12°] sender jeg tilbage med mange Tak: Mit skal til Gengæld staa til din Raadighed. Lev vel.

København, den 22. Juni 1642.

(W I 266).

1053. (BA 34). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstadir.*

22.6.1642.

Liv, Velfærd og lykkelig Fremgang i alle Forhold!

Ophøjede og betydelige Mand, berømmeligste Hr. Doktor, evigt ærværdige og elskværdige Velynder! Skønt der blandt alle Ting ikke er noget, hvormed jeg endog paa ringeste Maade kan fortjene Eders Excellences Gunst og Velgerninger mod mig altid uværdige, saa give dog Gud, at jeg ikke maa ophøre med at modtage dem med dybt taknemmeligt Sind og evindeligt Taksigelse.

Ligesom iøvrigt dette Aar har faaet et for mig højst uroligt Forløb, saaledes kan det Brev, som jeg planlægger med sygt Sind og søger at udfærdige med kraftesløs Haand, ikke frembyde andet, end hvad der er uroligt, bedrøveligt og usammenhængende. Dette noksom nævnte urolige angaar navnlig mit Helbred, som paa denne Tid især er skrøbeligt: Men desuden den S sammensværgelse, nogle af mine Modstandere har indgaaet imod mine Livsgoder. Der er nu intet nyt i, hvorledes Vintermaanederne tager paa mig, som det nu er Alderdommens Vilkaar. Men da nu Maj Maaned kom, greb Sygdommen mig med en Voldsomhed, som er mig uvant selv gennem et Liv, der aldrig har været frit for Sygdomme, og som jeg hverken kan beskrive med rette Navn eller efter Indhold; pludselig bandtes jeg til Sengen i heftig Krampe, som i den første Uge var næsten uafbrudt; mere end een Gang havde man saaledes opgivet mit Liv i Løbet af de første otte Dage. Derefter aftog Sygdommen imidlertid lidt efter lidt i Voldsomhed. Det gik (efter den naadige Guds Befaling) med meget langsomme Skridt, og nu gaar jeg paa den tre og halvtredsindstyvende Dag med udmarvede Kræfter og nedbrudt Helbred; dog giver den mig Mulighed for nogen Bevægelse, skønt jeg er kuldkær, selv her ved Sommertid. Og dette er Aarsagen til, at baade Aand og Haand endnu kun trevent gør deres Pligt. Guds Navn være vel-

signet! Gid idetmindste den himmelske Fader og Læge i sin Naade maa have opnaaet sin Hensigt med mig gennem denne sin Tugtelse!

Da Efteraaret gik paa Hæld, opgav jeg Haabet om vor Købmands Ankomst og skrev noget til min Hr. Velynder med et Skib, som laa i Nærheden af min Bolig; jeg antydede heri, hvilken Skæbne Eders længselsfuldt ventede Brev havde lidt, skønt det var afsendt i tilstrækkelig god Tid. Tiden maa vise, hvilken dette vil faa. Imidlertid vender jeg mig til mine Optegnelser om Thule m. v. Hvad angaar deres Indsamling og gentagne Afskrift, saa har jeg i denne Vinter besørget den sidste Haand lagt derpaa gennem en lejet Medhjælper. Dette finder jeg nu rigtigt at fremlægge for min høje Velynder, for at han kan lade det ligge et Sted i sine Gemmer, indtil maaske en Bogtrykker uformodet skulde tilbyde sig: Hvis han gaar ind paa min Plan om at forhandle Eksemplarerne, er jeg mere end sikkert overbevist om, (og gid han ogsaa vilde være det!) at det vil ske uden Skade for mig. Min Plan er nu saaledes: Efter først at have indledet mundtligt Bekendtskab med de Købmænd, der besøger Island, skal han overlade hver enkelt et vist Antal Eksemplarer at sælge til rimelig Pris — eller ogsaa en eller flere af deres Førstemænd eller toneangivende, for at de ligesom kan blive optaget i Varefortegnelsen: Imidlertid maa de ikke overskride den Pris, som er fastsat af Bogtrykkeren. Men de Bøger, som er tilsalg, skal holdes hvad man kalder paa særligt Regnskab. Saaledes vil maaske Bogtrykkerens Udgifter kunne dækkes ved en eneste Islandsfærd (foruden Købmændenes aarlige Gevinst). Men det vilde være bedst, om Eksemplarerne blev sendt i sammenfoldet og løseligt heftet Stand, thi saa meget desto hurtigere sælges de. Hvor ringe Betydning har dog Islands Læsere i Forhold til Verden udenom, om man saa blot medregner den mest nærliggende!

Med min Hr. Velynders Vidende vilde jeg samtidig have sendt Tilegnelsen, men den sinkes af Mangel paa Ro og paa Grund af mit svage Helbred, som hindrer hensigtsmæssige Overvejelser. Om Gud vil, skal jeg sende den hen under Efteraaret, idet den nok maa kunne føjes til den færdige Bog (hvis Udgivelsen lykkes). Dette er skrevet i Hast, og Eders Excellences oprigtige Bevaagenhed maa tage tiltakke dermed. Men jeg vilde gerne have Besked om, til hvilken Pris Bogtrykkeren vil udgive Bogen, hvis ikke uden Vederlag. Og gid da hermed Eders Excellence maa trives, rigt belæsset med alle sande Goder og varmt anbefalet til Guds bestandige Beskyttelse.

Melstaðir paa Nordisland, den 22. Juni 1642 ved mit 74. Aars Fuldendelse.

Eders Excellences inderligt forbundne

ARNG. JONAS, egen Haand.

1054. *Til Laurits Herbetsen i Landskrona.*

22.6./1.7.1642.

Hvis du synes om det kirkelige Embede, hvorom vi har talt fornylig, saa kom snarest hertil, da jeg er sikker paa Professorernes og Biskoppens Tilslutning. Hvis ikke, saa skriv snarest.

(W I 266).

1055. (Ep. 769). *Til Bertel Bartholin i Padua.*

1.7.1642.

Hvor meget dit sidste Brev har opmuntret mig, kan jeg ikke sige. Thi jeg ser, at du har laant Øren til dine Venners gavnlige Raad. Gud bevare dig og dette Sindelag videre frem. Naar du velbeholden er genvundet for Fædrelandet, vil du forstaa og gennem Kendsgjerninger erfare, at vi ikke har andet end dit Vel for Øje.

Gud skal vide, hvor stor Hengivenhed jeg nærer for min gamle Ven Rhode, og det vil de Venner bevidne, som er hos os. Jeg haaber, at vi snart vil faa ham nærmere. Hvad jeg skrev om Stillingen som kongelig Læge, har jeg fra dem, der har det fra Statholderens Mund. Ja, hans Søster har mere end én Gang fortalt mig, at kongelig Majestæt selv med egen Haand mere end én Gang har opfordret ham til at komme hertil; for ikke at tale om det medicinske Professorat i Sorø. Hvad skal jeg sige? Det er ikke ganske grebet ud af Luften, naar du beklager dig over de fremmede, som snapper de bedste Bidder fra vore Landsmænd. Og jeg ved ikke, hvad det er for en Skæbne, hvorved vi stadig finder de Store mere gunstigt stemt mod dem. Men »Dyden ej kender til ufarbar Vej« [Ov. Met. XIV, 113]. Hvis der gaves Lejlighed dertil, skulde jeg vise, at jeg har behandlet min Pralhals efter Fortjeneste. Men jeg vil opsætte disse og andre Ting til din Hjemkomst.

Jeg kan ikke misbillige din Plan; disse Studier er behagelige, men ogsaa nødvendige og nyttige, hvis du gennem dem stræber mod de højere Maal, hvortil du er bestemt. Du ser, hvorledes der hos os er blevet taget imod Frederik Andersen, Framius og andre, skønt de ikke var smykket med nogen Titler; havde de været belæst med saadanne, ud over hvad der er rimeligt, sad de maaske endnu skidt i det. Hvad skal jeg sige om vor Rhode, der af alle Lærde hæves over alle høje Titler? Men ved Guds Naade forstaaer du nu dette tilgavns.

Den tilsendte Afbildning af Mønten vil du se i Mindesmærkerne, sammen med Forøgelsen af mit Museum. Festkalenderne er udsolgt, og du kan ikke for nogen Pris købe noget Eksemplar her. Skal jeg kalde det Misundelse eller Ondskab, at Elzevir hidtil har vist sig ret umedgørlig med Hensyn til at

sende mine Ting? Jeg har dog Grund til at bære min Skæbne med Taalmodighed. Lev vel og bevar dig for dine Venners Skyld.

København, den 1. Juli 1642.

(W I 266).

1056. (Ep. 740). *Til Laurits Christensen Bording i Ribe.*

5.7.1642.

Det var ret belejligt, jeg modtog, hvad du har samlet; jeg takker dig altsaa saare meget, og du vil erfare, at jeg i mit Værk om Mindesmærkerne gør det gennem en hædrende Omtale af dit Navn; thi de har i høj Grad behaget mig. Din Flid og Omhu med Enkelthederne priser jeg. Men hvad jeg mener derom, vil du se, naar de er udkommet; thi nu er min Formskærer optaget af at skære dem.

Det undrer mig, at ingen har kunnet udpege Forfatteren til den anden Landerupsten, der ikke rummer Runetegn, men kemiske Tegn, som jeg til sin Tid vil forklare. Det er nemlig en ny Indskrift paa næppe 50 Aar, idet vor kongelige Majestæt og Dronning Anna Katharina omtales. Spørg dig for, hvis Lejlighed gives, saa vil vi finde Forfatteren. Du har i Forbigaaende omtalt Højen, hvorpaa den i sin Tid stod, men jeg kunde have ønsket, at du havde tegnet den nøjagtigere med sine Omgivelser. Jeg haaber at have faaet fat i de fleste Ting, med Undtagelse af det, som indeholdes paa den første Landerupsten; paa Grund af de hyppige Udstregninger vil næppe nogen kunde tyde den.

De danske Kongers Billeder, som min Svigersøn [Erik] Torm har modtaget af mig, er endnu ikke udkommet. Vor [Simon de] Pas er urimelig langsom. Christoffer Iversen har ikke den Bog, du omtalte, men fortæller, at han har overgivet den til Sekretæren Ivar Vind; jeg har imidlertid just en, som maaske ikke er mindre værdifuld; i den er ogsaa vedføjjet Bedrifter affattet paa Vers i Modersmaalet; maaske vil den udkomme til sin Tid. Jeg sender et Katalog over mit Museum; tag vel imod det. Lev vel og hav mig i Erindring, som du plejer, hvis der forefalder noget, som enten vedrører Naturhistorien eller Oldsagerne.

København, den 5. Juli 1642.

Hils skyldigt Hr. Biskoppen saavel som Rektoren ved Skolen; jeg haaber, at denne har modtaget, hvad jeg sendte gennem Hr. Dr. Timmermann; hvis det passer ham, ønsker jeg det gerne tilbagesendt.

(W I 266).

1057. (Ep. 242). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

10.7.1642.

Hilsen og Respekt! Fortræffeligste Hr. Doktor Worm, Svoger og højest ærværdige Ven! For din Svigerfaders Levnedsløb, som du saa venligt har meddelt mig, fremfører og udtrykker jeg nu, saa fyldigt jeg formaar, den Tak, som jeg fornylig ikke kunde sige dig, bundet som jeg var af de alvorligste Beskæftigelser. Jeg har ment deraf at burde udplukke, hvad jeg saa kunde tjene mit Formaal, og med Guds Hjælp skal du snart se det anbragt paa passende Sted, naar Lunds Bispekrønike, paa hvis Udgivelse jeg nu arbejder, har set Lyset. Iøvrigt har jeg for otte Dage siden tilbagesendt dig de Blade, hvorpaa fandtes Levnedschildringen af den højsalige og af Christi Kirke højt fortjente Mand; jeg vil gerne have, om du oplyser mig om, hvorvidt du har modtaget dem.

Skulde du have erfaret noget om saa mange ypperlige Ynglinges skrækelige Død, beder jeg dig imidlertid venskabeligst ikke at holde det skjult for os: Et Rygte vilde for nylig vide om dem, at de var blevet grusomt nedhugget i det Lüneburgske. Vi svæver her i ængstelig Forventning om et Sorgens Budskab, indtil vi har erfaret nøjere. Gid et saa sørgeligt Rygte viser sig ubegrundet! Men jeg har nogle onde Forudannelser, især da nogle iblandt dem, og af dem især min Hustrus Broder Elias [Eisenberg], ganske uvilligt har begivet sig paa en Vej, der var opfyldt af saa overhængende Farer.

Den almægtige Gud bevare dig længe til Samfundets Gavn, du højtelskede Svoger.

Sorø, den 10. Juli 1642.

1058. (Ep. 243). *Til Samme.*

12.7.1642.

Der er ingen Grund til, at du takker saa vidtløftigt for min ubetydelige Tjeneste; jeg maa sige, at det er mig, der skylder dig Tak for Tilsendelsen af Paradinus og andet. Jeg glæder mig over, at du er naaet saa langt med de skaanske Bisper; sørg for, at de snart udkommer. Men hvordan gaar det imens med din Saxo? Mon han skal sove? Du gør ret i at sende saa mange berømte Mænd iforvejen, som kan berede Vejen for ham; saa kan han tryggere begive sig paa Vej.

Hvad Rygtet har fortalt om de Studenter, der skulde være dræbt i det Lüneburgske, er altsammen Vrøvl og Snak. Vi har nu modtaget to Breve fra min Svoger [Henrik] Motzfeld i Wittenberg, og han skriver deri, at alt paa Vejen forløb saa godt, som man blot kunde ønske; de havde ikke saa meget som set nogen Soldat, der havde henvendt sig til dem; og de havde haft i Overflod af det nødvendige til Livets Ophold; fra Magdeburg var

de sejlet med et Fartøj til Wittenberg, men nu opholdt de sig i Dr. Wilhelm Lysers Hus, en fremragende Theolog, hvis Bord og Gæstfrihed de nyder, sammen med fem Magistre, lærde og beskedne Mænd, der af fuldt Hjerte vender sig fra de grove Studenterløjer. *Alt er roligt der, og de kan ikke noksom takke Gud, der har ført dem til et saa velegnet Studiested. Dette er Hovedindholdet af begge Breve, hvilket jeg ikke har kunnet undlade særskilt at gøre Rede for, idet jeg vil berolige dig for din Bekymring. Jeg sender Kataloget for mit Museum, tag vel imod det.*

Hils skyldigst vor Bering. Lev vel og lev til største Gavn for det fælles Vel.

København, den 12. Juli 1642.

Den ordinære Brevdrager Lummer forbereder sin Afrejse; han vil bringe Breve om Forholdenes Enkeltheder til alle Venner.

(W I 267).

1059. (Ep. 91). *Til Johan Rhode i Padua.*

20.7.1642.

Da jeg er forpligtet over for dig paa saa mange Maader, vilde jeg ønske, at den Dag vilde oprinde, da du paa din Side skulde erkende, at ogsaa jeg har gjort et og andet for dig. Thi jeg har lykkeligt modtaget dit sidste Brev, hvori ogsaa var indlagt de højlærde Mænds, Kirchers og Ferrarius' Udtalelser om mig — saa venskabelige og smukke, langt ud over, hvad jeg har kunnet haabe. Da altsaa mit Arbejde ikke mishager dig og saadanne Mænd, ænser jeg ikke andres Bjæffen, i den sikre Overbevisning, at Misundelse er Dydens uadskillelige Ledsager.

Bogtrykkeren havde næsten tilendebragt anden Udgave af Guldhornet, saa jeg har ikke kunnet indføre dine Meddelelser enkeltvis paa deres Plads. Jeg haaber derfor, at du ikke tager mig det ilde op, om jeg til Slut i sin Helhed aftrykker dit Brev, som over for den ganske lærde Verden kan bringe Vidnesbyrd om vort Venskab. Det angaar i højeste Grad mit Emne: Baade hvad du saa lærd udreder om Trojanernes Mithra — men især vil dog din træffende Fortolkning af Hjerterne ramme Modstanderne, og den vil jeg baade indføre for sig selv (Trykningen er nemlig ikke naaet saa langt endnu), og den vil komme til at staa i dit Brev. Jeg er overmaade glad over, at der fra Italien er frembrudt et saa stærkt Lys for os, der jo er blinde og hyllet i disse den nordiske Uddunstnings tykke Taager.

I Maj Maaned skrev jeg til dig og oversendte dig gennem Ludvig Elzevirs Broder en Pakke med mine Skrifter, som skulde bringes ad Søvejen, deriblandt ogsaa Festkalenderne. Om du har modtaget dem, og om disse Ting er blevet besørget, beder jeg dig have Ulejlighed med at meddele mig.

I disse Dage har jeg været hos Kansleren i offentlige Universitetsanliggender, og da han af sig selv bragte dig paa Bane og indtrængende bad mig skaffe sig et Eksemplar af »Traaden«, rettede jeg en alvorlig Henvendelse til ham om at tænke over, med hvilke Midler vi kan lokke dig hjem til os. Derpaa udbredte han sig vidtløftigt om dine Forhold og dine Sager og spurgte mig, paa hvilke Maader jeg mente, dine Ønsker kunde imødekommes. Jeg fik anbragt det, som jeg havde faaet at vide gennem Bertel Bartholins Brev, og jeg sagde, at du vilde komme, hvis Sagen udviklede sig i den Retning. Jeg haaber, at den Slags Paamindelser snart vil hjælpe, hvad jeg inderligt beder til og ønsker. Min Svigerfader og andre Venner hilser dig venkskabeligt.

København, den 20. Juli 1642.

(W I 267).

1060. (Ep. 771). *Til Bertel Bartholin i Padua.*

20.7.1642.

Højlærde Bartholin! Din kyndige Udredning om det tilsendte Billede af Broncefiguren behagede mig meget; men sandt at sige er den sidste Opfattelse deraf mig mere ansporende, og jeg ser, at ogsaa den meget kyndige Rhode hælder til den. Min Tegner har ikke fremstillet Mitraen helt nøjagtigt; han har tegnet den mere omhyggeligt, da den skulde trykkes. Hvis det er et Billede af Attis, som du har sendt paa Mønten, og som Pignorius har gengivet forskellige Steder, saa er det sikkert den, som denne efterligner, og det er ikke forfejlet, naar vor Rhode søger sin Begrundelse i Benklædernes Sammenhæftning med Spænder. Jeg har fremlagt Billedet og lader Afgørelsen staa aaben. Der er ingen Grund til, at du bekymrer dig for Fremskaffelsen af Bogen om Paduas Grundlæggelse, thi fornylig har jeg fundet den her hos en Ven, som forærede mig den.

Vi imødeser med Længsel din Ankomst, thi der er indtruffet noget, som maaske vil opmuntre dig til at fremskynde den, skønt jeg ønsker dette sagt i Fortrolighed: For nogle Aar siden fik vi et Kongebrev om det nye Professorat i de skønne Videnskaber, til hvilket han har bestemt de Indtægter fra Roskilde Kapitel, som [Christen] Holck dengang nød, men som efter hans Død skulde tilfalde Universitetet for bestandig. Han er nu død, og dette Aars Indkomst skal i Naadsensaaret, der udløber til Mortensdag, tilfalde Arvingerne; derpaa er vi forpligtet til at træffe Foranstaltninger til det nye Professorat. Da jeg har bemærket dette, har jeg i Embeds Medfør omalt det for nylig under en Forhandling med Kansleren om forskellige Universitetsanliggender, idet jeg antydede, at jeg næppe kunde anse nogen anden

for mere værdig dertil end dig. Skønt han dengang opsatte sit Svar, indtil Tiden er inde, vilde jeg dog raade dig til at fremstille dig her saa snart som muligt, idet de, som er paa Stedet, løber af med Kagen. Det vilde være højest formaalstjenligt, om du imidlertid selv i et Brev rettede Henvendelse til den høje Kansler om denne Sag og klarlagde for ham, at du er ført til Italien af Kærlighed til Filologien (idet jeg nemlig mener at være kommet under Vejr med, at en vis Person har hvisket ham mindre fordelagtige Ting i Øret om dine Studeringer). Hvis du ikke her ønsker at staa dig selv ivejen, haaber vi, at Sagen vil faa det ønskede Udfald. Vær forvisset om vor Om-sorg; thi denne Sag har jeg meddelt din Bedstefader og din Moder (men vi vil dog nødig have den udspreddt). Hvis det er muligt, raader jeg dig til ikke at forsømme at skrive til Kansleren ved første Lejlighed om at have dig i Erindring, hvis der skulde indtræffe noget her. Jeg er fuldt overbevidst om, at baade din Lydighed og din smukke Stil vil behage ham.

Der er en Ting, jeg vil bede dig om: Hos en Ven har jeg set Kirchers Bog om Magneten; i tredie Bog Side 661 omtaler han et vist metallisk Legeme, fundet i Omegnen af Bologna; naar det tilberedes paa rette Maade, tiltrækker det Lyset o.s.v.; kunde du bringe mig et Stykke deraf, vilde du berige mit Museum med et sjældent Stykke. Eftersom jeg af dit Brev erfarer, at [Jacob] Lindenow agter sig til Frankrig, kan jeg ikke før hans Tilbagekomst vente det af Fuiren lovede Eksemplar af Bogen om Magneten med ham.

Hvis Hr. Rhode ikke ved, at hans Slægtning [Didrik] Bartskeer for faa Dage siden er afgaaet ved Døden, beder jeg dig med Varsomhed lade ham det vide, at han ikke skal blive for smerteligt berørt. Lev vel.

Den 20. Juli 1642.

(W I 268).

1061. (Ep. 684). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

20.7.1642.

Jeg skal sørge for, at du hverken kommer til at fortryde dit Arbejde eller dine Udgifter med Fremskaffelsen af de florentinske Horn. Thi de var mig just saare kærkomne og eftertragtede. Straks efter Tilsendelsen gav jeg dem til Stikkeren, som skal gengive dem i mindre Størrelse, for at de bekvemt kan knyttes til min Afhandling, men ikke uden din Beretning, thi jeg har besluttet at tilføje enten det hele eller Størsteparten af dit Brev, for at du selv kan være den første, som har draget disse frem i Lyset, og for at der kan bevares et offentligt Vidnesbyrd om din Hengivenhed for mig. Fra de store Aander hos Eder havde jeg ikke ventet saa meget; hil

være dem! Her kan min Svantevitianske Modstander [Henrik Ernst] faa noget at knække sine Tænder paa.

Hils ved given Lejlighed enten personlig eller gennem et Brev den høj-lærde Licetus skyldigt fra mig og sig ham Tak, dels for den venlige Be-dømmelse, dels fordi han anser disse nordiske Oldsager for værdige til sin skarpsindige Aands Lys. Baade jeg og hele Fædrelandet skal erkende, at vi skylder denne Mand saare meget, eftersom han er den første blandt Italienerne, der ikke har følt det urimeligt i offentlige og høj-lærde Skrifter at godkende og anbefale dem med sin Billigelse; denne store Mands saa store Gunst skal jeg mandeligen stræbe efter at modtage med Belønninger og Gentjenester. Hvad han anfører om de ni Hjerter er fornuftigt og et klart Vidnesbyrd om dansk Tilhørsforhold. Ejheller tager jeg stærk Afstand fra Ørneristningen. Imidlertid maa han huske, at Formerens uøvede Haand i den Tidsalder ikke har kunnet udtrykke alt med Nøjagtighed. Ejheller anser jeg det for givet, at den Straf just fremstilles der, da jeg udtrykkeligt skriver, at jeg nærer nogen Tvivl om, hvorvidt den bør henføres dertil, hvilket du vil se, hvis du raadspørger Teksten. Imidlertid har jeg ment, at den Skik bekvemt kan indføres her, da den kun er bemærket af faa og mig bekendt ikke forklaret af nogen før mig. Men om den Slags Ting vil der let blive Enighed mellem os, da jeg ikke har fremlagt det, jeg anfører, som prætoriske Dekreter, men som antagelige Ting, til andres Undersøgelse. Imidlertid er det netop, hvad der er mig magtpaaliggende, hvorsomhelst Lejlighed byder sig, ikke at undlade Offentliggørelse af Ting, som jeg har set ikke tidligere er gjort almenkendte gennem andre vedrørende vore Lands-mænds gamle Skikke, saa at vore Forfædres forsømte Hæder gradvis kan genoprettes. Disse Ting har jeg ment ikke at burde dølgge, for at du kunde være bekendt med min Tankegang om den Slags Spørgsmaal. Lev vel og hold dig i Kraft til Fædrelandets Bedste.

København, den 20. Juli 1642.

Du skal opfordre Broder Bertel til at fremskynde sin Tilbagekomst til os saa meget, han kan — af Grunde, som jeg haaber allerede er ham kendte.

(W I 268).

1062. *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

24.7.1642.

At jeg har ventet saa længe med at skrive, skyldes de nye Forhold. Først efter nogen Tids Forløb har jeg fundet et Logis. For fem Uger siden blev jeg immatrikuleret og skriver nu med den gamle Mand, som rejser tilbage efter at have ledsaget os hertil. Jeg takker dig for de to Aar, hvori jeg har levet i dit Hus, og for de Bøger og andre Gaver, du gav mig ved min Afreise.

I Wittenberg Slotskirke har jeg set to store Ribben af en Hval. Jeg vedføjer de Vers, som var skrevet paa en Tavle ved Siden af:

Omnes terrigenæ prægrandem cernite cetem
Bis septemque pedum costa de latere densa
Cunctipotentis opus non perscrutabile cujus
Perspicuis undis sub talia monstra creavit.

Wer ist von allen so ein sinniger Mann
Der Gottes Werck ausrunden kan,
Wie er über XIII fuss eine Walfisch giet
In dem durchsichtigen Wasser
geschaffen hat.

Sammesteds saa jeg bl. a. et Horn gjort af Griffeklo; i Form og lys Farve ligner det et, du engang viste mig i dit Museum, forsynet med Billeder som paa vor naadige Fyrstes Guldhorn, hvorom du har skrevet en Afhandling.

Paa Vejen hertil kom vi gennem Magdeburg, som laa i Ruiner. Vi rejste dels tillands, dels ad Elben, hvis Bredder var af forunderlig Skønhed i Sommernatten, medens Nattergalen sang.

Til Wittenberg strømmer man sammen som til et Videnskabernes Marked, selv i denne urolige Krigstid, og alle Kunster og Videnskaber dyrkes. Professorerne skrider ind med Streghed mod de Optagelsestumulter, der ogsaa her er ved at vinde Indpas.

Jeg har faaet Ophold hos den berømte Theolog, Dr. Polykarp Lyser, og i det tilstødende Studerekammer bor Magister Lucas Bacmeister, som er blevet min gode Ven og tro Pylades. Han takker for den tilsendte Afhandling om Guldhornet. Blandt Professorerne er min Vært den mest fremragende. Til de øvrige, Dr. Röberg, August Buchner og Dr. Hulsemann havde jeg anbefalingsskrivelser fra Biskop Brochmand, Dr. Svaning og Magister Thomas Bang. Dr. Hulsemann har tilraadet mig at lægge Hovedvægten paa Filosofi, men vedligeholde Læsningen af Biblen og de theologiske *loci communes*. Her findes dygtige Folk, som ikke ser ned paa deklamatoriske Øvelser og kalder dem unyttige; jeg vilde gerne øve mig heri og kunde tænke mig vort hjemlige Universitets Pris som Emne. Du bedes derfor sende mig Oplysninger om dets Vedtægter og Fremvækst.

Den 24. Juni ankom vore Gesandter, blandt hvilke den højædle [Christian] Rantzau, i Anledning af Kurfyrstinde Hedvigs Bisættelse. De rejste igen efter tre Dages Ophold.

En Slægtning af min Ven Bacmeister, Magister [Jacob] Stolterfoht, som jeg har været sammen med her, agter at udgive en Oversættelse af Senecas Skrift om Forsynet [L. Annæi Senecæ schönes Büchlein von der Göttlichen Providenz, verdeutscht und mit Theologischen, Politischen, Historischen und anderen Anmerkungen vermehrt . . ., Lübeck 1642, 8°].

Gennem et Brev fra min Fader erfarer jeg, at du er valgt til Universitetets Rektor.

(Fol. 56).

1063. (Ep. 685, Barth. Ep. med. I, Nr. 24).

28.7.1642.

Fra Thomas Bartholin i Padua.

(7.8. ny Stil).

(Udg. 1751 er trykt efter Th. Barth. Ep. med. Oversættelsen følger Originalen.)

Ophøjede og fortræffeligste Mand! Af de tre Breve, som jeg rigtigt har modtaget i Maanederne April, Maj og Juni, har jeg tilstrækkeligt indset min stærkt optagne Faders utrættelige og sædvanlige Iver for at fremme mine Sager, og der er ikke andet tilbage for mig, end at jeg i Evighed til-

byder og tilsiger mig og mit til dig. Den mig i sidste Brev røbede Hemmelighed skal jeg bevare med lukket Mund, skønt det er tvivlsomt; dog er det et tydeligt Bevis paa din Omsorg for mig.

Tillægget om den falske Enhjørning havde jeg nylig tilføjet med min egen Haand, da jeg havde set et lignende Hoved i Leyden, og nu er jeg glad ved, at der er skaffet mig flere Bevisgrunde derfor, og at et Billede deraf findes hos Eder, hvilket jeg let haaber at faa fra ham, som støtter mine Bestræbelser. En Afbildning af den Enhjørning, som findes paa Frederiksborg tør jeg give mig Løfte om fra min Svoger Dr. Jacob Madsen [i Originalen staar: vil jeg bede min Moder om], thi fra England, Frankrig og Nederlandene venter jeg fra Venner dem, som vi enten selv har set eller gennem Beretninger har erfaret fandtes der. Nogle Slags Enhjørninger, som er forbigaaet af min Fader, har jeg gennem omhyggelig Læsning tilføjet, saasom Enhjørningen *Bucampe*, der er optegnet af F. Colonna i hans Iagttagelser fra Vandet og Jorden, den hornede Torbist og andre. Men hvad er det for en Fisk Illetif, som er meget hyppig i det indiske Hav, og som bærer et Horn? Herom vil jeg gerne belæres ud fra Ludovicus Romanus, [Johan] Renodæus [Dispensatorium Medicum, Frankfurt 1609,8°; 1615,4°; Genève 1623, 1645,8°], ligesom ogsaa om de æthiopiske Fugle, som jeg hos Ælian har fundet kaldes Enhjørninger.

Fra min Bedstefader [Thomas Fincke] har jeg i et Brev fornylig anmodet om nogle Oplysninger vedrørende de lysende Dyr, for at jeg kunde komme i Besiddelse deraf, førend jeg sender min Bog i Trykken. Fra Bologna venter jeg ogsaa Svar fra Aldrovandis Arvinger, om hvorvidt han har efterladt sig noget vedrørende disse i sine Papirer *som Rygtet fortæller*. Andre Ting er jeg for Øjeblikket nødt til at opsætte paa Grund af det trykkende Raads-hverv, der er blevet paalagt mig, skønt jeg søgte at undgaa det.

Lev vel, min ærværdige Mæcenas, og støt din Myndling, som du har for Skik.

Padua, den 7. August 1642.

(Kv. 8).

1064. (Ep. 560). *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

4.8.1642.

(14.8. ny Stil).

(*Det i Udg. 1751 aftrykte Brev fra Cassiano dal Pozzo findes oversat som Nr. 1026*).

Hilsen og Lydighed! Da jeg for otte Dage siden skrev Breve til Bedstefader [Thomas Fincke] og Moder, men ikke dertil føjede et, som var bestemt for dig, havde det sin egen Aarsag, nemlig vor Bogtrykkers Forsinkelse med

at gøre dette Katalog over Universitetshaven færdigt. Da det nu i Forgaars er blevet afsluttet, sender jeg det herved til dig med Bøn om, at du vil modtage den ringe Gave med venligt Sind. Men det ærgrer mig, at jeg ikke har kunnet sende Kirchers Værk om Magneten: Thi da Peder Roch havde anført, at hans Kiste næppe nok var saa rummelig, at den kunde tage alle Lindenows Ejendele, har jeg ikke villet trænge yderligere ind paa ham, idet jeg vilde gemme den til en anden Lejlighed eller sende den med mine egne Sager. Hvis du imidlertid er fuld af Længsel efter at se den, vil Roch ikke vægre sig ved at laane dig sit medbragte Eksemplar.

Naar jeg imidlertid ikke før har svaret paa dit meget kærkomne Brev af 16. April, saa skyldes det daglige Sygebesøg, som jeg foretager under Vejledning af den fortræffelige Mand Johannes Domenico Sala; ligeledes Forretningerne inden for vor Nation, som jeg med hævdvunden Højtidelighed skal overdrage min Fætter Thomas Bartholin, hvem jeg, i Overensstemmelse med vore Medborgeres Afstemning, har erklæret for min Efterfølger som Consiliarius.

Gennem vedlagte Afskrift af et mig tilsendt Brev [Nr. 1026] vil du faa at se, hvor velkomment det af mig sendte Guldhorn har været hos Ridderen Cassiano dal Pozzo, og med hvor stor Længsel dine Mindesmærker ventes af ham. Naar du derfor har dem færdige, beder jeg dig tage alvorligt fat paa de hollandske Boghandlere om at sende Eksemplarer til Italien, hvorved de kan tilfredsstille os og andre, som beder om dem. Hvis Bogen om Runeskriften medsendes, mener jeg, det ikke vilde være afvejen. Men jeg kan ikke komme i Tanker om mere, bortset fra at anbefale mig til din gamle Yndest. Lev vel.

Padua, den 14. August 1642.

1065. (BA 35). *Fra Arngrim Jonsson paa Melstaðir.*

11.8.1642.

Hilsen, Kærlighed, Hengivenhed!

(afs. 25. 8.)

Fortræffeligste Hr. Doktor, Herre og Beskytter, hvem jeg til mit Livs Ende vil ære og elske! Da der ifjor var sket Skibbrud paa den fjerneste Kyst, og efter at jeg havde erfaret, at en Del af Godset var reddet (ligesom ogsaa alle Søfolkene), rettede jeg endelig Forespørgsel om, hvorvidt Worms Brev laa i de reddede Kister. Men jeg »talte for døve Øren« [Terents: Heaut. 222]. Den Opsynsmand, som Købmanden havde efterladt paa Stedet, vær-digede mig ikke et Svar.

Nu er Hesselberg vendt tilbage til sin sædvanlige Havn, Høffða, som ligger i en Afstand af to Gange tre Dagsrejser (»til oc fraa«) fra mit Hus. Mit

Helbred har forhindret mig i at besøge ham. For anden Gang tilbageholder han i sin Ligegyldighed det ham af Worm betroede Brev og har ikke villet sende det med nogen Lejlighed, skønt flere har tilbudt sig. Saaledes gaar der en Maaned fra hans første Ankomst, før endelig min Hr. Velynders Brev, og hvad dermed fulgte, overbringes mig gennem min stakkels Kone, som jeg havde sendt afsted for at besøge sine beskedne Indkøb. Hvad skulde jeg saa gøre, naar jeg har været afskaaret fra enhver Eftertanke og Nedskrift, medens de ubehøvlede Søfolk truer med at tage afsted? Jeg greb min rystende Pen med min trætte Højre og fæstnede paa maa og faa følgende til Papiret.

Da jeg havde aabnet min Hr. Velynders Brev fra 1642, fik jeg først Viden om og blev ret smerteligt berørt over, af hvilket uopretteligt Tab jeg var ramt (Brevet fra forrige Aar samt Lakrids og Hvalrosringe, der var gaaet tabt), hvad enten det nu er sket ved Forliset eller ved Søfolkenes Troløshed, thi de har reddet mange af deres egne Sager. Især vil det blive smerteligt for mig, hvis ikke Hesselberg viser sig paalidelig. Da jeg ikke har kunnet forhandle med ham personlig, maa jeg nøjes med at nære Haab om noget bedre, ligesom min Beskytter gjorde det med vore Skibbrudne; i Slutningen af Brevet vil jeg gøre en Antegning herom, hvis det bliver til noget.

Min højtærede Hr. Velynders Omsorg for mine Betragtninger over Thule og Island kan jeg ikke tage imod med en Taknemmelighed som kan staa Maal dermed. Ingen Fader kunde være mere omhyggelig for sin Søn, ingen Broder for sin Broder: Og det er sket ud fra Heltenaturens forunderlige Trang til at gavne mit Fædreland, det Land, som er foragtet af mange. Ud fra denne virkelig guddommelige Trang i din Natur og din Begavelse har du jo for ganske nylig givet Verden Kendskab til hele Norges Historie.

Et Eksemplar af mine mod Pontanus rettede Opfattelser har jeg i denne Vinter ladet afskrive med udsøgt Haand og forøget dem paa adskillige Steder. Efter min næppe fuldt overstaaede alvorlige Sygdom betroede jeg det i Juli til Købmanden Hans Selem i Kumberwog sammen med et Brev, at besøge til min Hr. Velynder.

Med Hensyn til de Eksemplarer, som skal tilstaa mig af Bogtrykkeren, vil jeg ikke være altfor nøjeregnende, naar jeg blot kan opnaa ti og faa Lejlighed til at efterse Trykfejlene. Jeg vil endda for en opgiven rimelig Pris købe disse ti Eksemplarer, løst sammenheftede, gennem Johannes Mumm (eller Marcusson), Borger i Amsterdam, som aarlig besøger Danmark, Island m. v. (thi han har Privilegium som Falkefænger over næsten hele Island); han kan bringe mig disse samme Eksemplarer. Og hvis jeg yderligere kunde hjælpe Bogtrykkeren med at fordele flere Eksemplarer her, skulde jeg ikke ugerne gøre det.

En ikke ringe Plads blandt Eders Velgerninger (for nu i Korthed at berøre hver enkelt af disse) indtager min Hr. Velynders Virksomhed over for Hr. Kansleren i Sagen om Ventebrevene, som snart er forbudte, snart bliver benyttede; thi hvad vil ikke Per og Povl kunne opnaa her? Men det er et uforligneligt Bevis paa min Hr. Velynders goddædige Hengivenhed for mig, at I vil lade Eders Velviljes Dør staa aaben for mine stakkels smaa, naar de (maaske) engang bringes til Eder: Gud vil tage Vare herpaa.

Du elskværdigste Mand og guddommeligt forundte Beskytter! Endnu mangler Tilegnelsen, hvis Titler I ogsaa med saa stor Bevaagenhed har nedladt Eder til at foreskrive mig. Jeg vedlægger her en grov Opstilling deraf, udtænkt af min ufærdige Forstand, idet jeg henskyder til Eders Velvilje (uden hvilken jeg er intet) at forbedre alle Ting.

Gennem Hans Selem, Købmand i Kumberwog, kommer nok den førstkommende Lejlighed til at skrive tilbage eller, hvis den udgivne Bogs Skæbne tillader det, at lægge et enkelt Eksemplar ved Brevet. Den næste Lejlighed er gennem en Købmand i Skagestrand, enten den tilstedeværende Hesselberg, paa hvem jeg ikke tør haabe, eller en anden.

»Jeg vilde saa gjerne vide, om det kunde vere Dn. Favtori til tacke, adt Kiøbmanden skulde tage vd med sig fraa mig *aliquid ex fructibus nostræ terræ* til Doctor«, Faarekød eller Smør af bedste Sort. Naar han faar Henvendelse fra Eder, vil han imidlertid, af Hensyn til Salt og Kar, nok gøre det og saa vise sig paalidelig i Behandlingen deraf. Men

»nok har nu Engene drukket«

[Verg. Ecl. III,111]

af min Snak.

Dine medicinske Kommentarer (ak, de ligger langt over alt, hvad jeg kan fatte) sender jeg rigtignok ikke tilbage, men beholder dem, for at de engang kan findes blandt mine efterladte Bøger som Minde om din Visdom og din Agtelse for mig, modtaget med Taknemmelighed. Nu tager jeg med Kys-hand mod de ti Ruller Lakrids, som er tilstrækkeligt af det Lægemedel, selvom jeg saa ved Guds Naade skulde leve ud over et Aar endnu. For anden Gang har jeg bedt Hesselberg om at betale en rundelig Pris; hvis ikke, maa jeg søge anden Udvej, omend med ubehagelig Forsinkelse. Hele Skylden herfor ligger hos denne Mand, som tilbageholder min Hr. Velynders Brev: saalænge det ikke blev mig overbragt, mente jeg, at der ikke var noget. Endvidere blev min Hønhøst ramt af en stor Ulykke i denne Sommer, idet den de fleste Steder, saaledes i mit Nabolag, gav meget ringe Afgrøde. Derfor kunde jeg først ret sent sende min Husmoder (selv duede jeg ikke til noget paa Grund af et endnu vedholdende Tilbagefald i min Sygdom fra i Foraaret) til Handelspladsen for at spørge efter min Hr. Vel-

ynders Brev, idet Hesselberg, til Forskel fra tidligere Købmænd, ikke havde villet betro det til noget af Sendebudene. Jeg har paa Forhaand betalt Prisen for den nu tilsendte Lakrids, saa vel som den fra forrige Aar samt for Ringene (som alle var gaaet tabt), saa hvis den ikke udredes af Hesselberg ved hans Ankomst, maa det ikke tilskrives nogen Forsømmelighed fra min Side. Venskab bør nemlig ikke fælde haarde Domme, da det skal kunne taale en Formørkelse, blot den ikke bliver fuldstændig, eller en Forsømmelse.

Tilbage staar, at jeg beundrer Spejlbilledet af Worms Bibliothek [Musæi Wormiani Catalogus 1642]; dets Afstand fra min Hjernes Fængsel er dog ligesaa lang og fjern, som Himmelegnen siges at være hævet over Jorden. Himmelsk er denne Fatteevne, som er forundt en enkelt Mands Begavelse, og Gud Herren maa prises i alle sine Værker. I Kraft af saa guddommelige Gaver faar han os til at beundre, hvad vi ikke fatter, ikke til at ringeagte dem som Dyr. Thi dette er Guds Hensigt, naar han lader det ene Menneske rage saa højt op over det andet, at vi undersøger og erkender, hvor meget det højeste overstraaler det ringere og samstemmer i Lovsang til Giveren. Stjerner med svagere Lys misunder ikke de mere straalende deres Glans, men i Samdrægtighed fortæller de om Guds Herlighed ligesom om Himmels. Saaledes glæder vi, der er anbragt paa Jorden og undertiden paa Kirkens Himmel, som ogsaa har sine Stjerner, der straalere med forskellig Glans, os med de mere lysende og er alle enige i vor Lovsang til Skaberens Ære. Lev vel, du Videnskabens Pryd og Straaleglans, men for mig en uvurderlig Beskytter, som jeg vil erindre, ære og elske til mit sidste Aandedræt, tillige med dine kære, hvem jeg altid af Hjertet anbefaler til det guddommelige Forsyns Varetægt, hvortil min nærmeste Husstand altid føjer deres Ønsker: Og find mig uværdige og ufortjente Tjener værdig til at omfattes af min Beskytters sædvanlige Kærlighed.

Dagen efter St. Laurentii Dag 1642, Melstaðir paa Nordisland.

Min høje Hr. Beskytters mest hengivne

ARNGRIMUS JONAS.

Med Haandslag har Hesselberg lovet paa mine Vegne at ville betale Doktor Worm fire Imperialer, naar dette Brev afleveres; jeg har selv fornøjet ham derfor.

Dagen efter Bartholomæus Dag 1642.

1066. (Ep. 504). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

17.8.1642.

Det skyldes ikke, at jeg har glemt dig, naar jeg indtil nu har opsat at skrive til dig; men vor temmelig besværlige tomaaneders Bortrejse har lagt sig hindrende ivejen: Til Glückstadt, Bremerförde, Oldenburg, Delmenhorst, Hamborg og Gottorp, hvor vi har plejet vort Skind. Idet jeg nu

vender tilbage til Pligten, beder jeg altsaa dig og dine og alle dem, som ønsker mit Vel, være meget hilset.

Af Nyheder har der paa merbemeldte Rejse ikke været nogen, som fortjener din Opmærksomhed. Det Oldenborgske Horn, som er dig bekendt fra den oldenborgske Krønike [Hermann Hamelmann: Oldenburgisch Chronicon], har jeg set og tømt, da det var fyldt med Vin. Af hvad Metal, det er gjort, staar ingen klart; en Fod, som var brækket af, kunde ikke istandsættes af nogen Guldsmed, fordi den ikke taaler at loddes, men brækker itu, saasnart den kommer i Nærheden af Ild — og det er jo kun ved Hjælp heraf, at den kan loddes. Naar en Drik, og især Vin, opbevares nogen Tid deri, faar den en forkert og meget kvalmende Smag. Din Afhandling om Guldhornet prises højt paa de Steder.

Ved det gottorpske Hof virker Dr. Dietrich som ekstraordinær Læge med Bolig i Byen Kiel; han skal snart være ordinær Læge og Livlæge sammesteds paa Grund af den Afsked, som for ikke længe siden naadigt er bevilget den ordinære Hoflæge, Dr. Osler, af Hertugen af Holsten.

Du skal vide, at Ærkebiskoppen af Bremen [den senere Kong Frederik III's] Bryllup, som ellers skulde have været fejret i Glückstadt i Aar, er udskudt til næste Foraar.

Nykøbing, den 17. August 1642.

P.S. Greven af Oldenborgs ordinære Læge, Dr. Caspar Ringelmann, sender dig og din Svigerfader mange Hilsner.

Medens vi opholdt os i Glückstadt, udbetalte min fyrstelige Naade Prinsen otte Hundrede Rigsdaler til en Jøde, en Mathematiker og Læge ved Navn Rosales, for Opstilling af Himmeltegnene omkring hans Fødsel.

1067. (Ep. 626, BA 143). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.* 21.8.1642.
* * *

De Kvad, som findes i Fortællingen Knytlingsaga, kan ikke sendes i Aar, thi Hr. Biskoppen har ikke Haandskriftet. Men jeg har for ganske nylig faaet nys om, at det findes etsteds noget længere borte. Hvis derfor Gud under Liv og Helbred, skal jeg sørge for til næste Aar at faa iværksat det, som den berømmelige Hr. Doktor savner deraf. Den blinde Gæst eller de Gaader, som engang blev forelagt Heidrik, en meget snild dansk Konge, sender jeg fortolkede og sammenstemte efter min ringe Evne. Jeg er ivrig efter at faa at vide, om Hr. Doktoren engang fra en eller anden af vore Landsmænd har modtaget den islandske Afhandling, som vi kalder Brynhildarmal gömlu? * * *

Holar, den 21. August 1642.

1068. *Til Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

25.8.1642.

Tak for gode Oplysninger om din Rejse og dine Studier. Jeg glæder mig over dine Planer om at studere Filosofi og Theologi. Følg blot fortsat de store Mænds gode Raad. Ogsaa dine Planer om at træde offentligt frem, billiger jeg. Det giver Øvelse i Fremstilling. Om vort Universitet har ingen skrevet bedre end Caspar Bartholin; jeg skal prøve at skaffe dig hans Afhandling, hvis du ikke har den. Jeg sender Kataloget over mit Museum. Mindesmærkerne er endnu ikke færdige. For de tilsendte Skrifter af Stolterfoht siger jeg Tak. En Jesuit skal fornylig have skrevet mod Jesper Brochmand. Skaf mig Forfatterens Navn og Titlen paa hans Skrift.

(W I 270).

1069. (Ep. 686, Barth. Ep. med. I, Nr. 25).

Til Thomas Bartholin i Padua.

26.8.1642.

(Udg. 1751 er trykt efter Ep. med., der rummer mange Afvigelser fra Koncepten. Oversættelsen følger sidstnævnte, suppleret med et Afsnit fra den trykte Tekst).

Til Værdigheden som Nationens Consiliarius lykønsker jeg dig og spaar, at det skal skabe dig Adgang til engang at opnaa større Ting i dit Fædreland.

Afbildningen af det Hoved, jeg har set med en Del af Tandens, sender jeg, baade siddende paa Hovedet og adskilt derfra, for saa vidt det kan bidrage noget til det Værk. Formindsket til et lille Billede var dets nøjagtige Forhold følgende:

NB. Følgende Afsnit mangler i Koncepten:

.. sender jeg dig gengivet i Form af et mindre Billede, en Gengivelse af Enhjørningshovedet med dets Tand, som jeg har haft i Haanden og har besørget nøjagtigt afbildet i rigtigt Størrelsesforhold af en Maler. Dens Beskrivelse, som den var, er her:

Selve Hovedskallen manglede Underkæben og var ikke udstyret med nogen Tænder undtagen den ene store; af Farve var den smudsiggraa, som den plejer at være paa Knogler, der længe er udsat for Luften og nærmer sig Forraadnelse; den var mærket af forskellige uensartede Huller og Fremspring, ujævn visse Steder; Knoglesubstansen var dels af Naturen ret porøs og var dels blevet saaledes som Følge af Huddele og Fibre, som klæbede sig fast dertil. Den var næsten af trekantet Form, noget langstrakt. Fra Issen til den yderste Del af Snuden eller dens tyndere Del, hvor Tandens sad, var den nøjagtig to romerske Fod. Fra det yderste af Fremspringet paa den ene Side, som beskyttede nederste Øjelaag og værnede højre Øje, til det yderste af det Fremspring, som dækkede det venstre, var Hovedskallens Bredde halvanden Fod. Thi paa det Stykke var den bredest. Her-

fra begynde den lidt efter lidt at blive tyndere og mindre indtil det yderste af Munden. Bagehovedet var kun lidt mere end en Fod i Tværmaal. Men det yderste af Munden paa venstre Side, hvor Tandens sad, var tre og en halv Tomme og af svampet Substans. Selve Tandens var ikke hel, men afstumpet for næsten en Trediedel, men dog fem Fod lang, bortset fra to Tommer, og af uens Tykkelse. Ved Roden, som udfyldte Bunden af Hulheden eller Lejet, var den to Tommer i Tværmaal, seks og en halv i Omkreds. Herfra udvidede den sig lidt efter lidt til større Sværhed, indtil den, befriet for Lejets Skranker, begynde at brede sig frit. Der hvor den kom ud af Lejet, holdt den omkring tre Tommer i Tværmaal, otte i Omkreds. Tværmaalet i Spidsen, hvoraf en Del var gaaet tabt, var halvanden Tomme, Omkredsen fem. Deraf er det muligt let at slutte sig til, hvor stor en Del af den, der manglede. Den havde samme Form som alle de andre af den Slags. Jeg har meget endnu at skrive derom, hvilket den indskrænkede Plads paa dette Papir ikke kan rumme. Se nogle Forsøg med denne Tand hos Philip Hochstetter, *Observationes Medicæ* 5. Decade, 9. Tilfælde [*Raræ observationes medicinales I—II*, 1635].

Adskillige af de Dyr, som du henfører til Enhjørningernes Klasse, ser jeg benævnt af andre med Betegnelsen Næsehorn. Af denne Art er den Torbist, som er forsynet med et enkelt Horn, og som i Aar mere end ellers forekom hyppigt i vore Haver; af disse har jeg samlet nogle, som jeg opbevarer i mit Museum. [Ulysses] Aldrovandi og Ferrandus Imperatus [Dell'istoria naturale libri XXVIII, Neapel 1599, Fol.] som har aftegnet den meget nøjagtigt, kalder den Næsehorns-bille. Ludovicus Romanus har jeg hastigt gennemlæst, men hvad du anfører fra Renodæus om den Fisk Illetif, har jeg ikke kunnet finde hos ham. Hvis det er en af den Slags, saa mener jeg, at den ikke afviger meget fra vore, der findes omkring Grønland. Med Hensyn til at [Claudius] Ælianus [De animalium Natura, Græce, Latine ed. Gessner, Køln 1611, 1616, 12°] 17. Bog Kap. 10 siger, at der trives enhornede Fugle i Æthiopien, saa mener jeg, at man bør tro, det maa forstaas med Hensyn til den Fugl, som Inderne kalder *Topau*, andre *Rhinoceros* [Næsehorns-fugl]. En nøjagtig Beskrivelse af denne har det endnu ikke været muligt at se hos nogen. Aldrovandi fremsætter i 2. Bog Kap. 20 af Ornithologien nogle Gisninger, men de vil næppe tilfredsstillende de videbegærlige. Han giver en Afbildning af Hovedet paa Grundlag af tilsendte Billeder, men det, jeg her sender dig, er taget direkte efter selve den Hovedskal, som jeg har i mit Museum, og denne har vore Købmænd bragt med sig fra Ostindien. Deraf fremgaar det, at hvad de kalder et Horn, egentlig ikke er et Horn, men en blødere Udløber dannet af Naturen i den Form, som du ser.

Næbbet er iøvrigt fint og mærkværdigt; i min Museumsbeskrivelse har jeg skildret det ret nøje som vekslende smukt i Farver med gyldengult, hvidligt, purpurfarvet og sort, af anseelig Størrelse, idet det er nærved en romersk Fod i Længde, fem Tommer i Bredde. Erasmus Stella fortæller i Slutningen af 1. Bog af de prøjsiske Oldsager [Antiquitatum Borussicarum libri III, trykt i Simon Grynæus: Novus orbis regionum et insularum veteribus incognitarum, Basel 1532, 1535, 1537, 1555, Fol. og Joh. Pistorius Scriptorum rerum poloniarum I—III, Basel 1582, Fol.], at der i Prøjsen findes enhornede Bisonokser. Magister Paul Venetus [Nicolettus] fortæller i 3. Bog Kap. 15 om de østlige Riger, at der er Enhjørninger i Riget Basman; hvis du hos ham efterprøver Beskrivelsen af disse, vil du dog se, at han med Enhjørning mener Næsehorn. Dette bliver ogsaa at antage med Hensyn til dem, som han siger kan ses i Landet Lambri. Hvad Conrad Gesner [Historiæ Animalium Libri V, Zürich 1551, Fol.; Frankfurt 1603, Fol.; ib. 1620, 3 Tom., Fol.; Zürich 1631, Fol.] har anført om *lunarii* og Lys om Natten, antager jeg, at du har set. Hils skyldigt Brødrene Fuiren og dine Brødre. Skønt jeg gerne vilde skrive mere, afholder offentlige Forretninger og Papirets Begrænsning mig derfra. Lev lykkeligt.

København, den 26. August 1642.

(W I 269).

1070. (Ep. 93). *Til Johan Rhode i Padua.*

26.8.1642.

(I Udg. 1751 er Brevet anbragt mellem Breve fra 1644, skønt den korrekte Dato er vedføjet).

Over for den højædle Joachim Gersdorff faldt Talen fornylig blandt andet paa dig; da han er stærkt optaget af dine Studier og havde udspurgt mig om, hvad jeg mente om din Tilbagevenden til os, sagde jeg, at jeg var sikker paa, at du vilde komme, dersom dine Foresatte kaldte dig tilbage paa Betingelser, der var dit Forehavende værdige. Da han videre spurgte, med hvilken Begrundelse jeg kunde fremføre dette, angav jeg, hvad jeg havde faaet at vide af vor [Bertel] Bartholin. Ved sin Bortgang lovede han højtideligt, at denne Sag skulde ligge ham paa Sinde. Den næste Dag vendte han tilbage og fortalte, at han havde truffet Statholderen [Corfitz] Ulfeldt og fremstillet hele Sagen for ham, og denne havde lovet at udvirke hos Kongen, at dine Ønsker skulde imødekommes, blot du selv i et Brev vil aabenbare ham din Indstilling og dine Planer, for at han kan faa fyldigere Forstaaelse af det hele. Han bad mig altsaa ved passende Lejlighed at give dig Meddelelse herom, for at du i rette Øjeblik kan tage Hensyn til dit eget

Tarv og bekvemt holde Erindringen om givne Løfter vedlige hos en saa formaaende Beskytter. Det er med dette for Øje, jeg i Hast skriver dette, og jeg takker for det nylig tilsendte højlærde Brev, som du vil faa at se i sin Helhed, aftrykt, som jeg haaber med din gunstige Tilladelse i mine Mindesmærker. Lev vel og tilgiv mig min Travlhed.

København, den 26. August 1642.

(W I 270).

1071. (Ep. 799). *Til Lucas Bacmeister i Wittenberg.*

26.8.1642.

Der er ingen Grund til, min kære Bacmeister, at du siger saa mange Tak for saa ringe en Gave; med den vilde jeg afgive Bevis for, hvor saare kært det er mig, at du har været rede til at tjene min Svoger [Henrik] Motzfeld med den Retsindighed, Elskværdighed og Velvilje, som jeg længe har kendt; thi vi glæder os alle over, at du gennem Tjenester endnu holder det gamle Venskab i Live, og vi skal fra vor Side bestræbe os for, at du aldrig kommer til at fortryde denne Elskværdighed. Thi naar jeg sendte dig denne min Afhandling [om Guldhornet], skete det hovedsagelig i den Hensigt, at jeg lettere kunde faa Nys om, hvilken Mening Eders Filologer, og navnlig den berømmelige [August] Buchner, havde derom, og dette beder jeg dig venligst ikke undslaa dig for at sørge for, især da der af nogle hjemlige Misundere er rejst en ikke ringe Strid mod mig angaaende dette Spørgsmaal. Jeg har over Forventning erfaret, at Franskmænd og Italienerne er mine Venner og Velyndere, hvilket snart vil fremgaa af en ny Udgave. Hvad Eders Folk mener, venter jeg Besked om.

Lev vel og ophør ikke med at bistaa min Svoger med dine Raad, thi hans Stræben er hæderlig.

København, den 26. August 1642.

(W I 270).

1072. (Ep. 784). *Fra Jan de Laët i Leyden.*

29.8.1642.

(8.9. ny Stil).

Ypperligste Mand! Det Brev, du sendte mig den 26. April, har jeg rigtigt modtaget, omend noget sent. Først og fremmest vil jeg sige dig Tak for den hurtige og velvillige Besvarelse. Som du rigtigt antyder, er Englændernes Sprog nutildags meget fordærvet, idet de nu gennem flere Aarhundreder har optaget Fremmedord, især hentet fra det franske Normandi, efter at

de begyndte at faa normanniske Herskere. Og ligesom de selv for det meste er ukyndige i deres gamle Sprog, saaledes er der ogsaa kun meget faa, der bryder sig om at lære det at kende og udforske det. Jeg stod i nært Ven-skabsforhold til Dr. Henry Spelman, der døde ifjor efter min Tilbagekomst fra England. Nu kender jeg næppe to eller tre, som giver sig af med dette Studium, og de er aldeles ikke istand til at yde noget nævneværdigt, fordi de er helt ukyndige i de Sprog, hvorfra de skal søge deres Hjælpemidler. Derfor maatte jeg ty til Eder, fordi de gamle Anglere og Sachsere kom til Britannien fra Eders Egne.

De Antegninger, jeg gennem Dr. Sperling har modtaget fra Eders Højhed som Bidrag til Plantefortegnelsen, har ydet mig ikke ringe Hjælp; hvad jeg savner, har jeg angivet for Dr. Sperling og samtidig vedføjet nogle Steder, paa Grundlag af hvilke der kan træffes en sikrere Afgørelse, idet der nemlig i dem findes en Omtale af, hvilke Sygdomme de helbreder. Men frem for alt vilde det være mig kært at se Eders Højheds Bemærkninger til Navnene paa de Urter, som anvendes af Apothekerne, og de Navne, du maatte have faaet fra Bønder, som jo plejer at være de bedste Værnere af gamle Betegnelser. Men jeg indrømmer, at jeg selv føler mig usikker om hvorvidt alle de Navne, jeg havde indføjet i min Fortegnelse, betegner Planter; thi der kan med god Grund tvivles om dem, der ikke ender paa »Wyrte« eller »Wurte«.

Den Apulejus, jeg har benyttet, er velanskreven og gammel; Navnet er utvivlsomt falsk; paa det Punkt tillod Middelalderen sig meget. Men navnlig maa der forudskikkes nogle Bemærkninger om Bogstavernes Former og Betydning, idet Angelsachsernes er forskellige fra de latinske. Ogsaa om deres Oprindelse maa der anstilles Overvejelser. Jeg ser ikke, at de frembyder noget Slægtskab med Runerne, maaske paa en enkelt eller to af dem nær. Jeg hører, at Eders Højhed er fuldt optaget af at udgive de gamle Mindesmærker. Dette Arbejde vil være højst velkomment for dem, som ogsaa føler Trang til at lære deres Forfædres Oldsager at kende.

For faa Dage siden modtog jeg fra Elzevir Kataloget over dit Museum, som jeg ser, at du har ganske vel indrettet. Ogsaa jeg har rigtignok været betænkt paa at samle mange Ting, men jeg opbevarer dem uden Ordning, for at jeg ikke skal blive tvunget ud i den Situation at maatte vise det frem for uønskede og ikke at kunne sige nej uden at fornærme dem. Dog vil jeg sammenskrive et Katalog, hvis jeg skulde faa lidt bedre Tid. Imidlertid vil du kunne opgive mig, hvad du især savner inden for hver enkelt Art, thi jeg vil gerne yde dig Hjælp og sender dig nu lidt Smaating.

Paa Side 2 i dit Katalog støder jeg paa noget skaansk og islandsk Vidunderjord og er ivrig efter at faa at vide, hvad det er, og hvorfor det kaldes saaledes.

Lapis nephriticus (som nævnes Side 9) er af forskellig Farve, og jeg vil

gerne vide, hvilken Farve du især anser for god, thi jeg er overbevist om, at I har gjort Erfaringer.

Hvad er det, du paa Side 10 kalder *oculus mundi* (Verdensøje)? Thi jeg har »Øjne« af forskellig Art og forskellig Farve.

Blandt Metallerne savner jeg hvidt Bly iblandet sorte, gule og lyse Smaasten, og tillige de Kobberarter, som du har paa samme Side.

Jeg beder dig formelde Hilsen til Dr. Sperling og beder iøvrigt Gud bevare dig længe uskadt og i Flor.

Leyden, den 8. September 1642.

IAGTTAGELSER TIL DE NAVNEUDTYDNINGER, JEG HAR MODTAGET FRA DEN BERØMMELIGE MAND SAMT HVAD DER KAN SAVNES DERI

Acrind. Det er rigtigt, hvad du har antegnet, og jeg er ikke ukendt med, at Angelsachsisk »Ac« betegner Eg og »Rind« Bark. Og det er hyppigt man støder derpaa hos denne Læge, naar han foreskriver Anvendelsen af Bark baade af dette og af andre Træer, men saa adskiller han Ordene; dette Ord er imidlertid sammensat og opføres blandt Urterne, hvor Bark ikke nævnes. Jeg anfører to Steder, for at du ud fra dem bedre kan skønne, hvad man bør fastslaa om dette Ord: 1) Imod Frostknuder og naar Fødderne bliver hudløse: *Genime neo tho wearde meo dowyrt and lus imocan and acrinde, gecuma eall to duste, gemeng with hunig, i ac na mid thy.* 2) Det andet Sted er imod Kræft, hvor han sammenstiller Barker: *ac rind, apuldor rind, slatorn rind &c.* Men jeg er lige ved at tro, at der ogsaa paa det forrige Sted menes Egebark.

Æferthan. For at du bedre kan bedømme, om det bør opfattes som drejende sig om en Plante eller om en rigtig Vildsvinetand, skal jeg anføre nogle Steder: Først foreskriver han mod en Mavesygdom, som han kalder *Springr*, og som *Glossæ Cantuariensis Anglos.* fortolker som *Carbunculus* (Svulst): »Kog *Selfætan*, *Æferthan* og *Springwyr*t i Smør«. Dernæst til Salve paa Saar: *Acrind*, *æferthe*, *medowyr*t m. m. For det tredie imod Kræft, hvor han sætter det sammen med *medowurt* og de Barker, jeg ovenfor har omtalt.

Antran og *Ontran* skrives der bestandig, og det angelsachsiske Bogstav r kan ikke læses som i. Men Angelsachserne kalder *Gentiana* (Ensian) for »Foldwyr

Acmistel. Du har truffet Hovedet paa Sømmet, thi det betegner, som du siger, Egemistelten, ligesom ogsaa *Æscrinde*.

Betoce. Det er, som du siger. C anvendes som K, og endnu har jeg intetsteds i de gamle angelsachsiske Haandskrifter fundet Bogstavet K. Men jeg kan ikke faa mig til at tro, at det er Deminutiv af *Beta* (Rødbede). Det fore-

skrives af Lægen imod Vabler sammen med *merce*, *ate*, *torlathe*, *rude*, *secg*, *ontre*, *clare*, *bishopwurt*.

Bercrago. Din Formodning om *Borago* (Rublad) er god. Men det fremgaar nu ikke, mod hvilken Sygdom den bruges hos den angelsachsiske Læge.

Bulve. Jeg har skrevet, eller burde ialtfald have skrevet, *Bulut*. Men fornylig har jeg i en gammel Navnefortegnelse fundet *buleth*=*cepa silvestris* (Skovløg).

Brer. Saaledes har Haandskriftet: *Brer the nio pan on Weaxeth*.

Brædicul. Jeg er ikke utilfreds med, hvad du skriver om Kaal: Lægen foreskriver den imod Indvoldsorme i et Plaster med røde Teglsten stødt til Pulver.

Cerlice er ikke *cerefolium* (Kørvel), thi den kalder Lægen overalt *Cerfille* og *Cerville*. Den bruges mod *Erysipelas* (Rosen): *nim human and efelestan*, *alexandrian*, *betonican*, *celedonian*, *cerlices saed drink in Wine*.

Cammioc. Saaledes skrives der, og ikke *Cammoce*, som er en anden Urt, der ogsaa bruges af Lægen, af hvem den dog kaldes *Commuce*. I det hele finder jeg disse tre Urter: *Cammioc*, *Camecon* og *Commuce*, som er forskellige og til Nytte mod forskellige Lidelser.

Clifhtan. Der maa anstilles yderligere Undersøgelser herom, saa vel som om *Cicel*.

Daegscade er ikke i dette Lægehaandskrift samme Urt som *Nichtscade*, fordi det undertiden omtaler dem begge paa en Gang, især i overtroiske Lægemedler.

Eoforthrotan. Denne Urt anvender han meget hyppigt; mod Hovedpine: *cum hymlican and tha readan netlan*. Mod ormædte Tænder, mod Smerte i Laaret med mange andre Ting; naar Væskerne er gaaet i Koldbrand; i en Saardrik med *agrimonia* (Agermaane) og andre.

Ealifer. Derom er jeg ikke uenig med dig.

Earwurt. Jeg ved, at »Wurt« og »Wyrte« er Fællesbetegnelse for Urter; men tænk mere over *Earwurt*.

Earban. Lægen foreskriver den mod *contractio nervorum* med *Nasturtium* (Brøndkarse) og *Urtica* (Nælder) o.s.v. Det bør overvejes, om dette passer paa *Bulbocastanum* eller *Terræ glandes*.

Elene. At det, som du siger, er *Helenium* (Solbrud) forekommer mig sandsynligt; han bruger den mod pludselige Hævelser, som han kalder dem; ligeledes imod Udslet sammen med *Pulegium* (Loppeurt) og *Plantago* (Vejbred) o.s.v.

Fleatanwyrte er en anden Urt end *Fleanwyrte*, som jeg i den angelsachsiske Navneliste finder gengivet ved *Herba papyrus*: Det ukendte forklaret med det endnu mere ukendte.

Fleotwyr er endnu en anden Urt: Angelsachsisk »fleotan«=afskumme.

Foxisclife er noget ganske andet end »Foxes glove«; thi jeg finder, at denne af den angelsachsiske Apulejus kaldes *Aglaophotin* og *Trichnon manicum*.

Fane blander Lægehaandskriftet i en Drik, som efter Kirkeklokkens Ringen skal drikkes af dem, som er besatte af Djævelen — med *Millefolium* (Røllike), *Betonica* (Betonie), *Fæniculum* (Fenikkel) og andre Urter.

Foxesclathe. Dit Skøn er godt, men Stedet, hvor dens Brug foreskrives, har jeg nu ikke fundet ved Haanden.

Feidwurt. Hvis jeg har skrevet saaledes, har jeg skrevet daarligt. Thi den skrives *Fordwyr*. Jeg har nemlig fundet hos Apulejus, at *Gentiana* (Ensian) af ham kaldes »Feldwyr«.

Godfothan. Angelsachserne kalder en Taa for »Ta«, saaledes som vi Nederlændere »teen«, hvilket passer ret godt med Ordets sidste Del, men om dets foregaaende Del er jeg uvis, skønt jeg ved, at »Gose« er en Gaas.

Heah hioloth. Om »Heah« bekymrer jeg mig ikke her; Angelsachserne anvender det i Betydningen høj, og i Sæmmensætninger for Grækernes »archi-«, som f. Eks. »Hea Jarow«=Archimandrit (Abbed) og lignende; men hvad »hioloth« er, spørger jeg om. Han har ogsaa en anden Urt, *Hind hioloth*.

Hofe anvender Lægehaandskriftet ved Hovedpine med Vin eller Eddike, sødet med Sukker eller Honning; ligeledes ved Smerte i Laaret eller Ischias; jeg er derfor næsten tilbøjelig til at tro, at der menes Apothekernes Hestehov eller *Tussilago* (Følfod), som ogsaa blandt vore Landsmænd kaldes »Hoeffbladeren«. Samme Forfatter har ogsaa »reade hofe«, det er: rød, som han anbefaler med Pimpinelle, Vejbred, Kamille o.s.v. mod den Mavelidelse, som han kalder »Springe«.

Harawyr passer ikke saa ringe med tysk »Harwurt«. Han anbefaler den imod Podagra.

Hamwyr. Lægehaandskriftet anbefaler den mod Hovedpine; han siger, at man skal udbløde den i koldt Vand og gnide Hovedet med Udtrækket; ligeledes mod Kopper.

Haesles ragu. Jeg erkender, at »Haesle« er Hassel, men jeg søger Oplysning om dette »ragu«. Hos samme Læge finder jeg *Ciric ragu* og *Chrisles maeles ragu*. Men »Haesles ragu« anbefaler han med Barken af *Acrifolium* (Kristtorn) til en Salve imod Saar.

Homorsecg vil du sige er saadan noget som Kløer af Hummer eller Krebs. Jeg vilde ønske, at du havde givet en mere udførlig Begrundelse for denne Fortolkning; thi Ordet »Homor« har jeg endnu ikke fundet i de angelsachsiske Mindesmærker; men Glosserne til Haandskriftet har lært mig, hvad »Secg« er, nemlig *Carex* (Rajgræs), og i *Glossæ Cantuarienses*: Hav. Men

»Homorsecg« er i Lægehaandskriftet en Urt, som han anbefaler med Gryn og gammelt Flæsk mod forslaaede Lemmer.

Holancerse. Jeg opfatter det som en Slags *Nasturtium* (Brøndkarse), men jeg ønsker yderligere Oplysning om, hvad han mener med dette »Holan«. Han anbefaler det mod Pletter i Øjnene. Det skrives ogsaa »Holecerse«.

*Hamorwyr*t anbefaler han mod Skinnebenslidelser sammen med *Betonia* og andre. Ligeledes mod Svulster.

*Ingwyr*t anbefaler han mod Mavelidelser i Salve sammen med *Millefolium* (Røllike), *Agrimonia* (Agermaane) og andre; ligeledes mod Saar: Jeg frygter saaledes, at det ikke kan passe med Ingefær.

Lustmoce har jeg opfattet som Sol-Dug, omend med nogen Tøven. Han anbefaler den med Egebark og andre Ting mod Knuder, mod Saar, navnlig i Hovedet, og Hundebid.

Leaccersa. Synes at være en Slags *Nasturtium* (Brøndkarse), men jeg ved ikke, hvad *Cespinum* eller *Porrinum* er.

Lungerwurt tror jeg er Lungeurt, men er i Tvivl om Arten.

Menalyb anbefaler han imod Snue. *Levisticum* (Løvstikke) kalder han »Lufestice«.

Monessura anbefaler han mod Orme, der sidder fast i Kød. Men det kan ikke komme af »Mond« = Mund, snarere af »Monne« = Mand.

*Medowwyr*t er, som jeg nu har fundet, *Melissa* (Hjertensfryd).

Nihtscade anbefaler han sammen med »Daegscade« mod en Sygdom, som han kalder »Theoradle«.

Ompran har flere Arter, »fen-ompran«, »sund-ompran« og »Thung ompran«: Jeg tror, det er [*Rumex?*] *acetosa* (Syre?), men er i Tvivl om, hvilke Arter det drejer sig om.

Onalyb. Din Gisning om *Euphrasia* (Øjentrøst) er heldig, thi han anbefaler den mod Øjenlidelser.

Risca. Han anbefaler Rødderne; derfor er jeg tvivlraadig og mener ikke, det er *Oryza* (Ris).

Swegles æppel. Jeg har fundet flere Navne paa Pindsvin, men endnu ikke »Swegle«; det synes snarere at være noget usammensat; thi han sætter det sammen med Myrrha og Peber, ogsaa mod Synssvækkelse, ligeledes med Røgelse og Svovl mod den Sygdom, som han kalder »Seathan«.

Selfæte. Anbefaler han mod Mavesygdomme og anviser, at den skal koges i Smør med Pimpinelle og andre Ting, saa jeg mener ikke, det er Sæl-hundefedt, men en Urt.

Secg er, som jeg før har sagt, *Carex* (Rajgræs) eller Hav: *Leac* betegner Løg.

*Theorwyr*t. Det er rigtigt, det om »Tiærwurt«. Men der maa skelnes mel-

lem »Thoor« og »Teor«. Angelsachserne kender dem begge, og for dem betegner det ene en omsiggribende Betændelse, hellig Ild [Rosen?] og lignende, men det andet det samme som hos os »Teer« og hos Eder »Tiær«: Derfor maa man her se sig om efter en anden Urt end *Lychnis viscaria* (Trævlekrone eller Tjærenellike).

Threobread. Paa Angelsachsisk kaldes *Plantago* »Wegbræde«. Han anbefaler »Wermod« eller »Threobread« mod Mavekrampe.

Theorwe er ikke Hvede, som paa Angelsachsisk er »Hweate«. Og »Teorwe« anbefaler han mod Leddegigt med Malurt og *Nasturtium palustre* (Kærbrøndkarse).

Wyrwyr er kommet ind ved en Skrivefejl i min Fortegnelse i Stedet for *Wyrmwyr*, saa vi ikke behøver at tage Hensyn dertil. Endvidere kalder Angelsachserne bestandig *Absinthium* for »Wermod«. Lægehaandskriftet anbefaler »Wyrmwyr« i Salve til Saar sammen med *Asperula* (Skovmærke), *Sedum* (Sankthansurt), Pimpinelle og andre. Endvidere mod Vabler.

1073. (BA 192). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.*

31.8.1642.

Hilsen, Kærlighed, Lydighed!

Berømmeligste, højtforfarne Mand, ærværdige Præceptor! Vor Einar [Magnusson], som fra Eders Universitet vender hjem til den fædrene Arne, modtager vi saa meget hellere, som han der ifølge dit Vidnesbyrd har opført sig godt og hæderligt. Priset være Gud, efter hvis Kald, og takket være ogsaa de, efter hvis Formaning han har anlagt den Levevis — blandt dem erkender jeg med taknemmeligt Sind, at du, berømmeligste Mand, er den første. Men som du forlanger det, skal jeg efter Evne ikke lade det skorte paa noget, som kan virke til hans Forfremmelse — omend jeg netop paa dette Punkt maa oppebie en gunstig Lejlighed, for at ikke den Omstændighed, at jeg ønsker hans Vel, skal blive forbundet med Skade eller Uret over for andre. Efter ham følger Thorsteinn Illugason for at kæmpe under de københavnske Muser; han er knyttet til mig med de samme Blodets Baand som den forrige, og jeg ledsager ham med ganske de samme Varsler og anbefaler ham med samme Følelser til de fortræffelige Mænd: han er en Yngling, som aldeles ikke er ueffen til boglige Studier, og som min Husfælle har han vist god Vandel og en langtfra slet Karakter. Gid han ikke maa fordærves ved Omgang med slette Folk, og at han altid maa huske, med hvilket Formaal han drager udenlands.

At jeg trods din og vor Foresattes Mellemkomst ikke hos kongelig Majestæt har kunnet opnaa, hvad jeg skrev til dig om nys afvigte Aar, det maa

jeg bære med Sindsro, skønt jeg ikke mente, at det Krav var saa aldeles urimeligt.

Der er et, ærværdige Præceptor, hvorom jeg gerne vil bede dig og de akademiske Fædre, nemlig at der ikke hos Eder gives akademisk Borgerskab til dem, som mangler Testimonium fra vor Skole. Thi Folk af denne Surdejg plejer at være mindre anbefalelsesværdige, enten i boglige Færdigheder eller i hæderlig Vandel. Hvis du ønsker at faa noget at vide om mine Forhold, kan du erfare det gennem vor Thorsteinn.

Lev vel, berømmeligste Mand, og vær mig fremdeles bevaagen som tilforn.

Skrevet paa Holar i Nordisland den 31. August 1642.

din
THORLACUS SCULONIUS
med egen Haand.

1074. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

2.9.1642.

Jeg glæder mig over din lykkelige Hjemkomst og takker for Beretningen om det oldenborgske Horn; desværre naaede det ikke med i Udgaven af min Guldhornsafhandling. Med Hensyn til Materialet, forgyldt Sølv, stemmer Oplysningen ikke med Hamelmann. Jeg vil gøre Tilføjelse herom i næste Udgave af min Afhandling.

[Thomas] Bang skal trofast bistaa dig med at faa dit Tilgodehavende hos Niels [Tanderup], naar han kommer til Penge. Rygtet om Viborgbispen, Wichmand Hasebarts, Død var usandt. Han lider af *Ascites* [Vattersot i Maven]. Kansleren har bekræftet, at du skal have Vikariatet i Lund, naar det bliver ledigt. Biskoppen har lovet at hjælpe din Frænde fra Rostock, naar han viser sig. Jeg sender mit Museumskatalog.

(W I 270).

1075. (Ep. 561). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

3.9.1642.

For det overbragte Katalog over Eders Have siger jeg saare mange Tak, jeg ser, at den pranger med ypperlig Mængde og Sjældenhed. Dog undrer jeg mig over, at jeg ikke deri finder *herba viva* eller *mimosa*. I min Have er en af dem kommet op af det tilsendte Frø, og den fremviser nu fem Blade, som ligner Bælgfrugternes, men de viger eller flygter ikke for Berøring af en Haand, saa jeg er stærkt i Tvivl om, hvorvidt det har været det rigtige Frø af den Plante. Af de øvrige er *Laplab* nu naaet op til en Alens Højde. *Bebiora*, som jeg ikke ser i Eders Katalog, viste fire Blade, men den gik ud, fordi den blev ædt af Myrer (som nu ogsaa angriber min *Mimosa*). Hvilket jeg fortæller med det Formaal, at du kan se, at vor Jord og vort Klima ikke ganske fornægter saadanne eksotiske Ting, skønt de næppe tillader dem at sætte Frugt.

Den berømmelige Hr. Cassiano dal Pozzo's Bedømmelse er mig højest kærkommen. Jeg beder dig sige ham Tak paa mine Vegne. Jeg ved ikke, hvorledes de Ting, som her foragtes og nedrakkes af Misundere indtil det vender sig i en, dog kan behage store Aander hos Eder? »Men Bøger jo har deres Skæbne!« Jeg skulde meget gerne sørge for, at hans Forventning tilfredsstilledes med de øvrige Ting, hvis vi fandt Amsterdammerne imødekommende over for vore Ønsker. Jeg ser, at de Ting, som jeg afvigte Foraar sendte til Elzevir gennem hans Broder, endnu ikke er naaet frem; de gør sig altfor vanskelige over for os. Hvad kan vi haabe med Hensyn til din Tilbagekomst til os? Mon et Brev fra mig vil finde dig i Padua til Foraaret? Hvis det passer dig, saa sig til! Gud bevare Eder alle, I hilses skyldigt fra mig.

København, den 3. September 1642.

(W I 271).

1076. *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

7.9.1642.

Gennem et Brev fra min Broder sidst i August fik jeg Meddelelse om, at I, min Beskytter, ønsker Nyt fra mig. Jeg vedlægger paa medfølgende Ark Navnet paa den Jesuit, som har forsøgt at gendrive Dr. Jesper Brochmands theologiske System. Tilgiv en ung Student, at han forsøger at imødegaa Angrebet med sine umodne Betragtninger. Hvis jeg, før vor Brevdrager rejste herfra, havde faaet at vide, at I endnu ikke har selve Skriftet, kunde jeg maaske have skaffet det. Men et Spørgsmaal derom til min Fader forblev ubesvaret. Dr. Svanings Brev til Dr. Hulsemann har jeg ikke kunnet aflevere, da han er bortrejst. Jeg skal aflevere det uaabnet, naar han vender tilbage, hvilket jeg gerne ønsker meddelt Dr. Svaning. I hilses af mig og Magister Bacmeister. Hils Dr. Thomas Fincke, Svaning, Magister [Jens] Schjelderup og Erik Torm.

(Fol. 57).

1077. (Ep. 505). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

12.9.1642.

Dit Museums Mærkværdigheder, som er offentliggjorte og venligt tilsendt mig, har været meget kærkomne, ikke blot for mig, men ogsaa for mange andre af mine Venner, hvem jeg har givet Lejlighed til at gennemlæse dem. Hvad Hamelmann gennemgaar om det oldenborgske Horn af Sølv overtrukket med Guld, derom er jeg ikke uvidende; at det Metal, hvoraf det er gjort, kommer nær til Sølv, fragaar jeg ikke, men at det dog ikke er af Sølv, vil Synet deraf let godtgøre; hertil kommer, at dette Metal ikke taaler Svejsning, hvilket talrige oldenborgske Hoffolk har berettet mig. Dette er Grunden til, at Foden paa det Horn er saa vaklende. Den afskyelige og i

høj Grad kvalmende Smag af den Vin, som blot i en halv Time har været opbevaret i dette Horn, fortæller ogsaa noget andet.

Det var mig et meget kært Svar, vor høje Hr. Kansler gav den formæstelige Ansøger til det Vikariat, som formodedes at være ledigt ved Kapitlet i Lund; men skulde der sidenhen foreligge noget bestemt om, at hin Velærværdighed, hvem du omtaler som næsten opgivet af dem, der kan spaa derom, skulde være gaaet til de salige, saa send mig hurtigt Meddelelse derom.

Om den Læge, der har omtalte Patient i Kur, og som ellers af alle lærde Mænd og af mig bevidnes at være meget kyndig og lærd, skønt han kun er mig kendt af Omdømme, ikke af Udseende, tales der usigelig meget ondt paa Grund af den voldsomme Udrensning fremkaldt af et for kraftigt Udrensningsmiddel — efter hvad der fortaltes af disse Kvinder, som syntes at være klogere end de fleste. Men det være langt fra mig at røbe den Slags Ting i nedsættende Øjemed.

Nykøbing, den 12. September 1642.

1078. *Til Samme.*

19.9.1642.

Bispen i Viborg, [Wichmand Hasebart] døde den 9. ds. Lægen bliver dadlet, hvordan det saa gaar. Sørg for ikke at gaa Glip af din Godbid. I Betragtning af Kaarene ved det Kapitel er det et rundeligt Beneficium.

(W I 271).

1079. *Fra Samme.*

22.9.1642.

Mit Svar paa dit Brev af 1.9. har du forhaabentlig faaet med Gagelmann. Vor Præsts Hustru er nylig vendt hjem fra Ribe og Haderslev. Hun fortæller at Viborgbispen er død. Jeg haaber der kan skaffes Magister Marcus Christensen Humble et mere indbringende Kald. Jeg ønsker at vide, om afdøde Hasebarts Kanonikat i Lund er indbringende. Vi venter hver Dag Prinsessens to yngre Brødre hertil fra Dresden. Den Mand, som skal afløse Prinsens afdøde Kirurg er kommet hertil fra Lichtenburg, han er en midaldrende Mand.

(Kv. 23).

1080. *Fra Samme.*

27.9.1642.

Jeg griber straks Lejligheden til gennem Peder Helt at besvare dit glædelige Brev af 19. ds. Jeg har straks skrevet til Peder Winstrup om at tale min Sag hos Kansleren. Ifølge Kongebrev skal jeg nu nyde et Vikariat i den afdødes Sted, hvilket ikke kan være Kansleren ubekendt. Gid Vikariatet maa være rigere end mit Kanonikat, som er magert.

(Kv. 24).

1081. (Ep. 750). *Fra Joachim Timmermann i Ribe.*

2.10.1642.

Skønt jeg skriver sjældnere til Eder, anseeligste Mand, Velynder og højt ærværdige Ven, slipper jeg dog aldrig Erindringen om Eder. Men nu skriver jeg, for at I som Flammen gennem Røgen kan kende det tjenstvillige Sinds Længsel gennem de faatallige Breve; skønt der intet er, hvorom jeg kan give Eder Underretning, vil jeg dog hellere sende Eder et indholdsløst Brev end slet intet, fordi jeg har ment, at selv lidet vil være nok for en saa fordringsløs Mand. Jeg sender dog den Ode, som jeg forfattede for kort Tid siden, da jeg opholdt mig i Nærheden af Jelling paa et adeligt Gods; jeg frembragte den dengang for ikke at være uvirksom, fordi det traf sig, at jeg var under Indflydelse af Ærefrygt for den mindeværdige Jellingesten, og samtidig fordi jeg følte mig tilskyndet af min Kærlighed til Eder. Men i Gaar saa Mejer den hos mig og hævdede at synes om den; han tilskyndede mig ogsaa til at sende Eder den til Gennemlæsning, for at ogsaa I kunde se, hvorledes vi aldrig henfalder til at glemme Eder. Det er hvad jeg har gjort, og nu beder jeg skyldigst, at I vil lade den Dyrkelse, som jeg frembærer for Eder, være Eder velbehagelig; og at I lader mig og min Broder være Eder velanbefalede. Lev vel, fortræffeligste Mand, og lev lykkeligt.

Skrevet i Ribe i Jylland den 2. Oktober 1642.

1082. (Ep. 801, BA 72). *Fra Gisli Magnusson i Glückstadt.*

8.10.1642.

Frelse, Liv og uendelig Velstand i vor Herre Jesus!

Ærværdige, berømmeligste Doktor, Præceptor og evigt ærværdige Beskytter! Tvært imod alt Haab og al Formodning gik det jo sidste Aar saaledes, at det ikke blev mig muligt paany at hilse Eders akademiske Tærskel, efter at jeg var draget til mit Fædreland. Og det var ikke det eneste: Paa Grund af det uafbrudte Rejseliv mellem mine Venner blev jeg ogsaa afskaaret fra at skrive til Eders Ærværdighed før min paatænkte Afrejse fra dem. Just som de, der plejer at bringe de aarlige Varer til os, tog endelig Afsked, glippede yderligere Haabet om at rejse sammen med dem, thi da de drog afsted, blev mine Forældre opskræmt af de to Skibbrud, der var indtruffet tæt ved vor Ø, og ønskede gerne, at jeg paa den sildige Aarstid afholdt mig fra en farlig Rejse i det næste (nu indeværende) Aar, idet jeg jo efter Eders berømmelige Velærværdigheds Raad agtede mig til Holland.

Hvis der er betydeligere Begivenheder inden for begge vore Riger, betvivler jeg ikke, at de er blevet gjort bekendt for Hr. Doktoren af Venner

blandt vore Landsmænd. Imidlertid er den offentlige Sundhedstilstand god, Høsten middelmaadig; hint afvigte Aar bragte rigtignok en ikke ringe Sorg over Fædrelandet ved Tabet af mange af begge Landets højt fortjente Mænd; men Aaret synes dog især mærkværdigt frem for andre ved disse Havuhyrer, nemlig Slangen i Lagarfjot hos vore østlige Indbyggere, og flere Havvæsner, som skylledes op paa Fastlandet hos vore vestlige. Ikke faa Dødsfald blandt Mændene paa Grimsey fulgte efter disse Ting. Gud, hvis Barmhertighed mod Menneskeslægten plejer at være utrættelig, maatte han i samme sin usigelige Godhed finde os værdige til sin Medynk! Dette er, hvad det almindelige Rygte bringer af offentlige Begivenheder.

Af egne Hændelser er der i denne Forbindelse kun faa; Hr. Doktors meget elskværdige Brev, som i Sommer rigtigt blev bragt min Fader, viser fuldtud, at Eders Elskværdighed ikke føler Uvilje over for vore Forhold. I Tillid hertil samt til den Elskværdighed, der gennem Beskyttelse blev udvist mod mig som Elev og Husfælle, gaar jeg saa vidt i min Dristighed, at jeg ønsker ogsaa at give Eders Ærværdighed Underretning om mine Forhold.

Efter at jeg for en Maaned siden rejste fra mit Fædreland, er jeg nu naaet tørskoet til Glückstadt og agter mig efter Eders Elskværdigheds Raad til Franeker og Leyden, hvorfra jeg efter et Aar eller to tænker paa med Guds Hjælp først — ogsaa i et Aar — at besøge de britanniske Muser og dernæst at paakalde de franske, idet jeg vil drive et nidkært Studium af Lægekunst og Filosofi. Og hertil ledes jeg ikke blot af egen Stolthed og eget Hovmod, men opfordret ved de fasteste Fornuftgrunde fra den højlarde Mand, Hr. Thorlak Skulason, som er blandt mine ypperste Velyndere: Idet der nemlig er mange af vore Landsmænd, som først og fremmest plejer at lægge sig efter det theologiske Studium for ved første Lejlighed at søge kirkelige Embeder, saa døjer vor Statsindretning mere end vor Kirke under Uvidenhed om de Ting og de Kunster, der er fornødne til Førelsen af en heldig Husholdning; thi Kirken var altid og overalt velforsynet med gode Mænd, som udmærkede sig ved megen Lærdom og Troskab, og den er nu siden for mange Aar tilbage blevet styret med sømmelig Orden og er endnu ikke blevet disse berøvet, men synes daglig at opdrætte tilstrækkelig mange Efterfølgere i samme Fakultet. Men, berømmeligste Hr. Doktor, endskønt der rigtignok ved min Virksomhed og mit Studium ikke tilflyder noget af de to Lande synderlig Gavn, saa har jeg dog ikke hørt, at Gud eller fromme Mennesker nogensinde har misbilliget Bestræbelser eller den blotte Vilje. Gud kan vel stundom have hæmmet saadanne Bestræbelser, som var ham mindre velbehagelige, eller andre kan efter hans Vilje have bragt dem til Fald; men dog er jeg trygt forvissat om, at selve dette kun sker efter Guds Beslutning

og meget redbonne Vilje. Har han imidlertid naadigt fremmet vore Be-
stræbelser efter deres Maal og Hensigt, saa slaar jeg min Lid til Udfaldet ud
fra en tilsvarende Betragtning. De raader altsaa til at lade Lægekunsten som
et endeligt Maal lægge sig oven paa filosofisk Virksomhed ret som en sam-
menfattende Betragtning af mange Ting, ja af næsten den ganske Natur,
thi de siger, at der fast paa den hele Jord ikke kan findes nogen Kunst eller
Evne, til Forstaaelsen af hvis hele Indhold hører en nøjere Kundskab om
flere og større Ting, end netop Lægekunsten. Jeg vil imidlertid rette min
Virksomhed imod de Kunster, som paa bedre Maade kunde fremme For-
nyelsen af den politiske Tænkning (uden at udelukke kirkelige Studier), og
de vil paa denne min Udenlandsrejse opstille mit Virke for Lægekunsten
som et fast Maal for mine Studier, mod hvilket mange andre Ting trygt kan
føre mig.

Der har ikke for vore Øjne eller Øren frembudt sig Nyheder, som ved
nogen Sjældenhed kan fortjene at regnes som fornemmere end andre. Af
det Brev, som den højtberømte Hr. Doktor har sendt min Fader, har jeg
erfaret, at Bjørneskindet, som jeg ifjor sendte gennem den københavnske
Borger Herman Willer uden Plet og uden Brev er blevet Eder overgivet;
Eders Elskværdighed, I store Mand, har utvivlsomt bevirket, at jeg ikke
skal betænke mig paa at sende Eder fem Par af vore Støvler gennem Køb-
manden Peder Hansen paa Akureyri. Hvis man i mit Fædreland havde
kunnet fremskaffe den lille islandske Hund, som gaar paa strakte Ben og med
en spinkel Bjæffen, saa vilde jeg ogsaa gerne samtidig have sendt den, men
da der endnu ikke var kommet mig nogen saadan for Øje, saa vil den til næste
Aar ligge for Eders Dørtærskel.

Tilslut, elskværdigste og ypperste Præceptor, befaler jeg med største For-
trøstning Eder med Eders dydige Hustru, Eders kære Børn, Eders Hus-
stand og Eders hele Læreembede den almægtige Gud i Vold. Lev og vær
rask i Evighed og vær mig bevaagen ligesom hidtil, og find ikke mig, som har
skrevet dette, uværdig til Eders Beskyttelse.

Glückstadt i Jylland, den 8. Oktober 1642.

Eders Elskværdigheds og Ærværdigheds lydigste Tjener
Gisli Magnusson, Islænding
med egen Haand.

1083. (Ep. 772). *Fra Bertel Bartholin i Padua.*

13.10.1642.
(23.10. ny Stil).

Ophøjede Mand, ønskværdigste Slægtning! Ganske mod dine Fortjene-
ster har min Brevskrivning længe ligget stille. Vilde du rejse borgerligt Søgs-

maal imod mig, maatte din Anklage lyde paa Lediggang. Dog ved du, at jeg endnu ikke har levet i Rom, hvor fordem Gudinden Murcia dyrkedes paa Aventinerhøjen; hende har jeg altsaa endnu ikke ofret til. Samme Rejse [til Rom] vil undskylde Opsættelsen af min Pligt imod dig. Dog vil jeg ikke antage nogen snaksom Fabius til at føre min Sag for mig, eftersom jeg ved, at du som den bedste Fortolker er mig gunstigt stemt. Lad andre se skævt til mig: Med dig som Dommer vil jeg staa og falde.

Jeg havde ikke turdet forvente en saa herlig Lovprisning af mit Brev, som jo »kun var tilslebet med en meget grov Fil« [Catull I,2]. Dog ved jeg ikke, hvor mange Kræfter der tilføres det gennem dine Ord. Det glæder mig, at min sidst udtalte Mening om din Statue er efter din Smag. Jeg hylder den selv, medens den første kan tjene til Vidnesbyrd om, hvor usikre alle Ting i vor Oldtid er. Naar de er saa usikre, maa efter min Mening Filologerne blive Akademikere. Eftersom du siger, at min sidst fremsatte Opfattelse ikke strider mod Sandheden, kan Empedokles pakke sammen, fordi han mener, at alt er dunkelt.

Nu staaer jeg rejseklar for at drage til Rom, thi jeg hører ikke noget til Vaabenlarmerne, som nu giver Genlyd allevegne i den Retning. Min Moder er ikke glad ved mine Planer. Men bortset fra, at der i det vatikanske Bibliothek er ikke ringe Hjælp at hente for mine Studier, hvem kunde da tro, at jeg vilde staa tilbage for hin Tityrus hos Vergil [Ecl. I. 26—27]? For Frihedens Skyld var han optændt af stor Iver efter at se Rom; jeg er det for mine Studiers Skyld. Medens den grumme Krigsgud raser ud, vil jeg imidlertid forfølge mit Forsæt i det medicæiske Bibliothek. Her [i Padua] er jeg begyndt at sammenligne Dictys Cretensis, Hirtius, Justinus og andre med Haandskrifterne. Dictys saa vel som Hirtius trænger i høj Grad til en lægende Haand, men er nu delvis kommet sig ved min Hjælp. Paa denne Maade gaar ingensinde nogen Dag ubenyttet hen.

I Bologna, hvorfra ogsaa Bolognastenen har sit Navn, skal jeg imødekomme dine Ønsker. Hvis der yderligere frembyder sig noget, der er dig værdigt, skal jeg gøre min Skyldighed.

Du ved, at dine Bønner og Paamindelser over for mig maa anses for guddommelige. For at gøre dig tilpas har jeg skrevet et Brev til Kansleren.

Du hilses fra Rhode, som er optaget af forskellige Ting, men snarest vil gøre Gengæld. Lev vel og vær min Ven.

Padua, den 23. Oktober 1642.

1084. *Til Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

15.10.1642.

Rektoratets Byrder og min Bortrejse, just som Brevdrageren til Hamborg afrejste, har sinket min Tak til dig for den tilsendte Titel paa Jesuitens Bog imod Brochmand. Jeg har set den hos mine Venner, og den er forlængst gendrevet; den var et Opkog af gammel Kaal. Bogtrykker Martzan er endnu ikke færdig med mine Mindesmærker. Du skal faa et Eksempplar, saa snart Eders ordinære Brevdrager, Lummer er kommet tilbage. Din Faders Helbred er mindre godt. Min Hustru venter sin Nedkomst. Hils Bacmeister og andre Venner. Viborgbispens Magister Hasebart er død, men hans Efterfølger ikke udnævnt.

(W I 271).

1085. (Ep. 244). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

17.10.1642.

Andreas, en vis Abbed i St. Michaelis Klosteret ved Bamberg, har omkring det Herrens Aar 1487 forfattet et Levnedsløb af St. Otto, Biskop af Bamberg og det pommerske Folks første Apostel. Heri læses mange Ting om de gamle Slavers Helligdomme og Afguder, hvilke Biskop Otto alle som en med hellig Nidkærhed har ødelagt, da han opholdt sig hos det samme Folk for at omvende det til den kristne Tro. Blandt andet er det bemærkelsesværdigt, hvad han i 2. Bog Kap. 31 fortæller om en meget storslaet Helligdom i Staden Stettin (som fordem var Hovedstad i hele Pommern), idet han beretter, at alt Bytte, som blev vundet tillands eller tilvands, fjendtlige Trofæer og andre meget kostbare Ting var anbragt der. Men navnlig fordi han omtaler Horn, og ikke blot dem, som var beregnet til at drikke af, men ogsaa — hvilket sandelig fortjener særskilt Opmærksomhed — dem, der var beregnet til Musik. I Kraft af det mellem os bestaaende Venskab har jeg derfor ment, at jeg her burde meddele dette Forfattersted i sin Helhed. Teksten lyder saaledes:

Men i Staden Stettin var der fire *Continæ* (saaledes kaldte de gamle Pommeranere deres Afgudstempler), og en af disse, som var den betydeligste, var indvendig og udvendig udført med vidunderlig Finhed og Kunstfærdighed, idet den havde Billedhuggerarbejder, som ragede frem fra Murene, Billeder af Mennesker, Fugle og Dyr, udtrykt med saa livagtig Udseende, at man kunde tro, at de aandede og levede; hvad jeg skulde mene er sjældent var, at de udvendige Billeders Farver ikke kunde mørknes eller afvaskes af nogen Sne eller Regnskyl, hvilket skyldtes Malernes Omhu. I dette Hus ophobede de efter gammel fædrene Skik Fjendernes erobrede Skatte og Vaaben og hvad der erhvervedes som Bytte i Sø- eller Landkampe, ifølge Tiendelov; der havde de ogsaa anbragt de Skaale af Guld

eller Sølv, hvormed de fornemme og mægtige plejede at foretage Spaadomme, holde Maaltid og Drikkelag paa Højtidsdage; disse Skaale skulde saa tages frem som fra det allerhelligste. Der opbevarede de ogsaa store Horn af vilde Tyre, forgyldte og indlagt med Ædelstene, beregnede til Drik, og Horn beregnede til Musik, samt Sværd og Knive og meget kostbart Løsøre, sjældent at se til, smukt til Pryd og Ære for deres Guder.

Saa vidt Abbed Andreas. Og dette er det lille beskedne Bidrag, jeg hidtil har villet yde til din højtlærde Afhandling om vor høje Prins's Guldhorn; gid det kunde finde Plads blandt dine andre mindeværdige Ting.

Da jeg iøvrigt slet ikke betvivler, at du har faaet noget nyt og sjældent med de Købmænd, som nu er vendt hjem fra Island, beder jeg dig om, for vort Venskabs Skyld, aabenhjertigt at meddele mig, især hvad der er af historisk og mindeværdigt. Du skal til Gengæld finde mig meget redebon mod dine Ønsker.

Lev vel og hav det saare godt, du Fædrelandets evige Lys.

Sorø, i Hast, den 17. Oktober 1642.

1086. (Ep. 245). *Til Samme.*

Oktober 1642.

(Brevets Plads i Konceptbogen viser, at det er paabegyndt mellem 20.7. og 26.8. De oprindelige Indledningsord Hisce diebus er overstreget og erstattet med Ante mensum circiter.)

Da jeg for omkring ved en Maaned siden var optaget af Universitetsanliggender, kom jeg til Højerup Kirke, som ligger yderst i Stevns Herred; der stødte jeg paa et Mindesmærke, som kan bidrage ikke saa lidt til Belysning af din sjællandske Bispekrønike; dette har jeg ikke kunnet undlade at lade dig vide, især da det beviser en Fejl hos Hvidtfeldt og behandler en mindeværdig Sag, som er forbigaaet af ham; dens Indskrift ser du her vedføjet.

Du ser, at Henrik Gerhardsen, den 26. i Rækken som Biskop i Roskilde, har indviet en Kirke her i Aaret 1357, skønt dog Hvidtfeldt fortæller, at han blev ordineret til Biskop i Aaret 1368. Hvis du undersøger Valdemar IV's Historie, som den er affattet af samme Hvidtfeldt, vil du se, at den støtter denne Indskrift, men ikke den Bispefortegnelse, som han selv har offentliggjort, thi han anfører Side 526, at blandt de Bisper, som Aar 1357 paa Mariæ Bebudelsesdag samledes i Kallundborg, var ogsaa denne Henrik af Roskilde; altsaa bar han dengang Bispehuen. Du ser altsaa, at vor Historiker her har forvrøvlet sig, hvorpaa du herudfra let kan raade Bod.

Jeg hører, at en vis Stentor [Christian Raue], som er vendt hjem fra

Arabien, Asien, Grækenland, Persien og Utopien, kritiserer mine Breve til dig, fordi jeg skriver *Stephanie* til dig i Vokativ; men hvis den gode Mand havde øst den Kundskab i det græske Sprog, som han skilter med, ud af de mange Bind, som han prakker Adelsmændene paa (selv har han vel knapt set, endsige læst, dem!), saa vilde han i hvert Fald ikke have været uvidende om, til hvilket Sprog dette Ord hører, men vilde allerede i Begyndergrammatikken have lært, paa hvilken Maade Egennavne, der afledes af Græsk, sættes i Vokativ af Romerne. Han synes endnu at bære Mærker af Ferlen, som han næppe kan undgaa. Jeg overdrager denne Pralhans til Eders Poge-skole, for at Grammatikkens Smaaepblinge kan ryste hans Barbari lidt ud af ham.

Jeg beder dig bestandig leve vel, min »Stephanie«, skønt din Dannelse ikke er saa stærkt præget af Worm, som af Statius og samtlige Klassikere.

Fra Island har jeg hidtil ikke modtaget saa meget som et Par Linier, skønt jeg venter det med de sidste Købmænd. En Yngling [Torfi Jonsson], Magister Brynjulf [Sveinssons] Medhjælper, er ankommet hertil og meddeler, at Brynjulf for din Skyld har besørget Regnar Lodbrogs Saga oversat til Latin, og at han allerede vilde have sendt dig Halvdelen deraf, hvis han havde modtaget noget Brev fra dig; men da han var blevet skuffet i saa Henseende, havde han udskudt Sagen. Jeg hører, at du ligger inde med en Afbildning af Nidaros Domkirke, da den endnu var i god Stand; du vil gøre mig en stor Tjeneste ved at sende mig den.

Stedet fra Andreas om Hornene i Stettin modtog jeg for sent; da alt er næsten tilendebragt, kan det ikke bekvemt indføres. Modtag imidlertid min Tak for Tanken og modtag medfølgende, for at jeg kan gøre Gengæld.

Lev vel. København i Oktober 1642.

(W I 269).

1087. (Ep. 246). *Fra Samme.*

22.10.1642.

Det ærgrer mig, at det Sted fra Abbed Andreas om det stettinske Horn kom *post festum*, som man siger; hvis du synes, kan det dog uden Besvær anbringes i Bogens Slutning. Men det overlader jeg til dit Skøn. Det er mig nok, ogsaa i en saa ubetydelig Sag, at have lagt min Velvilje og Hengivenhed imod dig for Dagen. Dog lykønsker jeg mig selv til, at jeg ved denne ringe Tjeneste har lokket den tilsendte sjældne og højst bemærkelsesværdige Indskrift ud fra dine Reoler. Du vil til sin Tid med Guds Hjælp se den indføjet paa passende Sted, ikke uden hædrende Omtale af dig. Men jeg havde ogsaa selv i Forvejen hos Hvidtfeldt bemærket, at Aarstallet 1368

fejlagtigt var sat i Stedet for 1350 i Fortegnelsen over sjællandske Bisper Side 1003, eftersom hans Forgænger var død 1349, og Henrik siges at have døbt Margrethe Aar 1353, ifølge Hvidtfeldt selv i Valdemar IV's Historie Side 511.

Hermed sender jeg dig Tegningen af Kirken i Byen Nidaros, men forvansket af en Students, Laurits Samuelsen Arctanders, uøvede Blyant; den er sandelig ikke saa meget værd, at Synet deraf længe kan fængsle dit Blik.

Den græske og arabiske Pralhals [Christian Raue], som du nylig omtalte i Slutningen af dit Brev, siges at efterstræbe det Hverv som Historiograf, der har staaet ledigt siden salig Pontanus' Død. Og der er ikke saa faa, som med Sikkerhed paastaar, at denne høje Bestilling nu er ham tildelt og overdraget af vor høje Hr. Kansler. Jeg ved virkelig ikke, hvilken Stjerne det er, som paa denne Tid tilvifter Tyskere en saa stor Lykke, men lader Danskere sidde paa Fuksepladsen o. s. v. Men lad det nu være nok. Lev vel, du bedste Ven.

Sorø, den 22. Oktober 1642.

1088. (Ep. 687). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

28.10.1642.

Jeg vil ikke opholde dig med mange Ting, da du er bundet af dine offentlige Hverv. Kun med et Ord vil jeg svare paa dit sidste Brev af 9. Oktober, da offentlige Sager ogsaa presser paa hos mig. Om de italienske Uroligheder har vi erfaret visse Ting gennem de sædvanlige Beretninger, men Tingenes Tilstand, som du aftegner den for os, har vi endnu ikke faaet at vide paa den Maade; det har altsaa været velkomment at faa at vide, hvorom Sagen drejede sig.

Hvad angaar din Slægtnings Brev, saa har jeg ingen anden bestemt Viden derom, end at jeg husker, at han har fortalt, at han har raadet til, at du stundom, naar Lejlighed bød sig, skulde skrive til Kansleren og Dr. Fabricius. Og visselig billiger jeg i høj Grad det Raad. Nu giver Italiens Tilstand dig den bedste Anledning; tilføj en Redegørelse for din Plan og bed ham være dine Bestræbelser bevaagen, og spørg om, hvad du kan haabe paa i Fædrelandet, for at dine Studier kan tage Sigte herpaa. Med Fabricius kan du let finde noget at forhandle, hvis der dukker Tvilsspørgsmaal op vedrørende det lysende Kød eller Enhjørningen, eller andet. Disse Ting vil bane dig en nem Vej til højere Emner. For den som vil stige tilvejs er det visselig nødvendigt her at skaffe sig Beskyttere og indynde sig i deres Gunst, hvilket bekvæmst sker gennem et Brev, som ingen Benovelse kan ramme;

og eftersom jeg ved, at din smukke Stil glæder dem, ser du, hvad du skal gøre. Du skal ikke ved nogen Overtalelse lade dig drage saa meget som en Fingersbred fra dit Forehavende. Driv med Iver Lægekunsten som du plejer og tag nu og da, naar du er træt, din Tilflugt til Filologiens herlige Lystgaard. Sørg for endelig at faa offentliggjort hvad du har paatænkt til Offentlighedens Bedste. For det øvrige maa Herren drage Omsorg.

I denne Uge vil Martzan tilendebringe mine Mindesmærker; hvis det paa nogen Maade kan lade sig gøre, skal jeg sørge for, at de naar frem til Eder.

Det undrer mig, at hverken din Broder [Bertel] eller Brødrene Fuiren, som vi daglig venter, har sendt noget Bud om deres Hjemkomst. Hils alle og enhver. Du maa lade mig vide, om I har modtaget, hvad jeg for et halvt Aar siden befalede skulde sendes gennem Elzevir. Lev vel.

Den 28. Oktober 1642.

(W I 272).

1089. (Ep. 785). *Til Jan de Laët i Leyden.*

28.10/5.12.1642.
(afsendt 5.1.1643).

Jeg siger dig al mulig Tak for de tilsendte Tegn paa Venskab og Velvilje. Alt det, du har sendt mig, var mig kærkomment, thi det var sjældent og dyrebart; jeg erkender mig forpligtet til Gengældelse.

Det er nogle meget fine Sneglehuse, hvis Mønstre danner Nodetegn. Den rørformede Muslingskal havde jeg iforvejen, og ligeledes de smaa hvide med Takkerne, som jeg henfører til *Venerææ*; Folk anser dem for at være Hovedskaller af Slinger. Den sribede og lyserøde Skaal, som paa den indvendige Flade er forsynet med en rød Plet, er sjælden, og jeg har aldrig set den før. Jeg tror, at den af Aldrovandi kaldes *Cypria*. Bedekransen tror jeg er dannet af en duftende og sammensat Masse. Men sig til, hvis jeg skulde tage fejl. Den aflange Frugt uden Betegnelse mener jeg er en Art Peber. Den, du kalder *Nabac*, blev bragt mig for nogle Aar siden fra Ægypten under Betegnelsen *Nabke-Æbler*. Vort Norge frembringer Krystaller, som er renere end de amerikanske, hvad du vil se af den tilsendte Prøve. Den jordfundne Tjære anser jeg for at være en Art *Asphaltus* (Jordbeg). *Maniactlachum* har betydeligt Slægtskab med den indiske *Myrobalanus* (Amla-Træ). Jeg sender til Gengæld, hvad du beder om af mine Sager, og det med Tillæg; jeg beder dig tage vel imod det. Hvad jeg ønsker, ser du af mit Katalog. Jeg har kun meget faa Ting af dem, du beskriver i din smukke

Beskrivelse [af Amerika]; hvis du enten for rimelig Pris eller imod Bytte vil sende mig deraf, hvad du har tilovers, skal jeg vise mig taknemmelig.

Med den skaanske Mirakeljord, hvoraf jeg sender dig Halvdelen af, hvad jeg har, forholder det sig saaledes: I Aaret 1619, da den Skik havde faaet Indpas hos os at farve sit Linned paa Kraver og andre Prydelser med en blaa Farve, og da denne Overdaadighed ofte var blevet paataalt af Kirkens Tjenere i deres Prædikener, saa viste den almægtige Gud paa adskillige Steder i Skaane, hvor stærkt han afskyede denne Last; han sendte en Regn, hvorunder denne blaa Jord faldt ned og tilsmudsede manges Klæder. Den Klump deraf, jeg besidder, har min berømmelige Svigerfader, Dr. Thomas Fincke, offentlig medicinsk Professor ved dette Universitet, bragt mig, idet han paa det Tidspunkt var beskæftiget med Behandlingen af en Adelsperson i Skaane. Hvad den islandske angaar, af hvilken jeg sender noget paa et Stykke af et Skibssejl, forholder Sagen sig saaledes: I Aaret 1625, da det islandske Hekla kaldet »Mödals Jöckel« brændte med rædselsfuld Brølen og til Undergang for mange Mennesker og Kreaturer, blev dens Aske ført gennem Luften helt til Norge, saa da et Skib sejlede midt ude paa Havet i Nærheden af Trondheim, blev det saa overdænget deraf, at dets Rorbænke og Sejl blev begravet, ganske som var de blevet fyldt med Sne, og denne Askeregn betog dem i den Grad enhver Udsigt til Luft og Vand, at de midt paa Dagen syntes at sejle i tæt Mørke. Men naar denne Aske blev vædet med Vand, forvandlede den til Jord, der ikke kunde vaskes af Sejlene; da Sømanden ved sin Tilbagekomst til os fortalte dette og viste os Sejlene, som var farvede med denne Jord, fik jeg et Stykke af ham til Erindring om Begivenheden.

Blandt *Lapides Nephritici* har jeg fundet den bedst, der er af grøn Farve med en Hældning til det sorte, og hvori der spiller mange mørke Afskygninger; de har altid ligesom en fed og slimet Overflade. Jeg har kun denne ene Slags, som jeg har skaffet mig fra Clutius i Amsterdam, og jeg har ogsaa gjort særdeles gode Erfaringer dermed paa mange.

Under Betegnelsen *oculus mundi* (Verdensøje) har jeg faaet skænket en lille Sten, som jeg mener er af Opal-Slægten, og som besidder den særlige Egenkab, at den ved at blive lagt i Vand en kort Tid mister sin Farve, som nu er mælkeagtig og mindre gennemsigtig, og antager en vandklar eller glasagtig Farve, men lidt efter lidt genantager den forrige, naar den bliver taget op igen. Stenen er, saa vidt jeg ved, ikke beskrevet af nogen, og jeg ved ikke, hvorfra den har faaet denne Betegnelse; eftersom jeg kun har to af den Slags, sender jeg den ene. Da du nu fortæller, at du har Øjenstene af forskellig Slags og Farve, betvivler jeg ikke, at du vil sende mig nogle af dem, hvis du kan undvære dem. Jeg vedlægger de Metaller, du savner, og

som jeg har faaet fra Norge. Hvis der yderligere hos mig er noget, hvormed jeg kan glæde dig, vil du finde mig redebon. Navnefortegnelsen over de Planter, jeg i sin Tid samlede, vil du finde her.

Det gør mig ondt, at den fortræffelige Olding, min højtagtede Ven Henry Spelman har afsluttet sin Levetid; jeg havde rigtignok en stærk Forud- anelse derom, idet vi plejede at veksle Breve indbyrdes et Par Gange aarlig. Men siden jeg sendte ham min Afhandling om Guldhornet, har jeg nu slet intet set fra hans Haand, skønt han i sit sidste Brev skrev, at han efterlod sig en Søn, John — der har skænket mig det angelsachsiske Psalterium, som han har udgivet — som en Arving til Studier og Ejendom saavelsom til Venner, og at han ønskede, at denne efter hans Død skulde afløse ham i dette Hverv.

At det gamle Sprog forsømmes af Englænderne, er ikke mærkeligt, da ogsaa vort er gaaet tilgrunde, bortset fra de Spor, som er levnet paa Island hos et Faatal. Jeg har nu opbrugt mine Kræfter, men har hidtil ydet efter Evne til dets Genrejsning og lader nu Faklen gaa videre til andre. Som synligt Tegn paa mit Virke sender jeg mine her nys offentliggjorte Mindes- mærker og beder dig tage vel imod dem og tolke dem i en venlig Aand. Du maa tage imod dem i uindbunden Stand, for at ikke vore Bogbinderes Ubehjælpssomhed skal vække Latter hos Eders.

At de angelsachsiske Bogstaver har været i Brug ogsaa hos os efter Runer- nes Afskaffelse, kan man se i Haandskrifter, som er skrevet paa Pergament i vort gamle Sprog. De stemmer overens med de latinske paa faa Und- tagelser nær: F, som de skriver ƿ er vort Runebogstav ƿ. þ er ogsaa en Rune, nemlig D eller TH; de øvrige Skrifteegn har intet eget Særpræg bortset fra nogle Træk, som i Middelalderen var særegne for Munkene i disse Egne; samt visse Forkortelser.

Lev vel og lad fremdeles din Gunst omfatte din i enhver Henseende beredvillige

Worm.

København, November 1642.

(W I 272).

1090. (Ep. 688). *Fra Thomas Bartholin i Padua.*

28.11.1642.

(8.12. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Hvervet som Pro-Rektor og Raadsmedlem, hvormed jeg modstræbende blev bebyrdet, har paatvunget mig Tavshed og Standsning i mine Breve. Men nu har jeg af Beskedenhed samt for at und-

gaa Uvilje og større Sammenstimlen fra Ansøgere frasagt mig alle Pligter i Nærværelse af Rektor og Professorerne; alene Titel og Privilegier som Pro-Rektor har jeg bibeholdt. Derfor aabner sig nu atter et glædeligere Spillerum for Studier, som mine Forretninger forhindrede. Boghandleren Frambot er ivrig efter at genoptrykke min Faders Anatomi, og alt fornødent dertil er for Haanden, saa at den kan maale sig med dem fra Leyden. Jeg vil lade de gamle Afbildninger udgaa og besørge nye tegnet paa Stedet, medens Dissektionerne staar paa, og derefter stukket. Anatomen, den berømmelige Vesling, har ogsaa tilsagt sin Bistand her, saa jeg haaber, Værket skal faa et godt Forløb. Hvis du skønner, at noget bør ændres eller tilføjes, maa du med Oprigtighed tilkendegive det, samt hvad du mener bør gøres med Hensyn til Tilegnelse.

Mine øvrige Arbejder ligger nu stille paa Grund af dette. »Om Dyrenes Lys« vil jeg dog ved Lejlighed gøre færdig. [Thomas Bartholin: *De luce animalium libri III admirandis historiis rationibusque novis referti*, Leyden 1647]. Jeg gad vide, hvad det er for en Fisk med brændende Øjne, hvorom Olaus [Magnus] taler i 2. Bog Kap. 3, og hvad det er for en Digter, som citeres af dig vedrørende Moses' Horn.

Jeg sender et Billede af den nye Kanal, som er fundet i Bugspytkirtlen; jeg har selv set den i den Form, hvori den er gengivet. Om dens Nytte er man uvis; vi mente, at den førte Mavesaften til Milten, men da vi ikke saa nogen Indførsel, gættede vi paa noget andet ud fra den indeholdte Væske, nemlig at den var Passage for de galdeholdige Ekskrementer efter Behandlingen i Bugspytkirtlen. Den farver nemlig en Griffel med mørkladen Galdefarve. Jeg er nødt til for nærværende at opsætte det videre, fordi jeg endnu ikke er helt frigjort fra Universitetet. Lev vel, ærværdige Fader, og vær mig fremdeles bevaagen.

Padua, den 8. December 1642.

1091. (Ep. 247). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

30.11.1642.

Jeg siger dig al den Tak, mit Hjerte kan udtrykke, for de danske Mindesmærker, som nylig blev mig tilsendt gennem vor fælles Svoger Magister Drachard. Men du nøder mig til at dø utaknemmelig, fordi jeg aldrig paa nogen Maade kan yde dig Gengæld for den enestaaende Gunst, du har vist mig ved saa mange Gange at have fundet mig værdig til hædrende Omtale i det udmærkede Værk. Takket være dig vil mit Navn saaledes, viet til Udødelighed, vandre sammen med din Berømmelse gennem alle de Lande i Verden, hvor Lærdom holdes i Ære. Jeg glæder mig sandelig over at have

faaet en Talsmand, i Tillid til hvis Dom jeg med Tryghed kan se ned paa Rænker fra dem, som ønsker at svinge sig tilvejs paa min Ødelæggelse og Vanære. For at du ellers kan se, hvor omhyggelig jeg har været til at læse det nye Foster af din Natteforskning, skal jeg fremlægge nogle ganske faa Ting, hvorpaa jeg i Øjeblikket har ment at burde gøre dig opmærksom:

Først Side 40, hvor der tales om fyrstelige Lig, som i gamle Dage op-hængtes i løvrige Træer: Her synes at kunne henvises til den Begravelses-skik, der anvendes hos Finnerne, som skjuler deres døde i et hult Træ; hvilket er meget kendt i Almindelighed.

Dernæst Side 133: Den gamle Nedskriver af Digtene, hvem han nu kan være, har rigtigt bemærket, at man med Myklegaard skal forstaa Konstan-tinopel og slet ikke Megapolis, de gamle Obotritters Hovedstad. Thi hin store og i Sandhed kongelige Stad i Østen, nemlig Byzants, kaldtes frem for andre saaledes, siden den af Bedrifter og Navn store Constantinus havde flyttet Keisertronen dertil. Men *Gard* var i Oldtiden hos vore Landsmænd Betegnelsen for By, Stad eller Egn, som f. Eks. *Ostregard*, det er Rusland eller den Egn, som ligger ved den opgaaende Sol. Men *Mykle* eller *Mikil*, der nu hedder *Magle*, er det samme som $\mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta$. Altsaa er *Myklegaard* = $\mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\eta$ $\pi\acute{o}\lambda\iota\varsigma$.

I Indskriften paa Gjessingholmstenen frygter jeg for, at han, som har gjort Arbejdet med at afskrive de paa den Sten skrevne Runetegn, har gen-givet dem mindre nøjagtigt. Thi i Stedet for Nicolaus Kaesunor mener jeg, at der skal læses Nicolaus Knudsunor i Arrus. Ham omtaler Hvidtfeldt i Fortegnelsen over Aarhusbisperne:

»Femte Bisp til Aarhus var Svend. Leffde aar 1140 (rettere 1180). Under samme Bisp leffde Claues eller Nicolaus Knudsen, Bisp Valdemars aff Slesvig Broder. Hand bleff begraffuen udi den Trækirke til Aarhus, ved Stranden paa Bierget. Nogen Trækaars var sat hannem der hos til een Amindelse osv.«

Fra den Trækirke, som maaske blev jævnet med Jorden, da Peder Vogn-søn, Biskop i Aarhus, tyve Aar senere opførte den storartede Kirke, som i Dag ses i Aarhus, mener jeg, at denne Gravsten sammen med andre Stene er blevet bragt til Kapellet i Herregaarden Gjessingholm for at pryde Gulvet; og jeg erfarer rygtevis, at denne Gaard næppe ligger to Mil fra Aarhus. Jeg beder dig lidt nøjere betragte selve Runetegnenes Bøjningsform, især i det sidste Ord $\ddot{R} \ddot{R} \ddot{N} \ddot{S}$. Thi saaledes skrev de gamle uden Aspiration *Arrus* eller *Arus* i Stedet for *Arhus* eller *Aarhus*. I Haandskrifterne forekommer saaledes hundredvis af Gange *Episcopus Arusiensis*, *Civitas Arusiensis* i Stedet for *Arhusiensis*. Og skønt denne Niels Knudsen aldrig selv har baaret Bispe-huen, har dog maaske, da han levede under Biskop Svend, var Bispens Bro-

der og havde fuldbyrdet store og mærkelige Mirakler, Biskop Svend selv sørget for, at et Bispebillede og Aarhuskapitlets ældste Insignier, nemlig Lammet med Korset, paa Grund af Mandens Fromhed blev indhugget over hans Grav. Endvidere mener jeg, at Ordet RUS ikke skal henføres til DUAD (hvilket jeg fortolker som »døde« eller *obit*), men snarere til den foregaaende Stavelse AR.

Og endelig: I Indskriften fra Klepens Kirke i Norge mener jeg, at Ordet Hedner ikke betegner Hedninger, men Ingeborg selv eller hendes Sjæl, saa at Meningen er: *da saga Pater noster fyrer sol henner* (i Stedet for *henders* eller *henner*)=De skal bede Fadervor for hendes, d. v. s. Ingeborgs, Sjæl og for Sjælene af alle dem; der skænker deres Gods til Kirkens Berigelse; hvilket kan udledes af Sammenhængen og indses af den Omstændighed, at der skulde indstiftes en højtidelig aarlig Mindefest for samme Ingeborg ved Foraarets Begyndelse. Stenhuggeren har let kunnet fejle ved at sætte *†* for *þ* eller omvendt. Men dette overlader jeg til din Afgørelse. Ved en anden Lejlighed vil vi se paa de andre Ting, som maaske vil give os rig Anledning til at undersøge Mindesmærkernes ægte Mening.

Jeg gaar nu over til de Forfattere, som du her og der anfører som Vidnesbyrd. Blandt disse er der en mig ganske ukendt Bog kaldet *Rudimentum Novitiorum*, hvori jeg undrer mig saare over, at Poppo omtales. Hvis den derfor er i din Besiddelse, vilde jeg gerne, om du kunde laane mig den en Uge eller to. Ligeledes beder jeg dig oplyse mig om, hvad Richard Verstege: Om de gamle Ords Oprindelse, er for en Forfatter. Ham længes jeg stærkt efter at se og blade i. Den tredie er Joseph Tercera, fra hvem du tager Portugals Kongestamme [Josephus Texiera: De Portugaliæ ortu, Paris 1582,4°]. Ogsaa ham beder jeg dig give mig Adgang til at benytte. Men frem for dem alle ønsker jeg at kunne benytte den Haandskriftscodex, hvorfra du mod Slutningen af Mindesmærkerne har tilføjet de Vers om Holger Getha. Jeg beder dig derfor indtrængende om, at du for min Skyld forlanger den fra Eders Bibliothekar.

De Gaader, som du nylig sendte mig, tilbageleverer jeg herved med taknemmelig Haand og Aand. Jeg hænger ivrigt i med Læsningen af [Henry Spelman] Englændernes Raadslagninger, saa ofte jeg formaar det for anden Beskæftigelse. Men hvad skal jeg sige om din Svigersøn Magister [Erik] Torm, som i den Grad forholder mig Lyskanders Kommentarer til Aven-tinus' Taler [Antiqvitatum Danicarum sermones XIV ex Bojaricæ historia Johannis Aventini . . . selecti et . . . commentariis Joh. Lyschandri . . illustrati, Hafniæ 1642,4°], som er udgivet af ham, og som han ikke vilde sende mig, skønt jeg har spurgt baade to og tre Gange? Paa samme Maade har han ogsaa nægtet mig sine Kongebilleder. Jeg beder dig være min Mellem-

mand over for ham og af al din Evne opfordre ham til større Gavnildhed imod mig.

Jeg sender nogle Klumper af smeltet Kobber, hvorom Metalarbejdere kan give udførligere Oplysninger.

Det vilde ikke være ilde anbragt, om du gennem mig overrakte et Eksempplar af dine Mindesmærker til den højædle Hr. Ove Juul, de glyksborgske Prinsers Hovmester, som er en Ven af Videnskab og Forskere.

Mit Digt, som var anbragt i Begyndelsen af din Bog, har Bogtrykkeren handlet ilde med, idet han ikke har sat de nødvendige Skilletegn. Thi efter Ordene *candenti sola favillæ* har han et Punktum, som ikke skulde være der; ligeledes *dextas* for *dextras*, *stigiis* for *Stygiis*, *concessus* for *Consessus* og andre Ting, som han har trykt forkert. Hvis det ikke er dig for besværligt, maa du rette det, førend flere Eksemplarer fra dig kommer lærde Folk ihænde; du kan jo ogsaa benytte din Medhjælperes Bistand hertil.

Lev vel, du fortræffelige Mand, og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 30. November, sidst paa Aaret 1642.

1092. (Ep. 248). *Til Samme.*

5.12.1642.

At mine Mindesmærker er faldet i din Smag, er noget, jeg sætter Pris paa. Med Rette og med Ære er det sket, hver Gang der er indføjet en Nævnelse af dit Navn; derfor er Tak fra din Side altsaa overflødig; havde jeg ikke ydet dine Fortjenester den Anerkendelse, havde jeg været et utaknemmeligt Skarn. Jeg hører nemlig ikke til dem, der ønsker at pryde sig med laante Fjer, men vil altid aabent og ærligt anerkende og tilstaa, ved hvis Hjælp jeg er hjulpet frem. Det var mig endog saare kært, at jeg fremkaldte en Anledning til at tænke over dem.

Hvad du paapeger angaaende Finnerne og Myklegaard, er jeg glad ved, og du ser jo ligeledes, at min Forfatter heller ikke har været ked af det. Men angaaende Gjessingholmstenen evner jeg næppe at yde dig min Tilslutning. At den er fordærvet, det indrømmer jeg som ganske givet; derfor denne Blanding af latinske Bogstaver og Runer, som ikke forekommer nogetsteds paa de andre, og ligeledes Lakunen og Ophobningen af knap nok sammenhængende Ord. Imidlertid faar jeg dog næppe mig selv til at tro, at den kan knyttes til den Niels Knudssøn, da han jo ifølge Hvidtfeldts Vidnesbyrd blev begravet i Aarhus, ikke paa Gjessingholm; han var ikke Bisp, men Broder til Bispen, og hans Grav prydedes med et Trækors, ikke med en Sten. Hvorledes vil du sandsynliggøre, at denne Sten fra Aarhus (hvor den aldrig har været) er blevet flyttet til det mindre fornemme Sted Gjes-

singholm? Eftertiden vilde da aldrig have tilladt, at en saa betydningsfuld Mands Gravsten blev saa skændigt krænket; snarere vilde de have overført den til en ny og fornemmere Kirke. Hvad Bogstaverne angaar, erkender jeg, at Aarhus findes skrevet *Arus* uden Aspiration, men næppe med For-dobling af r. Men jeg spørger dig: Hvad skal den Cirkel eller det O, som er anbragt mellem t og R, og de Krumninger eller Kredse mellem de to R'er? Mon man saaledes bør skelne eller adskille, hvad der bør hænge sammen? Hvor hos andre vil du give mig Eksempler herpaa? Med hvilket Bevis vil du gøre det sandsynligt, at Svend har besørget disse Ting udhugget, og tilmed i dette Øjemed? Hvem har lært dig, at þ ð þ betyder »døde«? Hvis der stod þ ð þ med Bogstavomstilling, kunde du naa nogen Vegne. Men hvor har du nogensinde set en saadan Indskrift begyndende med Ordet »døde«? Der er flere Ting, som jeg paa Grund af stor Travlhed nødes til at lade ligge.

Om Klepens kommer vi lettere overens, thi jeg mener, at begge Læsemaader kan gaa an: Din, dersom Rækkefølgen vendes om, og man paa Andenpladsen sætter den, som jeg sætter først, idet jeg har fulgt samme Opfattelse som de, der sendte os det — og omvendt; min, dersom Tingen forbliver, som den er, og P bliver staaende, thi andetsteds vil du finde saadanne Forbønner for de hedenske Forfædre.

Det glæder mig, at jeg har givet dig rig Anledning til at overveje Mindesmærkernes egentlige Betydning, og jeg beder dig fortsætte ad denne Bane. Naar jeg bliver belært om noget bedre, tilstaar jeg aabenhjertigt mine Fejltagelser og skal til Gengæld gøre opmærksom derpaa, hvis jeg ser noget, som ikke stemmer med vor Skrift eller vore Oldtidsminder. Gid det besværlige Hverv, hvoraf jeg tynges, levnedede mig lige saa god Tid, som jeg har god Vilje til at gennemgranske Enkelthederne.

Rudimentum Novitiorum er en Bog som et Vognmandslæs, ikke meget mindre end *Johannes de Janua*, men hvis din Medhjælper ikke siger nej til at bære den, vil han tage den med.

Richard Verstege har du set ti Gange hos mig, og om jeg ikke tager fejl, har jeg ved en anden Lejlighed sendt dig den; thi fra den har du besørget Billeder af Afguder indført; imidlertid sender jeg den. Jeg tilføjer Texiera. Men Holger [Gethas] Manuskript med Digtet er ikke i min Besiddelse, ejheller ved jeg, hvor jeg skal finde det. Medens Magister Hans Christoffersen virkede som Universitetsbibliothekar, viste han mig Forfatteren og meddelte mig dette Digt afskrevet med sin egen Haand. Det er ham, du maa henvende dig til.

Som Grund til ikke at have villet sende dig Lyskander og Kongebillederne anfører min Svigersøn Torm, at de, paa det Tidspunkt da du bad om dem,

endnu ikke var overrakt dem, hvem de er tilegnet; men nu vil han sende dem.

For Kobberklumpen takker jeg dig saare meget; den passer smukt ind blandt mine Mineralier.

Der er ingen Grund for dig til at klage over, at dit Digt er saa daarligt aftrykt; baade paa andre Punkter og overalt igennem hele Bogen vil du finde større og flere Fejl; ingen anden end Bogtrykkeren kan bære Ansvaret herfor. Du vil selv gøre den Erfaring, naar Turen kommer til din Saxo. Du vil ikke være saa skarpøjet, at de jo vil lade saare mange af den Slags Ting slippe igennem mod din Vilje. Med Punktum, Kolon, Komma og andet deslige vil du arbejde forgæves. Ejheller er din Svend [Svenonis, Aggonis filii, qvæ exstant opuscula, Steph. Joh. Stephanius . . . publici juris fecit notisque . . . illustravit, Sorø 1642] gaaet Ram forbi. Folk som mener dig det ærligt, vil se gennem Fingre med disse Smaating, medens Pedanter og Misundere endog haler frem, hvad der er endnu uvæsentligere.

Af Billeder til Mindesmærkerne har jeg ingen udover dem, som er indsat i selve Bøgerne. Jeg har ikke Tid til blandt to hundrede Tavler, anbragt mellem hinanden, at udvælge dem, som du beder om og paany give Bogtrykkeren dem til Aftrykning; en enkelt, som jeg tilfældig fandt, sender jeg; de øvrige skal jeg, naar jeg faar lidt Pusterum, se efter, om jeg kan finde.

Lev vel. Den 5. December 1642.

(W I 274).

1093. (Ep. 249). *Fra Samme.*

22.12.1642.

Det var virkelig et straalende Bevis paa din meget store Hengivenhed for mig, at du fornylig med aaben Haand og Aand sendte mig det store, sværvægtige Værk *Novitiorum*. Jeg vilde rigtignok have kunnet spare dig for at skulle paatage dig saa stor en Ulejlighed, hvis det blot iforvejen var blevet mig klart, at det samme Værk, som jeg søgte udefra, skjulte sig hjemme hos mig selv. Thi ogsaa i mit Bibliothek findes der et Eksemplar af samme Bog, prydet med Purpur og Sølv; i sin Tid tilhørte dette den berømmelige Hr. Niels Kaas, Kongens Kansler, salig Ihukommelse. Men Grunden til min Uvidenhed var den, at du kaldte den Bog for *Rudimentum Novitiorum*, som jeg efter Forfatternavnet plejer at benævne Petrus Trecensis eller Comesters store Krønike [Rudimentum noviciorum, seu Epithoma . . . continens veteris novique testamentorum historiam . . . usque ad Fridericum 3 Imp., cum . . . Teri Trecensis cathena genealogica, Lübeck 1475, fol.]. Han vir-

kede under Kejser Frederik Barbarossa omkring det Herrens Aar 1160. En lignende Fejltagelse forelaa med Verstege, som jeg saa mange Gange havde set hos dig; men jeg havde aldrig lært Forfatterens virkelige Navn. Begge tilbagesender jeg nu og lader dem ledsages af Spelmans om den britiske Verdens Raadsforsamlinger, som jeg ogsaa har gjort fuldt Brug af efter Ønske. Men hvor er Texiera? vil du sige. Denne beder jeg dig indrømme mig til længere Brug eller som Gave; nu nærmer sig jo Tiden, da man skal sende smaa Nytaarsgaver; jeg beder af Hjertet, at denne Tid maa oprinde lykkelig, glædelig og behagelig for dig og din hele Familie.

Lev vel, Sorø den 22. December, i det udrindende Aar 1642.

1094. *Fra Henrik Fuiren i Padua.*

23.12.1642.

(2.1.1643 ny Stil).

Ved Aarets Slutning ordner jeg mine Breve og finder Eders af 9. September, som jeg forlængst burde have besvaret. Da jeg forstaaer, at den hjemlige Jord tillader Dyrkning af eksotiske Planter, skal jeg med endnu større Iver samle Frø. Løgknolde kan nok vanskeligere taale Rejsen, medmindre I kan anvise mig en Maade at bevare dem paa. Til Foraaret vil jeg sende mine Sager til Amsterdam. Min Rejse bliver maaske forsinket af Sygebesøg, da Patienter strømmer talrigt hertil i Foraarstiden, der er særlig gunstig for Anvisning af Lægemedler.

(Fol. 40).

1095. (Ep. 689, Barth. Ep. med. I, Nr. 28)

Til Thomas Bartholin i Padua.

31.12.1642.

(Udg. 1751 er trykt efter Ep. med., hvor Brevet mangler Beskrivelsen af ossa lambdoidea, der findes i Koncepten til dette Brev, men først er medtaget i Nr. 1122, hvori den er optaget i Udg. 1751.)

Det glæder mig, min Bartholin, at du er fritaget for de brydsomme Hverv; ikke fordi jeg misunder dig saa store Hædersposter, men fordi jeg ser, at du vil blive mere rede til de sædvanlige Skrivepligter og dine egne Studier. Gid ogsaa jeg kunde blive løst af disse Lænker og give mig Tid til behageligere Ting; men jeg maa en Tidlang endnu svede i disse Trængsler. Med Glæde hører jeg, at Eders Boghandler vil genoptrykke din Faders Anatomi. Dog tror jeg næppe, han vil overgaa Nederländerne, hverken i Trykkets Skønhed, Papirets Kvalitet eller Billedernes nøjagtige Gengivelse. De nye Billeder vil i betydelig Grad tjene som Anbefaling for Værket, blot de er nøjagtige og udført med kyndig Haand. Jeg har ikke bemærket noget af særlig Betyd-

ning, som fortjener at ændres. Om de seks Smaaknogler i selve *sutura lambdoidea*, som først er opdaget af mig, har jeg ved anden Lejlighed underrettet dig, og hvis jeg ikke fornylig havde sendt en Beretning om dem, vilde jeg gentage den her. Med Hensyn til Tilegnelsen ved jeg ikke, hvad jeg skal tilraade, medmindre du vil synes om at fremlægge den for Hr. Kansleren [Christen Thomesen Sehested], for saa vidt nemlig som [Holger] Rosenkrantz [den Lærde], hvem din Fader tilegnede den, er afgaaet ved en rolig Død her i København den 28. Oktober, og hin som ved en Slags Arveret maa blive hans Efterfølger.

Om hin Fisk med de brændende Øjne, som findes i Norge, har jeg overhovedet intet fundet hos Olaus Magnus paa det Sted, som du anfører, nemlig 22. Bog Kap. 3. Han fortæller rigtignok sammesteds om Islands Fisk, men ikke med et Ord berører han den, som har brændende Øjne. Jeg har den romerske Folioudgave. Men i en foregaaende Bog, den 20. i sidste Kapitel, fremstiller han efter Plinius' 9. Bog Kap. 61 (skønt han som sædvanligt fortier hans Navn) visse Ting om *Dactylus*, som synes at angaa dit Emne. Men hvad Plinius kalder en Musling kalder han en Fisk. Se Stedet efter, det vil du ikke angre. Men denne Musling, *dactylus*, kaldes af nogle *solen*, af andre *onyx* eller Negl, i Venezia *cappa longa*. Paa Eders Fisketorv plejer den ikke at være sjælden, hvorfor du let vil kunne erfare, om det er sandt, hvad Plinius beretter. Grunden til Straaleglansen fortæller [Guilielmus] Rondeletius [De piscibus marinis cum universa aquatiliu Historia & de Insectis & Zoophitis, Leyden 1554,4^o] er dens klistrede Saft, for saa vidt som Ting, der er klæbrige og ligesom sammensat af Lim, plejer at være glatte, jævne og blanke, og derfor skinnende, som Beg, Asfalt og Æggehvite. Til denne Opfattelse slutter sig ogsaa Aldrovandi. Men foruden det klistragtige har jeg en Mistanke om, at der ogsaa stikker noget andet under, eftersom Limen selv ikke lyser i Mørke, og jeg heller ikke nogensinde har bemærket, at Beg eller Asfalt lyser. Der maa altsaa være en anden paaviselig Førsteaarsag. Disse *dactyli* findes ogsaa i det norske Hav, men kun deres Skaller er blevet mig bragt, og de er ret store. I mit Museum findes de i en Længde af ni Tommer og en Tykkelse paa en Tomme. Hos disse har jeg ikke truffet paa noget Lys. Den af mig citerede Digter vedrørende Moses er uvis. Carolus Paschalius formoder i 10. Bog Kap. 4 af sin Afhandling om Kranse, at det er Drepanus.

Tegningen af den nye Kanal i Bugspytkirtlen er mig meget kærkommen; det undrer mig, at der ikke er fundet noget Spor af Mælkevenerne. Hvad om denne Kanal opsuger Mavesaften fra Tolvfingertarmen for at føre den gennem Mælkevenerne, renser den for Bundfald, for at den nemmere kan føres gennem de snævre Gange til Leveren, og tilslut sender de modtagne

Ekskrementer til Tarmene for at øge den uddrivende Kraft og farve Afføringen med den mørkladne Farve?

Mine Mindesmærker har Bogtrykkeren nu tilendebragt, og deri vil du ogsaa finde dit Brev. Jeg vilde meget gerne sende nogle Eksemplarer af dem til Eder, hvis der gaves nogen Lejlighed.

Jeg ved ikke, om du har set de Ting, som Petrus Martyr i 7. Dekade Kap. 9 fortæller om *coccojus*, det amerikanske Insekt, der udsender Lys om Natten; se navnlig [Joh. Eusebius] Nierenbergius Naturhistorie 13. Bog Kap. 3. Hvad mener du om den Aarsag til Lyset i Nattelysene, som Margarita Philosophica fremsætter i 10. Bog, tract. 2 Kap. 10? Se 4. Bog af Vossius »Om Afgudsdyrkelse« [Gerh. Joh. Vossius: De Idolatria I—II, Amsterdam 1642, Fol.] Kap. 71, 93 og 94, ligeledes 48. Lev vel.

København, Dagen før Nytaarsdag i Aaret 1643, som jeg beder til maa blive dig gunstigt og lykkeligt.

(W I 274, II 91, Afskrift af Hans Gram, ogsaa omfattende Afsnittet om *sutura lambda-doidea* med tilhørende Tegning).

1096. (Ep. 809). *Til Peder Charisius i Orléans.*

7.1.1643.

Dit Brev, som var fyldt med Kærlighed og Velvilje, har jeg modtaget omkring Slutningen af afvigte Aar. Der er ingen Grund til, at du skal føle dig mismodig i Anledning af, at mine Papirer gik tabt paa Rejsen. Man maa bære, hvad der ikke kan ændres. Jeg havde stærkt ønsket Saumaise's Kommentarer til Solinus, men den samme Risiko løber vi, hvis den sendes hertil fra Eder. De Ting, du fra Nederlandene har sendt gennem Hammer, har jeg rigtigt modtaget; de var smukke, sjældne og kærkomne for mig; jeg siger baade Tak derfor og vil gøre mig Umage for engang at gøre Gen-gæld. Jeg har intet at sige om den tilsendte *Planta Fumana*, men vil drøfte den med botanisk kyndige og skal holde dig underrettet, dersom jeg faar noget at vide. Det gothiske Mindesmærke, hvorm jeg har talt med dig, findes tæt ved Byen Le Loche i Provinsen Tours ved Floden Indre; thi der er et derværende Kloster kaldet Beaulieu; det har en Pyramide paa ti eller tolv Alens Højde, hvorpaa findes disse gothiske Bogstaver; dette kan du finde udførligere fremstillet i en Bog med Titelen »Les Antiquités & Recherches de France« Side 520. Hvis du kan fremskaffe en Tegning deraf, vil du gøre mig en meget stor Tjeneste.

Mine Mindesmærker er nu udkommet, og hvis der forelaa en bekvem Mulighed, sendte jeg meget gerne et Eksemplar deraf; men jeg er nødt til at opsætte det, indtil der viser sig en bedre Lejlighed. Idet jeg ønsker dig et meget lykkeligt Nytaar, beder jeg dig have det godt med Hustru og Familie.

København, den 7. Januar 1643.

(W I 276).

1097. (Ep. 690). *Fra Thomas Bartholin i Venezia.*

8.1.1643.

(18.1. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Nu kommer der langt om længe nogle fremrakte Kløer af mit lille Værk, og Formaålet med, at jeg sender dem er det, at de skal holde et begrundet Haab ilive hos Eder, indtil ogsaa Kroppen selv

engang vil flyve over Havet. Nu har jeg nemlig gjort det færdigt efter at have frasagt mig Prorektor-Hvervet, som forhen sinkede mig ikke saa lidt. Og dog er der mange Tvivlsspørgsmaal deri, som jeg stadig tumler med; deres Løsning venter jeg fra lærde Mænd i Breve, der skal anbringes ved Slutningen, især angaaende den tilgrundliggende Materie og Aarsagerne til, at det [Lyset] viser sig, dernæst paa hvilken Maade det himmelske Lys, som jeg forudsætter os indpodet, staar i Forhold til Elementerne. Jeg har hentet alt fra egen Tænkning, fordi der i dette Emne kun sjældent findes Spor efter andre. Det bliver din Sag som sædvanlig at tolke alt ud fra en velvillig Opfattelse, indtil Tiden under os bedre Resultater.

Breve, som skal sendes til lærde Mænd i Rom, Neapel, Bologna o. s. v., forhindrer mig i efter dit Raad at frembære min skyldige Hyldest gennem Breve til Kansleren og Dr. Fabricius. Jeg vil afvente en bedre Anledning. Og, sandt at sige, jeg er stemt for at opsætte den Pligt, for at jeg ikke, efter at have indyndet mig hos dem, for hurtigt skal blive hjemkaldt til Fædrelandet og bort fra mine Studier.

Mit lille Arbejde om Enhjørningen venter paa Afbildningerne fra Moder; naar de bliver sendt, vil det straks se Lyset, da det er længselsfuldt ventet af Bogtrykkeren.

Min Broder Bertel har lykkeligt fuldført sit Besøg i Rom og er ankommet; han har fast besluttet at gense sit Fædreland, naar hans Rejse næste Sommer er tilende.

Brødrene Elzevir har endnu intet sendt, hvorfor vi med største Længsel venter paa Eders Ting, hvorefter baade vi og Italien utaalmodigt higer.

Licetus' »Om Ringe« er udkommet, men jeg har ikke set Bogen endnu; ellers er Trykkerierne næppe beskæftiget med noget betydeligt Værk. Dog er der en, som paatænker en medicinsk Encyclopædi, der, efter hvad han lover, snart skal udgives.

Lev vel, ærværdige Fader, og glæd dig fortsat over glædeligt tilbagevendende Nytaar. Eders herlige Svigersønner hilses skyldigst fra mig.

Venezia, den 18. Januar 1643.

1098. (Ep. 810). *Til Laurits Bording i Aarhus.*

11.1.1643.

(Koncept dat. 15.1.).

Din Interesse og Flid med Fremskaffelsen af de Ting, som tager Sigte paa det fælles Bedste, men navnlig Fædrelandets Berømmelse og Hæder, den kan jeg ikke andet end rose, min kære Bording, og ikke mindst i dette dit sidste Brev afgav du mig Vidnesbyrd derom.

Vedelbysten behager mig meget, fordi den udmærker sig ved at være uskadt hvad Indskriften angaar. Det ret tydeligt paategnede Kors tyder paa Kristendom, hvis det er fra samme Tid som Bogstaverne — hvorom jeg dog stærkt tvivler. Angaaende Ordet Ψ 1 P † vil jeg andetsteds fremsætte min Mening, thi jeg finder, at Forbundsfølger betegnede saaledes. Kun ret vanskeligt vil vi kunne klare Aarhusstenen, da den blot er et Brudstykke, som har mistet den øverste og den nederste Del. Skriftrækken og Opstillingen synes imidlertid at fortælle, at den hører til de ældre, idet den synes at kunne henføres til hvad de gamle kaldte βουστροφηδόν [egl. »Oksevending«, d. v. s. at Linierne gaar skiftevis frem og tilbage ligesom Plovøksne paa en Mark], hvorom se Kap. 25 i min Bog om Runeskriften. Hvis du faar noget at vide om Oprindelsen, Indretningen og Grundlæggelsestiden for Aarhus Kloster, beder jeg dig meddele det. Der vil utvivlsomt i dets Arkiver være Aktstykker og andre Sager, som kan give Oplysning herom, blot der gives Lejlighed til at gennemlæse dem. Hvis Biskoppens [Morten Madsens] Helbred tillod det, kunde han maaske give dig utvetydige Beviser om den Sag. Lev vel og beflit dig fremdeles paa ved dine Bestræbelser at fremme det fælles Bedste.

København, den 11. Januar 1643.

(W I 276).

1099. (Ep. 250). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

12.1.1643.

Jeg har modtaget min Rudimentum Novitiorum tilbage; den vil nyde denne Betegnelse, som er anført i Slutningen af mit Haandskrift, lige indtil du har sendt mig en rigtig Afskrift efter din forgyldte. Du fastslaaer, at Forfatteren er Petrus Comestor; du skriver, at denne har virket omkring det Herrens Aar 1160, og jeg ser, at Helvig [Christophorus Helvicus: *Theatrum historicum*, Frankf. 1629, fol., Gerh. H.: *Theatrum chronol.*, Marburg 1639] holder med dig. Men Gesner meddeler i sin Bibliotheks-oversigt [Conr. Gesner: *Bibl. Epitome*, Basel 1555] at han var berømt Aar 1260; han var altsaa hundrede Aar ældre. Hvis du betragter selve hans Arbejde, vil du se, at det er blevet fortsat til Frederik Barbarossas 34. Aar [Udg. 1751 har *Friderici Imperatoris*, men Conceptbogen *Fr. Barbarossæ*], som han selv siger var Aar 1473 efter Christus. Hvad siger du? Skulde Forfatteren mon have været ilive endnu 313 Aar efter? Se selv efter og pas paa, at ikke *Comestor* trækker dig paa *Comedie*.

Naar du har afbenyttet *Textiera*, maa du paa lignende Maade tilbage-

levere den, for at der ikke skal ske nogen Skade paa min Paalidelighed over for visse andre, fra hvem jeg har noget tillaans.

Jeg kan ikke undlade at tilføje de Overvejelser, jeg nylig har gjort mig vedrørende Ordet *Vither-Log*: *Wyte*, et Intetkønsord, som vi nu kalder »Vide«, betegner en Forsyndelse eller Overtrædelse af Samlivets Love, som i Olaf Trygvesens Saga: *Og þo þig hende vyte* d. v. s. og selv om du har begaaet nogen Overtrædelse. Deraf *Vytelag* = Lov, som fastsætter Straf for Overtrædere. Eller ogsaa af Ordet *Vit*, som betegner Viden; deraf *Vite borne men*, d. v. s. Mænd udstyrede med Viden, som i Egla: *þenn men varu fryder synum, smær vexte og vel vite berner*, d. v. s. De var smukke Mænd, smaa af Vækst, men velvise. Deraf *Viturseta*, Hunkøn = Møde af dem, som er valgt til Raadet. Se *Vitishorn*, 5. Bog af Mindesmærkerne Side 391. *Wither-Log* = Love fastsatte af de Vise.

Disse Ting kan du faa som Nytaarsgave med de bedste Ønsker for det nye Aar; større Ting forbyder den nye Moralfilosof; for i nogen Maade at hævde sin Stilling som Filosof og Theolog, har han anvendt megen Tid og Kraft derpaa. Held og Lykke!

København, den 12. Januar 1643.

(W I 276).

1100. (Ep. 815). *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

13.1.1643.

Blandt dine Velgerninger er det langtfra den ringeste, at du gentagne Gange har skrevet til mig og baade sendt mig Afbildningen af disse dine ærværdige Ansigtstræk og Kataloget over dit Forraad af Sjældenheder; men ikke blot dette: Du lover ogsaa samtidig at ville sende dine fædrelandske Mindesmærker, som jeg ved, bliver berømmet i hele Verden; i denne Anledning udtaler og bevarer jeg den største Taknemmelighed mod Eders Højhed. Gid der her var noget, som jeg vidste fortjente at læses af dig, saa vilde der sandelig intet være iverjen for, at jeg ret hurtigt kunde sende det gennem vor Lummer, som atter vil besøge Eder. I Kataloget over Bibliotheket i Erfurt har jeg rigtignok set Titlen paa en vis tysk Bog, som beskæftiger sig med din meget fine Afhandling om Guldhornet [Paulus Egardus (Paul Eggers): *Theologische und schriftmässige Gedancken und Auslegung über das wunderbare, köstliche und kunstreiche gülden Horn Christiani V, erwelhten Printzen in Dennemarck, Lüneburg 1642,4^o*], men om den bliver rost eller dadlet, ved jeg ikke. Thi jeg har hørt, at den ikke endnu er kommet fra Trykkeriet. Vor fremtrædende Filolog, Hr. Buchners, Dom over

dit Skrift er næsten misundelsesværdigt gunstig; men det Forsvarsskrift, du har affattet derfor imod Professor Ernst i Sorø, er han begærlig efter at se, da han har hørt derom baade af andre og af mig, som har set det i København.

For at jeg dog skal kunne sørge for at faa sendt noget Nyt til dig, sender jeg en Sten, som jeg er kommet i Besiddelse af fra min Ven og Bordfælle, et Oldebarn af Dr. Luther; min ydmyge Bøn er, at du vil sætte Pris paa den, ikke saa meget for Værdiens Skyld som for Giverens Sindelag, der er idel Beundring for dig. Den kaldes Jaspis og har været baaret som Dolkefæste af nævnte Stormands, Luthers, Broder Hr. Dr. med. Paul Luther, hvilket jeg ved fra min Bordfælle, som er en meget ærlig ung Mand. Men vi er begge meget ivrige efter at faa at vide, af hvad Art den er, om den er fra Færøerne eller fra Orienten eller eftergjort, saaledes som der skelnes i dit Museumskatalog?

Hvis jeg ikke volder dig for meget Besvær, er der endnu en Ting, hvorom jeg vilde bede Eders Højhed, nemlig at I gennem vort Sendebud vilde lade mig faa dine Theser om Paradisfugle og Enhjørningen tilligemed vor berømte [Caspar] Bartholins, salig Ihukommelse, Tale om det københavnske Universitets Opstaaen, Fremskridt og Vækst, som du omtalte i det første Brev; hver enkelt af disse Ting venter jeg med Iver, idet jeg til Gengæld lover Lydighed og Erindring om dine Fortjenester.

Hvad angaar mine Leveforhold, saa bor jeg her af Guds Naade sund og i god Behold med min kære Ven Bacmeister og andre. Med Guds Hjælp haaber jeg fremdeles mandigt at kunne gennemløbe min videnskabelige Bane, som jeg har tiltraadt under lykkelige Varsler; hvis vi blot kunde holde os fri af de utidigt svirende Studenters Horde, som er Skyld i, at jeg endnu ikke har kunnet fremlægge nogen som helst Slags offentlig Prøve paa min Fremgang; denne Ulempe plager mine Landsmænd i ikke mindre Grad, men vi haaber, det bliver bedre.

Det glæder mig, at Hr. Dr. Niels Wichmand, som du skriver er rejst til Spanien, nyder en gunstig Lykke; jeg beder til Gud om at overvaage hans Rejse og føre ham rask og sund tilbage.

Til samme vor Gud anbefaler jeg dig, ophøjede og mægtige Hr. Rektor, ærværdige Svoger, sammen med min kære Søster, din yndige Hustru, og dine fortræffelige Børn, og det sker med Bøn om, at I maa gaa ind i det nye Aar under gunstige Varsler.

Wittenberg, den 13. Januar 1643.

1101. *Fra Hans Jensen Viborg i Wittenberg.*

13.1.1643.

Tak for al Hjælp til mig, ogsaa dengang jeg var angrebet af den ondartede Feber. Det skyldes ikke Utaknemmelighed, men Beskedenhed, at jeg ikke har skrevet før, thi jeg ved, at Eders Tid er fuldt optaget af at fremme den lærde Verdens Tarv og af Studier, som vil gøre Eders Navn berømt i Europa, Afrika, Amerika, Indien og blandt Antipoderne.

(Fol. 82).

1102. *Til Laurits Herbetsen i Landskrona.*

15.1.1643.

Jeg har modtaget dine to Breve med Aftegningen af [Rune]mindesmærket [paa Døbefonten] i Sallerup og tillige de kunstigt forarbejdede Glastraade, hvoraf jeg i Forvejen havde Prøver i mit Museum. Rektoren i Helsingborg rejser udenlands til Paaske, og fra min Svoger Svaning har jeg opnaaet Mellemkomstbrev fra Biskoppen om at indsætte dig som hans Efterfølger. Overræk selv skyndsomst Biskoppen indlagte Brev, at ikke andre skal komme dig i Forkøbet.

(W I 277).

1103. (Ep. 691). *Fra Thomas Bartholin i Padua.*

26.1.1643.

(5.2. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Til din tilsendte nødvendige Bedømmelse af *dactylus* lykønsker jeg især mig selv og Arbejdet, som er i fuld Gang med at blive trykt. Thi til Plinius' øvrige Fabler maa ogsaa *dactylus*' Glans henregnes, men dog er Lippius' Epigrammer enige med ham:

Dactylus kaster sin Glans og lysende Havet bestraaler,
men naar den sættes paa Bord, lyser vort Taffel med Glans.

Jeg er ked af at være uvederhæftig med at citere Olaus Magnus. Paa Grund af den Bogmangel, hvormed vi her kæmper, kan jeg ikke slaa Stedet efter deri. Jeg mener ikke, at en klæbrig Saft er Glansens Aarsag, men derimod den tilgrundliggende Materie, hvori den virker, eftersom jeg udleder enhver Tilsynekomst af lysende Ting fra det hos alle indpodede Lys. Jeg har set Margarita Philosophica's Formodninger, som henfører disse Udstraalinger til Ilden; dem vil Vossius uden Tvivl maatte følge (han er endnu ikke bragt til disse Egne), eftersom dette er, hvad man hos de gamle roser Ilden for. Men ogsaa Ilden har jeg ført tilbage til den tilgrundliggende Materie, hvori Lyset virker, ikke til at være dens Aarsag, idet Ilden ikke lyser af sig selv, undtagen gennem det iblandede Lys. Omtalen af *coccaius* har jeg fundet hos [Abraham] Ortelius [Theatrum orbis Terrarum, Antwerpen 1520, Fol.; 1573, 1592, 1624, Fol.; 1612, 8°] og [Hieronymus] Cardanus, som deraf havde lovet en lysende Væske.

Om de seks smaa Knogler i *sutura lambdoidea* husker jeg ikke, at der nogensinde er skrevet noget til mig, derfor vil du yde vort Værk en umaa-delig Hjælp, hvis du sammenskriver en Beretning derom. Jeg erindrer, at denne Sutur veksler, snart med Sammenføjning af to, snart af tre Smaa-knogler, men at den dog sjældent har overskredet det sædvanlige Antal.

Kanalen i Bugspytkirtlen viser Naturen snart enkel, snart dobbelt, hyp-pigst enkel, og samme er da forsynet med en lille Lap, der vender mod og er aaben imod Tarmen, saa at man næppe uden Vold kan stikke en Griffel ind i Kirtlen, hvilket tjener til ikke uvæsentligt Vidnesbyrd om, at der fra selve Bugspytkirtlen føres noget ind i Tarmene, ikke omvendt.

Jeg vilde ønske, at Elzevir udførte sit Hverv med at sende Eders længsels-fuldt ventede Mindesmærker, han vilde da opfylde mig og mine Venner med en ikke ringe Lyksalighed. Jeg kunde ønske at blive belært om, hvorvidt der blandt Danskernes gamle Mindesmærker forekommer nogen Spor af »stedsebrændende Lygter« [jvf. Plin. N. H. IX, 43] idet de Lærde hersteds spotter Beretningen derom, som var det Opspind.

Men jeg vil undlade at sinke Eders Tid med andre Ting; den er bestemt til det offentliges Vel, og jeg har ogsaa for nylig udtømt alt Brevstof i Ud-skriften paa min Bog.

Lev lykkeligt, husk os og staa stadig i Blomst!

Skrevet i Padua, den 5. Februar 1643.

1104. (Ep. 773). *Fra Bertel Bartholin i Rom.*

28.1.1643.

(7.2. ny Stil).

Høje Hr. Rektor, ønskværdigste Slægtning! Efter at have tilbragt nogle Uger med at bese Neapel er jeg vendt tilbage til Rom, hvor jeg samtidig vender tilbage til min Skrivepligt. Denne Omflakken gør mig saa urolig, at den oftere bestyrker mine Venners Mistanke om min Skødesløshed. Over for dig anser jeg det for upaakrævet at forsvare mig imod denne, da du jo selv i sin Tid har haft disse Steder for Øje og ved, at Rejser kan gælde som Forsvar i slige Sager. Nu lever jeg fredeligt i Rom, hvor den fornemme Kardinal Barberini har aabnet mig Adgang til Vatikanets Bibliothek. Man maa benytte Hverdagen, da der her er saa mange Helligdage, at man skulde tro, at alle ofrede til Gudinden Murcia paa Aventinerhøjen. For ikke at lade nogen Dag hengaa til ingen Nytte for mig, er jeg travlt beskæftiget i mit Studerekammer efter at have tilbragt to Timer i det vatikanske Bibliothek,

bistaet af nogle Venner, især Leo Allacci. Hvis du imidlertid ønsker noget ordnet her, saa kan du lade det rigtigt besørge gennem en, som er redbon over for dine Ønsker, nemlig

B. Bartholin.

Rom, den 7. Februar 1643.

1105. (Ep. 251). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

31.1.1643.

Som det gamle Ord siger, saa strækker jeg Vaaben for dig og erkender mig overvundet. Vildledet ved en eller anden lille Pedants haandskrevne Tilføjelse af Navnet Petrus Trecensis i Slutningen af den store Krønike, som du med Bogtrykkeren benævner Rudimentum Novitiorum, drog jeg nemlig i mit sidste Brev til dig den forhastede Slutning, at det var det rette Forfatternavn; det er ham, man ellers kalder med det afskrækkende Tilnavn *Comestor* (= Æderen), og det veg jeg ikke tilbage for at knytte til et Arbejde af saa stort Omfang. Det er rigtigt nok, at der ifølge Trithemius, Vossius og Helvicus omkring det Herrens Aar 1160 har levet en vis Petrus med Tilnavnet *Comestor* eller *Manducator* (= Tyggeren), som ifølge Trithemius [De scriptoribus ecclesiasticis liber, Köln 1531, 1546,4°] kaldtes saaledes, fordi han i sine Prædikener og Afhandlinger ved hyppigt at paaberaabe sig Skrifternes Vidnesbyrd saa at sige tyggede dem ned i Hukommelsens Mavesæk. Han var Biskop i Troyes og skrev tyve Bøger Historie, som Trithemius kalder skolastisk [Petrus Comnestor: Historia vulgo Scholastica, Strassburg 1483, 1485, 1503, Fol., Basel 1486, Leyden 1543,8°]. Men da jeg bemærker, at Forfatteren til Rudimentum, hvem han saa har været, har fortsat sin Historie til Kejser Frederik III's 34. Aar, hvilket er 1473 efter Christus, saaledes som du rigtigt har bemærket, saa kan jeg ikke andet end frakende *Comestor* dette Værk og sige dig Tak, fordi du har fundet det værdt at føre mig vildfarende tilbage paa den rette Vej. Jeg skal være forsigtigere for Fremtiden!

Men det var ogsaa kærkomment, hvad du paapegede for mig angaaende Ordet *Witherlog*. Og din Opfattelse synes bekræftet af de Ord, som staar i Kapitel 3 (om Spaamænd og Giftblandere) i Knuds Kirkelove, han som var Konge af Danmark, England og Norge.

Vi bestemmer, at *Withersacan* og *Utlagæ* skal forlade Guds og Menneskers Samkvem, hvis de ikke ændrer Tænkemaade og angrer tilbørligt.

Stedet kommenterer [Henry] Spelman, der har udgivet disse Love [Conciliorum, Decretorum, Constitutionum in Re Ecclesiastica Orbis Britannici Tomus, London 1639, Fol.] saaledes i Kanten af den indre Margin: *Wither-*

sacan og *Uilagæ* er de, som er bandlyst ved guddommeligt og verdsligt Ret. I de samme Love, Kapitel 13, 14 og andre Steder, findes Ordet *Witæ*, hvilket Spelman oversætter ved Bøde: Hvis en fri Mand bryder den fastsatte Faste, skal han hos Danskerne give *lahslit* (det er: Straf for overtraadt Lov, som Spelman forklarer), men hos Englænderne *wita* (d. v. s. Bøde).

Se, hermed tilbagesender jeg dig nu Joseph Texiera, som jeg blot for Spørg bad dig om som Nytaarsgave. Thi sande Venner plejer nu og da at spøge med hinanden.

Angaaende min Saxo, er der ingen Tvivl om, at du har hørt fortælle, hvorledes vor høje Majestæt med sand kongelig Gavnildhed har understøttet os med 150 Uncialer til Papirindkøb. Nu er jeg helt optaget af, at den skal trykkes her paa Stedet, hvorom jeg er begyndt at underhandle med vor Bogtrykker. Mangelen paa Runetyper er maaske den eneste Hindring for Arbejdets Fremme; dem nødes jeg til at bede Jer om. Jeg vilde derfor gerne have, om du ogsaa paa dette Punkt viste dig som min fuldtro Ven og i mit Navn forhandlede alvorligt og indgaaende med Eders Bogtrykkere om Tilladelse til at lade Kasserne med de nævnte Typer transportere hertil: Naar vi har benyttet dem efter Ønske, skal vi sende dem tilbage til deres Herrer og Ejermænd. Til Gavn for det fælles Vel staar det nu til dig at gøre alt, hvad gøres kan, for at vi kan faa vort Ønske opfyldt, og saa snart som muligt fortælle mig, hvad vi tør haabe paa. Jeg husker, at jeg engang sendte dig et Bind indeholdende Billeder af de danske Konger: Dette savner jeg meget.

Lev vel. Sorø, den 31. Januar 1643.

1106. (Ep. 562). *Til Henrik Fuiren i Padua.*

4.2.1643.

Der er ingen Grund for dig til at undskylde din Sendrægtighed med at svare, saa vist som din Hengivenhed for mig nylig tilfulde har lagt sig for Dagen gennem yppige Vidnesbyrd og ikke tillader at tænke noget ufordelagtigt om dig. Men eftersom det før din Afrejse lyster dig at gøre et Arbejde med Indsamling af Løg og Frø, saa vil jeg paapege, at jeg endnu ikke hos os har set Planter af *Dens caninus* og *Granadilla*, som man plejer at kalde Passionsblomst, saa lidt som af *Mimosa*. Dr. Sperling har her udgivet et Katalog over Planter, som han har dyrket i Kongens Have [Otto Sperling: Hortus Christianæus seu Catalogus plantarum, quibus Ser. Principis Christiani IV . . . viridarium Hafniense A° 1642 et superiore adornatum erat, Hafniæ, 1642]; jeg vilde sende det, hvis det kunde ske bekvemt; du vilde undre dig over, at der her findes en saadan Mængde af eksotiske Ting; men Størstedelen deraf fremviser ikke andet end Blade og Spirer og naar

ikke frem til Blomstring og Afgrøde. Løg og Knolde holder sig udmærket og kan sendes i Trækasser indsvøbt i Mos. Men eftersom jeg indser, at de Ting, jeg afvigte Maj har sendt gennem Elzevir, endnu ikke er besørget, nødes jeg til at lade mange Ting ligge, som jeg kunde ønske sendt til Eder, deriblandt mine Mindesmærker, som Bogtrykkeren har lagt sidste Haand paa.

Vi er nu fuldt optaget af at opbygge det anatomiske Theater, og naar det hele er færdigt, lover Forstanderen derfor [Simon Paulli] vidunderlige Ting, skønt han i de to Aar, han har været hos os, ikke har dissekeret saa meget som en Hund.

Det undrer mig, at Rhode intet svarer paa de Ting, som jeg i August Maaned skrev til ham paa Gersdorffs Vegne. Vil du hilse ham saa vel som dine Brødre og vore Bartholiner. Lev vel og flyv til os med gunstige Varsler, dog med bekvem Lejlighed.

København, den 4. Februar 1643.

Peder Charisius har fornylig fra Orléans sendt mig Afbildning af en vis Plante, som han skriver, at han har modtaget fra Rhode, og som vokser i Italien paa Monte Zibio og af Befolkningen kaldes *Fumana*; hvis du har erhvervet noget Kendskab dertil, eller et Frø af den kan faas, hvoraf den kan vokse hos os, vilde vi bedre kunne danne os en Formodning om den; jeg ved ikke, om den maaske ikke bør henregnes til Klipperoserne.

(W I 277).

1107. (Ep. 252). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 4./12.2.1643.

Jeg er glad ved, at det ikke har været dig ukært, hvad jeg paapegede angaaende *Comestor* og *Witherlog* med det for Øje, at du ved passende given Lejlighed gør Gengæld mod mig med noget lignende.

Anden Udgave af mine Festkalendere er i fuld Gang hos Trykkeren; da alle Eksemplarer af Førsteudgaven var udsolgt, har nemlig vor Ven Moltichen aftunget mig den, for at der (som han selv foregiver) kunde være noget, der passende kunde slaas sammen med Mindesmærkerne til et anstændigt Bind. Paa mange Steder vil du finde dem baade udvidede og forbedrede, hvorfor jeg beder dig hurtigst muligt meddele mig det, hvis du har nogen Bemærkninger, eller hvis du ligger inde med noget, som kan tjene til deres Berigelse, thi man er allerede naaet til Kapitel 12 i første Bog. Du ser altsaa, hvad du kan gøre dig Haab om med Hensyn til Runetyper. Men maaske vil ogsaa vor Trykker være naaet til Enden med dette Arbejde, førend Eders er blevet færdig med Teksten til Saxo, og saa kan der passende føres Forhand-

ling derom. Du skal ikke vente dig nogetsomhelst af dem uden bestemte Betingelser og Garantier. Jeg skal dog imidlertid nok gøre, hvad jeg kan.

Dine Konger sender jeg tilbage med mangfoldigste Taksigelser; de har indtil nu henligget hos vor Formskærer; deraf kommer det, at jeg ikke har tænkt paa dem og forlængst sendt dem tilbage.

(W I 277).

1108. (Ep. 506). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

12.2.1643.

Det gør mig ondt, at du besværes saa meget af den Lidelse, som er velkendt blandt lærde Folk, og for hvilken heller ikke jeg er fri, skønt jeg hidtil ved Guds Naade har forebygget, at den er naaet til et saadant Højdepunkt. At udbrede mig vidtløftigt om dens Natur og Aarsag over for dig, mener jeg ikke er nødvendigt, hvis ikke jeg skal findes opsat paa at bringe Ugler til Athen; thi der er ingen Tvivl om, at det er Karrene i Mesenteriet, især Mælkevenerne, som giver denne Lidelse Næring. Jeg ser tillige, at du bruger de Ting, som i dette Tilfælde anbefales af alle. Jeg plejer at tage min Tilflugt — som til et helligt Anker — til de bekendte Piller med Ammoniak; men min Maade at bruge dem er helt anderledes. Jeg plejer omkring Klokkeren tre om Eftermiddagen at tage en lille Dosis; jeg spiser ubekymret til Middag paa sædvanlig Maade; jeg gaar tilsengs omkring Klokkeren ni; jeg føler intet Besvær hele Natten igennem, ejheller at den sædvanlige Søvn paa nogen Maade forstyrres; næste Dag — sommetider før, sommetider efter Frokost — føler jeg Maven noget løsere end sædvanligt og har en Stolegang eller to efter Mængden af Skarn; om fornødent bruger jeg det to Gange ugentlig, indtil jeg mærker, at Vindene er sluppet ud og Ubehagsfølelserne er væk; ellers to Gange maanedlig. Jeg tvivler derfor ikke om, at du vil mærke megen Gavn af deres hyppige Brug, dog i ringe Mængde. Thi denne Gæst ønsker at blive opvartet med Venlighed og lader sig ikke behandle i Flæng. I en af sine Forskrifter tilraader Crato os derfor ved denne Lidelse at undgaa Læger og Lægemedler. At Maven altid er velsmurt, enten af sig selv eller ved Klysterer eller deslige lempelige Midler, er det bedste. Meget ligger i Leve-maaden, som man skal tilrettelægge rigtigt med Ting, som modvirker Indvoldenes tørre og træge Fordøjelse. Til Frokost og Middag tager jeg ret ofte først en Drik Vin med Malurt, hvori der har været hældt Honning, *carduus benedictus*, Tusindgyldenblomster, Enzianrod, Citronskal og andre dig velbekendte Ting af den Slags; og visselig bemærker jeg, at der tilføres Maven og de naturlige Indvolde en ikke ringe Kraft. Hvis du tilsætter omkring ved en Trediedel spansk Vin, naar disse Ting er blandet i den bedste Rhinskvin, saa gør du det velsmagende. Af dit Brev ser jeg, at du gør forkert

paa et enkelt Punkt, idet du nemlig plager dig altfor stærkt med Sorg og Bekymringer. Thi ligesom disse plejer at være Aarsager, saaledes er de ogsaa Virkninger af denne Sygdom. Et sygt Sind sætter altid Legemet i samme Tilstand. Jeg tilraader altsaa, at du saa meget som muligt tager Hensyn hertil; behagelig Passiar og Samtale med Venner bærer her Prisen. I Stedet for *Emplastrum Fabricianum* plejer jeg at have den saakaldte Forestus' med Ammoniak i hyppig Brug; den faas tilkøbs i Apothekerne hos os, og jeg har med hyppigt Held erfaret dens fortræffelige Egenskaber. Tilberedte Vine bifalder jeg stærkt i dette Tilfælde, fordi det velsmagende trænger udmærket igennem og tilfører Indvoldene Styrke. Frugtspiser og krydrede, lune Styrkedrikke, hvori der ikke er for stor Afvigelse i Varme, er især nyttige. Men hvorfor skal jeg indprente dig, hvad der er dig altfor velbekendt? Nogle faa Ting, som indtages passende og bekvemt, mener jeg er dig tilstrækkeligt i denne længe og haardnakkede Sygdom, at ikke Kræfter og Appetit skal svækkes ved mange og kraftige Midler. Men alt dette ved du bedre end jeg.

*Jeg vidste ikke, at Leibzeller har lagt sig syg her, førend jeg fik det at vide af dig. Som jeg hører, logerer han hos Gagelmann under Dr. Simon Paullis Behandling, og de siger, at han nu befinder sig lidt bedre; ham selv har jeg ikke set.

Naar du faar et Eksemplar af din Søns Disputats, vil du nok ikke være ked af at sende mig den, og naar du skriver, skal du sende ham skyldig Hilsen fra mig.

Vor Moltichen (hvis Svar du faar sammen med dette Brev) har lovet at sørge for, at vor Afhandling om Guldhornet kommer tilsalg i Königsberg; en forøget og beriget Udgave, smykket med Glansen af dit Navn, vil du læse i femte Bog af vore Mindesmærker. Jeg beder dig tage vel imod det Eksemplar, jeg sender.

Over for Hr. Kansleren har jeg flere Gange nævnet Magister Marcus [Humble], men Embederne bliver snuppet af dem, som er paa Stedet. Nu er Stillingen som Hofprædikant ledig, og man siger, at der snart vil blive ledigt ved Helliggejstes; maaske vilde det være nyttigt, om han var tilstede og kunde presse sin Sag frem; hos mig skal jeg ikke lade det mangle paa noget, selvom mit Arbejde er omsonst. Hvis han kom med Anbefalingsskrivelse fra hans fyrstelige Naade Prinsen, vilde den maaske have nogen Vægt.

Jeg anbefaler dig til Guds Varetægt og haaber, at vi maa se dig rask og velbeholdensom Udsending til den Herredag, som man siger skal være den 17. April.*

Lev vel, afkast din Sorg og drag omhyggelig Omsorg for dit Helbred.
København, den 12. Februar 1643.

(W I 278).

1109. (Ep. 253). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.* 17.2.1643.

Trods tyngende Travlhed har jeg paa din Anmodning med Omhu gen-nemlæst dine Festkalendere »fra Hoved til Hæl«, som man siger; men der faldt mig aldeles intet ind, som kunde tjene til at berige dem, bortset fra følgende Smaating; skønt de er uvæsentlige og uden Betydning, har jeg dog ment, at de burde nedfældes paa Papiret, for at jeg idetmindste kunde bevidne dig min redebonne Vilje til at være dig til Behag, selv i de helt smaa Ting:

I. Kapitel 3, Side 5—6: Olaus Magnus synes ikke helt med Urette at have kaldt dem for Aar-Stave, skønt du mere elegant kalder dem Festkalendere, idet de jo viser hele Aarets Forløb. Thi Ordet *annalis* er et Tillægsord, ἐνιαυσιαῖος (=som varer et Aar); saaledes taler Cicero i 3. Bog af »Om Lovene« om en Lov for et Aar, og Varro i 1. Bog, Kapitel 27 af »Om Land-væsen« om et Tidsrum paa et Aar.

II. Kapitel 7, Side 13: Den Aarstid, hvorpaa Christi Fødselsfest fejres, mener jeg i det hele mindre har faaet Navn efter Julius Cæsar end efter *Jubel*. Jeg tror ikke, at denne Betegnelse har været hæftet paa denne Aarstid, før Kristendommens første Indførelse i disse Lande, men først da er blevet udtænkt af Munke og Præster for at opvække den Fryd og Glæde i de Kristnes Sind, som de bør føle ved vor Frelser Christi Fødsel, og at Anledningen dertil er givet i Englenes Sang *Gloria in excelsis deo* etc. Derfor synges ogsaa den Dag i Dag i Kirken *In dulci jubilo*, Siunge vi og ere fro, den vort Hierte fryder ligger in præsepio (=i Krybben) etc. Iøvrigt forekommer det mig Umagen værd nøjere at undersøge disse den berømmelige, højsalige Hr. Pontanus' to Breve angaaende Ordet *Jul* og, hvis de findes tilstrækkelig værdifulde, da at indføje dem paa dette Sted i den nye Udgave af Festkalenderne.

III. Kapitel 14, Side 49: *Rhedmonet* kaldes Marts Maaned maaske, *fordi Diurene da løbe i Rhed*, som vore Landsmænd kalder det, især Katte. Side 30: *Eostermonat* (Bogstavet e sættes af Englænderne foran dette Ord, som de har gjort det andre Steder) er ordret Paaskemaaned. Thi *Oster* er Paaske; paa denne Maade betegnede Karl den Store ogsaa denne Maaned ifølge Eginhards Vidnesbyrd i hans Levned. Da jeg saa, at du ikke havde anført dette Sted, mente jeg at burde gengive det her:

Han tillagde ogsaa Maanederne Navne i Overensstemmelse med Moders-maalet, idet de før den Tid hos Frankerne dels kaldtes med latinske, dels med barbariske Navne. Og Januar Maaned kaldte han saa *Winthermonat*; Februar *Hornung*; Marts *Lentzmonat*; April *Ostermonat*; Maj *Wunnemonat*; Juni *Brachmonat*; Juli *Heumonat*; August *Arntmonat*; September *Herbst-*

monat; Oktober *Winmonat*; November *Windtmonat*; December kaldte han *Heiligmonat*.

IV. Kapitel 15, Side 25: I gammel Tid synes en Uge at være blevet kaldt *Wige*. Hos Nederlænderne kaldes en Uge ogsaa nutildags *een Weche*.

Flere Ting har jeg ikke nu paa Hjerte. Tilgiv derfor, hvis jeg ikke har tilfredsstillet dig fuldtud med det, du bad om.

Det er nu et Aar siden og mere til, at jeg sendte dig en vis Kronologi afskrevet efter den højædle Hr. Seefeldts haandskrevne Codex: Jeg beder dig indstændigt om, at du for en kort Tid giver mig Lejlighed til at benytte den. Thi jeg har besluttet, med Guds Hjælp, engang at offentliggøre et fuldstændigt System af den danske Kronologi. Hvis der findes noget blandt dine Papirer, som kan støtte mit Forehavende, beder jeg dig om, at du glad og gerne vil meddele mig det.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, i største Hast, den 17. Februar 1643.

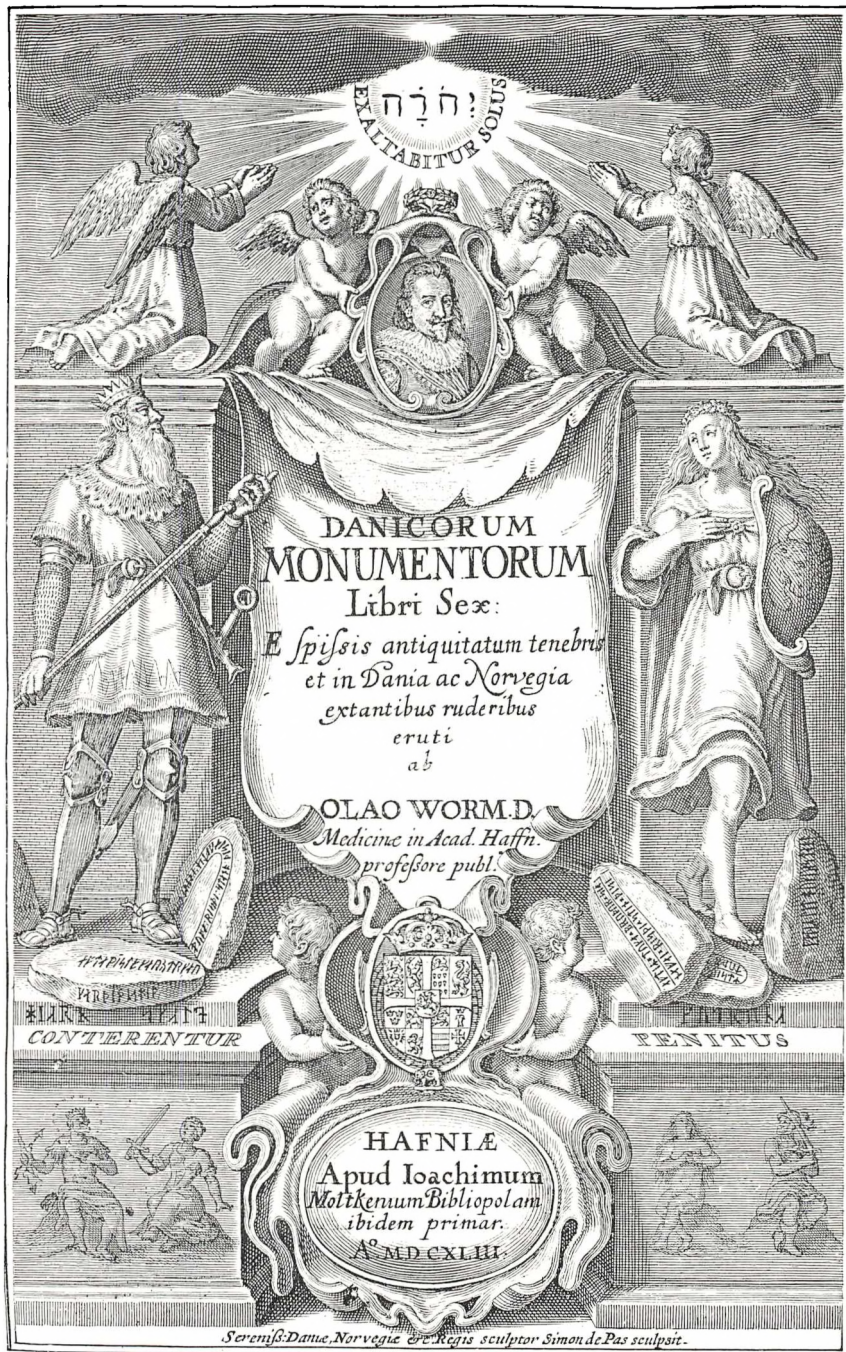
1110. (Ep. 254). *Til Samme*.

17./25.2.1643.

Mange Tak, fordi du har paataget dig den Ulejlighed at sætte vigtigere Ting tilside og anvende saa megen Tid paa vore Festkalendere. Imidlertid vil du se, at der i selve Bogen er taget Hensyn til Størsteparten af det, hvorom du har gjort Bemærkning.

Paa den første Antegning var der tidligere afgivet Svar fra min Side, og det vil fremkomme i denne anden Udgave. Men Kapitel 7 havde Bogtrykkeren gjort færdigt, før jeg modtog dit Brev; jeg er derfor nødt til at udelade, hvad du her har bemærket. Men da du engang har sendt mig Hovedindholdet af de Ting, som indeholdes i Pontanus' Breve, saa har jeg benyttet mig deraf. Hvad du paapeger om *Ostermonet* og *Rhedmonet*, vil du finde i første Udgave, skønt jeg har udeladt de danske Former. Men at der er tillagt dem germanske Navne af Karl den Store, har jeg ladet uomtalt, da det kun drejer sig om de danske; nu vil jeg dog i hvert Fald tilføje det paa din Opfordring.

Den Kronologi, som du for et Aar siden har sendt mig, den finder du aftrykt Ord til andet i mine Noter til den anden Række af Danmarks Konger Side 23 [Ole Worm: *Regum Daniae series duplex et limitum inter Daniam et Sveciam descriptio. Ex vetustissimo legum Scanicarum literis Runicis in membrana exarato codice eruta et notis illustrata, Hafniæ 1642, Fol.*]; hvis jeg finder noget af den Slags i mine Papirer, skal jeg gøre dig opmærksom

Titelblad til Worms Runeværk

DANICORUM MONUMENTORUM LIBRI SEX

København 1643, Folio

derpaa. Petreus' Kronologi har du faaet af mig, saa den er der altsaa ingen Grund til, at jeg gør dig opmærksom paa. Der er udentvivl Ting, som du vil savne hos Svaning, for saa vidt som du har nye Planer.

Der er en Ting, jeg vil bede dig om: Plums Digt, som er anbragt foran i min Bog, læste jeg ikke igennem før Udgivelsen; eftersom han selv saa det igennem, da det var bragt fra Trykkeren, og det forekom ham at trænge til en Afpudsning, saa blev det trykt om: Jeg sender nogle Aftryk, for at du kan kassere det første og indsætte dem i dit eget og de andres Bind (som du vil kunne faa tillaaens hos Eder), dog saaledes at Sagen ordnes saa hemmeligt som muligt. Vi ønsker dette betroet din Omsorg.

Send Pontanus' Breve, saa skal du stole paa, at jeg er rede til al skyldig Gengæld.

(W I 279).

1111. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

20.2.1643.

Den 6. Februar skrev jeg et Brev om min Helbredstilstand. Dette handler om Magister Marcus Christensen Humble, der har skrevet til mig, at han gennem Hr. J. Olaus i Todderup [Taagerup? Præsten her hed Hans Hansen Bruun] har erfaret, at Biskopperne i Ribe og Aarhus begge er døde, og at Dr. Jacob Madsen og Magister Tileman [Villadsen] er kommet i deres Sted. Han beder Dr. Worm tale sin Sag for Kansleren.

(Kv. 25).

1112. (Ep. 786). *Fra Jan de Laët i Leyden.*

22.2.1643.

(4.3. ny Stil).

Fra vor Elzevir har jeg modtaget baade det meget behagelige Brev, du sendte mig den 5. Januar, og Æsken med forskellige Mineraler og andre smaa Gaver, især Eksemplaret af de danske Mindesmærker: Ved at give en Gengave af Guld til Gengæld for Kobber [jvf. Iliaden VI,236] har du vist dig saa rundhaandet, at jeg næsten opgiver Haabet om at kunne yde jævngod Godtgørelse. Dog sender jeg nogle faa Ting, som jeg mener ikke vil være dig uvelkomne, og mere vilde jeg have sendt, hvis ikke Fraværet fra mit Hus og Byrden af de offentlige Hverv havde forhindret mig; tillige har nu Elzevirs Afrejse skyndet paa mig, thi at sende ham tomhændet til Eders Højhed vilde dog være en Skam. Jeg vil gennemstøve alle mine Gemmer, og finder jeg noget sjældent, som jeg ser mangler i din Fortegnelse, skal jeg lægge det til Side til førstkommende Lejlighed; imidlertid siger jeg mange Tak for Eders Højheds Gavnildhed, men yder kun ringe Gengæld.

Den Bedekrans, som jeg tidligere har sendt, er dannet af amerikansk Bal-

sam. Den aflange Frugt er en vis Art af aflang Peber fra samme Verdensdel. Du klager over kun at eje meget faa af de Ting, som jeg har beskrevet i min amerikanske Historie; heller ikke jeg har dem alle, thi nogle af dem har jeg faaet gennem andres Gengivelse; men hvis du vil have den Godhed at optegne særskilt hvad der mangler, skal jeg gøre mig Umage for at faa fat paa dem. Imidlertid sender jeg nogle, som du vil kunne sammenligne med Billederne. Jeg sender ogsaa en anden Slags *Lapis Nephriticus*, som nyder særlig Anseelse hos os; thi paa min Hustru har jeg ofte afprøvet Egenskaberne hos en lignende.

Den lille Ædelsten du kalder Verdensøje, tror jeg er en Slags Opal, thi jeg har anstillet samme Forsøg med andre, men de genvinder ret langsomt deres Uigennemsigthed, hvad jeg ogsaa har iagttaget hos din. Jeg husker, at jeg hos en Juveler her i Landet har set en helt anden en; den var ret ugennemsigtig ligesom et lille Stykke Ben, og blev ret hurtigt gennemsigtig, men vendte tilbage til sin forrige Tilstand; jeg kunde dog ikke faa den fra ham. Han gav den et andet Navn, men jeg husker ikke hvilket.

For Navnefortegnelsen over dine Planter siger jeg Tak; den har skaffet mig adskillig Klarhed.

Saa snart jeg faar en Smule Ro og har faaet læst din Bog om de danske Mindesmærker lidt grundigere, længes jeg efter at drøfte forskellige Ting med dig, navnlig om Runebogstavernes Betydning og visse Ords og Navnes Mening i Sammenligning med de angelsachsiske; men frem for alt kunde jeg ønske mig at have en eller anden lille gammel Bog skrevet i dette Sprog og med de Skriftegn. Jeg hører, at der snart i Amsterdam skal udkomme nogle islandske Sager, og fra dem vil det utvivlsomt blive muligt at hente visse Ting, som kan kaste Lys over Angelsachserne. Fra den høje Primas over Irland har jeg modtaget et Haandskrift, hvis Sprogform afviger meget fra andre Haandskrifter, og som synes at bestaa i et vist Versemaal; eftersom jeg trænger til din Dom derom, vedføjer jeg her Begyndelsen deraf. Den ypperlige Olding Spelman efterlod sig en Søn, han er kyndig i de samme Videnskaber og ligeledes i Besiddelse af Faderens Elskværdighed. Saa snart bedre Tider er vendt tilbage i det Rige, som nu ligger ynkeligt splittet, stoler jeg paa, at han af sin Faders Skrifter vil udgive dem, som han har efterladt sig færdige, navnlig Archæologus.

Jeg er glad ved at vide, at de angelsachsiske Bogstaver ogsaa hos Eder begyndte at komme i Brug efter at Runerne var afskaffet. Fornylig har jeg hørt, at de baade tidligere og nu hævder deres Stilling i Irland.

Jeg savner haardt en norsk Ordbog, eller, hvis en saadan ikke findes, at man saa i det mindste lader Navnene paa det menneskelige Legemes Dele og paa visse Ting, som spiller største Rolle i Dagliglivet, afskrive til mig;

og det samme gælder for det islandske Sprog, dersom de er indbyrdes forskellige.

Mere tilføjer jeg ikke nu, men beder Gud bevare Eders Højhed længe blomstrende og velbeholden; jeg beder Eder hilse Dr. Sperling mangfoldigst fra mig.

Leyden, den 4. Marts 1643.

P.S. Hvis du kan undvære en Stump af den færøske Jaspis samt en norsk Perle, beder jeg dig sende mig den ved Lejlighed.

FØRSTE MOSEBOG PAA SACHSISK

(Titelen, men med nyere Skrift)

Us is riht micel þæt ve rodera veard. vereda vuldor cinung vordum herigen. modum lifien. he is mægna sped. heafod ealra heah gesceafta. frea ælmihtig. næs him fruma æfre. orgevorden. ne nu ende cymb. ecean drihtnes. ac he biþ a rice. ofer heofen stolas. heagum trymmum. soþfæst and sviþ ferom. sveglbosmas heald. þa væron gesette. vide and side. þurlige vealdgodes vuldres bearnum. gasta veardum. hæfdon gleam and dream. and heora ordfruman. engla þreatas. beorhte blisse. væs heora blæd micel. þegnas þrymfæste. þedoen heredon. sægdon lustum lof. heora lif frean. demdon þruhtenes dugeþum, væron sviþe gesælige. synna ne cuþon. firena fremman. ac hie on friþe lifþon. ece mid heora aldor. eller ne ongunnon. væran on roderum. nymþe riht and soþ. ær þon engla veard. for oferhygde. dælon gedvilde. noldan dreogan leng. heora selfra ræd. ac hie of sib lufan. godes a hvurfon. hæfdon gielp micel. þæt hie mid drihtne. dælan meahton. vuldo feastum vic. verodes þrymme. sid and svegl torht. him þær sar gelamp. æfst and oferhygd. and þæs engles mod. þe þone onræd. ongan ærest fremman. vefan and veccean. þa he worde cvæþ. niþes ofþyrsted. þæt he on norþ deale. ham and heah setl. heofona rices. agan volde &c.

Der følger flere Ting om Englenes Fald, og der forekommer mange Navne og Ord, som jeg ikke har fundet i andre Haandskrifter.

1113. (Ep. 255). *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

25.2.1643.

Den Kronologi, som jeg fornylig bad dig om, forekommer intetsteds i dine Noter til den anden danske Kongerække, saaledes som du skriver. Thi paa Side 23, som du anfører, omtaler du kun det Aar, da de sjællandske Love blev givet; og du vedføjer en gammel dansk Indskrift hentet fra en haandskreven Codex, som er blevet laant dig, og hvori der slet intet findes,

som angaar mit Forehavende: Thi jeg tænker paa en bestemt kort kronologisk Fortegnelse over de vigtigste Begivenheder i Danmark fra 1150 efter Christus, eller deromkring, og hvis Begyndelse, om jeg husker ret, er saaledes:

Aar 1130 stod der et Slag ved Jelling.

Aar 1131 stod der et Slag ved Sejrø.

Aar 1135 blev Roskilde plyndret.

I hvert Fald er det ikke meget forskelligt herfra. Den har jeg afskrevet efter en haandskreven Codex, som efter mig har faaet den ædle Hr. Jørgen Seefeldt, Landsdommer i Sjælland, til Ejerman. Jeg beder dig indstændigt gennemsøge dine Papirer omhyggeligt for min Skyld og om muligt finde det kronologiske Fragment frem, for at ikke min utaalmodige Medhjælper skal sinkes for længe ved at vente paa det.

Dr. Plums forbedrede Digt skal jeg, som du beder om, nøjagtigt og diskret besørge indsat i de Eksemplarer af dine Mindesmærker, som findes her i enkeltes Eje. Lev imidlertid vel og hav det godt, højtelskede Svoger.

Sorø, den 25. Februar 1643.

Jeg beder dig, min Worm, at du fra Eders offentlige og kongelige Bibliothek vil skaffe mig et Haandskriftsbind betegnet Lit. A.9, og som indeholder forskellige Tidstavler; det opbevares i en stor rød Kapsel mod Øst blandt de kongelige Arkiver; men pak det godt ind i Papir eller andet, for at det ikke skal lide nogen Skade paa Vejen.

1114. (Ep. 507). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

1.3.1643.

Jeg har tidligere svaret paa det Brev, du skrev mig den 6. Februar, og jeg har angivet, hvorledes jeg ser paa din Lidelse. Svaret sendte jeg til Gagelmann, og som Tillæg dertil et Eksempel af mine Mindesmærker; hans Hustru sendte det imidlertid omgaaende tilbage under Henviisning til, at der ikke forelaa nogen Mulighed for at sende saa stor en Pakke. Jeg overdrog den derfor til vor Moltichen, som meddeler, at han har besørget den ved Leibzellers Tjener og just derfor ikke betvivler, at den er bragt til dig. Jeg svarede dengang vidtløftigere og angav, hvad der kan gøres i Magister Marcus' Sag.

Hvad du skriver om Biskoppen i Ribe [Hans Borchardsen] er rigtigt; men det er slet ikke hverken Dr. Jacob Madsen eller Magister Tilemann, som skal træde i hans Sted: Det er Hr. Erik [Johansen Monrad], Præst hos os ved Helliggejstes, og man siger, at dennes Stilling skal besættes med en fra Jylland. Han i Aarhus [Morten Madsen] lever endnu, men man har

opgivet Haabet om hans Helbredelse. Medmindre Magister Marcus [Humble] kan opnaa vor fyrstelige Naade Prinsens Anbefaling til Kansleren, kan vi kun udrette lidet. Jeg har ret ofte paa hans Vegne ulejliget Hr. Kansleren, men jeg faar ikke andet end Løfter ud af det. Der er hver Dag saa mange, som faar Audiens hos kongelig Majestæt, at der knap kan holdes Tal paa dem. Jeg skal sandelig ikke fra min Side lade det mangle paa noget, som kan tage Sigte paa denne Sags Fremme.

Hvad angaar Indskriften paa Neros Sværd, saa er den mig højst mistænkelig, da den ikke synes at bære det Præg af Ælde, som den vil give sig ud for. Jeg har løseligt set den en Gang hos Maleren van Mander, men Skrifte-tegnene har jeg ikke kunnet faa fat paa. Hvad du sender, synes at kunne have denne Betydning: DETTE (nl. Sværd) HEBRÆER (med HEBER forstaar jeg det israelitiske og hebræiske Folk, som du kalder den hebræiske Slægt) BEFALER NERO DIG AT ADLYDE, saa at Meningen er: Nero befaler dig, Heber, at adlyde dette Sværd. Dette betragter jeg imidlertid blot som en antagelig Formodning og bygger ikke noget sikkert derpaa, idet, som sagt, hele Indskriften og dens Skrifteegn aldeles ikke smager af Neros Aarhundrede. Se efter, om ikke en Bedrager har spillet paa et Sted i Suetons Nero Kapitel 40. [Tilføjet i Margin af Koncepten: »Dog var der nogle, som lovede ham Herredømmet over Østen, naar han var blevet afsat, nogle udtrykkeligt Kongedømmet i Jerusalem«.] Pas godt paa dit Helbred.

København, den 1. Marts 1643.

(W I 279).

1115. *Fra Samme.*

2.3.1643.

Jeg skriver med den kongelige Brevdrager, skønt jeg intet særligt har at skrive om. Min Sygdom, som jeg har skildret i de to foregaaende Breve, er nu i Aftagende. Det undrer mig, at jeg mod Sædvane ikke har modtaget din Aarsdisputats. Hermed Tiden paa den [tyske] Bog [af Eggers] [om Guldhornet], der af Forfatteren er tilegnet dig og min Herre Prinsen.

(Kv. 26).

1116. (Ep. 256). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

2.3.1643.

Grunden til, at jeg ikke forstod, hvad du mente i dit sidste Brev, var den, at jeg aldrig har modtaget nogen anden Kronologi fra dig end den, jeg anførte. Den, du nu beder om, har jeg aldrig set, langt mindre modtaget fra dig; du tager altsaa fejl, naar du mener, at du har sendt mig den. Da jeg nu af denne Prøve synes at fatte din Mening bedre, sender jeg fra mine

Papirer, hvad der synes at angaa dette; naar du deraf har udskrevet, hvad der kan tjene dit Forehavende, saa send det tilbage.

Jeg har ogsaa nogle islandske Aarbøger, som er noget forskellige fra dine, og som du engang har set hos mig; men jeg betvivler, om de kan være dig til nogen Gavn. Hos mig vil du ikke finde mere af den Slags.

Den Bog fra Universitetsbibliotheket, som du har bedt om, sender jeg, idet jeg selv har kautioneret for den hos Bibliothekaren. Fremskynd dit Forehavende med Energi, for at vi snart kan faa flere Ting fra dig til Oplysning om vor Historie.

Lev vel. København, den 2. Marts 1643.

(W I 279).

1117. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

4.3.1643.

Dit Brev af 2. ds. viser, at du ikke har modtaget mine to sidste. Gagelmann vil ikke besørge Pakker, og mine Mindesmærker, som Moltichen har afsendt, ligger endnu hos Borgmesteren i Køge. Tak for Titlen paa den Afhandling om de mig vedrørende Spørgsmaal. Jeg saa den omtalt i Leipziger-Kataloget, men her er den endnu ukendt, skønt jeg har skrevet derom til Hamborg og Lybæk. Hvis du kan skaffe mig den tillaans fra en Ven, skal den blive paalideligt tilbageleveret. Min Aarsdisputats har du endnu ikke faaet, idet jeg ventede dig hertil med Prinsen; du skulde da ogsaa have haft mine Mindesmærker. Da dit Helbred forhindrede det, maa du vente. Jeg sender Titlen paa en morsom Bog, som [Thomas] Bartholin har udgivet i Padua [De luce animalium libri III, Leyden 1647] selve Bogen har jeg endnu ikke set.

Gennem Prinsens Maler [Morten] Steenwinckel har jeg maattet overrække hans Naade mine Mindesmærker; jeg havde ingen anden og beder dig finde ud af, om han har besørget Bogen paalideligt. Angaaende Indskriften paa Neros Sværd kan du se Suetons Nero Kap. 40. Om Magister Marcus skrev jeg sidst.

(W I 280).

1118. (Ep. 816). *Til Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

6.3.1643.

Din inderlige Hengivenhed imod os, hvorom vi aldrig har tvivlet, har givet sig fuldtud tilkende, ikke blot i Ord, men ogsaa paa haandgribelig Vis, hvilket er noget, vi tager imod med Kyshaand. Du kan til Gengæld fra os vente dig alt, hvad der kan føre til din Hæder og dit Vel.

Egardus' tyske Skrift om Guldhornet, som du omtaler, er det endnu ikke lykkedes mig at faa at se; imidlertid har jeg erfaret, at det for faa Dage siden er bragt til vor prinselige Naades Hof, thi ham er det tilegnet. En Ven skriver, at Omtalen deri af mig er ret hædrende. Af Titlen kan jeg slutte, at Spørgsmaalet behandles theologisk, men med hvilket Udfald, ved jeg ikke.

Det glæder mig, at mine Skrifter behager Buchner. Hvad alskens berømtmelige Italienerne mener derom, vil du se i de Breve fra Rhode og Thomas Bartholin, der er føjet til i anden Udgave af min Afhandling i femte Bog af mine Mindesmærker; du vil der se, at Grundlaget er trukket bort under Ernst, dog med Fortielse af hans Navn, men da du skriver, at den berømtmelige Mand alligevel trygler om vort Stridsskrift, og jeg sandelig ikke vil unddrage mig ham som Dommer, saa sender jeg det, dog paa den Betingelse, at jeg ikke ønsker det meddelt til flere, idet jeg nu kan forstaa, at min Modstander fortryder sin Handling.

For de tilsendte Gaver siger jeg uhyre mange Tak, thi de er mig højst kærkomne, navnlig i Kraft af de tidligere Ejeres Navn, hvorfor jeg anbringer dem blandt mine sjældnere Klenodier. Om den Jaspis er hidbragt fra Ostindien, kan jeg ikke sige; det staar nemlig fast, at Stene af den Art findes i Böhmen. Den er imidlertid ægte og af ret god Kvalitet, idet den kommer Heliotropen nær paa Grund af de forekommende Bloddraaber og Blodaarer; i Kraft heraf vil jeg gerne tro, at den ogsaa helbreder Blodflod. Form som et Dolkefæste har den faaet af en Kunstnerhaand, men jeg kan næppe faa mig til at tro, at der nogensinde har været paasat en Klinge, da den ikke er gennemboret af noget Hul, hvori noget kan indfældes, og jeg ser ikke, at den har kunnet klæbes paa udvendig. Kuglerne fra Dr. Luthers Krans er mig ikke mindre kære. Men den sorte synes gjort af sammenæltede, velugtende Stoffer.

De Ting, du beder om, sender jeg nu; det drejer sig om to Eksemplarer af mine Mindesmærker, et af mine medicinske Grundsætninger, hvori indeholdes, hvad jeg fra Tid til anden tidligere har gjort Rede for vedrørende Enhjørningen, samt de Disputatser, som er tilovers af Stridsspørgsmaalene [overstreget: de øvrige Disputatser kan næppe faas her, idet alt er udsolgt]; to Kataloger over Museet; Bartholins Tale om det københavnske Universitets Opstaaen og Fremvækst, som jeg kun har faaet fat paa med største Besvær i pjaltet Stand og sammenbundet med andre Skrifter.

Nogle overskydende Eksemplarer af mine Tvivlsspørgsmaal samt Programmerne havde jeg samlet i en Pakke for at sende dig dem, men Lummer vægrede sig ved at bære en saa stor Byrde; derfor har jeg denne Gang udvalgt dig disse Ting, som jeg har anset som mest nødvendige for dig; Resten er jeg nødt til at opsætte til en mere bekvem Lejlighed.

Jeg er tilfreds med din Plan om at forblive ved dette berømte Universitet og fortsætte dine Studier, og jeg vil aldrig over for din Fader foranledige, at han hindrer dig i dette Forsæt. Thi den Sten, som stadig rulles, samler næppe Mos; Lærdom erhverves ikke ved Rejse, men ved Studier. Hold du blot, som du lover, fast ved din Plan med Nidkærhed for tilslut at vende

hjem til os som en ypperlig lærd, til Ære for Forældre og Venner, til Gavn for Fædrelandet.

København, den 6. Marts 1643.

(W I 280).

1119. *Til Thomas Wegner i Stavanger.* 6.3.1643.

Hermed sender jeg dig Kataloget over mit Museum.

(W I 281).

1120. (Ep. 508). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.* 15.3.1643.

Jeg sender det efterspurgte Eksemplar af Egardus' Afhandling om Guldhornet, som jeg har faaet tillaans af vor Ven Hr. Leibzeller, som hilser dig skyldigst. Du kan benytte det lige til Herredagen. Den Afhandling (dette i Fortrolighed!) behager ikke min naadige Herre, da den virker altfor søgt, for ikke rentud at kalde den Spytlikkeri. Din, derimod, vinder Yndest (jeg kalder Gud til Vidne, for hvem jeg ikke kan lyve, at jeg ikke smigrer dig) og tilmed mere for hver Dag end før, paa Grund af din Modpart [Henrik Ernsts] Skandskrift. Du forstaar, hvad jeg mener.

Hvad angaar den Bog, som af Steenwinckel skulde overrækkes vor fyrstelige Naade Prinsen fra dig, saa ved jeg ikke, om den er rigtigt besørget eller ej. Men hvis du med den Bog mener Danske Mindesmærker indbundet i rødt Bind med Forgyltning og sammenbundet med grønne Silkebaand, saa har jeg set den i min fyrstelige Naade Prinsens Sovegemak i Hænderne paa Hertug Moritz af Sachsens Dværg og Hofnar, en lærd Mand, Mathematiker og Læge ved Navn Espen, hvis Fader i sin Tid var Professor i Wittenberg (om jeg ikke husker fejl); han forelæste den for hans fyrstelige Naade Prinsen, der lyttede meget opmærksomt til ham. Saa meget denne Gang o.s.v.

Nykøbing, den 15. Marts 1643.

P.S. Min Søn Henrik hilser dig; han har holdt offentlig Disputats i Königsberg om Opium og Peber; i sit Brev tilføjer han samtidig, at Professorer og Lærde dersteds begærligt higer efter din Afhandling om Guldhornet, da de endnu ikke har set den.

Husk Magister Marcus! Jeg beder dig hjælpe ham, hvis du kan.

1121. (Ep. 802, BA 73). *Fra Gisli Magnusson i Leyden.*22.3.1643.
(1.4. ny Stil).

Mangfoldigst Hilsen i Herren med Ønsket om al Lykke samt Lydigheds Forsikring!

Ærværdige, berømmeligste Hr. Doktor, Velynder og højt agtede Lærer! Rigtignok er der for Øjeblikket næsten intet, hvorom nærværende Brev kan tale til Eders Ærværdighed angaaende mig, bortset fra at jeg kan meddele min Hilsens Ønsker og Tilsagn, mangfoldige Taksigelser for Eders Velgørelser imod mig, den frommeste Bøn om Frelse og evig Velfærd samt et Budskab om mine Forhold, bragt min højt fortjente Beskytter og Velynder. Alle disse Ting vil jeg redbon og brændende bringe Eders Elskværdighed nær eller fjern, paany hver eneste Morgen, og saa længe jeg ikke forglemmer mig selv, naar der her gives Lejlighed dertil. Derfor hindres jeg desværre, berømmeligste Hr. Doktor, i en udførligere Henvendelse, og det mere end jeg kunde ønske det og mere end det stemmer med mine Følelser over for Eders hengivne Sind, idet jeg nemlig presses saa stærkt af den Omstændighed, at de Folk, med hvem jeg skal sende dette Brev til Eders Velærværdighed, staar og skal afsted. Men bortset fra hvad jeg har sagt, saa bliver det dog idetmindste en foreliggende Opgave med et enkelt Ord at tilkendegive mine Forhold for Eders Elskværdighed, hvis I har en lille Smule Tid tilovers fra Eders alvorligere Beskæftigelser.

Sidste Aar lige før min Afrejse fra Glückstadt til Holland husker jeg at have sendt et Slags Brev til Eders Højærværdighed. Men ogsaa heri er jeg saa saare utilfreds med mig selv over i saa lang Tid efter min Ankomst hertil at have været afskaaret fra en Lejlighed til at skrive til Eders Elskværdighed.

Da jeg endelig den 6. November var kommet velbeholden til Amsterdam efter en to Maaneders Rejse fra mit Fædreland, saa overvintrede jeg i nogen Tid sammesteds. Saa snart jeg af Hensyn til mine Sagers Stilling var istand dertil, begav jeg mig her til Leyden; her vilde jeg saa gøre Ophold til næste Efteraar for derpaa at rejse til Glückstadt til den 5. September for at modtage Breve fra mine Slægtninge; min Hensigt er med Guds Hjælp at dyrke Filosofien efter ringe Evne. Jeg bor i et hæderligt og bekvemt Herberg, som blev mig skaffet af den ypperlige Hr. Rasmus Brochmand, som jeg nu mener snart under lykkelige Varsler vil vende tilbage til Eder. Denne har med stor Elskværdighed staaet mig bi med Raad og Daad i alle de Ting, hvortil jeg trængte.

Hvad der her frembæres i saadan Korthed, vævet med mager Traad i mager Stil og ikke fuldt værdigt for Eders Velærværdigheds Øjne eller Øren (medmindre I modtager det med de Elskværdighedens og Velviljens Hænder,

som I plejer), det beder jeg Eder indtrængende tage vel imod og tilgive mig med samme for Eders Karakter og Kærlighed særegne Redebonhed, som Eders utallige Tjenester imod mig overalt aandede. Hertil kom allerede iforvejen, at Eders Velærværdighed nu i to Breve til min Fader har givet mig denne gode og kærlige Omtale: Jeg beder atter og atter om, at I endnu engang snart, med Eders Elskværdighed, vil gøre dette, dersom I til Sommer sender et af samme Slags til ham. Berømmeligste Mand! Det er Eder altfor velkendt til at jeg nu behøver at minde derom, hvor stor Glæde og Forhaabning det vil vække hos ham, og hvorledes det vil tjene mig til Kærlighed og Hæder blandt mine egne, dersom de bringer i Erfaring, at jeg saavel fraværende som nærværende er velanbefalet hos Eders Velærværdighed, og at jeg nyder den samme Beskyttelse som tidligere hos Eder paa disse udenlandske Steder, hvor de ud over Eder alene ikke ejer nogen, til hvem de er knyttet med selv det ringeste Bekendtskabs eller Troskabs Baand, eller til hvis Omsorg de kan betro mig.

Tilbage staar, at Eders Velærværdighed maa kunne leve vel sammen med Eders yndige Hustru, elskede Børn og agtværdige Husstand, der alle af mig med Bøn og Ønske skal være indviende til Gud samt meget venligt hilsede. Maatte Eders Elskværdighed atter og atter trives, leve og styrkes og som sædvanlig være bevaagen mod mig, der i Hast har skrevet dette i Leyden selve den 1. April, ny Stil, i Aaret 1643.

Eders Elskværdigheds lydigste og ivrigste Tjener
GISLAUS MAGNUS ISLANDUS
Med egen Haand.

1122. (Ep. 692, Barth. Ep. med. I, Nr. 29).

Til Thomas Bartholin i Padua.

6.4.1643.

(Udg. 1751 er trykt efter Th. Barth. Ep. med., som kun i væsentlige Smaa-ting afviger fra Concepten. Den omtalte Tegning af Kraniet findes i Concepten til Brev Nr. 1095).

Jeg er opfyldt af den største Længsel efter at se din Afhandling om de levende Væsners Lysen. Mit Sind higer efter at vide, hvorfra det Lys, som er indpodet i alle Ting, har sin Oprindelse, og hvorfor det kun hos saa faa lader sig tilsyne. En Fremstilling af *cocceius* har [Thomas] Mousettus leveret os smagfuldt i Insekternes Theater [Theatrum Insectorum a Wottone, Gesnero Pennioque inchoatum, London 1634, Fol.] 1. Bog Kap. 15; hvis du raadspørger ham, vil du finde, hvad der yder Bidrag til Spørgsmaalet, og tillige noget om den Væske, der tilberedes deraf, og som lyser om Natten.

Da du endnu opholdt dig i Leyden og paatænkte Udgivelsen af din Faders Anatomi, husker jeg at have skrevet til dig om de smaa Knogler i *lambdoidea*; men eftersom det, jeg dengang udfærdigede, synes at være faldet ud, gentager jeg det nu, naar blot det kan være til nogen Nytte.

I Aaret 1628, da jeg for en talrig Kreds af Tilhørere viste og forklarede Knoglerne i det menneskelige Skelet, fandt jeg i selve *sutura lambdoidea* seks smaa Knogler, som gennemborede begge Kraniets *tabulata* og mig bekendt ikke tidligere var iagttaget af nogen. Thi de er meget forskellige fra dem, hvori selve den Knogle undertiden opdeles, der omgives af *sutura lambdoidea*, og som af nogle kaldes Trekanterne. Der er tre paa højre og lige saa mange paa venstre Side af dens Søm, indbyrdes afvigende i Størrelse, Form og Anbringelse. Den nederste ses ved *processus mamillarum*, den midterste lidt ovenfor i knap en halv Fingers Afstand, den tredie er noget længere fjernet fra den anden. Deres Former er forskellige, trekantede, aflange eller ovale. Paa den venstre Sutur viser de sig alle større end paa den højre. Den største er ikke større end en Tommelfingernegl. Paa Kraniets indvendige Flade er de mere klart synlige end paa den ydre; derfor iagttages de bedre paa aftaget Hjerneskal. For at det hele kan være tydeligere, vedlægger jeg et Billede: A. Er en Del af *sutura sagittalis*. B. *Sutura lambdoidea*. C. Et Snit foretaget med en Sav. D. Den første Knogle paa venstre Sutur. E. Den anden. F. Den tredie. G. Den første paa højre Sutur. H. Den anden. I. Den tredie. K. Den store Aabning i Kraniet, hvorigennem Marven gaar ned i Rygraden. L. *Processus mamillares*. Imidlertid kan jeg her ikke lægge Skjul paa, at disse smaa Knogler i de forskellige Kranier afveksler saavel i Antal som i Størrelse og Form, ligeledes Anbringelsen. Medens jeg skriver dette, har jeg fem Kranier ved Haanden; paa to af disse strækker *sutura sagittalis* sig gennem Pandebenet lige til Næsen. Det ene af dem viser kun fire af disse smaa Knogler, og af dem ligger den ene i selve Skæringspunktet mellem *sagittalis* og *lambdoidea*, paa hvilket Sted den saakaldte Trekant plejer at ses. Men paa det andet findes der kun to, og de er kun i højre Sutur. Men disse Kranier var urørte; havde der været Mulighed for at aftage Hjerne-skallen, vilde den indvendige Flade maaske have fremvist flere Knogler. Men da vi ser Naturen drive sit Spil paa forskellig Maade, baade med større Knogler, med Suturene og med andre Dele af det menneskelige Legeme, hvad mærkeligt er der da i, at den ogsaa i disse Ting følger den Skik?

Skønt der findes forskellige Ting i vore Forfædres Mindesmærker og Grave, hvilket vi har vist i 1. Bog Kap. 7 af vore Mindesmærker, saa er der dog aldeles ingen Spor af »stedsebrændende Lygter«. [Gvido] Pancirollus, der synes klart at tilkendégive, at han behandler disse Ting, omtaler dem, saa vidt jeg husker, blandt de gamles nu tabte Fund [Rerum

Memorabilium jam olim deperditarum recens inventarum Libri II, Amberg 1599,8°; 1607,8°; Frankfurt 1629, 1631, 1646,4°].

Lev vel og lev lykkeligt til det offentlige Vel.

København, den 6. April 1643.

(W I 281).

1123. (Ep. 774). *Til Bertel Bartholin i Rom.*

6.4.1643.

Jeg lykønsker dig til, at der i Rom ved Stormænds Gunst er aabnet dig fri Adgang til det vatikanske Bibliothek; thi jeg mener, at det i ikke ringe Grad vil gavne dine Bestræbelser.

At du nu tilbyder mig din Bistand der paa Stedet, takker jeg dig for. Der er intet, hvormed jeg vil bebyrde dig, medmindre der maaske skulde møde dig noget, som angaar Runeskriften eller de danske Oldsager. Vil du være nøje opmærksom herpaa. Maaske vilde det ikke være afvejen, om du i det mindste udskrev Titlerne (hvis det ikke er muligt at gøre mere) paa de derværende Haandskrifter, som indeholder dansk og norsk Historie. Jeg har en Udskrift om Norge, som en af vore Landsmænd i Aaret 1607 medbragte fra Rom fra Vatikanbibliothekets tredie Klasse (saaledes lyder Titlen!) Jeg kan næppe betvivle, at der sammesteds findes flere Ting af den Slags. Hvis du bringer noget sjældent med dig derfra, vil jeg slet ikke være i Tvivl om, at du derved vil gøre dig vore Stormænd forbundne. I sin Bog om Magneteten har Kircher lovet »en underjordisk Verden«; han vil utvivlsomt skrive om Mineraler og Metaller [Athanasius Kircher: *Mundus Subterraneus*, Amsterdam 1664, Fol.]; du vil let finde ud af, om den snart skal udkomme. Hvad der kommer fra hans Værksted, forekommer mig grundigt og udsøgt, og af de Lærde er det stærkt efterspurgt. Mere tilføjer jeg ikke, fordi vi venter dig selv snart. Lev vel.

Den 6. April 1643.

(W I 282).

1124. *Til Peder Winstrup i Lund.*

1.5.1643.

Da Westhof har fortalt om din Velvilje, antydede jeg for Jens, at han skulde til Eder. Han vender altsaa tilbage med godt Haab, for hvilket jeg takker.

(W I 282).

1125. (Ep. 639). *Fra Willich Westhof i Lund.*

1.5.1643.

Willich Westhof, Pfalzgreve, Ridder, Kannik i Lund til sin bedste Ven, Hr. Dr. Olaus! Dine Skrifter, der oplyser den i dunkelt Mørke begravede Runeskrift, røber en Aand, som i enestaaende Grad er indblæst af Gud og giver Fornemmelse af noget særligt, udover hvad det er almindelig menneskelig Lod at fatte. Thi hvis Kendskabet til Ting, der er saa skjulte, blot havde sin Oprindelse i menneskelig Flid og Begavelse, hvorfor havde da ikke en anden Forsker gennem mange Aarhundreder ydet det samme? Især paa den højlærde Saxo Grammaticus' Tid, og dernæst lige til denne vor Tid. Dette har endda ikke nogensinde nogen af Lærdommens store Skikkelser vovet saa meget som at prøve paa. Hvis altsaa nogen Pralhans i sin Misundelse skulde sætte sig for at hakke selv det allermindste paa dine højst prise-lige Værker, vilde han anstrenge sig forgæves. Men naar Spelman, som er fremragende i forskelligartet Lærdom, afviger fra din Opfattelse i den etymologiske Afledning af Ordet Rune, saa indebærer det ikke nogen Strid. Thi din Udtalelse eftersporer Ordets første Oprindelse, medens Spelmans Paastand belærer om Ordets Brug. Hvis andre mumler noget nedsættende, kan du straffe dem ved at lade som ingenting.

Fortsæt, min Hr. Kollega, med nidkært at anvende hin i dit Sind guddommeligt nedlagte Kraft paa det berømte Fædrelands lovpriste Skikke og samtidigt at slaa Erindringen om dit hæderfulde Navn fast over for den lærde Verden.

Lund i Skaane, den 1. Maj 1643.

1126. (Ep. 817). *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

1.5.1643.

Du fremragende Mand, Velynder og ærværdige Svoger! Naar jeg mærker, at du er tilfreds med mig, er jeg ogsaa ovenud tilfreds med mig selv, og jeg er glad, fordi du har værdsat mig saa højt, at du har villet sende mig baade den salige Bartholins meget fine Tale, som ikke uden Besvær blev tilvejebragt, og dine egne i Sandhed gyldne Skrifter. Men just fordi de var saa længselsfuldt ventet, stoler jeg paa, at de vil blive saa meget desto stærkere paaskønnet af vore Professorer, af hvem du værdsættes ligesaa højt som af Italienerne, navnlig af Buchner; baade dine andre Skrifter og især din smukke Afhandling imod Ernst (om den har han allerede iforvejen talt med mig i meget rosende Vendinger med Tilføjelse af, at han ved første givne Lejlighed vil skrive til Eders Højhed), dem har han indtil nu afventet med saadan Begærlighed, at jeg er ganske sikker paa, at den for ham vil være det samme som et gyldent Klenodie. Og offentligt har han ladet det klart

skinne igennem, hvor meget han for din Skyld holder af mig, idet han har tilegnet mig og nogle andre Landsmænd den af ham udarbejdede fine lille Kommentar til Prudentius' Hymne [Prudentii Hymnus de Christi Natali, Aug. Buchnerus seorsim ed. & commentariis illustr., Wittenberg 1643,8°]; ogsaa denne sender jeg med den beskedne og lærde Yngling Andreas Beyerholm, min trofaste Ven, tilligemed et andet tysk Skrift. Jeg vilde gerne, om du for min Skyld vilde vise denne Yngling nogen Godhed, fordi han her har omgaaedes mig fortroligt, og navnlig fordi jeg aldrig hos ham har mødt andet end Troskab og Kærlighed. Til København kommer ogsaa, tror jeg nok, Magister Johannes Brever, som er udpeget til Professor i Veltalenhed i Riga; det er navnlig af Iver for at se dig og [Thomas] Bang; han er min Omgangsvæn og en Mand — det vil I selv erfare — som udmærker sig ved lige saa megen rosværdig Lærdom som ved Elskværdighed, og han har stiftet Bekendtskab med Holland og med de mere navnkundige Universiteter i Tyskland.

Hvad mine Studier angaar, saa vil jeg, med Guds naadige Bistand, nidkært drive dem ved dette berømte Universitet, saaledes som det behager dig og min Fader, for at Eders Forventning kan gaa i Opfyldelse. To af vore Landsmænd er rejst til Holland, og jeg ved ikke, om ikke de maaske vil fortryde den Rejse, de har foretaget. Her er intet andet nyt, end at nogle er blevet smykket med Magistertitlen, og andre skal disputere for Licentiatgraden.

Lev længe og lykkeligt, skyldigst hilset af min Vært, den højærværdige Dr. Wilhelm Lyser, den navnkundige Theolog, som i Dag nedlægger sit Embede. Atter lev vel, anbefalet til guddommelig Beskyttelse tillige med din dydige Hustru og dit fortræffelige Afkom, og tilgiv dette mit Brev; se ikke paa, at jeg er et Barn til at skrive, men betænk, at jeg elsker dig.

Wittenberg, den 1. Maj 1643.

Nu, da jeg vilde forsegle Brevet, blev dine Bøger bragt mig ved Brevdrageren fra Leipzig, og da jeg ved, at de er længselsfuldt ventet af Buchner, hin fremstaaende Filolog, vil jeg til Erindring om dig overrække ham et vel indbundet Eksemplar. Lev vel.

1127. (Ep. 787) *Til Jan de Laët i Leyden.*

11.5.1643.

Ophøjede Mand! Du er altfor rundhaandet imod mig, og jeg er derfor næsten tvunget til at tie, fordi jeg hverken raader over Ord eller Midler, hvormed jeg kan vise mig taknemmelig. For at dog min Hengivenhed kan staa dig klar, vil jeg ikke undlade at sende dig disse Smaating, som for

Størstedelen er hentet fra Færøerne og Norge, og jeg haaber da, at de vil være dig velkomne.

Bøger skrevet i det gamle Sprog er meget sjældne hos os, og endnu sjældnere er de, som er med Runebogstaver, ja saa sjældne, at jeg trods de ihærdigste Eftersøgninger ikke nogensinde har set mere end to. Jeg sender et Brudstykke af de norske Love, for at du idetmindste kan have en Prøve paa Sprog og Skrift i Middelalderen hos os; hvor meget det stemmer overens med det angelsachsiske, vil du let selv se. Jeg vedlægger den Ordbog, som Drengene bruger i Islands Skoler; i sin Tid fik jeg den fra Arngrim [Jons-son]; gid der deraf maa kunne tilføres dine Bestræbelser noget gavnligt! Men dette ene bør du vide: Dette gamle danske og norske Sprog er et og det samme som det nutidige islandske, idet Dialekterne blot frembyder en ringe Forskellighed. Men vort Nutidssprog afviger stærkt fra det gamle, hvad du let vil se, hvis du sammenligner de Bøger, der nu trykkes hos os, med dem, jeg sender.

Det glæder mig, at mine Mindesmærker betyder saa meget for dig, at du finder det Umagen værdt at drøfte dem med mig. Hvis der foreligger noget, som du mener kan tjene dine Interesser og som trænger til min nærmere Udredning, saa sig til, og du skal finde mig redebon, thi intet glæder mig mere end saadanne lærde Samtaler med Venner.

Siden Spelmans Søn sendte mig sit Psalterium og jeg ham mit Guldhorn til Gengæld, har jeg slet ingen Breve faaet fra ham. Jeg vilde meget ønske, om han snarest muligt vilde offentliggøre hele sin Faders Archæologus, men saa forvirrede som Forholdene nu er i England, kan man vel næppe haabe paa noget fra de Lærde, saa sandt som jo Muserne plejer at tie til Vaabengny.

De Stykker Jaspis, du ser, er kun ringe og findes omkring paa Kysterne; maaske er det løsrevne Stykker af Klipper, som er blevet aflattede ved Bølgeslagets hyppige Slid. Hvis en nøjere Eftersøgning foranstaltedes, vilde der maaske blive fundet større Stykker af den Slags i selve Bjergenes Klipper. Den Chalcedon, der frembyder samme Ydre som en Istap, taler tilfulde for, at man der paa Stedet forefinder en Væske, som ikke er uegnet til at danne Ædelstene. Disse Ting har jeg som Gave fra vor Købmand, der hvert Aar plejer at besøge disse Øer.

Prøven paa dit angelsachsiske Haandskrift gaar aldeles over min Forstand, bortset fra ganske faa Ord, der har noget Slægtskab med vort Sprog. Men hvis det indeholder noget af første Mosebog, maa det nødvendigvis være en eller anden Omskrivning, eller (som du tror) en digterisk Gengivelse. Det er kun ganske faa Ting deraf, jeg forstaar, og nogen Mening faar jeg ikke ud af det, da jeg aldrig har givet mig af med det Sprog.

Den lille Fugl *Hvitzitzil* eller *Tominia* er det endnu ikke faldet i min Lod at se, ejheller besidder jeg endnu Frugten *Aovay*. Jeg vilde gerne vide, hvad Forskel der er mellem *Hayth* og *Ignavus*; naar jeg sammenligner Forfatterernes Beskrivelser, finder jeg at de adskiller sig lidet eller intet fra hinanden, saa jeg er nærmest kommet til den Opfattelse, at det er et og samme Dyr. Ejheller de gengivne Billeder faar mig til at vakle, end ikke dine egne, idet det ene aftegner Dyret levende, det andet dødt og tomt for Indvolde, eller snarere blot det udstoppede Skind. Jeg sender, hvad jeg i sin Tid har skrevet derom, for at du kan bringe mig paa rette Vej, dersom jeg skulde have fejlet, idet Selvsyn bedst af alt bilægger denne Uoverensstemmelse.

Eders Elzevir har ladet mig forstaa, at du snart vil offentliggøre Ostindiens Beskrivelse efter samme Methode som du har udgivet den amerikanske; herved vil du gøre dig hele den lærde Verden enestaaende forbunden. Jeg beder dig fortsætte og ikke yderligere opsætte vore Glæder; du maa aldeles ikke betvivle, at du vil vinde dig Efterverdenens Taknemmelighed. Gud fremme dine Bestræbelser og længst muligt bevare dig uskadt til den lærde Verdens Vel! Lev vel.

København, den 11. Maj 1643.

(W I 282).

1128. (Ep. 640). *Til Willich Westhof i Lund.*

31.5.1643.

Ædlest Hr. Kollega! Du glæder mig med saa mange Velgerninger, at det ikke er langt fra, at jeg overvældes ved Ophobningen deraf. Det var dig ikke nok fornylig at glæde mig med din Nærværelse, men du begaver mig ogsaa med vor Galts fornemme maledede Emblemer [Willich Westhof: *Emblemata Christiano IV Regi dicata*, Hafniæ 1640], og da de kunde synes døde og næsten berøvede Livet uden dine tilføjede Epigrammer, sender du mig dem nu venligst for at lyksaliggøre mig med fuldendt Fryd. Ikke tilfreds hermed hengiver du dig dog med et mere end venskabeligt Sind i et meget fint Brev til Ros for mine Indfald. Hvad skal jeg sige? Eller hvormed kan jeg gøre Gengæld? Jeg frygter for, at du, henrevet over Fortjeneste af Venskab for mig, lader din Hengivenhed faa for frit Spillerum. Imidlertid tager jeg med Kyshaand mod din Velvilje og takker dig af al Evne, idet jeg vil gøre Gengæld, naar der frembyder sig en bedre Lejlighed.

*Hvis ikke Spottere afholdt mig derfra [overstregt: Hvis ikke Misundere vilde mene, at jeg lagde alt for megen Vægt paa Selvros] vilde jeg — om det blot kunde ske med din Billigelse — sætte dit Brev foran i anden Udgave af mine Festkalendere, som er i Trykken, og jeg vilde tilføje andres med samme

Indhold, for at der kunde være noget, som kunde bide paa mine Bagvaskere. Men det være langt fra, at jeg skulde indlade mig paa noget mod din Vilje.*

Hvad du mener bør bemærkes til Forklaring af mine Mindesmærker, finder jeg fornuftigt og tager med Glæde imod det; times det dem engang at blive genoptrykt, skal der blive taget Hensyn dertil. Jeg beder dig venligst gøre opmærksom paa, om der under Læsningen møder dig flere Ting af den Art. Thi jeg er ikke den, som mener, at noget menneskeligt er mig fremmed [Ter. Heaut., 77].

Da jeg i Morgen tidlig højtideligt skal nedlægge det vanskelige Rektor-hverv, er jeg nødt til at afbryde og bede dig tilgive mit Hastværk. Lev vel, ædleste Mand, og bevar din Sundhed i Evighed.

København, den 31. Maj 1643.

(W I 283).

1129. *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

1.6.1643.

Prinsen agter omkring Mikkelsdag at tage Ophold i Skanderborg for et Aar eller to. Det sker af Hensyn til det derværende rigelige Vildt, Træ og Fisk, som der hersker Knaphed paa her. Vi, som skal ernære vor Familie her, vil lide Tab herved, men jeg siger med Harpagus hos Herodot [I, 119, 7] »Kongens Vilje er min Lov!« Hoffolkene beklager sig over de derværende Herbergers Ringhed og Faatallighed. Vil du anbefale mig til Biskoppen i Aarhus, Dr. Morten [Madsen]. Dertil agter vi at drage paa den tømrede Hest ad de blaanende Veje. Jeg ønsker gerne Anvisning paa en ærlig Mand, hos hvem mine Ejendele kan blive opbevaret. Min Hustru og mine Børn vil maaske bo i Aarhus, hellere end i Skanderborgs Hytter. Den 30. Maj drog Prinsen til Holsten (Glückstadt tror jeg) til Fredsunderhandlingerne med Hamborg. Jeg bad mig fri for at følge ham, dels fordi min Hustru bistaar ved vor Datters Barselfærd i Haderslev, dels fordi jeg istandsætter det skrøbelige Hus, som er skænket mig. Men hvor længe jeg bliver her, maa Tiden vise. Hilsen til Biskop Brochmand, Dr. Fincke og Magister [Thomas] Bang.

(Kv. 27).

1130. *Fra Willich Westhof i Lund.*

4.6.1643.

Tak for dit i Dag modtagne Brev. Jeg staar ved, hvad jeg har skrevet, og mit lille Brev maa meget gerne trykkes i dine Skrifter.

(Kv. 113).

1131. (Ep. 825). *Fra August Buchner i Wittenberg.*

5.6.1643.

(Udg. 1751 daterer dette Brev til 1642, men Indholdet og Worms Svarebrev Nr. 1143 viser, at det maa være skrevet i 1643).

Store og fortræffelige Mand! Din [Henrik] Motzfeld har i den Grad løbet

Storm mod min Undseelse og trængt den fra alle Sider, at den strakte Vaaben og endelig lod sig besejre og erobre af ham. Thi af mig selv at skrive til dig, dertil har jeg visselig hidtil ikke kunnet overvinde min Ærefrygt, idet jeg stadig var bange for, at det skulde kunne bebrejdes mig med disse Ord: Du lille Mand! Husk, at du taler til en Stormand! Men saa var det at din nysnævnte Motzfeld (en velstuderet Yngling, hvem jeg sætter meget højt baade for hans ypperlige Evner og for hans omfattende Studier i de bedste Videnskaber), ja han lovpriste paa det forunderligste ikke i første Række din herlige og fyldige Lærdom, thi den har jo forlængst fundet rigeligt Udtryk gennem de af dig hidtil udgivne fremragende Skrifter, men din Elskværdighed og Imødekommenhed; samtidig hævdede han bestemt, at intet vilde være dig kærere, end om jeg sendte dig et Brev: Da vovede jeg Springet og gav mig med trøstigt Sind i Lag med, hvad jeg hidtil altid havde frygtet. Hertil kom, at du rundhaandet havde sendt os — og for denne Venlighed udtaler og nærer jeg med god Grund Taknemmelighed imod dig — hvad Hr. Ernst havde udtænkt og i et Brev sammenfattet imod din højlærde Afhandling om Guldhornet; yderligere at Motzfeld, maaske med Bemyndigelse fra din Side, ret saa venligt skænkede mig det af dig for ganske nylig udgivne herlige og ædle Værk om Fædrelandets Mindesmærker. Ligesom begge disse Ting i fuldt Maal bar Vidne om din Velvilje og enestaaende Elskværdighed imod mig, saaledes tilskyndede de mig paa det forunderligste til at bestræbe mig paa ikke at skjule, men snarere forøge og bevare Venskab og Interesse for saa betydelig en Mand. Thi jeg er rigtignok ikke den, som anser mig selv for noget, og som tillægger mig selv alskens Fortræffelighed; en Ting har jeg dog, hvoraf jeg med Rette bør bryste mig: At næppe nogen anden i højere Grad elsker og beundrer de Mænd, som udmærker sig ved Begavelse og Lærdom, samt ivrigere ønsker, ikke blot at blive elsket af dem, men blot ikke at blive foragtet i sin Kærlighed og Tilbedelse. Hvis du, store Mand, tillader mig at opnaa dette fra dig og giver Mulighed for at lade vore Breve faa frit Løb til dig, saa vil jeg anse mig som Genstand for en stor Velgerning. Derom vil jeg gerne, at du skal føle dig overbevist: At jeg gerne og nidkært vil gøre alt, hvad det overhovedet er rimeligt at der gøres af den, for hvem du allerede iforvejen nærer Venskab, eller som i højeste Grad ønsker at eje det.

Lev vel, du ypperste Mand, og stol paa, at jeg stedse vil være en Beundrer og tillige en Forkynder af din ophøjede og enestaaende Lærdom.

Wittenberg, den 5. Juni 1642.

Eders høje Excellences mest hengivne

August Buchner.

1132. (Ep. 693, Barth. Ep. med. I, Nr. 30).

7.6.1643..

Fra Thomas Bartholin i Padua.

(17.6. ny Stil).

(Udg. 1751 er trykt efter Th. Barth. Ep. med. og afviger noget fra Originalen. Denne er benyttet til Supplering af Oversættelsen.)

Fremstillingen af Knoglerne i Kraniet, som du tilsendte mig i Tegnerens Streg, var mig meget velkommen og vil vække yderligere Ærbødighed for dig i den lærde Verden. Kun dette nager mig, at den ved Brevdragerens Skødesløshed blev udelukket fra den første Udgave. Jeg vil regne det for en Fryd, at den paatænkte Udgave dog kan fremkomme forøget med denne Iagttagelse. Bogtrykkernes sædvanlige Vankelmodighed forsinker min Bog om Dyrenes Lys. At der er indpodet alle et Lys, hvorfra dets Oprindelse skriver sig, det udleder jeg af selve Spørgsmaalet; jeg skønner nemlig, at det er indpodet, og at det overføres til os af vore Forældre, ikke anderledes end Sjælen. Hvis nogen faar mig til at antage en fjernere Opstaaen, vil jeg holde paa den første Skabelse, hvorved Skaberen frembragte Lyset samtidig med Sæmmensætningen af de øvrige Elementer, og indplantede det i de af Sammenblandinger dannede Legemer, for at det kunde videreføres gennem Forplantning. Paa Grund af Naturens Mangelfuldhed var det imidlertid for utilstrækkeligt og spredtes rundt i Legemerne paa samme Maade som i Himlenes hele Opbygning; dets enkelte Dele udskilles derfor sjældnere og lyser ikke mere i os, end Himlen lyser paa Jorden, undtagen naar de fortættes og samles i Lighed med Himmellegerne. Disse Ting synes fornuftstridige, men det er paa den Maade vi forklarer næsten alt, hvad der volder andre Besvær.

*Mousettus har jeg læst i Nederlandene uden at tænke paa sligt; hans Bog findes ikke her, hvorfor jeg er nødt til at være uvidende om, hvad han siger om *cocceius*, bortset fra, at jeg formoder, at han slutter sig til [Juan Consalvo de] Oviedo i hans indiske Historie [Summario de la historia general y natural de las Indias occidentales I, Toledo 1525, Fol.; I—V, 1535.], til Ortelius, Cardanus og andre Historikere vedrørende dette Insekt.*

Licetus kom iforgaars og har fremvist det Værk om Blodets Kredsløb, som han har udarbejdet; herimod har jeg gjort Indsigelser med adskillige Fornuftgrunde. Thi han forestiller sig et dobbelt Kredsløb, et i Venerne, et andet i Arterierne, men begge særskilt hver i sit Kar, samt at Blodet føres fra højre til venstre Hjertekammer, ikke gennem Lungerne, ejheller gennem en Aabning, i det hele taget ikke gennem en afgrænset Passage, men gennem *vena coronaria*. Hvis din saare frodige Tanke vil anføre noget modsat, skal jeg sørge for, at det indføres i dette Værk, idet Forfatteren er medgørlig og gerne ønsker det.

Med den venetianske Boghandler har jeg forhandlet, og han nærer intet større Ønske end at pleje Forbindelse med vore. *De er Arvinger efter Giunti og meget kendte gennem hyppigt gentagen Udgivelse af Galenus; i Kompagni med dem er Baba, Udgiveren af Sennerts Værker og af Forfatteren til Nederlandenes Forherligelse; han sidder i gode Kaar og er ikke ulærd. Disses Forretninger bestyres af en ung Tysker, Jacob Hertz; han synes at være hæderlig og retlinet, og til ham kan Moltichens Breve sendes. Deres Hus ligger Nella Merceria, under Skiltet den røde Lilje.*

Hvad de offentlige Forhold angaar, saa ligger de endnu i det uvisse, idet Italien er i Forvirring. Den venetianske Hær har besat Ferraras nærliggende Landomraade paa denne Side Po, som kaldes Poteria, og Hertugen af Modena truer selve Byen. Fra Paven ventes daglig en stor Skare Soldater, som efter Evne skal modstaa saa mange Fjender. I det tilstundende Foraar agtede jeg mig ellers til Rom, dersom det var muligt for disse Uroligheder, idet Studierne her lider Skade ved Skolarernes Tøjlesløshed, og min Øjensvagthed, som er drevet til det yderste, næppe heller taaler alvorligere Anstrengelser.

Vore Bogtrykkere holder næsten Ferie. Dog har de optrykt Caprilius »Om Febre«, og snart vil de komme med vor Veslings »Opobalsamum« [Joh. Veslingius: Opobalsami Veteribus cogniti Vindiciæ, Padua 1644,4°]. Fransk-mændene har fornylig paa Markedet fremvist denne hornede Mands hornede Søn som en Mærkværdighed. Jeg sender et Billede af ham. Mere en anden Gang, fortræffeligste Fader, og find mig værdig til vanlig Gunst. Lev vel. Licetus, Rhode, mine Brødre og Fætre saa vel som [Laurits] Bording hilser skyldigt.

Padua, den 17. Juni 1643.

(Kv. 9).

1133. (Ep. 818). *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

10.6.1643.

Ophøjede Mand! Skønt jeg for ikke mange Uger siden har skrevet med Andreas Beyerholm, min oprigtige og meget kære Ven, kan jeg ikke bare mig for nu ogsaa at give vor bortdragende Brevdrager et Brev at besørge til dig, navnlig da der stadig viser sig nye Tegn paa din Velvilje imod mig; de holder mig jo fast til min Skrivepligt, hvadenten jeg vil eller ej. Thi hvormed kunde du tydeligere lægge dit mod mig højst velvillige Sind for Dagen end ved at finde mig værdig til at faa tilsendt Frugterne af dine gyldne og udødelige Nattevagter? Da jeg blandt disse overrakte vor højtberømte Filolog Hr. Buchner de danske Mindesmærker, og han selv med ivrig Op-

mærksomhed læste lidt deri, talte han højst hæderfuldt om dig. Og blandt andet udtalte han, at det ingenlunde var en almindelig Begavelse givet, men kun den højest dannede, evnerigeste og samtidig guddommeligste at have kunnet fuldføre et saadant Værk, hvori findes saa mange underskønne Oldsager, saa mange sjældne og forunderlige Ting genopvakt fra Dødsriget, saa nøjagtig og grundig en Fremstilling og Udlæggelse af ældgamle Skriftegn, saa uendelig mange og for de fleste ukendte Mindesmærker om alle Ting; og han var sikker paa, at din Ros, som allerede forlængst har naaet betydelige Højder, derved yderligere vil stige. Thi utaknemmelige maa de Konger og Fyrster være, for hvem du som paa en Tavle skildrer vort navnkundige Riges ældste Love, Tilstande og Tilskikkelser, hvis de ikke husker denne din Velgerning. Utaknemmelig vil hele den lærde Verden være (thi med dette ene Værk smykker og forøger du den uendeligt), hvis ikke ogsaa den med taknemmeligt Sind og beredvillig Mund priser din Dyd og din Kundskab om alle Ting. Jeg har læst Hr. Thomas Bartholins Brev, hvori han gennemgaar mange navnkundige Mænds Domme om dit Guldhorn og lover, at de skal blive offentliggjort paa Tryk; hvis dette sker, beder jeg om, at det maa blive tilsendt. Du skal ikke tvivle om, at jo vor Buchner vil beholde din Afhandling mod Ernst for sig selv; han har ogsaa bedt om, at det Brev, du her ser, maa blive indlagt i mit.

Hvad angaar mine Leveforhold, saa lever jeg ved Guds Naade og har det godt; mine Studier lægger jeg saaledes tilrette, at jeg ret hyppigt bivaaner min ærværdige Vært, Hr. Dr. Hulsemanns og andre Collegier, baade i Disputats- og Forelæsningsform. Ungdommen er nu ogsaa faldet noget mere til Ro end forhen, saa at jeg nu tør haabe, at Livet vil blive os roligere, befriet for visse Brushoveders ufredelige Tummel.

Her er intet nyt, bortset fra at en vis Munk af Franciskanerordenen, (hans Navn er Hugo Maria, han er Italiener af Fødsel og promoveret theologisk Doktor) er kommet hertil fra Dresden; man siger, at han vil gaa over til vor Religion, hvorfor der er indrømmet ham Tilladelse til at høre Prædikener, gaa paa Collegier, opponere og svare, indtil han har lært det tyske Sprog, for at han lettere, ogsaa over for Lægfolk, kan tilbagekalde sin Vildfarelse og gennem Prædikenerne bestyrkes grundigere i vor Tro. I min Hr. Værts Collegium har jeg hørt ham disputere om gode Gerninger og — ikke ganske uden Held — anføre visse Skriftsteder. Hvis han enten selv offentliggør noget i Trykken om sig selv, eller andre gør det om ham, skal jeg sørge for, at det bringes til Eder.

Hermed, I store Mand, beder jeg Eder leve længe og lykkeligt med Hustru og Børn og fremdeles holde af mig, som en Tjener.

Skrevet i Hast i Wittenberg, den 10. Juni 1643.

1134. *Fra Wilhelm Lyser i Wittenberg.*

12.6.1643.

Dine to unge Slægtninge Henrik Motzfeld og Caspar Bartholin har omtalt Eders Elskværdighed saaledes, at jeg haaber ogsaa at kunne faa Adgang til Eders Venskab og lade dette komme de to Sendebud tilgode, som bringer dette Brev. Eders Slægtninge er mig kære Husfæller og opfylder deres Studiepligter og vil engang blive til Pryd for deres Fædreland.

(Kv. 71).

1135. (Ep. 124, BA 193). *Til Thorlak Skulason paa Holar.*

14.6.1643.

Den Thorstein Illugason, som er mig anbefalet af dig, skal jeg lede fremad mod de højere Trin paa enhver Maade, og jeg nærer et særligt Ønske om, at han ved sin Tilbagekomst til Eder maa opfylde din Forventning. Hos mig skal det ikke komme til at mangle paa noget, som kan fremme hans Vel. Uden Testimonium erindrer jeg mig ikke, at nogen af Eders Landsmænd er blevet optaget ved Universitetet, med Undtagelse af en enkelt, en vis Beza [Bessi Gudmundsson]; da vi ikke vilde give ham Adgang, gik vor Købmand Matthias Johansen Husvig i Borgen for ham under Forsikring om, at han ved første givne Lejlighed vilde skaffe ham et hæderligt Vidnesbyrd. Vi fæstede altsaa Lid til ham og optog Manden ud fra den Bevaagenhed, hvormed vi omfatter Eders Folk, og for at han ikke skulde flakke om her, vildfarende og opgivende. Men da han næste Aar fremskaffede sit Vidnesbyrd, saa vi, at vi var blevet narret. Hvad skulde vi stille op? Da han her førte en hæderlig Vandel, fandt vi os deri.

»Bortvisning krænker en Gæst — langt hellere nægte ham Adgang!«

[Ovid. Trist. V, 6,13]

Om han vil sætte Frugt, maa Tiden vise. Men vi maa efter dette være forsigtigere.

Ifjor sendte Hr. Sveinn [Jonsson] mig første Del af Eders nytrykte Bibel, indeholdende det gamle Testamente. Hvis du sender anden Del, vil jeg med Glæde betale Prisen og forpligte mig til Gengæld. Jeg beder dig hjælpe denne brave Sveinn til snart at kunne nyde et mere indbringende Embede; jeg skal her over for Kansleren gøre, hvad jeg kan.

Hvis du har et Eksemplar af den Ordbog, som Drengene hos Eder benytter i Skolen, beder jeg dig sende det.

Jeg sender et Eksemplar af mine Mindesmærker, som nylig er udgivet her. Jeg beder dig tage vel imod dem og lade dem være en evig Erindring om gammelt Venskab.

København, den 14. Juni 1943.

(W I 284).

1136. (Ep. 344, BA 36). *Til Arngrim Jonsson paa Melstaðir.* 14.6.1643.

Eftersom jeg ikke vidste, hvorvidt man fra Amsterdam har sendt dig din sammesteds trykte Bog [Specimen Islandiæ historicum, Amsterdam 1643, 4°], har jeg fremskaffet dette medsendte Eksemplar fra Trykkeren for at sende dig det. Jeg haaber, det sker med din Billigelse, at jeg har tilføjet et knirkende Digt, som min udtørrede Aare gav fra sig, da den blev revet med af min Kærlighed til dig.

»Selv Gaasen tør gække blandt Svaner« [Verg. Ecl. IX, 36].

Jeg vilde have sendt den noget før, nemlig til Eders Hovedmarked, men Boghandlerne fra Amsterdam ankom ikke hertil før vore Købmænds Afrejse til Eder. Det smerter mig, at Hesselberg er saa efterladende med at besørge vore Breve; nu har jeg bedt ham aflevere vore Sager omhyggeligere og hurtigere, men om han vil gøre det, ved jeg ikke. Gid du ikke havde bebyrdet dig med Udgifter i Anledning af de Smaatterier, jeg havde sendt; de fire Rigsdaler, som han [overstreget: *Hesselberg*] gav mig, vilde jeg ønske, du havde beholdt selv, eftersom det tilsendte har kostet langt mindre.

Hvad angaar mit Museumskatalog, saa omhandler det ikke mine Bøger, men de Ting, som jeg opbevarer, fordi de er anbefalelsesværdige enten for deres Sjældenheds Skyld eller for deres fremragende Nytte; husker du, at du ogsaa engang har ydet dit Bidrag dertil? Men Grunden til at jeg har sendt det er, at du i den almene Interesse skulde meddele mig, om der hos Eder forekommer noget af en Slags, som ikke findes i Kataloget.

Nu sender jeg et Eksemplar af de danske Mindesmærker, som nylig er udgivet af mig; naar du har gennemlæst det, beder jeg dig ikke forholde mig din Dom derover, men med vanlig Oprigtighed skrive til mig, om du faar Øje paa noget, som bør anmærkes; saa kan jeg, om fornødent, tage omhyggeligere Hensyn dertil i en ny Udgave.

Nu maa jeg ikke skrive mere. Lev vel, og lev længe til alment Gavn.

København, den 14. Juni 1643.

1137. (Ep. 627, BA 144). *Til Sveinn Jonsson paa Holar.* 15.6.1643.

(*Der er smaa Uoverensstemmelser mellem Koncepten og Udg. 1751, hvor den tabte Original kan være lagt til Grund. Overs. følger derfor den trykte Tekst, ikke Koncepten.*)

Kæreste Hr. Sveinn! Jeg siger saare mange Tak for den tilsendte første Del af den islandske Bibel, ligesom ogsaa for de tilføjede Gaader; men jeg er bange for, at du til Bibelen har paadraget dig større Udgifter, end dine Forhold kan tillade: Jeg beder dig derfor angive dem, for at der kan gives

mig en bedre Mulighed for at godtgøre dig. Som Gengave sender jeg et Eksemplar af mine nyligt udgivne Mindesmærker, som jeg beder dig tage vel imod; naar du har gennemlæst dem, saa gør mig oprigtigt opmærksom paa, om du er stødt paa noget, der afviger fra det gamle Sprogs Norm, for at der i anden Udgave kan blive taget nøjere Hensyn dertil.

Om Besættelsen af Stillingen i Arngrim [Jonssons] Sted har jeg forhandlet med Hr. Kansleren; men han svarede selv, at hin [Arngrim] i et Brev havde ansøgt om, at der ikke gaves nogen noget Haab om at følge efter til Skade for hans Sønner, og at det var blevet ham lovet, baade for hans Fortjenester af Fædrelandet og paa Grund af den Bog, han nylig har udgivet og tilegnet hans Højhed. Hvad angaar det andet Sogn i Stadarstad, saa er der nu herfra afrejst to Studenter af Eders Landsmænd, udstyret med theologisk Attestats, og da de mente, at der ifølge den kongelige Anordning tilkom dem Sognekald, har den ene tillige skaffet sig et Brev fra Hr. Kansleren til Befalingsmanden. Derfor raader jeg dig til selv at sende et Bønskrift til Hr. Kansleren, og deri skal du fortælle, at du hidtil har udført et ikke ringe Arbejde baade for vort Fædreland og for mig med at opspore Oldsager, og det i det Øjemed, at du derved som Belønning kunde opnaa Forfremmelse til betydeligere Stillinger, men at du nu, fordi du trykkes af Mangel og Pengeknaphed, udmygt ansøger om, at den høje Hr. Kansler vil staa dig bi med sin Hjælp o.s.v. Hvis du sender dette Skrift til mig og samtidigt angiver, hvorledes du kunde ønske dig betænkt, saa skal jeg overrække det og mandeligt virke for, at du kan opnaa det ønskede Svar. Gud ved, hvor godt jeg mener dig det, og hvor jeg gerne saa dine Forhold forbedret, hvis det stod i min Magt. Imidlertid skal jeg ikke ophøre ved given Lejlighed at forsøge alle Udveje.

Hr. Thorstein Illugason skal jeg støtte med Hjælp og Bistand med alle til Raadighed staaende Midler baade for din og for Hr. Biskoppens Skyld. Afhandlingen Brynhildarmal gömlu har jeg aldrig set, og jeg har ikke nogensinde hørt noget derom; hvis du glæder mig med en Smagsprøve, vil du gøre mig en meget stor Tjeneste. Lev vel.

København, den 15. Juni 1643.

(W I 284, dat. 14.6.).

1138. (Ep. 788). *Fra Jan de Laët i Leyden.*

25.6.1643.

(5.7. ny Stil)

Vor Elzevir har den 24. Juni overbragt mig det Brev, som du har sendt mig med dine herlige Gaver; jeg siger mange Tak for dem og vil med Tiden gøre Gengæld. Navnlig var den lille islandske Ordbog mig kærkommen, og

jeg haaber, den vil blive mig til Nytte; Brudstykket af de norske Love kræver mere Arbejde, for at der kan hentes noget derfra.

Det er ikke mærkeligt, at du nu længe ikke har modtaget noget Brev fra John Spelman (samme Tilfælde har jeg været ude for), thi den Egn, hvor han har sin Bolig, ligger enten midt i Krigens Lue eller ganske tæt ved den. Medmindre Freden atter kan skænkes det Rige, er der næppe Haab om, at Archæologus vil blive trykt. Hans salig Fader hævdede over for mig, at den var trykfærdig.

Jeg har haft et eneste Eksempplar af den lille Fugl *Huitzitzil* eller *Tominæa*, men da jeg havde forsømt at strø Humle paa den, fortærede Møllene alle de smaa Fjer, ikke alene paa den, men paa en Mængde andre Smaafugle, som jeg i mange Aar havde opbevaret. Frugten *Avoay* skal jeg forsøge at faa fra Venner i Brasilien. Det Tvilsspørgsmaal, du opkaster angaaende Dyrene *Ignavus* og *Haythi*, kan jeg ikke ganske løse. Ganske vist har jeg i tidligere Aar set *Ignavus* levende her, og det ikke uden Undren over, hvor langsomt den bevægede sig; men den levede ikke længe her. Jeg har fundet Clusius' Afbildning nøjagtig og intet at ændre derpaa. Men Billedet af *Haythi* har jeg taget fra [Andreas] Thevetus' *Antarctica* [Les Singularitez de la France antarctique, autrement nommée Amérique . . ., Paris 1558, 4e]; de, der har set Dyret i levende Live, siger imidlertid, at det slet ikke passer, thi dets Bug staar ikke lodret, dets Hale er mellemstor, dets Kløer er ganske vist lange, men stærkt krummede; det er ikke vildt, men tamt, og saa langsomt, at det i Løbet af en otte Dages Tid næppe tilbagelægger en halv Mil; og undertiden opholder det sig fem eller endog flere Maaneder i Toppen af et Træ, som Barbarerne kalder *Ambaiba*, og af hvis Blade det lever. Det har ikke en bred Hage, ej heller et rundt Fjæs, men et Næb, der er en Smule langt. Kort sagt, det Billede, som gengives af Thevetus, har ingen Lighed med Virkeligheden. Men selvom de ikke er forskellige i Karakter og Væremåde, ja ikke engang i Skikkelse, bliver dog Navnene paa dem begge forskelligt overleveret. Thi paa Brasiliansk kaldes den *Ignavis* for *Unav*, medens den anden af de samme kaldes *Hay* eller *Haythi*. Jeg skal bestræbe mig for at finde frem til Sandheden.

Jeg gad vide, hvad der gaar af Elzevir, siden han faar dig til at tro, at jeg snart vil offentliggøre Ostindiens Historie, da jeg endnu ikke har tænkt noget derpaa eller forberedt noget. Det har narret ham, at jeg har lovet at give et Tillæg til Amerikas Beskrivelse, men heller ikke det er gjort rede; dels er der andre Forretninger, dels Studier, som hindrer mig; dog er der tilstrækkeligt af egnet Stof for Haanden. For ganske nylig har jeg set et Værk af Hr. Arngrim Jonsson [Specimen Islandiæ historicum]; det har lært mig ikke saa lidt, men jeg vilde gerne fra ham selv have at vide, om der

endnu paa Grønland er nogen Spor af Byer eller Landsbyer, ja af Kirker, og om den Del af Grønland, som ligger lige over for Island, endnu er beboet af Kristne, og i benægtende Fald (hvad jeg har en Formodning om), hvilken Begivenhed der saaledes har blottet den Del af Fastlandet for Indbyggere, og navnlig paa hvilket Tidspunkt. Du vi indlægge dig stor Fortjeneste over for mig, hvis du kan skaffe mig Forklaring paa disse Ting fra Arngrim. Jeg fra min Side skal gøre Gengæld med alle Venskabstjenester. Vær skyldigst hilset. Jeg beder dig hilse Dr. Sperling. Jeg beder Gud længe bevare Eder velbeholdne og i Flor.

Leyden, den 5. Juli (Gregor.), 1643.

1139. *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

14.6./4.7.1643.

Tillykke med Huset, som Prinsen har skænket dig. Jeg har bedt Laurits Scavenius tale din Sag for Biskoppen af Aarhus; han har skrevet til ham og udtalt for mig, at du sikkert er velkommen hos Biskoppen, hvis Helbred imidlertid er daarligt.

Ved to Kongebreve er det blevet befalet alle, ogsaa Enker og Forældreløse, at betale en Sjettedel af alle Penge, baade dem, som er paa Rente, og dem, vi har hjemme. Professorerne er kede af, at det ogsaa skal betales af Stipendierne.

Vi glæder os alle over de bilagte Hamborgske Stridigheder. Gid vi evigt maa nyde Fredens eftertragtede Gode.

(W I 285).

1140. *Til Søren Nielsen May i Holbæk.*

4.7.1643.

(Anvisning til Behandling af Hævelse i Testiklerne hos hans nyfødte Søn).

(W I 286).

1141. (Ep. 694, Barth. Ep. med. I, Nr. 38).

Til Thomas Bartholin i Padua.

7.7.1643.

(Udg. 1751 er trykt efter Barth. Ep. med., som afviger en Del fra Concepten og bl. a. er noget kortere end denne. I Oversættelsen er de væsentligste Udeladelser indføjet.)

Det glæder mig, at mit sidste Brev er rigtigt besørget, især fordi mine Bemærkninger angaaende de smaa Knogler i *sutura lambdoidea* ikke har mishaget dig. Vi venter utaalmodigt paa din Bog om Dyrenes Lys. Selvom vi gaar ind paa alle de Formodninger, du opstiller, staar der ikke desto mindre endnu tilbage at løse den Knude, hvorfor nogle levende Væsner

lyser, andre ikke, og hvad Naturen har skænket hine, som den har nægtet disse, endog inden for Individuer af samme Art. Det vil sige, hvorfor lyste kun det ene Stykke Lammekød blandt alle dem, som du har set paa Kød-torvet i Montpellier, og ikke de øvrige? I den Sag synes alt at dreje sig om, at de Aarsager paavises, som bevirker, at det medfødte Lys skinner mere hos den ene end hos den anden. Men alle disse Ting gaar jeg ud fra er klaret af dig. *Det er rigtigt, naar du slutter, at Mousettus ikke har noget om eksotiske Ting, som han ikke har taget fra Oviedo og hans indiske Historie; der er altsaa ingen Grund til, at du skal være saa bekymret for den.*

Med Glæde hører jeg, at den højlærde Licetus med al sin fortræffelige Skarpsindighed har gennemprøvet det efter min Mening endnu ret uafgjorte Stridsspørgsmaal om Blodets Kredsløb. Utvivlsomt vil han lade os se noget urokkeligt, hvorved Sjælen kan faa Ro. Jeg mener, at denne Sags Afgørelse afhænger af Anatomi og Selvsyn. Endnu er jeg nødt til at udskyde min endelige Dom, da jeg ser, at de Tvivl, som jeg har fremført i Disputatsen, hverken er mig betaget af Harvey eller af Walæus i deres Breve til mig. Jeg spørger, hvorfor Naturen skulde have været mere omstændelig i Arteriernes end i Venernes Opbygning, dersom de har skullet indeholde den samme Væske? Hvorfor skulde den ved flere Midler have udvirket det, som den havde kunnet udvirke ved færre? Hvorfor sker det ikke uden Livsfare, naar der gøres Indsnit i en Pusaare, mens Venerne aabnes uden alvorlige Følger — skulde der da være samme Slags Blod i begge? Mon ikke den umiddelbare Synsiagttagelse belærer os om, at det Blod, der indeholdes i Pusaarerne, er forskelligt fra det, som findes i Venerne, baade i Stof, Farve, Finhed og alle Særegenheder? Jeg beder dig overveje, om Blodet kan føres fra Pusaarerne til Venerne uden Ledsagelse af Livsaande, der er langt finere end Blodet, mere bevægelig og egnet til at trænge igennem? Men jeg vil ikke gøre dette Stridsspørgsmaal til mit. Alle disse Vanskeligheder synes Licetus' Opfattelse at undgaa, og den vil ogsaa blive saa meget mere troværdig, dersom Selvsyn og nøjagtige Iagttagelser slutter sig til de grundige Overvejelser *og belærer os om, at Blodet føres i et Kredsløb, samt paaviser Maade, Udspring og Forløb af denne Kredsgang; indtil da tager jeg Forbehold.

Baade det, han har skrevet om Ringe, og de andre Nyheder, der udgives hos Eder, kan du besørge sendt gennem de Slægtninge, som kommer hertil, eller gennem Boghandleren, med hvem Moltichen har begyndt at pleje Samhandel, samt gennem denne Sømand. Thi Moltichen har tidligere sendt sine Ting til Venezia til Francesco og Adolpho van Apel; han beder om, at du besørger disse Ting bragt til Giunti's Arvinger og knytter en fast Forretningsforbindelse imellem dem; af hans tilsendte Plan vil du danne dig Be-

greb om, hvad han mener. I den afsendte Pakke er der et Eksempplar af mine Mindesmærker, som jeg har bestemt for dig; dette skal Eders Boghandler ikke betales for, men skal give dig det gratis, thi det er en Gave fra mig, som du skal tage vel imod; jeg vilde ogsaa have sendt dem til andre, hvis ikke vor Ven denne Gang havde gjort sig vanskelig.*

For Billedet af den hornede Franskmand siger jeg dig saa mange Tak, men jeg har en Mistanke om, at han er bragt i den Tilstand ved Kunst og Tyvekneb. Du ved, at vore Koner, naar de gør Haner til Kapuner ved at kastrere dem, skærer Kammen af dem og anbringer den samme Fugls Sporer paa dens Plads; de gror fast og vokser sig til en Form, der ser ud som Horn. Hvad er til Hinder for, at noget saadant er sket her?

Den berømmelige Licetus, vor Rhode, dine Brødre og Fætre skal du skyldigt hilse fra mig igen, og ligeledes [Laurits] Bording. Giv mig ved Lejlighed Underretning om deres Hjemkomst til os. Men jeg gentager atter og atter Ciceros forslidte Ord [ad fam. XIV, 8, 1 m. fl. St.]: Pas omhyggeligt paa dit Helbred!

København, den 7. Juli 1643.

P.S. Højtelskede Hr. Slægtning! Jeg har atter forhandlet med din Bedstefader, som i højeste Grad ønsker, at du skal komme, for at du kan træde i hans Sted med at forelæse over Lægekunsten, thi nu trykkes han i den Grad af Alderdom, at han ikke kan overkomme det Hverv, og dig fremfor sine andre Efterkommere ønsker han sig som Stedfortræder. Hvis du trækker din Tøven ud til længere Varighed, frygter jeg, at en anden skal rive denne Godbid ud af Munden paa dig. Jeg beder dig sørge for din Sundhed og dit eget Vel. Atter Levvel!

(W I 286).

1142. *Til Wilhelm Lyser i Wittenberg.*

7.7.1643.

Min Svoger [Henrik Motzfeld] har rost Eders Elskværdighed. Det glæder mig, at han og [Caspar] Bartholin nyder Eders Gunst. Vi ynkes over Eders Skæbne i Tysklands nuværende Forfatning.

(W I 287).

1143. (Ep. 826). *Til August Buchner i Wittenberg.*

7.7.1643.

Det var sandt, hvad min Svoger Motzfeld forsikrede dig: At der ikke kunde være hændt mig noget mere kærkomment, end om det blev mig givet at nyde dine Breve og dit Venskab. Thi hvad baade min kære Kollega

[Thomas] Bang, min Svoger Motzfeld og andre, som kom hertil fra Eder, forlængst har fortalt om din Elskværdighed, det var saaledes, at det ikke kunde andet end opfordre enhver Ynder af Lærdom og Dannelse til Venskab med dig. Men en saa stor Alsidighed og saglig Viden inden for de skønne Videnskaber lyser og straalere fra de af dig udgivne højlærde Skrifter, at ingen kan blade deri uden den største Fryd og uden let at anerkende og agte dig som en Førerskikkelse blandt vor Tids Lærde. De samme Ting, som hidtil har været til Hinder for, at vi gensidig henvendte os til hinanden ved en fælles Brevpligt, de har ogsaa holdt mig tilbage; jeg glæder mig over og lykønsker mig til, at de nu ved din Hjælp er fjernet, og jeg ønsker inderligt, at vi fremdeles maa blive istand til efter given Lejlighed med Held at flette vort Venskabs Baand tilende.

Iøvrigt erkender jeg, at hvad der er foregaaet mellem Ernst og mig i Forbindelse med Guldhornet, er af en Art, som har overskredet mit sædvanlige Maadehold, hvorfor jeg ej heller ønsker det offentliggjort, især da jeg kort har drøftet selve Sagen i den nye Udgave af Guldhornet, som er indføjet i mine Mindesmærker; det glæder mig, at disse er dig overrakt af min Svoger, og jeg beder dig tage vel imod dem og give dem en velvillig Fortolkning. Hvis du under Læsningen støder paa noget, hvori du ser, at jeg har taget fejl, saa gør mig ærligt opmærksom derpaa, thi intet vil være mig kærere. Du ved selv, at det næppe kan være anderledes, end at den Mand, som først bryder Isen og betræder en Vej, der ikke er forsøgt af andre, let snubler. Imidlertid foreligger der Bedømmelser fra visse ikke helt ringe Folk, som lover mig, at gode og oprigtige Yndere af Sagen ikke vil misbillige mine Bestræbelser. Naar jeg privat har været ret skarp mod Ernst, saa har Grunden været den, at Manden altid har anstillet sig som min gode Ven, indtil jeg paa Prinsens Bud havde udgivet min Afhandling om Hornet; men da var det, at han saa skævt til den Gunst og Hæder, som det Skrift overalt forskaffede mig, og uden mit Vidende udsprede sit Brev ved Prinsens Hof og dermed haabede at kunne svinge sig tilvejs paa mit Navns Ødelæggelse og kapre sig Prinsens Naade. Men alt var omsonst; thi nogle Venner, som harmedes over dette, sendte mig omgaaende en Afskrift af Brevet og raadede mig til at dyppe Manden i sit eget Fedt; jeg adlød Vinkene, navnlig fordi det berørte mig ilde, at Manden under Venskabs Maske havde narret mig ved ikke selv privat gennem et Brev at paamine mig, dersom der var noget, som stødte ham, saa at jeg enten kunde rette det eller give ham Lejlighed til at fremføre noget bedre. Men da han nu fortryder sin Handlemaade, vil jeg ikke smæde hans Rygte blandt de lærde, idet det er mig nok at have sat Fingeren paa det ømme Punkt hos ham som Ven betragtet og at have fundet Anerkendelse hos bedre Folk, ikke blot Lærde i Fædrelandet, men ogsaa uden

for dette. Imidlertid unddrager jeg mig ikke Bedømmelse af dig og andre Videnskabens Førstemænd, og jeg er rede til at vige for den, der forstaar at give bedre Belæring.

For din højtlærde Kommentar til [Prudentius'] Hymner samt for de øvrige Ting nærer jeg den største Taknemmelighed, ogsaa fordi du tillige med saa overstrømmende et Venskab omfatter min Svoger og de øvrige Ynglinge fra vort Land. Vi vil til Gengæld ikke lade det skorte paa noget fra vor Side, naar det kan tilsigte Hæder og Gavn for dig.

Hermed lev vel og betragt mig som meget hengiven mod dit berømmelige Navn.

København, den 7. Juli 1643.

(W I 287).

1144. (Ep. 819). *Til Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

7.7.1643.

Dine to Breve har jeg modtaget næsten samtidigt, thi Eders Beyerholm ankom blot to Dage før Lummer og overrakte mig den Kommentar [til Prudentius], som af Buchner er tilegnet dig og de andre, tillige med de Skrifter, som Eders Martini har udgivet mod den unævnte. For disse Ting siger jeg dels skyldig Tak, dels skal jeg betale dig ved given Lejlighed.

Hvad [Thomas] Bartholin har lovet i sit Brev, er han næppe istand til at virkeliggøre; thi i Gaar modtog jeg Brev fra ham i Padua, og deri klager han over vaklende Helbred, navnlig en Svækkelse af Øjnene, som i høj Grad hæmmer hans Studier. Desuden er han optaget af Offentliggørelsen af sit Skrift om de levende Væsners forunderlige Lys; da han har sendt mig dets Titel, har jeg gerne villet meddele dig den.

Imidlertid nærer jeg særlig Taknemmelighed imod dig, fordi du har bragt mig i Venskabsforhold til højtberømte Mænd, baade din fortræffelige Vært og den navnkundige Hr. Buchner; jeg har fra dem modtaget Breve fulde af Elskværdighed og har allerede besvaret dem. Jeg beder dig drage omhyggelig Omsorg for, at der fremdeles kan frembyde sig bekvem Lejlighed til at fortsætte det indledende Venskab. Du handler rigtigt ved ikke at forsømme den nu forhaandenværende Lejlighed til at gøre Fremgang; du vil næppe finde den bedre noget andet Sted.

*Ejheller kan jeg andet end bifalde den Plan, hvorefter du forsøger at drive dine Studier der paa Stedet og mod det ønskede Maal. Saaledes vil du lykkeligere og frimodigere kunne færdes udenlands i Fremtiden. Thi du ved, at den Sten, som hyppigt ruller, ikke samler noget Mos. Ved at rejse udenlands lærer vi ikke saa meget, som vi glemmer; herom belærte

manges Eksempel os desværre, naar de er vendt tilbage til os. Fortsæt kun, og Gud gavne din Stræben!*

Den Munk, du har omtalt, genkalder mig Erindringen om ham, der var her forrige Aar og løgnagtigt paastod at nedstamme fra den berømte Familie Colonna; han pralede ogsaa med at være theologisk Doktor og at være kommet hertil af Religionsiver. Men da han havde snydt alle for en stor Sum Penge, blev han afsløret som den værste Sodomit og Vindbøjtel. Man skal ikke tro for meget paa den Slags Landstrygere. Maaske er det den samme, som har været her; han fortjener Lænker, Baal og Brand.

Beyerholm skal bo i Nærheden af din Fader og undervise Hans Stenkuls Børn, hvortil han er antaget for en anstændig Lønning. Om din Søster Eva, til hvem Herman Schrøder bejler, vil din Fader og dine Søstre fortælle mere. Gud fremme Forehavendet og naadigt styre alt til sit Navns Ære! Hils skyldigt din Vært og Buchner samt Hans [Jensen] Viborg, der med Tiden skal erkende, at jeg her er virksom for hans Lykke. Lev vel.

København, den 7. Juli 1643.

(W I 288).

1145. *Til Peder Winstrup i Lund.*

7./22.7.1643.

Vor Jens vender atter tilbage til Eder som Ansøger til Degnekaldet. Han klager over ikke at have faaet, hvad han søgte, men et andet, hvortil der ikke hørte nogen Bolig. Kan du hjælpe ham til en Bondegaard, hvor han kan leve med sin Familie?

(W I 289).

1146. (Ep. 258) *Fra Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

21.7.1643.

Fortræffeligste Hr. Doktor Worm, Svoger og ærværdigste Ven! Jeg tvivler ikke om, at det maa være kommet dig for Øren, at vor Bogtrykker Henrik Kruse er kommet tilbage til Sorø fra en Tysklandsrejse, som han havde foretaget for at skaffe Typer. Han er nu fuldt optaget af at bringe mine Noter til Saxo i Trykken. Til disses Prydelse, eller rettere til deres Oplysning, er det af største Betydning, om der hertil kunde bringes nogle af de Figurer, som er indsat i dit guddommelige Værk om danske Mindesmærker; jeg beder og bønfalder dig derfor om, for vort Venskabs Skyld, redbon og villig at sende os dem. Hvilke det er, fremgaar af vedlagte Ark. Hvis du synes saa, vil Kruse med sin Underskrift staa inde for, at han vil tilbagelevere dem alle som en fuldstændige og uskadte, saasnart han med Guds Hjælp har lagt sidste Haand paa Noternes Trykning. Jeg vil ogsaa

omhyggeligt sørge for, at de ikke lider Skade, og at din Tjenstvillighed ikke gøres til Skamme. Som Belønning herfor lover og tilsiger jeg dig et eller to Eksemplarer af hele Saxo. Lev vel, elskede Svoger og bevar mig i dit Venskab.

Sorø, den 21. Juli 1643.

1147. (Ep. 789). *Til Jan de Laët i Leyden.*

22.7.1643.

Det var mig saare kært, at du ikke undlod at meddele mig din Opfattelse vedrørende *Ignavus*. Naar man skal behandle Spørgsmaal om Genstande fra de eksotiske Lande, støder man hyppigt paa saadanne Vanskeligheder, som næppe kan overvindes af andre end just de Mænd, som forstaaer sig paa de Dele og maaske er Ejere af sligt; tilgiv derfor, om jeg volder dig Ulejlighed med disse Ting.

Jeg vilde gerne imødekomme dit Ønske, hvis der var nogen Mulighed for at sende Breve til Arngrim; men da vore Folk kun en enkelt Gang aarlig, omkring ved Pinsetid, rejser dertil, og da Skibene var afsejlet herfra, længe førend jeg modtog dit Brev, bliver dine Ønsker næppe opfyldt i Aar. Imidlertid vil jeg ikke lægge Skjul paa, hvad jeg fra Historier og troværdig Beretning har bragt i Erfaring om Grønlands Tilstand. Om der paa Grønland endnu er Spor af Byer, Landsbyer eller Kirker, kan hverken jeg eller Arngrim vide med Vished. Thi i de sidste tre Hundrede Aar har ingen af vore Folk gæstet de Kyster, og derfra er ingen kommet hertil, som kunde berette noget sikkert. Ingen af vore højkristelige Konger, hverken den nuværendes Fader Frederik den Anden eller den nu regerende Konge, har rigtignok sparet Udgifter for at udforske Tilstanden i den Egn og for at komme den betrængte Kristentro til Hjælp. Hele Flaader af Skibe er blevet sendt dertil, først i Aaret 1579, saa i 1605 og nu sidst i 1636, men det Strøg af Grønland, som de skatskyldige til vort Rige fordum beboede, er de sejlet forbi og er trængt helt frem til Davis-Strædet, hvor de besøgte de Steder, som laa længst muligt væk fra vort egentlige Grønland. Skønt de derfor har hjembragt saavel Mennesker fra den Egn som forskellige af deres Redskaber, saa har de dog ikke bragt os noget, der havde Berøring med vort Grønland. Du vil finde forskelligt om den Sag hos [Samuel] Purchas [Hakluytus Posthumus, or Purchas his Pilgrimes, contayning a History of the World in Sea Voyages and Land-Trauels by Englishmen and others, I—IV, 1625, 4°].

Du ser heraf, at Besvarelsen af dit andet Spørgsmaal, nemlig om den Del af Grønland, som ligger over for Island endnu er beboet af Kristne,

afhænger heraf. Thi dette er lige saa uvist for os. Hvad angaar det Spørgsmaal, hvilken Begivenhed der har blottet den Del af Fastlandet for Indbyggere, og navnlig paa hvilket Tidspunkt, da maa du herom forstaa følgende: Vi har aldrig faaet at vide, at Grønland er blevet blottet for Indbyggere; tværtimod vilde jeg anse det for sikkert, at denne Slægt endnu trives og maaske er spredt i flere Familier; men i tre Hundrede Aar er den ikke, saa vidt vi ved, blevet besøgt af vore Folk eller af nogen andre, dels fordi Adgangen er spærret af Is, dels fordi der mangler Søfolk, som forstaaer at styre en Flaade dertil. Fordum besøgte de hyppigt hvert Aar baade af Islændinge og af Nordmænd, og vore Landsmænd havde Handels-samkvem med dem; ja hos os findes der endnu Adelsmænd af Slægten Rosenkrantz, som i Regnskaberne over deres Indkomster paaviser Godser og Landomraader paa Grønland, hvorfra der tilkommer dem aarlige Afgifter; i saa langt et Aaremaal har de ikke set noget til Indtægt derfra. Som Grund hertil anfører de, at da den grusomme Pest i Aaret 1350 havde bortrevet Halvdelen af Nordens Indbyggere, udslettede den samtidig de Købmænd og Søfolk, som bekostede denne Færd og plejede at sende deres Fartøjer dertil; og paa den Maade blev den Opgave forsømt af alle indtil nu. For nogle Aar siden forhandlede jeg om denne Sag med Biskoppen paa Holar i Island, min fordums Elev [Thorlak Skulason], en klog og lærd Mand, og spurgte ham, om der var noget Haab om dens Genoptagelse; han svarede, at dette meget let kunde gøres, og dersom vor kongelige Majestæt vilde forunde ham de Privilegier, han ønskede, lovede han med sit Liv at staa inde for, at han en Gang hvert Aar skulde rejse dertil uden at lide Tab og paa egen Bekostning skaffe Skib og Mandskab. Men da jeg gav den salig afdøde Kansler Underretning herom, satte vore islandske Købmænd sig imod det, fordi de mente, der herved vilde gaa nogen Indtægt fra dem. Saa jeg tror bestemt, man vilde finde Kristne og et Folk, som slet ikke er barbarisk, dersom nogen sejlede dertil. Jeg har forstaaet, at hele Vanskeligheden bestaar deri, at de, som agter sig dertil, bliver nødt til at vente ved Islands Kyster, indtil den grønlandske Ismasse er kommet dertil; thi saa er Havet ved Grønlands Kyster sejlbart, og det er muligt at komme sikkert ind i Havnene. Endnu findes hos os mange Aktstykker om Tilstanden i den Egn, om den Kurs, man skal følge, naar man agter sig dertil, om Biskopperne, der forestod Gudsdyrkelsen, og andre Ting, hvoraf jeg for adskillige Aar siden besørgede det væsentlige udgivet paa vort Sprog i en Beskrivelse af Norge [Peder Clausen Undal: Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica udsat paa Danske . . ., Kbh. 1633,4°]; denne Bog sender jeg, for at du kan faa de Ting, der ved Slutningen er offentliggjort om denne Landsdel, da du let hos Eder vil finde en dansk

Student, der kan tyde det. Det er visselig mærkeligt, hvad der sammesteds fortælles, at Grønland slet ikke er saa snedækket, og at der ikke dersteds er saa megen Kulde som i Island eller Norge, at Bøgetræerne giver rigelig med Oldenfrugt til Svinene, ja at Hvede endog med Held lægges i Jorden og kommer op o. s. v. Dette er, hvad jeg har ment at burde fortælle dig om Grønland; dersom Gud skænker Liv og Helbred, skal jeg til næste Aar raadspørge Arngrim, og hvis jeg opnaar et Resultat, som yder noget Bidrag til Spørgsmaalet, skal jeg sørge for, at du faar det at vide. Imidlertid beder jeg dig have mig i Erindring, hvis du faar nogle nye Ting fra Amerika. Lev vel.

København, den 22. Juli 1643.

(W I 289).

1148. *Testimonium for Jacob Andersen Thurmann.*

26.7.1643.

Jacobus Turmannus Tunsbergensis blev immatrikuleret den 26. November 1636. Under Pesten 1637 studerede han i Rostock. Han har theologisk Attestats og indstilles til *Testimonium publicum*.

(W I pag. 56).

1149. (Ep. 509). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.*

27.7.1643.

Vor fyrstelige Naade og Herre den udvalgte Prins venter vi nu hertil før den 15. August; han er endnu i Rendsborg og døjer for anden Gang under Kirurgernes Behandling af den i sin Tid brækkede Fod, det vil sige med Fortærelse af Knoglerne. Han kommer vel tidsnok, blot han kommer i god Behold. De, som med mig ønsker det bedste for den bedste Fyrste, ønsker dette af Hjertet. Jeg erfarer, at jeg i sin Tid var en sandfærdig Spaaemand, da jeg paapegede, at Ondets Rod dengang ikke var fjernet, medens nogle af fuld Hals brovtende udbasunerede Helbredelsen af den Fod, som nu — ak ve! — atter volder Besvær.***

Jeg er slet ikke i Tvivl om, at du har hørt om min Svigersøn [Johs. Reinboth], som er kaldet til den ledige theologiske Lærestol i Sorø; han er uvis med Hensyn til, hvad det bliver til dermed. Hvis du faar nys om noget sikkert enten gennem vor høje Hr. Kansler eller gennem Biskop Brochmand, saa sørg for, at jeg snarest faar det at vide, saa jeg ikke altfor længe skal holdes hen i Uvished.

Det er en uhørt Maade eller Straffemetode til Skattebetaling, hvorom du fortalte i dit Brev, gaende ud paa, at det befales her i Fredstid, at alle

Undersaatter i Eders Retsomraade [Universitetet] skal betale en Sjettedel ikke blot af Renter og af de Penge, som er udsat paa Rente, men ogsaa af det, man har hjemme hos sig; ikke engang Understøttelser er fritaget fra denne meget tyngende Byrde. Jeg spørger bare, hvad det skal blive til, hvis Krigen — Gud afvende den naadigt — bryder løs over dette Rige? For ikke at tale om de andre Undersaatter i Eders Retsomraade, mon saa ikke i hvert Fald Lægerne ved en saadan Beskatningsmaade, hvis den bliver langvarig, uden Tvivl vil blive eet Bogstav rigere end Medicus [*mendicus* = Tigger]? Men for den Slags Ydelser er mit hjemlige Universitet endnu ganske fritaget, skønt det nu i over tyve Aar har været hjemsogt af aaben Krig.

Nykøbing, den 27. Juli 1643.

1150. *Testimonium for Hans Pedersen.* 29.7.1643.

Joannes Petri Norvagus blev immatrikuleret i November 1639. Han anses af Theologerne skikket til gejstligt Embede, navnlig hvis han med Iver lægger sig efter Fromhed og ren Vandel.

(W I pag. 57).

1151. *Testimonium for Peder Rasmussen Rud (Kærup).* 29.7.1643.

Petrus Erasmi Cherub blev immatrikuleret i Juli 1630, men straks efter optaget i den lærde Holger Rosenkrantz's Hus paa Rosenholm. I 1634 var han atter i København og blev Inspektør paa Valkendorfs Collegium. Trods svagt Helbred har han faaet theologisk Attestats og indstilles nu til *Testimonium publicum*.

(W I pag. 57).

1152. (Ep. 510). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.* 1.8.1643.

For faa Dage siden viste Dr. Scavenius mig Aarhusbispens [Morten Madsens] Svar; han lykønsker sig til din Ankomst, idet han haaber, at du med helsebringende Raad vil bringe ham den eftertragtede Hjælp i hans kroniske Sygdom; men han beder om, at det betyder dig, at du meddeler itide, hvis du ønsker nogle af dine Sager sendt forud eller noget besørget før din Ankomst; han vil da sørge for, at du ikke skal savne en Vens Bistand. Der er ingen Grund til, at denne Forflyttelse skal volde dig særlig Bekymring, saavist som du ogsaa der vil faa Venner, og da Aarhus (som ikke har nogen Læge) tillige med Adelsmændene i den Egn, rigeligt vil opveje dig Tabet, dersom Rejsen medfører et saadant.

Det gør mig ondt for den bedste Prins; at han for anden Gang nødes til at prøve Kirurgerens Hænder; jeg troede, at du var kaldet derhen; jeg vilde gerne vide, om andre end den første er tilstede? Det undrer mig, at de er skredet til Behandlingen i disse Hundedage; gid alt maa forløbe til Lykke og Gavn, saa at hans Højhed kan lykønske sig til en fuldstændig Helbredelse.

Hvad angaar Cinnoberkuren, er jeg ikke helt med paa, hvad du ønsker. Jeg ved ikke, om Smerten efter min lille, fornylig afdøde Søns Bortgang har rystet min Hukommelse i den Grad, at jeg ikke kan erindre disse Ting. Paa en eller anden Maade forekommer det mig, at jeg er sat i baade Anklagerens og den anklagedes Rolle, men Sagen er mig mindre klar.

At din Svigersøn [Johs. Reinboth] var blevet kaldet til den theologiske Lærestol i Sorø, var et haardnakket Rygte hos os, og at Sagen har forholdt sig saaledes, har jeg endelig sikkert erfaret. Thi Hofprædikanten [Jacob Madsen], som er min Slægtning og en Mand af prøvet Paalidelighed, har fortalt mig, at han fornylig har hørt af kongelig Majestæts egen Mund, at din Svigersøn var kaldet, men at han havde givet Afkald paa Embedet, fordi han i Haderslev lever med rundeligere Aflønning, end han kunde haabe paa i Sorø; at endvidere kongelig Majestæt selv ikke har taget ham dette ilde op, eftersom han har erfaret, at hans Virksomhed dersteds er saare nyttig og nødvendig for at tøjle Præsternes Uforskammethed og til Genoprettelse af den slappede Tugt. Men til Sorø kommer der nu en gejstlig fra Glückstadt; han har tidligere været Præst hos Kong Gustaf, og om jeg husker ret, hedder han Rötleb.

Kongelig Majestæt opholder sig nu hos os og vil blive her en lille Tid. Kansleren [Christen Thomesen Sehested] er rejst til Jylland for at skifte den ved [Holger] Rosenkrantz's Død efterladte Arv. Alle vore hilser dig skyldigt. Lev vel.

Den 1. August 1643.

(W I 290).

1153. (Ep. 695, Barth. Ep. med. I, Nr. 39).

Fra Thomas Bartholin i Padua.

3.8.1643.

(13.8. ny Stil)

I dit venlige Brev, som er Guld værd, er det nogle meget lærde Betæneligheder, du har fremført imod mit »Lys« og Harvey's Kredsløb; jeg vil snarere agte dem i Stilhed end larme vidtløftigt op imod dem. Thi din Myndighed er mig Grund nok. Dog er din Ærlighed saa stor, at du ikke

bærer Nag til Tvivlen, eftersom du finder dig i en rask Bemærkning, selv fra en Grønthandler.

De fleste Vanskeligheder har jeg klaret i min Bog om Lyset. Men der kan være forskellige Grunde til, at det medfødte Lys ofte skinner mere hos det ene Dyr end hos det andet; det kan være enten i Kraft af Stoffet eller af ydre Aarsager, eller af selve det medfødte Lys. Det er i Kraft af Stoffet, hvis Legemet er saa pas snævert, at det sammenpresser Lyset, og derhos ikke er saa tilbøjeligt til Forraadnelse, at Legemet opløses, hvorved der aabner sig en Vej for Lyset til at strømme ud ad. Ogsaa ydre Aarsager fremmer Glansens Tilsynekomst, hvis Luften er af den Beskaffenhed, at Legemet let opløses. Saaledes blev mange Kødstykker i Montpellier tilbøjelige til Forraadnelse i denne Foraarstid, og derfor lyste adskillige paa Kødtorvet. Saaledes er det velkendt om Fisk og Træ, at det lyser, hvis det gaar i Forraadnelse. Selve Lyset, endelig, udlader sig, hvis det er rigeligt, hvis det af en eller anden Grund løses af sine Bånd, saa at det kan udlade sig, eller sammentrænges, saa at det kan ses. Saaledes lyser ikke alle Omraader af Himlen, men kun de, som fortættes til Stjerner og Kometer. Ej heller opsuger Bolognastenen altid Lyset og beholder det, men kun naar den er tilberedt ved Findeling.

Hvorledes den berømmelige Licetus kan forsvare sit Kredsløb, ser jeg ikke, eftersom han afholder sig fra Forsøg og nøjes med blotte Overvejelser. Men hele denne Sag beror paa Dissektion paa levende Væsner. Hvorfor Naturen har foretaget en forskellig Opbygning af Pulsaarer og Vener, dertil anfører Kredsløbets Fortalere denne Grund, at Pulsaarerne bevæges af Blodet, som er opsvulmet af Aandeluft paa Grund af Hjertets Nærhed; men Venerne er i Ro og optager Blodet, der har raset ud paa den lange Vej, efter at Delene har opsuget dets bedste Bestanddele til deres Næring. Det er af samme Grund et Snit i Pulsaaren er farligt, fordi jo Pulsaareblodet paa Grund af det rigelige Luftindhold, vanskeligt holdes tilbage, dernæst fordi Delene berøves deres Ernæring, som bringes dem gennem Pulsaarerne. Saa vidt jeg har kunnet forstaa det af Kredsløbet, er de to Slags Blod rigtignok forskellige, fordi det ene er finere og letbevægeligt, det andet tykkere og trægt; yderligere at ikke Veneblodet, men kun Pulsaareblodet giver Næring. Men Kredsbevægelsen taler ikke imod det, at Blodet flyder fra Pulsaarerne til Venerne, og at det skifter Plads og bliver forskelligt efter Pladsforandringen. Jeg vil belyse Sagen med et Eksempel: Det Vand, som gennem Kanaler ledes ind i en Have, saaledes som det sker ved Hjælp af Vandmøller i Provence og Narbonne-Eggen, er det samme i Begyndelsen, hvor det nærmest ved Haven løber ind gennem de første Kanaler, men derefter flyder det samme Vand trægere, hvor Kanalerne er

meget lange og tilsmudses af Havens Affald og løber ud i de samme Bassiner. Men naar jeg udtaler mig tøvende om disse Ting, maa du hellere henvise mig til dem, som er lærdere. Din Elskværdighed gør, at jeg faar mere Tillid til dig og nølende fremfører, hvad jeg endnu ikke nøjagtigt har fattet.

Jeg skriver intet bestemt om de Venners Hjemkomst, hvilke du hilser, fordi de endnu ikke har gennemrejst Italien. Jeg forhindres i at tilføje mere, dels af min Helbredstilstand, dels af de daglige Sygebesøg sammen med den ærværdige Lægeolding, Hr. Johannes Sala. Lev vel, bedste Slægting, og vær min Ven.

Padua, den 13. August 1643.

1154. (Ep. 696). *Fra Samme.*

10.8.1643.
(20.8. ny Stil).

Fortræffeligste Mand! For det afsendte Eksemplar af Danske Mindesmærker siger jeg dig uendelig megen Tak, hvilken baade Forfatteren og det uødelige Værk fortjener. Det er dog endnu ikke naaet frem, ejheller de af Moltichen vedlagte Ting, hvorom jeg skal forhandle oprigtigt og ivrigt med vore Boghandlere, saa snart de er kommet. Et eneste Eksemplar er kommet til Venezia fra Frankfurt sammen med andre Ting; dette gik omgaaende til min Fætter Fuiren mod Betaling. Det er efterspurgt af alle, og ved Emnets og Arbejdets Nyhed vækker det Længsel efter sig hos alle. Licetus er fyldt med den største Iver efter at se det, for at han til det endnu utrykte Kapitel om Ringene kan føje de Oplysninger, som han stoler paa er udførligere optegnet af Worm om denne Sag. Jeg har stillet ham det i Udsigt, og jeg vil snart indfri mit Løfte, naar jeg ved min Fætters Godhed kommer i Besiddelse af Bogen, som nu løber frem og tilbage mellem de Lærde. Thi jeg har gjort opmærksom paa, at der er givet ham en hædrende Omtale, hvorved hans Følelse og Hengivenhed er blevet øget over for Worm, hvem Licetus gennem mig meddeler baade Tak og Redebonhed. Jeg for min Del finder intet at tilføje, i den Grad forbavses mit Sind ved Betragtningen af et saa betydeligt Værk: Dog undres jeg mere, fordi mit Brev og mit Navn er blevet knyttet som en Skygge til et saa stort Lys. Det vil jeg henregne til de utallige Velgerninger, hvormed du hidtil baade ved offentlige og private Begunstigelser har gjort dig din mest hengivne Myndling forbunden.

Jeg vilde ikke svare paa den indlagte Seddel, hvis jeg ikke vidste, at jeg ikke svarer til Eders overdrevne Forventninger. En Lærestol kræver

modnere Aar og mere fuldendt Lærdom, hvilken jeg savner hos mig selv; den maa øges med Alder og yderligere Flid. Dig betror jeg imidlertid min Sag, som hellere vil have Ro end offentlig Uro, hvortil mit skrøbelige Legeme rigtignok ikke vilde slaa til, mens mit Sind maaske kunde staa Maal, da det er dig og Fædrelandet meget forbundet. Lev vel, du min Lykkes Skaber, og vær skyldigt hilset fra mine Brødre og Fætre.

Padua, den 20. August 1643.

De Bøger, jeg har sendt med min Broder Bertel, haaber jeg ved Æolus' Gunst vil ankomme itide.

1155. (Ep. 758). *Fra Jacob Madsen Aarhus paa Frederiksborg.* 11.8.1643.

Berømmeligste Mand, højst forbundne Svoger! Jeg tilbagesender det Brev, Skonning har sendt mig. Dets Indhold forfærdede mig, især fordi denne Misgerning synes at øge den Mistanke, som man længe har mumlet om Mand og Mand imellem. Jeg ved, at du ved hvad jeg mener. Thi i en uklar Sag maa man udtale sig uklart. Den, hvis Øje er ondt, fremdrager endelig paa Scenen de Misgerninger, som er begaaet bag Forhænget. Lad blot Retfærdigheden ske Fyldest.

Frederiksborg, den 11. August [September? Jvf. Nr. 1162] 1643.

Min Hustru sender din Hustru en Steg af en vild Ged. Lev vel og tag vel imod den.

(Slutningen findes i Original Kv. 72).

1156. (Ep. 511). *Fra Henrik Køster i Nykøbing F.* 26.8.1643.

Du er i din gode Ret til at beklage min naadige Herres lidende Tilstand; dog mildnes Ondet, Gud ske Lov, hver Dag, omend det ikke fjernes. Det er navnlig Dr. Helvig Dietrich, som leder Helbredelsen, samt vor Kirurg Christian, tidligere Kirurg hos Enkekurfyrstinden; han er en meget erfaren Mand. Nu træder jeg i Stedet for Dr. Dietrich, som for nogle Dage ligger ret syg af den Podagra, som ynkeligt plager Manden og binder ham til Sengen. Da der i Glückstadt var indrømmet mig nogen Tids Fravær ved Prinsens Naade, var der tilforordnet denne Mand de kongelige Læger Dr. [Jacob] Fabricius og Dr. [Jacob] Janus, skønt der, efter hvad jeg hører, ikke saa sjældent kun herskede ringe Enighed mellem dem. Men i den Slags Spørgsmaal er det undertiden muligt for brave Folk at have forskellig Mening, uden at Venskabet lider noget Skaar.

Magister Marcus Christensen [Humble], den udpegede Præst til Sankt Anna Rotunda i København, er blevet kaldet til kongelig Majestæt i Glückstadt; ifølge et, ganske vist noget usikkert, Rygte skal han rejse til Tyskland som Prædikant for de Gesandter, der skal mægle Fred.

Man siger, at Dagen for vor Afrejse er fastsat til den 15. September; hvis du imidlertid har noget, som du kunde ønske besørget enten her eller i Jylland eller i Glückstadt, saa befal blot: Du maa ikke nøjes med at bede derom! Lev vel.

Nykøbing, den 26. August 1643.

1157. (Ep. 125, BA 194). *Fra Thorlak Skulason paa Holar.* 29.8.1643.

Hilsen!

Eders Brev, berømmeligste Hr. Doktor, ærværdige Præceptor, bragte mig, som altid tilforn saaledes ogsaa denne Gang, en dobbelt Glæde. Thi det kom til mig baade som et Bud om Eders Velfærd og som et Vidnesbyrd om Eders Kærlighed til mig. Lad dette bestandigt bestaa imellem os to, saalænge vi lever.

Mit Helbred er vaklende. Jeg ser snart, at det Maal, som er sat for alt kødeligt, nu er mig nærmere; give Gud, som vender alt til det gode, at jeg tilslut maa naa det med Held. Baade mine Fortænder og mine Kindtænder begynder i Aar at rokke og blive løse, hvilket jeg tror kan tilskrives min svage Maves daarlige Fordøjelse og den hermed beslægtede Sygdom, Skørbug. Men hvis Hr. Præceptor vil ulejlige sig med at finde et godt Lægemiddel mod det Onde, skal jeg sørge for, at vor Købmand Herman Willer paa mine Vegne betaler Penge for Lægemedlerne; selv skal jeg ikke forsømme at vise Lægen den ham tilkommende Ære.

At Thorstein [Illugason] har mærket Frugterne af mine Anbefalinger til Hr. Præceptor, glæder mig lige saa meget, som var det timedes min egen Søn. Gud yde den bedste Gengæld for Eders Gunst. Jeg ønsker hverken den akademiske Naade eller den ham tilfaldne Andel berøvet vor Landsmand Bessi [Gudmundsson], blot anmoder jeg om, at det ikke sker oftere. Imidlertid kan jeg ikke undlade med Tak at ære og paaskønne den Gunst, hvormed I omfatter vort Folk, og det var at ønske, om vi kunde finde værdige Emner til saa betydende Folks beskyttende Venskab.

Paa Grund af forskellige Forhindringer har Bogtrykkeren endnu ikke gjort vor Bibel færdig, men med Guds Hjælp vil den endelig blive afsluttet i den kommende Vinter. Man er nu naaet til St. Pauli Brev til Ephesierne, og efter min Beregning er der ikke mere end halvanden Maanedes Arbejde

tilbage, før Udgivelsen kan fuldendes. Altsaa vil jeg i det kommende Aar sende (eller, hvis jeg ved Døden forhindres i at sende det selv, skal jeg sørge for at lade sende) et fuldstændigt Eksemplar, thi selvom jeg er død, kan den resterende Del af Værket fortsættes. Ved Slutningen af sidste Aar vilde jeg have sendt første Part, dersom ikke det Stik, som skal pryde Forsiden, havde manglet. Thi det første, som var aftrykt i det Eksemplar, jeg overlod Hr. Sveinn [Jonsson], mente jeg burde kasseres paa Grund af Ælde. Det, som jeg har faaet her i Sommer, er langt finere stukket i Tin, mens hint første var skaaret i Træ.

Hvad angaar vor kære Hr. Sveinn, saa viser der sig under de foreliggende Omstændigheder ingen Mulighed farbar for at befordre ham til et mere indbringende Embede, skønt jeg, som det er min Pligt, ønsker ham alt godt. Hvad man kalder de kirkelige Præbender, uddeler vor verdslige Øvrighed til hvem de vil efter egen Ret og Myndighed. Jeg sidder derfor ikke inde med nogen Beføjelse til at befordre nogen. Herfra undtager jeg dog et Skoleembede; dette er imidlertid ikke ledigt, og hvis det var ledigt, er det dog paa Grund af en Anbefaling fra vor høje Hr. Kansler bestemt for en vis Runolph [Jonsson]. Det vilde altsaa nok være Umagen værdt, om Hr. Præceptor ved given Lejlighed vilde hjælpe vor fælles Ven hos vor høje Hr. Kansler. Hvis jeg formaar noget hos vor Statholder, skal jeg, om jeg lever, ikke svigte hans Sag, thi ham og hans lige anser jeg for værdige til Forfremmelse, og jeg ønsker i høj Grad, at disse med Tiden forfremmes.

Det Bind med danske Mindesmærker, som fra Eder er sendt mig som Gave, har jeg med Taknemmelighed modtaget, og saasom den menneskelige Natur er nyfigen, har jeg læst det med Begærlighed, et Arbejde, som var mig meget kært, baade fordi det var højst behagelig Læsning, og fordi det hidrørte fra Eder. Den Taknemmelighed, jeg ikke kan vise, vil jeg udtrykke i Ord og nære i mit Sind.

I vor Skole bruger man almindeligvis haandskrevne latinsk-islandske Ord-lister, og de er meget fejlfuldt skrevet, som det plejer at gaa for dem, der er lidt kyndige i Retskrivning. Jeg skammer mig derfor lidt ved at sende et Eksemplar deraf, selvom det kunde skaffes tilveje. Men jeg sender en Ordbog, som er trykt i vort Trykkeri, men heller ikke den er fri for Trykfejl.

Berømmelige Mand, tag til Takke med dette Brev, skrevet som det er med flygtig Haand, og se, som I plejer, mere paa Brevskriverens Sindelag end paa Ordene. Lev vel, og vær med Eders agtværdige Husstand anbefalet af mig med inderlige Bønner.

Skrevet paa Holar i Nordisland den 29. August 1643.

1158. (Ep. 345, BA 37). *Fra Arngrim Jønsson paa Melstaðir.* 29.8.1643.

Mangfoldigst Hilsen i vor Herre Jesus Christus med al rundelig Velsegnelse i fuldt Maal til Sjæl og Legeme!

Skønt Nabokøbmanden ikke har mindsket sin Stædighed med at besøge Vennebrevne utilfredsstillende (nu har han truet med at tage dem, tillige med de medsendte Ting, med sig tilbage til Danmark, medmindre jeg syge Mand selv kommer tilstede!), har jeg dog fundet det rigtigt at fæstne disse Ting til Papiret, skønt utilstrækkelig forberedt; det sker i Tillid til den Velvilje, I ogsaa altid ellers viser mig, fortræffeligste og berømmeligste Hr. Doktor, Herre og evigt ærværdige Velynder.

Derfor maatte jeg være et Skarn, om ikke jeg med et dybt taknemmeligt Sind og de mest udsøgte Taksigelser modtog som et sjældent Vidnesbyrd om Velvilje og Gunst den Bistand, I har ydet mig med Udgivelsen af mit *Specimen*, samt Eders mangleaarige Omsorg og Bekymring. Skønt paa dette Punkt alle Ting fra Eders Side er fuldkomne, I, den venligste og mest godgørende Mand under Solen, saa rager dog Eders Epigram op, fremsprunget som det er af en guddommelig og uforlignelig Aare: Alene dette vil lokke Læseren til at faa Øje paa mit beskedne lille Arbejde. Gud velsigne til Gengæld Eders Excellence paa alle Maader, fordi I nedlader Eder til min Ringhed og ganske mod Fortjeneste skænker mig saa stor Ære og Beskyttelse. O, du i Sandhed guddommelige Oluf og Sangsvane, o Englesang! Det er i sin Orden, at Guds Børn hertil istemmer en Lovprisning for Beskedenhed og lignende Dyder. Heller ikke er det for lidet at regne, at Hr. Velynder ikke har undladt at glæde mig med et Eksempplar. Thi saa vidt jeg ved, er der herudover ikke hidsendt noget andet fra Bogtrykkeren. Men med denne samme Hjælp er Enden endda ikke paa Eders Velgering: Den berømmelige Dr. Worm giver mig Adgang til, ja opfordrer mig til at sende inden næste Aar, hvad jeg gerne vil have tilføjet i Udgaven af *Specimen*; dette tager jeg rigtignok imod! Thi der er adskillige Trykfejl, skønt ikke særlig betydelige, som under de mange Gøremaals Uro ikke kan samles paa en Dags Tid eller to — og der er ogsaa andet. Men i Vinterens Løb vil jeg slukke mine nærboende Venners Tørst ved det haandskrevne Eksempplar, medens Eksemplarer ikke hidføres. Saalænge jeg har været uvis m.H.t. Udgivelsen, er det næppe en eller to, som hidtil har faaet Manuskriptet fra mig.

Og som om den berømmelige og gunstige Herre ikke havde ydet nok i alle de omtalte Ting, saa var der ogsaa til Eders Brev, som jeg modtog Dagen før Batholomæus Dag [den 23. August] vedlagt det berømmelige og længe forberedte storladne Værk om de danske Oldsager; mindre ved

sin Vægt (og det er skam tungt nok!) end ved sin Vægtighed og sit værdige Emne — den højtprieste Oldtids Værdi og Iveren efter at udforske denne — er det uskatterligt i Ypperlighed og uudtømmelig Flid. Ved denne herlige Kraftanstrengelse vil det ikke blot tiltrække sig Europas, men ogsaa Verdens Øjne; men imidlertid vil jeg villigt tage dette forunderlige Værk (som vil faa Kongegravene i Memfis til at blegne) i Øjesyn, skønt jeg staar som Æslet med Lyren og den blinde med Farverne. Ved denne Gave vil jeg, skønt jeg erkender mig ganske uværdig, fylde Fædrelandet med Berømmelse.

Hos os er der nu intet Nyt eller noget, hvormed jeg kan berige Tilvæksten til Eders Bibliothek; jeg sender blot til Paasyn en Spyd- eller Pilespids, næppe saa lang og bred som en Negl; efter hvad man kan formode, er den fremstillet af *Lapis Lydius*. Den blev fundet i Spækket paa en temmelig stor og gammel Havkalv (thi ogsaa i Tænderne siges den Slags Dyr at have et Kendemærke paa deres Alder). Det var en Bonde her i Nabolaget, som stak Bæstet med en Harpun og dræbte det, idet der var bundet et Reb til Harpunen. Mens man flænsede Bæstet, fandtes som sagt den Stenspids midt i det tætteste Spæklag, og den har ikke gjort Bæstet nogen Skade, ligesom det ses i andre Tilfælde. Thi hvis den ikke rammer det indre Kødlag, efter at Spækket er gennemboret, er den ikke dødbringende; det indre Kødlag kaldes *þveste*, og det heromkring lagte Fedt eller Tælle kaldes *Spik* ligesom af Danskere og Tyskere. Med en Betegnelse hentet fra Svinene kalder jeg det Tælle, naar det forekommer hos Fisk saasom Hvaler og Havkalve. Den fundne Stenspids prøvede Fiskebonden med Fortænderne, og saa knækkede Fjolset Spidsen af den, som man ser. Men da Pile af den Slags Materiale ikke anvendes nogetsteds paa Island, formoder vi, at den er grønlandsk, eller jeg ved ikke fra hvilket af de omliggende Lande; den brede Ende af Pilen har et lille Hul, hvori maaske havde været fæstnet en Snor af tynde Hvalfibre med det Formaal at trække Bæstet til sig, naar det var dødeligt truffet, men da Spidsen som sagt ikke kan trænge helt igennem og imidlertid ikke ret løsrives fra Spækket, mens Dyret endnu er ilive, er den blevet fundet af nævnte Grunde.

Vi fremlægger to Ørnestene (snarest af Hunkøn): Thi de formenes at være kvindelige, ja endog frugtsommelige, fordi de ved Rystelse giver en Lyd, som taler for, at der er et Indhold i dem. Og naar de ikke er i Havet, kan de ikke føde, hvad Hr. Doktoren vil blive belært om gennem Erfaring. Men hvis det forholder sig saaledes, vil denne Naturens Hemmelighed være os af stor Værdi som Eksempel paa ægteskabeligt Samliv.

Men der er mange andre Ting, jeg maa bede om: Lakridsstænger, som kan slaa til for et Aar, thi ved en Forhaandsbetragtning vil to Aar kunne

formodes som Forlængelse af mit Liv, der endda lover sig lidt længere Tid. *Zingiber*, det er syltet Ingefær. Men alt maa være forsegleet. Hvis Hesselberg ikke betaler, fordi han ikke vender tilbage, beder jeg hans Efterfølger, hvem han saa bliver, om at betale det med mig som Garant. Hvis ikke, skal det blive betalt, omend senere, men da saa meget desto mere rundhaandet af mig eller mine Arvinger ved Tilbagekomsten i 1644 til Havnen Spaakonufeldz Høfda. Paa Grund af Sømændenes Upaalidelighed maa imidlertid de enkelte Priser være opskrevet paa hver enkelt Ting.

Men her er det øvrige: Pall Bjørnsson blev for et Aar siden paa mit Vidnesbyrd anbefalet Eders Akademi og kunde lykønske sig med at faa den berømmelige Dr. Worm til Privatpræceptor. Hvad der er gjort for denne Yngling (som Hr. Velynders Brev ikke omtaler), ønsker jeg meget at faa Underretning om i næste Brev.

Jeg beder ydmygt høje Hr. Velynder venligst tilgive disse landlige og bondske Ting og lade Eders venlige Følelser atter vederkvæge den, som engang er antaget til Eders Tjener, med de vante Vindpust.

Den Gravskrift, som her vedlægges, vil jeg gerne have nøjagtigt udgivet af Eders Bogtrykker, og næste Aar vil jeg imod den af ham fastsatte Betaling købe 60 Eksemplarer (af hvilke jeg ønsker et enkelt trykt paa Pergament).

Og saa var det endelig paatide, at de skamløst fremvældende Ansøgnings Strømme blev afbrudt, men følgende havde jeg ogsaa undladt: At jeg kun gennem Hr. Velynders Anvisning kan erfare, i hvilken Aand Tilsegnelsen af *Specimen* blev modtaget eller tilladt. Men jeg kan ikke rigtigt finde ud af, ved hvilken Lejlighed der kan bringes nogle Eksemplarer hertil, som kan købes for rimelig Pris. Imidlertid vil Bogtrykkeren, hvis det passer ham, kunne sende nogle Eksemplarer af *Specimen* hertil ved Johannes Mumm, Borger i Rotterdam, og de kan forhandles gennem ham, og med ham kan jeg ogsaa i Bogtrykkerens Navn indgaa en Overenskomst om mit Arbejde. Denne Mummus er Fuglefænger (*falkefænger*), [og udstyret med Privilegium] har han nu gennem mange Aar med betydelig egen Fordel haft [og udøvet] Falkefangsten over næsten hele Island.

Nu beder jeg atter og atter om, at min Hr. Velynder, som bærer over med alt, hvad mit er, vil tage med Velvilje mod denne udannede Skrivelse.

Lev vel, den 29. August 1643, da jeg var vendt hjem fra en besværlig Rejse og næppe mig selv mægtig.

Opskrift

paa

Arngrim Jonssons Afkom,
som han ønskede afskrevet og
indsat paa en Tavle paa Ydersiden af Laaget.

Arngrim Jonsson og *Sigrid Bjarnadottir* blev Ægtefolk i Aaret 1628: Han var anden Gang gift og i den satte Alder af 60 Aar, medens hun var en ung Jomfru paa 27 Aar. Af et Kuld paa ni er der ladet dem syv tilbage, nemlig fire Drengene og tre Piger, hvis Navne og Fødselsaar, beregnede i Forhold til Faderens Alder, opregnes her:

Thorkild født i hans 61. Aar

Thorlak » » » 63. »

Jonas levede i 50 Dage, født i hans 64. Aar

Solvejg » » » 66. »

Ingeborg » » » 67. »

Bjarne født i Faderens 70. Aar

Gudbrand » » » 71. »

Hilda » » » 75. »

Gunnar levede i 91 Dage, født i Faderens 77. Aar.

Medens førnævnte Arngrim Jonsson i sit første Ægteskab paa 31 Aar kun havde faaet fire Børn. Thi det er ikke forkert, naar Tysklands Nattergal har sunget:

»Skjult er i Mørke

Ægtestandens Ide: Et Ægteskab styres af Skæbnen«,
hvorved han har trøstet begge, nemlig de rige, der sørger over Barnløshed og paa den anden Side ogsaa de fattige, som næsten fortvivler over deres rigelige Afkom. Just de sidstnævnte indgyder Psalme 127 [skal være 128] Mod:

Se, hvor din Hustru sig maaler med Vinstokkens yppige Ranke,
som den sig snor overalt trindt paa din Husmur omkring!

Lige saa talrig som Frugt fremvokser paa dejlig Oliven,
lige saa rigeligt skal signes med Afkom du selv!

Frydes du vil, naar dit Blik beskuer det hjemlige Taffel:
Bordets bedaarende Pryd er jo din Kærligheds Pant!

1159. (Ep. 628, BA 145). *Fra Sveinn Jonsson paa Holar.*

31.8.1643.

Jeg skal ikke ophøre med at opstøve Oldsager, og til Bevis herfor sender jeg Kvadene fra Knytlinge Saga. Endvidere vil jeg sørge for Brynhilldarliod,

saaledes at blot ikke Hr. Arngrim [Jonsson] eller Magister Brynjulf [Sveinson] har sendt det i Aar, skal du faa det fra mig næste Aar med Forklaring. Skönt jeg har isinde at opskrive den islandsk-latinske Ordbog i alfabetisk Orden, saa svæver jeg dog i Tvivl, da jeg ikke ved, om den vil være nogen til Behag. Men hvis Hr. Kansleren alvorligt forlangte den, og han kunde finde for godt fremtidigt at unde mig en mere indbringende Stilling, vilde jeg rigtignok skride til Fuldførelsen af det Arbejde. Men jeg beder dig ikke omtale dette mit Forehavende for nogen Islænding eller skrive derom, for at de ikke skal forledes til at misunde mig. Hvis den ærværdige Hr. Doktor skulde have noget om Forrettigheden for studerede Folk, som engang har været inde under de akademiske Love, saa vilde jeg indtrængende bede om at faa Meddelelse derom. Thi vi Islændinge af den studerede Stand trykkes af en saa stor Byrde fra de styrendes Side, at Børn og fattige, det være sig gamle Koner eller Oldinge, eller andre i lidt fremskreden Alder, enten blinde, lamme, sindsforstyrrede og andre af den Slags, som blot paa en eller anden Maade er beslægtede med os, de sendes os paa Halsen til Underhold, naar de begynder at blive hjælpeløse. Jeg mener ikke, at denne Byrde findes blandt noget andet Folk. Thi vi kan næppe beholde vore Bøger og Klæder, men er jo næsten nødt til at sælge ogsaa dem til Underhold for saadanne trængende.

I den Oversættelse, som var taget fra Knytlinge Saga og var tilføjet ved Slutningen af Danske Mindesmærker, mener jeg, at noget skal rettes: Thi Beretningen lyder saaledes: Danmørk er mykid ryke, og liggur miøg sundur laust. Det er: Danmark er et stort Rige og opløst i mange Øer. Thi sundur betyder »itu« og laust »opløst«. Det er i Tillid til Hr. Doktorens Tilgivelse, at jeg antyder dette. Lev vel.

Holar, den 31. August 1643.

1160. (BA 69). *Fra Einar Magnusson paa Holar.*

3.9.1643.

Barmhjertighed, Frelse og Velsignelse fra Gud ved Jesus Christus!

Aristoteles, hin Hedningernes Bannerfører og urokkede Førstemand, talte fordem sandt og fortræffeligt i niende Bog af sin Ethik [Eth. Nic. IX c. 1—2], hvor han ytrer sig med følgende Ord: Guder, Forældre og Lærere kan vi aldrig yde tilstrækkelig Gengæld. Thi ligesom der tilkommer Forældrene Førstepladsen, næst Gud, saaledes er det i Naturens Lys den klareste Kendsgerning, at man ogsaa maa yde Lærere og nidkære Vejledere, hvad der tilkommer dem. Thi selv hos de umælende Dyr ser vi, hvorledes de jo i deres oprigtige Underdanighed tilfulde bevidner, at man baade i Ord og

Lydighed skal vise sine Lærere og andre Foresatte Ære. Jeg vilde altsaa falde tilbage i Barnagtighed og ikke adskille mig meget fra den utaknemmelige Gøg, dersom jeg paadrog mig Paatale for Tankeløshed og Utaknemmighed, ligesom Drengene, der lader haant om alt og ikke opholder sig meget ved en nøjere Undersøgelse af udøvede Velgerninger. Thi det er kendt, ja meget velkendt, baade fra gamle og nye Forfattere, hvorledes Utaknemmighed for udøvede Velgerninger er den værste blandt alle Synder, hvilket de græske Komikere træffende har nedfældet i følgende Epigram:

»at glemme god Behandling klæder ingen Mand« [Menander, Gnom. 10, Mein.] og modsætningsvis:

»en frofast Tak bevares som en herlig Skat«. [Menander, Gnom. 295, Mein.]

Ud fra disse Forudsætninger kan man drage den Slutning, at den utaknemmelige ikke saa meget lider af en sjælelig Mangel, som han er blevet Dyret ligt, og som en virkelig ypperlig, ja gylden og sandt guddommelig Gave maa det betragtes, dersom Taknemmighed var indprentet i Menneskehjernerne med hvad man kalder Staalskrift. Men fordi denne Utaknemmighedens Skamplet møder os hos de fleste, for ikke at sige i alle Menneskers Sind, og ligesom holdes skjult, jo mere den er indpræget, ser vi Lov, Orden og alle Ting »ligesom gaa i Forfald og udvikle sig til det værre« [Verg. Georg. I, 200]. De undergivne er højst utaknemmelige mod deres Øvrighed, Børn mod deres Forældre, Elever mod deres Lærere, og jeg ved ikke, hvem der ikke er nedsunket i dette Ondes Pøl; deraf opstaar de højeres voldsomme Fremfærd mod de lavere, skønt deres Sind ellers kunde formildes med Taknemmighed; deraf opstaar Forældrenes Forsømmelse af deres Børn, idet de med stor Væmmelse over deres Utaknemmighed tilsidesætter Omsorgen for Børnene; derved indbrændes der et Ar i Lærerens Sind, naar han ser, at hans Opdragelse, Undervisning og mangfoldige Velgerninger ikke modtages med tilsvarende Taknemmighed (hvilket var rimeligt). Dette har jeg overvejet i mit stille Sind, oh du min kæreste Lærer nu som fordem, du som frem for andre fortjener al min Hædersbevisning og Lydighed! Og jeg frygter, at jeg i det nu forløbne Aar har tilsidesat min Ærbødighed for din Værdighed just ved Glemsel af dine Fortjenester over for mig; hvis dette er Tilfældet, det være sig medens jeg var i din Nærhed eller ogsaa nu i mit Fravær, da beder jeg ydmygt om Tilgivelse med Løfte om nu i Fremtiden at skulle blive dig en saadan, som du ønsker, at jeg skal være, og som det er min Skyldighed. Af Rygter kan jeg ingen skrive, hverken hjemmefødte eller hidbragte. Jeg lever efter Guds Naade i min beskedne Stilling og er ved ret god Helsen

— priset være min Skaber og bedste Værner, min Gud! Fra mine Landsmænd haaber jeg, at Eders Velærværdighed har faaet mere end tilstrækkeligt Indblik i hvad der iøvrigt angaar mig; gid din Velsignelse og enestaaende Gunst vil støtte mine Anstrengelser og naar Tiden kommer forfremme mig til noget højere. Hvis der engang bliver Brug derfor, lover jeg højtideligt, ja forpligtiger mig til og sværger at ville tjene Eders Velærværdighed, thi min Smule Tjeneste skal (hvorsomhelst jeg formaar det) være dig aldeles til Rede, helt til din Raadighed. Nu staar der kun tilbage for mig at anbefale Eders Velærværdighed til den hellige Treenighed, I berømmeligste og fortræffeliggste Mand, sammen med Eders Hustru og yndige, kære Børn, hilset paa det skyldiggste af mig, din Elev. Lev vel.

I Hast, Holar paa Nordisland
Aar 1643, den 3. September

Eders Velærværdigheds
underdaniggste
EINARUS MAGNJ Isl.
med egen Haand.

1161. (Ep. 512). *Til Henrik Køster i Nykøbing F.*

4.9.1643.

*Kæreste Ven! Det er kedeligt, hvad jeg hører, at du endnu plages af dit kendte Onde; gid jeg her raadede over noget, som kunde lindre eller fjerne det; du skulde da ikke være i Tvivl om, at det vilde blive stillet til din Raadighed med største Redebonhed. Jeg har iøvrigt sagt min Mening; nu kommer jeg i Tanker om et Middel, som jeg ved, at nogle har anvendt med Held i slige Tilfælde. Det er *cremor tartari sn*, som jeg husker har løst mange haarde Forstoppelser, naar det brugtes almindeligt i Suppe, og har fjernet den melankolske Saft, som havde sat sig fast i Tarmene. Men Dosis bør gaa op til 32 uden Fare, som du ved; du kan prøve.*

Det glæder mig, at vor fyrstelige Naade Prinsen i nogen Maade er kommet sig; gid hans Højhed fremdeles maa kunne glæde sig ved et godt og paalideligt Helbred. Det er sikkert, at Magister Marcus [Humble] paa Anbefaling af Hofprædikanten Dr. Jacob Madsen er blevet udpeget til det Hverv, hvorom du skriver. Thi Udsendingene savnede en sprogkyndig Mand og en Lærd, som kunde samtale med gejstlige Mænd fra andre Nationer.

Kommer du til Glückstadt, beder jeg dig hilse Dr. Janus skyldigt fra mig og minde ham om at huske sit Løfte til mig om den sødtduftende Sten; hvis han giver dig den, tvivler jeg ikke om, at den bliver rigtigt besørget til mig; mit Museum vil opbevare den som et Minde om ham og som et Pant paa det indgaaede Venskab.

Endnu har jeg ikke kunnet finde ud af, hvorvidt Dr. Fabricius er udset til Grev Valdemars Læge. En Ven berettede mig, at han af hans Mund havde hørt, at Grev Valdemar ved et egenhændigt Brev havde bedt ham herom, men at han havde svaret, at han kun vilde give Tilsagn om sin Hjælp, hvis der fastsattes en Aarsløn for ham til et Beløb af 2500 Daler; ellers vilde han ikke rejse herfra.

Det Brev, du har bestemt til din Søn i Königsberg, vil blive rigtigt besørget. Levvel. Dig hilser Hr. Biskoppen [Jesper Brochmand] (som først nu er kommet sig af en dobbelt Trediedagsfeber, hvoraf han plagedes gennem tre Uger) ligesom ogsaa Fincke, Scavenius og de andre Venner.

København, den 4. September 1643.

Gennem nogle Studenter, der kommer fra Königsberg, faar jeg just nu at vide, at din Søns Vært i Glas opbevarer nogle Væsker, som stiger med Solen og svinder ind, naar den gaar ned, og at han øver andre Undere. Naar du skriver igen, saa sørg for, at han fortæller, hvorledes Sagen forholder sig; thi disse Ting vilde komme saare vel tilpas for de Sjældenheder, som opbevares i mit Museum.

(W I 291).

1162. *Til Jacob Madsen Aarhus paa Frederiksborg.*

4./16.9.1643.

Vedlagte Brev har jeg modtaget fra Aarhus. Brevskriveren ønskede, at du skulde kende dets Indhold, som du vil se er mærkeligt og skrækkeligt. Gud maa vide, hvad Udfald den Sag vil faa? Gerningsmanden vil forhaabentlig faa sin fortjente Løn for saadanne Forbrydelser, at hans Sjæl kan blive frelst. Send Brevet tilbage, naar du har læst det.

(W I 291).

1163. (Ep. 811). *Til Laurits Bording i Aarhus.*

4./16.9.1643.

Jeg sender dig vor høje Kanslers Brev til den kongelige Lensmand i Eders Len; han skal sørge for Vogne og Fornødenheder til dig ved Undersøgelsen af gamle Mindesmærker, og jeg betvivler slet ikke, at du vil drage Omsorg for, at det ikke skal skorte os paa Nidkærhed fra din Side. Det vilde være nyttigt, om du selv overrakte ham Brevet, for at du kunde give ham fyldigere Oplysning om hele Sagen og dit Forehavende. Jeg haaber, at han vil være venligt stemt mod vore Bestræbelser. Jeg hører, at der paa

Hjarnø findes et fint Mindesmærke over Kong Hiarne; hvis du har Lyst til at rejse dertil, vil du kunne tage ind hos Borgmester Ernst i Horsens; han har lovet dig Hjælp og Bistand her.

Jeg hører, at Eders Medborger Rasmus Thestrup har forskellige sjældne Arter af Fisk og andre Genstande, som vil kunne komme mit Museum til Gode; da han gennem et Bud har givet mig Haab derom, beder jeg dig besøge ham og minde ham om Løftet. Hvis han viser sig noget vanskelig, saa se efter, hvad han har, og hvorledes det er, og meddel mig i dit næste Brev, om det vil kunne lønne sig at have Ulejligheden med deres Fremskaffelse.

Lev vel og sørg for, at vi her kan føle din Flid.

September 1643.

(W I 291).

1164. (Ep. 697). *Til Thomas Bartholin i Padua.*

16.9.1643.

At de fra Moltichen afsendte Ting endnu ikke er naaet frem til Eder, undrer mig; vi har faaet sikker Underretning om, at et nederlandsk Skib, der skulde bringe de betroede Ting til Venezia, er afsejlet fra Texel den 26. Juni. At en Universitetstilværelse hos os ikke behager dig, fordi den skulde være fyldt med udvortes Uro, hører jeg ugerne, idet der ikke findes nogen roligere i hele vort Fædreland; til Uro mærker vi Gudskelov intet, og det er bestemt kun Morskab og Legeværk tre—fire Gange ugentlig at foredrage fra Kathedret, hvad der kan fattes af Begyndere. Til Disputatser vil du kun lidet blive forpligtet, saalænge som du virker i Egenskab af din Bedstefaders Stedfortræder, og til dine egne Studier vil du sikkert her faa ikke mindre Tid tilovers end der. Endelig bør Endemaalet overvejes: Din Fædrearv fortæres, Muligheden truer med at glippe, dit Helbred nedbrydes, og jeg ved ikke hvor i vort Land du med større Hæder, med mindre Møje og Besvær vil kunne føre din Tilværelse end i vort Samfund. Jeg frygter, at der hos Eder findes Folk, som skyder dig mindre gode Raad i Sinde. Gennemtænk endnu en Gang dine Forhold for dig selv og se til, om du ikke, naar du har gennemført din Romerfærd, vil være i Stand til at indfinde dig i Hjemlandet til næste Foraar. Gud ved, at jeg taler paa alle dine Venners Vegne og ikke har andet for Øje end dit Bedste.

Jeg hører, at Broder Bertel endnu tænker paa Frankrig, og jeg mener, at han derfor vil komme sent hjem. Hvornaar vi kan vente Henrik Fuiren, har du endnu ikke antydnet. Hils ham skyldigt, ligesom ogsaa de øvrige derværende. Sig navnlig paa mine Vegne den navnkundige Licetus højtidelig

Tak for hans velvillige Følelse, og bed ham med roligt Sind bære, hvad jeg har fremført til mit Forsvar; *han skal finde mig yderst redbon til alskens Tjenester af et hengivent Sind. Jeg glæder mig overmaade over, at jeg med dig som Mellemand er bragt i Venskabsforhold til en saadan Mand.*

Lev vel. København, den 16. September 1643.

(W I 292).

1165. *Fra Henrik Køster i Skanderborg.*

19.10.1643.

Mit Hjerteonde er særlig slemt, naar jeg er kommet i Seng. Paa Grund af den besværlige Rejse har jeg ikke kunnet erfare Virkningen af dit forordnede Lægemiddel. Hvis jeg var kommet til Glückstadt, vilde jeg have talt med Dr. Janus og mindet ham om den sødt duftende Sten, han har lovet at give dig. Jeg har skrevet til Dr. Fabricius med vor Kirurg og bedt ham minde Dr. Janus om hans Løfte. Den Væske, der stiger og falder i Glas ved Solopgang og Solnedgang, har min Søn set hos sin Vært. Naar han vender hjem først paa Foraaret, skal du faa det Kunststykke. Du ved sikkert, at det var Sanctorius [Sanctorinus] i Padua, som anstillede Iagttagelser af Temperaturen i en Beholder med Væske eller Vin. Jeg er Dr. Scavenius taknemmelig for hans Anbefaling til Biskoppen [Morten Madsen]; den kom mig til Nytte ved Flytningen af mit Gods. Men ak, nu har jeg mistet denne Ven, som den 16. d. M. gik til de Salige. Den afdøde havde mange Misundere (Dydens Ledsagere!) Vi ankom vel hertil den 17. d. M. Hils Dr. Brochmand, Scavenius, Fincke og Sperling samt din Svigerfader.

(Kv. 28).

1166. (Ep. 803, BA 74). *Til Gisli Magnusson i Leyden.*

28.10.1643.

Fornylig sendte vor Arngrim mig dette Brev, for at jeg skulde viderebesørge det til dig; men da jeg var usikker med Hensyn til hvorvidt du endnu opholdt dig i Leyden, gav jeg Bremer det til Besørgelse. Da jeg i Aar ikke har modtaget noget Brev hverken fra dig eller din Fader, kan jeg let tænke mig, at Grunden er den, at jeg har forsømt at besvare dit sidste. Derfor vil jeg nu opfylde min Pligt og takke dig med en Bøn om, at du ikke vil ændre dit fordums Sindelag imod mig.

Der er et enkelt Ønske, som jeg gerne saa opfyldt: Hvis du endnu er i Leyden, beder jeg dig paa mine Vegne opsøge den højtberømte Mand, Hr. Jan de Laët, Forfatteren til den amerikanske Historie; giv ham først min skyldige Hilsen og spørg saa, om han har modtaget det Brev, jeg i Juli Maaned skrev til ham gennem en Student fra Strassburg. Om dennes Paalidelighed faar hans lange Tavshed mig til at tvivle. Hvis han faar at vide, at du er Islænding, vil din Ankomst være ham højt kærkommen,

eftersom jeg ved, at der er Spørgsmaal, han gerne vil drøfte med dig, baade vedrørende Eders Sprog og om Grønland. Han er baade meget lærd og en meget venlig Mand, samt min nære Ven. Hvis du faar Nys om, hvad vi kan vente os med Hensyn til Descartes' Filosofi, saa sig til.

Jeg hører, at du agter dig til England, men pas paa ikke at udsætte dig for en meget nærliggende Fare, da Forholdet mellem Englænderne og os nu ikke er godt. Hvis du lejlighedsvis giver mig Oplysning om, hvad der udgives eller trykkes hos Eder, saa vil du gøre mig en Tjeneste. Lev vel.

København, den 28. Oktober [1643].

(W I 292).

1167. (Ep. 834). *Til Christoffer Hansen Nyborg i Sorø.*

10.11.1643.

De Prydelser, du har sendt til mit Museum, var mig højst kærkomne. Jeg gad vide, hvor du har fundet saa stor en Mængde af den Sten, som de Naturkyndige kalde *Ombria*. Jeg er i Besiddelse af en eller to, som er fundet spredt hist og her, men husker ikke, at den er fundet i saa stor Mængde nogetsteds. Jeg vilde derfor meget ønske, om du vilde udpege Stedet og beskrive mig i dit næste Brev, hvor du har samlet dem, for at en taknemmelig Omtale deraf kan meddeles i min Museumshistorie.

Den porøse og bløde Knogle, som var indsvøbt i Papir for sig selv, er af Blækspruttefiskens og meget velkendt for vore Guldsmede, thi de anvender den til Polering af deres Arbejder og til Forfærdigelse af Forme eller Matricer. Til Lægebrug anvendes den som Tandpulver. Det er altsaa ikke, som du mener, Hvalsperma.

Hvad du kalder Hvalskæl er Østersskaller, thi ligesom Delfiner og andre slige Fisk dækkes Hvalerne af en glat Hud uden Skæl.

Disse Ting vil jeg beholde til Erindring om dig, og de skal ingensinde blive fremvist uden som Vidnesbyrd om din Nidkærhed og dit venlige Sindelag imod mig. Hvis der andetsteds forekommer noget af den Art, saa fortsæt med at samle det, og du vil glæde mig med en Velgerning, som jeg skal gengælde med et taknemmeligt Sind. Jeg beder dig føle dig aldeles overbevist om min Hengivenhed for dig. Lev vel.

Den 10. November 1643.

Jeg sender et Eksemplar af min Disputats.

(W I 292).

1168. (Ep. 698). *Fra Thomas Bartholin i Rom.*10.11.1643.
(20.11. ny Stil).

Berømmeligste Mand! Efter Afslutning af en vanskelig Rejse vender jeg tilbage til mine skyldige Skrivepligter, som med Rette paalægges mig af en med tilsvarende Ærbødighed forbunden Længsel efter dig. Hjemvendt fra Neapel opholder jeg mig i Rom, hvor alt er fyldt med Krigsuroligheder uden sikkert Haab om Freden, som Kardinal Bichi paa sin Dronnings Vegne af alle Kræfter presser paa med, idet han er sendt fra Frankrig for at bilægge Italiens Uroligheder, der vil true med Tilintetgørelse. Hvad han kan udvirke over for Fyrsternes Stivsind, vil Udfaldet vise. Var det Varsler, man skulde regne med, saa vilde de spaa ilde: Thi i Gaar blev Vatikanet, Pavens Bolig, ramt af Lynet, og to af Schweizergardisterne kvæstet. En simpelthen usædvanlig Kulde plager os, og Rejsemætheden har endnu ikke fortaget sig, saa at vi endnu nødes til at være uvidende om, hvad vi tør love os med Hensyn til Studier. I Neapel forekom rigtignok alt meget fordelagtigt hos de førende Læger, der var meget imødekommende imod mig, nemlig Marius Schipanus, min Faders Ven, og Marcus Aurelius Severinus, Kirurgiengens Gensker, der med sin store Venlighed paanødte mig sit Hus og alting, hvis jeg kom tilbage. Her [i Rom] holder dog Ridderen Cassiano dal Pozzos, din gode Vens, højeste Fortrolighed os fast; de ham af Henrik Fuiren sendte Danske Mindesmærker har højlig behaget ham, og det efter Fortjeneste.

Iøvrigt har jeg fra min Fætter erfaret, at det nylig af Eder sendte Brev er opsnappet paa Grund af de Ferrarensiske Soldaters Voldsherredømme; det hører jeg med Bitterhed, dels fordi jeg højagter som Orakelsvar alt, hvad der er flydt fra din Pen, dels fordi jeg er uvidende om dets Indhold. Hvorom alting er, jeg har tilsvoret Eder Lydighed, selvom det bliver til Skade for mine Studier, der, som jeg ved, ligger dig paa Hjerte, hvilket jeg tilfulde har forstaaet af det tidligere sendte Brev samt af det mig givne Skæbnevalg, som den Laurbærkrans forsinker, til hvilken mit Hoved maaske endnu ikke er modent. Men hvis enten du eller Basilienserne finder det værdigt, vil jeg lyde Vinkene, saa snart vor Apollo maatte tillade det, og han bier paa Eders Raad i denne Sag.

Imidlertid har Erindringen om dit Museum optaget mig, og til det haaber jeg her at kunne knytte et forstenet Træstykke, som inden for de seneste Aar er udgravet i Umbrien, samt andre Ting, over hvilke jeg meget ønsker at kende en Fortegnelse fra dig, for at det manglende bekvemmere kan udfyldes.

Lev vel, du højeste Beskytter, tillige med din kære Familie, og hold som hidtil af mig uværdige.

Rom, den 20. November 1643.

1169. (Ep. 833). *Til Enevold Nielsen Randulf i Roskilde.* 13.11.1643.
(Conc. dat. 10. 11.)

Din lærde Kommentar om Guldhornet har jeg med Iver gennemlæst. Dit Forehavende, saa fromt og saa udmærket det er, kunde ikke undgaa at behage mig, idet du dermed dygtigt bestræber dig for dog paa denne Maade at sætte vort Folks Sorgløshed i Gabestokken og fremholde vor Forstokkethed og Utaknemmelighed over den almægtige Guds talrige Velgerninger imod os. Thi jeg ved ikke, hvorledes det gaar til, at Menigmand undertiden plejer at paavirkes mere af den Slags ydre Indtryk, som gives ind gennem Øjet, end af selve Gudsordets Opfordringer, Paamindelser og dagligt fremførte Trusler, med mindre maaske

sløvere fatter vort Sind det Bud, som er bragt gennem Øret,
end hvad det trofaste Øje som Tolk os melder —

[Hor. A. P. 180—81]

Du synes mig at efterligne Sankt Paulus, hvor han i Apostlenes Gerninger Kapitel 17 saa Hedningernes Alter i Athen indviet til en ukendt Gud og ganske nærliggende tilpassede det sit eget Formaal ved at gribe det som Paaskud til at prædike om den sande Gud og til med Held at udsaa den kristelige Religions Sæd. Dygtigt og smagfuldt øser du af Israels levende Kilder, saa at jeg næppe tror, der kan være nogen, som med Rette kan savne noget af, hvad der fordres til en from Livsførelse. Af dig kan nu den frække Foragter af Guds Velgerninger lære, at denne ædle Genstand fortjener Anvendelse af nyttige Timer, naar man elsker Videnskaben, elsker Ærlighed og Fromhed. Og dog kan jeg endnu ikke faa mig selv til at tro, at dette Horn er forfærdiget af en kristen Konge.

Vi ser, at de allerførste Kirkefædre slet ikke har forsømt nogen Lejlighed til at lade Christi Fortjeneste og Lidelse trænge ind i de uoplyste Sjæle, om de ikke formaadede det med andre Midler saa enten ved Korsets Tegn; ved Jesu Navn eller andet sligt. Jeg vil slet ikke tale om Constantins Korsbanner og andet af den Slags. Dyrehorn, hvori vore Forfædre frembar en Drik, har du nylig set hos mig forsynet med den Slags Tegn, og hvorfor kunde de ikke have efterladt et Spor af saadanne paa dette Guldhorn? Jeg kan sagtens gaa med til, at Ophavsmanden gennem de forefundne Billedtegn har villet paavirke, ikke saa meget om Trosartikler som om Menne-skenes Sæder og Laster samt gendrive mærkelige og uhyggelige Forestil-

linger, som har drevet deres Spil i den Tidsalder. Thi hvem ved ikke, at mange blandt Hedningerne heri har været saa nidkære, at de næppe har staaet tilbage for de Kristne? Se blot til Stoikerne, Epiktet, Seneca og andre af den Skole, hos hvem man næppe vil savne andet end den sande Tro paa Christus. Og dog skal ingen deraf let kunne udlede, at de har været Kristne, fordi de har opstillet Forskrifter, som stemmer med Hæderlighed og Iagttagelse af borgerlig Agtelse. Men nu vil du sige, at de Læresætninger, som udledes af disse Billeder, er i nøje Overensstemmelse med den hellige Skrift, saa at vi er nødte til at indrømme, at de er hentet derfra. Hvis man vilde anstille samme Forsøg med andre verdslige Malerier, skulde det være et Særsyn, om de ikke ved kløgtig Udlægning kom til at passe. Nogle har forsøgt det med Ovids Metamorfoser, og ikke uden Held, saa at de endog har udledet hele hellige Historier af hans Fortællinger. Dog skal ingen derfor let kunne paastaa, at Naso har været indviet i den hellige kristne Lære. Tilmed ser vi, at den Maade med at undervise ved Hjælp af Gaader og Hieroglyffer heller ikke har været i Brug blandt de gamle kristne Fædre. De tilstræbte en ligefrem og gennemskuelig Methode, som egnede sig for Hvermands Fatteevne; derigennem henvendte de sig til Folk, som var saa godt som fremmede for enhver Dannelses, for at indgive dem Forestilling om den korsfæstede Christus og bibringe dem Læresætninger til at leve efter hans Forbillede. Hvormeget dette afviger herfra, ved den, som har virket paa denne Arbejdsmark. Man maatte bestemt have haft uafsladelig Brug for en Sandsiger, hver Gang dette Horn blev taget i Anvendelse, for at han af dets Billedfremstillinger kunde uddrage et Indhold, der formaaede at overvinde Sjælene og drage dem fra Syndernes Søle ind paa Dydens Vej. Her bevæger vi os rigtignok i Gætninger, men jo mere sandsynlige de er, desto sikrere og vægtigere er de.

Imidlertid indrømmer vi beredvilligt, at ligesom Maro har sanket Perler i Ennius' Skarn, saaledes kan der af verdsligt Stof uddrages Læresætninger, som stemmer med de guddommelige, og det til største Nytte for Menigmand. Da jeg ser, at du heri har brugt dine Kræfter med saadant Held, at næppe nogen anden skal kunne fravriste dig Sejren, saa ønsker jeg dig tillykke og opfordrer dig til at gøre flere bekendt med disse Overvejelser til Christi Ære og Fromheds Fremme i vort Folk. Det er saa langt fra, at jeg anser mig og mine Bestræbelser for modarbejdet, at jeg snarere glæder mig over behagelig Enighed, navnlig fordi jeg nu ser, at jeg har naaet det Maal, jeg satte mig: At give herlige Aander Lejlighed til yderligere Overvejelser vedrørende denne ædle Genstand. Lev vel og det til Kirkens Gavn!

København, den 13. November 1643.

(W I 293).

1170. *Til Laurits Bording i Aarhus.*

16.11.1643.

Tak for de Mindesmærker, du har sendt gennem Johannes Menelai. De andre Naturgenstande har jeg endnu ikke modtaget, bortset fra det Stykke hvidt Stof, som ikke er Kridt, fordi det, som du skriver, let kan calcineres, hvilket strider mod Kridtets Natur (det er jo næsten modstandsdygtigt over for Ild). Det er en Slags *lapis specularis* (Marietglas). Vitriol, Bolum og de øvrige Mineralier har jeg ikke faaet. Vitriol forekommer sjældent uden at være ledsaget af Jern eller Kobber. Stedets Ejer kan vinde stor Fordel. Du maa opsøge Rasmus Thestrup angaaende de Mærkværdigheder, han har. Hils Ørsted og Tak for Tavlen. Den bærer en russisk Indskrift, som jeg skal søge at faa tolket. Til din Broder [Anders Bording] har jeg endnu intet hørt, men skal staa ham bi paa det bedste. Jeg sender et Eksemplar af min Aarsdisputats.

(W I 294).

1171. (Ep. 259). *Til Steffen Hansen Stephanius i Sorø.*

17.11.1643.

Jeg sender Petræus' Kronologi [Maaske Morten Pedersens historiske Kalenderoptegnelser nu i Ny kgl. Saml. 927,4°], som du har bedt om, samt endnu et Manuskript fra Arkiverne; for dette skal du snarest belejligt sende din Kaution til Bibliothekaren; thi indtil det Tidspunkt har han tilbageholdt det Brev, du skrev til mig.

Fra Island fik jeg intet andet end en Udlægning af de Kvad, som findes i Knytlingesaga; de drejer sig hovedsagelig om Svends og Eriks Bedrifter. Hvis der skulde være noget iblandt dem, som du kan have Nytte af, sender jeg dem en anden Gang, thi jeg har ikke rigtigt læst dem igennem endnu.

Da Rektoren ved Eders Skole [Rasmus Vinding] maa ile, har jeg midt i min Travlhed kun kunnet naa at skrive dig disse Ting tilbage.

København, den 17. November 1643.

(W I 294).

1172. (Ep. 775). *Til Bertel Bartholin i Paris.*

17.11.1643.

Da jeg nu lige gennem din Moder har hørt Rygtet om, at du var kommet til Paris og stod i Begreb med at rejse til os, kan jeg ikke lade være med at sende dig en skriftlig Hilsen der paa Stedet, skønt der næppe er noget for mig at skrive om.

Jeg har bedt Hr. Charisius og mange andre af vore Landsmænd skaffe mig en Afskrift af det gothiske Mindesmærke, som staar indhugget paa en Pyramide i Abbediet Beaulieu nær ved Byen Le Loche, men endnu har jeg ikke kunnet faa noget fra nogen. Hvis du gennem Venner yder din Bistand hertil, vil du gøre mig en stor Tjeneste.

For nogle Aar siden udgav den højlærde Læge René Moreau et elegisk Digt *De Calanticis*, som han anfører i sin lærde Kommentar om Salerner-skolen [De schola Salernitana de valetudine tuenda commentarii, Paris 1625,8°] Side 82; jeg beder dig fremskaffe os dette. Hvis det ikke kan faas paa anden Vis, vil Forfatteren selv stille det til Raadighed; han er endnu ilive, og jeg vil ogsaa gerne have, at du hilser ham skyldigt fra mig. Din Broder Thomas har været paa nær Omgangsfod med ham, hvad han i sin Tid lod mig forstaa i sine Breve.

Du skal hilse Charisius venskabeligt, og hvis han til Gengæld for mine Skrifter, som jeg har overgivet ham, vil skaffe mig Saumaise's Øvelser over Solinus [Claudius Salmasius: Plinianæ Exercitationes in Solini Polyhistora; item Caii Iulii Solini Polyhistor ex vett. libris emendatus I—II, Paris 1629, fol.], kan han bekvemt sende dem hertil med din Oppakning.

Her er Aarhusbispnen [Morten Madsen] nylig død, hvorved der utvivlsomt vil opstaa store Forskydninger, maaske ogsaa ved selve Universitetet; jeg vil altsaa gerne have, om du fremskyndede din Tilbagekomst hertil. De tilstedeværende løber af med Kagen. Du kender mit Ønske.

Gud skal vide, hvor godt jeg mener det for dig og for dine Brødre, og hvor jeg i min Alderdom er bekymret for din Lykke; naar du vender hjem, vil du maaske ogsaa selv mærke det fra Stormændenes Side. Lev vel. Jeg opfordrer dig til ikke at staa dig selv ivejen.

København, den 17. November 1643.

(W I 294).

1173. (Ep. 820). *Fra Henrik Motzfeld i Wittenberg.*

20.11.1643.

Ophøjede Mand, Velynder og Svoger, hvem jeg maa ære med større Kærlighed end en Fader! At du, tilligemed Hustru og Børn og min ærværdige, men ak af Alderdom og Sorg nedbøjede Fader, lever og endda nyder Sundhed, det er mig saa kært, at intet kan være mig kærere, navnlig fordi der ingen findes, over hvis Skæbne jeg mere bør glædes eller føle Medynk end over din, samt over min fortræffelige og højtelskede Faders. Men den uvisnelige Tak, jeg er skyldig, den udtaler jeg og nærer, fordi du har givet mig en saa velvillig og hædrende Omtale i de Breve, du har sendt mig til min Vært og den berømmelige Buchner. Jeg kan simpelthen ikke udtrykke, hvilken Fryd disse store Mænd, til hvem du har skrevet, følte ved disse samme Breve, og hvor inderligt de glæder sig over din Gunst og dit Venskab. Jeg mener ogsaa, at der paany af dig er ydet mig meget, dels derved at du til min Glæde har modtaget vor Beyerholm saa venligt

og behandlet ham saa hædrende (dette har han selv for ikke længe siden fortalt mig, da han var kommet hertil for at ledsage Svabe, som dengang var angrebet af en melankolsk Syge) — dels derved at du har villet sende mig din [Thomas] Bartholins Bog om Dyrenes forunderlige Lys. Men det gør mig inderlig ondt, at han paa Grund af sit svækkede Helbred ikke kan gennemføre, hvad der bidrager til din Pris og Forherligelse. Men for at ogsaa jeg kan vise dig, kæreste Svoger, et Vidnesbyrd (og det endda offentligt) om Lydighed og Hæder, har jeg ikke kunnet lade være med at lade dit Navn sætte som Tilegnelse paa vort theologiske Collegiums første Disputats, som jeg har disputeret under Forsæde af vor fortræffelige [Johannes] Scharff [Johann Scharff: Collegii Anti-Calvin. diss. XII de prædicationibus personalibus et naturarum Christi de semet invicem. Respondente Henr. Motzfeld., Wittenberg 1645, 4°]; det sker i tryk Forhaabning om, at du med din særlige Elskværdighed ingenlunde vil fælde en ugunstig Dom over disse mine Forsøg, men snarere anlægge det Synspunkt, at mit Sind altid er fyldt af Ærefrygt og Tilbedelse af dig. Dine medicinske Læresætninger har jeg overrakt Hr. Dr. med. Jeremias Bertram, som er Professor her og Bordfælle med os; saaledes kunde han ogsaa deraf lære hin din guddommelige Begavelse at kende. Da han havde læst dem, blev han optændt af en saadan Kærlighed til dig, at jeg ikke ved, om der skulde være nogen Læge, han foretrækker frem for dig. Kataloget over dit Museum har samme Doktor, min særlige Velynder, set hos mig; hvad du har skrevet om Kvinden, der fødte et Æg, forekommer ham besynderligt. Jeg beder dig derfor med faa Ord belære os om det Spørgsmaal, hvis du finder os værdige til saa stor en Ære. Jeg har i sin Tid hørt fra dig, at dine medicinske Læresætninger nu var gennemset og skulde trykkes i Leyden i Oktav, og jeg vilde gerne vide, om dette ogsaa er sket.

Min Husfælle [Albert] Bartholin har besluttet ved Paasketid at ville rejse til Holland; jeg har rigtignok intet højere Ønske end at slutte mig til ham, da det er behageligt at besøge forskellige Universiteter og iagttage forskellige Folks Sæder og Skikke. Men da min Studieplan endnu ikke tillader det, og det Wittenbergske Akademi nok fortjener et længere Ophold, stoler jeg paa, at det vil være til min Fordel, om jeg opsætter min Rejse. Maaske vil der ogsaa senere frembyde sig en bekvem Lejlighed for mig til at rejse til Holland med min gode Ven Hans Jensen [Viborg], tidligere Hr. Doktor Resens Husfælle; thi han vil bestemt ogsaa rejse dertil.

Denne Munk Colonna, om hvem du skrev til mig, kom ogsaa hertil for faa Dage siden. Hvad der vil ske med ham, vil Tiden vise. Vor Munk, som jeg omtalte, er nu gaaet over til vor Kirke og har holdt en Tale, hvori han offentligt har tilbagekaldt og afsvoret sine Vildfarelser. Nu sender jeg det

Program [Joseph Adjutus (kaldet Hugo Maria): Oratio revocatoria de erronea Romana Ecclesia, Wittenberg 23. Oct. 1643], hvorved den akademiske Forsamling indbødes til at høre ham, saa vel som vor Alderspræsident, Dr. Jacob Martinis Mindetale over den uforlignelige Stormand Hr. Rosenkrantz [Justa Holigero Rosencrantz facta in acad. Witteberg. d. 28. Oct., Wittenberg 1643]; den blev holdt offentligt og med megen Højtidelighed. Rygtevis har jeg hørt, at Hr. Dr. Winstrup har holdt Ligprædiken over samme Rosenkrantz; gid jeg med egne Øjne kunde stifte Bekendtskab med dennes Tale [Oratio parentalis de vita ac obitu Oligeri Rosenkranzii, Sorø 1642.]

Tilbage for mig staar at anbefale dig, du store Mand, med din kære Hustru og ypperlige Børn til Guds Beskyttelse med Bøn om, at du over for min kære Søster Magdalena undskylder mig for den forsømte Skrivepligt.

Wittenberg, den 20. November 1643.

At jeg har tilbageholdt dette Brev saa længe efter, at det var skrevet, det skyldes Brevdragerens Sygdom. Nu sender jeg ogsaa den salige [Johann] Gerhards Søns [Johann Ernst Gerhard] Disputats om de gamles Maade at spise til Middag paa, saa vel som en Bog han nylig har udgivet om Metaljerne. I Tübingen er der fremkommet et tysk Skrift til Forsvar for [Jesper] Brochmand imod det brandenburgske Sandhedsspejl; det er bragt hertil i Efteraarsmessen, og jeg vilde ogsaa have sendt det, hvis jeg havde faaet at vide, at det ikke var i Eders Besiddelse. At du, som min Fader nylig skrev til mig, gerne vil have dine medicinske Læresætninger trykt for anden Gang, det er noget, som baade vil være dit Navn værdigt og kært for Offentligheden; men om det kan gøres her, betvivler jeg stærkt, da Bogtrykkerne paa dette Sted lever i trykkede Kaar. Dog skal jeg, saa vidt det staar til mig, vende enhver Sten, for at den Sag kan blive gennemført. Imidlertid beder jeg dig give enten Buchner eller min Vært et Vink om Sagen, thi jeg ved, at Haandværkerne lader sig stærkt paavirke af disses Myndighed.

Lev vel og bevar mig i dit Venskab.

1174. (Ep. 835). *Til Christoffer Hansen Nyborg i Sorø.*

26.11.1643.

Jeg er meget tilfreds med den tilsendte Beskrivelse af den Egn, hvor de saakaldte *Ombria*-Sten findes saa rigeligt, og jeg mener ikke, at du tager fejl med Navnets Afledning, thi saaledes har Helsingør, Korsør og andre Byer hos os faaet deres Navne efter Beliggenheden; men det er beklageligt,

at du ikke sammen med de øvrige har beholdt den Sten der har Form som et Hvedebrød og en And, og at du slet ikke har ofret nogen Opmærksomhed paa den sorte Flintesten, der efter hvad du siger var aldeles rund. Thi den første er en Slags Ørnesten skildret af mig i min Museumshistorie i samme Kapitel; ofte plejer den indeni at rumme en *calimus* eller anden Sten, som undertiden plejer at give Lyd, naar den rystes, undertiden ikke; yderligere er den forsynet med et lille Hul, og naar du stikker en spids Genstand derind, plejer der at komme et kridtagtigt Stof ud. Hvis der gives Lejlighed, saa sørg altsaa for, at vi kan faa en Forsyning deraf, saa vel som af det Stof, der i Farve ligner Okker. Det er ikke mærkeligt, at der sammesteds findes Østersskaller, da jeg ikke betvivler, at de ogsaa vilde blive fundet i levende Tilstand fæstnet til Sten, hvis de eftersørgtes grundigere. Thi de foretrækker Havbugter, og i en saadan Bugt ved den anden Milesten fra Roskilde fanger Bønderne dem nu i rigelig Mængde og bringer dem til Salg hos os. Jeg vil gerne tro, at Gedde, Aborre og andre af den Slags Flodfisk fanges sammesteds, thi de er af den Natur, at de ved Foraarstid søger ud til Havet for bedre at udruge deres Yngel; de er nemlig lige saa glade ved let saltet som ved fersk Vand. Saaledes fanges de aarlig i rigelig Mængde ved Havmundingen tæt ved Næstved, og fra Tyskland bringes de samme Fisk hvert Aar her til os i gennemhullede Fartøjer, hvori der indstrømmer rigeligt med Havvand. Hvis du gennemlæser Gesner [Historiæ Animalium Libri V], Aldrovandi og andre, som har skrevet om disse Ting, vil du se, at saadant ikke strider imod deres Natur.

Jeg lykønsker dig til din saa heldige Digteraare, som maaske med Tiden kan bringe dig Nytte. Lev vel, og vær min Ven, som du plejer.

København, den 26. November 1643.

(W I 295).

1175. (Ep. 827). *Fra August Buchner i Wittenberg.*

9.12.1643.

Berømmeligste Mand! Eftersom jeg altid efter Skyldighed har sat din ypperlige Kyndighed og Lærdom meget højt, saa glædede jeg mig i forunderlig Grad over, at du har anset mig for værdig til ikke alene at faa tilsendt et meget elskværdigt Svarbrev, men ogsaa med overvættens Imødekommenhed at blive optaget blandt dine Venner. Thi naar det i al Almindelighed plejer at fryde og glæde Sindene at blive elsket og at nyde Anseelse, hvilken frydefuld Fornemmelse bringer det da ikke, naar man findes værdig til de højeste og lærdeste Mænds Omsorg og Velvilje? Det skal derfor i Fremtiden være mig lige saa magtpaaliggende at vise mig saa ivrig

og omhyggelig for at bevare og værne dit Venskab, som jeg har været lykkelig over at erhverve samme.

At Hr. Ernst er kommet paa bedre Tanker, glæder mig i høj Grad. Thi intet er mindre klædeligt for lærde Sjæle, der stræber efter at vinde Visdom, end Misundelse og Bagvaskelse. Men Kappelyst og Begær efter Ros og Berømmelse ødelægger ofte selv de bedste Egenskaber, og det er ikke Hvermands Sag baade at svulme af stærke Kræfter og at kunne beherske dem. Men jeg sætter største Pris paa din Alvor og Visdom, naar du har bekvæmet dig til at anse dig rigeligt tilfredsstillet ved Fornærmerens Anger.

Din Svoger Motzfeld er meget omhyggelig baade med sine Studier og med enhver Pligt imod mig. Jeg kan derfor ikke andet end holde af Manden og omfatte ham med enestaaende Hengivenhed samt anse det for min kæreste Fornøjelse at nyde hans Omgang og Samtale, som fra hans Side plejer at blive ført med lige saa stor Ynde og Beskedenhed som Lærdom. For i højere Grad at bevidne ham denne min Følelse, har jeg for nylig skrevet nogle Jamber; for at han kunde føje dem til sin Disputats, som han dengang udgav; du kan læse dem dér. Vær du imidlertid overbevist om, at jeg omhyggeligt vil sørge for, at jeg paa intet Punkt nogensinde skal svigte, hvor jeg kan tjene hans Tarv og Studier, baade for hans og for din Skyld.

Lev vel, berømmeligste og ypperste Mand, og find mig ogsaa fremdeles værdig, som du gør det, til dit Venskab, mig som er den oprigtigste Beundrer af din Dyd og Lærdom.

Wittenberg, den 9. December 1643.

1176. *Fra Wilhelm Lyser i Wittenberg.*

9.12.1643.

Eders Svoger [Henrik Motzfeld] værdsætter jeg højt, ogsaa fordi han har formidlet Venskab og Brevveksling mellem os. Her i det hærgede Tyskland fortsætter vi Fredens Kunster, for hvilket vi takker Eders Konge som vor Fredsformidler, der har bevirket, at vore Fjender lader os beholde dette Universitet.

(Kv. 67).

1177. (Ep. 776). *Fra Bertel Bartholin i Paris.*

29.12.1643.

(8.1.1644 ny Stil).

Fortræffeligste Mand! Hvis du efter Verdens Skik vilde fælde en haard Dom over min saa dybe Tavshed, saa vilde jeg virkelig uden at kny tage

imod alt, hvad der kommer fra min Frænde og Ven, som er mig gunstigt stemt. Men din Tænkemaade er jo saa behersket, den Dømmekraft, du besidder, saa ypperligt at du med roligt Sind vil skrive dette paa de bestandige Rejsebesværligheders Regning, thi saadanne har jeg til Overmaal haft at kæmpe med. Fra Milano til Paris havde jeg ingen Rejsefælle, som med sit Selskab kunde yde mig nogen Lettelse i de triste Bjerger. Hertil kom de store Udgifter, som især enlige Rejsende paadrager sig. Men ved Guds Styrelse undgaar de ogsaa de Farer, som ofte rammer andre. Dog kunde jeg ikke væрге mig mod Schweizernes Graadighed; de vidste ganske vist, at min Pung var af hebræisk Slægt, nemlig afknappet [egl. omskaaret], og dog viste de sig højst angrebslystne imod den. Men alle Vejfarendes Punge staar aabne for disse firskaarne Folk, hvem Legemet er en Byrde, men Pengene en Fryd. Det er halsløs Gerning at indlade sig i Ordstrid med dem, som man plejer at gøre det i Italien eller Frankrig; man maa lystre deres Ordre. Sporene skræmmer, og jeg følger nu en tryggere Bane.

Om det gothiske Mindesmærke foreligger der endnu intet sikkert. Hr. Charisius har raadspurgt alle Oldkyndige derom, men selv de er lidet bevandrede i deres Fædrelands Sager. Hvis imidlertid ingen kan stille os tilfreds i denne Sag, saa kan selve Mindesmærket lokke mig til det Sted, thi jeg er begærlig efter at kende Oldtiden. Jeg ved ikke, om maaske Brødrene Dupui kan skaffe os nogle Aktstykker. I disses Bibliothek har jeg for første Gang set dine danske Mindesmærker, ligesom ogsaa idag hos Hr. Moreau, der var meget bekymret for dit Helbred. Han har lovet det Digt, hvorom du bad i dit Brev, og gennem mig tilskriver han dig ogsaa sin Hilsen.

De Bøger, du har givet Hr. Charisius, har han tildels faaet solgt, og vi vil begge drage Omsorg for, at du imod dem kan faa Saumaise's Bog om Solinus.

I en vis Mands Samling har jeg fornylig blandt andre Sjældenheder set nogle Smaafugle af den Størrelse, som vedlagte Papir viser; Hunnen er mindre end Hannen. De bringes til disse Kyster fra de Egne i Amerika, hvor der bor Franskmænd, og de kalder dem derfor *Mouches de Canada*, eftersom Franskmændene besidder den Del af Amerika. Men jeg ved ikke, hvorfor de kalder dem *Mouches*; om det er fordi de næppe overgaar Fluor eller Hvepse i Størrelse, eller fordi de lever af Fluor? Begge Dele er nemlig rigtigt. De bærer en straalende Fjerdragt som Duehalse hos os. Lad os vide din Dom derom, og om de er af nogen Betydning; her sælges de nemlig for en høj Pris. Hr. Charisius hilser dig. Lev vel og vis mig som hidtil din sædvanlige Bevaagenhed, thi jeg bestræber mig kun for det ene at tjene dit Ry.

Paris, den 8. Januar 1644.

1178. (Ep. 699, Barth. Ep. med. I, Nr. 45).

Til Thomas Bartholin i Rom.

31.12.1643.

(Udg. 1751 er trykt efter Th. Barth. Ep. med. Oversættelsen er suppleret efter Koncepten.)

Dit Brev skrevet i Rom den 20. November har jeg rigtigt modtaget den sidste December. Jeg er glad ved, at den neapolitanske Rejse er forløbet efter Ønske, og at du er kommet velbeholden til Rom beriget gennem fortrolig Omgang med saa mange berømte Mænd, blandt hvilke der ogsaa er nogle, som ikke afviser mig.

Skønt jeg iøvrigt er ked af, at vore sidste Breve er blevet opsnappet, indeholdt mit dog intet særligt, bortset fra din Bedstefaders og dine øvrige Venners Længsler, hvormed de trængte ind paa dig med Hensyn til din Tilbagekomst til os, og de gør det endnu, idet den gunstige Lejlighed, hvormed vi ønsker at der skal drages Omsorg for dit Vel, er ved brat at glippe.

At du er saa ivrig for at berige mit Museum, derfor takker jeg saare meget; jeg sender det Katalog derover, som blev udgivet for et Aar siden, for at du kan se, hvor meget der savnes til Fuldstændiggørelse af en Fremstilling af hele Naturen. Siden dets Udgivelse er min Bestand vokset ikke saa lidt.

[Fortunatius] Licetus' *Liteosphorus* [sive de lapide Bononiensi, Udine 1640,4°] er det endnu ikke timedes mig at se, hverken Stenen eller Bogen; til din Broder Bertel har jeg skrevet om den Sag, mens han endnu befandt sig hos Eder, men om han har bragt den med sig, ved jeg ikke, idet han endnu opholder sig i Paris. Ej heller har vi set din Bog om Lyset, saa vi er i Tvivl om, hvorvidt den er tilendebragt.

Hvis Eders Bogtrykkere (som du i sin Tid paapegede) er ivrige efter at genoptrykke din Faders *Anatomi*, opfordrer jeg dig til, at de ikke tager fat paa Arbejdet, førend du har læst Herman Conrings Afhandling om Blodets Opstaaen og Bevægelse [*Tractatus de sanguinis generatione & motu naturali*, Helmstedt 1643,4°]. I den Bog vil du finde mange forbavsende Ting, som gaar imod Anatomernes almindelige Vedtagelser; maaske vil de tjene dit Forehavende.

At Moltichens Pakke er ankommet til Venezia, har vi erfaret gennem sikker Meddelelse, og jeg mener at burde minde dig om, at du skal have det for dig bestemte Eksemplar af *Mindesmærkerne*.

Hvis du endnu dvæler i Rom og der er Lejlighed til at træffe Kircher, saa sørg for, at du kan faa Rede paa, hvad det er for et Stof, som han har købt af en vis Araber, og som uløseligt følger Solen, saaledes som han vidt-

løftigt beretter i Planeternes Magnetisme fol. 645 i Kölnerudgaven [Athanasius Kircher: *Magnes, Coloniae* 1643,4°].

Vore Sagers Tilstand er nu mere urolig end sædvanligt, *thi for faa Dage siden er den svenske Hærfører Torstenson uventet med sin Hær faldet ind i Holsten, og hvis han ikke var stødt paa Hindringer, vilde han maaske have besat hele Jylland. Vor høje Konge samler en Hær for at imødegaa dennes Forsøg, saa at den blodige Krigsgudindes Rasen synes at true os paa mindre heldig Vis. Gud komme os naadigt til Hjælp og *skænke Fædrelandet den ønskede Fred. Lev vel.

København, den sidste December 1643.

(W I 295).